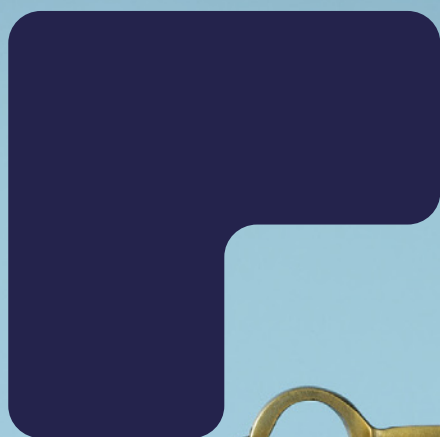

Kwalifikowanie do objęcia ochroną międzynarodową

Analiza sądowa

Wydanie drugie

Opracowane przez IARMJ-Europe na zlecenie EUAA

Publikacje sądowe EUAA dotyczące rozwoju zawodowego opracowano we współpracy z członkami sądów i trybunałów. Obejmują one następujące tematy:

- art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (2011/95/UE) (2014);
- wprowadzenie do wspólnego europejskiego systemu azylowego dla sądów i trybunałów (2016);
- kwalifikacja do objęcia ochroną międzynarodową (dyrektywa 2011/95/UE) (2022, wydanie drugie);
- ocena dowodów i wiarygodności w kontekście wspólnego europejskiego systemu azylowego (2018);
- procedury azylowe i zasada *non-refoulement* (2018);
- informacje o kraju pochodzenia (2018);
- zatrzymanie osób ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej w kontekście wspólnego europejskiego systemu azylowego (2019);
- przyjmowanie osób ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej (dyrektywa 2013/33/UE w sprawie warunków przyjmowania) (2020);
- wyłączenie: art. 12 i 17 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (2011/95/UE) (2020, wydanie drugie);
- szczególne potrzeby w kontekście wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej (2021);
- zakończenie ochrony międzynarodowej (2021, wydanie drugie).

Publikacje sądowe EUAA składają się z analiz sądowych, wytycznych dla osób prowadzących szkolenia sędziów oraz, w wielu przypadkach, zbiorów orzecznictwa dotyczących każdego omawianego tematu. Wyjątek stanowią informacje o kraju pochodzenia, które obejmują praktyczny przewodnik sądowy i zbiór orzecznictwa. Wszystkie materiały opracowano w języku angielskim. Więcej informacji o publikacjach, w tym o dostępności różnych wersji językowych, znajduje się na stronie <https://euaa.europa.eu/courts-and-tribunals>.

Analiza sądowa dotycząca kwalifikowania do objęcia ochroną międzynarodową (dyrektywa 2011/95/UE)

Wydanie drugie

Publikacje sądowa EUAA dla członków sądów i trybunałów

2023

Dokument ukończony w maju 2022 r.

Wydanie drugie

Ani Agencja Unii Europejskiej ds. Azylu (EUAA), ani żadna osoba działająca w imieniu EUAA nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania zamieszczonych poniżej informacji.

Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2023

Print ISBN 978-92-9400-925-8 doi: 10.2847/97121 BZ-03-20-063-PL-C
PDF ISBN 978-92-9400-927-2 doi: 10.2847/687 BZ-03-20-063-PL-N

© Agencja Unii Europejskiej ds. Azylu (EUAA), 2023

Obraz na okładce, seb_ra © iStock 2023

Kopiowanie dozwolone pod warunkiem podania źródła. W przypadku wykorzystania lub kopiowania elementów, które nie są własnością EUAA, konieczne może być uzyskanie zgody bezpośrednio od właściwych podmiotów prawa autorskiego.

Agencja Unii Europejskiej ds. Azylu

Agencja Unii Europejskiej ds. Azylu (EUAA), której poprzednikiem był Europejski Urząd Wsparcia w dziedzinie Azylu, jest agencją Unii Europejskiej. Jej zadaniem jest wspieranie podnoszenia standardów jakości oraz dążenie do spójnego wdrażania instrumentów prawnych wspólnego europejskiego systemu azylowego. W tym celu EUAA angażuje się w działania na rzecz rozwoju i spójnego wdrażania wspólnego europejskiego systemu azylowego, propaguje praktyczną współpracę między państwami członkowskimi w zakresie azylu oraz zapewnia wsparcie operacyjne i techniczne państwom członkowskim podlegającym nieproporcjonalnie dużej presji.

Art. 8 ust. 1 rozporządzenia ustanawiającego EUAA z 2022 r.* stanowi, że agencja ma obowiązek opracowywania, rozwijania i poddawania przeglądowi szkolenia dla personelu sądów i trybunałów w państwach członkowskich UE. W tym celu EUAA ma korzystać z wiedzy fachowej instytucji akademickich i innych właściwych organizacji oraz uwzględniać dotychczasową współpracę UE w tej dziedzinie, z pełnym poszanowaniem niezależności sądów i trybunałów krajowych. EUAA, jako unijne centrum wiedzy specjalistycznej w dziedzinie ochrony międzynarodowej, wspiera opracowywanie materiałów i prowadzenie szkoleń kadr wymiaru sprawiedliwości. Są one dostępne dla personelu sądów i trybunałów UE, krajów stowarzyszonych (UE+)** oraz innych państw.

Stowarzyszenie Sędziów Orzekających w Sprawach Migracyjnych i Uchodźczych

Stowarzyszenie Sędziów Orzekających w Sprawach Migracyjnych i Uchodźczych (IARMJ)*** jest międzynarodowym stowarzyszeniem non profit, które działa na rzecz uznania, że ochrona przed prześladowaniami ze względu na rasę, religię, narodowość, przynależność do szczególnej grupy społecznej lub poglądy polityczne jest prawem jednostki ustanowionym na mocy prawa międzynarodowego, a nadawanie statusu uchodźcy i jego ustanie powinno podlegać normom prawnym. Od momentu powstania stowarzyszenia w 1997 r. jest ono silnie zaangażowane w szkolenie członków sądów i trybunałów zajmujących się sprawami azylowymi na całym świecie. Europejski oddział IARMJ (IARMJ-Europe) jest regionalnym organem przedstawicielskim sędziów i członków trybunałów w Europie. Jednym ze szczegółowych celów oddziału zgodnie z jego statutem jest „poszerzanie wiedzy i rozwijanie umiejętności oraz wymiana poglądów i doświadczeń sędziów w zakresie wszystkich spraw dotyczących stosowania i funkcjonowania wspólnego europejskiego systemu azylowego (WESA)”.

Współautorzy

Niniejszą analizę opracowano w procesie składającym się z dwóch elementów: 1) zespołu redakcyjnego złożonego z sędziów i członków trybunału, który wziął na siebie ogólną odpowiedzialność za produkt końcowy, oraz 2) zespołu badaczy, który sporządził projekt niniejszej analizy.

* [Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady \(UE\) 2021/2303 z dnia 15 grudnia 2021 r. ustanawiające Agencję Unii Europejskiej ds. Azylu i uchylające rozporządzenie \(UE\) nr 439/2010 Dz.U. L 468 z 30.12.2021, s. 1.](#) Zob. też [rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady \(UE\) nr 439/2010 z dnia 19 maja 2010 r. w sprawie utworzenia Europejskiego Urzędu Wsparcia w dziedzinie Azylu](#), Dz.U. L 132 z 29.5.2010, s. 11.

** Państwa UE+ to państwa członkowskie Unii Europejskiej oraz Norwegia i Szwajcaria.

*** IARMJ było wcześniej znane jako Międzynarodowe Stowarzyszenie Sędziów Orzekających w Sprawach Uchodźców. Zob. <https://www.iarmj.org>.

Zespół redakcyjny sędziów i członków trybunałów

Aby zapewnić integralność zasady niezawisłości sędziów oraz aby publikacje sądowe EUAA były opracowywane i udostępniane pod nadzorem sędziów, wybrano – pod auspicjami wspólnej grupy monitorującej – zespół redakcyjny złożony z czynnych lub niedawno emerytowanych sędziów i członków trybunałów posiadających bogate doświadczenie i wiedzę ekspercką w dziedzinie prawa azylowego. Grupa ta składa się z przedstawicieli umawiających się stron, EUAA i IARMJ-Europe. Zespół redakcyjny dokonał przeglądu projektów, udzielił redaktorom szczegółowych wskazówek, opracował poprawki i był ostatecznym organem decyzyjnym w sprawie zakresu, struktury, treści i projektu publikacji. Prace prowadzono w drodze spotkań stacjonarnych i wirtualnych oraz regularnej komunikacji elektronicznej.

Członkami zespołu redakcyjnego byli sędziowie i członkowie trybunałów: **Mona Aldestam** (Szwecja, wiceprzewodnicząca), **Michael Hoppe** (Niemcy, wiceprzewodniczący), **Johan Berg** (Norwegia), **Nadine Finch** (Zjednoczone Królestwo), **Peter Nedwed** (Austria), **John Stanley** (Irlandia) and **Boštjan Zalar** (Słowenia).

Zespół redakcyjny był wspierany i wspomagany przez kierownika projektu, **Clare Odofin**.

Redaktorzy

Redaktorami byli **Hana Lupačová** i **Hugo Storey**. Konsultantki, **Frances Nicholson** i **Claire Thomas** zapewniły wsparcie odpowiednio redakcyjne i dydaktyczne.

Podziękowania

Uwagi przekazali sędzia **Lars Bay Larsen** i **Yann Laurans**, referendarz, obaj z Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, występujący we własnym imieniu. Biuro Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców również wyraziło swoje poglądy na temat projektu tekstu. Uwagi do projektu otrzymano również od EUAA. Do opracowania sekcji 1.10 niniejszej analizy sądowej wykorzystano materiały dostarczone przez **Juliana Phillipsa** i **Marka Symesa** (Trybunał Pierwszej Instancji, Izba ds. Imigracji i Azylu, Zjednoczone Królestwo).

Zespół redakcyjny uwzględnił wszystkie te uwagi przy finalizowaniu tekstu do publikacji. Członkowie zespołu redakcyjnego i EUAA są wdzięczni wszystkim, którzy przedstawili uwagi. Były one bardzo pomocne w finalizacji niniejszej analizy sądowej.

Metodyka przyjęta do sporządzenia niniejszej analizy sądowej została przedstawiona w załączniku [D](#).

Niniejsza analiza sądowa będzie aktualizowana, w razie potrzeby, przez EUAA, zgodnie z metodyką przyjętą w odniesieniu do publikacji sądowych EUAA.

Spis treści

Skróty	9
Słowo wstępne	11
Kluczowe pytania	13
Wprowadzenie ogólne	15
Cele i zamierzenia	15
Struktura i zakres stosowania	17
Interpretacja dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)	21
Najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka	26
Wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej	27
Korzystniejsze normy (art. 3)	28
Część 1. Kwalifikowanie do objęcia ochroną międzynarodową	34
1.1. Wprowadzenie	34
1.2. Kim jest uchodźca?	35
1.3. Zakres podmiotowy i terytorialny	37
1.3.1. Obywatele państw trzecich	38
1.3.2. Obywatelstwo	39
1.3.2.1. Ustawodawstwo krajowe państw dotyczące formalnego przypisania obywatelstwa	39
1.3.2.2. Obywatelstwo ex lege	40
1.3.2.3. Obecne lub rzeczywiste obywatelstwo	40
1.3.2.4. Obywatelstwo w prawie i praktyce	41
1.3.2.5. Nieokreślone obywatelstwo	41
1.3.2.6. Nadużywanie obywatelstwa	42
1.3.2.7. Podwójne lub wielokrotne obywatelstwo	43
1.3.3. Bezpaństwowcy	44
1.3.4. Państwo/państwa poprzedniego miejsca stałego zamieszkania	46
1.3.5. Przebywanie poza państwem swojego obywatelstwa lub poza państwem poprzedniego miejsca stałego zamieszkania	48
1.4. Akty prześladowania (art. 9 ust. 1 i 2)	49
1.4.1. Znaczenie „aktów” prześladowania	50
1.4.2. Poważne naruszenie podstawowych praw człowieka (art. 9 ust. 1 lit. a))	55
1.4.2.1. „Podstawowe prawa człowieka”	55
1.4.2.2. „Poważne naruszenie”	59
1.4.3. Kumulacja środków (art. 9 ust. 1 lit. b))	67
1.4.4. Wylczenie możliwych aktów prześladowania (art. 9 ust. 2)	69
1.4.4.1. Akty przemocy fizycznej lub psychicznej (art. 9 ust. 2 lit. a))	70
1.4.4.2. Akty przemocy seksualnej (art. 9 ust. 2 lit. a))	70
1.4.4.3. Środki prawne, administracyjne, policyjne lub sądowe (art. 9 ust. 2 lit. b))	71
1.4.4.4. Nieproporcjonalne lub dyskryminujące ściganie lub kary (art. 9 ust. 2 lit. c))	72
1.4.4.5. Odmowa sądowego środka zaskarżenia (art. 9 ust. 2 lit. d))	74
1.4.4.6. Ściganie lub kary za odmowę odbycia służby wojskowej podczas konfliktu (art. 9 ust. 2 lit. e))	74
1.4.4.7. Czyny wymierzone w osoby określonej płci (art. 9 ust. 2 lit. f))	79
1.4.4.8. Czyny wymierzone w dzieci (art. 9 ust. 2 lit. f))	81
1.4.4.9. Czyny wymierzone w osoby z niepełnosprawnościami	83
1.5. Uzasadniona obawa	85
1.5.1. Uzasadniona obawa (art. 2 lit. d))	85
1.5.2. Standard dowodu	89
1.5.3. Aktualne ryzyko, perspektywiczna ocena i znaczenie prześladowania w przeszłości (art. 4 ust. 4)	90
1.5.4. Dowody na ryzyko ponoszone przez osoby znajdujące się w podobnej sytuacji	93
1.5.5. Kwestia ukrywania	93

1.6. Powody prześladowania (art. 9 ust. 3 i art. 10)	96
1.6.1. Związek między powodami prześladowania a aktami prześladowania lub brakiem ochrony (art. 9 ust. 3)	97
1.6.1.1. Związek z aktami prześladowania	97
1.6.1.2. Związek z brakiem ochrony	99
1.6.2. Powody prześladowania (art. 2 lit d) i art. 10)	101
1.6.2.1. Rasa (art. 10 ust. 1 lit. a))	104
1.6.2.2. Religia (art. 10 ust. 1 lit. b))	105
1.6.2.3. Narodowość (art. 10 ust. 1 lit. c))	106
1.6.2.4. Przynależność do szczególnej grupy społecznej (art. 10 ust. 1 lit. d))	107
1.6.2.5. Przekonania polityczne (art. 10 ust. 1 lit. e))	118
1.7. Podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę (art. 6)	123
1.7.1. Państwo (art. 6 lit. a))	125
1.7.2. Partie lub organizacje kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium (art. 6 lit. b))	128
1.7.3. Podmioty niepaństwowe (niepubliczne) (art. 6 lit. c))	129
1.8. Podmioty udzielające ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą (art. 7)	132
1.8.1. Podmioty udzielające ochrony (art. 7 ust. 1 i 3)	133
1.8.1.1. Państwo (art. 7 ust. 1 lit. a))	134
1.8.1.2. Strony lub organizacje, w tym organizacje międzynarodowe (art. 7 ust. 1 lit. b) i ust. 3)	135
1.8.2. Cechy ochrony (art. 7 ust. 1 i 2)	137
1.8.2.1. Chęć i możliwość	138
1.8.2.2. Skuteczność	143
1.8.2.3. Trwałość	146
1.8.2.4. „[R]acjonalne działania [...]”	148
1.8.2.5. Dostępność	150
1.9. Ochrona wewnętrzna przed prześladowaniem lub poważną krzywdą (art. 8)	152
1.9.1. Kryteria dotyczące ochrony wewnętrznej (art. 8 ust. 1)	154
1.9.1.1. Bezpieczeństwo w części terytorium kraju pochodzenia	156
1.9.1.2. „[B]ezpiecznie i legalnie pojechać i uzyskać wstęp [...]”	160
1.9.1.3. Zasadność osiedlenia się przez wnioskodawcę w części terytorium kraju pochodzenia	162
1.9.2. Wymogi oceny (art. 8 ust. 2)	165
1.9.2.1. Etap oceny	165
1.9.2.2. Ocena prospektywna	166
1.9.2.3. Ogólna sytuacja w części terytorium kraju pochodzenia i osobiste uwarunkowania wnioskodawcy	166
1.10. Potrzeba ochrony międzynarodowej powstała po przybyciu do państwa członkowskiego (art. 5)	169
1.10.1. Informacje ogólne	169
1.10.2. Wnioski oparte na wydarzeniach mających miejsce w kraju pochodzenia (art. 5 ust. 1)	171
1.10.3. Wnioski oparte na działalności wnioskodawcy rozpoczętej po ucieczce (art. 5 ust. 2)	172
1.10.3.1. Kwestie specyficzne dla wnioskodawcy	178
1.10.3.2. Kwestie specyficzne dla podmiotu dopuszczającego się prześladowania lub wyrządzającego poważną krzywdę	181
1.10.3.3. Kwestie specyficzne dla wniosków zawierających element oportunistyczny	183
1.10.3.4. Działalność rozpoczęta po przybyciu do państwa członkowskiego i korzystanie z mediów społecznościowych	184
1.10.4. Kolejne wnioski (art. 5 ust. 3)	186
Część 2. Kwalifikowanie się do objęcia ochroną uzupełniającą	189
2.1. Wprowadzenie	189
2.2. Kto kwalifikuje się do objęcia ochroną uzupełniającą?	192
2.3. Zakres podmiotowy i terytorialny (art. 2 lit. f))	193
2.4. Poważna krzywda (art. 15)	194
2.4.1. Przedmiot i struktura art. 15 oraz powiązania między jego elementami	195

2.4.2. Kara śmierci lub egzekucja (art. 15 lit. a))	197
2.4.2.1. Kara śmierci	198
2.4.2.2. Wykonanie	199
2.4.3. Tortury lub nieludzkie lub poniżające traktowanie lub karanie wnioskodawcy w kraju jego pochodzenia (art. 15 lit. b))	201
2.4.3.1. Uwagi ogólne	202
2.4.3.2. Tortury	203
2.4.3.3. Nieludzkie lub poniżające traktowanie lub karanie	207
2.4.3.4. W kraju pochodzenia wnioskodawcy	213
2.4.3.5. Szczególne przypadki na podstawie art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)	213
2.4.4. Poważne indywidualne zagrożenie życia lub fizycznej integralności osoby cywilnej wynikające z masowej przemocy w sytuacjach międzynarodowych lub wewnętrznych konfliktów zbrojnych (art. 15 lit. c))	220
2.4.4.1. „Międzynarodowe lub wewnętrzne konflikty zbrojne”	222
2.4.4.2. „Masowa przemoc”	223
2.4.4.3. „Poważne indywidualne zagrożenie”	224
2.4.4.4. Związek między „poważnym indywidualnym zagrożeniem” a „masową przemocą”	238
2.4.4.5. „Życie lub fizyczna integralność osoby cywilnej”	239
2.4.5. Podsumowanie dotyczące poważnej krzywdy	243
2.5. Zasadne wykazanie rzeczywistego ryzyka	243
2.5.1. Rzeczywiste ryzyko (art. 2 lit. f))	243
2.5.2. Wymóg aktualności ryzyka (art. 2 lit. f)) i znaczenie poważnej krzywdy w przeszłości (art. 4 ust. 4)	245
2.5.3. Dowody na ryzyko ponoszone przez osoby znajdujące się w podobnej sytuacji	247
2.5.4. Kwestia ukrywania	249
2.6. Podmioty wyrządzające poważną krzywdę (art. 6)	249
2.7. Podmioty udzielające ochrony przed poważną krzywdą (art. 7)	250
2.8. Ochrona wewnętrzna przed poważną krzywdą (art. 8)	250
2.8.1. Jakość ochrony wewnętrznej (art. 8 ust. 1)	250
2.8.1.1. Uwarunkowania ochrony wewnętrznej wnioskodawców spełniających kryteria art. 15 lit. c)	251
2.8.2. Wymóg oceny (art. 8 ust. 2)	254
2.9. Potrzeba ochrony uzupełniającej powstała po przybyciu do państwa członkowskiego (art. 5)	254
Część 3. Szczególne sytuacje	256
3.1. Wprowadzenie	256
3.2. Sytuacje konfliktu zbrojnego i powszechnej przemocy	257
3.2.1. Ochrona uchodźców	260
3.2.1.1. Akty prześladowania (art. 9)	260
3.2.1.2. Uzasadniona obawa	263
3.2.1.3. Powody prześladowania (art. 10)	264
3.2.1.4. Podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę (art. 6)	266
3.2.1.5. Podmioty udzielające ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą (art. 7)	266
3.2.1.6. Ochrona wewnętrzna (art. 8)	267
3.2.1.7. Potrzeba ochrony międzynarodowej powstała po przybyciu do państwa członkowskiego	267
3.2.2. Ochrona uzupełniająca	268
3.3. Handel ludźmi	270

3.3.1. Ochrona uchodźców	275
3.3.1.1. Akty prześladowania (art. 9)	275
3.3.1.2. Uzasadniona obawa	276
3.3.1.3. Powody prześladowania (art. 10)	277
3.3.1.4. Podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę (art. 6)	279
3.3.1.5. Podmioty udzielające ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą (art. 7)	279
3.3.1.6. Ochrona wewnętrzna (art. 8)	280
3.3.1.7. Potrzeba ochrony międzynarodowej powstała po przybyciu do państwa członkowskiego	281
3.3.2. Ochrona uzupełniająca	282
3.4. Zagrożenia środowiskowe	283
3.4.1. Wprowadzenie	283
3.4.2. Ochrona uchodźców	286
3.4.3. Ochrona uzupełniająca	294
3.5. Sytuacje związane z COVID-19	296
3.5.1. Wprowadzenie	296
3.5.2. Ochrona uchodźców	299
3.5.3. Ochrona uzupełniająca	303
Część 4. Status uchodźcy i status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej	306
4.1. Status uchodźcy	306
4.1.1. Status uchodźcy (art. 13)	306
4.1.1.1. Definicja statusu uchodźcy	306
4.1.1.2. Deklaratywny charakter statusu uchodźcy	309
4.1.1.3. Status uchodźcy, zezwolenie na pobyt i ochrona międzynarodowa	310
4.1.2. Członkowie rodziny uchodźcy niekwalifikujący się do otrzymania ad personam statusu uchodźcy (art. 2 lit. j) i art. 23)	312
4.1.2.1. Status pochodny	313
4.1.2.2. Pojęcie jedności rodziny (art. 2 lit. j))	315
4.2. Status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej	319
4.2.1. Status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej (art. 18)	319
4.2.1.1. Definicja statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej	319
4.2.1.2. Status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej, zezwolenie na pobyt i ochrona międzynarodowa	320
4.2.2. Członkowie rodziny beneficjentów ochrony uzupełniającej niekwalifikujący się do otrzymania ad personam ochrony uzupełniającej (art. 23 i art. 2 lit. j))	322
4.3. Zależność między statusem uchodźcy a statusem osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej	324
Załącznik A. Schemat podejmowania decyzji	329
Załącznik B. Źródła pierwotne	333
Załącznik C. Orzecznictwo	337
Załącznik D. Metodyka	387
Załącznik E. Wybrana bibliografia	388
Załącznik F. Tekst dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)	397

Skróty

AIT	Asylum and Immigration Tribunal (Trybunał ds. Azylu i Imigracji) (Zjednoczone Królestwo)
Biuro UNHCR	Biuro Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców
BVerfG	BVerfGBundesverfassungsgericht (Federalny Trybunał Konstytucyjny) (Niemcy)
BVerwG	Bundesverwaltungsgericht (Federalny Sąd Administracyjny) (Niemcy)
CAT	Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania
CEDAW	Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet
CNDA	Cour nationale de droit d'asile (Krajowy Sąd ds. Prawa Azylowego) (Francja)
CRPD	Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych
CRR	Commission des recours des réfugiés (Komisja Odwoławcza ds. Uchodźców) (Francja)
EASO	Europejski Urząd Wsparcia w dziedzinie Azylu
ECRE	Europejska Rada ds. Uchodźców i Wypędzonych
EKPC	Europejska konwencja praw człowieka
ETPC	Europejski Trybunał Praw Człowieka
EUAA	Agencja Unii Europejskiej ds. Azylu
EWCA	Court of Appeal of England and Wales (Sąd Apelacyjny dla Anglii i Walii) (Zjednoczone Królestwo)
GRETA	Grupa Ekspertów do spraw Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi (Rada Europy)
IAC	Immigration and Asylum Chamber (Izba ds. Imigracji i Azylu) (Zjednoczone Królestwo)
IARMJ	Stowarzyszenie Sędziów Orzekających w Sprawach Migracyjnych i Uchodźczych
ICCPR	Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych
ICESCR	Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych
IKP	Informacje o kraju pochodzenia
IPCC	<i>Międzyrządowy Zespół ds. Zmian Klimatu (ONZ)</i>
ISIS	Państwo Islamskie
Karta UE	Karta praw podstawowych Unii Europejskiej
KPC	Komitet Praw Człowieka (ONZ)
MTS	Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości
NGO	organizacja pozarządowa
Podręcznik UNHCR	Podręcznik UNHCR – Zasady i tryb ustalania statusu uchodźcy zgodnie z Konwencją dotyczącą statusu uchodźcy z 1951 r. oraz Protokołem dodatkowym do niej z 1967 r.
RVV/CCE	Raad voor Vreemdelingenbetwistingen / Conseil du contentieux des étrangers (Rada ds. Sporów dotyczących Cudzoziemców, Belgia)

TFUE	Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
TSUE	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
TUE	Traktat o Unii Europejskiej
UKIAT	UK Immigration and Asylum Tribunal (Trybunał ds. Imigracji i Azylu, Zjednoczone Królestwo)
VG	Verwaltungsgericht (sąd administracyjny) (Niemcy)
VGH	<i>Verwaltungsgerichtshof (wyższy sąd administracyjny) (Niemcy)</i>
VwGH	Verwaltungsgerichtshof (Najwyższy Sąd Administracyjny) (Austria)
WESA	Wspólny europejski system azylowy
WI	Wielka izba (TSUE i ETPC)
ZO ONZ	Zgromadzenie Ogólne ONZ

Słowo wstępne

Agencja Unii Europejskiej ds. Azylu (EUAA), podobnie jak jej poprzednik, Europejski Urząd Wsparcia w dziedzinie Azylu (EASO), w ścisłej współpracy z sądami i trybunałami państw członkowskich oraz innymi kluczowymi podmiotami angażuje się w opracowanie publikacji skierowanych do personelu sądów i trybunałów. Niniejsza seria ma zapewnić sądom i trybunałom pełny obraz Wspólnego Europejskiego Systemu Azylowego (WESA) w ujęciu „krok po kroku”. Wkrótce po rozpoczęciu działalności w 2011 r. EASO ustanowił sieć personelu sądów i trybunałów. Konsultacje z członkami tej sieci, w tym ze Stowarzyszeniem Sędziów Orzekających w Sprawach Migracyjnych i Uchodźczych – oddział europejski (IARMJ-Europe), pokazały, że istnieje pilna potrzeba udostępnienia sądom i trybunałom materiałów dotyczących rozwoju zawodowego w zakresie pewnych podstawowych zagadnień, którymi zajmują się w codziennym procesie decyzyjnym. Uznano, że proces opracowywania takich podstawowych materiałów wymaga zaangażowania ekspertów sądowych i innych ekspertów w sposób w pełni respektujący zasadę niezawisłości sądów i przyspieszający opracowywanie publikacji sądowych EUAA w ujęciu ogólnym.

Pierwsze wydanie niniejszej analizy sądowej powstało w rezultacie projektu przeprowadzonego przez EASO i IARMJ-Europe. Drugie wydanie zostało zaktualizowane zgodnie z umową ramową między EASO (obecnie EUAA) a IARMJ. Aktualny wykaz wszystkich publikacji znajduje się na końcu tego słowa wstępnego w tabeli 1.

Niniejsza analiza jest przeznaczona przede wszystkim dla pracowników sądów i trybunałów państw członkowskich UE, którzy rozpatrują odwołania od decyzji w sprawie wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej lub przeprowadzają kontrolę takich decyzji. Dotyczy ona kwalifikowania do objęcia ochroną międzynarodową na podstawie dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)¹. W aktualnej wersji obejmuje ona art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), który pierwotnie był przedmiotem odrębnej analizy sądowej². Niniejsza analiza ma służyć zarówno osobom z niewielkim lub żadnym doświadczeniem związanym z orzekaniem w dziedzinie ochrony międzynarodowej w sprawach objętych WESA, jak i tym, którzy są doświadczonymi lub wyspecjalizowanymi sędziami w tej dziedzinie. Dlatego też ma ona stanowić użyteczny punkt odniesienia dla wszystkich pracowników sądów i trybunałów zajmujących się kwalifikowaniem do objęcia ochroną międzynarodową. Struktura, format i treść niniejszej publikacji zostały opracowane z myślą o tej szerokiej grupie odbiorców.

Niniejsza analiza sądowa zawiera szczegółową analizę kwalifikowania do objęcia ochroną uchodźców i ochroną uzupełniającą w częściach 1 i 2, omówienie szczególnych sytuacji w nowej części 3 oraz analizę odnoszącą się zarówno do statusu osoby potrzebującej objęcia ochroną uchodźców, jak i do statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej w części 4. Analizę uzupełniają dodatki. Przedstawiono w nich między innymi drzewa decyzyjne

¹ [Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony \(wersja przekształcona\)](#), Dz.U. L 337 z 20.12.2011, s. 9 (dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)). O ile nie wskazano inaczej, wszelkie odniesienia do „artykułu(-ów)” cytowane w niniejszej analizie sądowej należy traktować jako dotyczące dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

² [EASO, Art. 15 lit. c\) dyrektywy w sprawie kwalifikowania \(2011/95/UE\) – analiza sądowa](#), 2014 (dalej jako: EASO, [Art. 15 lit. c\) dyrektywy w sprawie kwalifikowania \(wersja przekształcona\) – analiza sądowa](#)).

zawierające pytania, które sądy i trybunały państw członkowskich powinny zadawać przy rozpatrywaniu wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej.

Celem jest przedstawienie aktualnego stanu prawnego w sposób jasny i przyjazny dla użytkownika. Niniejsze nowe wydanie zawiera analizę prawa obowiązującego w marcu 2022 r. Czytelnik musi mieć jednak świadomość, że jest to szybko rozwijająca się dziedzina prawa i praktyki orzeczniczej. Warto zwrócić uwagę na dwa aspekty tej szybko rozwijającej się dziedziny. Oczywiście jest, że nadal będzie się pojawiało nowe orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE), Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC) oraz sądów i trybunałów krajowych. Faktem jest również, że 13 lipca 2016 r. Komisja zaproponowała przyjęcie nowego rozporządzenia o kwalifikowaniu³. Prace nad tym rozporządzeniem opóźniły się z kilku względów, m.in. z powodu wyborów do Parlamentu Europejskiego w maju 2019 r. i pandemii COVID-19.

Niniejsza analiza sądowa, wraz z innymi analizami⁴, będzie okresowo aktualizowana w miarę potrzeb. Czytelnicy sami powinni jednak sprawdzać, czy nie nastąpiły jakieś zmiany w prawie. Aby to ułatwić czytelnikom, analiza zawiera szereg odniesień do źródeł.

Tabela 1: Seria dotycząca rozwoju zawodowego: dotychczas opracowane analizy sądowe i zbiory orzecznictwa

Data	Analiza sądowa ⁵	Zbiór orzecznictwa
2014	<i>Article 15(c) Qualification Directive (2011/95/EU) [Art. 15 lit. c] dyrektywy w sprawie kwalifikowania (2011/95/UE]</i>	
2016	<i>An introduction to the Common European Asylum System for courts and tribunals [Wprowadzenie do wspólnego europejskiego systemu azylowego dla sądów i trybunałów]</i>	
2016	<i>Qualification for International Protection (Directive 2011/95/EU) [Kwalifikowanie do objęcia ochroną międzynarodową (dyrektywa 2011/95/UE)]</i>	
2018	<i>Evidence and credibility assessment in the context of the Common European Asylum System [Ocena dowodów i wiarygodności w kontekście wspólnego europejskiego systemu azylowego]</i>	Zbiór orzecznictwa
2018	<i>Procedury azylowe i zasada non-refoulement</i>	Zbiór orzecznictwa
2018	<i>Judicial Practical Guide on Country of Origin Information [Sądowy poradnik praktyczny: Informacje o kraju pochodzenia]</i>	Zbiór orzecznictwa
2019	<i>Detention of applicants for international protection in the context of the Common European Asylum System [Zatrzymanie osób ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej w kontekście wspólnego europejskiego systemu azylowego]</i>	Zbiór orzecznictwa

³ Komisja Europejska, wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako osób korzystających z ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony oraz zmieniające dyrektywę Rady 2003/109/WE z dnia 25 listopada 2003 r. dotyczącą statusu obywateli państw trzecich będących rezydentami długoterminowymi, 13 lipca 2016 r., COM(2016) 466 final – 2016/0223(COD) (dalej jako: Komisja Europejska, wniosek w sprawie rozporządzenia o kwalifikowaniu).

⁴ Pełną listę publikacji sądowych można znaleźć na stronie internetowej EUAA. Na tej stronie internetowej wskazane są również języki, w których każdy dokument jest dostępny.

⁵ W przypadku analiz sądowych, które zostały zaktualizowane, w tej tabeli wymieniono tylko najnowsze wydanie. Należy zauważyć, że *Judicial Practical Guide on Country of Origin Information* jest praktycznym przewodnikiem, a nie analizą sądową.

Data	Analiza sądowa ⁵	Zbiór orzecznictwa
2020	<i>Przyjmowanie osób ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej (dyrektywa w sprawie warunków przyjmowania (2013/33/UE))</i>	
2020	<i>Wykluczenie: art. 12 i 17 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wyd. drugie)</i>	Zbiór orzecznictwa
2021	<i>Szczególne potrzeby w kontekście wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej</i>	Zbiór orzecznictwa
2021	<i>Zakończenie ochrony międzynarodowej (wyd. drugie)</i>	Zbiór orzecznictwa

Kluczowe pytania

Niniejsza analiza sądowa ma na celu przedstawienie członkom sądów i trybunałów państw członkowskich Unii Europejskiej przeglądu zagadnienia dotyczącego kwalifikowania do objęcia ochroną międzynarodową. W analizie skoncentrowano się na kwestii kwalifikowania się do uzyskania zarówno statusu uchodźcy, jak i statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej oraz podjęto próbę odpowiedzi na następujące najważniejsze pytania (w nawiasach podano sekcje niniejszej analizy sądowej, w których udzielono odpowiedzi na pytania).

A. Pytania dotyczące ochrony międzynarodowej w ujęciu ogólnym

1. **W jaki sposób w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) zdefiniowano pojęcie „ochrony międzynarodowej”?** (Wprowadzenie ogólne)
2. **Kto jest odpowiednio uchodźcą lub beneficjentem ochrony uzupełniającej?** (Skcje 1.2 i 2.2)
3. **Czy w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) narzucono kolejność, w jakiej należy odnieść się do kwalifikacji jako uchodźcy i kwalifikacji jako beneficjenta ochrony uzupełniającej?** (Wprowadzenie ogólne oraz sekcje 1.1 i 2.1)
4. Jaki jest **podmiotowy i terytorialny zakres** stosowania dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), jeśli chodzi o kwalifikowanie do objęcia ochroną uchodźców (sekcja 1.3) i ochroną uzupełniająca (sekcja 2.3)?

B. Pytania dotyczące w szczególności ochrony uchodźców

5. Co oznacza **prześladowanie** zgodnie z art. 9 ust. 1 i 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)? (Skcja 1.4)
6. Czym jest **uzasadniona obawa** przed prześladowaniem do celów zakwalifikowania do objęcia ochroną uchodźców w rozumieniu art. 2 lit. d), art. 4 ust. 4 i art. 5 ust. 1 i 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)? (Skcja 1.5)
7. W jaki sposób **akt prześladowania** powinien być związany z jednym lub większą liczbą powodów prześladowania lub z brakiem ochrony przed takimi aktami zgodnie z art. 9 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)? (Skcja 1.6.1)
8. Jakie są **powody prześladowania** określone w art. 10 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)? (Skcja 1.6)

9. O jakich **podmiotach dopuszczających się prześladowania** jest mowa w art. 6 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)? (Sekcja [1.7](#))
10. Co oznacza **skuteczna ochrona** przed podmiotami dopuszczającymi się prześladowania i które podmioty mogą udzielić takiej ochrony na podstawie art. 7 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)? (Sekcja [1.8](#))
11. Co dla państw członkowskich stosujących art. 8 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) oznacza i pociąga za sobą **ochrona wewnętrzna** w kontekście ochrony uchodźców? (Sekcja [1.9](#))
12. Co dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) mówi o wnioskach **sur place** w kontekście ochrony uchodźców? (Sekcja [1.10](#))

C. Pytania dotyczące w szczególności ochrony uzupełniającej

13. Co oznacza **poważna krzywda** w rozumieniu art. 15 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)? (Sekcja [2.4](#))
14. Co oznacza sformułowanie „**wykazano zasadnie, że [...] może mu rzeczywiście grozić poważna krzywda**” do celów zakwalifikowania do objęcia ochroną uzupełniającą na podstawie art. 2 lit. f), art. 4 ust. 4 i art. 5 ust. 1 i 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)? (Sekcja [2.5](#))
15. O jakich **podmiotach wyrządzających poważną krzywdę** jest mowa w art. 6 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)? (Sekcje [1.7](#) i [2.6](#))
16. Czym jest **skuteczna ochrona** przed podmiotami wyrządzającymi poważną krzywdę i które podmioty mogą udzielić takiej ochrony na podstawie art. 7 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)? (Sekcje [1.8](#) i [2.7](#))
17. Co dla państw członkowskich stosujących art. 8 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) oznacza i pociąga za sobą **ochrona wewnętrzna** w kontekście ochrony uzupełniającej? (Sekcje [1.9.1](#) i [2.8](#))
18. Co dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) mówi o **wnioskach sur place** w kontekście ochrony uzupełniającej? (Sekcje [1.10](#) i [2.9](#))

D. Pytania dotyczące statusu uchodźcy i statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej

19. Z czym wiąże się nadanie **statusu uchodźcy**? (Sekcja [4.1.1](#))
20. Jaka jest sytuacja **członków rodziny** uchodźcy, którzy nie kwalifikują się ad personam do objęcia ochroną uchodźców na podstawie art. 23 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)? (Sekcja [4.1.2](#))
21. Z czym wiąże się nadanie **statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej**? (Sekcja [4.2.1](#))
22. Jaka jest sytuacja **członków rodziny** beneficjentów ochrony uzupełniającej, którzy nie kwalifikują się ad personam do objęcia ochroną uzupełniającą na podstawie art. 23 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)? (Sekcja [4.2.2](#))

Wprowadzenie ogólne

Cele i zamierzenia

Niniejsza analiza sądowa dotyczy kwalifikowania do objęcia ochroną międzynarodową na podstawie dyrektywy 2011/95/UE (dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona))⁶. Jej głównym celem jest kompleksowa analiza wymogów określonych w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) w celu ustalenia kwalifikowalności do uzyskania statusu uchodźcy i statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej.

Dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) jest zasadniczym elementem unijnego dorobku w zakresie prawa azylowego. Jej podstawę prawną stanowi prawo pierwotne – art. 78 ust. 1 i ust. 2 lit. a) i b) Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE)⁷. TFUE wymaga przyjęcia środków dotyczących wspólnego europejskiego systemu azylowego obejmującego jednolity status azylu i jednolity status ochrony uzupełniającej. Znaczenie faktu, że dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) ma formę dyrektywy, dokładniej przeanalizowano w dokumencie EASO z 2016 r. pt. *An introduction to the Common European Asylum System for courts and tribunals – A judicial analysis [Wprowadzenie do wspólnego europejskiego systemu azylowego dla sądów i trybunałów – analiza sądowa]*⁸. Ponieważ interpretacja każdego instrumentu WESA wymaga uwzględnienia jego celów szczegółowych, w tym miejscu konieczne są pewne wstępne uwagi na temat dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

Dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) jest instrumentem prawnym WESA przyjętym w drugiej fazie, który wszedł w życie 21 grudnia 2013 r. Wzmacnia ona harmonizację prawa azylowego w Unii⁹. Cel ten przejawia się w tym, że prawodawca Unii zdecydował się unikać wyrażenia „minimalne normy”, jak wynika z brzmienia art. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), który stanowi:

⁶ [Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony \(wersja przekształcona\)](#), Dz.U. L 337 z 20.12.2011, s. 9.

⁷ [Wersja skonsolidowana Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej](#), Dz.U. C 326 z 26.10.2012, s. 47. Art. 78 ust. 2 stanowi: „2. Do celów ustępu 1 Parlament Europejski i Rada, stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą, przyjmują środki dotyczące wspólnego europejskiego systemu azylowego obejmującego: a) jednolity status azylu dla obywateli państw trzecich, obowiązujący w całej Unii; b) jednolity status ochrony uzupełniającej dla obywateli państw trzecich, którzy nie uzyskali azylu europejskiego, wymagają międzynarodowej ochrony...”

⁸ [EASO, *An introduction to the Common European Asylum System for courts and tribunals – A judicial analysis \[Wprowadzenie do wspólnego europejskiego systemu azylowego dla sądów i trybunałów – analiza sądowa\]*, 2016 \(dalej jako: *Wprowadzenie do WESA – analiza sądowa*\)](#), s. 66–67.

⁹ TSUE, wielka izba (WI), wyrok z dnia 7 czerwca 2016 r., [Mehrdad Ghezalbash przeciwko Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie](#), C-63/15, EU:C:2016:409, pkt 60.

Art. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Celem niniejszej dyrektywy jest określenie **norm** dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, **jednolitego statusu** uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony. [Wyróżnienie dodane].

W motywie 8 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wyjaśniono, że po przyjęciu dyrektywy w sprawie kwalifikowania pomiędzy państwami członkowskimi istnieją „znaczne różnice” w zakresie udzielania ochrony i zakresu takiej ochrony¹⁰. Dlatego też celem dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) jest dążenie „do większego zbliżenia przepisów dotyczących uznawania oraz zakresu ochrony międzynarodowej w oparciu o wyższe standardy” (motyw 10 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)). Zgodnie z motywem 13 osiągnięcie tego celu powinno „pomóc ograniczyć wtórny przepływ wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową między państwami członkowskimi, spowodowany wyłącznie różnicami w przepisach prawnych”.

Chociaż dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) ma na celu ustanowienie norm dotyczących kwalifikowania do objęcia ochroną międzynarodową, jednolitego statusu i zakresu ochrony międzynarodowej, nadal umożliwia państwom członkowskim wprowadzenie lub utrzymanie korzystniejszych norm pozwalających określić, kto może zostać zakwalifikowany do objęcia ochroną międzynarodową oraz pozwalających określić zakres ochrony międzynarodowej. Jest to jednak, tak jak poprzednio, uwarunkowane zastrzeżeniem, że normy te są zgodne z dyrektywą w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) (zob. „Korzystniejsze normy (art. 3)” poniżej).

Wszystkie państwa członkowskie UE, z wyjątkiem Danii i Irlandii, są zobowiązane do przestrzegania przepisów dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Dania nie uczestniczy w przyjmowaniu środków na podstawie art. 78 TFUE i w związku z tym nie jest zobowiązana do przestrzegania przepisów dyrektywy w sprawie kwalifikowania ani dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)¹¹. Irlandia nie brała udziału w przyjęciu dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)¹², ale ponieważ zdecydowała się na przyjęcie dyrektywy w sprawie kwalifikowania, jest zobowiązana do przestrzegania jej przepisów¹³. Zob. tabela 2.

¹⁰ Dyrektywa Rady 2004/83/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie minimalnych norm dla kwalifikacji i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub jako osoby, które z innych względów potrzebują międzynarodowej ochrony oraz zawartości przyznawanej ochrony, Dz.U L 304 z 30.9.2004, s. 12 (dalej jako: „dyrektywa w sprawie kwalifikowania”).

¹¹ Protokół (nr 22) w sprawie stanowiska Danii, załączony do TFUE w Dz.U. C 326 z 7.6.2016, s. 299.

¹² Protokół (nr 21) w sprawie stanowiska Zjednoczonego Królestwa i Irlandii w odniesieniu do przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, załączony do TFUE, Dz.U. C 326 z 7.6.2016, s. 295.

¹³ Motywy 38 i 39 dyrektywy w sprawie kwalifikowania. Należy zauważyć, że ustawa o ochronie międzynarodowej z 2015 r. (Irlandia) zawiera przepisy, które uwzględniają niektóre zmiany wprowadzone przez dyrektywę w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

Tabela 2: Przyjęcie dyrektywy w sprawie kwalifikowania i jej przekształconej wersji przez Danię i Irlandię ¹⁴

	Dyrektywa w sprawie kwalifikowania	Dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)
Dania	✘	✘
Irlandia	✔	✘

Przed 31 stycznia 2020 r. Zjednoczone Królestwo było państwem członkowskim, a jego sądy i trybunały stosowały unijne prawo azylowe (z wyjątkiem wersji przekształconych dyrektyw w sprawie kwalifikowania i procedur (dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) i dyrektywa w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona)). Od 31 stycznia 2020 r. Zjednoczone Królestwo przestało być państwem członkowskim ¹⁵. Jednak na mocy przepisów krajowych wdrażających umowę między UE a Zjednoczonym Królestwem ¹⁶ Zjednoczone Królestwo nadal stosowało prawo Unii, o ile nie zostało ono wyraźnie uchylone ¹⁷. W dziedzinie prawa azylowego Zjednoczone Królestwo uchyliło przepisy krajowe, które wdrożyły dyrektywę w sprawie kwalifikowania oraz rozporządzenia Dublin III, Eurodac i EASO ¹⁸. Orzecznictwo TSUE jest traktowane jako wiążące tylko wtedy, gdy zostało wydane przed 31 stycznia 2020 r.

Struktura i zakres stosowania

W niniejszej analizie sądowej uwzględniono wyłącznie kwalifikowanie do objęcia ochroną międzynarodową. Pozycja ta obejmuje:

- Wprowadzenie ogólne określające cele i strukturę analizy oraz przedstawiające przegląd zasad wykładni dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), zasadę najlepszego interesu dziecka, definicję wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej i ograniczony zakres korzystniejszych norm;
- szczegółową analizę kwalifikowania do objęcia ochroną uchodźców oraz elementy składające się na jej definicję określone w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) (część 1);

¹⁴ UE zawarła również szereg umów z krajami UE+, co oznacza, że kraje te w mniejszym lub większym stopniu stosują unijne prawo azylowe.

¹⁵ Umowa o wystąpieniu Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej z Unii Europejskiej i Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej, (2019/C 144 I/01); Parlament Zjednoczonego Królestwa, Ustawa o wystąpieniu z Unii Europejskiej z 2018 r.; oraz Parlament Zjednoczonego Królestwa, Ustawa – Umowa o wystąpieniu z Unii Europejskiej z 2020 r.

¹⁶ Umowa o wystąpieniu Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej z Unii Europejskiej i Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej, (2019/C 144 I/01).

¹⁷ W ustawie o wystąpieniu z Unii Europejskiej z 2018 r. („ustawa z 2018 r.”), zmienionej ustawą o umowie o wystąpieniu z Unii Europejskiej z 2020 r. („ustawa z 2020 r.”), art. 6 ust. 7, utworzono kategorię „zachowanego prawa Unii”, do której należą przepisy Zjednoczonego Królestwa transponujące dyrektywy, które obowiązywały w prawie krajowym bezpośrednio przed dniem wystąpienia, tj. 31 stycznia 2020 r. (zob. rozporządzenie z 2019 r. w sprawie ustawy o umowie o wystąpieniu z Unii Europejskiej (w związku z wystąpieniem z UE) (poprawka) (nr 3) [European Union (Withdrawal) Act 2018 (Exit Day) (Amendment) (No 3) Regulations 2019]).

¹⁸ Przepisy krajowe wdrażające rozporządzenia Dublin III, Eurodac i EASO zostały uchylone rozporządzeniami z 2019 r. w sprawie imigracji, obywatelstwa i azylu (w związku z wystąpieniem z UE) [Immigration, Nationality and Asylum (EU Exit) Regulations 2019], rozporządzenia 1–3. Przepisy krajowe transponujące dyrektywę w sprawie kwalifikowania zostały uchylone ustawą o obywatelstwie i granicach z 2022 r. [Nationality and Borders Act 2022], art. 30 ust. 4.

- szczegółową analizę kwalifikowania do objęcia ochroną uzupełniającą oraz elementy składające się na jej definicję określone w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), o ile różnią się one od kryteriów nadania statusu uchodźcy – obejmuje to pełną analizę art. 15 lit. c), który wcześniej był przedmiotem odrębnej analizy sądowej ¹⁹ (część 2);
- nową część zatytułowaną „Szczególne sytuacje”, w której dokładniej przeanalizowano cztery przekrojowe kwestie określone jako szczególnie trudne dla członków sądów i trybunałów; a obejmują one sytuacje konfliktu zbrojnego i powszechnej przemocy; handel ludźmi, zagrożenia środowiskowe oraz sytuacje związane z COVID-19 (część 3);
- ostatnią część dotyczącą statusu uchodźcy i statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej (część 4);
- sześć dodatków, które opisano bardziej szczegółowo poniżej.

W odniesieniu do statusu uchodźcy i statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej niniejsza analiza obejmuje tylko te elementy dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), które dotyczą włączenia, a nie wykluczenia (zob. poniżej).

Niniejsza analiza sądowa **nie** obejmuje następujących elementów.

- Ocena faktów i okoliczności (art. 4). Kwestie te omówiono w publikacji EASO pt. *Evidence and credibility assessment in the context of the Common European Asylum System – Judicial analysis* ²⁰.
- Zakończenie ochrony międzynarodowej (art. 11, 14, 16 i 19). Przepisy te omówiono w publikacji EASO pt. *Zakończenie ochrony międzynarodowej – analiza sądowa* ²¹.
- Wykluczenie z ochrony międzynarodowej (art. 12 w odniesieniu do ochrony uchodźców i art. 17 w odniesieniu do ochrony uzupełniającej). Kwestie te zostały omówione w publikacji EASO pt. *Wykluczenie: art. 12 i 17 dyrektywy w sprawie kwalifikowania – analiza sądowa* ²².
- Wszelkie kwestie związane z dyrektywą w sprawie tymczasowej ochrony ²³, która odnosi się do sytuacji masowego napływu wysiedleńców. Chociaż ochrona tymczasowa jest mechanizmem prawnym zarezerwowanym dla przypadków masowego napływu wysiedleńców z państw trzecich, nie stanowi ona części systemu ochrony międzynarodowej zdefiniowanego w art. 2 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). W szczególności nie jest ona formą ochrony uzupełniającej.

¹⁹ EASO, *Art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) – analiza sądowa*, op. cit., przypis 2.

²⁰ EASO, *Evidence and credibility assessment in the context of the Common European Asylum System - Judicial analysis [Ocena dowodów i wiarygodności w kontekście wspólnego europejskiego systemu azylowego – analiza sądowa]*, 2018 (dalej jako: EASO, *Ocena dowodów i wiarygodności – analiza sądowa*).

²¹ EASO, *Zakończenie ochrony międzynarodowej – analiza sądowa*, wyd. drugie, 2021 r. (dalej jako: EASO, *Zakończenie ochrony międzynarodowej – analiza sądowa*).

²² EASO, *Wykluczenie: art. 12 i 17 dyrektywy w sprawie kwalifikowania – analiza sądowa*, wyd. drugie, 2020. W niniejszej analizie sądowej nie poruszono tematu klauzul dotyczących wykluczenia określonych w art. 12, co oznacza, że nie omówiono w niej kwestii, którą w art. 1 lit. D Konwencji dotyczącej statusu uchodźców określono jako „klauzulę warunkowego włączenia”. Zob. Goodwin-Gill, G. S. i McAdam, J., *The Refugee in International Law*, wyd. czwarte, Oxford University Press, Oksford, 2021 (dalej jako: Goodwin-Gill i McAdam, *The Refugee in International Law*), s. 185 oraz wspomniana wcześniej analiza sądowa dotycząca wykluczenia, sekcja 2.2.2.

²³ *Dyrektywa Rady 2001/55/WE z dnia 20 lipca 2001 r. w sprawie minimalnych standardów przyznawania tymczasowej ochrony na wypadek masowego napływu wysiedleńców oraz środków wspierających równowagę wysiłków między państwami członkowskimi związanych z przyjęciem takich osób wraz z jego następstwami*, Dz.U. L 212 z 20.7.2001, s. 12-23 (dyrektywa w sprawie tymczasowej ochrony).

Dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) określa jednolite kryteria kwalifikowalności do objęcia zarówno ochroną uchodźców, jak i ochroną uzupełniającą (w szczególności art. 5, 6, 7 i 8). Kryteria te zostały w pełni omówione w części 1. Omówienie tych kryteriów w części 2 jest zatem dość krótkie, a czytelnika odsyła się do odpowiedniego punktu w części 1.

Analizę uzupełniają dodatki. Dodatek A zawiera drzewa decyzyjne, które mają ułatwić przyjmowanie usystematyzowanego podejścia do oceny kwalifikowania do objęcia ochroną międzynarodową. Przedstawiono w nich wizualny przegląd kryteriów kwalifikowania do objęcia ochroną międzynarodową, oraz zawarto pytania, które sądy i trybunały państw członkowskich powinny zadawać przy rozpatrywaniu wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej²⁴. Kolejne dodatki zawierają wykaz nie tylko właściwego prawa pierwotnego i wtórnego Unii oraz właściwych traktatów międzynarodowych o zakresie uniwersalnym i regionalnym, lecz także całe odnośne orzecznictwo TSUE wraz z najodpowiedniejszym orzecznictwem ETPC. Dodatki te zawierają ponadto wybrane orzecznictwo sądów i trybunałów państw UE+, państw spoza UE+ oraz sądów międzynarodowych. Uporządkowano je zgodnie ze strukturą niniejszej analizy sądowej. Hiperłącza do odpowiedniego ustawodawstwa i orzecznictwa zapewniają łatwy i szybki dostęp do tych dokumentów czytelnikom korzystającym z wersji cyfrowej. Aby ułatwić czytelnikom dostęp do dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), jej pełny tekst przedstawiono w dodatku E.

Dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) zawiera **dwa elementy**: przepisy dotyczące **kwalifikowania do objęcia ochroną międzynarodową** (w rozdziałach II–VI) i przepisy dotyczące **zakresu ochrony międzynarodowej** (w rozdziale VII) (zob. także motyw 12 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)). W tabeli 3 podsumowano strukturę dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), a elementy, które omówiono w niniejszej analizie sądowej, wyłuszczone.

Tabela 3: Struktura dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) i zakres niniejszej analizy sądowej

Rozdział I: Przepisy ogólne	Artykuł 1: Cel Artykuł 2: Definicje Artykuł 3: Korzystniejsze normy
Rozdział II: Ocena wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej	Artykuł 4: Ocena faktów i okoliczności Art. 4 ust. 4 Poprzednio doznane prześladowanie lub poważna krzywda Artykuł 5: Potrzeba ochrony międzynarodowej powstała po przybyciu do państwa członkowskiego Artykuł 6: Podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę Artykuł 7: Podmioty udzielające ochrony Artykuł 8: Ochrona wewnętrzna

²⁴ Należy zauważyć, że kolejność, w jakiej omówiono w analizie odpowiednie przepisy dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), różni się nieco od kolejności, w jakiej omówione je w dodatku A – podmioty dopuszczające się prześladowania i brak ochrony przed prześladowaniem omówiono w tym dodatku przed związkiem między aktem prześladowania lub brakiem ochrony a co najmniej jednym powodem prześladowania.

<p>Rozdział III: Kwalifikowanie się do otrzymania statusu uchodźcy</p>	<p>Artykuł 9: Akty prześladowania Artykuł 10: Powody prześladowania Artykuł 11: Ustanie statusu Artykuł 12: Wykluczenie</p>
<p>Rozdział IV: Status uchodźcy</p>	<p>Artykuł 13: Nadanie statusu uchodźcy Artykuł 14: Cofnięcie, pozbawienie lub odmowa przedłużenia ważności statusu uchodźcy</p>
<p>Rozdział V: Kwalifikowanie się do objęcia ochroną uzupełniającą</p>	<p>Artykuł 15: Poważna krzywda Artykuł 16: Ustanie statusu Artykuł 17: Wykluczenie</p>
<p>Rozdział VI: Status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej</p>	<p>Artykuł 18: Nadanie statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej Artykuł 19: Cofnięcie, pozbawienie lub odmowa przedłużenia ważności statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej</p>
<p>Rozdział VII: Zakres ochrony międzynarodowej</p>	<p>Artykuł 20: Zasady ogólne Artykuł 21: Ochrona przed odesłaniem Artykuł 22: Informowanie Artykuł 23: Utrzymanie jedności rodziny Artykuł 24: Zezwolenia na pobyt Artykuł 25: Dokument podróży Artykuł 26: Dostęp do zatrudnienia Artykuł 27: Dostęp do kształcenia Artykuł 28: Dostęp do procedur uznawania kwalifikacji Artykuł 29: Opieka społeczna Artykuł 30: Opieka zdrowotna Artykuł 31: Małoletni bez opieki Artykuł 32: Dostęp do zakwaterowania Artykuł 33: Swoboda przemieszczania się w państwie członkowskim Artykuł 34: Dostęp do ułatwień integracyjnych Artykuł 35: Repatriacja</p>
<p>Rozdział VIII: Współpraca administracyjna</p>	<p>Artykuł 36: Współpraca Artykuł 37: Personel</p>
<p>Rozdział IX: Przepisy końcowe</p>	<p>Artykuł 38: Sprawozdania Artykuł 39: Transpozycja Artykuł 40: Uchylenie Artykuł 41: Wejście w życie Artykuł 42: Adresaci</p>

Interpretacja dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wymaga, aby kwalifikowalność do objęcia ochroną uchodźców rozpatrywać **przed** rozpatrzeniem kwalifikowalności do ochrony uzupełniającej²⁵. Potwierdził to TSUE, stwierdzając, że „wniosek o udzielenie ochrony uzupełniającej nie powinien co do zasady być rozpatrywany, zanim właściwy organ nie stwierdzi, iż osoba ubiegająca się o międzynarodową ochronę nie spełnia warunków uzasadniających przyznanie statusu uchodźcy”²⁶. Jak dotąd Trybunał nie wypowiedział się na temat tego, czy kryteria kwalifikowania w odniesieniu do każdego statusu powinny być stosowane w określonej kolejności²⁷.

Z uwagi na fakt, że dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) jest instrumentem ustanowionym na mocy prawa pierwotnego UE (art. 78 TFUE), kwestia prawidłowej wykładni należy przede wszystkim do TSUE. Wyroki Trybunału mają skutek wiążący dla wszystkich państw członkowskich. W swoim orzecznictwie TSUE wyraźnie stwierdził, że dyrektywę w sprawie kwalifikowania, a co za tym idzie dyrektywę w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) należy „interpretować w świetle jej ogólnych założeń i celu oraz w sposób zgodny z Konwencją [dotyczącą statusu uchodźców] i innymi odpowiednimi traktatami, o których mowa w art. 78 ust. 1 TFUE”²⁸. Kwestia ta ma dwa aspekty.

Po pierwsze, jeśli chodzi o znaczenie Konwencji dotyczącej statusu uchodźców (1951 r.), zmienionej Protokołem (1967 r.) (określanej w prawodawstwie UE dotyczącym azylu jako „konwencja genewska”) dla wykładni przepisów dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) odnoszącej się do ochrony uchodźców, TSUE orzekł w wyroku w sprawie *Alo i Osso*, że z motywów 4, 23 i 24 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) jasno wynika, że Konwencja dotycząca statusu uchodźców „zawiera fundamenty międzynarodowego reżimu prawnego ochrony uchodźców”²⁹. Podkreślił, że „przepisy dyrektywy odnoszące się do warunków nadania statusu uchodźcy oraz zakresu przyznawanej

²⁵ Zob. art. 2 lit. f), w którym zdefiniowano beneficjenta ochrony uzupełniającej jako obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca, „który nie kwalifikuje się do uznania go za uchodźcę” oraz motyw 33, zgodnie z którym ochrona uzupełniająca „powinna mieć charakter komplementarny i dodatkowy wobec ochrony uchodźców przewidzianej w Konwencji [dotyczącej statusu uchodźców]”. Zob. też [dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/32/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej](#), Dz.U. L 180 z 29.6.2013, s. 60 (dyrektywa w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona)), art. 10 ust. 2.

²⁶ TSUE, wyrok z dnia 8 maja 2014 r., [H.N. przeciwko Minister for Justice, Equality and Law Reform, Ireland, Attorney General](#), C-604/12, EU:C:2014:302 (dalej jako: TSUE, 2014, [H.N.](#)), pkt 35, a także pkt 29–34.

²⁷ Poruszona tu kwestia kolejności dotyczy jedynie zasadniczych wymogów dotyczących kwalifikowania do objęcia ochroną międzynarodową. W rzeczywistych przypadkach pierwszeństwo mogą mieć niekiedy kwestie proceduralne lub dowody oraz ocena wiarygodności.

²⁸ Zob. na przykład TSUE, wyrok z dnia 7 listopada 2013 r., [Minister voor Immigratie en Asiel przeciwko X, Y oraz Z przeciwko Minister voor Immigratie en Asiel](#), sprawy połączone od C-199/12 do C-201/12, EU:C:2013:720 (dalej jako: TSUE, 2013, [X, Y oraz Z](#)), pkt 40; TSUE (WI), wyrok z dnia 19 grudnia 2012 r., [El Kott i inni przeciwko Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal](#), C-364/11, EU:C:2012:826 (dalej jako: TSUE (WI), 2012, [El Kott](#)), pkt 43; oraz TSUE (WI), wyrok z dnia 1 marca 2016 r., [Kreiss Warendorf przeciwko Ibrahimowi Alowi oraz Amira Osso przeciwko Region Hannover](#), sprawy połączone C-443/14 i C-444/14, EU:C:2016:127 (dalej jako: TSUE (WI), 2016, [Alo i Osso](#)), pkt 29. Znaczenie Konwencji dotyczącej statusu uchodźców omówiono dokładniej w publikacji EASO pt. [Wprowadzenie do WESA – analiza sądowa](#), op. cit., przypis 8, sekcja 3.1., s. 61–63.

²⁹ TSUE (WI), 2016, [Alo i Osso](#), op. cit., przypis 28, pkt 28. Zob. w związku z pierwotną dyrektywą w sprawie kwalifikowania TSUE (WI), wyrok z dnia 2 marca 2010 r., [Aydin Salahadin Abdulla i inni przeciwko Bundesrepublik Deutschland](#), sprawy połączone C-175/08, C-176/08, C-178/08 i C-179/08, EU:C:2010:105 (dalej jako: TSUE (WI), 2010, [Abdulla](#)), pkt 28.

ochrony zostały ustanowione jako wytyczne dla właściwych organów państw członkowskich przy stosowaniu tej konwencji w oparciu o wspólne pojęcia i kryteria”³⁰.

Po drugie, jeśli chodzi o znaczenie Konwencji dotyczącej statusu uchodźców dla zakresu ochrony międzynarodowej, TSUE orzekł w wyroku w sprawie *Alo i Osso*, że „rozdział VII [dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)], dotyczący zakresu ochrony międzynarodowej, ma zatem zastosowanie na mocy art. 20 ust. 2 tej dyrektywy zarówno do uchodźców, jak i do beneficjentów statusu ochrony uzupełniającej, o ile nie określono inaczej”³¹.

Przy dokonywaniu wykładni przepisów dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), „sędzia UE”³² musi wziąć pod uwagę prawo pierwotne UE, w tym Kartę UE³³, jak również „inne odpowiednie traktaty” zgodnie z art. 78 ust.1 TFUE. Kwestia ta została omówiona bardziej szczegółowo w publikacji EASO pt. *Wprowadzenie do wspólnego europejskiego systemu azylowego dla sądów i trybunałów – analiza sądowa*³⁴. Zgodnie z TSUE wykładnia przepisów dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) powinna „uwzględniać prawa uznane w Karcie”³⁵. Sposób stosowania i dokonywania wykładni Karty UE wynika z art. 52–54 Karty UE.

Art. 52 ust. 3 Karty UE

W zakresie, w jakim niniejsza Karta zawiera prawa, które odpowiadają prawom zagwarantowanym w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, ich znaczenie i zakres są takie same jak praw przyznanych przez tę konwencję. Niniejsze postanowienie nie stanowi przeszkody, aby prawo Unii przyznawało szerszą ochronę.

W motywie 16 dyrektywy w sprawie kwalifikowania podkreślono: „Niniejsza dyrektywa nie narusza praw podstawowych i jest zgodna z zasadami uznanymi w szczególności w [Karcie UE]”³⁶.

³⁰ TSUE (WI), 2016, *Alo i Osso*, op. cit., przypis 28, pkt 28. Zob. też TSUE (WI), wyrok z dnia 14 maja 2019 r., *M przeciwko Ministerstvo vnitra oraz X, X przeciwko Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, sprawy połączone C-391/16, C-77/17 i C-78/17, EU:C:2019:403 (dalej jako: TSUE (WI), 2019, *M, X i X*), pkt 74; oraz TSUE, wyrok z dnia 13 września 2018 r., *Shajin Ahmed przeciwko Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal*, C-369/17, EU:C:2018:713 (dalej jako: TSUE, 2018, *Shajin Ahmed*), pkt 40.

³¹ TSUE (WI), 2016, *Alo i Osso*, op. cit., przypis 28, pkt 31–33. Zob. też TSUE, 2018, *Ahmed*, op. cit., przypis 30, pkt 37 i 42; TSUE (WI), wyrok z dnia 24 kwietnia 2018 r., *MP przeciwko Secretary of State for Home Department*, C-353/16, EU:C:2018:276 (dalej jako: TSUE (WI), 2018, *MP*), pkt 36; oraz TSUE, wyrok z dnia 19 listopada 2020 r., *EZ przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, C-238/19, EU:C:2020:945 (dalej jako: TSUE, 2020, *EZ*), na przykład pkt 40 i 42.

³² Gdy sądy lub trybunały krajowe muszą interpretować przepisy prawa Unii, sędzia krajowy musi działać jako „sędzia UE”, jak wyjaśniono w publikacji EASO, *Wprowadzenie do WESA – analiza sądowa*, op. cit., przypis 8, s. 61.

³³ *Karta praw podstawowych Unii Europejskiej* (zmieniona dnia 12 grudnia 2007 r.), Dz.U C 303 z 26.10.2012, s. 1.

³⁴ EASO, *Wprowadzenie do WESA – analiza sądowa*, op. cit., przypis 8, sekcja 2.1.3, s. 28–32.

³⁵ TSUE (WI), 2016, *Alo i Osso*, op. cit., przypis 28, pkt 29; oraz TSUE, 2018, *Ahmed*, op. cit., przypis 33. Zob. też w związku z dyrektywą w sprawie kwalifikowania TSUE (WI), wyrok z dnia 5 września 2012 r., *Bundesrepublik Deutschland przeciwko Y i Z*, sprawy połączone C-71/11 i C-99/11, EU:C:2012:518 (dalej jako: TSUE (WI), 2012, *Y i Z*), pkt 48; oraz TSUE (WI), 2012, *El Kott i inni*, op. cit., przypis 31, pkt 43.

³⁶ W motywie 16 wskazano również, że celem dyrektywy w sprawie kwalifikowania „jest w szczególności zapewnienie pełnego poszanowania godności ludzkiej i prawa do azylu dla osób ubiegających się o azyl oraz towarzyszących im członków ich rodzin oraz wspieranie stosowania art. 1, 7, 11, 14, 15, 16, 18, 21, 24, 34 i 35 tej karty, w związku z czym należy odpowiednio wdrożyć [tę] dyrektywę”.

W art. 78 ust. 1 TFUE nie zdefiniowano pojęcia „inne odpowiednie traktaty”, a TSUE nie sprecyzował jeszcze elementów swojej definicji. Jego definicja może obejmować traktaty, o których mowa w art. 9 oraz motywach 17, 18, 31 i 34 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

Tabela 4 zawiera (niewyczerpujący) wykaz traktatów, które mogą mieć znaczenie dla interpretacji dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)³⁷. Wyłuszczone traktaty wyraźnie wymienione w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

Tabela 4: Traktaty, które mają lub mogą mieć znaczenie dla interpretacji dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)³⁸

Traktaty	Przepis dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)
Karta Narodów Zjednoczonych, 1945 r. ³⁹	Art. 12 ust. 1 i 2 lit. c), motyw 31
Europejska konwencja praw człowieka, 1950 r. ⁴⁰	Art. 9 ust. 1
Konwencja dotycząca statusu uchodźców, 1951 r. ⁴¹	Art. 2 lit. c), art. 5 ust. 3, art. 9 ust. 1, art. 12 ust. 1, art. 14 ust. 6 i art. 20 ust. 1, motywy 3, 4, 14, 22, 24, 29 i 33
Konwencja dotycząca statusu bezpaństwowców, 1954 r. ⁴²	
Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych, 1966 r. ⁴³	
Międzynarodowa konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej, 1965 r. ⁴⁴	
Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, 1979 r. ⁴⁵	

³⁷ Chociaż wykaz w tabeli 4 ogranicza się do traktatów dotyczących praw człowieka, wydaje się, że otwarty charakter sformułowań w art. 78 ust. 1 może obejmować na przykład inne traktaty prawa międzynarodowego dotyczące obywatelstwa i bezpieczeństwa, które mają istotne znaczenie dla interpretacji zakresu podmiotowego dyrektywy.

³⁸ Wyłuszczone traktaty, o których wyraźnie mowa w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Artykuły i motywy w tej tabeli odnoszą się do artykułu/motywu dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wyraźnie odnoszącego się do danego instrumentu.

³⁹ [Karta Narodów Zjednoczonych](#), 26 czerwca 1945 r.

⁴⁰ [Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności](#), 4 listopada 1950 r.

⁴¹ [Konwencja dotycząca statusu uchodźców](#), 28 lipca 1951 r.

⁴² [Konwencja dotycząca statusu bezpaństwowców](#), 28 września 1954 r.

⁴³ [Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych](#), 16 grudnia 1966 r. TSUE stwierdził, że jest on jednym z międzynarodowych instrumentów ochrony praw człowieka, który uwzględnia przy stosowaniu ogólnych zasad prawa wspólnotowego w szeregu spraw. Zob. na przykład TSUE, wyrok z dnia 18 października 1989 r., [Orkem przeciwko Komisji](#), C-374/87, EU:C:1989:387, pkt 31; TSUE, wyrok z dnia 18 października 1990 r., [Massam Dzodzi przeciwko État belge](#), sprawy połączone C-297/88 i C-197/89, EU:C:1990:360, pkt 68; TSUE, wyrok z dnia 17 lutego 1998 r., [Lisa Jacqueline Grant przeciwko South-West Trains Ltd](#), C-249/96, EU:C:1998:63, pkt 44; oraz TSUE (W), wyrok z dnia 27 czerwca 2006 r., [European Parliament/Parlament Europejski przeciwko Radzie Unii Europejskiej](#), C-540/03, EU:C:2006:429 (dalej jako: TSUE, 2006, [Parlament przeciwko Radzie](#)), pkt 37.

⁴⁴ [Międzynarodowa konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej](#), 21 grudnia 1965 r.

⁴⁵ [Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet](#), 18 grudnia 1979 r.

Traktaty	Przepis dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)
Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, 1984 r. ⁴⁶	
Konwencja ONZ o prawach dziecka, 1989 r. ⁴⁷	Motyw 18
Rzymski statut Międzynarodowego Trybunału Karnego, 1998 r. ⁴⁸	
Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, 2006 r. ⁴⁹	

Wzajemne powiązania między prawem Unii i przepisami europejskiej konwencji praw człowieka (EKPC) ⁵⁰ omówiono bardziej szczegółowo w publikacji EASO, *An Introduction to the Common European Asylum System for courts and tribunals – A judicial analysis [Wprowadzenie do wspólnego europejskiego systemu azylowego dla sądów i trybunałów – analiza sądowa]* ⁵¹, jednak w tym miejscu należy podkreślić następujące punkty.

TSUE stwierdził, że rodzaj dokumentów, które tworzą WESA świadczy o tym, że został on opracowany w kontekście, który zakłada, że wszystkie państwa członkowskie przestrzegają praw podstawowych. Obejmują one prawa wynikające z Konwencji dotyczącej statusu uchodźców i protokołu do niej z 1967 r. oraz z EKPC ⁵². Prawa podstawowe określone w Karcie UE stanowią część pierwotnego prawa Unii.

Jak zauważono w publikacji EASO pt. *An introduction to the Common European Asylum System for courts and tribunals – A judicial analysis Wprowadzenie do wspólnego europejskiego systemu azylowego dla sądów i trybunałów – analiza sądowa* ⁵³, EKPC ma pewne znaczenie interpretacyjne w kontekście definiowania zarówno prześladowania, jak i

⁴⁶ [Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania](#), 10 grudnia 1984 r. Należy zwrócić uwagę na odniesienie do tego traktatu w TSUE (WI), 2018, *MP*, op. cit., przypis 31, pkt 52–57.

⁴⁷ [Konwencja ONZ o prawach dziecka](#), 20 listopada 1989 r. TSUE (WI), wyrok z dnia 27 czerwca 2006 r., *Parlament przeciwko Radzie*, op. cit., przypis 43 pkt 37 wyraźnie odnosi się do Konwencji ONZ o prawach dziecka.

⁴⁸ [Rzymski statut Międzynarodowego Trybunału Karnego](#), 17 lipca 1998 r. Zob. EASO, *Wprowadzenie do WESA – analiza sądowa*, op. cit., przypis 8, sekcja 3.4, s. 70–80, w której omówiono obowiązki wynikające z prawa międzynarodowego praw człowieka oraz znaczenie międzynarodowych traktatów dotyczących praw człowieka w odniesieniu do wykładni prawa wtórnego zawartego w WESA.

⁴⁹ [Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych](#), 13 grudnia 2006 r. Instrument ten jest także częścią prawa pierwotnego UE. Zob. [decyzja Rady w sprawie zawarcia przez Wspólnotę Europejską Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych](#), Dz.U. L 23 z 27.1.2010, s. 35, art. 1 ust. 1 i art. 2 ust. 1. Po ratyfikacji Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (CRPD) przez UE TSUE orzekł, że można się na nią powoływać do celów interpretacji wtórnego prawa Unii, które musi być w miarę możliwości interpretowane w sposób zgodny z CRPD. Zob. też TSUE, wyrok z dnia 1 grudnia 2016 r., *Mohamed Daouidi przeciwko Bootes Plus SL i inni*, C-395/15, EU:C:2016:917, pkt 40–41 oraz cytowane orzecznictwo; oraz TSUE, wyrok z dnia 9 marca 2017 r., *Petya Mikova przeciwko Ispalnitelen direktor na Agentsiata za privatizatsia i sledprivatizatsionen kontrol*, C-406/15, EU:C:2017:198.

⁵⁰ Zob. na przykład TSUE (WI), wyrok z dnia 17 lutego 2009 r., *Meki Elgafaji i Noor Elgafaji przeciwko Staatssecretaris van Justitie*, C-465/07, EU:C:2009:94 (dalej jako: TSUE (WI), 2009, *Elgafaji*), pkt 28; oraz TSUE (WI), wyrok z dnia 18 grudnia 2014 r., *Mohamed M'Bodj przeciwko État belge*, C-542/13, EU:C:2014:2452 (dalej jako: TSUE (WI), 2014, *M'Bodj*), pkt 40.

⁵¹ EASO, *Wprowadzenie do WESA – analiza sądowa*, op. cit., przypis 8, sekcja 3.4.1, s. 71–75.

⁵² TSUE (WI), wyrok z dnia 21 grudnia 2011 r., *NS przeciwko Secretary of State for the Home Department oraz ME i inni przeciwko Refugee Applications Commissioner, Minister for Justice, Equality and Law Reform*, sprawy połączone C-411/10 i C-493/10, EU:C:2011:865 (dalej jako: TSUE (WI), 2011, *NS i ME*), pkt 78.

⁵³ EASO, *Wprowadzenie do WESA – analiza sądowa*, op. cit., przypis 8, sekcja 3.4.1, s. 71–75.

poważnej krzywdy. Jeśli chodzi o prześladowanie, art. 9 ust. 1 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) odnosi się bezpośrednio do podstawowych praw człowieka, a w szczególności praw, od których przestrzegania nie można się uchylić na mocy art. 15 ust. 2 EKPC (zob. sekcja 1.4.2 poniżej). W odniesieniu do poważnej krzywdy TSUE orzekł, że art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), który stanowi, że poważna krzywda obejmuje między innymi „tortury lub nieludzkie lub poniżające traktowanie lub karanie wnioskodawcy w kraju jego pochodzenia”, jest „odpowiednikiem art. 3 EKPC”⁵⁴ (zob. sekcja 2.4.3 poniżej). Z kolei ETPC niekiedy zajmował się kwestiami relacji między art. 3 EKPC a systemem ochrony uzupełniającej⁵⁵.

Oprócz bezpośrednich odniesień do EKPC lub praw odpowiadających prawom wynikającym z EKPC w art. 9 i 15 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), prawa wynikające z EKPC mogą mieć także znaczenie dla interpretacji praw podstawowych określonych w Karcie UE, jeżeli prawa wynikające z karty odpowiadają prawom zagwarantowanym w którymkolwiek z artykułów EKPC⁵⁶. Jak przypomniał TSUE w sprawie MP, „zgodnie z art. 52 ust. 3 Karty gdy prawa gwarantowane w jej art. 4 odpowiadają prawom zagwarantowanym w art. 3 EKPC, znaczenie i zakres tych praw są takie same jak praw przyznanych w rzeczonym art. 3 EKPC”⁵⁷.

Oprócz EKPC i orzecznictwa ETPC jako źródeł wykładni w konkretnych aspektach określonych powyżej, w odniesieniu do wykładni prawa Unii ważny jest także „horyzontalny dialog sądowy”, co podkreślono w publikacji EASO pt. *An introduction to the Common European Asylum System for courts and tribunals – A judicial analysis [Wprowadzenie do wspólnego europejskiego systemu azylowego dla sądów i trybunałów – analiza sądowa]*⁵⁸. Dla członków sądów i trybunałów, których zadaniem jest występowanie w charakterze „sędziów UE” i dokonywanie wykładni przepisów dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), znaczenie może mieć orzecznictwo krajowe innych państw członkowskich, zwłaszcza jeśli wykładnia danego przepisu nie została jeszcze wyjaśniona przez TSUE. W tym kontekście orzecznictwo krajowe ma znaczenie, którego nie ma ETPC, ponieważ podczas gdy sądy i trybunały krajowe dokonują wykładni prawa Unii, ETPC jest właściwy do interpretacji wyłącznie przepisów EKPC. Orzecznictwo krajowe innych państw członkowskich może także zawierać przykłady zastosowania danego wyroku TSUE do konkretnej sprawy. W przypadku jednak gdy pytanie dotyczące wykładni dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) jest podniesione przed sądem lub trybunałem jednego z państw członkowskich, sąd ten lub trybunał może, jeśli uzna, że decyzja w tej kwestii jest niezbędna do wydania wyroku, zwrócić się do TSUE z wnioskiem o rozpatrzenie tego pytania. Jeżeli

⁵⁴ TSUE (WI), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis 52, pkt 28, oraz TSUE (WI), 2014, *M'Bodj*, op. cit., przypis 52, pkt 38. Należy zauważyć, że zarówno art. 3 EKPC, jak i art. 4 Karty UE stanowią: „Nikt nie może być poddany torturom ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu”. W TSUE (WI), 2018, *MP*, op. cit., przypis 34, pkt 38, Trybunał przytoczył wyrok ETPC (WI) z dnia 13 grudnia 2016 r., *Paposhvili przeciwko Belgii*, nr 41738/10, CE:ECHR:2016:1213JUD004173810 (dalej jako: ETPC (WI), 2016 r., *Paposhvili*), pkt 174–175, w odniesieniu do wytycznych dotyczących spraw dotyczących zdrowia wynikających z art. 3 EKPC.

⁵⁵ Na przykład w swoim orzecznictwie ETPC rozważał zakres, w jakim ochrona uzupełniająca jest porównywalna z ochroną na podstawie art. 3 EKPC. Zob. na przykład ETPC, wyrok z dnia 28 czerwca 2011 r., *Sufi i Elmi przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 8319/07 i 11449/07, CE:ECHR:2011:0628JUD000831907 (dalej jako: ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*), pkt 225–226.

⁵⁶ Art. 52 ust. 3 Karty UE oraz TSUE (WI), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis 52, pkt 28.

⁵⁷ TSUE (WI), 2018, *MP*, op. cit., przypis 34, pkt 37.

⁵⁸ EASO, *Wprowadzenie do WESA – analiza sądowa*, op. cit., przypis 8, sekcja 3.6., s. 84–89.

orzeczenia takiego sądu lub trybunału nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego, jest on zobowiązany wnieść sprawę do TSUE ⁵⁹.

Interpretację przepisów prawnych dotyczących WESA oraz rolę TSUE i sądów i trybunałów krajowych omówiono bardziej szczegółowo w publikacji EASO pt. *An introduction to the Common European Asylum System for courts and tribunals – A judicial analysis [Wprowadzenie do wspólnego europejskiego systemu azylowego dla sądów i trybunałów – analiza sądowa]* ⁶⁰.

Najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka

Zasada najlepszego interesu dziecka jest ogólną zasadą prawa (międzynarodowego i) Unii, określoną w art. 24 ust. 2 Karty UE.

Art. 24 ust. 2 Karty UE

We wszystkich działaniach dotyczących dzieci, zarówno podejmowanych przez władze publiczne, jak i instytucje prywatne, należy przede wszystkim uwzględnić najlepszy interes dziecka.

Zasadę tę włączono do dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) w motywach 18 i 19, ostatnim zdaniu motywu 27, motywie 38, art. 20 ust. 5 i art. 31. Nie powinno być wątpliwości, że przy ocenie kryteriów kwalifikowania do objęcia ochroną międzynarodową, w przypadku wnioskodawcy będącego dzieckiem należy przede wszystkim uwzględnić zasadę najlepszego interesu dziecka, nawet jeżeli zasada ta nie została wyraźnie wymieniona ⁶¹.

Kolejnym dowodem na realizację tej zasady w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) są odniesienia w art. 4 ust. 3 lit. c) rzeczony dyrektywy do znaczenia wieku przy ocenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej oraz w jej art. 9 ust. 2 lit. f) do faktu, że akty prześladowania mogą przybierać formę „czynów wymierzonych [...] w dzieci”. Akty prześladowania dzieci należy oceniać przez pryzmat szczególnych potrzeb, ponieważ małoletni, którzy są ofiarami aktów prześladowania, powinni być uważani za osoby wymagające szczególnej troski per se ⁶².

Zasada najlepszego interesu dziecka ma także znaczenie dla interpretacji i stosowania przepisów i norm proceduralnych ⁶³. Więcej informacji na temat tej zasady stosowanej w odniesieniu do kwalifikacji do uzyskania statusu uchodźcy znajduje się w sekcjach [1.4.4.8](#) i [1.6.2.4.2](#) poniżej.

⁵⁹ Art. 267 TFUE.

⁶⁰ EASO, *Wprowadzenie do WESA – analiza sądowa*, op. cit., przypis 8, sekcja 3, s. 61–89.

⁶¹ W TSUE, wyrok z dnia 6 czerwca 2013 r. *MA, BT i DA przeciwko Secretary of State for the Home Department C-648/11*, EU:C:2013:367 (dalej jako: TSUE, 2013, *MA, BT i DA*) TSUE wyraźnie stwierdza, że nawet jeśli w przepisie prawa wtórnego Unii nie ma wyraźnej wzmianki o najlepszym zabezpieczeniu interesów małoletniego, skutkiem art. 24 ust. 2 karty w związku z art. 51 ust. 1 Karty UE jest to, że przy interpretacji i stosowaniu tego przepisu należy przede wszystkim brać pod uwagę najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka.

⁶² Zob. EASO, *Vulnerability in the context of applications for international protection – Judicial analysis [Szczególne potrzeby w kontekście wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej – analiza sądowa]*, 2021 r., (dalej jako: EASO, *Szczególne potrzeby – analiza sądowa*), sekcja 2.4. „Najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka” oraz część 6.

⁶³ EASO, *Szczególne potrzeby – analiza sądowa*, op. cit., przypis 62, oraz EASO, *Procedury azylowe i zasada non-refoulement – analiza sądowa*, 2018, (dalej jako: EASO, *Procedury azylowe – analiza sądowa*), sekcje 3.4 i 4.2.8.

Wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej

W art. 2 lit. h) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) „wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej” zdefiniowano w następujący sposób.

Art. 2 lit. h) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

„[...] wniosek do państwa członkowskiego o ochronę złożony przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca, którego można uznać za osobę ubiegającą się o status uchodźcy lub status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej, a który nie występuje wyraźnie o inny rodzaj ochrony pozostający poza zakresem stosowania niniejszej dyrektywy i mogący stanowić przedmiot osobnego wniosku”.

Z definicji tej, oraz definicji „wnioskodawcy” w art. 2 lit i) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)⁶⁴, jasno wynika, że wnioskodawca musi być obywatelem państwa trzeciego lub bezpaństwowcem. Jak wyjaśniono w sekcjach [1.3.1](#) i [1.3.3](#) poniżej, definicja ta oznacza, że obywatele państw członkowskich – czyli obywatele Unii – są wyłączeni z zawartych w dyrektywie definicji zarówno statusu uchodźcy, jak i statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej⁶⁵. Artykuł 4 ust. 3 wymaga indywidualnej oceny każdego wniosku⁶⁶.

Zgodnie z art. 2 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) „ochrona międzynarodowa” oznacza status uchodźcy lub status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej określony w art. 2 lit. e) i g) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Na mocy art. 2 lit. h) wniosek o nadanie któregośkolwiek z tych statusów stanowi wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej. Chociaż z jego brzmienia wynika, że można złożyć wniosek o nadanie jednego lub drugiego statusu („co można rozumieć jako ubieganie się o status uchodźcy **lub** status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej” (wyróżnienie dodane)), dyrektywa przewiduje, że objęcie ochroną uzupełniającą będzie rozpatrywane dopiero po ustaleniu, że wnioskodawca nie jest uchodźcą. Wskazuje na to zarówno użycie terminu „uzupełniającej”, jak i brzmienie art. 2 lit. f) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) (w którym osobę kwalifikującą się do otrzymania ochrony uzupełniającej zdefiniowano jako osobę, która „nie kwalifikuje się do uznania” jej „za uchodźcę”)⁶⁷. TSUE podkreślił ponadto, że ponieważ wnioskodawcy ubiegający się o ochronę międzynarodową mogą nie być „w stanie ocenić, do jakiego rodzaju ochrony odnosi się” ich wniosek⁶⁸, do organów państw członkowskich należy „określenie statusu najważniejszego w sytuacji tej osoby”⁶⁹. Złożenie wniosku należy do wnioskodawcy, ale to organ

⁶⁴ Art. 2 lit. i) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi: „wnioskodawca» oznacza obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca, który złożył wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej, ale w odniesieniu do jego wniosku nie zapadła jeszcze prawomocna decyzja”.

⁶⁵ Wnioski składane przez obywateli Unii nie są objęte zakresem stosowania niniejszej dyrektywy, zob. motyw 20. Ich sytuację reguluje [Protokół \(nr 24\) w sprawie prawa azylu dla obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej](#) (znany również jako protokół Aznara).

⁶⁶ TSUE, wyrok z dnia 4 października 2018 r., [Ahmedbekova przeciwko Zamestnik-predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite](#), C-652/16, EU:C:2018:801 (dalej jako: TSUE, 2018 r., [Ahmedbekova](#)), pkt 43.

⁶⁷ TSUE, 2014, [HN](#), op. cit., przypis [26](#), pkt 29–30. Zob. też motyw 33.

⁶⁸ Tamże, pkt 34.

⁶⁹ Tamże.

rozstrzygający państwa członkowskiego określa, czy dana osoba spełnia wymagania dotyczące statusu uchodźcy lub, jeśli nie, statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej.

Dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) nie zawiera definicji **zakresu terytorialnego**, ale w w art. 3 ust. 1) dyrektywy w sprawie procedur azylowych (2013/32/UE) (dyrektywa w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona))⁷⁰ określono zakres terytorialny⁷¹ wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej. Stanowi on, że z wnioskiem należy wystąpić „na terytorium, w tym na granicy, na wodach terytorialnych lub w strefach tranzytowych państw członkowskich”. Dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona) nie stosuje się do wniosków o azyl dyplomatyczny lub terytorialny złożonych w przedstawicielstwach państw członkowskich (art. 3 ust. 2 dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona))⁷². TSUE nie wypowiedział się jeszcze w tej kwestii, ale może się okazać, że ta definicja zakresu terytorialnego będzie miała zastosowanie również do celów dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)⁷³.

Korzystniejsze normy (art. 3)

Art. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi, co następuje:

Art. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Państwa członkowskie mogą wprowadzać lub utrzymywać korzystniejsze normy pozwalające określić, kto może zostać zakwalifikowany jako uchodźca lub osoba potrzebująca ochrony uzupełniającej, oraz pozwalające określić zakres ochrony międzynarodowej, pod warunkiem że normy te będą zgodne z niniejszą dyrektywą.

Motyw 14 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi:

Motyw 14 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Państwa członkowskie powinny być uprawnione do wprowadzania lub utrzymywania przepisów korzystniejszych niż normy określone w [dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] w odniesieniu do obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców ubiegających się o ochronę międzynarodową w danym państwie członkowskim, przy założeniu, że powodem złożenia takiego wniosku jest to, że zainteresowana osoba jest uchodźcą w rozumieniu art. 1 lit. A Konwencji dotyczącej statusu uchodźców lub osobą kwalifikującą się do otrzymania ochrony uzupełniającej.

⁷⁰ [Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/32/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej](#), Dz.U. L 180 z 29.6.2013, s. 60 (dyrektywa w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona)). Szczególną uwagę należy zwrócić na motywy 49 i 50 oraz art. 45 i 46 ust. 1 lit. c) dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona).

⁷¹ EASO, *Procedury azylowe – analiza sądowa*, op. cit., przypis 65, sekcja 2.2.

⁷² TSUE (WI), wyrok z dnia 7 marca 2017 r., *X i X przeciwko État belge*, C-638/16 PPU, EU:C:2017:173 (dalej jako: TSUE (WI), 2017, *X i X przeciwko État belge*), pkt 49 i 51.

⁷³ Oprócz art. 3, art. 2 lit. b) i art. 6 dyrektywa w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona) zawiera także przepisy dotyczące wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej.

Obywatele państw trzecich lub bezpaństwowcy, „którzy są uprawnieni do przebywania na terytorium państw członkowskich nie z powodów związanych z potrzebą ochrony międzynarodowej, ale z powodów uznaniowych” motywowanych współczuciem lub względami humanitarnymi, nie są objęci zakresem stosowania [dyrektywy w sprawie kwalifikowania]” (motyw 15, wyróżnienie dodane). Zostało to potwierdzone przez TSUE w wyrokach *B i D*⁷⁴ oraz *M'Bodj*⁷⁵.

W wyroku w sprawie *B i D*, TSUE odpowiedział na pytanie prejudycjalne, czy art. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania należy interpretować jako ograniczający możliwość uznania przez państwo członkowskie (w tym przypadku Niemcy), że osoba wyłączone z możliwości bycia uchodźcą na podstawie wykluczenia zawartego w dyrektywie w sprawie kwalifikowania ma prawo do azylu zgodnie z jego prawem konstytucyjnym. TSUE wyjaśnił, że „mając na względzie cel podstaw wyłączenia z dyrektywy [w sprawie kwalifikowania], polegający na zachowaniu wiarygodności systemu przewidzianego w niej z poszanowaniem Konwencji [dotyczącej statusu uchodźców]” przepis pozwalający na przyznanie takiej osobie statusu uchodźcy byłby niezgodny z dyrektywą w sprawie kwalifikowania⁷⁶. TSUE potwierdził jednak, że „państwa członkowskie mogą uznać prawo azylu na podstawie swojego prawa krajowego w stosunku do osoby wyłączonej z możliwości uznania za uchodźcę na podstawie art. 12 ust. 2 dyrektywy, o ile ten inny rodzaj ochrony nie niesie ze sobą niebezpieczeństwa pomylenia go ze statusem uchodźcy w rozumieniu tego aktu prawnego”⁷⁷.

Sprawa *M'Bodj*⁷⁸ obywatela państwa trzeciego, którego wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej został odrzucony. Udzielono mu jednak zezwolenia na pobyt na terytorium państwa członkowskiego (w tym przypadku Belgii) na mocy przepisów krajowych, ponieważ cierpiał na chorobę stanowiącą rzeczywiste ryzyko dla jego życia lub nienaruszalności cielesnej i nie było odpowiedniego leczenia w jego kraju pochodzenia. Pytanie skierowane do TSUE dotyczyło tego, czy jest on uprawniony do korzystania z opieki społecznej i opieki zdrowotnej na podstawie dyrektywy w sprawie kwalifikowania. TSUE stwierdził, że sytuacja takiego wnioskodawcy nie wchodzi w zakres poważnej krzywdy zdefiniowanej art. 15 dyrektywy w sprawie kwalifikowania, jeśli nie jest on celowo pozbawiony opieki zdrowotnej. W związku z tym TSUE zbadał, czy sformułowanie „pod warunkiem że normy te będą zgodne z [dyrektywą w sprawie kwalifikowania]” w art. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania wyklucza wprowadzenie lub utrzymanie przez państwa członkowskie przepisu przyznającego ochronę uzupełniającą w tej sytuacji⁷⁹. TSUE stwierdził, że „byłoby bowiem sprzeczne z ogólną systematyką i celami dyrektywy [w sprawie kwalifikowania] umożliwienie skorzystania ze statusów, które przewiduje ta dyrektywa, obywatelom państw trzecich znajdującym się w sytuacjach pozbawionych jakiegokolwiek związku z racją bytu międzynarodowej ochrony”⁸⁰. W związku z tym przepisy przyznające zezwolenie na pobyt w tej sytuacji „nie mogą zostać uznane na mocy art. 3 [dyrektywy w sprawie kwalifikowania] za normy bardziej korzystne dla określania, kto kwalifikuje się jako osoba podlegająca ochronie

⁷⁴ TSUE (WI), wyrok z dnia 9 listopada 2010 r., *Bundesrepublik Deutschland przeciwko B i D*, sprawy połączone C-57/09 i C-101/09, EU:C:2010:661, pkt 118.

⁷⁵ TSUE (WI), 2014, *M'Bodj*, op. cit., przypis 50, pkt 46.

⁷⁶ TSUE (WI), 2010, *B i D*, op. cit., przypis 74, pkt 115.

⁷⁷ Tamże, pkt 121; zob. także pkt 113–120.

⁷⁸ TSUE (WI), 2014, *M'Bodj*, op. cit., przypis 52.

⁷⁹ Tamże, pkt 43.

⁸⁰ Tamże, pkt 44.

uzupełniającej”⁸¹. TSUE powtórzył ponadto, że osoby znajdujące się w takiej sytuacji, którym udzielono zezwolenia na pobyt „na dyskrecjonalnej podstawie ze względów współczucia lub powodów humanitarnych”, nie są objęte zakresem stosowania dyrektywa w sprawie kwalifikowania⁸².

TSUE doszedł do tego samego wniosku – że wnioski o ochronę innego rodzaju nie wchodzą w zakres stosowania dyrektywy w sprawie kwalifikowania – w sprawie *Abdida*⁸³, chociaż jego wyrok w tej sprawie dotyczył dyrektywy powrotowej (2008/115/WE)⁸⁴.

W sprawie *Ahmedbekova* TSUE potwierdził swoje wcześniejsze wnioski płynące ze sprawy *B i D* oraz *M’Bodj*. W szczególności Trybunał potwierdził, że art. 3 ma zastosowanie między innymi do norm, które przyznają taki status uchodźcy lub status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej. Jedno z pytań zadanych przez sąd odsyłający dotyczyło kwestii, czy art. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) powinien być interpretowany w ten sposób, że państwo członkowskie może postanowić – w przypadku udzielenia ochrony międzynarodowej członkowi danej rodziny – o rozszerzeniu tej ochrony na innych członków tej rodziny. TSUE stwierdził, że:

W niniejszym przypadku ewentualne przyznanie statusu uchodźcy lub statusu ochrony uzupełniającej dziecku i małżonkowi N.R.K Ahmedbekovej wskutek nadania takiego statusu tej ostatniej, ze względu na potrzebę zachowania jedności rodziny zainteresowanych, wpisuje się w logikę ochrony międzynarodowej, która doprowadziła do nadania tego statusu⁸⁵.

W sprawie *LW* wielka izba TSUE potwierdziła stanowisko, jakie zajęła w sprawie *Ahmedbekova*: nadanie, na podstawie prawa krajowego, statusu uchodźcy członkom rodziny osoby posiadającej status uchodźcy nie jest a priori pozbawione jakiegokolwiek związku z logiką ochrony międzynarodowej⁸⁶. Uznała, że taki związek został ustanowiony w akcie końcowym konferencji pełnomocników Organizacji Narodów Zjednoczonych w sprawie statusu uchodźców i bezpaństwowców z dnia 25 lipca 1951 r.⁸⁷, który doprowadził do przyjęcia Konwencji dotyczącej statusu uchodźców. Po pierwsze bowiem, podkreślając w akcie końcowym, że „jedność rodziny [...] jest podstawowym prawem uchodźcy”, oraz zalecając państwom sygnatariuszom tej konwencji „podjęcie niezbędnych środków w celu ochrony rodziny uchodźcy, a w szczególności w celu [...] [z]apewnienia utrzymania jedności rodziny uchodźcy”, autorzy tej konwencji ustanowili bezpośredni związek między tymi

⁸¹ Tamże, pkt 45.

⁸² Tamże, pkt 46.

⁸³ TSUE (WI), wyrok z dnia 18 grudnia 2014 r., *Centre public d’action sociale d’Ottignies-Louvain-la-Neuve przeciwko Moussa Abdida*, C-562/13, EU:C:2014:2453 (dalej jako: TSUE (WI), 2014, *Abdida*).

⁸⁴ *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich*, Dz.U. L 348 z 24.12.2008, s. 98.

⁸⁵ TSUE, 2018 r., *Ahmedbekova*, op. cit., przypis 66, pkt 73. Zob. też pkt 74, w którym stwierdzono, iż jest to obwarowane warunkiem, „że nie zachodzi w ich przypadku którakolwiek z podstaw wyłączenia określonych w art. 12 tej dyrektywy oraz że ich obecna sytuacja, zważywszy na potrzebę utrzymania jedności rodziny, wpisuje się w logikę ochrony międzynarodowej”.

⁸⁶ TSUE (WI), wyrok z dnia 9 listopada 2021 r., *LW przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, C-91/20, EU:C:2021:898 (dalej jako: TSUE (WI), 2021, *LW*) pkt 41, odnoszący się do TSUE, 2018, *Ahmedbekova*, op. cit., przypis 68, pkt 72.

⁸⁷ *Akt końcowy konferencji pełnomocników Organizacji Narodów Zjednoczonych w sprawie statusu uchodźców i bezpaństwowców*, 25 lipca 1951 r.

środkami a logiką systemu ochrony międzynarodowej⁸⁸. Wielka izba TSUE zauważyła ponadto, że „[i]stnienie tego związku zostało zresztą wielokrotnie potwierdzone przez organy UNHCR”⁸⁹. Po drugie, istnienie wspomnianego związku „zostało uznane też w samej dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), w której art. 23 ust. 1 państwa członkowskie zobowiązano do dołożenia starań w celu utrzymania jedności rodziny beneficjenta ochrony międzynarodowej”⁹⁰. Wielka izba stwierdziła jednak, że wszelkie takie środki muszą zapewniać zgodność z wymogiem zawartym w art. 23 ust. 2⁹¹. Trybunał wskazał dwa zastrzeżenia. Po pierwsze, do tego dziecka nie może znajdować „zastosowania podstawa wykluczenia, o której mowa w art. 12 ust. 2 tej dyrektywy”. Po drugie, dziecko nie może mieć:

Wskutek posiadanego obywatelstwa lub innych elementów charakteryzujących jego osobisty status prawny, prawa do lepszego traktowania we wspomnianym państwie członkowskim w porównaniu z sytuacją, w której nadano by mu status uchodźcy. W tym kontekście nie ma znaczenia ustalenie, czy od dziecka i jego rodziców można racjonalnie oczekiwać osiedlenia się na terytorium tego innego państwa trzeciego⁹².

Kilka zasad przedstawionych w wyrokach w sprawach *B i D*, *M'Bodj*, *Abdida*, *Ahmedbekova* oraz *LW* można wykorzystać do stworzenia ram określających, jakie rodzaje ochrony krajowej nie są objęte zakresem stosowania dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

- Chociaż państwa członkowskie nadal mogą mieć przepisy krajowe, na podstawie których prawo do azylu jest przyznawane osobom, które nie są objęte zakresem stosowania dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), należy dokonać wyraźnego rozróżnienia między ochroną krajową a ochroną międzynarodową na podstawie dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).
- Ogólnie rzecz biorąc, ochrona międzynarodowa objęta dyrektywą w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wymaga istnienia podmiotu dopuszczającego się prześladowania lub wyrządzającego poważną krzywdę (art. 6) (zob. sekcje [1.7](#) i [2.6](#) poniżej). Oznacza to, że przypadki, w których nie można zidentyfikować podmiotu dopuszczającego się prześladowania lub wyrządzającego poważną krzywdę są pozbawione jakiegokolwiek związku z logiką ochrony międzynarodowej. W związku z tym pozbawienie podstawowych praw człowieka spowodowane skrajnym ubóstwem, na przykład po katastrofie, nie spełnia wymogów dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) w zakresie ochrony międzynarodowej, chyba że można je przypisać podmiotowi dopuszczającemu się prześladowania lub wyrządzającemu poważną krzywdę⁹³.
- Przyznanie statusu ochrony krajowej obywatelowi państwa trzeciego lub bezpaństwowcowi, który doświadczył traumatycznego przeżycia lub incydentu w swoim kraju pochodzenia, niepowiązanego w żaden sposób z obecną obawą

⁸⁸ TSUE (WI), 2021, [LW](#), op. cit., przypis [88](#), pkt 42.

⁸⁹ TSUE (WI), 2021, [LW](#), op. cit., przypis [88](#), pkt 42.

⁹⁰ TSUE (WI), 2021, [LW](#), op. cit., przypis [88](#), pkt 43.

⁹¹ Tamże, pkt 39, 45–48 i 52. Art. 23 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi: „państwa członkowskie zapewniają, aby członkowie rodziny beneficjenta ochrony międzynarodowej, którzy osobiście nie kwalifikują się do otrzymania takiej ochrony, zostali uprawnieni do ubiegania się o świadczenia, o których mowa w art. 24–35, zgodnie z krajowymi procedurami i w zakresie odpowiednim do osobistego statusu prawnego danego członka rodziny”.

⁹² TSUE (WI), 2021, [LW](#), op. cit., przypis [88](#), pkt 62.

⁹³ Dalsze omówienie tych kwestii znajduje się w sekcji [3.4](#) poniżej.

przed prześladowaniem lub obecnym rzeczywistym ryzykiem doznania poważnej krzywdy, może stanowić ochronę wykraczającą poza zakres art. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Można by rozważyć przyznanie statusu ochrony krajowej na dyskrecjonalnej podstawie i ze względów współczucia lub z powodów humanitarnych, ale taka sytuacja nie wchodzi w zakres dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). W rezultacie dyrektywa nie ma zastosowania do takich sytuacji.

- Natomiast w przypadku, gdy państwa członkowskie przyznają status uchodźcy lub status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej członkom rodziny osoby, która uzyskała ten status na podstawie systemu ustanowionego przez dyrektywę w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), status ten wchodzi w zakres art. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) ze względu na jego związek z racją bytu ochrony międzynarodowej.
- Aby przyznanie ochrony międzynarodowej dziecku będącemu członkiem rodziny osoby, która ma status uchodźcy lub jest beneficjentem ochrony uzupełniającej, wchodziło w zakres art. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), muszą zostać spełnione dwa warunki. Po pierwsze, „do tego dziecka nie [może znajdować] zastosowania podstawa wykluczenia, o której mowa w art. 12 ust. 2 tej dyrektywy”. Po drugie, „dziecko nie [może mieć] wskutek posiadanego obywatelstwa lub innych elementów charakteryzujących jego osobisty status prawny, prawa do lepszego traktowania we wspomnianym państwie członkowskim w porównaniu z sytuacją, w której nadano by mu status uchodźcy. W tym kontekście nie ma znaczenia ustalenie, czy od dziecka i jego rodziców można racjonalnie oczekiwać osiedlenia się na terytorium tego innego państwa trzeciego”⁹⁴.

TSUE nie podjął jeszcze ostatecznej decyzji w sprawie tego, kiedy korzystniejsze normy wchodzi w zakres stosowania dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), w szczególności gdy kwestia ta dotyczy korzystniejszych przepisów regulujących wymogi dotyczące kwalifikowania do objęcia ochroną uchodźców lub ochroną uzupełniającą. Z jednej strony celem dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) jest wprowadzenie wspólnych kryteriów (zob. motywy 24 i 34) oraz większe zbliżenie przepisów dotyczących uznawania oraz zakresu ochrony międzynarodowej w oparciu o wyższe standardy (zob. motyw 10). Z drugiej strony wiele przepisów dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) regulujących kwalifikowanie do objęcia ochroną międzynarodową ma charakter obowiązkowy. W tym względzie rzecznik generalny TSUE de la Tour wskazał, że państwo członkowskie nie może:

Wykorzystać swojego zakresu swobodnego uznania do zdefiniowania w odmienny sposób tych wspólnych pojęć i kryteriów oraz w celu przyjęcia uregulowania, zgodnie z którym status uchodźcy lub status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej mógłby zostać przyznany z powodów innych niż te wyraźnie wskazane w [dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] i na podstawie oceny wniosku, która nie miałaby charakteru indywidualnego⁹⁵.

⁹⁴ TSUE (WJ), 2021, *LW*, op. cit., przypis 88, pkt 62.

⁹⁵ TSUE, opinia rzecznika generalnego Jeana Richarda de la Toura przedstawiona w dniu 12 maja 2021 r., *LW przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, C-91/20, EU:C:2021:384, pkt 104.

Słoweński Sąd Administracyjny orzekł, że nie może wprowadzić wyższych standardów ochrony niż te określone w art. 9 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) dotyczącym aktów prześladowania, ponieważ w art. 9 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) użyto wyrażenia „musi być”. Zauważył ponadto, że dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) opiera się obecnie na wspólnych normach, w przeciwieństwie do dyrektywy w sprawie kwalifikowania, która opierała się na normach minimalnych ⁹⁶.

⁹⁶ Sąd Administracyjny (Upravno Sodišče) (Słowenia), wyrok z dnia 8 stycznia 2014 r., *Berisha i Pireva*, I U 766/2013, SI:UPRS:2014:I.U.766.2013, pkt 42. Wyrok ten został utrzymany w mocy wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 2014 r., I Up 79/2014.

Część 1. Kwalifikowanie do objęcia ochroną międzynarodową

Ta część składa się z 10 sekcji, jak określono w tabeli 5. Odnoszą się one do poszczególnych wymogów dotyczących kwalifikowania do objęcia ochroną uchodźców. W art. 5, 6, 7 i 8 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) określono kryteria, które są takie same zarówno w przypadku kwalifikacji do uzyskania ochrony uchodźców, jak i ochrony uzupełniającej, ale w tej części skoncentrowano się na ochronie uchodźców.

Tabela 5: Struktura części 1

Sekcja	Tytuł	Strona
1.1	Wprowadzenie	34
1.2	Kim jest uchodźca?	35
1.3	Zakres podmiotowy i terytorialny	37
1.4	Akty prześladowania (art. 9 ust. 1 i 2)	49
1.5	Uzasadniona obawa	85
1.6	Powody prześladowania (art. 9 ust. 3 i art. 10)	96
1.7	Podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę (art. 6)	123
1.8	Podmioty udzielające ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą (art. 7)	132
1.9	Ochrona wewnętrzna przed prześladowaniem lub poważną krzywdą (art. 8)	152
1.10	Potrzeba ochrony międzynarodowej powstała <i>po przybyciu do państwa członkowskiego</i> (art. 5)	169

Dodatek A zawiera drzewa decyzyjne i listę wymagań mających na celu m.in. podsumowanie zagadnień omówionych w części 1.

1.1. Wprowadzenie

Postanowienia dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) dotyczące kryteriów kwalifikowania danej osoby jako uchodźcy i przyznawania statusu uchodźcy w dużej mierze odzwierciedlają postanowienia Konwencji dotyczącej statusu uchodźców. W motywie 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) Konwencję dotyczącą statusu uchodźców określono jako „fundament międzynarodowych regulacji prawnych dotyczących ochrony uchodźców”. W motywie 24 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stwierdzono, że „Konieczne jest wprowadzenie wspólnych kryteriów uznawania wnioskodawców ubiegających się o azyl za uchodźców w rozumieniu art. 1 konwencji genewskiej”. W motywie 25 wspomnianej dyrektywy stwierdzono, że „W szczególności konieczne jest wprowadzenie wspólnych pojęć »potrzeby ochrony powstałej po przybyciu do państwa członkowskiego«, »źródeł krzywdy i ochrony«, »ochrony wewnętrznej« oraz »prześladowania«, w tym »powodów prześladowania«”.

TSUE w swoim orzecznictwie wielokrotnie podkreślał znaczenie tych motywów⁹⁷. Trybunał niejednokrotnie stwierdzał, że Konwencja dotycząca statusu uchodźców „stanowi fundament międzynarodowych regulacji prawnych dotyczących ochrony uchodźców” oraz że dyrektywa w sprawie kwalifikowania oraz dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) zostały ustanowione jako wytyczne dla właściwych organów państw członkowskich przy stosowaniu Konwencji dotyczącej statusu uchodźców „w oparciu o wspólne pojęcia i kryteria”⁹⁸.

W motywie 22 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wskazano, że Biuro UNHCR „może dostarczyć państwom członkowskim cennych wskazówek podczas określania statusu uchodźcy zgodnie z art. 1 konwencji [dotyczącej statusu uchodźców]”⁹⁹. Rola Biura UNHCR została dokładniej wyjaśniona w publikacji EASO zatytułowanej *An introduction to the Common European Asylum System for courts and tribunals – A judicial analysis* [Wprowadzenie do wspólnego europejskiego systemu azylowego dla sądów i trybunałów – analiza sądowa]¹⁰⁰.

1.2. Kim jest uchodźca?

W art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) zawarto poniższą definicję uchodźcy.

Art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

[...] obywatel państwa trzeciego, który na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do szczególnej grupy społecznej przebywa poza państwem swojego obywatelstwa i nie może lub nie chce z powodu tej obawy korzystać z ochrony tego państwa, lub bezpieczeństwa, który przebywając z takich samych powodów jak wyżej poza państwem swojego dawnego miejsca zwykłego pobytu, nie może lub nie chce z powodu tej obawy powrócić do tego państwa i do którego nie ma zastosowania art. 12.

Definicja określona w art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) w dużej mierze odpowiada definicji terminu „uchodźca” zawartej w art. 1 sekcja A ust. 2

⁹⁷ Zob. na przykład TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 28, pkt 39, oraz TSUE (WI), 2016, *Alo i Oso*, op. cit., przypis 31, pkt 28.

⁹⁸ Zob. na przykład TSUE (WI), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 52; TSUE (WI), wyrok z dnia 17 czerwca 2010 r., *Nawras Bolbol przeciwko Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal*, C-31/09, EU:C:2010:351, pkt 37; TSUE (WI), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 35, pkt 47; wyrok TSUE z 2013 r. w sprawie *X, Y i Z*, op. cit., przypis 31, pkt 39, oraz TSUE (WI), 2016, *Alo i Oso*, op. cit., przypis 31, pkt 28. W tym ostatnim wyroku zawarte zostało to same stwierdzenie co w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Zob. też motyw 23 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

⁹⁹ Zob. też TSUE, wyrok z dnia 30 maja 2013 r., *Zuheyr Freyeh Halaf przeciwko Darzhavna agentsia za bezhantsite pri Ministerski savet*, C-528/11, EU:C:2013:342, pkt 44, w którym w odniesieniu do publikacji stwierdzono, że „należy przypomnieć, że dokumenty pochodzące od UNHCR należą do instrumentów, które mogą pozwolić państwom członkowskim na dokonanie oceny funkcjonowania systemu azylowego w państwie członkowskim odpowiedzialnym zgodnie z kryteriami zawartymi w rozdziale III [rozporządzenia Dublin II]”, oraz że „rzeczone dokumenty nabierają szczególnego znaczenia w świetle roli powierzonej UNHCR [Konwencją dotyczącą statusu uchodźców]”.

¹⁰⁰ EASO, *Wprowadzenie do WESA – analiza sądowa*, op. cit., przypis 8, sekcja 3.1, s. 62–63.

Konwencji dotyczącej statusu uchodźców¹⁰¹ z wyjątkiem dwóch istotnych różnic. Jedną z tych różnic dotyczy zakresu podmiotowego: w przeciwieństwie do Konwencji dotyczącej statusu uchodźców, która ma zastosowanie do „każdej osoby”, art. 2 lit. d) **ogranicza się do obywateli państw trzecich** i bezpaństwowców (zob. początek sekcji 1.3 i sekcji 1.3.1). Druga istotna różnica odnosi się do osób posiadających więcej niż jedno obywatelstwo (zob. sekcja 1.3.2.7)¹⁰².

Zgodnie ze stanowiskiem przyjętym w podręczniku UNHCR¹⁰³ w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wprowadza się rozróżnienie między „możliwością uzyskania statusu uchodźcy” a „statusem uchodźcy”¹⁰⁴. W motywie 21 tej dyrektywy określono, że „Uznanie statusu uchodźcy jest aktem deklaratoryjnym”. W sprawie *M, X i X* TSUE uznał, że „Takie uznanie za uchodźcę, jak wynika z motywu 21 tej dyrektywy, ma charakter deklaratoryjny, a nie konstytutywny”¹⁰⁵. W art. 2 wprowadzono rozróżnienie między terminem „uchodźca”, zdefiniowanym w art. 2 lit. d), a terminem „status uchodźcy”, zdefiniowanym w art. 2 lit. e). Art. 2 lit. d) dotyczy wymogów zakwalifikowania się jako uchodźca. Jak stwierdził TSUE w sprawie *M, X i X*, „w systemie ustanowionym przez [dyrektywę w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] obywatel państwa trzeciego lub bezpaństwowiec spełniający określone w rozdziale III tej dyrektywy przesłanki materialne jest z tego już jedynie względu uchodźcą w rozumieniu art. 2 lit. d) wspomnianej dyrektywy i art. 1 sekcji A konwencji [dotyczącej statusu uchodźców]”¹⁰⁶.

Natomiast art. 2 lit. e) nie dotyczy tego, co stanowi o byciu uchodźcą, ale uznania takiego statusu¹⁰⁷. Stanowi on, że „»status uchodźcy« oznacza uznanie przez państwo członkowskie obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca za uchodźcę”. Termin ten odnosi się zatem do statusu przyznanego w drodze formalnego uznania przez państwo członkowskie w świetle kryteriów określonych w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), w wyniku czego zainteresowanej osobie „przysługują wszystkie prawa i korzyści określone w rozdziale VII tej dyrektywy”¹⁰⁸. Jak stwierdził TSUE w wyroku w sprawie *M, X i X*:

¹⁰¹ Zgodnie z art. 1 sekcja A ust. 2 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców oraz Protokołu dodatkowego do niej z 1967 r. termin „uchodźca” stosuje się do każdej osoby, która: „na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem, i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa, albo która nie ma żadnego obywatelstwa i znajdując się poza państwem swojego dawnego stałego zamieszkania, nie może lub nie chce z powodu tych obaw powrócić do tego państwa. W przypadku osoby posiadającej więcej niż jedno obywatelstwo określenie „państwo jej obywatelstwa” oznacza każde z państw, którego obywatelstwo ona posiada; fakt niekorzystania, bez istotnej przyczyny wynikłej z uzasadnionej obawy, przez taką osobę z ochrony jednego z państw, którego jest ona obywatelem, nie stanowi podstawy do domowej ochrony przez państwo, z którego ona pochodzi”.

¹⁰² Istnieją także inne drobne różnice: na przykład włączenie odniesienia do podstaw wykluczenia w art. 12, zastąpienie terminu „[osoba], która nie ma żadnego obywatelstwa” terminem „bezpaństwowiec” oraz zastąpienie średnika przed słowami „albo która nie ma żadnego obywatelstwa” przecinkiem.

¹⁰³ Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR – Zasady i tryb ustalania statusu uchodźcy zgodnie z Konwencją dotyczącą statusu uchodźcy z 1951 r. oraz Protokołem dodatkowym do niej z 1967 r.*, 1979, wydany ponownie w lutym 2019 r., HCR/IP/4/ENG/REV. 4 (dalej jako: Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*), pkt 28: „Osoba jest uchodźcą w rozumieniu Konwencji z 1951 r. jeśli spełnia kryteria określone w zawartej w niej definicji. Musi tak być przed formalnym przyznaniem jej statusu uchodźcy. Uznanie statusu uchodźcy nie sprawia więc, że ktoś staje się uchodźcą, lecz stwierdza, że nim jest. Nikt nie staje się uchodźcą z powodu uznania, lecz zostaje uznany za uchodźcę, ponieważ nim jest.

¹⁰⁴ Zob. też sekcja 4.1.1.1 poniżej.

¹⁰⁵ TSUE (WJ), 2019, *M, X i X*, op. cit., przypis 33, pkt 85.

¹⁰⁶ Tamże, pkt 86; zob. również pkt 76, 87, 90, 92, 97, 99, 106 i 109–110.

¹⁰⁷ Tamże, pkt 85.

¹⁰⁸ Tamże, pkt 79–92, zwłaszcza pkt 91.

Uznanie za „uchodźcę” w rozumieniu art. 2 lit. d) [dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] i art. 1 sekcji A [Konwencji dotyczącej statusu uchodźców] nie zależy od formalnego uznania tej cechy poprzez nadanie „statusu uchodźcy” w rozumieniu art. 2 lit. e) tej dyrektywy w związku z jej art. 13¹⁰⁹.

Kwestia ta została szerzej omówiona w części 4.

Kolejne artykuły dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) zawierają bardziej szczegółowe wymogi odnoszące się do kilku elementów definicji zawartej w art. 2 lit. d). Dotyczą one przede wszystkim art. 5 (działalność rozpoczęta po przybyciu do państwa członkowskiego), art. 6 (podmioty dopuszczające się prześladowania), art. 7 (podmioty udzielające ochrony), art. 9 (akty prześladowania) i art. 10 (powody prześladowania). Art. 4 również zawiera pewne powiązane postanowienia. Żaden artykuł nie zawiera jednak bardziej szczegółowych wymogów dotyczących uzasadnionej obawy. Inny przepis mający znaczenie w tym kontekście, zawarty w art. 8, chociaż jego stosowanie nie jest obowiązkowe dla państw członkowskich, zawiera szczegółowe wymogi dotyczące tego, kiedy ochrona wewnętrzna powinna być uznana za dostępną.

1.3. Zakres podmiotowy i terytorialny

W definicji terminu „uchodźca” zawartej w art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wyjaśniono, że zakres podmiotowy tej dyrektywy jest **ograniczony do obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców**. Ograniczenia te omówiono w sekcjach [1.3.1](#) i [1.3.2](#) w odniesieniu do obywateli państw trzecich i obywatelstwa oraz w sekcjach [1.3.3](#) i [1.3.4](#) w odniesieniu do bezpaństwowców.

W odniesieniu do zakresu terytorialnego dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) ma zastosowanie do wnioskodawców, którzy przebywają **poza państwem swojego obywatelstwa**, w przypadku obywateli państw trzecich, **lub poza państwem poprzedniego miejsca stałego zamieszkania** [państwem dawnego miejsca zwykłego pobytu], w przypadku bezpaństwowców. Drugi wymóg zakwalifikowania się jako uchodźca został omówiony w [1.3.5](#).

Sekcja [1.3](#) składa się z pięciu podsekcji, jak określono w tabeli 6.

Tabela 6: Struktura sekcji [1.3](#)

Sekcja	Tytuł	Strona
1.3.1	Obywatele państw trzecich	38
1.3.2	Obywatelstwo	39
1.3.3	Bezpaństwowcy	44
1.3.4	Państwo/państwa poprzedniego miejsca stałego zamieszkania	46
1.3.5	Przebywanie poza państwem swojego obywatelstwa lub poza państwem poprzedniego miejsca stałego zamieszkania	48

¹⁰⁹ Tamże, pkt 92.

1.3.1. Obywatele państw trzecich

Zdefiniowanie uchodźców jako obywateli państw trzecich oznacza, że obywatele państw członkowskich UE – czyli obywatele Unii Europejskiej – są wyłączeni z definicji uchodźcy na mocy dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Obywatele państw członkowskich UE mogą jednak ubiegać się o status uchodźcy w innym państwie członkowskim na mocy Konwencji dotyczącej statusu uchodźców.

Ich wnioski regulowane są Protokołem (nr 24) w sprawie prawa azylu dla obywateli Państw Członkowskich Unii Europejskiej (zwanym również protokołem Aznara)¹¹⁰, jak wskazano w motywie 20 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)¹¹¹. Artykuł tego protokołu stanowi, że „[p]aństwa członkowskie należy uważać za bezpieczne państwa pochodzenia w ich wzajemnych stosunkach we wszystkich aspektach prawnych czy praktycznych związanych z kwestiami azylu”. Takie sytuacje pojawiają się bardzo rzadko, jednak w takich przypadkach Protokół stanowi, że „wszelkie wnioski o przyznanie azylu składane przez obywateli Państw Członkowskich mogą być rozpatrywane lub uznane jako możliwe do rozpatrzenia przez inne Państwo Członkowskie jedynie w następujących przypadkach”¹¹²:

- jeżeli państwo członkowskie, którego obywatelem jest wnioskodawca, podejmuje środki odstępujące na jego terytorium od zobowiązań tego państwa wynikających z EKPC;
- jeżeli procedura wymieniona w art. 7 ust. 1 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE) została wszczęta przez Radę¹¹³;
- jeżeli Rada podjęła decyzję na podstawie art. 7 ust. 1 lub 2 (poważne i stałe naruszenie przez dane państwo członkowskie wartości, o których mowa w art. 2 TUE);
- jeżeli państwo członkowskie, do którego kierowany jest wniosek, jednostronnie podejmuje decyzję o przyjęciu wniosku do rozpatrzenia; w takim przypadku należy natychmiast powiadomić o tym Radę, a wniosek taki należy rozpatrywać w oparciu o domniemanie, że jest on całkowicie nieuzasadniony¹¹⁴.

¹¹⁰ [Protokół nr 24 w sprawie prawa azylu dla obywateli Państw Członkowskich Unii Europejskiej](#), op. cit., przypis 67.

¹¹¹ Motyw 20 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi: „Niniejsza dyrektywa nie narusza Protokołu w sprawie prawa azylu dla obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej, dołączonego do Traktatu o Unii Europejskiej (TUE) i TFUE”.

¹¹² Zob. na przykład Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), wyrok z dnia 30 grudnia 2009 r., *OFPRA przeciwko M. C.*, nr 305226, FR:CESSR:2009:305226.20091230; oraz Krajowy Sąd ds. Azylu (Cour nationale du droit d'asile (CNDA)) (Francja), wyrok z dnia 30 marca 2011 r., M.L., 10013804 w: CNDA (Francja), *Contentieux des réfugiés: Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2011, 2012*, s. 17–18). Zob. też Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 30 lipca 2021 r., *ZV (Litwa) przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2021] Sąd Apelacyjny Anglii i Walii (EWCA), Civ 1196.

¹¹³ [Traktat o Unii Europejskiej](#) (wersja skonsolidowana zmieniona traktatem lizbońskim (wejście w życie: 1 grudnia 2009 r.)), Dz.U. C 326 z 26.10.2012, s. 13. Jest to złożony i wyjątkowy proces wymagający uzasadnionego wniosku popartego przez jedną trzecią państw członkowskich i większość czterech piątych członków Rady, za zgodą Parlamentu Europejskiego, w przypadkach wyraźnego ryzyka poważnego naruszenia przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości zgodnie z art. 2 TUE. W praktyce nigdy z niego nie skorzystano.

¹¹⁴ Artykuł Protokołu nr 24, op. cit., przypis 67. Kwestie związane z protokołem omówiono szerzej w publikacji EASO pt. [Wprowadzenie do WESA – analiza sądowa](#), op. cit., przypis 8, sekcja 2.1.4, s. 33.

1.3.2. Obywatelstwo

Termin „obywatelstwo” określa więź prawną między jednostką a państwem. Ważne jest, aby nie mylić tego znaczenia z szerszym znaczeniem nadanym temu terminowi w odniesieniu do definicji uchodźcy: jako jednego z pięciu powodów prześladowania ¹¹⁵.

Jak wspomniano powyżej, bycie obywatelem państwa trzeciego lub bezpaństwowcem jest warunkiem wstępnym zakwalifikowania wnioskodawcy do uzyskania ochrony międzynarodowej na mocy prawa Unii ¹¹⁶. Decydent musi zatem określić obywatelstwo lub obywatelstwa wnioskodawcy lub ich brak. Tym samym nawet jeśli sądy lub trybunały rozpatrujące wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej mogą nie mieć szczególnej właściwości do decydowania o narodowości wnioskodawcy, są one zobowiązane do dokonania oceny kraju, którego wnioskodawca jest obywatelem lub krajów, których jest obywatelem, w celu rozpatrzenia wniosku.

W wielu wnioskach o udzielenie ochrony międzynarodowej składanych przez obywateli państw trzecich obywatelstwo wnioskodawcy nie będzie przedmiotem sporu, ale istnieją przypadki, w których jest to bardzo istotna kwestia. Do TSUE nie skierowano jeszcze pytania jak w kontekście WESA rozstrzygnąć sprawę, w której obywatelstwo wnioskodawcy jest kwestią sporną lub pozostaje nieokreślone, lub w której wnioskodawca zmienił obywatelstwo ¹¹⁷. Orzecznictwo krajowe w takich kwestiach jest ograniczone. Członek sądu lub trybunału krajowego, na podstawie oceny faktów i okoliczności, musi zdecydować, czy deklarowane przez daną osobę obywatelstwo może być zaakceptowane do celu oceny, czy osoba ta kwalifikuje się do objęcia ochroną międzynarodową zgodnie z art. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) ¹¹⁸.

W tym względzie członkowie sądów lub trybunałów mogą wziąć pod uwagę omówione poniżej kwestie.

1.3.2.1. Ustawodawstwo krajowe państw dotyczące formalnego przypisania obywatelstwa

Uznaną zasadą prawa międzynarodowego jest to, że każde państwo określa, kto jest jego obywatelem, na mocy własnego prawa ¹¹⁹. Takie określenie musi zostać uznane przez inne

¹¹⁵ Zob. art. 2 lit. d) i art. 10 ust. 1 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) oraz sekcję 1.6.2.3 poniżej w celu zapoznania się z omówieniem narodowości jako jednego z pięciu powodów prześladowania.

¹¹⁶ Protokół nr 24 w sprawie prawa azylu dla obywateli Państw Członkowskich Unii Europejskiej, op. cit., przypis 67. Zob. też EASO, Ocena dowodów i wiarygodności – analiza sądowa, op. cit., przypis 23, część 5.1.

¹¹⁷ W wyroku TSUE z dnia 23 maja 2019 r. w sprawie Mohammed Bilali przeciwko Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl, C-720/17, EU:C:2019:448 (dalej jako: TSUE, 2019, Bilali), Trybunał orzekał w kwestii decyzji o cofnięciu statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej na podstawie art. 16 i art. 19 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), który został przyznany wnioskodawcy następnie uznanemu przez organ rozstrzygający za osobę, która podała fałszywe obywatelstwo, ale nie uwzględniono w nim zasad regulujących uzyskiwanie lub utratę obywatelstwa.

¹¹⁸ Bardziej szczegółowe informacje – zob. EASO, Ocena dowodów i wiarygodności – analiza sądowa, op. cit., przypis 23, część 5.1.

¹¹⁹ Stały Trybunał Sprawiedliwości Międzynarodowej, Opinia doradcza nr 4 z dnia 7 lutego 1923 r., Dekrety o obywatelstwie wydane w Tunezji i Maroku. Zob. też TSUE, wyrok z dnia 2 marca 2010 r., Janko Rottmann przeciwko Freistaat Bayern, C-135/08, EU:C:2010:104 (dalej jako: TSUE, 2010, Rottmann), pkt 39; oraz TSUE, opinia rzecznika generalnego M. Poiaresa Madura przedstawiona w dniu 30 września 2009 r., Janko Rottmann przeciwko Freistaat Bayern, C-135/08, EU:C:2009:588, pkt 17.

państwa, o ile jest zgodne z obowiązującymi konwencjami międzynarodowymi, zwyczajem międzynarodowym i innymi powszechnie uznawanymi zasadami prawa dotyczącymi obywatelstwa ¹²⁰.

Dominującymi sposobami uzyskiwania obywatelstwa są uzyskanie go w drodze pochodzenia od obywatela danego państwa lub w drodze narodzin na terytorium danego państwa oraz w drodze naturalizacji, która zwykle oparta jest na posiadaniu miejsca zwykłego pobytu w danym państwie i spełnieniu wymogów integracyjnych lub posiadaniu innych faktycznych powiązań z danym państwem ¹²¹.

1.3.2.2. Obywatelstwo *ex lege*

Bycie obywatelem z mocy prawa oznacza, że dana osoba jest *ex lege*, czy też **automatycznie**, uznawana za obywatela. Ocena tego, czy nastąpiło automatyczne uzyskanie obywatelstwa, oparta jest na ustawodawstwie krajowym i praktykach obowiązujących w kraju pochodzenia ¹²². Fakt, że dana osoba może mieć potencjalne prawo do obywatelstwa w świetle wymogów kwalifikowalności do naturalizacji opierając się na kryteriach uznaniowych, jest zwykle uważany za nieistotny, ponieważ nie to stanowi o posiadaniu aktualnego lub rzeczywistego obywatelstwa ¹²³, co omówiono w następnej sekcji.

1.3.2.3. Obecne lub rzeczywiste obywatelstwo

TSUE nie zajął się jeszcze kwestią zakresu czasowego obywatelstwa w kontekście art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Niemniej jednak, zarówno na podstawie wykładni językowej, jak i wykładni celowościowej, obywatelstwo w tym kontekście wydaje się oznaczać obecne lub rzeczywiste obywatelstwo. W definicji uchodźcy zawartej w art. 2 lit. d) (podobnie jak w art. 1 sekcja A ust. 2 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców) stosuje się czas terażniejszy („przebywa poza [...]” itp.). Skupienie się na tym, czy wnioskodawca obecnie posiada obywatelstwo, wydaje się również służyć zasadzie pewności prawa, ponieważ alternatywa wymagałaby predykcyjnej oceny „potencjalnego” obywatelstwa bez określenia jasnych parametrów. Tym samym wydaje się zasadne, aby oceniać obywatelstwo danej osoby w momencie podejmowania decyzji w sprawie wniosku

¹²⁰ Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości (MTS), wyrok z dnia 6 kwietnia 1955 r., *Nottebohm (Liechtenstein przeciwko Gwatemali)*, s. 4 i 20. Zob. na przykład Weis, P., *Nationality and Statelessness in International Law*, wyd. drugie, Brill, Leiden, 1979; oraz Hailbronner, K., „Nationality in public international law and European law”, [w:] Baubock, R, Ersbøll, E., Groenendijk, K. i Waldrauch, H. (red.), *Acquisition and loss of nationality policies and trends in 15 European states, t. 1: Comparative analyses*, Amsterdam University Press, Amsterdam, 2006, s. 52 (1.2) (dalej jako: Hailbronner, „Nationality in public international law and European law”). Podejście TSUE w kilku sprawach wykraczających poza kontekst dotyczący azylu zakłada stosowanie ogólnych zasad prawa międzynarodowego, z wyjątkiem przypadków, w których istnieje związek z prawem Unii w formie wpływu na obywatelstwo Unii. Zob. TSUE, opinia rzecznika generalnego M. Poiraresa Madura, 2009, *Rottman*, op. cit., przypis 119, pkt 23 i 29–34; TSUE, 2010, *Rottmann*, pkt 14–21, 48–58, w szczególności pkt 48 i 50–54; TSUE, opinia rzecznika generalnego Paola Mengozziego przedstawiona w dniu 12 lipca 2018 r., *M.G. Tjebbes i in. przeciwko Minister van Buitenlandse Zaken*, C-221/17, EU:C:2018:572, pkt 55 i 122; oraz TSUE, wyrok z dnia 12 marca 2019 r., *M.G. Tjebbes i in. przeciwko Minister van Buitenlandse Zaken*, C-221/17, EU:C:2019:189, pkt 2–6 i 30–31.

¹²¹ Hailbronner, „Nationality in public international law and European law”, op. cit., przypis 120.

¹²² Zob. na przykład, Liga Narodów, *Protokół dotyczący przypadku bezpieczeństwa*, 12 kwietnia 1930 r., art. 1; Zgromadzenie Ogólne ONZ (ZO ONZ), *Konwencja o ograniczeniu bezpieczeństwa*, 30 sierpnia 1961 r., art. 1 lit. a) oraz art. 4 lit. a); Rada Europy, *Konwencja o ograniczeniu przypadków wielokrotnego obywatelstwa i obowiązków wojskowych w przypadkach wielokrotnego obywatelstwa*, 6 maja 1963 r., art. 2 ust. 2; oraz Rada Europy, *Europejska konwencja o obywatelstwie*, 6 listopada 1997 r., art. 6 ust. 1, art. 6 ust. 2 lit. a) i art. 14. Zob. też Batchelor, C. A., „Statelessness and the problem of resolving nationality status”, *International Journal of Refugee Law*, t. 10, nr 1–2, 1998, s. 156 i 171.

¹²³ Biuro UNHCR, *Podręcznik dotyczący ochrony bezpieczeństwa*, 30 czerwca 2014 r., pkt 50 (dalej jako: Biuro UNHCR, *Podręcznik dotyczący bezpieczeństwa*), pkt 50.

o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego przez taką osobę. Oznaczałoby to, że osoba, w odniesieniu do której trwa proces uzyskiwania obywatelstwa, nie może zostać uznana za obywatela ¹²⁴.

1.3.2.4. Obywatelstwo w prawie i praktyce

Ustalenie obywatelstwa nie polega jedynie na zapoznaniu się z prawodawstwem danego państwa dotyczącym obywatelstwa. Starając się ustalić, czy dana osoba jest lub nie jest uważana za obywatela na mocy prawa danego państwa, w interpretacji określonego prawa krajowego należy także uwzględnić rozporządzenia ministerialne i „przyjętą praktykę” ¹²⁵. W tym kontekście Najwyższy Sąd Administracyjny Nadrenii Północnej-Westfalii (Niemcy) orzekł, że osoba, która zgodnie z praktyką państwową władz Etiopii (opartą na niewłaściwym stosowaniu prawa) *de facto* utraciła obywatelstwo Etiopii, nie może sama w sobie zostać uznana za obywatela Etiopii, o ile nie zostanie ustalone, że może ona natychmiast odzyskać obywatelstwo ¹²⁶. Jednocześnie Sąd Apelacyjny (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo) orzekł, że wnioskodawca, który ma pozorne automatyczne prawo do obywatelstwa, ale temu zaprzecza, może być zobowiązany do podjęcia racjonalnych działań w celu uzyskania uznania swojego obywatelstwa i dowodu na jego posiadanie ¹²⁷.

1.3.2.5. Nieokreślone obywatelstwo

Mogą zdarzyć się przypadki, w których nie można ustalić obywatelstwa wnioskodawcy. Takie sytuacje mogą pojawić się na przykład z powodu braku dowodów lub zbyt dużego stopnia wątpliwości, lub gdy w sprawie pojawia się twierdzenie, że wnioskodawca urodził się podczas tranzytu lub nigdy nie został poinformowany o swoim obywatelstwie przez zmarłych rodziców. W sprawie dotyczącej wnioskodawcy, który twierdził, że jest narodowości somalijskiej, ale urodził się i mieszkał w Dżibuti, belgijski Sąd ds. Cudzoziemców (Raad voor Vreemdelingenbetwistingen / Conseil du contentieux des étrangers) orzekł, że jeśli nie można ustalić obywatelstwa wnioskodawcy, należy wziąć pod uwagę jego państwo stałego zamieszkania. W opinii belgijskiego Sądu ds. Cudzoziemców decydent zaniedbał zbadania,

¹²⁴ Sąd Najwyższy (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 3 października 2013 r., *Secretary of State for the Home Department przeciwko Al-Jedda*, [2013] UKSC 62, pkt 34; Biuro UNHCR, *Podręcznik dotyczący bezpaństwowców*, op. cit., przypis 123; Fripp, E., *Nationality and statelessness in the international law of refugee status*, Hart Publishing, Londyn, 2016, s. 200 (5.7.4) (dalej jako: Fripp, *Nationality and statelessness in the international law of refugee status*); oraz Foster, M. i Lambert, H., *International refugee law and the protection of stateless persons*, Oxford University Press, Oksford, 2019 (dalej jako: Foster i Lambert, *International refugee law and the protection of stateless persons*), s. 127–131.

¹²⁵ Sąd Najwyższy (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 25 marca 2015 r., *Pham przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2015] UKSC 19 (dalej jako: Sąd Najwyższy (Zjednoczone Królestwo), 2015, *Pham*), pkt 24–25 i 65.

¹²⁶ Najwyższy Sąd Administracyjny Nadrenii Północnej-Westfalii (Oberverwaltungsgericht für das Land Nordrhein-Westfalen) (Niemcy), wyrok z dnia 23 kwietnia 2021 r., *19 A 4214/18.A*, pkt 23.

¹²⁷ Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 2 kwietnia 2009 r., *MA (Etiopia) przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2009] EWCA Civ 289 (dalej jako: *EWCA (Zjednoczone Królestwo), 2009, MA (Etiopia)*). Zob. też Wyższy Trybunał (Wydział ds. Imigracji i Azylu (IAC)) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 30 czerwca 2011 r., *ST (pochodzenie etniczne: Erytrejczyk – obywatelstwo – powrót) Etiopia CG*, [2011] UKUT 252, (dalej jako: Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2011, *ST (pochodzenie etniczne: Erytrejczyk – obywatelstwo – powrót) Etiopia CG*).

czy wnioskodawca miał dostęp do ochrony zapewnianej przez władze Dżibuti¹²⁸. Takie podejście nie byłoby jednak przydatne w sprawie, w której nic nie wiadomo także o państwie poprzedniego miejsca stałego zamieszkania.

1.3.2.6. Nadużywanie obywatelstwa

TSUE nie odniósł się jeszcze bezpośrednio do kwestii związanych z nadużywaniem obywatelstwa.

Ważne jest, aby rozróżnić dwa rodzaje możliwych nadużyć. Uzyskanie (lub utrata) obywatelstwa następuje w wyniku oszustwa lub wprowadzenia w błąd. Kwestia ta nie jest przedmiotem analiz w ramach niniejszych rozważań, jednak w pewnych okolicznościach oszustwo lub wprowadzenie w błąd może unieważnić obywatelstwo *ab initio*¹²⁹. Istnieje również możliwość uzyskania lub utraty obywatelstwa bez uciekania się do oszustwa lub wprowadzenia w błąd, ale czas, w którym takie uzyskanie lub utrata obywatelstwa mają miejsce, może sugerować, że celem podjętych działań było uzyskanie korzyści w związku z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej.

W odniesieniu do tej ostatniej kwestii, istnieją dwa możliwe podejścia, które sądy i trybunały mogą przyjąć. Pierwsze z nich, analogiczne do podejścia przyjętego przez niektóre sądy i trybunały krajowe w celu odrzucenia doktryny złej wiary w kontekście roszczeń *sur place*, polega na przyjęciu poglądu, że nadużywanie obywatelstwa przez wnioskodawcę nie stanowi zaprzeczenia posiadania przez niego określonego obywatelstwa. Drugie podejście zakłada, że takie nadużywanie powinno być uwzględniane przy określaniu obywatelstwa danej osoby. Takie podejście przyjął norweski Sąd Najwyższy w wyroku z 2020 r. w sprawie dotyczącej wnioskodawczynie, która odwołała się od decyzji o odrzuceniu jej wniosku o udzielenie azylu po przyznaniu jej obywatelstwa Erytrei¹³⁰. W tej sprawie sąd większością głosów uznał, że doszło do nadużycia, a zatem wnioskodawczynie nie mogła powoływać się na swoje obywatelstwo Erytrei.

¹²⁸ Sąd ds. Cudzoziemców (Raad voor Vreemdelingenbetwistingen / Conseil du contentieux des étrangers (RVV/CCE)) (Belgia), wyrok z dnia 19 maja 2011 r., nr 61.832 ([streszczenie w języku angielskim](#)). Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, w pkt 89 stanowi: „Jeśli obywatelstwo [danej osoby] nie może być jednoznacznie ustalone, status uchodźcy powinien być ustalany w taki sam sposób, jak w przypadku bezpaństwowca, tj. zamiast kraju pochodzenia należy brać pod uwagę kraj poprzedniego stałego zamieszkania”. Wyrok Najwyższego Sądu Administracyjnego (Verwaltungsgerichtshof (VwGH)) (Austria) z dnia 30 września 2004 r., 2001/20/0410, AT:VWGH:2004:2001200410.X00 w sprawie dotyczącej obywatelki Armenii, która mieszkała w Azerbejdżanie ze swoimi rodzicami posiadającymi azerbejdżańskie paszporty i która twierdziła, że jest prześladowana w Azerbejdżanie jako członek mniejszości ormiańskiej, Sąd stwierdził, że ze względu na rozpad Związku Radzieckiego nie było jasne, czy ma ona obywatelstwo ormiańskie czy azerbejdżańskie. Biorąc pod uwagę, że jej kraj pochodzenia był jednym z dwóch możliwych krajów, których obywatelstwo było rozważane, sąd orzekł, że właściwy kraj powinien zostać określony i ustalony przez organy rozstrzygające. Zob. też Hathaway, J. C. i Foster, M., *The Law of Refugee Status*, wyd. drugie, Cambridge University Press, Cambridge, 2014 (dalej jako: Hathaway i Foster, *The Law of Refugee Status*), s. 55.

¹²⁹ Sąd Najwyższy (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 21 grudnia 2017 r., *R (Hysaj i inni) przeciwko Secretary of State for the Home Department; Bakijasi przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2017] UKSC 82. Zob. też art. 7 ust. 1 lit. b) Europejskiej konwencji o obywatelstwie z dnia 6 listopada 1997 r., która stanowi, że jedną z sytuacji, w których Państwo-Strona może przewidzieć w swoim prawie wewnętrznym utratę obywatelstwa *ex lege*, jest „nabycie obywatelstwa Państwa Strony za pomocą oszustwa, fałszywej informacji lub ukrycia jakiegokolwiek istotnego faktu, który może być przypisany wnioskodawcy”. Biuro UNHCR, *Podręcznik dotyczący bezpaństwowców*, op. cit., przypis 123, pkt 46, stanowi: „Wpływ oszustwa lub błędu podczas uzyskiwania obywatelstwa należy rozróżnić od nieuczciwego uzyskania dokumentów, które mogą zostać okazane jako dowód obywatelstwa. Te dokumenty niekoniecznie potwierdzą ustalenie obywatelstwa, jako że w wielu przypadkach będą niezwiązane z jakimkolwiek mechanizmem zmiany statusu obywatelskiego, automatycznym czy nieautomatycznym, który faktycznie zastosowano względem jednostki”.

¹³⁰ Sąd Najwyższy (Høyesterett) (Norwegia), wyrok z dnia 14 grudnia 2020 r., HR-2020-2408-A ([streszczenie w języku angielskim](#)).

Różne podejście może być wymagane w zależności od tego, czy uzyskanie obywatelstwa następuje *ex lege* (automatycznie), czy też w ramach procedury nieautomatycznej¹³¹.

1.3.2.7. Podwójne lub wielokrotne obywatelstwo

Definicja uchodźcy zawarta w art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) różni się od definicja zawartej w art. 1 sekcja A ust. 2 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców pominięciem w dyrektywie treści akapitu drugiego Konwencji, dotyczącego uchodźców o wielokrotnym obywatelstwie¹³². W innym fragmencie dyrektywy znajduje się jednak odniesienie do art. 1 sekcja A ust. 2, a TSUE stwierdził, że w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) muszą być przestrzegane zasady Konwencji dotyczącej statusu uchodźców¹³³.

TSUE wyjaśnił, że jest to prawidłowe stanowisko w sprawie *LW*. Sprawa dotyczyła dziecka tunezyjskiej matki i syryjskiego ojca. Ojciec miał status uchodźcy w Niemczech, a w przypadku matki, której wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej w Niemczech został odrzucony, uznano, że nie była ona narażona na ryzyko prześladowania lub poważnej krzywdy w Tunezji. TSUE orzekł, że chociaż art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) nie zawiera wyraźnie przepisu określonego w definicji zawartej w art. 1 sekcja A ust. 2 dotyczącego osób posiadających wielokrotne obywatelstwo, „to z jej art. 2 lit. n) wynika jednak, że do celów tej dyrektywy każde państwo, którego obywatelstwo posiada w danym wypadku wnioskodawca, należy uznać za »kraj pochodzenia«”¹³⁴. Art. 2 lit. n) stanowi, że „kraj pochodzenia” oznacza „państwo(-a), którego(-ych) obywatelstwo posiada dana osoba, a w przypadku bezpaństwowców – państwo dawnego miejsca zwykłego pobytu”. TSUE stwierdził ponadto:

Z art. 2 lit. d) w związku z art. 2 lit. n) dyrektywy 2011/95 [dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] wynika zatem, że wnioskodawcę posiadającego obywatelstwo kilku państw trzecich można uznać za osobę pozbawioną ochrony tylko wtedy, gdy nie może lub ze względu na obawę przed prześladowaniem nie chce skorzystać z ochrony żadnego z tych państw. Potwierdza to zresztą art. 4 ust. 3 lit. e) tej dyrektywy, który stanowi, że ocena wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej jest przeprowadzana indywidualnie dla każdego przypadku i obejmuje między innymi ustalenie, czy od wnioskodawcy można by racjonalnie oczekiwać, że powinien skorzystać z ochrony innego państwa, na którego obywatelstwo mógłby się powołać¹³⁵.

Znaczenie definicji „kraju pochodzenia” zawartej w art. 2 lit. n) polega na tym, że odnosi się ona do państwa **lub państw** obywatelstwa [wyróżnienie dodane]. Drugi ustęp art. 1 sekcja A pkt 2 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców dotyczy osób, które mają więcej niż jedno obywatelstwo. Oba przywołane przepisy jasno wskazują, że w odniesieniu do wnioskodawcy może istnieć **więcej niż jedno państwo, którego jest obywatelem**.

¹³¹ Biuro UNHCR, *Podręcznik dotyczący bezpaństwowców*, op. cit., przypis 123, pkt 45.

¹³² Pełna treść art. 1 sekcja A ust. 2 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców zob. przypis 101.

¹³³ TSUE (WI), 2019, *M, X i X*, op. cit., przypis 33, pkt 74: „mimo iż Unia nie jest umawiającą się stroną [Konwencji dotyczącej statusu uchodźców], art. 78 ust. 1 TFUE oraz art. 18 karty nakładają jednak na nią obowiązek przestrzegania postanowień tej konwencji. [Dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] powinna zatem na podstawie tych postanowień prawa pierwotnego być zgodna z tymi zasadami”.

¹³⁴ TSUE (WI), 2021, *LW*, op. cit., przypis 88, pkt 32.

¹³⁵ Tamże, pkt 33.

Stanowisko, zgodnie z którym wnioskodawca posiadający wielokrotne obywatelstwo musi wykazać uzasadnioną obawę przed prześladowaniem w **każdym** z państw, którego jest obywatelem (chyba że istnieją uzasadnione powody, oparte na uzasadnionej obawie, aby nie korzystać z ochrony jednego z państw, których dana osoba jest obywatelem), jest dobrze ugruntowane w prawie krajowym państw członkowskich¹³⁶. Mniej ugruntowany jest natomiast dokładny zakres wyjątku określonego w art. 1 sekcja A ust. 2 pkt 2 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców, zgodnie z którym wymagane jest wykazanie „istotnej przyczyny” opartej za uzasadnionej obawie, z powodu której wnioskodawca nie skorzystał „z ochrony jednego z państw, którego jest [on] obywatelem”. Jedną z podstaw nieskorzystania z ochrony można wywnioskować z zasady *non-refoulement*¹³⁷. Wyraźnie sprzeczna z tą zasadą byłaby sytuacja, w której wnioskodawca ubiegałby się o ochronę w innym państwie, którego jest obywatelem, co spowodowałoby jego odesłanie do państwa prześladowania. Kolejną podstawę niekorzystania z takiej ochrony można wywnioskować z zasady skuteczności, która dotyczy sytuacji, w której inne państwo, którego obywatelem jest wnioskodawca, odmówiłoby przyjęcia takiej osoby. Zgodnie z prawem międzynarodowym państwo ma obowiązek (ponownego) przyjęcia własnych obywateli¹³⁸.

Wnioskodawca posiadający obywatelstwo kraju X, a ponadto **miejsce zwykłego pobytu w innym kraju**, nie kwalifikuje się do uznania ani za osobę posiadającą wielokrotne obywatelstwo, ani za bezpaństwowca. Taka osoba jest po prostu obywatelem kraju X. Takie podejście przyjął czeski Najwyższy Sąd Administracyjny w sprawie dotyczącej wnioskodawcy, który był obywatelem Izraela, ale którego krajem ostatniego stałego pobytu była Republika Południowej Afryki. Sąd uznał, że kwestia, czy wnioskodawca miał uzasadnioną obawę przed prześladowaniem powinna być rozpatrywana w odniesieniu do państwa, którego obywatelem jest wnioskodawca¹³⁹. Takie podejście jest zgodne z treścią art. 2 lit d), lit. f) i lit. n) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona): państwo poprzedniego miejsca stałego zamieszkania ma znaczenie jako państwo odniesienia jedynie w przypadku bezpaństwowców.

1.3.3. Bezpaństwowcy

Art. 1 sekcja A pkt 2 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców dotyczy osoby, która „nie ma żadnego obywatelstwa”. Odnosząc się wyraźnie w art. 2 lit. d) do „bezpaństwowca”, w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) ustalono powszechnie przyjęty pogląd, że te kategorie osób są jednym i tym samym¹⁴⁰.

¹³⁶ Zob. na przykład następujące decyzje RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 26 kwietnia 2016 r., nr 166.543, pkt 3.8: „[Z art. 1 sekcja A ust. 2 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców] wynika, że wniosek o udzielenie azylu musi zostać rozpatrzony w odniesieniu do każdego z krajów, których wnioskodawca jest obywatelem. Jeśli wnioskodawca nie obawia się prześladowania lub nie jest narażony na rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy w jednym z tych krajów [...], stanowi to przesłankę wystarczającą do odrzucenia wniosku o udzielenie azylu” (tłumaczenie własne); wyrok z dnia 21 września 2010 r., nr 48.327, pkt 4.2

¹³⁷ Zob. motyw 48 i art. 21 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

¹³⁸ TSUE, wyrok z dnia 4 grudnia 1974 r., *Van Duyn przeciwko Home Office*, C-41/74, EU:C:1974:133, pkt 22, w którym Trybunał stwierdził, że „jedną z zasad prawa międzynarodowego [...] nie pozwala państwom odmawiać własnym obywatelom prawa wjazdu i pobytu na ich terytorium”.

¹³⁹ Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 25 listopada 2011 r., VS przeciwko Ministerstvu Správ Wewnětrních, nr 6 Azs 29/2010-85 ([streszczenie w języku angielskim](#)).

¹⁴⁰ Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 101–105; właściwe orzecznictwo można znaleźć w: Hathaway i Foster, *The Law of Refugee Status*, op. cit., przypis 128, s. 64–75; oraz Foster i Lambert, *International refugee law and the protection of stateless persons*, op. cit., przypis 124, rozdział 4, s. 90–119.

Dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) nie zawiera definicji bezpieczeństwa, ale w art. 1 ust. 1 Konwencji ONZ o statusie bezpieczeństwa¹⁴¹ bezpieczeństwo jest zdefiniowany (w sposób negatywny) jako osoba, „która nie jest uznawana za obywatela żadnego państwa w zakresie obowiązywania jego prawa”.

Zgodnie z art. 67 ust. 2 TFUE bezpieczeństwo muszą być traktowani jak obywatele państw trzecich w kontekście przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości¹⁴². W dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) przewidziano ochronę bezpieczeństwa równą ochronie obywateli państw trzecich, ponieważ bezpieczeństwo mogą również kwalifikować się do uzyskania statusu uchodźcy i statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej. W niektórych przypadkach bezpieczeństwo wnioskodawcy jest jednak kwestionowana przez władze państwa członkowskiego, w którym dana osoba ubiega się o uzyskanie ochrony międzynarodowej.

Do chwili obecnej TSUE nie wyjaśnił, w kontekście WESA, w jaki sposób rozpatrywać sprawę, w której bezpieczeństwo wnioskodawcy jest wątpliwa. We wspomnianej powyżej definicji „bezpieczeństwa” bezpieczeństwo określana jest w sposób negatywny: jako brak obywatelstwa. W związku z tym zasady regulujące ustalanie bezpieczeństwa są takie same, jak w przypadku ustalania obywatelstwa. Opierając się na tych samych zasadach prawa międzynarodowego regulujących sposób określania obywatelstwa, członek sądu lub trybunału krajowego, na podstawie oceny faktów i okoliczności, musi zdecydować, czy deklarowana przez daną osobę bezpieczeństwo może być zaakceptowana do celu oceny, czy osoba ta kwalifikuje się do objęcia ochroną międzynarodową zgodnie z art. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Według brytyjskiego Sądu Najwyższego, ustalając, czy dana osoba posiada obywatelstwo określonego państwa, „termin »prawo« należy interpretować szeroko, jako obejmujący inne formy quasi-prawnego procesu, takie jak rozporządzenia ministerialne i „przyjęta praktyka”¹⁴³.

Z art. 4 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wynika, że państwa członkowskie mogą uznać udowodnienie twierdzenia o byciu bezpieczeństwem za obowiązek wnioskodawcy. Biorąc jednak pod uwagę naturę bezpieczeństwa, wnioskodawcy często nie będą w stanie dostarczyć dokumentacji na poparcie swoich twierdzeń.

Kwestie związane z rodzajami dowodów, które sądy i trybunały rozpatrujące sprawy azylowe mogą uwzględnić przy podejmowaniu decyzji, czy dana osoba posiada obywatelstwo, podwójne obywatelstwo lub wielokrotne obywatelstwo, czy też jest bezpieczeństwem lub jego obywatelstwo jest nieokreślone, zostały omówione w EASO, *Evidence and credibility assessment in the context of the Common European Asylum System – Judicial analysis* [Ocena dowodów i wiarygodności w kontekście wspólnego europejskiego systemu azylowego – analiza sądowa]¹⁴⁴.

¹⁴¹ ZO ONZ, [Konwencja dotycząca statusu bezpieczeństwa](#), 28 września 1954 r. Estonia, Cypr i Polska nie są stronami tej Konwencji, natomiast są nimi pozostałe państwa członkowskie.

¹⁴² Na mocy art. 67 ust. 2 TFUE „Unia zapewnia brak kontroli osób na granicach wewnętrznych i rozwija wspólną politykę w dziedzinie azylu, imigracji i kontroli granic zewnętrznych, opartą na solidarności między państwami członkowskimi i sprawiedliwą wobec obywateli państw trzecich. Do celów niniejszego tytułu, bezpieczeństwo są traktowani jak obywatele państw trzecich”.

¹⁴³ Sąd Najwyższy (Zjednoczone Królestwo), 2015, *Pham*, op. cit., przypis 125, pkt 25. Zob. też Biuro UNHCR, [Podręcznik dotyczący bezpieczeństwa](#), op. cit., przypis 123, pkt 22.

¹⁴⁴ EASO, [Ocena dowodów i wiarygodności – analiza sądowa](#), op. cit., przypis 23, sekcja 5.1.

1.3.4. Państwo/państwa poprzedniego miejsca stałego zamieszkania

Po stwierdzeniu, że osoba ubiegająca się o udzielenie ochrony międzynarodowej jest bezpaństwowcem, należy określić państwo dawnego miejsca zwykłego pobytu tej osoby ¹⁴⁵. W ramach niektórych jurysdykcji krajowych uznano, że państwo poprzedniego miejsca stałego zamieszkania nie musi faktycznie być państwem. Termin „państwo poprzedniego miejsca stałego zamieszkania” (lub „państwo dawnego miejsca zwykłego pobytu”) był również uznawany za mający zastosowanie do terytoriów, które – choć posiadają atrybuty państwa, takie jak określone granice, systemy prawne i ludność miejscową – to jednak nie posiadają państwowości ¹⁴⁶.

TSUE przedstawił wytyczne dotyczące znaczenia terminu „miejsce stałego zamieszkania” w kontekście rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego prawa rodzinnego ¹⁴⁷ oraz zabezpieczenia społecznego ¹⁴⁸. Nie można jednak koniecznie zakładać, że TSUE uzna te wytyczne za możliwe do automatycznego zastosowania w odniesieniu do dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

Według niemieckiego Federalnego Sądu Administracyjnego miejsce zwykłego pobytu bezpaństwowca nie musiało być zgodne z prawem ¹⁴⁹. Miejsce zwykłego pobytu może być natomiast wystarczające, gdy życie bezpaństwowca koncentrowało się w danym państwie, a nie jedynie spędził on krótki czas w tym kraju ¹⁵⁰. Według tego samego sądu, aby miejsce

¹⁴⁵ Zob. na przykład Sąd Apelacyjny ds. Imigracji (Immigration Appeal Tribunal) (UKIAT), wyrok z dnia 28 stycznia 2005 r., [SG \(Stateless Nepalese: Refugee? Removal Directions\) Bhutan](#), [2005] UKIAT 00025, pkt 8–11, oraz Federalny Sąd Administracyjny (Bundesverwaltungsgericht (BVerwG)) (Niemcy), wyrok z dnia 26 lutego 2009 r., nr [10 C 50.07](#), BVerwG:2009:260209U10C50.07.0 ([tłumaczenie na język angielski](#)) (dalej jako: BVerwG (Niemcy), 2009, nr [10 C 50.07](#) ([tłumaczenie na język angielski](#))), pkt 29–30.

¹⁴⁶ W wyroku CNDA (Francja) z dnia 13 lutego 2012 r., *M. D.M.L.*, nr 11026661C+, przytoczonym w CNDA (Francja): *Année 2021: Contentieux des réfugiés: Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile*, s. 32–33, sąd uznał, że bezpaństwowiec, który przez całe życie mieszkał w obozie dla uchodźców w Algierii, ale na obszarze znajdującym się pod kontrolą administracyjną, policyjną, sądową, wojskową i polityczną Saharyjskiej Arabskiej Republiki Demokratycznej, był „osobą mającą miejsce stałego zamieszkania” w uznawanej przez część krajów Saharyjskiej Arabskiej Republice Demokratycznej. Zob. też Foster i Lambert, *International refugee law and the protection of stateless persons*, op. cit., przypis [124](#), s. 132–133 (którzy cytują również orzecznictwo Australii i Nowej Zelandii).

¹⁴⁷ [Rozporządzenie Rady \(WE\) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej](#). Zob. TSUE, wyrok z dnia 22 grudnia 2010 r., *Barbara Mercredi przeciwko Richardowi Chaffe'owi*, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, pkt 56. Zob. też TSUE, wyrok z dnia 2 kwietnia 2009 r., *Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym: Korkein hallinto-oikeus (Finlandia)*, C-523/07, EU:C:2009:225, pkt 37–41.

¹⁴⁸ W wyroku TSUE z dnia 11 listopada 2004 r., *Adanez-Vega przeciwko Bundesanstalt für Arbeit*, C-372/02, EU:C:2004:705, pkt 37, Trybunał uznał, że „z utrwalonej linii orzecznictwa wynika, że miejsce »zamieszkania« znajduje się tam, gdzie znajduje się główny ośrodek interesów”.

¹⁴⁹ BVerwG (Niemcy), 2009, nr [10 C 50.07](#) ([tłumaczenie na język angielski](#)), op. cit., przypis [145](#), pkt 31–33. Zob. też Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), wyrok z dnia 18 czerwca 2014 r., nr [362703](#), FR:CESJS:2014:362703.20140618.

¹⁵⁰ RVV/CCE (Belgia) wyrok z dnia 24 czerwca 2010 r., nr [45.396](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)). Stwierdzono, że można uznać Kosovo za państwo poprzedniego miejsca stałego zamieszkania, ponieważ wnioskodawca oświadczył, że ma romskie pochodzenie etniczne, urodził się w Kosowie i tam spędził znaczną część życia. Zob. też BVerwG (Niemcy), 2009, nr [10 C 50.07](#) ([tłumaczenie na język angielski](#)), op. cit., przypis [145](#). W tym drugim wyroku sąd również uznał, że miejsce zwykłego pobytu wymaga pobytu przez co najmniej 5 lat, analogicznie do okresu wymaganego przed spełnienia warunku „długotrwałego pobytu” w instrumentach dotyczących pobytu minimalnego wymaganego przed naturalizacją. Rozpatrując podejście TSUE w kontekście prawa rodzinnego, opinię tę można uznać za zbyt ilościową i nakazową. Zob. na przykład TSUE, 2010, *Mercredi*, przypis [147](#), pkt 27 i 56, gdzie uniknięto ustalonej definicji i zamiast tego przyjęto „wskaźniki” lub „współczynniki”.

zwykłego pobytu miało w takim przypadku zastosowanie, wymagane jest również, aby władze tego państwa nie podjęły działań zmierzających do zakończenia jego pobytu ¹⁵¹.

Inna sprawa niemiecka dotyczyła wnioskodawcy, który przez wiele lat żył w Bangladeszu jako niezarejestrowany uchodźca. W swoim wyroku Sąd Administracyjny Düsseldorfu uznał, że wnioskodawca pochodzi z Arakan (Mjanma/Birma) i nie ma obywatelstwa bangladeskiego. Sąd stwierdził, że w związku z tym nie jest konieczne ustalenie tego, czy wnioskodawca ma obywatelstwo Mjanmy/Birmy, ponieważ Mjanma/Birma jest w każdym razie albo jego państwem obywatelstwa, albo – jako bezpaństwowca – jego państwem stałego zamieszkania. Sąd orzekł zatem, że wniosek złożony przez wnioskodawcę należy rozpatrywać w odniesieniu do Mjanmy/Birmy. Jeśli chodzi o Bangladesz jako możliwe państwo stałego zamieszkania, sąd zauważył, że takie miejsce zamieszkania nie musi być zgodne z prawem, lecz osoba musi mieć tam swój faktyczny ośrodek interesów życiowych i nie może grozić jej zakończenie pobytu. W tym przypadku ze względu na fakt, że wnioskodawca nie był zarejestrowany, nie otrzymywał pomocy od państwa i nie miał perspektyw pobytu o określonej długości, nie można było uznać Bangladeszu za jego państwo stałego zamieszkania ¹⁵². Sąd stwierdził, że wnioskodawca ma uzasadnioną obawę przed prześladowaniem w Mjanmie/Birmie jako członek muzułmańskiej grupy etnicznej Rohingjów/Bengalczyków i że należy uznać go za uchodźcę.

Tak samo jak osoba może mieć więcej niż jedno obywatelstwo, może mieć również więcej niż jedno państwo poprzedniego miejsca stałego zamieszkania. Zgodnie z praktyką międzynarodową art. 2 lit. n) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi, że w przypadku bezpaństwowców „kraj pochodzenia” oznacza „państwo/**państwa** [...] dawnego miejsca zwykłego pobytu” ¹⁵³

TSUE nie musiał jeszcze rozważyć tego, czy pojęcie „poprzednie” (lub „dawne”) należy interpretować dosłownie, aby odnosiło się ono do dowolnego państwa poprzedniego miejsca stałego zamieszkania, czy należy rozumieć je jako odnoszące się wyłącznie do „ostatniego” państwa stałego zamieszkania osoby ¹⁵⁴. W przypadku przyjęcia drugiego podejścia obejmuje ono traktowanie takiej osoby jako mającej wyłącznie jedno państwo poprzedniego miejsca stałego zamieszkania i w związku z tym nie pojawiają się żadne problemy związane z tym, czy

¹⁵¹ BVerwG (Niemcy), 2009, nr 10 C 50.07 (tłumaczenie na język angielski), op. cit., przypis 145, pkt 34. Zob. też RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 24 czerwca 2014 r., nr 126.144, pkt 2.8.

¹⁵² VG Düsseldorf, wyrok z dnia 26 lutego 2018 r., 5 K 11138/17A, DE:VGD:2018:0226.5K11138.17A.00.

¹⁵³ Wyróżnienie dodane. W tym względzie w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) skodyfikowano stanowisko zajęte przez UNHCR w *podręczniku UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 104, i szersza literatura. Zob. na przykład Foster i Lambert, *International refugee law and the protection of stateless persons*, op. cit., przypis 124, s. 138–143. Z kolei Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia) przyjął w wyroku z dnia 21 grudnia 2012 r., *DT (nr 2) przeciwko Refugee Appeals Tribunal i inni*, [2012] IEHC 562, podejście jednego państwa poprzedniego miejsca stałego zamieszkania, zezwalając na wniesienie odwołania do irlandzkiego Sądu Najwyższego (Supreme Court). Wnioskodawca twierdził, że ma poprzednie miejsce stałego zamieszkania zarówno w Bhutanie, jak i w Nepalu. Sąd Najwyższy ostatecznie wykreślił tę sprawę ze względu na nadużycie prawa procesowego po otrzymaniu nowych dowodów i poinformował, że wnioskodawca podał fałszywe dane szczegółowe dotyczące swojego rzekomego braku obywatelstwa. Zob. Sąd Najwyższy (Supreme Court) (Irlandia), wyrok z dnia 14 czerwca 2017 r., *DT przeciwko Refugee Appeals Tribunal and Another*, [2017] IESC 45.

¹⁵⁴ Jak określono w art. 3 ust. 1 niemieckiej ustawy o procedurze azylowej (tłumaczenie na język angielski). W 2009 r. niemiecki Federalny Sąd Administracyjny stwierdził, że przepis ten „koncentruje się na państwie, w którym obcokrajowiec jako bezpaństwowiec miał swoje ostatnie miejsce zwykłego pobytu”. Zob. BVerwG (Niemcy), 2009, nr 10 C 50.07 (tłumaczenie na język angielski), op. cit., przypis 145, pkt 30 i 36. Ani tekst art. 1 ust. A pkt 2 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców, ani art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) nie zawiera jednak odniesienia do przymiotnika „ostatnie”. W opinii niektórych komentatorów (zob. na przykład Foster i Lambert, *International refugee law and the protection of stateless persons*, op. cit., przypis 124, s. 139–140) zdecydowanie przemawia to przeciwko przeniesieniu tego kryterium do tekstu.

bezpieśtwowcy mający kilka państw poprzedniego miejsca stałego zamieszkania muszą wykazać, analogicznie do bezpieczeńswowców mających kilka państw obywatelstwa, uzasadnioną obawę przed prześladowaniem w każdym ze swoich państw poprzedniego miejsca stałego zamieszkania ¹⁵⁵.

Sam fakt uznania wnioskodawcy za bezpieczeńswowca nie oznacza, że jest on zwolniony z konieczności spełnienia wymogów mających zastosowanie do obywateli w zakresie wykazania uzasadnionej obawy przed prześladowaniem zgodnie z dyrektywą w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) ¹⁵⁶. Brzmienie art. 2 lit. d), które odnosi się do bezpieczeńswowców, którzy przebywają poza państwem swojego dawnego miejsca zwykłego pobytu „z takich samych powodów jak wyżej”, wprowadza symetrię w odniesieniu do kryteriów określenia uzasadnionej obawy przed prześladowaniem ¹⁵⁷.

1.3.5. Przebywanie poza państwem swojego obywatelstwa lub poza państwem poprzedniego miejsca stałego zamieszkania

Po ustaleniu, że wnioskodawca jest obywatelem państwa trzeciego lub bezpieczeńswowcem, wymóg przebywania **poza** państwem swojego obywatelstwa lub poza państwem poprzedniego miejsca stałego zamieszkania stanowi drugi element ustalenia kwalifikowalności jako uchodźca. Po określeniu państwa obywatelstwa lub państwa poprzedniego miejsca stałego zamieszkania kwestia tego, czy wnioskodawca przebywa poza swoim państwem, jest jedynie ustaleniem faktycznym. „Poza” należy rozumieć jako fizyczne przebywanie poza terytorium danego państwa, a terytorium należy rozumieć w znaczeniu jurysdykcyjnym ¹⁵⁸. Zgodnie z tym wymogiem wnioskodawca, który ubiega się o azyl w zagranicznej ambasadzie, która nadal znajduje się w jego kraju pochodzenia, nie

¹⁵⁵ Nie rozstrzygnięto, czy osoby mające obywatelstwo i osoby bez obywatelstwa należy traktować w tym względzie tak samo. Przeciwnie stanowiska można znaleźć na przykład w: Federalny Sąd Apelacyjny (Kanada), wyrok z dnia 11 maja 1998 r., *Thabet przeciwko Kanadzie (Minister of Citizenship and Immigration)*, [1998] 4 FCR 21, w którym stwierdzono, że „bezpieśtwowcy powinni być traktowani – na ile to możliwe – tak samo jak osoby posiadające więcej niż jedno obywatelstwo”, oraz Foster i Lambert, *International refugee law and the protection of stateless persons*, op. cit., przypis 124, s. 140–141.

¹⁵⁶ Sąd Apelacyjny (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 31 lipca 2000 r., *Revenko przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2000] EWCA Civ 500; CNDA (Francja), wyrok z dnia 16 listopada 2011 r., M. B., nr 10018108 R, zgłoszony w: CNDA (Francja), *Année 2011, Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale de droit d'asile*, s. 118; wyrok z dnia 23 grudnia 2010 r., M. D., nr 09002572 C+, zgłoszony w: CNDA (Francja), *Année 2010, Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale de droit d'asile*, s. 33–36 i 59–61 (dalej jako: CNDA (Francja), 2010, M. D., nr 09002572 C+); BVerwG (Niemcy), 2009, nr 10 C 50.07 (tłumaczenie na język angielski), op. cit., przypis 145; oraz Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 17 lipca 2009 r. *AD przeciwko Refugee Appeals Tribunal and Another*, [2009] IESC 326. (Wszystkie sprawy przytoczono za: Foster i Lambert, *International refugee law and the protection of stateless persons*, op. cit., przypis 124, s. 96.)

¹⁵⁷ Tym samym również w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) usunięto średnik w teście art. 1 ust. A pkt 2 „; albo która nie ma żadnego obywatelstwa i znajdując się na skutek podobnych zdarzeń, poza państwem swojego dawnego stałego zamieszkania”. To właśnie te słowa zastąpiono w art. 2 lit. d) słowami „z takich samych powodów jak wyżej”.

¹⁵⁸ MTS, wyrok of 20 listopada 1950 r., *Asylum Case (Columbia/Peru)*, Zbiór MTS, nr 71. Zgodnie z pkt 88 *podręcznika UNHCR*, op. cit., przypis 103, „nie można udzielić ochrony międzynarodowej nikomu tak długo, jak długo osoba taka znajduje się na terytorium podlegającym jurysdykcji kraju jej pochodzenia”. Zob. też Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 9 grudnia 2004 r., *Regina przeciwko Immigration Officer at Prague Airport and Another, Ex parte European Roma Rights Centre and Others*, [2004] UKHL 55, pkt 16.

jest objęty zakresem terytorialnym dyrektywy (zob. „[Wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej](#)„ powyżej) ¹⁵⁹.

W odniesieniu do obywateli wymóg „przebywania poza państwem” nie uniemożliwia uchodźcom *sur place*, którzy niekoniecznie musieli żyć wcześniej w swoim państwie obywatelstwa, ubiegania się o ochronę międzynarodową. W tej sytuacji taką osobą może być na przykład osoba, która uzyskała swoje obywatelstwo ze względu na pochodzenie, ale urodziła się w innym państwie. Z kolei zakres terytorialny dyrektywy UE w sprawie tymczasowej ochrony ogranicza się do osób, które „zostały zmuszone do opuszczenia swojego państwa lub regionu pochodzenia lub też zostały ewakuowane” ¹⁶⁰.

Ponieważ odnośne państwo bezpieczeństwa musi być „dawne” i ich pobyt w tym państwie musi być „zwykły”, bezpieczeństwa muszą wykazać, że żyli w tym państwie przed ubieganiem się o ochronę międzynarodową.

1.4. Akty prześladowania (art. 9 ust. 1 i 2)

Zgodnie z art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) „uchodźca” oznacza obywatela państwa trzeciego lub bezpieczeństwa, który między innymi żywi „uzasadnioną obawę przed **prześladowaniem**”. W celu określenia definicji „aktów prześladowania” w art. 9 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) przedstawiono jeden z głównych sposobów określenia w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) definicji zawartej w art. 2 lit. d) (która z kolei jest ściśle wzorowana na art. 1 ust. A pkt 2 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców (zob. sekcja [1.2](#))).

Należy jednak pamiętać o tym, że w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) nie uszczegółowiono wszystkich aspektów tej definicji. Zwiększa to znaczenie wskazówek interpretacyjnych TSUE dotyczących szeregu aspektów tej definicji ¹⁶¹. W odniesieniu do elementu „prześladowania” zawartego w tej definicji jedną z kwestii podniesionych przez TSUE, o której nie ma mowy w art. 9 ani w innym miejscu

¹⁵⁹ Takim przykładem jest państwo członkowskie, które w swoim prawie krajowym przewiduje możliwość, by wnioskodawcy ubiegali się o ochronę międzynarodową w swoich ambasadach lub konsulatach w państwach trzecich, pod warunkiem że wnioskodawca nie jest obywatelem państwa, w którym znajduje się przedstawicielstwo dyplomatyczne, zob. art. 38 hiszpańskiej ustawy ([ustawa nr 12/2009 o prawie do azylu i ochronie uzupełniającej](#)). W badaniu z 2002 r., Noll, G. i Fagerlund, J. ([Safe Avenues to Asylum? The actual and potential role of EU diplomatic representations in processing asylum requests](#) [[Bezpieczne drogi do azylu? Faktyczna i potencjalna rola przedstawicielstw dyplomatycznych UE w rozpatrywaniu wniosków o azyl](#)], Duński Instytut Praw Człowieka i Biuro UNHCR) ustalono, że Belgia, Niemcy, Irlandia, Włochy i Luksemburg umożliwiają składanie wniosków w swoich ambasadach i konsulatach. W badaniu tym zauważono, że w momencie przeprowadzania badania kolejne sześć państw UE zezwalało na dostęp do ich terytorium ze względów bezpieczeństwa w wyjątkowych przypadkach (Dania, Hiszpania, Francja, Niderlandy, Austria i Zjednoczone Królestwo).

¹⁶⁰ Art. 2 lit. a) i c) dyrektywy w sprawie tymczasowej ochrony. Dążenie do stosowania takiego podejścia do bezpieczeństwa musi być jednak sprzeczne z wymogiem określenia państwa poprzedniego miejsca **stałego** zamieszkania.

¹⁶¹ Zob. na przykład TSUE, 2013, [X, Y i Z](#), op. cit., przypis [31](#), pkt 55–59; oraz TSUE (W), 2012, [Y i Z](#), op. cit., przypis [38](#), pkt 72.

w przedmiotowej dyrektywie, jest to, że aby móc uznać wnioskodawcę za uchodźcę, musi on żywić „uzasadnioną obawę przed **prześladowaniem jego osoby**” (wyróżnienie dodane) ¹⁶².

Art. 9 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) dotyczący aktów prześladowania ma trzyczęściową strukturę, jak przedstawiono w tabeli 7.

Tabela 7: Struktura art. 9 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

1	Art. 9 ust. 1	Definicja aktów prześladowania
2	Art. 9 ust. 2	Niewyczerpujący wykaz aktów , które mogą stanowić prześladowanie
3	Art. 9 ust. 3	Wymóg istnienia związku między powodami prześladowania a aktami prześladowania lub brakiem ochrony przed takimi aktami

W niniejszej sekcji skoncentrowano się na pierwszych dwóch elementach, a mianowicie na definicji aktów prześladowania określonej w art. 9 ust. 1 (zob. sekcja , w której uwzględniono art. 9 ust. 1 lit. a) i b)) (odpowiednio sekcje [1.4.2](#) i [1.4.3](#)) oraz na przykładowym wykazie możliwych form aktów prześladowania przedstawionych w art. 9 ust. 2 (zob. sekcja [1.4.4](#)). Jak przedstawiono w drzewach decyzyjnych (zob. dodatek [A](#)), podczas analizowania powodów prześladowania należy ustalić, czy istnieje jakikolwiek związek między powodami prześladowania a aktami prześladowania lub brakiem ochrony przed takimi aktami. Taki związek omówiono w sekcji [1.6.1](#) poniżej.

Sekcja [1.4](#) składa się zatem z czterech podsekcji, jak określono w tabeli 8.

Tabela 8: Struktura sekcji [1.4](#)

Sekcja	Tytuł	Strona
1.4.1	Znaczenie „aktów” prześladowania	50
1.4.2	Poważne naruszenie podstawowych praw człowieka (art. 9 ust. 1 lit. a))	55
1.4.3	Kumulacja środków (art. 9 ust. 1 lit. b))	67
1.4.4	Wyliczenie możliwych aktów prześladowania (art. 9 ust. 2)	69

1.4.1. Znaczenie „aktów” prześladowania

Konwencja dotycząca statusu uchodźców odnosi się do uzasadnionej obawy przed „prześladowaniem”, lecz nie zawiera definicji „prześladowania”. W art. 1 ust. A pkt 2 tej konwencji nie określono, które akty mogą stanowić prześladowanie. Dotychczasowe próby zdefiniowania prześladowania były nieskuteczne ze względu na (tak między innymi twierdzono) brak możliwości wcześniejszego wymienienia wszystkich form złego traktowania, które mogłyby w sposób uzasadniony uprawniać osoby do korzystania z ochrony udzielanej

¹⁶² TSUE, 2020, [EZ](#), op. cit., przypis [34](#), pkt 21: „należy przypomnieć, że zgodnie z art. 2 lit. d) [dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] termin »uchodźca« odnosi się w szczególności do obywatela państwa trzeciego, który przebywa poza państwem swojego obywatelstwa »na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem« z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do szczególnej grupy społecznej i nie może lub nie chce »z powodu tej obawy« korzystać z »ochrony« tego państwa. Dany obywatel musi zatem, ze względu na okoliczności panujące w jego kraju pochodzenia, żywić uzasadnioną obawę przed prześladowaniem jego osoby z przynajmniej jednego z pięciu powodów wymienionych w tej dyrektywie i w [Konwencji dotyczącej statusu uchodźców] (zob. podobnie, [TSUE], wyrok z dnia 26 lutego 2015 r. [Andre Lawrence Shepherd przeciwko Bundesrepublik Deutschland](#), C-472/13, EU:C:2015:117] pkt 24 i przytoczone tam orzecznictwo).” W: TSUE, 2018, [Ahmedbekova](#), op. cit., przypis [68](#), pkt 49, TSUE wyraził to jako „uzasadnioną obawę przed prześladowaniem swojej osoby”.

przez obce państwo ¹⁶³. W rezultacie państwa-strony same interpretowały to podstawowe pojęcie, co czasami prowadziło do rozbieżnego orzecznictwa ¹⁶⁴. Celem dyrektywy w sprawie kwalifikowania i jej wersji przekształconej było zaradzenie tej sytuacji przez przedstawienie właściwym organom państw członkowskich wytycznych dotyczących stosowania Konwencji dotyczącej statusu uchodźców w oparciu o wspólne pojęcia i kryteria ¹⁶⁵. Dyrektywa w sprawie kwalifikowania i jej wersja przekształcona są pierwszymi międzynarodowymi instrumentami mającymi na celu sformułowanie **pojęcia „prześladowania” w kontekście art. 1 ust. A Konwencji dotyczącej statusu uchodźców**. Kryteria przedstawione w art. 9 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) w znacznej mierze odzwierciedlają wspólne próby zdefiniowania pojęcia „prześladowania” określonego w art. 1 ust. A Konwencji dotyczącej statusu uchodźców w praktyce państwowej i doktrynie.

Zgodnie z celem dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), który polega na przedstawieniu właściwym organom państw członkowskich wytycznych dotyczących stosowania Konwencji dotyczącej statusu uchodźców, w art. 9 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) przedstawiono poniżej przytoczoną definicję „aktów prześladowania”.

Art. 9 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Aby czyn mógł zostać uznany za akt prześladowania w rozumieniu art. 1 lit. A [Konwencji dotyczącej statusu uchodźców], **musi** on:

- a) być na tyle poważny pod względem swojej istoty lub powtarzalności, by stanowić poważne naruszenie podstawowych praw człowieka, w szczególności praw, od których przestrzegania nie można się uchylić na mocy art. 15 ust. 2 europejskiej [EKPC]; **lub**
- b) być kumulacją różnych środków, w tym takich naruszeń praw człowieka, które są na tyle poważne, by oddziaływać na jednostkę w sposób podobny do określonego w lit. a). [Wyróżnienie dodane].

Art. 9 ust. 1 wyraźnie odnosi się do art. 1 ust. A Konwencji dotyczącej statusu uchodźców. W związku z tym przedstawione tam podejście do sformułowania definicji „prześladowania” opiera się na normach dotyczących praw człowieka; definicja ta w szczególności odnosi się do postanowień Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Sama preambuła Konwencji dotyczącej statusu uchodźców odnosi się do Karty Narodów Zjednoczonych i Powszechnej deklaracji praw człowieka ¹⁶⁶, w których „potwierdzono zasadę, zgodnie z którą wszyscy ludzie, bez dyskryminacji, powinni korzystać z podstawowych praw i wolności”.

¹⁶³ Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 51–53; zob. też Biuro UNHCR, *Interpreting Article 1 of the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees*, kwiecień 2001 r., pkt 16–22.

¹⁶⁴ Zob. Goodwin-Gill, G. S., *The Refugee in International Law*, wyd. drugie, Oxford University Press, Oksford, 1996, s. 62; oraz Storey, H., „Persecution: towards a working definition”, [w:] Chetail, V. i Bauloz, C. (red.), *Research Handbook on International Law and Migration*, Edward Elgar, Cheltenham, 2014 (dalej jako: Storey, „Persecution”), s. 462–463.

¹⁶⁵ TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 31, pkt 39 i 51.

¹⁶⁶ ZO ONZ, *Powszechna deklaracja praw człowieka*, 10 grudnia 1948 r., rezolucja 217 (III).

W art. 9 ust. 1 określono dwa warunki, które sformułowano z użyciem alternatywy. Z przepisów tych wynika, że akt można uznać za prześladowanie, jeżeli przybiera formę określoną w art. 9 ust. 1 lit. a) **lub** formę określoną w art. 9 ust. 1 lit. b). Z brzmienia tych przepisów wynika jasno, że w **obu przypadkach** występuje wymóg, zgodnie z którym akt musi być wystarczająco poważny lub dotkliwy, aby mógł stanowić prześladowanie.

Jeśli chodzi o znaczenie „aktów” prześladowania, w art. 9 ust. 1 lit b) wyjaśniono, że akty te mogą przybierać formę „środków”. W art. 9 ust. 2 potwierdzono, że słowo „akty” należy rozumieć szeroko jako obejmujące, na przykład, zarówno akty fizyczne, jak i „środki” prawne, administracyjne, policyjne lub sądowe (zob. sekcja 1.4.3). TSUE wyjaśnił, że aby móc uznać akty za prześladowanie, musi istnieć możliwość przypisania ich podmiotowi (zob. sekcja 1.7) ¹⁶⁷, lecz w art. 9 ust. 1 w szczególności uniknięto odniesienia do motywów lub „zamiaru prześladowczego” podmiotów ¹⁶⁸. Zamiast tego w przepisie tym skupiono się na tym, czy skutek tych aktów jest na tyle poważny pod względem swojej istoty lub powtarzalności, by stanowić poważne naruszenie podstawowych praw człowieka lub kumulację środków, która jest na tyle poważna, by oddziaływać na jednostkę w podobny sposób. Rolę motywów i zamiaru omówiono w sekcji 1.7 poniżej. Zobacz również sekcję 1.6.1.2.

Akty prześladowania mogą obejmować zagrożenia prześladowaniem. W związku z tym na przykład w sprawie *Ahmedbekova* TSUE zauważył, że „należy uwzględnić zagrożenie prześladowaniem i poważną krzywdą członka rodziny wnioskodawcy w celu ustalenia, czy ze względu na więź rodzinną łączącą go z tą osobą wnioskodawca sam jest narażony na prześladowanie lub poważną krzywdę” ¹⁶⁹.

Podczas określania konkretnych kryteriów dotyczących tego, co stanowi „akty prześladowania”, z dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wynika jednak wyraźnie, że kryteria te należy stosować zgodnie z **zasadą indywidualnej oceny**. To, czy naruszenia praw człowieka lub kumulacja różnych środków zdefiniowanych w art. 9 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowią prześladowanie, czy nie, należy ocenić indywidualnie na podstawie art. 4 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Obejmuje to uwzględnienie „wszystkich istotnych faktów odnoszących się do kraju pochodzenia w momencie podejmowania decyzji w sprawie wniosku, [...] odpowiednich oświadczeń i dokumentów przedstawionych przez wnioskodawcę oraz [...] jego indywidualnej sytuacji i osobistych uwarunkowań” ¹⁷⁰.

¹⁶⁷ TSUE (WI), 2014, *M'Bodj*, op. cit., przypis 52, pkt 35.

¹⁶⁸ Jest to zgodne z orzecznictwem międzynarodowym, które ogólnie nie wymaga konieczności określenia „zamiaru prześladowczego” stojącego za aktami prześladowania. Zob. Zimmermann, A. i Mahler, C., „Article 1 A, para. 2 (definition of the term »refugee«/Définition du terme »réfugié«)”, [w:] Zimmermann (red.), *The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and its Protocol: A commentary*, Oxford University Press, Oksford, 2011 (dalej jako: Zimmermann (red.), *The 1951 Convention and Protocol: A commentary*), s. 349–350 i 372–373; oraz Goodwin-Gill i McAdam, *The Refugee in International Law*, op. cit., przypis 25, s. 80–81.

¹⁶⁹ TSUE, 2018, *Ahmedbekova*, op. cit., przypis 68, pkt 51; oraz Zimmermann, A. i Mahler, C., „Article 1 A, para. 2 (Definition of the Term »Refugee« / Définition du terme »réfugié«)”, [w:] Zimmermann (red.), *The 1951 Convention and Protocol: A Commentary*, op. cit., przypis 168, s. 348–349.

¹⁷⁰ Zob. TSUE, 2015, *Shepherd*, op. cit., przypis 162, pkt 26; oraz TSUE, 2018, *Ahmedbekova*, op. cit., przypis 68, pkt 57–58. W tym drugim wyroku uznano, że „z utrwalonego orzecznictwa wynika, że każda decyzja w przedmiocie przyznania statusu uchodźcy lub statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej musi opierać się na indywidualnej ocenie” (pkt 48). We wcześniejszym akapicie powiązano zasadę indywidualnej oceny z art. 13 i 18 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) w związku z definicjami „uchodźcy” i „osoby kwalifikującej się do otrzymania ochrony uzupełniającej” zawartymi w art. 2 lit. d) i f) tej dyrektywy.

Wspólnym elementem dwóch wariantów określonych w art. 9 ust. 1 lit. a) i b) jest wymóg, zgodnie z którym **akt musi być wystarczająco poważny lub dotkliwy**, aby można go było uznać za akt prześladowania¹⁷¹. W rozumieniu art. 9 ust. 1 lit. a) próg wystarczającej wagi może zostać przekroczony przez „charakter” pojedynczego czynu jako poważne naruszenie podstawowych praw człowieka. Ewentualnie może też zostać przekroczony przez „powtarzalność” czynu, który – jeśli jest popełniany jako pojedynczy czyn – może nie kwalifikować się jako poważne naruszenie. Różnica między art. 9 ust. 1 lit. a) i lit. b) polega na tym, że lit. b) nie ogranicza się do naruszeń podstawowych praw człowieka i umożliwia uwzględnienie szerszego zakresu środków, pod warunkiem że ich skumulowany efekt jest na tyle poważny, by oddziaływać na jednostkę w sposób podobny do określonego w lit. a).

Zgodnie z art. 9 ust. 1 wymagane jest stwierdzenie, czy dany akt stanowi poważne naruszenie podstawowych praw człowieka (art. 9 ust. 1 lit. a)), czy też jest kumulacją różnych środków, w tym takich naruszeń „praw człowieka”, które mają równie poważny charakter (art. 9 ust. 1 lit. b)). Nie oznacza to jednak tego, że podczas stosowania art. 9 w praktyce należy zawsze dokonywać wyraźnego rozróżnienia między tymi dwoma wariantami, zwłaszcza jeśli nie ma pewności, czy ingerencja w indywidualne prawa stanowi naruszenie „podstawowych” praw człowieka. Decydującym elementem prześladowania „jest zatem charakter działań i sankcji, które zostały lub mogą zostać podjęte wobec zainteresowanego” i właśnie on „ jest decydujący dla ustalenia, czy naruszenie wolności chronionej na mocy art. 10 ust. 1 karty stanowi prześladowanie w rozumieniu art. 9 ust. 1 dyrektywy”¹⁷².

Spójnie z takim rozumieniem TSUE nie dokonuje wyraźnego rozróżnienia między różnymi formami aktów prześladowania opisanymi w art. 9 ust. 1 lit. a) i b). Trybunał odnosi się do celu dyrektywy, który polega na „przedstawieniu właściwym organom państw członkowskich wytycznych dotyczących stosowania [Konwencji dotyczącej statusu uchodźców]”¹⁷³. Interpretuje on przepisy art. 9 jako definicję elementów, które potwierdzają ustalenie, że akty stanowią prześladowanie w rozumieniu art. 1 ust. A Konwencji dotyczącej statusu uchodźców¹⁷⁴.

Zgodnie z obydwojema powyżej określonymi warunkami sądy lub trybunały państw członkowskich muszą przeprowadzić szczegółową ocenę opisaną w niniejszej sekcji i przedstawioną schematycznie w tabeli 9. W tabeli tej przedstawiono schematycznie – w celach metodologicznych – pytania związane z kryterium dotyczącym wystarczającej wagi danego czynu, pozwalającego zakwalifikować go jako prześladowanie na podstawie art. 9 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). W praktyce może nie być konieczne dokonywanie takich wyraźnych rozróżnień między różnymi pytaniami i odpowiedziami na nie, ponieważ często mogą się one ze sobą pokrywać.

¹⁷¹ TSUE, 2020, *EZ*, op. cit., przypis 34 pkt 22 stanowi, że „[z] powyższych przepisów wynika, że aby naruszenie praw podstawowych stanowiło prześladowanie w rozumieniu art. 1 ust. A [Konwencji dotyczącej statusu uchodźców], musi ono charakteryzować się określonym poziomem powagi”; odniesiono się również do TSUE, 2015, *Shepherd*, op. cit., przypis 162, pkt 25 i przytoczone tam orzecznictwo.

¹⁷² TSUE (WJ), 2012, *YiZ*, op. cit., przypis 38, pkt 66.

¹⁷³ TSUE, 2013, *X, YiZ*, op. cit., przypis 31, pkt 39.

¹⁷⁴ Tamże, pkt 52 stanowi, że „[z] powyższych przepisów wynika, że aby naruszenie praw podstawowych stanowiło prześladowanie w rozumieniu art. 1 ust. A [Konwencji dotyczącej statusu uchodźców], musi ono charakteryzować się określonym poziomem powagi”.

Tabela 9: Kryterium dotyczące wystarczającej wagi danego czynu, pozwalające zakwalifikować go jako prześladowanie (art. 9 ust. 1)

1. Czy dany czyn jest na tyle poważny pod względem swojej istoty lub powtarzalności, by stanowić poważne naruszenie podstawowych praw człowieka (art. 9 ust. 1 lit. a))?	
(i) Czy istnieje ryzyko naruszenia „podstawowego prawa człowieka” lub czy prawo to zostało już naruszone?	a) Czy zagrożone prawo jest prawem niederogowalnym? Jeżeli dane prawo jest wymienione w art. 15 ust. 2 EKPC jako prawo niederogowalne, należy automatycznie uznać je za podstawowe prawo człowieka.
	b) Jeżeli dane prawo jest derogowalne, to czy mimo to ma podstawowy lub zasadniczy charakter i tym samym jest porównywalne z prawem niederogowalnym? Podczas gdy w przypadku praw niederogowalnych żadne ograniczenie nie będzie nigdy uzasadnione (art. 15 ust. 2 EKPC), w przypadku praw derogowalnych należy ocenić, czy rzekome naruszenie byłoby uzasadnione prawnie jako odstępstwo lub jako ograniczenie.
(ii) Czy naruszenie „podstawowego prawa człowieka” może być poważne lub faktycznie jest poważne?	a) Czy dany czyn jest na tyle poważny pod względem swojej istoty, by stanowić poważne naruszenie? Naruszenie prawa niederogowalnego stanowi poważne naruszenie. Naruszenie prawa derogowalnego musi charakteryzować się dotkliwością równoważną z dotkliwością naruszenia prawa niederogowalnego, by stanowić poważne naruszenie.
	b) Jeżeli czyn nie jest na tyle poważny pod względem swojej istoty, by stanowić poważne naruszenie, to czy jest on wystarczająco poważny pod względem swojej powtarzalności?
<p>Jeżeli czyn spełnia łącznie dwa warunki (warunek (i) i warunek (ii)), należy uznać go za akt prześladowania zgodnie z warunkami określonymi w art. 9 ust. 1 lit. a) oraz w rozumieniu art. 1 lit. A Konwencji dotyczącej statusu uchodźców.</p> <p>Jeżeli czyn nie spełnia łącznie tych dwóch warunków, nadal może stanowić akt prześladowania, o ile spełnia warunki określone w pytaniu 2 poniżej (art. 9 ust. 1 lit. b)).</p>	
2. Czy czyn jest kumulacją różnych środków, w tym takich naruszeń praw człowieka, które są na tyle poważne, by oddziaływać na jednostkę w sposób podobny do sposobu określonego w art. 9 ust. 1 lit. a) (art. 9 ust. 1 lit. b))?	
<p>Zgodnie z art. 9 ust. 1 lit. b) przedmiotowe środki nie muszą stanowić naruszenia „podstawowych” praw człowieka.</p> <p>Termin „środki” obejmuje, w szerokim znaczeniu, wszelkie środki, które mogą oddziaływać na jednostkę tak samo, jak poważne podstawowych praw człowieka.</p> <p>Kumulacja różnych środków stanowi prześladowanie tylko wtedy, gdy oddziałuje na wnioskodawcę w sposób podobny do naruszenia w rozumieniu art. 9 ust. 1 lit. a). Decydującym elementem jest dotkliwość naruszenia praw jednostki.</p>	
Uwaga: we wszystkich przypadkach w ocenie wystarczającej wagi należy uwzględnić osobiste uwarunkowania wnioskodawcy (art. 4 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)).	

Przed przystąpieniem do szczegółowej analizy art. 9 należy zwrócić uwagę na to, jakie stanowisko przyjęto w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) w odniesieniu do **różnicy między prześladowaniem a dyskryminacją**. Ze struktury art. 9 wyraźnie wynika, że chociaż dyskryminacja może być czasami istotną cechą aktów prześladowania, nie stanowi niezbędnego warunku takich aktów. W art. 9 ust. 2 wymieniono trzy przykłady form prześladowania, które wyraźnie odnoszą się do dyskryminacji (art. 9 ust. 2 lit. a), b) i c)), oraz trzy przykłady form prześladowania, które nie odnoszą się do dyskryminacji. Ponadto w art. 9 ust. 3, zgodnie z którym musi istnieć „związek między powodami określonymi

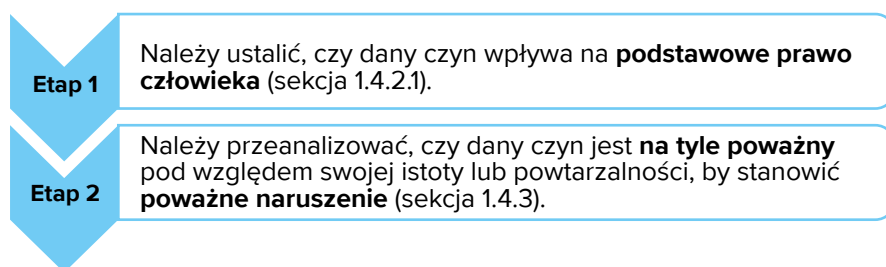

w art. 10 a aktami prześladowania”, „akty prześladowania” i „powody prześladowania” są traktowane jako osobne pojęcia. Powyższe rozważania sugerują, że czyn polegający na złym traktowaniu może stanowić akt prześladowania, nawet jeżeli nie obejmuje jakiegokolwiek dyskryminacji lub nie był powiązany z żadnym z pięciu powodów wymienionych w art. 10¹⁷⁵.

1.4.2. Poważne naruszenie podstawowych praw człowieka (art. 9 ust. 1 lit. a))

Aby móc zastosować art. 9 ust. 1 lit. a) i ustalić, czy czyn¹⁷⁶ jest na tyle poważny pod względem swojej istoty lub powtarzalności, by stanowić poważne naruszenie podstawowych praw człowieka, należy przeprowadzić dwukrotną ocenę. Proces ten przedstawiono na rys. 1.

Rysunek 1: Dwuetapowa ocena umożliwiająca zastosowanie art. 9 ust. 1 lit. a)

1.4.2.1. „Podstawowe prawa człowieka”

Zgodnie z art. 9 ust. 1 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wymagane jest, aby doszło do naruszenia „podstawowych praw człowieka”. Z brzmienia tego przepisu wynika, że tylko naruszenie konkretnej kategorii praw człowieka kwalifikuje się jako prześladowanie. Artykuł ten odnosi się w szczególności do **praw niederogowalnych, o których mowa w art. 15 ust. 2 EKPC**. Są to: **prawo do życia, zakaz tortur, nieludzkie lub poniżające traktowanie albo karanie, zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej oraz zakaz karania bez podstawy prawnej** (art. 2, art. 3, art. 4 ust. 1 i art. 7 EKPC)¹⁷⁷. W związku z tym

¹⁷⁵ W odniesieniu do art. 9 ust. 2 lit. e) TSUE stwierdził jednak, że „istnieje silne domniemanie, iż odmowa odbycia służby wojskowej w warunkach określonych w art. 9 ust. 2 lit. e) dyrektywy 2011/95 jest związana z jednym z pięciu powodów przywołanych w jej art. 10”; zob. TSUE, 2020, EZ, op. cit., przypis 34, pkt 57.

¹⁷⁶ Akty prześladowania mogą obejmować zagrożenia prześladowaniem. Zob. sekcja 1.4.1 powyżej.

¹⁷⁷ Odnośne postanowienia EKPC mają poniżej przedstawione brzmienie. Art. 2 (Prawo do życia): „1. Prawo każdego człowieka do życia jest chronione przez ustawę. Nikt nie może być umyślnie pozbawiony życia, wyjąwszy przypadki wykonania wyroku sądowego skazującego za przestępstwo, za które ustawa przewiduje taką karę. 2. Pozbawienie życia nie będzie uznane za sprzeczne z tym artykułem, jeżeli nastąpi w wyniku bezwzględnie koniecznego użycia siły: a) w obronie jakiegokolwiek osoby przed bezprawną przemocą; b) w celu wykonania zgodnego z prawem zatrzymania lub uniemożliwienia ucieczki osobie pozbawionej wolności zgodnie z prawem, c) w działaniach podjętych zgodnie z prawem w celu stłumienia zamieszek lub powstania”. Art. 3 (Zakaz tortur): „Nikt nie może być poddany torturom ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu”. Art. 4 ust. 1 (Zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej): „Nikt nie może być trzymany w niewoli lub w poddaństwie”. Art. 7 (Zakaz karania bez podstawy prawnej): „1. Nikt nie może być uznany za winnego popełnienia czynu polegającego na działaniu lub zaniechaniu działania, który według prawa wewnętrznego lub międzynarodowego nie stanowił czynu zagrożonego karą w czasie jego popełnienia. Nie wymierza się również kary surowszej od tej, którą można było wymierzyć w czasie, gdy czyn zabroniony pod groźbą kary został popełniony. 2. Niniejszy artykuł nie stanowi przeszkody w sądowniu i karaniu osoby winnej działania lub zaniechania, które w czasie popełnienia stanowiły czyn zagrożony karą według ogólnych zasad uznanych przez narody cywilizowane”.

naruszenie prawa niederogowalnego przewidzianego w art. 15 ust. 2 EKPC stanowi poważne naruszenie podstawowych praw człowieka¹⁷⁸.

Odniesienie do art. 15 ust. 2 EKPC **nie jest jednak wyłączone**, ponieważ zawiera ono sformułowanie „w szczególności”. W związku z tym prawa inne niż prawa niederogowalne przewidziane w art. 15 ust. 2 EKPC mogą stanowić „podstawowe prawa człowieka” w rozumieniu art. 9 ust. 1 lit. a)¹⁷⁹. Odniesienie do praw niederogowalnych wydaje się wskazywać, że naruszenia tych praw, jak określono w EKPC, są same w sobie dostatecznie dotkliwe i z tego powodu zawsze stanowią prześladowanie, lecz nie ogranicza ono „podstawowych praw człowieka” do praw niederogowalnych.

Poza odniesieniem do praw niederogowalnych przewidzianych w EKPC art. 9 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) nie zawiera kryteriów ani konkretnej metody określania tego, czym jest podstawowe prawo człowieka. To, że przy odnoszeniu się do praw niederogowalnych przewidzianych w art. 15 ust. 2 EKPC w art. 9 ust. 1 lit. a) używa się wyrażenia „w szczególności”, oznacza, że prawa derogowalne przewidziane w tym samym instrumencie mogą być „podstawowe”.

W dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) przywiązuje się również dużą wagę do Karty UE.

Motyw 16 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Niniejsza dyrektywa nie narusza praw podstawowych i jest zgodna z zasadami uznanymi w szczególności w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej. Celem niniejszej dyrektywy jest w szczególności zapewnienie pełnego poszanowania godności ludzkiej i prawa do azylu dla osób ubiegających się o azyl oraz towarzyszących im członków ich rodzin oraz wspieranie stosowania art. 1, 7, 11, 14, 15, 16, 18, 21, 24, 34 i 35 tej karty, w związku z czym należy odpowiednio wdrożyć niniejszą dyrektywę.

Prawa wymienione w tym motywie stanowią uzupełnienie tych artykułów Karty UE, które gwarantują prawa niederogowalne. Są to, w szczególności, artykuły 2 (prawo do życia), 4 (zakaz tortur i niehumanitarnego traktowania albo karania) i 5 (zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej).

TSUE nie rozpatrywał jeszcze bezpośrednio znaczenia pojęcia „prawo podstawowe”, ale jego orzecznictwo dotyczące art. 9 jest przydatne z co najmniej dwóch powodów. Jednym z

¹⁷⁸ Zob. CNDA (Francja), wyrok z dnia 24 marca 2015 r., *Mlle E*, nr 10012810 ([streszczenie w języku angielskim](#)) (dalej jako: CNDA (Francja), 2015, *Mlle E*, nr 10012810 ([streszczenie w języku angielskim](#))), dotyczący Nigeryjki ze stanu Edo (Benin City), w którym sąd zakwalifikował handel ludźmi w celach seksualnych jako prześladowanie. Wyrok ten odnosi się do [Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej](#), 15 listopada 2000 r., i jej dwóch protokołów: [Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi](#), oraz [Protokół przeciwko przemytowi migrantów drogą lądową, morską i powietrzną](#), oba protokoły z dnia 15 listopada 2000 r. Zob. też ETPC, wyrok z dnia 7 stycznia 2010 r., *Rantsev przeciwko Cyprowi i Rosji*, nr 25965/04, CE:ECHR:2010:0107JUD002596504 (dalej jako: ETPC, 2010, *Rantsev*); i ETPC (WI), wyrok z dnia 25 czerwca 2020 r., *S.M. przeciwko Chorwacji*, nr 60561/14, CE:ECHR:2020:0625JUD006056114 (dalej jako: ETPC (WI), 2020, *S.M. przeciwko Chorwacji*). Szersze omówienie handlu ludźmi jako prześladowania znajduje się w sekcji [3.3.1.1](#) poniżej.

¹⁷⁹ TSUE (WI), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis [38](#), pkt 57. Zob. też BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 5 marca 2009 r., nr [10 C 51.07](#), BVerwG:2009:050309U10C51.07.0 ([tłumaczenie na język angielski](#)) (dalej jako: BVerwG (Niemcy), 2009, nr [10 C 51.07](#) ([tłumaczenie na język angielski](#))).

powodów jest fakt, że TSUE stopniowo uznał konkretne prawa inne niż prawa niederogowalne (lub „bezwarunkowe”) ¹⁸⁰ za „podstawowe” lub „zasadnicze” ¹⁸¹. W związku z tym w wyroku w sprawie *Y i Z* z 2012 r. TSUE orzekł, że wolność wyznania, choć podlega odstępstwom na mocy EKPC, jest „jednym z fundamentów społeczeństwa demokratycznego i należy do podstawowych praw człowieka”. Dla sądu oznacza to, że:

Naruszenie prawa do wolności wyznania może przybierać tak poważne formy, że odpowiadać będzie sytuacji określonej w art. 15 ust. 2 EKPC, do którego odwołuje się, tytułem przykładu, art. 9 ust. 1 dyrektywy w celu określenia aktów, które należy uznać za prześladowanie ¹⁸².

Uzasadnienie TSUE przedstawione w sprawie *Y i Z* sugeruje, że definicje **aktów** prześladowania i **powodów** prześladowania mogą się ze sobą pokrywać ¹⁸³. Prześladowanie na tle religijnym zawsze definitywnie narusza wolność wyznania. Aktem prześladowania może być jednak samo złe traktowanie lub inne surowe karanie stosowane w odpowiedzi na korzystanie z wolności wyznania.

Orzecznictwo TSUE z 2013 r. dotyczące sprawy *X, Y i Z* dotyczyło prawa jednostek do życia zgodnie ze swoją indywidualną orientacją seksualną jako wyraz prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (art. 7 Karty UE, odpowiadający art. 8 EKPC). W wyroku TSUE również uznał to prawo za „podstawowe”, mimo że nie należy ono do kategorii praw, od których odstępstwa nie są możliwe ¹⁸⁴.

Inną ważną cechą orzecznictwa TSUE – drugim powodem, o którym mowa powyżej – jest jego zmieniające się rozumienie praw przewidzianych w Karcie UE, w szczególności prawa do godności ludzkiej zagwarantowanego w art. 1 Karty UE. Z tego orzecznictwa wynika, że godność ludzka jest sama w sobie uważana za podstawowe prawo człowieka i tak naprawdę stanowi podstawę praw podstawowych ¹⁸⁵, takich jak prawa określone w tytule I Karty UE. Oznacza to, że innymi możliwymi sposobami określenia podstawowego charakteru prawa człowieka innego niż te wymienione jako prawa niederogowalne w EKPC może być uwzględnienie jego **zbliżenia do prawa do godności ludzkiej**. Jest to również zgodne z motywem 16 przytoczonym powyżej w niniejszej sekcji.

Biorąc pod uwagę to, że TSUE musi jeszcze w pełni wyjaśnić znaczenie „podstawowych praw człowieka” w kontekście art. 9 ust. 1 lit. a), należy rozważyć inne możliwe środki pomocnicze przy wykładni.

¹⁸⁰ TSUE, 2020, *EZ*, op. cit., przypis 31, pkt 22.

¹⁸¹ Chociaż precyzyjne znaczenie takich pojęć, jak „podstawowe” lub „zasadnicze”, jest trudne do zdefiniowania, fakt, że kategoria „praw podstawowych” jest szersza od kategorii praw niederogowalnych, wydaje się sugerować, że może ona obejmować prawa podstawowe, które nie są niederogowalne. „Prawa podstawowe” zgodnie z Kartą UE wyraźnie obejmują szerszy zakres praw niż tylko prawa niederogowalne; zob. na przykład TSUE (WI), 2006, *Parlament przeciwko Radzie*, op. cit., przypis 45, pkt 38.

¹⁸² TSUE (WI), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 57. W tym samym sensie zob. sąd odsyłający BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 9 grudnia 2010 r. w sprawie nr 10 C 19.09, BVerwG:2010:091210B10C19.09.0 (*tłumaczenie na język angielski*), pkt 20.

¹⁸³ TSUE (WI), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38.

¹⁸⁴ TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 31, pkt 54.

¹⁸⁵ Dörig, H., „Commentary on Article 9 Directive 2011/95, para. 2”, [w:] Hailbronner, K. i Thym, D. (red.), *EU Asylum and Immigration Law: A commentary*, wyd. drugie, Hart, 2016 (dalej jako: Hailbronner i Thym (red.), *EU Asylum and Immigration Law: A commentary*), w odniesieniu do [Wyjaśnień dotyczących Karty praw podstawowych UE](#), [2007] Dz.U. C 303/17.

Przed wszystkim istnieją *travaux préparatoires* oraz „ogólne założenia i cel” dyrektywy, które należy interpretować w sposób zgodny z Kartą UE, Konwencją dotyczącą statusu uchodźców i innymi odpowiednimi traktatami, o których mowa w art. 78 ust. 1 TFUE¹⁸⁶. W pierwotnej wersji tego artykułu odniesiono się do **życia, wolności i nietykalności cielesnej** jako przykładów podstawowych praw człowieka¹⁸⁷. Sformułowanie to zaczerpnięto z rozdziału 4 wspólnego stanowiska z 1996 r.¹⁸⁸. Słowa „życie” i „wolność” odpowiadają art. 33 ust. 1 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców. W późniejszych wersjach art. 9 ust. 1 lit. a) odniesiono się do „prawa jednostki do życia, prawa do niepoddawania torturom lub prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego” jako przykładów¹⁸⁹, jak również do „praw, od których nie można odstąpić na mocy art. 15 ust. 2 EKPC”¹⁹⁰. Odniesienie do „wolności” ograniczono do wolności od niewolnictwa lub poddaństwa (art. 4 ust. 1 EKPC). Znaczenie w tym względzie może mieć to, że odniesienie do brzmienia art. 33 ust. 1 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców było powszechnie postrzegane jako oznaczające, że zagrożenie życia lub wolności, przynajmniej jeśli jest dostatecznie poważne, zawsze stanowi prześladowanie¹⁹¹.

Inny środek pomocniczy przy wykładni, który może rzucić światło na pojęcie podstawowych praw człowieka określone w art. 9 ust. 1 lit. a), wynika z art. 78 TFUE, w którym zezwala się na odesłanie do „**innych odpowiednich traktatów**”. W tym kontekście naruszenie prawa, od którego nie można odstąpić, nawet w przypadku poważnego stanu zagrożenia kraju, na mocy Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych (ICCPR) może stanowić poważne naruszenie podstawowych praw człowieka¹⁹². Oprócz praw wymienionych w art. 15 ust. 2 EKPC w art. 4 ust. 2 ICCPR wymieniono również następujące prawa niederogowalne: prawo do uznawania podmiotowości prawnej; wolność myśli, sumienia i religii; oraz zakaz pozbawiania wolności jedynie z powodu niemożności wywiązania się z zobowiązań umownych¹⁹³. Czyny zagrażające tym prawom można zatem rozpatrywać pod kątem tego, czy przekraczają one próg wystarczającej wagi, by stanowić akty prześladowania.

Instrumenty ochrony praw człowieka, które mogą być istotne w kontekście ustalania znaczenia „podstawowych praw człowieka”, wymieniono w tabeli 10.

¹⁸⁶ Zob. TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 31, pkt 40; oraz TSUE, 2015, *Shepherd*, op. cit., przypis 162, pkt 22. Zob. też EASO, *Wprowadzenie do WESA – analiza sądowa*, op. cit., przypis 8, 3, s. 61–89.

¹⁸⁷ Rada Europejska, Grupa Robocza ds. Azylu, wyniki prac, wniosek dotyczący dyrektywy Rady w sprawie minimalnych norm dla kwalifikacji i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub jako osób, które z innych względów potrzebują międzynarodowej ochrony, 9 września 2002 r., dok. UE 11356/02 ASILE 40, s. 13.

¹⁸⁸ Wspólne stanowisko z dnia 4 marca 1996 r. określone przez Radę na podstawie art. K.3 Traktatu o Unii Europejskiej w sprawie jednolitego stosowania definicji pojęcia „uchodźca” w art. 1 Konwencji genewskiej z dnia 28 lipca 1951 r. dotyczącej statusu uchodźców (96/196/WSiSW) (96/196/WSiSW), [1996], Dz.U. L 63/2 (dalej jako: wspólne stanowisko z dnia 4 marca 1996 r. w sprawie jednolitego stosowania pojęcia „uchodźca”).

¹⁸⁹ Rada Europejska, Grupa Robocza ds. Azylu, wyniki prac, wniosek dotyczący dyrektywy Rady w sprawie minimalnych norm dla kwalifikacji i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub jako osób, które z innych względów potrzebują międzynarodowej ochrony, 23 października 2002 r., dok. UE 12620/02 ASILE 54, s. 13.

¹⁹⁰ Rada Europejska, Grupa Robocza ds. Azylu / Strategiczny Komitet ds. Imigracji, Granic i Azylu / Coreper, wyniki prac, wniosek dotyczący dyrektywy Rady w sprawie minimalnych norm dla kwalifikacji i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub jako osób, które z innych względów potrzebują międzynarodowej ochrony, 8 listopada 2002 r., dok. UE 13648/02 ASILE 61, s. 13.

¹⁹¹ Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 51. Por. Storey, „Persecution”, op. cit., przypis 164, s. 492 i nast.

¹⁹² ICCPR, art. 4: „1. W przypadku gdy wyjątkowe niebezpieczeństwo publiczne zagraża istnieniu narodu i zostało ono urzędowo ogłoszone, Państwa Strony niniejszego Paktu mogą podjąć kroki mające na celu zawieszenie stosowania zobowiązań wynikających z niniejszego Paktu w zakresie ściśle odpowiadającym wymogom sytuacji, pod warunkiem, że kroki te nie są sprzeczne z innymi ich zobowiązaniami wynikającymi z prawa międzynarodowego i nie pociągają za sobą dyskryminacji wyłącznie z powodu rasy, koloru skóry, płci, języka, religii lub pochodzenia społecznego. 2. Powyższe postanowienie nie upoważnia do zawieszenia stosowania postanowień art. 6, 7, 8 (ustępy 1 i 2), 11, 15, 16 i 18.”

¹⁹³ Zob. odpowiednio art. 16, 18 i 11 ICCPR.

Tabela 10: Instrumenty ochrony praw człowieka, które mogą być istotne w kontekście ustalania znaczenia podstawowych praw człowieka

1	Powszechna deklaracja praw człowieka, 1948 r.
2	Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych, 1966 r.
3	Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych, 1966 r. ¹⁹⁴
4	Międzynarodowa konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej, 1965 r.
5	Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, 1979 r.
6	Konwencja ONZ o prawach dziecka, 1989 r.
7	Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, 2006 r.
8	Międzynarodowa konwencja o ochronie wszystkich osób przed wymuszonym zaginięciem, 2010 r. ¹⁹⁵

Ogólnie rzecz biorąc, brzmienie art. 9 ust. 1 lit. a), wraz z odniesieniem do niederogowalnych praw obywatelskich i politycznych określonych w EKPC, nie sugeruje automatycznego rozszerzenia do praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych. Ponadto powszechnie uznaje się, że same trudności ekonomiczne nie stanowią prześladowania ¹⁹⁶. Faktycznie, aby zakwalifikować poważne naruszenia praw gospodarczych i społecznych jako prześladowanie, zasadniczo musi istnieć możliwość przypisania ich podmiotowi (zob. sekcja 1.7 poniżej dotycząca podmiotów dopuszczających się prześladowania lub wyrządzających poważną krzywdę zgodnie z art. 6 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)). W orzecznictwie krajowym potwierdzono jednak, że przynajmniej krzywda społeczno-gospodarcza może stanowić prześladowanie ¹⁹⁷. Tak więc może okazać się, że to, czy **prawa społeczne i gospodarcze** zagwarantowane w Europejskiej karcie społecznej ¹⁹⁸ lub w Międzynarodowym pakcie praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych można uznać za „podstawowe” prawa człowieka, zależy od potencjalnej dotkliwości naruszenia podstawowych warunków życia jednostki.

W każdym razie, jak zostanie omówione w sekcji 1.4.3 poniżej, naruszenia praw gospodarczych i społecznych określonych w traktatach dotyczących praw człowieka mogą stanowić prześladowanie w wyniku kumulacji różnych środków, o których mowa w art. 9 ust. 1 lit. b), pod warunkiem, że środki te są na tyle poważne, by oddziaływać na jednostkę w sposób podobny do tego, o którym mowa w art. 9 ust. 1 lit. a).

1.4.2.2. „Poważne naruszenie”

Aby dana sprawa podlegała definicji aktu prześladowania zawartej w art. 9 ust. 1 lit. a), nie wystarczy stwierdzić, że jej okoliczności dotyczą jednego lub większej liczby podstawowych praw człowieka; należy również ustalić, że doszło lub mogłoby dojść do naruszenia takich praw. Wskazane prawo musiało zostać naruszone lub musi istnieć rzeczywiste zagrożenie jego naruszenia. W przypadku praw niederogowalnych ustalenie, czy tak właśnie jest, wymaga prostej oceny tego, czy dane prawo zostało lub zostałyby naruszone, na przykład

¹⁹⁴ [Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych \(ICESCR\)](#), 16 grudnia 1966 r.

¹⁹⁵ [Międzynarodowa konwencja o ochronie wszystkich osób przed wymuszonym zaginięciem](#), 23 grudnia 2010 r.

¹⁹⁶ Jak zauważył TSUE w wyroku z dnia 20 stycznia 2021 r. w sprawie *Secretary of State for the Home Department przeciwko OA*, C-255/19, EU:C:2021:36 (dalej jako: TSUE, 2021, *OA*), pkt 49, „zwykłe trudności o charakterze ekonomicznym nie wchodzą co do zasady w zakres pojęcia prześladowania w rozumieniu art. 9 [dyrektywy w sprawie kwalifikowania]”.

¹⁹⁷ Zob. na przykład BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 31 stycznia 2013 r., nr [10 C 15.12](#), BVerwG:2013:300713U1C5.12.0 (tłumaczenie na język angielski) (dalej jako: BVerwG (Niemcy), 2013, nr [10 C 15.12](#) (tłumaczenie na język angielski)), pkt 36.

¹⁹⁸ Zob. [Europejska karta społeczna](#), 18 października 1961 r.; oraz [zrewidowana Europejska karta społeczna](#), 3 maja 1996 r.

przez złe traktowanie. Jeżeli jednak podstawowe prawo człowieka ma charakter derogowalny/warunkowy, sytuacja wygląda inaczej. Ingerencja w takie prawo będzie stanowiła naruszenie tylko wtedy, gdy ingerencja ta nie podlega **ograniczeniu**, które jest dozwolone.

Art. 52 ust. 1 Karty UE

Wszelkie ograniczenia w korzystaniu z praw i wolności uznanych w niniejszej Karcie muszą być przewidziane ustawą i szanować istotę tych praw i wolności. Z zastrzeżeniem zasady proporcjonalności, ograniczenia mogą być wprowadzone wyłącznie wtedy, gdy są konieczne i rzeczywiście odpowiadają celom interesu ogólnego uznawanym przez Unię lub potrzebom ochrony praw i wolności innych osób.

TSUE orzekł, że „naruszenie prawa do wolności wyznania może przybierać tak poważne formy, że odpowiadać będzie sytuacji określonej w art. 15 ust. 2 EKPC [...] w celu określenia aktów, które należy uznać za prześladowanie”¹⁹⁹. Trybunał stwierdził jednak, że:

Nie oznacza to, że każde naruszenie wolności wyznania chronionej na mocy art. 10 ust. 1 Karty stanowi akt prześladowania zobowiązujący właściwe organy do przyznania osobie narażonej na takie naruszenie statusu uchodźcy w rozumieniu art. 2 lit. d) dyrektywy²⁰⁰.

TSUE orzekł, co następuje:

Z góry wykluczyć można zatem akty polegające na ograniczeniu korzystania z podstawowej wolności wyznania w rozumieniu art. 10 ust. 1 Karty w sposób przewidziany w prawie, bez naruszania owej wolności. Akty takie mieszczą się bowiem w zakresie zastosowania art. 52 ust. 1 Karty²⁰¹.

TSUE stwierdził, że prawo do wolności wyznania przewidziane w art. 10 ust. 1 Karty UE odpowiada prawu zagwarantowanemu w art. 9 EKPC²⁰². W odniesieniu do art. 9 EKPC, ETPC stwierdził w sprawie *Kokkinakis przeciwko Grecji*, że konieczne może być wprowadzenie ograniczeń dotyczących prawa do wolności wyznania zagwarantowanego w art. 9 ust. 1 EKPC w celu pogodzenia interesów różnych grup oraz zapewnienia poszanowania przekonań wszystkich osób²⁰³. W tym kontekście należy zadać takie pytania, jak: czy działania te były „przewidziane przez ustawę”, miały „uzasadniony cel” i były „niezbędne w społeczeństwie demokratycznym”. Trybunał odróżnił „właściwy” prozelityzm od „naganego” prozelityzmu i podkreślił, że ten pierwszy jest „prawdziwym głoszeniem wiary [...] oraz obowiązkiem każdego chrześcijanina i każdego kościoła”, natomiast drugi – „wypaczoną lub zdeformowaną wersją głoszenia wiary”. Trybunał zauważył, że naganny prozelityzm może „przyjąć formę działalności polegającej na oferowaniu materialnych lub społecznych korzyści, w celu doprowadzenia do związania z kościołem, lub na wywieraniu niedozwolonej presji na osoby znajdujące się w trudnej sytuacji lub w niedostatku, a nawet na stosowaniu przemocy lub

¹⁹⁹ TSUE (WJ), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 57.

²⁰⁰ Tamże, pkt 58.

²⁰¹ Tamże, pkt 60.

²⁰² Tamże, pkt 56.

²⁰³ ETPC, wyrok z dnia 25 maja 1993 r., *Kokkinakis przeciwko Grecji*, nr 14307/88, CE:ECHR:1993:0525JUD001430788.

prania mózgu”. ETPC uznał taki naganny prozelityzm za niezgodny z prawem zagwarantowanym w art. 9 EKPC ²⁰⁴.

Znaczenie aktów, które nie są objęte 10 ust. 1 EKPC, lecz są dozwolone na mocy klauzul odstępstwa w przypadku wojny lub niebezpieczeństwa publicznego (art. 15 ust. 1 EKPC) lub na mocy klauzuli ograniczającej przewidzianej w EKPC lub w innych instrumentach ochrony praw człowieka, jest jednak wciąż przedmiotem debaty. TSUE musi jeszcze wypowiedzieć się w kwestii wykładni, jaką należy zastosować w takim przypadku. Wyższy Trybunał (Zjednoczone Królestwo) orzekł, że „[w] przypadku zastosowania art. 15 [EKPC] nie można oczekiwać od państwa ochrony przed niezabezpieczeniem praw derogowalnych, ponieważ takie niezabezpieczenie nie stanowi prześladowania” ²⁰⁵.

W przypadku ograniczeń opartych na porządku publicznym i bezpieczeństwie publicznym charakter naruszenia jako naruszenie podstawowego prawa człowieka należy zbadać z uwzględnieniem ogólnej sytuacji panującej w kraju pochodzenia oraz indywidualnych uwarunkowań osoby ubiegającej się o udzielenie ochrony międzynarodowej.

Na przykład francuski Krajowy Sąd ds. Azylu odmówił udzielenia ochrony aktywistom afrykańskiego ruchu oporu propagującego interesy białej grupy mniejszościowej w Namibii, którzy byli wielokrotnie pozbawiani wolności na mocy przepisów prawa w celu ochrony interesu publicznego i zapobiegania nawoływaniu do nienawiści na tle rasowym ²⁰⁶.

W odniesieniu do wolności wyznania w orzecznictwie ETPC uznano ograniczenia dotyczące noszenia chust zakrywających całą twarz lub symboli religijnych w miejscu publicznym za uzasadnione interesem publicznym, który polega na zachowaniu warunków „wspólnego życia” ²⁰⁷. Czyny, które ograniczają korzystanie z podstawowego prawa do wolności wyznania przewidzianego w prawie, lecz nie naruszają tego prawa, są zatem automatycznie wyłączone z zakresu stosowania art. 9 ²⁰⁸.

Do zbadania pozostaje pojęcie „**poważnego**” naruszenia podstawowego prawa człowieka. Aby uznać czyn za akt prześladowania, musi być on na tyle poważny pod względem swojej **istoty** lub **powtarzalności**, by stanowić poważne naruszenie podstawowych praw człowieka. Podczas gdy „istota” stanowi kryterium jakościowe, „powtarzalność” obejmuje aspekt ilościowy. Pojedynczy czyn może nie być na tyle poważny pod względem swojej istoty, by stanowić poważne naruszenie podstawowych praw człowieka, lecz może – ze względu na

²⁰⁴ ETPC, 1993, *Kokkinakis przeciwko Grecji*, pkt 41–47; oraz ETPC, *Freedom of Religion Factsheet*, październik 2019 r., s. 5.

²⁰⁵ Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 3 grudnia 2013 r., *MS (Kościół koptyjski) Egipt CG*, [2013] UKUT 00611, (dalej jako: Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2013, *MS (Kościół koptyjski), Egipt CG*), pkt 120. Zob. też Rada Europy / ETPC, *Guide on Article 15 of the European Convention on Human Rights: Derogation in time of emergency*, zaktualizowano 30 kwietnia 2021 r. (dalej jako: ETPC, *Guide on Article 15 ECHR: Derogation in Time of Emergency*).

²⁰⁶ CNDA (Francja), wyrok z dnia 12 maja 2012 r., nr 8919247.

²⁰⁷ ETPC (WI), wyrok z dnia 1 lipca 2014 r., *SAS przeciwko Francji*, nr 43835/11, CE:ECHR:2014:0701JUD00438351.

²⁰⁸ Aby zapoznać się z orzeczeniem TSUE w tej kwestii, zob. TSUE (WI), wyrok z dnia 15 lipca 2021 r., *IX przeciwko WABE eV oraz MH i Müller Handels GmbH przeciwko MJ*, C-804/18 i C-341/19, EU:C:2021:594. Zob. też TSUE (WI), 2012 r., *Yi Z*, op. cit., przypis 38, pkt 60.

swoją powtarzalność – stanowić poważne naruszenie podstawowych praw człowieka, jeżeli wywiera podobnie poważny wpływ na jednostkę ²⁰⁹.

TSUE stwierdził, że za decydujące kryterium naruszenia można uznać „określony poziom powagi” ²¹⁰. Nie każde naruszenie praw podstawowych osiągnie ten poziom ²¹¹. Jak stwierdził Trybunał w sprawie *Y i Z*:

W związku z powyższym akty, które ze względu na ich własny charakter lub w połączeniu z ich skutkami dla zainteresowanego można uznać za prześladowanie, należy identyfikować nie w odniesieniu do naruszonego aspektu wolności wyznania, lecz w zależności od charakteru i skutków represji dla zainteresowanego [...]

Zatem to charakter działań i sankcji, które zostały lub mogą zostać podjęte wobec zainteresowanego, jest decydujący dla ustalenia, czy naruszenie wolności chronionej na mocy art. 10 ust. 1 Karty stanowi prześladowanie w rozumieniu art. 9 ust. 1 dyrektywy ²¹².

W związku z tym to charakter represji i jej konsekwencje, a nie samo uznanie prawa za „podstawowe”, stanowi podstawę kwalifikacji aktów prześladowania. Jak stwierdził TSUE w sprawie *Fathi*, „czyny, których mogą dopuścić się organy [kraju pochodzenia] wobec tego wnioskodawcy ze względów związanych z religią, muszą być oceniane w zależności od ich wagi” ²¹³. W tych okolicznościach Trybunał stwierdził w sprawie *Y i Z*, że „samo istnienie przepisów penalizujących zachowania homoseksualne nie może zostać uznane za czyn mający na tyle silne oddziaływanie na wnioskodawcę, żeby osiągnąć poziom powagi niezbędny do uznania, że owa penalizacja stanowi prześladowanie w rozumieniu art. 9 ust. 1” ²¹⁴. Pojęcie kary pozbawienia wolności, które towarzyszy takiemu przepisowi prawnemu i jest faktycznie stosowane w kraju pochodzenia, można jednak uznać za nieproporcjonalne lub dyskryminujące, a w rezultacie za stanowiące prześladowanie ²¹⁵. W przypadku gdy przepisy karne, w których przewidziano karę pozbawienia wolności, nie są faktycznie stosowane w praktyce, nie można uznać naruszenia za na tyle poważne, by stanowić akt prześladowania.

Z uzasadnienia Trybunału wynika, że naruszenie derogowalnych praw człowieka, takich jak prawa chronione na mocy art. 7 Karty UE / art. 8 EKPC, jest zawsze wymagane dla przekroczenia progu wystarczająco poważnego charakteru naruszenia, podczas gdy

²⁰⁹ Sąd Apelacyjny ds. Imigracji (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 19 lipca 2000 r., Mustafa Doymus przeciwko Secretary of State for the Home Department, [2000] HX-80112-99, przytoczony [w:] Lambert, H., „The conceptualisation of »persecution« by the House of Lords: Horvath v. Secretary of State for the Home Department” [„Konceptualizacja »prześladowania« według Izby Lordów: Horvath przeciwko Secretary of State for the Home Department”], *International Journal of Refugee Law*, t. 13, nr 1 i 2, 2001, s. 23, oraz uwagi sędziego Kirby’ego z Sądu Najwyższego (High Court) (Australia), wyrok z dnia 16 listopada 2000 r., *Ministerstwo Imigracji i Wielokulturowości przeciwko Haji Ibrahim*, [2000] HCA 55.

²¹⁰ TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 31, pkt 53.

²¹¹ Tamże, pkt 53. Zob. też TSUE, 2020, *EZ*, op. cit., przypis 34, pkt 22: „[z] powyższych przepisów wynika, że aby naruszenie praw podstawowych stanowiło prześladowanie w rozumieniu art. 1 sekcja A [Konwencji dotyczącej statusu uchodźców], musi ono charakteryzować się określonym poziomem powagi” (zob. podobnie [TSUE, 2015, *Shepherd*, op. cit., przypis 162, pkt 25] i przytoczone tam orzecznictwo”).

²¹² TSUE (WJ), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 65–66.

²¹³ TSUE, wyrok z dnia 4 października 2018 r., *Bahtiyar Fathi przeciwko Predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite*, C-56/17, EU:C:2018:803 (dalej jako: TSUE, 2018, *Fathi*), pkt 83.

²¹⁴ TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 28, pkt 55.

²¹⁵ Tamże, pkt 54–56.

naruszenie praw niederogowalnych można automatycznie uznać za stanowiące prześladowanie ze względu na charakter czynu ²¹⁶. W sprawie *Fathi* TSUE orzekł zatem, że:

Z brzmienia art. 9 ust. 1 wspomnianej dyrektywy wynika, że uznanie aktu za prześladowanie wymaga „poważnego naruszenia” wolności religii zainteresowanego w sposób istotny [...] ²¹⁷.

W praktyce problemy związane z ustaleniem, czy dane prawo człowieka samo w sobie jest podstawowe, zwykle nie pojawiają się, ponieważ we wszystkich przypadkach należy przeprowadzić test progę. Jak wyjaśnił Trybunał w sprawie *Y i Z* oraz w sprawie *Fathi*, „czyny, których mogą dopuścić się organy tych państw wobec tego wnioskodawcy ze względów związanych z religią, [muszą zostać ocenione jako mające wystarczającą wagę]” ²¹⁸.

Jak zauważono wcześniej, z analizy art. 9 ust. 1 przeprowadzonej przez TSUE wydaje się wynikać, że naruszenie praw niederogowalnych należy automatycznie uznać za stanowiące prześladowanie ze względu na charakter czynu. Takie stanowisko przyjął również niemiecki Federalny Sąd Administracyjny, który stwierdził, że „w przypadku naruszenia integralności cielesnej lub wolności fizycznej należy automatycznie założyć, że doszło do prześladowania, o ile dane naruszenie jest objęte art. 3 EKPC” ²¹⁹. Taki sam wniosek można wyciągnąć przez analogię do poważnych naruszeń międzynarodowego prawa karnego, takich jak ludobójstwo lub zbrodnie przeciwko ludzkości ²²⁰.

Niemiecki Federalny Sąd Administracyjny przyjął podobne podejście w odniesieniu do prawa do posiadania obywatelstwa i zakazu arbitralnego pozbawiania osoby obywatelstwa zagwarantowanych w art. 15 Powszechnej deklaracji praw człowieka ²²¹. Prawo do posiadania obywatelstwa nie jest nieograniczone. Państwo może na przykład pozbawić osobę obywatelstwa ze względów związanych z jej nieuczciwym zachowaniem, nawet gdy osoba ta

²¹⁶ Zob. też sekcja 1.4.2.2 poniżej.

²¹⁷ TSUE, 2018, *Fathi*, op. cit., przypis 213, pkt 94.

²¹⁸ TSUE, 2018, *Fathi*, op. cit., przypis 213, pkt 83.

²¹⁹ BVerwG (Niemcy), 2009, nr 10 C 51.07 (*tłumaczenie na język angielski*), op. cit., przypis 179, pkt 116. Zob. też Bank, R., „The transposition of the qualification directive in Germany” (dalej jako: Bank, The transposition of the qualification directive in Germany”), [w:] Zwaan, K. (red.), *The Qualification Directive: Central themes, problem issues, and implementation in selected Member States*, Wolf Legal Publishers, Nijmegen, 2007, s. 124.

²²⁰ Goodwin-Gill i McAdam, *The Refugee in International Law*, op. cit., przypis 2225, s. 73–76.

²²¹ BVerwG (Niemcy), 2009, nr 10 C 50.07 (*tłumaczenie na język angielski*), op. cit., przypis 145, pkt 18. Zob. też na przykład Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 7 listopada 2007 r., *JV (Tanzania) przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2007] EWCA Civ 1532 (dalej jako: EWCA (Zjednoczone Królestwo), 2007, *JV (Tanzania)*), pkt 6 i 10; Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 13 lutego 1997 r., *Boban Lazarevic przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [1997] EWCA Civ 1007 (dalej jako: EWCA (Zjednoczone Królestwo), 1997, *Boban Lazarevic*); oraz Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 31 lipca 2007 r., *EB (Etiopia) przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2007] EWCA Civ 809, pkt 54 i 75. Zob. też Dörig, H., „German courts and their understanding of the Common European Asylum System”, *International Journal of Refugee Law*, t. 25, nr 4, 2013, s. 770.

staje się bezpaństwowcem²²². Arbitralne cofnięcie obywatelstwa pozbawia jednak osobę jej podstawowego statusu obywatela i powiązanych z nim praw do pobytu i ochrony. Taki czyn może zostać zatem uznany za na tyle poważny, by stanowić prześladowanie²²³. Nie oznacza to, że pozbawienie obywatelstwa automatycznie stanowi prześladowanie; zależy to od stanu faktycznego i powagi czynu w konkretnym przypadku.²²⁴

W każdym indywidualnym przypadku należy jednak zbadać, **czy naruszenie praw człowieka, biorąc pod uwagę rodzaj czynu i jego wpływ na danego wnioskodawcę, jest na tyle poważne, by stanowić prześladowanie w rozumieniu art. 9 ust. 1 lit. a)**. Powagę czynu należy ocenić w świetle art. 4 ust. 3, zgodnie z którym wymaga się uwzględnienia między innymi:

Indywidualnej sytuacji i osobistych uwarunkowań wnioskodawcy, w tym takich czynników, jak jego przeszłość, płeć i wiek – by ocenić, czy w świetle osobistych uwarunkowań wnioskodawcy akty, których doświadczył lub na które mógłby zostać narażony, stanowią prześladowanie lub powodują poważną krzywdę [art. 4 ust. 3 lit. c)].

W odniesieniu do złego traktowania TSUE stwierdził, że „zakaz nieludzkiego lub poniżającego traktowania przewidziany w art. 4 Karty odpowiada zakazowi zawartemu w art. 3 EKPC i w tym względzie jego treść i zakres są [...] takie same, jak określone w odniesieniu do tego zakazu w [EKPC]”²²⁵. Z kolei ETPC podkreślił, że „dla objęcia zakresem art. 3 złe traktowanie, jakiego skarżący twierdzi, że doświadczyłby w razie wydalenia, musi osiągać minimalny poziom dolegliwości. Ocena tego poziomu jest względna i zależy od całokształtu okoliczności sprawy”²²⁶ (zob. również analiza w sekcji [2.4.3](#), a w szczególności w sekcjach [2.4.3.2](#) i [2.4.3.3](#) dotyczących, odpowiednio, „tortur” i „nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania”, w połączeniu z odpowiednim orzecznictwem ETPC).

Istotnymi elementami tej oceny są pojęcia integralności cielesnej i godności ludzkiej, jak również sposób i dotkliwość wyrządzenia krzywdy lub zagrożenia wyrządzeniem krzywdy, ponieważ wpływają one na indywidualną sytuację wnioskodawcy, w tym w szczególności

²²² W art. 7 ust. 3 Europejskiej konwencji o obywatelstwie z dnia 6 listopada 1997 r. określono tylko jeden wyjątek, a mianowicie „nabycie obywatelstwa Państwa Strony za pomocą oszustwa, fałszywej informacji lub ukrycia jakiegokolwiek istotnego faktu, który może być przypisany wnioskodawcy”. Zob. Hailbronner, K., [w:] Hailbronner, K., Renner, G. i Maaßen, H.-G. (red.), *Staatsangehörigkeitsrecht*, wyd. trzecie, C.H. Beck, Monachium, 2010, pkt 467 i nast.; oraz de Groot, R., „*Survey on rules on loss of nationality in international treaties and case law*”, CEPS Paper, nr 57, 2013, s. 20 i nast. Zob. też CNDA (Francja), wyrok z dnia 5 stycznia 2011 r., *M. M.*, nr 10015655 C, streszczony w CNDA (Francja), *Contentieux des réfugiés Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2011*, s. 76, w którym stwierdzono, że wnioskodawca doświadczył spersonalizowanego prześladowania częściowo ze względu na prawo obowiązujące od 1982 r., na mocy którego odmawia się ludowi Rohingja jego praw obywatelskich; oraz CNDA (Francja), wyrok z dnia 27 listopada 2009 r., *M. P.*, nr 643384/09002208, w CNDA (Francja), *Contentieux des réfugiés: Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2009, 2010*, s. 90–91 (dalej jako: CNDA (Francja), 2009, *M. P.*, nr 643384/09002208), dotyczący mniejszości Lhotshampa z Bhutanu, która została pozbawiona obywatelstwa przez organy.

²²³ Niemiecki Federalny Sąd Administracyjny pozostawił otwartą kwestię, czy naruszenie można uznać za wystarczające poważne, jeżeli osoba posiada drugie obywatelstwo: BVerwG (Niemcy), 2009, nr [10 C 50.07](#) (tłumaczenie na język angielski), op. cit., przypis [145](#), pkt 66. Zob. też CNDA (Francja), 2009, *M. P.*, nr 643384/09002208.

²²⁴ EWCA (Zjednoczone Królestwo), 2009, *MA (Etiopia)*, op. cit., przypis [127](#), pkt 59.

²²⁵ TSUE, wyrok z dnia 16 lutego 2017 r., *CK i inni przeciwko Republika Slovenija*, C-578/16 PPU, EU:C:2017:127 (dalej jako: TSUE, 2017, *CK i inni*), pkt 67.

²²⁶ ETPC (WI), wyrok z dnia 23 sierpnia 2016 r., *JK i inni przeciwko Szwecji*, nr 59166/12, CE:ECHR:2016:0823JUD005916612 (dalej jako: ETPC (WI), 2016, *JK i inni przeciwko Szwecji*), pkt 79, w którym odniesiono się do wcześniejszego wyroku: ETPC, wyrok z dnia 6 marca 2001 r., *Hilal przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 45276/99, CE:ECHR:2001:0306JUD004527699 (dalej jako: ETPC, 2001, *Hilal przeciwko UK*), pkt 60.

czynniki związane z podatnością na zagrożenia, takie jak pochodzenie, płeć i wiek ²²⁷. Naruszenie podstawowego prawa człowieka można zakwalifikować jako poważne ze względu na jego szczególny wpływ na konkretnego wnioskodawcę ²²⁸. Należy uwzględnić wszystkie czyny, na które osoba została lub może zostać narażona (zob. art. 4 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)). Aby uzyskać bardziej szczegółowe informacje, zob. EASO, *Evidence and credibility assessment in the context of the Common European Asylum System – Judicial analysis [Ocena dowodów i wiarygodności w kontekście wspólnego europejskiego systemu azylowego – analiza sądowa]*, ²²⁹; oraz *Vulnerability in the context of applications for international protection – Judicial analysis [Szczególne potrzeby w kontekście wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej – analiza sądowa]*, w szczególności sekcje 6.2.1 i 6.3.1 ²³⁰.

Drobne przypadki pozbawienia wolności, takie jak pojedyncze krótkie arbitralne aresztowanie, mogą nie wystarczać, aby zakwalifikować je jako poważne naruszenie ²³¹. Powtórzenie takich środków może jednak stanowić prześladowanie ²³². Ponadto w wyroku w sprawie *X, Y i Z* TSUE uznał, że zastosowanie w praktyce nieproporcjonalnej lub dyskryminującej kary pozbawienia wolności jest istotne w kontekście oceny prześladowania ²³³. Wynika z tego, że naruszenie prawa człowieka, nawet jeśli uznać to prawo za podstawowe, musi przejść test dotkliwości, który opiera się na konkretnym wpływie naruszenia na wnioskodawcę ²³⁴.

W odniesieniu do naruszeń prawa przyznanego na mocy art. 10 Karty UE i art. 9 EKPC (wolność myśli, sumienia i religii) TSUE stwierdził, że niezależnie od podstawowego charakteru tego prawa:

Aktów polegających wprawdzie na naruszeniu wolności [...], których znaczenie nie jest jednak równoważne z naruszeniem podstawowych praw człowieka, od których żadne

²²⁷ TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 31, pkt 68; zob. na przykład RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 24 czerwca 2019 r., nr 223.104; oraz Dörig, H., „Commentary on Article 9 Directive 2011/95, para. 27”, [w:] Hailbronner i Thym (red.), *EU Asylum and Immigration Law: A Commentary*, op. cit., przypis 185.

²²⁸ Jest to zgodne z podejściem ETPC dotyczącym art. 3 EKPC. W wyroku z dnia 21 stycznia 2011 r., *M.S.S. przeciwko Belgii i Grecji*, nr 30696/09, CE:ECHR:2011:0121JUD003069609 (dalej jako: ETPC (W)), 2011, *M.S.S. przeciwko Belgii i Grecji*, ETPC stwierdził w pkt 219, że „[o]cena wspomnianego minimum [...] zależy od wszystkich okoliczności sprawy, takich jak czas poddawania danemu traktowaniu i jego wpływ na stan fizyczny i psychiczny danej osoby oraz, w niektórych przypadkach, płeć, wiek i stan zdrowia ofiary”. Zob. też ETPC, wyrok z dnia 3 grudnia 2013 r., *Ghorbanov i inni przeciwko Turcji*, nr 28127/09, CE:ECHR:2013:1203JUD002812709, pkt 33.

²²⁹ EASO, *Ocena dowodów i wiarygodności – analiza sądowa*, op. cit., przypis 23.

²³⁰ EASO, *Szczególne potrzeby – analiza sądowa*, op. cit., przypis 64.

²³¹ Zob. na przykład wyrok Rady Stanu (Raad van State) (Niderlandy) z dnia 30 lipca 2002 r., 200203043/1, w którym stwierdzono, że „[s]ekretarz stanu ds. bezpieczeństwa i sprawiedliwości słusznie przyjął stanowisko, że dyskryminacja wnioskodawczyni nie była na tyle poważna, aby jej sytuacja stała lub stałaby się nie do zniesienia w rozsądnym czasie”. Zob. też sekcja 1.4.3 niniejszej analizy sądowej.

²³² Zob. na przykład Rada Stanu (Niderlandy), 2002, 200203043/1, op. cit., przypis 231. Zob. też Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 53 i sekcja 1.4.3 niniejszej analizy sądowej.

²³³ TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 28, pkt 56, zob. też TSUE, 2018, *Fathi*, op. cit., przypis 213, pkt 101.

²³⁴ Zob. wyrok Sądu Administracyjnego (Upravno Sodišče) (Słowenia) z dnia 19 września 2014 r., I U 1627/2013-17, pkt 87, który został podtrzymany przez Sąd Najwyższy w procedurze odwoławczej i w którym stwierdzono, że pojęcie „poważnego” naruszenia podstawowych praw człowieka zawarte w art. 9 ust. 1 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) jest „problemатyczne pod względem prawnym”, ponieważ dany przepis odnosi się głównie do praw człowieka mających charakter bezwzględny. W związku z tym sąd dodał, że pojęcia „poważne” nie można interpretować za pomocą metody gramatycznej, która nie jest najważniejszą metodą wykładni w świetle prawa UE, lecz że należy interpretować je za pomocą metody teleologicznej, która uwzględnia cel ochrony międzynarodowej przewidziany w prawie UE jako całość w połączeniu z konkretnymi uwarunkowaniami wnioskodawcy i orzecznictwem ETPC dotyczącym ochrony bezwzględnej przewidzianej w art. 3 EKPC (art. 6 ust. 3 TUE i art. 52 ust. 3 Karty UE).

odstępstwa nie są dopuszczalne zgodnie z art. 15 ust. 2 EKPC, [...] nie można uznać za prześladowanie w rozumieniu art. 9 ust. 1 dyrektywy [...] ²³⁵.

Z powyższego wynika, że nie wszystkie naruszenia prawa do wolności religii stanowią prześladowanie w rozumieniu art. 9 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

W celu określenia porównywalności nie można dokonywać rozróżnienia między ingerowaniem w czynności religijne w sferze prywatnej (*forum internum*) a ingerowaniem w czynności religijne wykonywane publicznie (*forum externum*). Ograniczenie wolności religii może stanowić poważne naruszenie, jeżeli wpływa na prawo wnioskodawcy do praktykowania swojej wiary w kręgach prywatnych lub publicznie, samodzielnie lub wspólnie z innymi osobami. W związku z tym zgodnie z wyrokiem TSUE w sprawie Y i Z z 2012 r. to charakter środków i sankcji, które mają lub mogą zostać podjęte „ze względu na ich własny charakter lub w połączeniu z ich skutkami dla zainteresowanego”, pozwoli ustalić „czy naruszenie wolności chronionej na mocy art. 10 ust. 1 Karty stanowi prześladowanie” ²³⁶.

Ustalenie tego, czy istnieje rzeczywiste niebezpieczeństwo, że udział osoby w publicznych praktykach religijnych doprowadzi między innymi do jej ścigania albo nieludzkiego i poniżającego traktowania lub karania ze strony podmiotów wskazanych w art. 6 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), pozwala ustalić poziom powagi wymagany do tego, aby taki czyn stanowił prześladowanie ²³⁷.

TSUE odrzucił konieczność „[brania] pod uwagę możliwośc[ci] uniknięcia przez wnioskodawcę niebezpieczeństwa prześladowania poprzez rezygnację z odpowiednich praktyk religijnych, a w konsekwencji z ochrony, jaką dyrektywa ma mu za zadanie zapewnić poprzez przyznanie statusu uchodźcy” (zob. sekcja 1.5.5 dotycząca kwestii ukrywania) ²³⁸. Zasadnicze znaczenie praktyk religijnych dla danej osoby jest istotnym czynnikiem, który pozwala ustalić, czy sankcje mogą stanowić prawdziwe ryzyko prześladowania. Trybunał orzekł, co następuje:

Oceniając takie ryzyko, właściwe organy muszą uwzględnić szereg czynników, zarówno obiektywnych, jak i subiektywnych. Subiektywna okoliczność, iż publiczne praktykowanie określonych obrzędów religijnych będących przedmiotem kwestionowanych ograniczeń jest **zdaniem zainteresowanego szczególnie ważne** dla zachowania jego tożsamości religijnej, stanowi istotny czynnik w ocenie poziomu zagrożenia, jakemu podlega wnioskodawca w kraju pochodzenia z powodu swojego wyznania, nawet jeśli praktykowanie tych obrzędów nie jest zasadniczą kwestią dla odpowiedniej wspólnoty religijnej ²³⁹.

Wdrażając wyrok TSUE, sąd odsyłający – niemiecki Federalny Sąd Administracyjny – zdecydował się przekazać sprawy do sądów niższej instancji w celu ustalenia stopnia obiektywnej i subiektywnej dotkliwości. Sąd ten zauważył, że akty skierowane przeciwko takiemu praktykowaniu wiary należy uznać za wystarczająco poważne, by stanowiły prześladowanie, jeśli za ich pośrednictwem wywierany jest intensywny nacisk na decyzję

²³⁵ TSUE (WJ), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 35, pkt 61; oraz TSUE, 2018, *Fathi*, op. cit., przypis 213, pkt 81–83.

²³⁶ TSUE (WJ), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 65 i 66.

²³⁷ Tamże, pkt 67.

²³⁸ Tamże, pkt 78.

²³⁹ Tamże, pkt 70 (wyróżnienie dodane).

danej osoby o praktykowaniu swojej wiary w sposób uważany przez nią za konieczny dla zachowania jej tożsamości religijnej²⁴⁰.

1.4.3. Kumulacja środków (art. 9 ust. 1 lit. b))

W art. 9 ust. 1 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) przewidziano alternatywny sposób zakwalifikowania czynu lub czynów jako prześladowanie. Brzmienie tego przepisu w dużej mierze odzwierciedla pkt 53 *podręcznika* UNHCR z 1979 r.²⁴¹ oraz pojęcie szkodliwości łączonej przedstawione w orzecznictwie ETPC dotyczącym art. 3 EKPC²⁴².

Jeżeli czyn nie kwalifikuje się jako poważne naruszenie podstawowego prawa człowieka pod względem swojej istoty lub powtarzalności, należy zbadać, czy skumulowane oddziaływanie różnych środków stanowi prześladowanie w rozumieniu art. 9 ust. 1 lit. b). Chociaż zgodnie z art. 9 ust. 1 lit. a) wymagane jest poważne naruszenie podstawowego prawa człowieka, art. 9 ust. 1 lit. b) stanowi, że inne naruszenia praw człowieka lub „środki” powodujące szkodę lub wywierające represyjny wpływ na jednostkę mogą łącznie stanowić prześladowanie.

Decydującym elementem prześladowania jest dotkliwość naruszenia praw jednostki. Łączne oddziaływanie środków należy ocenić w świetle osobistych uwarunkowań wnioskodawcy, uwzględniając wszystkie akty, na które wnioskodawca był lub może być narażony²⁴³. Tak więc skumulowane oddziaływanie aktów lub środków może stanowić prześladowanie, nawet jeśli nie stanowi poważnego naruszenia podstawowego prawa człowieka zgodnie z art. 9 ust. 1 lit. a). Niezbędne jest jednak przeprowadzenie oceny porównawczej w celu ustalenia, czy dany wnioskodawca podlega oddziaływaniu w sposób podobny do poważnego naruszenia podstawowego prawa człowieka²⁴⁴.

Termin „środki” w art. 9 ust. 1 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) obejmuje, w szerokim znaczeniu, **wszelkie środki, które mogą oddziaływać na jednostkę w sposób podobny do poważnego naruszenia podstawowych praw człowieka**. Zalicza się do nich naruszenia tych praw człowieka, których nie uznaje się za podstawowe. Wynika to jasno ze słów „w tym takich naruszeń praw człowieka”. Jednak spójnik „w tym” wskazuje również, że „środki” mogą obejmować akty, takie jak akty dyskryminacji, które nie noszą znamion naruszenia praw człowieka²⁴⁵. W istocie, w art. 9 ust. 2 lit. b) określono, że akty prześladowania mogą przybierać między innymi formę „środków prawnych, administracyjnych, policyjnych lub sądowych, które same w sobie są dyskryminujące lub które są stosowane w sposób dyskryminujący”. Oczywiście akty

²⁴⁰ BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 20 lutego 2013 r., nr [10 C 23.12](#), BVerwG:2013:200213U10C2312.0 (tłumaczenie na język angielski) (dalej jako: BVerwG (Niemcy), 2013, nr [10 C 23.12](#) (tłumaczenie na język angielski)), pkt 30 i 39. Zob. Dörig, H., „Commentary on Article 9 Directive 2011/95” pkt 26, [w:] Hailbronner i Thym (red.), *EU Asylum and Immigration Law: A Commentary*, op. cit., przypis [185](#).

²⁴¹ Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis [103](#), pkt 53 odnosi się do „różnych środków, które same w sobie nie stanowią prześladowania”, lecz które mogą stanowić prześladowanie „na podstawie łącznych przesłanek”.

²⁴² Zob. na przykład ETPC (WI), 2016, *JK i inni przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis [226](#), pkt 95; i ETPC, wyrok z dnia 17 lipca 2008 r., *NA przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 25904/07, CE:ECHR:2008:0717JUD002590407 (dalej jako: ETPC, 2008, *NA przeciwko UK*), pkt 130.

²⁴³ TSUE (WI), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis [38](#), pkt 68.

²⁴⁴ BVerwG (Niemcy), 2013, nr [10 C 23.12](#) (tłumaczenie na język angielski), op. cit., przypis [240](#), pkt 37. Zob. też CNDA (Francja), 2015, *Mlle E*, nr 10012810 (streszczenie w języku angielskim), op. cit., przypis [178](#), w sprawie nigeryjskiej ofiary sieci zajmującej się prostytutką; sąd uznał, że różne represje, groźby, stygmatyzacja i ostracyzm, z którymi musiałaby się zmierzyć, gdyby wróciła do swojego kraju, składały się na kumulację aktów, które jako całość stanowiły prześladowanie.

²⁴⁵ BVerwG (Niemcy), 2013, nr [10 C 23.12](#) (tłumaczenie na język angielski), op. cit., przypis [240](#).

dyskryminacji mogą same w sobie stanowić naruszenie praw człowieka ²⁴⁶. Ponadto „środki” mogą obejmować na przykład stwarzanie wnioskodawcy pomniejszych przeszkód, utrudnień lub niedogodności, które rozpatrywane łącznie są „na tyle poważne, by oddziaływać na jednostkę w sposób podobny do określonego w lit. a)” zgodnie z art. 9 ust. 1 lit. b).

O tym, czy środki dyskryminujące w powiązaniu z ogólną atmosferą niepewności ²⁴⁷ kwalifikują się jako prześladowanie, można zdecydować wyłącznie na podstawie kryterium tego, czy są one na tyle poważne, że łącznie oddziałują na jednostkę w sposób podobny do określonego w art. 9 ust. 1 lit. a). Nie jest możliwe ustanowienie bardziej precyzyjnych zasad co do tego, jakie połączone powody mogą stanowić podstawę uzasadnionego wniosku o nadanie statusu uchodźcy. To, czy połączenie środków można kwalifikować jako prześladowanie, zależy od wszystkich okoliczności, w tym od konkretnego kontekstu geograficznego, historycznego i etnologicznego ²⁴⁸.

Kumulacja różnych środków stanowi prześladowanie tylko wtedy, gdy oddziałuje na wnioskodawcę **w sposób podobny** do naruszenia w rozumieniu art. 9 ust. 1 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Słowo „podobny” nie oznacza, że efekt musi być dokładnie taki sam. Niemiecki Federalny Sąd Administracyjny nawiązał do kumulatywnego podejścia określonego w *podręczniku* UNHCR, stwierdzając, że w odniesieniu do wagi naruszenia prawa do wolności wyznania należy wziąć pod uwagę różne akty lub środki o skutku dyskryminującym ²⁴⁹. Sąd uznał, że takie akty lub środki obejmują ograniczenia dostępu do instytucji edukacyjnych lub ochrony zdrowia bądź znaczne ograniczenia możliwości zawodowych lub ekonomicznych związanych z zarabianiem na życie. W sprawie rozpatrywanej we Francji członek ruchu Ahmadijja z Algierii nie tylko został przed ucieczką aresztowany i przesłuchany z powodu swojego wyznania, ale także odebrano mu paszport i poddano dyskryminującym środkom sądowym wynikającym wyłącznie z wyznawanej przez niego religii. Sąd uznał w tym przypadku, że połączenie tych elementów stanowiło „istotne przesłanki” uzasadnionej obawy przed prześladowaniem ²⁵⁰. W wyroku wydanym przed wdrożeniem dyrektywy w sprawie kwalifikowania austriacki Najwyższy Sąd Administracyjny również uznał, że różne środki dyskryminujące kobiety w Afganistanie miały na tyle poważny charakter, że osiągnięto próg prześladowania w rozumieniu Konwencji dotyczącej statusu uchodźców ²⁵¹.

Środki dyskryminacji mogą stanowić prześladowanie, jeżeli prowadzą do konsekwencji o znacznym stopniu szkodliwości dla danej osoby. Do przykładów należą pozbawienie prawa do zarabiania na życie, pozbawienie prawa do praktykowania swojego wyznania i uniemożliwienie dostępu do ogólnie dostępnych instytucji edukacyjnych ²⁵². Ponadto, jak zauważono bezpośrednio powyżej, istotne mogą być nawet środki, które same w sobie nie stanowią naruszenia praw człowieka lub nawet dyskryminacji. W obu kontekstach kwestia tego, czy w grę wchodzi element kumulacji, może okazać się szczególnie istotna ²⁵³.

²⁴⁶ Zob. na przykład art. 2 ust. 1 i art. 26 ICCPR oraz art. 2 ust. 3 ICESCR.

²⁴⁷ Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 55.

²⁴⁸ Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 55.

²⁴⁹ BVerwG (Niemcy), 2013, nr 10 C 23.12 (*tłumaczenie na język angielski*), op. cit., przypis 240, pkt 36.

²⁵⁰ CNDA (Francja), wyrok z dnia 4 lipca 2019 r., M. H., nr 19000104 C (dalej jako: CNDA (Francja), 2019, M. H., nr 19000104 C).

²⁵¹ VwGH (Austria), wyrok z dnia 16 kwietnia 2002 r., nr 99/20/0483, AT:VwGH:2002:1999200483.X00, pkt 5. Zob. też Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 18 maja 2012 r., *AK (art. 15 lit. c) Afganistan CG*, [2012] UKUT 00163 (dalej jako: Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2012, *AK (art. 15 lit. c), Afganistan CG*).

²⁵² Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 54.

²⁵³ Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 55.

1.4.4. Wylczenie możliwych aktów prześladowania (art. 9 ust. 2)

Celem art. 9 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) jest określenie niewyczerpującego wykazu aktów lub środków, które można kwalifikować jako prześladowanie. „Niewyczerpujący wykaz”²⁵⁴ zamieszczony w tym artykule obejmuje zasadniczo pozycje od ogólnych do szczegółowych²⁵⁵ i jest przedstawiony w tabeli 11.

Tabela 11: Niewyczerpujący wykaz możliwych form aktów prześladowania wymienionych w art. 9 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Art. 9 ust. 2	Formy, jakie mogą przybierać akty prześladowania	Sekcja lub sekcje, w których je omówiono
a)	Akty przemocy fizycznej lub psychicznej, w tym akty przemocy seksualnej	1.4.4.1 i 1.4.4.2
b)	Środki prawne, administracyjne, policyjne lub sądowe, które same w sobie są dyskryminujące lub które są stosowane w sposób dyskryminujący	1.4.4.3
c)	Ściganie lub kary, które są nieproporcjonalne lub dyskryminujące	1.4.4.4
d)	Odmowa sądowego środka zaskarżenia, której skutkiem jest kara nieproporcjonalna lub dyskryminująca	1.4.4.5
e)	Ściganie lub kary za odmowę odbycia służby wojskowej podczas konfliktu, jeżeli odbycie służby wojskowej pociągałoby za sobą dokonywanie przestępstw lub czynów stanowiących podstawę wykluczenia określonych w art. 12 ust. 2	1.4.4.6
f)	Czyny wymierzone w osoby określonej płci	1.4.4.7
g)	Czyny wymierzone w dzieci	1.4.4.8

Użycie wyrażenia „między innymi” w treści zdania wprowadzającego ten wykaz wskazuje, że wylczenie możliwych form, jakie mogą przybierać akty prześladowania, jest niewyczerpujące. Inne rodzaje czynów mogą zatem również stanowić akty prześladowania²⁵⁶. Niniejsza analiza sądowa sugeruje, że akty prześladowania mogą również przybierać formę „czynów wymierzonych w osoby z niepełnosprawnościami”. Przyczyny dodania tej możliwości wyjaśniono poniżej w sekcji [1.4.4.9](#).

Należy również zauważyć, że przepisy art. 9 ust. 2 lit. a)–f) nie stanowią hermetycznie zamkniętych kategorii. Mogą one nakładać się na siebie. Na przykład wnioskodawca, który twierdzi, że za odmowę odbycia służby wojskowej podczas konfliktu groziłaby mu nieproporcjonalna kara, może powołać się w swoim wniosku na co najmniej jeden z trzech przepisów: art. 9 ust. 2 lit. a), b) lub c).

Głównym celem art. 9 ust. 2 jest ułatwienie określenia, jakie rodzaje aktów mogą być objęte zakresem przedmiotowym art. 9. Uwzględnienie aktów w wykazie podanym w art. 9 ust. 2 zwalnia decydenta z obowiązku zbadania, czy dany rodzaj aktu może mieć charakter

²⁵⁴ TSUE, 2020, [EZ](#), op. cit., przypis [34](#), pkt 41.

²⁵⁵ Goodwin-Gill i McAdam, *The Refugee in International Law*, op. cit., przypis [25](#), s. 69.

²⁵⁶ Zob. na przykład CNDA (Francja), wyrok z dnia 14 listopada 2013 r., M. C., nr 12024083 C, w: CNDA (Francja), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013, 2014*, s. 53–54 (dalej jako: CNDA (Francja), 2013, M.C., nr 12024083 C), w którym uznano, że wszczęcie postępowania sądowego przeciwko obywatelowi Bangladeszu wyznającemu religię hinduistyczną, co doprowadziło do pozbawienia go mienia w dobrze znanym kontekście korupcji w kraju, stanowiło prześladowanie.

prześladowania. Wykaz aktów nie wyklucza potrzeby zbadania w każdym konkretnym przypadku, czy jeden z aktów wymienionych w art. 9 ust. 2 spełnia wymogi określone w art. 9 ust. 1 lit. a) lub b).

1.4.4.1. Akty przemocy fizycznej lub psychicznej (art. 9 ust. 2 lit. a))

Akty przemocy fizycznej lub psychicznej często można uznać za złe traktowanie zgodnie z art. 3 EKPC oraz art. 4 Karty UE. Akty przemocy fizycznej lub psychicznej kwalifikują się jako prześladowanie w rozumieniu art. 9 ust. 1, jeżeli swoim nasileniem w znacznym stopniu naruszają integralność fizyczną danej osoby lub jej zdolność psychiczną do niezależnego podejmowania decyzji. Szersze omówienie tej kwestii znajduje się w sekcji [2.4.3](#) poniżej.

1.4.4.2. Akty przemocy seksualnej (art. 9 ust. 2 lit. a))

Akty przemocy seksualnej zostały wyraźnie uwzględnione jako przykład w art. 9 ust. 2 lit. a), aby wykluczyć wszelkie wątpliwości co do tego, czy takie akty można uznać za akty prześladowania. Takie akty zazwyczaj stanowią poważne naruszenie podstawowych praw człowieka, w szczególności zakazu złego traktowania (art. 3 EKPC, art. 4 Karty UE).

Zgodnie z art. 8 Rzymskiego Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego z 1998 r., zgwałcenie, niewolnictwo seksualne, przymusowa prostytutka, wymuszona ciąża, przymusowa sterylizacja oraz jakiegokolwiek inne formy przemocy seksualnej porównywalnej wagi są klasyfikowane jako zbrodnie wojenne w międzynarodowych lub niemiędzynarodowych konfliktach zbrojnych ²⁵⁷. W różnych instrumentach międzynarodowych uznaje się, że systematyczne lub powszechne stosowanie form przemocy seksualnej wobec ludności cywilnej podczas konfliktu zbrojnego jest zbrodnią przeciwko ludzkości ²⁵⁸.

Jako przykład przemocy seksualnej, **zgwałcenie**, niezależnie od tego, czy zostało popełnione w czasie wojny, czy pokoju, jest obecnie uznawane za formę przemocy seksualnej, która może kwalifikować się jako prześladowanie. W związku z tym belgijski Sąd ds. Cudzoziemców uznał, że zgwałcenie wnioskodawczyni z Wybrzeża Kości Słoniowej było aktem prześladowania o podłożu politycznym ²⁵⁹. W innej sprawie sąd ten zauważył, że zgwałcenie, rozpatrywane łącznie z innymi czynami, stanowiło akt prześladowania ²⁶⁰. W innej sprawie ten sam sąd uznał, że akty zgwałcenia miały charakter prześladowania ze względu na charakter, intensywność i powtarzający się charakter wykorzystywania seksualnego małoletniego wnioskodawcy w Afganistanie ²⁶¹. CNDA (Francja) uznał zgwałcenie homoseksualisty z Libanu za jeden z aspektów jego sprawy, co doprowadziło do uznania go za uchodźcę ²⁶².

Inne formy przemocy seksualnej mogą również stanowić prześladowanie, jeśli spełniają kryterium wystarczającej wagi zgodnie z art. 9 ust. 1 lit. a) lub odnoszą podobny, poważny skutek jako część różnych środków na podstawie art. 9 ust. 1 lit. b). Każdy akt przemocy, usiłowanie lub groźba popełnienia aktu przemocy o charakterze seksualnym, które skutkują lub mogą skutkować krzywdą fizyczną, psychiczną lub emocjonalną o wystarczająco

²⁵⁷ [Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego](#), 17 lipca 1998 r., art. 7 ust. 1 lit. g).

²⁵⁸ Rada Bezpieczeństwa ONZ, [rezolucja 1820\(2008\)](#) (19 czerwca 2008 r.), UN Doc S/Res/1820(2008), pkt 1; oraz [IV Konwencja geneńska o ochronie osób cywilnych podczas wojny](#), 12 sierpnia 1949 r., art. 27.

²⁵⁹ RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 24 listopada 2015 r., nr [156.927](#).

²⁶⁰ RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 11 grudnia 2012 r., nr [93.324](#).

²⁶¹ RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 4 lutego 2013 r., nr [96.572](#).

²⁶² CNDA (Francja), wyrok z dnia 29 maja 2020 r., nr 19053522.

poważnym charakterze, kwalifikuje się jako akt prześladowania ²⁶³. Akty przemocy seksualnej mogą przybrać formę prześladowania niezależnie od tego, czy zostały popełnione w kontekście przemocy domowej ²⁶⁴.

1.4.4.3. Środki prawne, administracyjne, policyjne lub sądowe (art. 9 ust. 2 lit. b))

Art. 9 ust. 2 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Akty prześladowania określone w ust. 1 mogą przybierać między innymi formę:

[...]

- b) środków prawnych, administracyjnych, policyjnych lub sądowych, które same w sobie są dyskryminujące lub które są stosowane w sposób dyskryminujący.

Art. 9 ust. 2 lit. b) dotyczy **środków, które mają charakter prześladowania lub stwarzają pozory legalności i są nadużywane w celu prześladowania lub są stosowane z naruszeniem prawa** ²⁶⁵. To, czy przepisy prawa mogą w pewnych okolicznościach stanowić prześladowanie, zależy między innymi od tego, czy są one stosowane w praktyce ²⁶⁶. Ogólne środki mające na celu ochronę porządku publicznego, bezpieczeństwa państwa lub zdrowia publicznego nie stanowią prześladowania, o ile spełniają kryteria uzasadnionego ograniczenia lub odstępstwa od zobowiązań w zakresie praw człowieka określonych w prawie międzynarodowym ²⁶⁷. TSUE zauważa, że art. 9 ust. 2 lit. b) i c):

Obejmują akty władz publicznych, których dyskryminujący lub nieproporcjonalny charakter powinien, zgodnie z art. 9 ust. 1 [...] osiągnąć pewien stopień powagi, by móc uznać, że oznacza on naruszenie praw podstawowych stanowiące prześladowanie w rozumieniu art. 1 sekcja A ust. 2 konwencji [dotyczącej statusu uchodźców] ²⁶⁸.

²⁶³ RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 8 grudnia 2015 r., nr 157.905. Zob. też Biuro UNHCR, *Sexual and gender-based violence against refugees, returnees and internally displaced persons: Guidelines for prevention and response* [Przemoc seksualna i przemoc ze względu na płeć wobec uchodźców, osób powracających i osób wewnątrznie przesiedlonych: wytyczne dotyczące zapobiegania i reagowania], maj 2003 r., rozdział 1, s. 10.

²⁶⁴ Zob. na przykład Specjalny Komitet Odwoławczy (Grecja), decyzja z dnia 26 czerwca 2011 r., nr 95/126761 (streszczenie w języku angielskim) (dalej jako: Specjalny Komitet Odwoławczy (Grecja), 2011, nr 95/126761 (streszczenie w języku angielskim)), w sprawie kobiety z Iranu poddanej m.in. przemocy domowej; oraz Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 25 stycznia 2011 r., RS przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, nr 6, Azs 36/2010-274 (streszczenie w języku angielskim) (dalej jako: Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), 2011, RS przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, nr 6, Azs 36/2010-274 (streszczenie w języku angielskim)), dotyczący kobiety z Kirgistanu zmuszonej do zawarcia poligamicznego małżeństwa, która obawiała się przemocy ze strony męża. Zob. też Sąd Administracyjny miasta Sofia (Bułgaria), wniosek do TSUE o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony w dniu 6 października 2021 r., *X przeciwko Intervjuirashat organ na Darzhavna agentsia za bezhantsite pri Ministerskia savet*, C-621/21, w sprawie „Warunków udzielenia ochrony międzynarodowej na mocy [dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] w przypadku przemocy wobec kobiet ze względu na płeć w formie przemocy domowej; ewentualnej możliwości udzielenia ochrony uzupełniającej w świetle rzeczywistego zagrożenia zabójstwem honorowym w przypadku powrotu wnioskodawczyni do kraju pochodzenia”.

²⁶⁵ Zob. Komisja Europejska, *wniosek dotyczący dyrektywy Rady w sprawie minimalnych standardów dla kwalifikacji i statusu obywateli państw trzecich lub bezpieczeństwa jako uchodźców lub osób, które, z innych powodów, potrzebują ochrony międzynarodowej: uzasadnienie wniosku*, 12 września 2001 r., COM(2001) 510 final, 2001/0207(CNS), s. 20 (dalej jako: Komisja Europejska, *wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie kwalifikowania: uzasadnienie*, 2001), odnoszący się do przepisu, którym na tym etapie był art. 11 ust. 1 lit. b).

²⁶⁶ TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 28, pkt 55; oraz TSUE, 2018, *Fathi*, op. cit., przypis 213, pkt 96–98. Zob. też Storey, „Persecution”, op. cit., przypis 164, s. 500.

²⁶⁷ TSUE (W), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 60.

²⁶⁸ TSUE, 2015, *Shepherd*, op. cit., przypis 162, pkt 49.

Jednym z przykładów może być arbitralne pozbawienie obywatelstwa. Na przykład sądy niemieckie, francuskie i brytyjskie od dawna stoją na stanowisku, że w pewnych okolicznościach pozbawienie obywatelstwa może być równoznaczne z prześladowaniem, jeśli akt pozbawienia lub odebrania obywatelstwa można uznać za umyślną odmowę przyznania obywatelstwa z „arbitralnego lub dyskryminującego powodu”, a odmowa następuje z jednego z powodów określonych w Konwencji dotyczącej statusu uchodźców ²⁶⁹.

Mniej korzystne traktowanie w kontekście różnic w traktowaniu różnych grup samo w sobie nie stanowi prześladowania ²⁷⁰. Dyskryminujące ustawodawstwo lub stosowanie prawa może kwalifikować się jako akt prześladowania tylko wtedy, gdy istnieją poważne okoliczności obciążające, takie jak konsekwencje o istotnie szkodliwym charakterze dla wnioskodawcy. Poważne ograniczenia prawa danej osoby do zarabiania na życie, prawa do praktykowania wyznania lub dostępu do instytucji edukacyjnych ²⁷¹ mogą – w zależności od okoliczności – albo same w sobie, albo w połączeniu z innymi ograniczeniami, stanowić prześladowanie, jeśli wpływają na jednostkę w sposób podobny do poważnego naruszenia podstawowego prawa człowieka w rozumieniu art. 9 ust. 1 lit. a). W tym kontekście należy brać pod uwagę wszystkie indywidualne okoliczności, w szczególności wpływ, jaki kumulacja aktów dyskryminacji lub innych środków wywiera na warunki życia danej osoby.

1.4.4.4. Nieproporcjonalne lub dyskryminujące ściganie lub kary (art. 9 ust. 2 lit. c))

Art. 9 ust. 2 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Akty prześladowania określone w ust. 1 mogą przybierać między innymi formę:

[...]

c) ścigania lub kar, które są nieproporcjonalne lub dyskryminujące.

Co do zasady, ściganie karne lub karanie za naruszenie powszechnie obowiązującego prawa nie kwalifikuje się jako prześladowanie ²⁷². W wielu przypadkach nie powstaje kwestia, czy ściganie lub karanie jest dyskryminujące. Osoby uciekające przed postępowaniem sądowym lub karą za przestępstwo zwykle nie są uchodźcami ²⁷³. Środki w rozumieniu art. 9 ust. 2 lit. c)

²⁶⁹ Zob. na przykład, CNDA (Francja), 2010, M. D., nr 09002572 C+, op. cit., przypis 156, w którym CNDA nie uznaje, że dowiedziono pozbawienia wnioskodawcy obywatelstwa mauretańskiego; BVerwG (Niemcy), 2009, nr 10 C 50.07 (tłumaczenie na język angielski), op. cit., przypis 145; EWCA (Zjednoczone Królestwo), 2007, *JV (Tanzania)*, op. cit., przypis 221, pkt 6 i 10; oraz EWCA (Zjednoczone Królestwo), 1997, *Boban Lazarevic*, op. cit., przypis 221. Zob. też Lambert, H., „Refugee status, arbitrary deprivation of nationality, and statelessness within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and its 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees”, *UNHCR Legal and Protection Policy Research Series*, nr 33, 2014; oraz Foster i Lambert, *International refugee law and the protection of stateless persons*, op. cit., przypis 124, s. 144–163. Szersze omówienie kwestii pozbawienia obywatelstwa znajduje się w sekcji 1.4.2.2 powyżej.

²⁷⁰ Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 54.

²⁷¹ Tamże, pkt 54 i 55. Zob. też CNDA (Francja), wyrok z dnia 20 listopada 2018 r., M. H., nr 13027358 C, w sprawie bezpieczeństwa z ludu Rohingja, uznanego za uchodźcę zarówno przez Bangladesz, jak i Mjanmę, w tym ze względu na brak możliwości uregulowania pobytu w Bangladeszu i ukończenia tam edukacji.

²⁷² Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 56.

²⁷³ Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 13 listopada 2012 r., *MN i inni (Ahmadija – uwarunkowania krajowe – ryzyko) Pakistan CG*, [2012] UKUT 00389. Zob. też Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 56.

mogą stanowić prześladowanie, jeśli kraj pochodzenia dopuszcza się nieproporcjonalnego lub dyskryminującego ścigania lub karania ²⁷⁴.

Termin „**nieproporcjonalny**” może rodzić poważne problemy dotyczące norm mających zastosowanie do oceny proporcjonalności w różnych systemach i kulturach prawnych. Art. 9 – a w istocie wszystkie przepisy dotyczące uchodźców zawarte w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) – należy interpretować zgodnie z Konwencją dotyczącą statusu uchodźców jako „fundamentmiędzynarodowych regulacji prawnych dotyczących ochrony uchodźców”, której stroną są wszystkie państwa członkowskie UE (zob. motyw 4). W celu uzyskania dalszych wytycznych dotyczących oceny proporcjonalności sankcji karnych można odwołać się do Karty UE, powszechnie uznanych traktatów dotyczących praw człowieka oraz ogólnych zasad międzynarodowego prawa publicznego.

Kwestie dotyczące tego, **czy ściganie lub nakładanie kar za odmowę pełnienia służby wojskowej jest nieproporcjonalne**, mogą pojawić się w świetle art. 9 ust. 2 lit. c), a także w bardziej ograniczonym kontekście konfliktu, o którym mowa wyraźnie w art. 9 ust. 2 lit. e) ²⁷⁵. Z rozpatrywanych przez TSUE spraw dotyczących art. 9 ust. 2 lit. e) można wyprowadzić następujące wnioski mające zastosowanie do art. 9 ust. 2 lit. c). TSUE orzekł, że „ustalenie [...] wymaga wcześniejszego sprawdzenia, czy takie akty wykraczają poza to, co jest niezbędne do wykonywania przez zainteresowane państwo jego uzasadnionego prawa do utrzymywania sił zbrojnych” ²⁷⁶. Może to wymagać uwzględnienia różnych czynników, w szczególności o charakterze politycznym i strategicznym, które stanowią podstawę zasadności tego prawa i warunków jego wykonywania. TSUE stwierdził, że w przedłożonych aktach sprawy nie ma niczego, co sugerowałoby, że nałożenie kary pozbawienia wolności do lat pięciu i dyscyplinarne wydalenie ze służby wojskowej wyraźnie wykracza poza to, co jest konieczne, aby dane państwo mogło wykonywać swoje uzasadnione prawo do utrzymywania sił zbrojnych. TSUE powierza jednak zadanie zbadania wszystkich istotnych faktów w kraju pochodzenia organom krajowym państw członkowskich ²⁷⁷.

Na mocy art. 9 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), interpretowanego łącznie z art. 10 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), w przypadku gdy wnioskodawca może wykazać związek między przyczynami określonymi w art. 10 a ściganiem lub karaniem, to samo w sobie wskazuje, że ściganie lub karanie ma charakter dyskryminujący ²⁷⁸. Tym samym ściganie przeciwników politycznych, którzy są postrzegani jako zagrożenie dla porządku publicznego, za popełnienie czynów objętych ochroną na mocy traktatów dotyczących praw człowieka i mających potencjalnie poważne konsekwencje, może być uznane za dyskryminację i kwalifikować się jako prześladowanie.

²⁷⁴ Zob. Komisja Europejska, [wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie kwalifikowania: uzasadnienie](#), 2001, op. cit., przypis 265, w odniesieniu do ówczesnej treści projektu art. 11 ust. 1 lit. d).

²⁷⁵ Zob. też sekcja 1.4.4.6.

²⁷⁶ TSUE, 2015, [Shepherd](#), op. cit., przypis 162, pkt 52.

²⁷⁷ Tamże, pkt 53.

²⁷⁸ Zob. na przykład, CNDA (Francja), 2019, M. H., nr 19000104 C+, op. cit., przypis 250, w sprawie członka ruchu Ahmadijja z Algierii poddanego dyskryminującym środkiem sądowym, które były podyktowane wyłącznie wyznawaną przez niego religią; oraz Najwyższy Sąd Administracyjny (Korkein hallinto-oikeus) (Finlandia), wyrok z dnia 12 lutego 2019 r., [KHO:20-19:23 \(streszczenie w języku angielskim\)](#), w sprawie obywatela Turcji pochodzenia kurdyjskiego, który został skazany na 2 lata więzienia za „szerzenie propagandy terrorystycznej”. Sąd stwierdził, że jego działalność była w istocie porównywalna z wieloma sprawami, w których ETPC stwierdził naruszenie prawa do wolności słowa lub wolności zgromadzeń oraz zwrócił uwagę na stopień surowości kary pozbawienia wolności. Sąd uznał, że skazanie na dwa lata pozbawienia wolności stanowiła nieuzasadniony wymiar kary w stosunku do opisu czynu zawartego w wyroku i dlatego stanowiło akt prześladowania.

1.4.4.5. Odmowa sądowego środka zaskarżenia (art. 9 ust. 2 lit. d))

Odmowa sądowego środka zaskarżenia może stanowić **naruszenie prawa do rzetelnego procesu sądowego**, które jest prawem zagwarantowanym w art. 47 Karty UE ²⁷⁹ i art. 6 EKPC ²⁸⁰. W orzecznictwie ETPC przyjęto, że na tę kwestię można wyjątkowo powołać się na podstawie art. 6 EKPC w decyzji o wydaleniu lub ekstradycji w okolicznościach, w których wnioskodawca doznał lub istnieje ryzyko, że dozna rażącej odmowy rzetelnego procesu sądowego w państwie docelowym ²⁸¹. ETPC stosuje jednak rygorystyczne kryterium braku rzetelności, stwierdzając, że „wymagane jest naruszenie zasad rzetelnego procesu sądowego gwarantowanych w art. 6 o charakterze tak fundamentalnym, że jest równoznaczne ze zniweczeniem lub unicestwieniem samej istoty prawa gwarantowanego w tym artykule” ²⁸². Chociaż brzmienie art. 9 ust. 2 lit. d) nieznacznie odbiega od powyższej normy, jako że wprowadzono w nim wymóg, by odmowa sądowego środka zaskarżenia skutkowałą nieproporcjonalną lub dyskryminującą karą, w praktyce różnica ta może być niewielka, ponieważ aby odmowa sądowego środka zaskarżenia stanowiła prześladowanie, zazwyczaj musi ona również być objęta zakresem art. 9 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) ²⁸³.

1.4.4.6. Ściganie lub kary za odmowę odbycia służby wojskowej podczas konfliktu (art. 9 ust. 2 lit. e))

Art. 9 ust. 2 lit. e) jest wynikiem kompromisu między różnymi podejściami do kwestii, na ile istotna jest odmowa pełnienia służby wojskowej, a uznaniem prawa do sprzeciwu wobec podejmowania działań sprzecznych z własnym sumieniem. Pierwotny wniosek Komisji pokrywał się z podręcznikiem UNHCR, zgodnie z którym ściganie jest równoznaczne z

²⁷⁹ W art. 47 Karty UE zagwarantowano zarówno prawo do rzetelnego procesu sądowego, jak i prawo do skutecznego środka prawnego. Druga z tych kwestii została uregulowana w art. 47 ust. 1, który stanowi: „Każdy, kogo prawa i wolności zagwarantowane przez prawo Unii zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka prawnego przed sądem, zgodnie z warunkami przewidzianymi w niniejszym artykule”.

²⁸⁰ Art. 6 ust. 1 EKPC stanowi: „Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą, przy rozstrzygnięciu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. Postępowanie przed sądem jest jawne, jednak prasa i publiczność mogą być wyłączone z całości lub części rozprawy sądowej ze względów obyczajowych, z uwagi na porządek publiczny lub bezpieczeństwo państwowe w społeczeństwie demokratycznym, gdy wymaga tego dobro małoletnich lub służy to ochronie życia prywatnego stron, albo też w okolicznościach szczególnych, w granicach uznanych przez sąd za bezwzględnie konieczne, kiedy jawność mogłaby przynieść szkodę interesom wymiaru sprawiedliwości”.

²⁸¹ ETPC (sesja plenarna), wyrok z dnia 7 lipca 1989 r., *Soering przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 14038/88, CE:ECHR:1989:0707JUD001403888 (dalej jako: ETPC (sesja plenarna), 1989, *Soering*), pkt 113; i ETPC, wyrok z dnia 17 stycznia 2012 r., *Othman (Abu Qatada) przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 8139/09, CE:ECHR:2012:0117JUD000813909 (dalej jako: ETPC, 2012, *Othman (Abu Qatada)*), pkt 258. W pkt 259 drugiego z wymienionych wyroków Trybunał stwierdził: „Chociaż do tej pory nie było konieczne bardziej precyzyjne zdefiniowanie tego terminu, Trybunał wskazał jednak, że niektóre formy braku rzetelności mogą stanowić rażąco odmowę ochrony prawnej. Należą do nich: skazanie zaoczne bez możliwości późniejszego uzyskania ponownego rozstrzygnięcia merytorycznego co do postawionego zarzutu; prowadzenie procesu w trybie doraźnym i z całkowitym brakiem poszanowania prawa do obrony; pozbawienie wolności, którego zgodności z prawem nie może zbadać niezawisły i bezstronny sąd; celowa i systematyczna odmowa dostępu do adwokata, zwłaszcza w przypadku osoby pozbawionej wolności za granicą” (pominięto odniesienia do powiązanego orzecznictwa ETPC).

²⁸² ETPC, 2012, *Othman (Abu Qatada)*, op. cit., przypis 281, pkt 260.

²⁸³ ETPC pozostawił otwartą kwestię, czy rażąca odmowa ochrony prawnej ma miejsce tylko wtedy, gdy dany proces miałby poważne konsekwencje dla wnioskodawcy (ETPC, 2012, *Othman (Abu Qatada)*, op. cit., przypis 281, pkt 262), ponieważ w przedmiotowej sprawie nie podlegało wątpliwości, że konsekwencje byłyby poważne.

prześladowaniem, jeśli dezerterowi lub osobie uchylającej się od poboru grozi nieproporcjonalnie surowa lub dyskryminująca kara ²⁸⁴, lub jeśli służba wojskowa wymagałaby uczestnictwa w działaniach wojskowych sprzecznych z rzeczywistymi przekonaniem politycznymi, religijnymi, moralnymi lub sumieniem wnioskodawcy ²⁸⁵. Takie brzmienie przepisu wzbudziło wiele kontrowersji podczas negocjacji na forum Rady. Wiele państw członkowskich sprzeciwiło się uznaniu prawa do odmowy pełnienia służby wojskowej na podstawie subiektywnych opinii lub przekonań politycznych wnioskodawcy na temat legalności lub zasadności działań wojskowych ²⁸⁶. Państwa te zaproponowały, by ustalić obiektywne kryteria, odwołując się na przykład do międzynarodowego prawa humanitarnego ²⁸⁷.

Brzmienie przepisu zostało następnie zmienione w następujący sposób:

Ścigania lub kar za odmowę odbycia służby wojskowej podczas konfliktu, które zostały potępione przez odpowiednie organy Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) lub jeżeli odbycie służby wojskowej pociągałoby za sobą dokonywanie czynów stanowiących podstawę wykluczenia określonych w niniejszej dyrektywie ²⁸⁸.

Jednakże wzmianka o potępieniu przez organy ONZ, pochodząca z pkt 171 podręcznika UNHCR, została następnie usunięta ²⁸⁹. Art. 9 ust. 2 lit. e) stanowi obecnie, co następuje.

²⁸⁴ Komisja Europejska, wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie kwalifikowania: uzasadnienie, 2001, op. cit., przypis 265, w odniesieniu do ówczesnej treści art. 11 lit. d); oraz Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 169. Zob. też Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 10: Wnioski o udzielenie statusu uchodźcy w związku ze służbą wojskową w kontekście art. 1 sekcja A ust. 2 Konwencji z 1951 r. i/lub Protokołu z 1967 r. dotyczącego statusu uchodźcy*, 12 listopada 2014 r., HCR/GIP/13/10/Corr. 1 (dalej jako: Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 10*).

²⁸⁵ Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 170. Zob. też Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 10*, op. cit., przypis 284, pkt 17 i nast.

²⁸⁶ Rada Europejska, Grupa Robocza ds. Azylu, wyniki prac, wniosek dotyczący dyrektywy Rady w sprawie minimalnych standardów dla kwalifikacji i statusu obywateli państw trzecich i bezpaństwowców jako uchodźców lub osób, które, z innych powodów, potrzebują ochrony międzynarodowej, 24 kwietnia 2002 r., dokument UE 7882/02 ASILE 20, s. 15; Rada Europejska, Grupa Robocza ds. Azylu, wyniki prac, wniosek dotyczący dyrektywy Rady w sprawie minimalnych standardów dla kwalifikacji i statusu obywateli państw trzecich i bezpaństwowców jako uchodźców lub osób, które, z innych powodów, potrzebują ochrony międzynarodowej, 17 czerwca 2002 r., EU Doc 9038/02 ASILE 25, s. 15; oraz Rada Europejska, Grupa Robocza ds. Azylu, wyniki prac, wniosek dotyczący dyrektywy Rady w sprawie minimalnych standardów dla kwalifikacji i statusu obywateli państw trzecich i bezpaństwowców jako uchodźców lub osób, które, z innych powodów, potrzebują ochrony międzynarodowej, 9 lipca 2002 r., EU Doc 10596/02 ASILE 36, s. 17.

²⁸⁷ Zob. dokumenty przywołane w poprzednim przypisie.

²⁸⁸ Rada Europejska, Grupa Robocza ds. Azylu, wyniki prac (dok. UE 11356/02), op. cit., przypis 187, s. 14; oraz Rada Europejska, Grupa Robocza ds. Azylu, wyniki prac (dok. UE 12620/02), op. cit., przypis 189, s. 14.

²⁸⁹ Pomimo sprzeciwu Niderlandów. Zob. Rada Europejska, Nota prezydencji do Komitetu Stałych Przedstawicieli, wniosek dotyczący dyrektywy Rady w sprawie minimalnych norm dla kwalifikacji i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub jako osób, które z innych względów potrzebują międzynarodowej ochrony, 15 listopada 2002 r., dok. UE 14308/02 ASILE 65, s. 13.

Art. 9 ust. 2 lit. e) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Akty prześladowania określone w ust. 1 mogą przybierać między innymi formę:

[...]

- e) ścigania lub kar za odmowę odbycia służby wojskowej podczas konfliktu, jeżeli odbycie służby wojskowej pociągałoby za sobą dokonywanie przestępstw lub czynów stanowiących podstawę wykluczenia określonych w art. 12 ust. 2 ²⁹⁰.

Art. 9 ust. 2 lit. e) jest zatem sformułowany w sposób zawężający w stosunku do podejścia do sprzeciwu wobec podejmowania działań sprzecznych z własnym sumieniem przyjętego w *podręczniku* UNHCR, Wytycznych UNHCR w sprawie ochrony międzynarodowej nr 10 oraz w praktyce stosowanej przez niektóre państwa członkowskie. Wynika to z faktu, że przepis ten odnosi się wyłącznie do sytuacji, w których pełnienie służby wojskowej obejmowałoby czyny objęte zakresem art. 12 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) oraz, a fortiori, art. 1 lit. F Konwencji dotyczącej statusu uchodźców ²⁹¹. W szczególności przepis wprowadza inne kryterium niż kryterium „potępienia przez społeczność międzynarodową” określone w pkt 171 *podręcznika* UNHCR. Jednakże, jak zauważono wcześniej, ściganie lub karanie za odmowę pełnienia służby wojskowej, w przypadku gdy to ściganie lub karanie wykracza poza zakres art. 9 ust. 2 lit. e), może wchodzić w zakres art. 9 ust. 2 lit. b), c) lub d).

Interpretacja tego rodzaju prześladowania została wyjaśniona przez TSUE w dwóch sprawach.

W wyroku *Shepherd* z 2015 r. Trybunał zajmował się sprawą obywatela USA ubiegającego się o azyl w związku ze ściganiem za nieodbycie służby wojskowej ²⁹². Trybunał wyjaśnił, że aby wchodzić w zakres art. 9 ust. 2 lit. e) „[o]koliczności, o których ocenę znaczenia dla zakresienia tego zakresu stosowania zwrócono się do Trybunału, powinny więc pozostawać w bezpośrednim związku z określonym konfliktem” ²⁹³ oraz że postanowienia tego przepisu nie odnoszą się tylko do oddziałów bojowych i „obejmują wszystkich członków personelu wojskowego, w konsekwencji również członków personelu logistycznego lub pomocniczego” ²⁹⁴. Trybunał stwierdził dalej:

²⁹⁰ TSUE nie rozważał jeszcze bezpośrednio, czy należy przyjąć inne podejście do sprzeciwu wobec podejmowania działań sprzecznych z własnym sumieniem w świetle ETPC (WI), wyrok z dnia 7 lipca 2011 r., *Bayatyan przeciwko Armenii*, nr 23459/03, CE:ECHR:2011:0707JUD002345903.

²⁹¹ Biuro UNHCR, „UNCHR annotated comments on the EC Council Directive 2004/83/EC of 29 April 2004 on minimum standards for the qualification and status of third country nationals or stateless persons as refugees or as persons who otherwise need international protection and the content of the protection granted (OJ L 304/12 of 30.9.2004)”, styczeń 2005 r., s. 21. Niezależnie od sytuacji konfliktu, CNDA (Francja) stale przyznaje status uchodźcy obywatelom Erytrei, którzy uciekli ze swojego kraju przed służbą wojskową lub uciekli z obozu wojskowego (zob. na przykład CNDA (Francja), wyrok z dnia 6 marca 2012 r., M. D.S., nr 11023420). Podobnie, status uchodźcy może zostać przyznany Kurdom z Turcji, którzy odmówili podjęcia służby wojskowej, twierząc, że zostaną wysłani do regionów ogarniętych konfliktem i nie chcą walczyć przeciwko członkom swojej społeczności, jak w sprawie CNDA (Francja), wyrok z dnia 13 marca 2014 r., M. F.G., nr 13016100. Zob. też Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 20 marca 2003 r., *Sepet i in., R (na wniosek) przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2003] UKHL 15.

²⁹² TSUE, 2015, *Shepherd*, op. cit., przypis 163, pkt 21.

²⁹³ Tamże, pkt 35.

²⁹⁴ Tamże, pkt 33.

Obejmują one nie tylko sytuacje, w których zostało wykazane, że zbrodnie wojenne już zostały popełnione lub mogą podlegać osądowi Międzynarodowego Trybunału Karnego, ale także sytuacje, gdy osoba ubiegająca się o przyznanie statusu uchodźcy jest w stanie wykazać, że popełnienie takich zbrodni jest wysoce prawdopodobne ²⁹⁵.

Zakres podmiotowy przepisu wykracza poza „tych, którzy mogliby osobiście znaleźć się w sytuacji, gdy musieliby popełniać czyny kwalifikowane jako zbrodnie wojenne, w szczególności członków oddziałów bojowych”, ale „ochrona ta może obejmować tylko takie inne osoby, które poprzez wykonywanie swoich zadań mogłyby zostać doprowadzone, w sposób wystarczająco bezpośredni i z racjonalnym prawdopodobieństwem, do uczestniczenia w takich czynach” ²⁹⁶. Trybunał wyjaśnił również, że:

Okoliczności, że interwencja wojskowa została rozpoczęta na podstawie mandatu Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych lub na podstawie zgody wspólnoty międzynarodowej oraz że państwo lub państwa prowadzące operacje karzą zbrodnie wojenne powinny być brane pod uwagę w trakcie oceny, której przeprowadzenie należy do organów krajowych ²⁹⁷.

Ponadto odmowa pełnienia służby wojskowej:

Powinna stanowić jedyny środek umożliwiający osobie ubiegającej się o przyznanie statusu uchodźcy uniknięcie udziału w podnoszonych zbrodniach wojennych, a w konsekwencji jeżeli osoba ta nie skorzystała z procedury mającej na celu uzyskanie statusu osoby odmawiającej działania sprzecznego z własnym sumieniem, to taka okoliczność wyklucza wszelką ochronę na mocy art. 9 ust. 2 lit. e) dyrektywy [w sprawie kwalifikowania], chyba że osoba ta udowodni, że żadna procedura tego rodzaju nie była dostępna w jej konkretnej sytuacji ²⁹⁸.

W odniesieniu do możliwych środków alternatywnych, w sprawie *Shepherd* Trybunał uznał za istotne, że wnioskodawca zaciągnął się do wojska i przedłużył służbę w czasie, gdy trwał przedmiotowy konflikt (w Iraku) ²⁹⁹. W odniesieniu do procedur dotyczących osób odmawiających działania sprzecznego z własnym sumieniem ETPC orzekł, że:

Prawo do sprzeciwu wobec podejmowania działań sprzecznych z własnym sumieniem zagwarantowane w art. 9 [EKPC] byłoby iluzoryczne, gdyby państwo mogło zorganizować i wdrożyć swój system służby zastępczej w sposób, który nie oferowałby – zarówno pod względem prawnym, jak i praktycznym – alternatywy dla służby wojskowej o prawdziwie cywilnym charakterze, która nie miałaby charakteru odstraszającego lub karzącego ³⁰⁰.

Wyrok TSUE z 2020 r. w sprawie *EZ* dotyczył obywatela Syrii, który uciekł z Syrii w listopadzie 2014 r., aby uniknąć odbycia tam służby wojskowej – w obawie przed

²⁹⁵ Tamże, pkt 37; zob. również pkt 39.

²⁹⁶ Tamże, pkt 38.

²⁹⁷ Tamże, pkt 46.

²⁹⁸ Tamże, pkt 46.

²⁹⁹ Tamże, pkt 44.

³⁰⁰ ETPC, wyrok z dnia 12 października 2017 r., *Adyan i inni przeciwko Armenii*, nr 75604/11, CE:ECHR:2017:1012JUD007560411, pkt 67.

koniecznością wzięcia udziału w wojnie domowej. Uzyskał on odroczenie służby wojskowej do lutego 2015 r., aby móc ukończyć studia na uniwersytecie. Trybunał potwierdził, że „odmowa powinna stanowić jedyny środek umożliwiający zainteresowanemu uniknięcie udziału w popełnianiu przestępstw, o których mowa w art. 12 ust. 2 lit. a)”³⁰¹. Trybunał orzekł, że:

Okoliczność, iż wnioskodawca ubiegający się o przyznanie statusu uchodźcy nie skorzystał z procedury mającej na celu uzyskanie statusu osoby odmawiającej działania sprzecznego z własnym sumieniem, wyklucza wszelką ochronę na mocy art. 9 ust. 2 lit. e) dyrektywy [w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)], chyba że ów wnioskodawca udowodni, że w jego konkretnej sytuacji żadna tego typu procedura nie była dla niego dostępna [...] ³⁰².

Zdaniem Trybunału szczególnie istotne było to, że sytuacja w Syrii miała miejsce „w kontekście mającej uogólniony zasięg wojny domowej, w ramach której armia z udziałem poborowych popełnia w sposób powtarzalny i systematyczny przestępstwa lub akty określone w art. 12 ust. 2 tej dyrektywy”. Z tego też powodu „odbycie służby wojskowej wiązałoby się z bezpośrednim lub pośrednim udziałem w popełnianiu takich przestępstw lub czynów, bez względu na rodzaj operacji, do których przeprowadzania ów poborowy zostałby przydzielony” ³⁰³. Trybunał orzekł również, że:

Należy przede wszystkim zauważyć, że art. 9 ust. 2 lit. e) dyrektywy [w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] – w zakresie w jakim odnosi się do ścigania lub kar za odmowę odbycia służby wojskowej podczas konfliktu, w sytuacji gdy odbycie owej służby wiązałoby się z popełnianiem przestępstw lub czynów stanowiących podstawę wykluczenia określonych w art. 12 ust. 2 tej dyrektywy – definiuje określone akty prześladowania poprzez ich powód, a powód ten różni się od powodów wymienionych w sposób wyczerpujący w art. 2 lit. d) i w art. 10 wspomnianej dyrektywy, a mianowicie rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do określonej grupy społecznej ³⁰⁴.

W związku z tym, pomimo że istnienia co najmniej jednego powodu prześladowania „nie można uznać za dowiedzione już z tego względu, że z odmową taką wiąże się ściganie lub kary”, Trybunał uznał, że istnieje:

Niemniej [...] silne domniemanie, że odmowa odbycia służby wojskowej w warunkach określonych w art. 9 ust. 2 lit. e) tej samej dyrektywy jest związana z jednym z pięciu powodów przywołanych w jej art. 10. Do właściwych organów krajowych należy zbadanie, w świetle ogółu okoliczności rozpatrywanego przypadku, prawdopodobieństwa takiego związku ³⁰⁵.

³⁰¹ TSUE, 2020, *EZ*, op. cit., przypis 34, pkt 27.

³⁰² Tamże, pkt 28.

³⁰³ Tamże, pkt 38.

³⁰⁴ Tamże, pkt 46.

³⁰⁵ Tamże, pkt 61.

1.4.4.7. Czyny wymierzone w osoby określonej płci (art. 9 ust. 2 lit. f))

Art. 9 ust. 2 lit. f) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi, co następuje.

Art. 9 ust. 2 lit. f) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Akty prześladowania określone w ust. 1 mogą przybierać między innymi formę:

[...]

f) czynów wymierzonych w osoby określonej płci.

Poprzez stwierdzenie, że akty prześladowania określone w art. 9 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) mogą przybierać formę m.in. „czynów wymierzonych w osoby określonej płci”, w sformułowaniu art. 9 ust. 2 lit. f) podkreślono potrzebę indywidualnej oceny uwzględniającej kwestie związane z płcią. Jest to zbieżne z wymogami art. 4 ust. 3 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), zgodnie z którym państwa członkowskie mają obowiązek uwzględniać:

Indywidualną sytuację i osobiste uwarunkowania wnioskodawcy, w tym takie czynniki, jak jego przeszłość, płeć i wiek – by ocenić, czy w świetle osobistych uwarunkowań wnioskodawcy akty, których doświadczył lub na które mógłby zostać narażony, stanowią prześladowanie lub powodują poważną krzywdę;

Aby zrozumieć charakter czynów wymierzonych w osoby określonej płci, niezbędne jest zdefiniowanie i rozróżnienie pojęć „płeć biologiczna” i „płeć społeczno-kulturowa”³⁰⁶. Płeć jest uwarunkowana biologicznie. Płeć społeczno-kulturowa odnosi się z definicji „do dwóch płci: męskiej i żeńskiej w kontekście społecznym”³⁰⁷ i nie jest rozumiana jako cecha statyczna lub wrodzona. Nabiera natomiast z czasem znaczenia konstruowanego społecznie i kulturowo³⁰⁸. Zatem relacje między płciami „bazują przede wszystkim na tożsamości, statusie, rolach i obowiązkach definiowanych i interpretowanych społecznie lub kulturowo”³⁰⁹. Znajduje to odzwierciedlenie w brzmieniu motywu 30 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), który stanowi, że „aspekty związane z płcią wnioskodawcy, [...] w tym [...] tożsamość płciow[a] i orientacj[a] seksualn[a], [...] mogą być powiązane z określoną tradycją prawną i zwyczajami”. W związku z tym każda współczesna

³⁰⁶ W odniesieniu do aktów prześladowania ze względu na płeć, UNHCR od dawna stosuje termin „przemoc seksualna i przemoc ze względu na płeć”, często używany zamiennie z terminem „przemoc ze względu na płeć”. Od czasu opublikowania dokumentu UNHCR, [UNHCR Policy on the Prevention of, Risk Mitigation and Response to Gender-based Violence](#) [Polityka UNHCR w zakresie przeciwdziałania przemocy ze względu na płeć, ograniczania ryzyka jej wystąpienia i reagowania na nią], 2020 (dalej jako: [Polityka UNHCR w zakresie przeciwdziałania przemocy ze względu na płeć, ograniczania ryzyka jej wystąpienia i reagowania na nią](#)), s. 20, uwaga 1, UNHCR świadomie używa terminu „przemoc ze względu na płeć”. Na s. 5 stwierdzono ponadto, że „termin »przemoc ze względu na płeć« najczęściej stosuje się w celu podkreślenia, w jaki sposób systemowa nierówność między mężczyznami i kobietami, która istnieje w każdym społeczeństwie na świecie, działa jako wspólna i podstawowa cecha większości form przemocy wobec kobiet i dziewcząt”.

³⁰⁷ Art. 7 ust. 3 [Rzymskiego statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego](#), op. cit., przypis 257.

³⁰⁸ Biuro UNHCR, [Guidelines on International Protection No 1: Gender-related persecution within the context of Article 1A\(2\) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees](#)[Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 1: Prześladowania związane z płcią w kontekście art. 1 lit. A pkt 2 konwencji z 1951 r. lub jej Protokołu dotyczącego statusu uchodźców z 1967 r.], 7 maja 2002 r., HCR/GIP/02/01 (dalej jako: Biuro UNHCR, [Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 1](#)), pkt 3.

³⁰⁹ Biuro UNHCR, [Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 1](#), op. cit., przypis 308, pkt 3.

definicja musiałaby uwzględniać fakt, że niektóre osoby obecnie określają się i są określane jako niebinarne ³¹⁰ lub transpłciowe oraz że są również takie osoby, które przeszły lub są w trakcie tranzycji do płci męskiej lub żeńskiej. Wnioski składane ze względu na kwestie związane z płcią mogą dotyczyć mężczyzn/chłopców lub kobiet/dziewcząt, a także osób transpłciowych lub interseksualnych.

W zasadach z Yogyakarty z 2007 r. pojęcia „orientacji seksualnej” i „tożsamości płciowej” zdefiniowano w następujący sposób.

- 1) Orientacja seksualna to zdolność każdej osoby do rozwinięcia głębokiego uczuciowego, emocjonalnego i seksualnego pociągu oraz intymnych i seksualnych związków z osobami innej płci lub tej samej płci lub różnych płci.
- 2) Tożsamość płciowa to głęboko odczuwane wewnętrzne i indywidualne doświadczenie płci społeczno-kulturowej, która może lub nie odpowiadać płci określonej przy urodzeniu, włączając w to osobiste odczucie własnej cielesności (które może prowadzić do modyfikacji wyglądu zewnętrznego lub biologicznych funkcji metodami medycznymi, chirurgicznymi lub innymi) i inne formy wyrażania własnej płciowości przez ubiór, mowę czy sposób zachowania ³¹¹.

Chociaż zdecydowana większość wniosków dotyczących czynów wymierzonych w osoby określonej płci odnosi się do kobiet i dziewcząt, czyny te mogą być również wymierzone w mężczyzn i chłopców, transseksualnych mężczyzn i chłopców oraz transseksualne kobiety i dziewczęta. Czyny wymierzone w kobiety „mogą być powiązane z określoną tradycją prawną i zwyczajami, prowadzącymi na przykład do okaleczania narządów płciowych, przymusowej sterylizacji czy przymusowej aborcji”, jak zauważono w motywie 30 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) w kontekście potrzeby stworzenia „wspólnego pojęcia przynależności do szczególnej grupy społecznej jako powodu prześladowania” ³¹². Mogą one również obejmować przymusową prostytutkę lub wykorzystywanie seksualne oraz handel ludźmi w takich celach, przymusowe małżeństwa i wszelkie inne formy przemocy seksualnej ³¹³. Należy również pamiętać, że nawet w przypadku prześladowania ze względu

³¹⁰ [UNHCR Policy on the Prevention of, Risk Mitigation and Response to Gender-based Violence](#), op. cit., przypis 306, s. 5, gdzie stwierdzono, że termin „przemoc ze względu na płeć” opisuje również „przemoc wobec kobiet, dziewcząt, mężczyzn i chłopców o różnych orientacjach seksualnych i tożsamościach płciowych, a także osób niebinarnych, ponieważ stoi za nią chęć ukarania osób postrzeganych jako łamiące normy płciowe”.

³¹¹ [Zasady z Yogyakarty w sprawie stosowania międzynarodowego prawa praw człowieka w stosunku do orientacji seksualnej oraz tożsamości płciowej](#), 2007, s. 6. Zob. też [Additional Principles and State Obligations on the Application of International Human Rights Law in Relation to Sexual Orientation, Gender Identity, Gender Expression and Sex Characteristics to Complement the Yogyakarta Principles](#) (Yogyakarta Principles Plus 10), 10 listopada 2017 r. W swojej opinii w sprawie A, B i C rzecznik generalna Eleanor Sharpston stwierdza, że zasady z Yogyakarty „nie są prawnie wiążące, [...] jednak stanowią odbicie ustalonych zasad prawa międzynarodowego”. Zob. TSUE, opinia rzecznik generalnej Eleanor Sharpston przedstawiona w dniu 17 lipca 2014 r., [A, B i C przeciwko Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie](#), sprawy połączone od C-148/13 do C-150/13, EU:C:2014:2111, pkt 37.

³¹² Przypadki przymusowej aborcji lub sterylizacji, na przykład w kontekście polityki jednego dziecka w Chinach lub sterylizacji Romów w niektórych częściach Europy Wschodniej omówiono w [Refworld](#). Więcej informacji na temat szczególnych grup społecznych w kontekście prześladowania ze względu na płeć można znaleźć w sekcji 1.6.2.4.2.

³¹³ Więcej informacji na temat handlu ludźmi można znaleźć w sekcji 3.3 poniżej. Zob. też EASO, [Szczególne potrzeby – analiza sądowna](#), op. cit., przypis 64, 2021, sekcja 6.8.2; Pobjoy, J., *The Child in International Refugee Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2017 (dalej jako: Pobjoy, *The Child in International Refugee Law*), s. 116–122; oraz Biuro UNHCR, [Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 1](#), op. cit., przypis 308. Stale aktualizowana lista spraw dotyczących lesbijek, gejów, osób biseksualnych, transpłciowych i interseksualnych znajduje się na stronie Uniwersytetu Sussex, [Sexual Orientation and Gender Identity Claims of Asylum – A European human rights challenge](#) [Wnioski azylowe składane ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową – wyzwanie dla europejskiego systemu ochrony praw człowieka].

na rasę, narodowość, religię lub przekonania polityczne, płeć danej osoby, w tym jej tożsamość płciowa i orientacja seksualna, może sprawić, że będzie ona w większym stopniu narażona na to, że stanie się celem i obiektem przemocy.

1.4.4.8. Czyny wymierzone w dzieci (art. 9 ust. 2 lit. f))

Podczas dokonywania oceny wniosków o ochronę międzynarodową dotyczących małoletnich państwa członkowskie powinny zwracać uwagę na formy prześladowania odnoszące się w szczególności do dzieci (motyw 28 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)). Przepis ten stanowi jedno z ważnych zastosowań zasady najlepszego zabezpieczenia interesów dziecka. W art. 4 ust. 3 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wskazano wiek jako jeden z aspektów „indywidualnej sytuacji i osobistych uwarunkowań”, który należy wziąć pod uwagę przy ocenie wniosku. Poprzez stwierdzenie, że akty prześladowania określone w art. 9 ust. 1 mogą przybierać formę m.in. „czynów wymierzonych w [...] dzieci”, w art. 9 ust. 2 lit. f) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) podkreślono potrzebę uwzględnienia w indywidualnej ocenie tego, czy osoba będąca obiektem prześladowania jest dzieckiem.

Dzieci mogą dotyczyć **szczególne formy prześladowania, które wynikają z ich wieku, braku dojrzałości lub z ich szczególnej wrażliwości**. Fakt, że wnioskodawca jest dzieckiem, może być głównym czynnikiem krzywdzenia lub obawy przed skrzywdzeniem³¹⁴. Może to wynikać z faktu, że domniemane prześladowanie odnosi się wyłącznie do dzieci lub dotyczy ich w nieproporcjonalnie większym stopniu, lub z faktu, że może dojść do naruszenia praw przynależnych dziecku³¹⁵. Akty prześladowania skierowane przeciwko dzieciom mogą mieć charakter działań, które można podjąć tylko wobec dziecka (np. wcielanie nieletnich do wojska, zmuszanie nieletnich do małżeństwa). Mogą to także być działania, które w przypadku osoby dorosłej można by uznać za zwykłe nękanie, ale w przypadku dziecka mogłyby spowodować poważne krzywdy fizyczne lub psychiczne, równoznaczne z prześladowaniem. Mogą to być również formy prześladowania, których dokonuje się głównie w dzieciństwie, jak np. okaleczanie żeńskich narządów płciowych³¹⁶. Istnieją inne formy aktów prześladowania wymierzonych w dzieci, które ze względu na swój charakter lub powtarzalność są tak poważne, że stanowią poważne naruszenie podstawowych praw człowieka, w szczególności praw, od których nie można odstąpić na mocy art. 15 ust. 2 EKPC, i które byłyby równoznaczne z prześladowaniem, gdyby ofiarą była osoba dorosła, na przykład niewolnictwo dzieci³¹⁷. W wytycznych UNHCR z 1997 r. dotyczących małoletnich bez opieki zauważono, że „zgodnie z Konwencją o prawach dziecka uznaje się, że dzieciom [przynależą] pewne szczególne prawa

³¹⁴ Zob. na przykład RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 29 czerwca 2016 r., nr 170.819. Zob. też Biuro UNHCR, [Guidelines on International Protection No 8: Child asylum claims under Articles 1\(A\)2 and 1\(F\) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the status of refugees](#) [Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 8: wnioski o udzielenie azylu dotyczące dzieci zgodnie z art. 1 lit. A pkt 2 i art. 1 lit. F Konwencji z 1951 r. lub Protokołem z 1967 r. dotyczącym statusu uchodźców], HCR/GIP/09/0822, grudzień 2009 r. (dalej jako: Biuro UNHCR, [Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 8](#)), s. 9.

³¹⁵ Biuro UNHCR, [Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 8](#), op. cit., przypis 314, pkt 18.

³¹⁶ Dalsze omówienie wniosków dotyczących okaleczania żeńskich narządów płciowych i zmuszania nieletnich do małżeństwa znajduje się m.in. w sekcji 1.6.2.4.2, tekst w przypisie 463 i nast.

³¹⁷ EASO, [Szczególne potrzeby – analiza sądowa](#), op. cit., przypis 64, sekcja 6.8.1.1. Zob. też Biuro UNHCR, [Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 8](#), op. cit., przypis 314, pkt 19–36; oraz Pobjoy, *The Child in International Refugee Law*, op. cit., przypis 313, s. 116–122.

człowieka, a sposób, w jaki te prawa mogą zostać naruszone, jak również charakter takich naruszeń mogą różnić się od tych, które mogą mieć miejsce w przypadku osób dorosłych”³¹⁸.

Konwencja o prawach dziecka, która jest wyraźnie przywołana w motywie 18 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), zawiera szereg konkretnych praw człowieka. Naruszenie niektórych z tych praw może ze względu na swój charakter lub powtarzalność stanowić naruszenie podstawowego prawa człowieka w rozumieniu art. 9 ust. 1 lit. a), albo ze względu na kumulację różnych środków może być uznane za naruszenie praw podstawowych stanowiące prześladowanie w rozumieniu art. 9 ust. 1 lit. b). Ich charakter jako „podstawowych praw człowieka” może wynikać z fundamentalnego znaczenia przynależnego dziecku na podstawie art. 27 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka prawa do „poziomu życia odpowiadającego jego rozwojowi fizycznemu, psychicznemu, duchowemu, moralnemu i społecznemu” oraz jego bliskości z prawami wynikającymi z art. 15 ust. 2 EKPC, takimi jak prawo do życia³¹⁹, od których nie dopuszcza się żadnych odstępstw. Dwa protokoły fakultatywne do EKPC – w sprawie zakazu obowiązkowego wcielania dzieci do sił zbrojnych podczas konfliktu zbrojnego oraz w sprawie handlu dziećmi, prostytucji dziecięcej i pornografii dziecięcej – potwierdzają założenie, że prawa dzieci określone w tych protokołach należy uznać, ze względu na ich charakter, za podstawowe prawa człowieka w rozumieniu art. 9 ust. 1 lit. a)³²⁰. Naruszenie innych praw człowieka przynależnych dzieciom może kwalifikować się jako prześladowanie w rozumieniu art. 9 ust. 1 lit. b).

W każdym przypadku limitowanie indywidualnych praw dziecka, które podlegają ograniczeniom, takich jak swoboda wyrażania wyznawanej religii lub przekonań (art. 14) lub wolność zrzeszania się lub pokojowych zgromadzeń (art. 15), stanowią prześladowanie tylko wtedy, gdy ingerencja w prawo nie mieści się w dozwolonym ograniczeniu, a naruszenie prawa jest wystarczająco poważne. Kryterium stwierdzenia, czy skumulowane akty lub środki oddziałują na dziecko w sposób podobny do poważnego naruszenia podstawowego prawa człowieka, ma zastosowanie do ingerencji w indywidualne prawa człowieka oraz ingerencji w prawo dziecka do ochrony przed „wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej, krzywdy lub zaniedbania bądź złego traktowania lub wyzysku, w tym wykorzystywania w celach seksualnych, dzieci pozostających pod opieką rodzica(ów), opiekuna(ów) prawnego(ych) lub innej osoby sprawującej opiekę nad dzieckiem” (art. 19).

TSUE nie wyjaśnił jeszcze dokładnego charakteru i zakresu wpływu art. 24 ust. 2 Karty UE (który stanowi, że „[w]e wszystkich działaniach dotyczących dzieci [...] należy przede wszystkim uwzględnić najlepszy interes dziecka”)³²¹ na ocenę aktów prześladowania

³¹⁸ Biuro UNHCR, [Guidelines on Policies and Procedures in Dealing with Unaccompanied Children Seeking Asylum](#) [Wytyczne dotyczące polityki i procedur przewidzianych w postępowaniu z ubiegającymi się o azyl małoletnimi bez opieki], luty 1997, pkt 8.7.

³¹⁹ Komitet Praw Człowieka ONZ (KPC), [Komentarz ogólny nr 36, art. 6 \(prawo do życia\)](#), 2 listopada 2018 r., CCPR/C/GC/36, pkt 60, gdzie stwierdzono, że „w art. 24 ust. 1 Paktu przyznano każdemu dziecku prawo do takich środków ochrony ze strony jego rodziny, społeczeństwa i państwa, jakich wymaga jego status jako małoletniego. W artykule tym zawarto wymóg przyjęcia środków szczególnych mających na celu ochronę życia każdego dziecka, oprócz wymaganych na mocy art. 6 środków ogólnych służących ochronie życia wszystkich osób. Podejmując szczególne środki ochrony, Państwa-Strony powinny kierować się najlepszym interesem dziecka oraz potrzebą zapewnienia wszystkim dzieciom przeżycia, rozwoju i dobrobytu”.

³²⁰ Zob. [Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie angażowania dzieci w konflikty zbrojne oraz Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii](#), oba z dnia 25 maja 2000 r.

³²¹ Więcej informacji na temat najlepszego zabezpieczenia interesów dziecka można znaleźć w [Wprowadzenie ogólne, „Najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka”](#).

wymierzonych w dzieci i ocenę ich wystarczającej wagi w świetle art. 9 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Niemniej jednak pewnych informacji na ten temat może dostarczyć rozważenie wpływu art. 24 ust. 2 Karty UE w świetle innych przepisów WESA. Zob. na przykład wykładnię TSUE w sprawie *MA, BT i DA*, która dotyczyła przekazywania małoletnich bez opieki z jednego państwa członkowskiego do drugiego na mocy rozporządzenia Dublin II³²². W tej sprawie TSUE orzekł, że art. 6 ust. 2 rozporządzenia nie może być interpretowany w sposób, który pomija prawo podstawowe określone w art. 24 pkt 2 Karty UE³²³. Trybunał stwierdził dalej:

W związku z tym, choć jednoznaczna wzmianka o najlepszym interesie małoletniego znajduje się jedynie w art. 6 akapit pierwszy [rozporządzenia Dublin II], skutkiem art. 24 ust. 2 Karty UE, w związku z jej art. 51 ust. 1, jest konieczność uwzględnienia przede wszystkim najlepszego interesu dziecka we wszystkich decyzjach przyjmowanych przez państwa członkowskie na podstawie art. 6 akapit drugi rozporządzenia³²⁴.

Aby uzyskać informacje na temat oceny wiarygodności i dowodów w przypadku małoletnich, zob. też EASO, *Evidence and credibility assessment in the context of the Common European Asylum System – Judicial analysis [Ocena dowodów i wiarygodności w kontekście wspólnego europejskiego systemu azylowego – analiza sądowa]*, 2018 r., sekcja 5.2; oraz EASO, *Vulnerability in the context of applications for international protection – Judicial analysis [Szczególne potrzeby w kontekście wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej – analiza sądowa]*, 2021 r., sekcja 6.8.1.1.

1.4.4.9. Czyny wymierzone w osoby z niepełnosprawnościami

W art. 9 ust. 2 **nie** wspomina się o czynach wymierzonych w osoby z niepełnosprawnościami, ale, jak zauważono wcześniej, jego przepisy mają jedynie charakter niewyczerpujący. Uzasadnieniem dla włączenia do niniejszej analizy czynów wymierzonych w osoby z niepełnosprawnościami jako kolejnego przykładu szczególnych form prześladowania jest fakt, że zgodnie z prawodawstwem dotyczącym WESA „osoby z niepełnosprawnościami” i „osoby z zaburzeniami psychicznymi” stanowią szczególne kategorie osób wymagających szczególnego traktowania³²⁵. W art. 21 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona)³²⁶ i w art. 20 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wyraźnie uznano osoby z niepełnosprawnościami i zaburzeniami psychicznymi za osoby wymagające szczególnego traktowania. Ponadto w motywie 29 dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona) uznano, że „[n]iektórzy

³²² Rozporządzenie Rady (WE) nr 343/2003 z dnia 18 lutego 2003 r. ustanawiające kryteria i mechanizmy określania Państwa Członkowskiego właściwego dla rozpatrywania wniosku o azyl, wniesionego w jednym z Państw Członkowskich przez obywatela państwa trzeciego, [2003] Dz.U. L 50/1; obecnie zastąpione rozporządzeniem Dublin III (Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 604/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca (wersja przekształcona), [2013] Dz.U. L 180/31).

³²³ TSUE, 2013, *MA, BT i DA*, op. cit., przypis 63 pkt 58.

³²⁴ TSUE, 2013, *MA, BT i DA*, op. cit., przypis 63, pkt 59.

³²⁵ EASO, *Szczególne potrzeby – analiza sądowa*, op. cit., przypis 64 sekcja 6.8.5.

³²⁶ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (wersja przekształcona), Dz.U. L 180 z 29.6.2013, s. 96.

wnioskodawcy mogą potrzebować szczególnych gwarancji proceduralnych, między innymi ze względu na [...] niepełnosprawność [lub] zaburzenia umysłowe”³²⁷.

Jak zauważono w EASO, *Szczególne potrzeby w kontekście wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej – analiza sądowa*, można założyć, że wymóg zawarty w art. 4 ust. 3 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), zgodnie z którym ocenę wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej należy przeprowadzać indywidualnie, biorąc pod uwagę „indywidualną sytuację i osobiste uwarunkowania” wnioskodawcy, obejmuje czynniki takie jak niepełnosprawność i zaburzenia psychiczne, mimo że nie jest to wyraźnie określone³²⁸. W każdym przypadku przy ustalaniu, czy osiągnięty został próg prześladowania lub poważnej krzywdy, decydenci muszą rozważyć wszystkie konkretne indywidualne uwarunkowania.

Niepełnosprawność lub zaburzenie psychiczne wnioskodawcy – same w sobie albo w połączeniu z innymi cechami – mogą prowadzić do tego, że stanie się on obiektem prześladowania lub poważnej krzywdy. Może do tego dochodzić np. ze względu na uprzedzenia społeczne, stygmatyzację lub przekonania dotyczące szczególnych rodzajów niepełnosprawności, takich jak mózgowie porażenie dziecięce, ciężkie formy autyzmu, karłowatość i zespół Downa, lub schorzeń, takich jak albinizm i epilepsja³²⁹. Osoby z niepełnosprawnościami i zaburzeniami psychicznymi mogą być narażone na realne ryzyko poważnego naruszenia ich podstawowych praw człowieka w rozumieniu art. 9 ust. 1 lit. a) w wyniku, na przykład, złego traktowania w formie wykorzystywania seksualnego lub przymusowego przetrzymywania i uwięzienia lub zwiększonego narażenia na tortury lub nieludzkie i poniżające traktowanie w instytucjach i w sferze prywatnej³³⁰. Takie akty dyskryminacji, jeśli są wystarczająco poważne w rozumieniu art. 9 ust. 1 lit. a), stanowią akty prześladowania. Takie osoby mogą być również poddane kumulacji różnych środków, w tym środków wymierzonych w nie ze względu na ich niepełnosprawność, które stanowią prześladowanie na podstawie art. 9 ust. 1 lit. b).

Jak podkreślono w części 7 publikacji EASO, *Szczególne potrzeby w kontekście wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej – analiza sądowa*³³¹, w sprawach dotyczących niepełnosprawności istotne jest, by stosować specjalne gwarancje proceduralne zapisane w dyrektywie w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona). UNHCR stosuje w ramach swojego mandatu specjalne standardy proceduralne dotyczące nadawania statusu

³²⁷ Tamże.

³²⁸ Tamże.

³²⁹ Zob. na przykład RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 12 maja 2015 r., nr [145.367](#), w sprawie matki i córki pochodzenia somalijskiego i obywatelstwa tanzańskiego, które zostały uznane za uchodźczynie ze względu na pochodzenie z rodziny dotkniętej albinizmem; Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 24 listopada 2016 r., [JA \(dziecko – ryzyko prześladowania\) Nigeria](#), [2016] UKUT 560 (dalej jako: Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2016, [JA \(dziecko – ryzyko prześladowania\) Nigeria](#)), w którym przy ocenie aktu prześladowania wzięto pod uwagę szczególne narażenie 7-letniego wnioskodawcy będącego albinosem, pkt 25; CNDA (Francja), wyrok z dnia 13 lutego 2017 r., *M. E.*, nr 16017097 C w sprawie mężczyzny albinosa z Nigerii; VG Bayreuth, wyrok z dnia 7 maja 2019 r., [4 K 17.33417](#), w sprawie mężczyzny albinosa z Wybrzeża Kości Słoniowej; oraz, w odniesieniu do epilepsji, Sąd Cywilny w Mediolanie (Tribunale di Milano) (Włochy), wyrok z dnia 19 września 2020 r., nr [39278/2019](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)), w sprawie wnioskodawcy z Gwinei, który cierpiał na epilepsję i z powodu szeroko rozpowszechnionych przekonań doświadczył izolacji i dyskryminacji ze strony rodziny i większości społeczeństwa, co wpłynęło na jego dostęp do opieki zdrowotnej, pracy i godnych warunków życia, przy braku wystarczającej ochrony takich osób ze strony państwa.

³³⁰ Zob. też Crock, M., Ernest, C. i McCallum, R., „Where disability and displacement intersect: asylum seekers and refugees with disabilities”, *International Journal of Refugee Law*, t. 24, nr 4, 2013, s. 735–764.

³³¹ EASO, *Szczególne potrzeby – analiza sądowa*, op. cit., przypis 64.

uchodźcy w przypadku „wnioskodawców z chorobami psychicznymi lub niepełnosprawnościami intelektualnymi”³³².

1.5. Uzasadniona obawa

Pojęcie „uzasadnionej obawy” nie jest zdefiniowane ani w art. 1 lit. A pkt 2 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców, ani w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Definicja „uchodźcy” zawarta w art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) odnosi się do:

Obywatela państwa trzeciego, który na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do szczególnej grupy społecznej przebywa poza państwem swojego obywatelstwa i nie może lub nie chce z powodu tej obawy korzystać z ochrony tego państwa [...].

„Uzasadniona obawa” jest jedynym elementem definicji uchodźcy określonej w art. 2 lit. d), który nie jest dalej zdefiniowany w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). TSUE wypowiedział się jednak na temat znaczenia i wagi tego elementu w szeregu wyroków, w szczególności w sprawach *Y i Z*³³³, *Abdulla*³³⁴, *X, Y i Z*³³⁵ oraz *OA*³³⁶.

Sekcja 1.5 składa się z sześciu podsekcji, jak określono w tabeli 12.

Tabela 12: Struktura sekcji 1.5

Sekcja	Tytuł	Strona
1.5.1	Uzasadniona obawa (art. 2 lit. d))	85
1.5.2	Standard dowodu	89
1.5.3	Aktualne ryzyko, perspektywiczna ocena i znaczenie prześladowania w przeszłości (art. 4 ust. 4)	90
1.5.4	Dowody na ryzyko ponoszone przez osoby znajdujące się w podobnej sytuacji	93
1.5.5	Kwestia ukrywania	93

1.5.1. Uzasadniona obawa (art. 2 lit. d))

TSUE uznaje „uzasadnioną obawę” za nierozdzielnie związaną z pojęciem ochrony. W sprawie *OA* Trybunał stwierdził, że:

³³² Biuro UNHCR, *Procedural Standards for Refugee Status Determination under UNHCR’s Mandate, Unit 2.9, Applicants with Mental Health Conditions or Intellectual Disabilities in UNHCR RSD Procedures* [Standardy postępowania w sprawie ustalania statusu uchodźcy w ramach mandatu UNHCR, rozdział 2.9, Wnioskodawcy z chorobami psychicznymi lub niepełnosprawnościami intelektualnymi w procedurach UNHCR dotyczących ustalania statusu uchodźcy], sierpień 2020 r.

³³³ TSUE (WJ), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38.

³³⁴ TSUE (WJ), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32.

³³⁵ TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 31.

³³⁶ TSUE, 2021, *OA*, op. cit., przypis 196.

Ochrona przed aktami prześladowania w państwie trzecim pozwala [...] na stwierdzenie braku uzasadnionej obawy przed prześladowaniem w rozumieniu tego przepisu tylko wtedy, gdy spełnia wymogi wynikające w szczególności z art. 7 ust. 2 tej dyrektywy³³⁷.

TSUE zauważa dalej, że ponieważ uzasadniona obawa i ochrona są „nierozzerwalnie ze sobą związane, nie mogą one być rozpatrywane w oparciu o odrębną przesłankę ochrony, lecz powinny być oceniane w świetle wymogów przewidzianych w szczególności w art. 7 ust. 2 tej dyrektywy”³³⁸.

Wyrażenie „uzasadniona obawa” oznacza, że obawa wnioskodawcy przed prześladowaniem musi mieć uzasadnione podstawy³³⁹. W sprawie *X, Y i Z* TSUE stwierdził, że:

Należy w tej kwestii stwierdzić, że w ramach dyrektywy właściwy organ, dokonując na podstawie art. 2 lit. c) [dyrektywy w sprawie kwalifikowania, obecnie art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] oceny uzasadnionego charakteru obawy wnioskodawcy przed prześladowaniem, powinien ustalić, czy stwierdzone okoliczności świadczą o takim zagrożeniu, iż **zainteresowany ma prawo obawiać się w sposób uzasadniony**, w związku ze swoją sytuacją osobistą, że rzeczywiście stanie się przedmiotem aktów prześladowania³⁴⁰.

Ten element definicji uchodźcy dotyczy oceny „stopnia zagrożenia” tym, że zainteresowany „stanie się przedmiotem aktów prześladowania” po „powrocie do kraju pochodzenia”³⁴¹. Zdaniem TSUE dany obywatel państwa trzeciego lub bezpaństwowiec „musi też w sposób uzasadniony obawiać się, z powodu sytuacji w jego kraju pochodzenia i postępowania sprawców prześladowań, że **będzie** prześladowany [...]”³⁴². Jak zauważył Trybunał w sprawie *Abdulla*, „[o]koliczności te świadczą bowiem o tym, że państwo trzecie nie chroni swego obywatela przed aktami prześladowania”³⁴³. Trybunał stwierdził dalej:

Stanowią one przyczynę, dla której dana osoba nie może lub nie chce skorzystać z „ochrony” swego państwa pochodzenia w rozumieniu art. 2 lit. c) dyrektywy [w sprawie kwalifikowania, obecnie art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja

³³⁷ Tamże, pkt 56.

³³⁸ Tamże, pkt 61. W tym względzie Trybunał wyraźnie odrzucił stanowisko niektórych sądów Zjednoczonego Królestwa, które, jak zauważył wcześniej TSUE w pkt 27, „uważają, że dostępność wystarczającej ochrony powinna być brana pod uwagę zarówno na etapie oceny elementu dotyczącego »uzasadnionej obawy przed prześladowaniem«, jak i na etapie oceny elementu dotyczącego »ochrony«, z której wnioskodawca nie może lub nie chce skorzystać, przy czym na tych dwóch etapach przesłanka ta nie musi jednak zawsze spełniać tych samych wymogów”.

³³⁹ Jak stwierdził rzecznik generalny Hogan w opinii z dnia 30 kwietnia 2020 r. w sprawie *OA*, C-255/19, EU:C:2020:342, pkt 55, „Z faktu użycia w zawartej w art. 2 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania definicji »uchodźcy« terminu »uzasadniona« obawa wynika między innymi konieczność przeanalizowania, czy warunki panujące w państwie, którego wnioskodawca jest obywatelem, lub w państwie pochodzenia obiektywnie uzasadniają obawę wnioskodawcy przed prześladowaniem” oraz pkt 56, „Uważam, że będzie to wymagało obiektywnego zbadania, czy w państwie, którego wnioskodawca jest obywatelem, podmioty zapewniające ochronę, o których mowa w art. 7 dyrektywy w sprawie kwalifikowania, zapewniają ochronę przed prześladowaniem oraz czy wnioskodawca ma możliwość dostępu do takiej ochrony”.

³⁴⁰ TSUE (WI), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 76 (wyróżnienie dodane).

³⁴¹ Tamże, pkt 76 i 78–79; oraz TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 72–73 i 64. Dalsze omówienie tej kwestii znajduje się w sekcjach 1.5.2 i 1.5.5.

³⁴² TSUE (WI), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 338, pkt 51 (wyróżnienie dodane); oraz TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 28, pkt 43. Zob. też wcześniejsze sformułowanie TSUE w: TSUE (WI), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 57; oraz TSUE, 2021, *OA*, op. cit., przypis 196, pkt 57.

³⁴³ TSUE (WI), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 58.

przekształcona)], to znaczy w sensie zdolności tego państwa do zapobiegania aktom prześladowania lub karania za nie ³⁴⁴.

W celu oceny uzasadnionej obawy konieczna jest zatem ocena oświadczeń wnioskodawcy w świetle wszystkich istotnych okoliczności sprawy (art. 4 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)), a także dokonanie przeglądu okoliczności istniejących w kraju pochodzenia oraz postępowania podmiotów dopuszczających się prześladowania ³⁴⁵.

Oprócz definicji „uchodźcy” w art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), dla zrozumienia pojęcia „uzasadnionej obawy” szczególnie ważny jest jeszcze inny przepis dyrektywy. Art. 4 ust. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi, że fakt doznania prześladowania lub poważnej krzywdy w przeszłości „jest istotną przesłanką potwierdzającą uzasadnioną obawę wnioskodawcy przed prześladowaniem lub rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy, chyba że istnieją zasadne powody, aby uznać, iż akty prześladowania lub wyrządzania poważnej krzywdy się nie powtórzą” ³⁴⁶. W tym kontekście należy podkreślić, że art. 4 ust. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) dotyczy zarówno ochrony uchodźców, jak i ochrony uzupełniającej, podczas gdy art. 2 lit. d) i motyw 36 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) mają zastosowanie wyłącznie do oceny kwalifikowania do objęcia ochroną uchodźców.

Tradycyjnie przyjmuje się, że „uzasadniona obawa” zawiera w sobie dwa elementy:

- **element subiektywny** – czyli istnienie w umyśle wnioskodawcy obawy rozumianej jako niepokój;
- **element obiektywny** – czyli uzasadnioną podstawę dla tej obawy, zachodzącą w związku z sytuacją w kraju pochodzenia i innymi czynnikami.

W szczególności, w *podręczniku* UNHCR znajduje się stwierdzenie:

Pojęciu „obawy” – która jest stanem umysłu i elementem subiektywnym – towarzyszy określenie „uzasadniona”. Oznacza to, że nie tylko stan uczuć osoby zainteresowanej decyduje o statusie uchodźcy, lecz że musi on zostać potwierdzony przez ocenę sytuacji obiektywnej. Termin „uzasadniona obawa” łączy zatem element subiektywny i obiektywny – **oba** muszą być brane pod uwagę w procedurze ustalania, czy istnieje „uzasadniona obawa” przed prześladowaniem ³⁴⁷.

Ta dwutorowa ocena uzasadnionej obawy jest często określana jako kryterium dwuczłonowe lub subiektywno-obiektywne. To kryterium dwuczłonowe zostało przyjęte bez dalszej analizy lub modyfikacji przez kilka sądów krajowych wysokiego szczebla ³⁴⁸.

³⁴⁴ TSUE (WJ), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 59.

³⁴⁵ TSUE (WJ), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 51; oraz TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 31, pkt 43. Zob. też wcześniejsze sformułowanie TSUE w: TSUE (WJ), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 57 (który nie odnosi się wyraźnie do podmiotów dopuszczających się prześladowania).

³⁴⁶ Dalsze omówienie kwestii prześladowania w przeszłości znajduje się w sekcji 1.5.3.

³⁴⁷ Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 38 (wyróżnienie dodane).

³⁴⁸ Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 29 marca 2001 r., *Zgnat'ev przeciwko Minister for Justice, Equality and Law Reform*, [2001] IEHC 70, pkt 6; oraz Sąd Najwyższy (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 7 lipca 2010 r., *HJ (Iran) i HT (Kamerun) przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2010] UKSC 31 (dalej jako: Sąd Najwyższy (Zjednoczone Królestwo), 2010, *HJ (Iran) i HT (Kamerun)*), pkt 17.

Jednakże tak zdefiniowany wymóg obecności elementu subiektywnego jest kwestionowany przez sądy i trybunały krajowe z kilku powodów³⁴⁹. Po pierwsze, wiąże się z nim niebezpieczeństwo utożsamiania braku wiarygodności z brakiem subiektywnej obawy. W istocie, nawet w przypadku stwierdzenia, że całość lub część zeznań wnioskodawcy nie jest wiarygodna, decydent musi jednak ocenić rzeczywiste ryzyko, na jakie narażony jest wnioskodawca, na podstawie innych istotnych dowodów. Po drugie, analiza wyłącznie elementu obiektywnego pozwala uniknąć ogromnego ryzyka praktycznego związanego z próbą obiektywnej oceny uczuć i emocji wnioskodawcy. Po trzecie, brak subiektywnej obawy nie miałby sam w sobie decydującego znaczenia, ponieważ niektórzy wnioskodawcy, tacy jak małe dzieci i osoby z zaburzeniami psychicznymi, mogą w ogóle nie być w stanie odczuwać lub wyrażać strachu. Inni, jak na przykład osoby odważne lub skłonne do brawury, mogą po prostu nie odczuwać strachu nawet w obliczu poważnych niebezpieczeństw.

Jak wspomniano wcześniej, w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) nie zdefiniowano, co należy rozumieć przez „uzasadnioną obawę”. TSUE również nie zajmował się bezpośrednio tą kwestią. W sprawie *Y i Z* Trybunał stwierdził, że dokonując oceny ryzyka prześladowania, „właściwy organ powinien brać pod uwagę szereg czynników, zarówno obiektywnych jak subiektywnych”, ale jasne jest, że Trybunał miał tu na myśli czynniki osobiste wnioskodawcy, w szczególności (w tym przypadku) tożsamość/wierzenia religijne³⁵⁰. Nie miał na myśli obawy.

Tak więc odpowiednie wyroki TSUE, które omawiają pojęcie „uzasadnionej obawy”, nie odnoszą się do subiektywnej obawy zgodnej z definicją zawartą w *podręczniku UNHCR* („obaw[a]» – która jest stanem umysłu i elementem subiektywnym”) ³⁵¹. Zdaniem TSUE, dokonując oceny tego, „czy wnioskodawca ma uzasadnioną obawę przed prześladowaniem”, właściwe organy winny raczej „ustalić, czy stwierdzone okoliczności świadczą – lub nie – o takim zagrożeniu, że zainteresowany może w sposób uzasadniony obawiać się, w związku ze swoją sytuacją osobistą, iż rzeczywiście stanie się ofiarą aktów prześladowania” ³⁵². Można to uznać za wskazówkę, że według TSUE ocena uzasadnionej obawy nie wymaga ustalenia, czy wnioskodawca odczuwa subiektywną obawę, a jedynie sprawdzenia kryterium obiektywnego, które uwzględnia zarówno indywidualne, jak i ogólne okoliczności zgodnie z art. 4 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

Zastosowanie kryterium obiektywnego wymaga jednak starannego rozważenia kwestii obejmujących czynniki subiektywne, takie jak opinie i przekonania wnioskodawcy. Zatem „właściwy organ powinien zbadać, z uwzględnieniem osobistej sytuacji zainteresowanego, czy [...] narażony jest on na **rzeczywiste niebezpieczeństwo**” prześladowania ³⁵³. Jak podkreślono

³⁴⁹ Zob. na przykład Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 16 grudnia 1987 r., *R przeciwko Secretary of State for the Home Department, ex parte Sivakumaran i inni*; oraz Komisja Odwoławcza ds. Uchodźców (Commission des recours des réfugiés (CRR)), (Francja), decyzja z dnia 20 października 1999 r., Straracexka, nr 140222. Więcej informacji szczegółowych znajduje się w: Zimmermann, A. i Mahler, C., „Article 1 A, para. 2 (Definition of the Term »Refugee« / Définition du terme »réfugié«)”, [w:] Zimmermann (red.), *The 1951 Convention and Protocol. A Commentary*, op. cit., przypis 168, s. 338–341; Hathaway i Foster, *The Law of Refugee Status*, op. cit., przypis 128, s. 95–105; Colloquium on Challenges in International Refugee Law, „*The Michigan guidelines on well-founded fear*”, *Michigan Journal of International Law*, t. 26, nr 2, 2005, s. 492–502, ppkt 3–6; oraz Goodwin-Gill i McAdam, *The Refugee in International Law*, op. cit., przypis 25, s. 81–82.

³⁵⁰ TSUE (WI), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 70–71.

³⁵¹ Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 38.

³⁵² TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 31, pkt 72, odnoszący się do wyroku TSUE (WI), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 76. Zob. też TSUE (WI), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32.

³⁵³ TSUE (WI), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 72 (wyróżnienie dodane).

wcześniej, zdaniem Trybunału „uzasadniona obawa” musi sprowadzać się do obawy, że wnioskodawca „**będzie** prześladowany [...]”³⁵⁴. Innymi słowy, przy określaniu poziomu ryzyka, na które wnioskodawca będzie narażony w kraju pochodzenia, należy wziąć pod uwagę osobiste cechy wnioskodawcy, jak również jego sytuację osobistą. W sprawie *Y i Z* TSUE orzekł, że:

[...] Subiektywna okoliczność, iż publiczne praktykowanie określonych obrzędów religijnych [...] jest **zdaniem zainteresowanego szczególnie ważne** dla zachowania jego tożsamości religijnej, stanowi istotny czynnik w **ocenie poziomu zagrożenia**, jakiemu podlega wnioskodawca w kraju pochodzenia z powodu swojego wyznania, nawet jeśli praktykowanie tych obrzędów nie jest zasadniczą kwestią dla odpowiedniej wspólnoty religijnej³⁵⁵.

1.5.2. Standard dowodu

W dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) nie określono standardu dowodu wymaganego do uznania obawy za „uzasadnioną”. W sprawie *Y i Z* TSUE wyjaśnił jednak, że „uzasadniona obawa” dotyczy oceny ryzyka („stopnia zagrożenia”³⁵⁶ i że przy ocenie, czy wnioskodawca ma uzasadnioną obawę przed prześladowaniem, właściwe organy winny:

W ramach dyrektywy [w sprawie kwalifikowania] [...] ustalić, czy stwierdzone okoliczności świadczą o takim zagrożeniu, iż zainteresowany ma prawo obawiać się **w sposób uzasadniony**, w związku ze swoją sytuacją osobistą, że rzeczywiście stanie się przedmiotem aktów prześladowania³⁵⁷.

W sprawie *Y i Z* TSUE najwyraźniej używa wyrażenia „rzeczywiste niebezpieczeństwo prześladowania”³⁵⁸ jako synonimu pojęcia „uzasadniona obawa przed prześladowaniem”.

Kryterium TSUE dotyczące „**uzasadnionej obawy**” jest zgodne z kryteriami umożliwiającymi ocenę uzasadnionej obawy opracowanymi przez sądy i trybunały krajowe państw członkowskich. Na przykład według niemieckiego Federalnego Sądu Administracyjnego obawa przed prześladowaniem jest uzasadniona, jeżeli, biorąc pod uwagę indywidualną sytuację wnioskodawcy, wnioskodawca jest faktycznie zagrożony prześladowaniem w rozumieniu art. 2 lit. d) z powodu okoliczności panujących w jego kraju pochodzenia, ze znacznym **prawdopodobieństwem lub realnym ryzykiem**³⁵⁹. Ponieważ pomimo tego sformułowania ten sam sąd wyjaśnia, że kryterium to ma niższy próg niż to, które wymaga prawdopodobieństwa przekraczającego 50%³⁶⁰, standard ten – jak się wydaje – pokrywa się z tym stosowanym przez sądy i trybunały brytyjskie. Według wykładni brytyjskiego Sądu

³⁵⁴ Tamże, pkt 51 (wyróżnienie dodane); oraz TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 31, pkt 43. Zob. też wcześniejsze sformułowanie TSUE w: TSUE (WI), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 57. Zob. też TSUE, 2021, *OA*, op. cit., przypis 196, pkt 57.

³⁵⁵ TSUE (WI), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 70 (wyróżnienie dodane).

³⁵⁶ Tamże, pkt 77.

³⁵⁷ Tamże, pkt 76 (wyróżnienie dodane). Zob. też TSUE (WI), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 89; oraz TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 31, pkt 72.

³⁵⁸ TSUE (WI), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 79. Zob. też sekcja 2.5.1 poniżej dotycząca rzeczywistego ryzyka doznania poważnej krzywdy.

³⁵⁹ BVerwG (Niemcy), 2013, nr 10 C 23.12 (tłumaczenie na język angielski), op. cit., przypis 240, pkt 19.

³⁶⁰ BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 4 lipca 2019 r., 1 C 37.18, DE:BVerwG:2019:040719U1C37.18.0, pkt 13.

Najwyższego, jeżeli istnieje „rzeczywiste i znaczące ryzyko” lub „uzasadniony poziom prawdopodobieństwa” prześladowania, obawę uznaje się za uzasadnioną ³⁶¹.

Co najważniejsze, wszystkie te kryteria potwierdzają, że obawa jest uzasadniona, mimo że prawdopodobieństwo wystąpienia prześladowań nie przekracza 50%. Podobnie ETPC w sprawie *Saadi przeciwko Włochom*, w kontekście art. 3 EKPC, orzekł, że wnioskodawca nie jest zobowiązany do „[udowodnienia], że jest wysoce prawdopodobne, iż będzie poddany złemu traktowaniu” ³⁶². Kryterium „uzasadnionej obawy” oznacza więc, że o ile sama szansa lub mało prawdopodobna możliwość bycia prześladowanym nie stanowi ryzyka wystarczającego do stwierdzenia uzasadnionej obawy, wnioskodawca nie ma obowiązku wykazania, że istnieje ponad 50% prawdopodobieństwo, iż będzie prześladowany ³⁶³.

1.5.3. Aktualne ryzyko, perspektywiczna ocena i znaczenie prześladowania w przeszłości (art. 4 ust. 4)

Użycie czasu teraźniejszego w definicji uchodźcy w art. 2 lit. d) („na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem [...] **przebywa** poza państwem swojego obywatelstwa [...]” (wyróżnienie dodane)) wskazuje, że ocena dotyczy obecnej sytuacji wnioskodawcy i tego, czy wnioskodawca obecnie ma uzasadnioną obawę przed prześladowaniem. Słowo „obawa” odzwierciedla perspektywiczny aspekt definicji uchodźcy zawartych w Konwencji dotyczącej statusu uchodźców i dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Zdaniem TSUE, ocena uzasadnionej obawy polega na ocenie stopnia zagrożenia tym, że zainteresowany będzie prześladowany po powrocie do kraju pochodzenia ³⁶⁴. Odzwierciedla również uznanie tego, że groźba prześladowania może być wystarczająca, aby stanowić prześladowanie ³⁶⁵. Zainteresowany nie musi zatem czekać ze złożeniem wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, aż stanie się obiektem prześladowania, ale może złożyć taki wniosek „w obawie” przed prześladowaniem, jakiego może doświadczyć w przyszłości.

TSUE podkreślił perspektywiczny charakter uzasadnionej obawy w sprawie *Y i Z*, w której orzekł:

Dokonując na podstawie art. 2 lit. c) [dyrektywy w sprawie kwalifikowania, obecnie art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] oceny uzasadnionego charakteru obawy wnioskodawcy przed prześladowaniem, powinien ustalić, czy stwierdzone okoliczności świadczą o takim zagrożeniu, iż zainteresowany ma prawo obawiać się w sposób uzasadniony, w związku ze swoją sytuacją osobistą, że **rzeczywiście stanie się** przedmiotem aktów prześladowania ³⁶⁶.

³⁶¹ Sąd Najwyższy (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 25 lipca 2012 r., *RT (Zimbabwe) i inni przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2012] UKSC 38 (dalej jako: Sąd Najwyższy (Zjednoczone Królestwo), 2012, *RT (Zimbabwe)*), pkt 55.

³⁶² ETPC (WI), wyrok z dnia 28 lutego 2008 r., *Saadi przeciwko Włochom*, nr 37201/06, CE:ECHR:2008:0228JUD003720106, (dalej jako: ETPC (WI), 2008, *Saadi*), pkt 140.

³⁶³ Zob. sprawy cytowane w poprzednich pięciu przypisach.

³⁶⁴ TSUE (WI), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 68, 78 i 80; oraz TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 31, pkt 60, 70 i 74. Zob. też Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 45.

³⁶⁵ TSUE (WI), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 77; oraz TSUE, 2018, *Ahmedbekova*, op. cit., przypis 68, pkt 45–46 i 50.

³⁶⁶ TSUE (WI), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 76 (wyróżnienie dodane). Zob. też TSUE (WI), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 89; oraz TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 31, pkt 72.

Trybunał podkreślił ponadto, że takiej „oceny stopnia zagrożenia [...] w każdym razie należy dokonywać **z uwagą i ostrożnością**”³⁶⁷. Ocena tak musi ponadto opierać się wyłącznie na „konkretnej ocenie okoliczności faktycznych, zgodnie z zasadami określonymi w szczególności w art. 4 dyrektywy [w sprawie kwalifikowania]”³⁶⁸. Chociaż ETPC nie używa sformułowania „uwaga i ostrożność”, to stwierdza w podobnym duchu, że ocena istnienia rzeczywistego ryzyka naruszenia art. 3 EKPC musi bezwzględnie być rygorystyczna³⁶⁹.

TSUE nie odniósł się też jeszcze do kwestii tego, jak daleko w przyszłość powinni patrzeć decydenci, dokonując oceny perspektywicznej. Z orzecznictwa dotyczącego dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), Karty UE lub EKPC nie wynika jasno, jak bezpośrednio musi być ryzyko prześladowania lub doznania poważnej krzywdy³⁷⁰.

Ważnym elementem oceny obecnego ryzyka prześladowania jest fakt **prześladowania** wnioskodawcy w przeszłości. Art. 4 ust. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) dotyczy znaczenia prześladowania w przeszłości i stanowi, co następuje.

Art. 4 ust. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Fakt, że wnioskodawca już doznał prześladowania lub poważnej krzywdy albo że bezpośrednio groziło mu takie prześladowanie lub poważna krzywda, jest **istotną przesłanką** potwierdzającą uzasadnioną obawę wnioskodawcy przed prześladowaniem lub rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy, chyba że istnieją zasadne powody, aby uznać, iż akty prześladowania lub wyrządzania poważnej krzywdy się nie powtórzą. [Wyróżnienie dodane].

Podobnie jak prześladowanie w chwili obecnej, prześladowanie w przeszłości obejmuje nie tylko akty prześladowania, ale także zagrożenie prześladowaniem³⁷¹. W związku z tym zarówno akty prześladowania w przeszłości, jak i zagrożenie prześladowaniem w przeszłości stanowią „**poszlakę zasadności** [...] obaw [wnioskodawcy], że w przypadku jego powrotu do państwa pochodzenia prześladowania ponownie będą miały miejsce”³⁷². Jeżeli wnioskodawca już doznał prześladowania lub bezpośrednio groziło mu takie prześladowanie, wówczas zgodnie z art. 4 ust. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (obecnie art. 4 ust. 4

³⁶⁷ TSUE (WI), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 77 (wyróżnienie dodane). Zob. też TSUE (WI), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 90; oraz TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 31, pkt 73.

³⁶⁸ TSUE (WI), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 77. Co najmniej w postępowaniach odwoławczych przed sądem lub trybunałem pierwszej instancji, na mocy art. 46 ust. 3 dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona) wymagane jest „pełne rozpatrzenie *ex nunc* zarówno okoliczności faktycznych, jak i kwestii prawnych”.

³⁶⁹ ETPC (WI), wyrok z dnia 15 listopada 1996 r., *Chahal przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 22414/93, CE:ECHR:1996:1115JUD002241493 (dalej jako: ETPC (WI), 1996, *Chahal*), pkt 96; oraz ETPC (WI), 2008, *Saadi*, op. cit., przypis 362, pkt 129.

³⁷⁰ Zob. Anderson, A., Foster, M., Lambert, H. i McAdam, J., „*Imminence in refugee and human rights law: a misplaced notion for international protection*”, *International Comparative Law Quarterly*, t. 68, nr 1, 2019 (dalej jako: Anderson i in., „*Imminence in refugee and human rights law*”). Na s. 111 podnoszą oni, że kryterium „natychmiastowości” nie znajduje poparcia w orzecznictwie dotyczącym uchodźców.

³⁷¹ TSUE (WI), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 94 i 96–97.

³⁷² Tamże, pkt 94 (wyróżnienie dodane). Zob. też TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 31, pkt 64; oraz Sąd Administracyjny (Upravno Sodišče) (Słowenia), wyrok z dnia 24 kwietnia 2015 r., I U 411/2015-57 (dalej jako: Sąd Administracyjny (Słowenia), 2015, I U 411/2015-57), pkt 74 (podkreślając znaczenie terminu „istotne wskazanie”). Kwestię tę omówiono szerzej również w: Sąd Administracyjny (Upravno Sodišče) (Słowenia), wyrok z dnia 18 kwietnia 2014 r., Essomba, I U 1982/2013-45; i Sąd Administracyjny (Upravno Sodišče) (Słowenia), wyrok z dnia 24 kwietnia 2014 r., Mustafa, I U 1474/2013-26 (w obu odniesiono się do ETPC, wyrok z dnia 10 grudnia 2009 r., *Koktysh przeciwko Ukrainie*, nr 43707/07, CE:ECHR:2009:1210JUD004370707, pkt 90).

dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)), samo w sobie będzie to miało charakter „istotnego wskazania uzasadnionej obawy”³⁷³.

Oznacza to, że chociaż wnioskodawca nie musi wykazywać, że doświadczył **prześladowania w przeszłości**, to **dowody na prześladowanie w przeszłości stanowią istotną przesłankę** potwierdzającą uzasadnioną obawę wnioskodawcy przed prześladowaniem, chyba że istnieją zasadne powody, aby uznać, że takie prześladowania się nie powtórzą³⁷⁴.

Zasadnym powodem, dla którego można uznać, że takie prześladowania się nie powtórzą, może być indywidualna sytuacja wnioskodawcy, na przykład fakt, że jego prześladowcy przenieśli się do innego kraju. Takie powody mogą również wynikać z okoliczności ogólnych, na przykład jeśli okoliczności w kraju pochodzenia zmieniły się od czasu wystąpienia prześladowań. Na przykład utrata władzy przez dotychczasowy reżim może stanowić zasadny powód, by uznać, że takie prześladowania się nie powtórzą³⁷⁵. Przez analogię za istotne można tu uznać kryteria klauzuli dotyczącej ustania statusu, określone w art. 11 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

W wyroku w sprawie *Abdulla TSUE* stwierdził, że ta **zmiana okoliczności** „musi mieć charakter »na tyle znaczący i długotrwały«, by obawy uchodzący przed prześladowaniem nie mogły być dłużej uznawane za uzasadnione”³⁷⁶. Zmiana okoliczności ma charakter „znaczący i trwały” w rozumieniu art. 11 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), „jeżeli czynniki, które uzasadniały obawy uchodzący przed prześladowaniem, mogą zostać uznane za **wyeliminowane na trwałe**”³⁷⁷. Innymi słowy, „[o]cena znaczącego i długotrwałego charakteru zmiany okoliczności wiąże się z brakiem uzasadnionych obaw przed aktami prześladowania stanowiącymi poważne naruszenie praw człowieka w rozumieniu art. 9 ust. 1 dyrektywy [w sprawie kwalifikowania]”³⁷⁸. Słowa „istotna przesłanka” w art. 4 ust. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wyraźnie wskazują, że decydenci krajowi muszą zawsze uznawać fakt doznania prześladowania (i poważnej krzywdy) w przeszłości za istotną przesłankę potwierdzającą uzasadnioną obawę (i rzeczywiste ryzyko), chyba że istnieją zasadne powody, aby uznać, że takie prześladowania lub poważna krzywda się nie powtórzą.

W sprawie *Abdulla TSUE* stwierdził również, że w przypadku gdy zgodnie z art. 4 ust. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (obecnie art. 4 ust. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)) wnioskodawcy powołują się na akty prześladowania lub zagrożenie prześladowaniem w przeszłości w celu wykazania uzasadnionej obawy przed prześladowaniem, że „to prześladowanie lub zagrożenie takim prześladowaniem wykazuje związek z powodem prześladowania podnoszonym przez wnioskodawcę”³⁷⁹ (zob. sekcja 1.6 poniżej dotycząca powodów prześladowania).

³⁷³ TSUE (WJ), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 75; oraz TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 28, pkt 64.

³⁷⁴ TSUE (WJ), 2018, *MP*, op. cit., przypis 34, pkt 33.

³⁷⁵ BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 7 lutego 2008 r., nr 10 C 33.07., BVerwG:2008:070208B10C33.07.0, (tłumaczenie na język angielski), pkt 40 i 41.

³⁷⁶ TSUE (WJ), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 72 (wyróżnienie dodane).

³⁷⁷ Tamże, pkt 73 (wyróżnienie dodane).

³⁷⁸ Tamże, pkt 73.

³⁷⁹ Tamże, pkt 94.

Wnioskodawca, który przed opuszczeniem kraju pochodzenia nie był prześladowany ani bezpośrednio zagrożony prześladowaniem, może jednak wykazać – za pomocą innych dowodów – uzasadnioną obawę przed prześladowaniem w dającej się przewidzieć przyszłości. Jest to logiczną implikacją art. 5 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), który dotyczy wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej *sur place*. Dopuszczenie wniosków *sur place* wyraźnie wskazuje, że przy ocenie znaczenia prześladowań w przeszłości konieczne jest rozróżnienie wnioskodawców, którzy uciekli przed prześladowaniami i nadal odczuwają uzasadnioną obawę, od tych, których uzasadniona obawa przed prześladowaniem powstała po opuszczeniu kraju pochodzenia³⁸⁰. Ponadto należy pamiętać, że wnioskodawca mógł doznać wcześniej krzywdy, która nie była równoznaczna z prześladowaniem, ale która stanowi mimo to istotny dowód w ocenie uzasadnionej obawy przed prześladowaniem w przyszłości.

1.5.4. Dowody na ryzyko ponoszone przez osoby znajdujące się w podobnej sytuacji

Mimo wymogu, by wnioskodawca „w sposób uzasadniony obawia[ł] się, [...] że **będzie prześladowany**”³⁸¹, **ustalenia dotyczące uzasadnionej obawy niekoniecznie muszą opierać się na własnych doświadczeniach wnioskodawcy**³⁸². Na to, że obawy wnioskodawcy są uzasadnione, mogą wskazywać na przykład doświadczenia członków rodziny lub znajomych wnioskodawcy lub innych członków grupy rasowej, religijnej lub społecznej, której wnioskodawca jest członkiem³⁸³. W sprawie *Ahmedbekova* TSUE zauważył, że:

W ramach indywidualnej oceny wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej należy uwzględnić zagrożenie prześladowaniem i poważną krzywdą członka rodziny wnioskodawcy, w celu ustalenia, czy ze względu na więź rodzinną łączącą go z tą osobą wnioskodawca sam jest narażony na prześladowanie lub poważną krzywdę³⁸⁴.

Konieczność rozważenia, czy w kontekście ochrony międzynarodowej poważna krzywda może dotknąć jednostkę jedynie z powodu jej przynależności do grupy, została podkreślona przez TSUE w sprawie *Elgafaji* w kontekście art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)³⁸⁵.

1.5.5. Kwestia ukrywania

Kwestia ukrywania nie została poruszona ani w tekście Konwencji dotyczącej statusu uchodźców, ani w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), ale zyskała na znaczeniu za sprawą wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej składanych ze względu na obawę przed prześladowaniem na tle religijnym lub prześladowaniem ze względu

³⁸⁰ Zob. sekcja 1.10, która dotyczy pojęcia uchodźcy *sur place*.

³⁸¹ TSUE (WJ), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 51; oraz TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 31, pkt 43. Zob. też wcześniejsze sformułowanie TSUE w: TSUE (WJ), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 57; oraz TSUE, 2021, *OA*, op. cit., przypis 196, pkt 57.

³⁸² Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 43.

³⁸³ Zob. w tym względzie motyw 36 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), który stanowi: „Członkowie rodziny są zazwyczaj, z racji samego pokrewieństwa z uchodźcą, narażeni na akty prześladowania w sposób, który może stanowić podstawę nadania im statusu uchodźcy”. Zob. też sekcja 1.6.2.4.2 poniżej, która dotyczy przynależności do szczególnej grupy społecznej, w tym do określonej rodziny, jako powodu prześladowania.

³⁸⁴ TSUE, 2018, *Ahmedbekova*, op. cit., przypis 68, pkt 51.

³⁸⁵ TSUE (WJ), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis 52, pkt 37–43.

na orientację seksualną. Termin ten jest używany w odniesieniu do błędnego przekonania, że od wnioskodawców można oczekiwać ukrywania lub powstrzymywania się od działalności, przez którą mogą być prześladowani, a tym samym, że na tej podstawie można im odmówić nadania statusu uchodźcy. Innymi słowy, w ramach tego błędnego przekonania sugeruje się, że skoro wnioskodawcy mogą zapobiec prześladowaniom poprzez ukrywanie swojej działalności, to ich obawa przestaje być uzasadniona.

W wyrokach w sprawach *Y i Z* oraz *X, Y i Z* TSUE **zaprzeczył, jakoby istniał taki wymóg ograniczania lub ukrywania**. W sprawie *Y i Z* skierowane do TSUE zapytanie brzmiało, czy obawa przed prześladowaniem jest uzasadniona, jeśli, bez konieczności całkowitego zaprzestania praktyk religijnych, wnioskodawca może „uniknąć prześladowania [...], rezygnując z dokonywania tam określonych czynności religijnych”³⁸⁶. Podobne pytanie zadano następnie TSUE w sprawach połączonych *X, Y i Z*, a mianowicie, czy można oczekiwać, że wnioskodawca uniknie prześladowań poprzez „ukrywanie swojego homoseksualizmu [przed wszystkimi w kraju pochodzenia] [...] lub [...] zachowywa[nie] powściągliwość[ci] w wyrażaniu tej orientacji seksualnej”³⁸⁷.

W sprawach *Y i Z* TSUE potraktował zasady określone w art. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (obecnie art. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)) całościowo, aby ustalić, czy można racjonalnie oczekiwać, że wnioskodawca powstrzyma się od praktyk religijnych, które naraziłyby go na ryzyko prześladowania. W wyroku stwierdził, że:

Żadna z tych zasad [zawartych w art. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania] nie wskazuje, by przy ocenie stopnia zagrożenia rzeczywistymi aktami prześladowania w określonych okolicznościach należało brać pod uwagę możliwość uniknięcia przez wnioskodawcę niebezpieczeństwa prześladowania poprzez rezygnację z odpowiednich praktyk religijnych, a w konsekwencji z ochrony, jaką dyrektywa ma mu za zadanie zapewnić poprzez przyznanie statusu uchodźcy. W związku z powyższym w razie ustalenia, że zainteresowany po powrocie do kraju pochodzenia będzie dokonywał praktyk religijnych narażających go na rzeczywiste niebezpieczeństwo prześladowania, należy przyznać mu status uchodźcy [...]. Okoliczność, że mógłby on uniknąć tego niebezpieczeństwa poprzez rezygnację z określonych czynności religijnych, jest co do zasady pozbawiona znaczenia.

[...]

Oceniając w sposób indywidualny wniosek o przyznanie statusu uchodźcy właściwy organ nie może racjonalnie oczekiwać, że wnioskodawca zrezygnuje z owych czynności religijnych³⁸⁸.

Jednak istotne jest także uwzględnienie znaczenia danej praktyki dla wnioskodawcy przy określaniu poziomu ryzyka, na jakie dana osoba byłaby narażona w kraju pochodzenia. Jak stwierdził TSUE:

³⁸⁶ TSUE (WJ), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 73.

³⁸⁷ TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 31, pkt 65.

³⁸⁸ TSUE (WJ), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 78–80 (wyróżnienie dodane). Zob. też sekcja 1.6.2.2 dotycząca religii jako powodu prześladowania.

Subiektywna okoliczność, iż publiczne praktykowanie określonych obrzędów religijnych będących przedmiotem kwestionowanych ograniczeń jest zdaniem zainteresowanego szczególnie ważne dla zachowania jego tożsamości religijnej, stanowi istotny czynnik w ocenie poziomu zagrożenia, jakiemu podlega wnioskodawca w kraju pochodzenia z powodu swojego wyznania, nawet jeśli praktykowanie tych obrzędów nie jest zasadniczą kwestią dla odpowiedniej wspólnoty religijnej ³⁸⁹.

Ponadto przy ocenie, czy wnioskodawca ma uzasadnioną obawę przed prześladowaniem, „właściwy organ [...] powinien ustalić, czy stwierdzone okoliczności świadczą o takim zagrożeniu, iż zainteresowany ma prawo obawiać się w sposób uzasadniony, w związku ze swoją sytuacją osobistą, że rzeczywiście stanie się przedmiotem aktów prześladowania” ³⁹⁰. Ocena stopnia zagrożenia musi ponadto opierać się wyłącznie na „konkretnej ocenie okoliczności faktycznych” ³⁹¹.

W sprawie *X, Y i Z* TSUE przyjął analogiczne podejście i stwierdził, że „właściwe organy nie mogą zasadnie oczekiwać, że w celu uniknięcia ryzyka prześladowań osoba ubiegająca się o azyl będzie ukrywała swój homoseksualizm w państwie swojego pochodzenia lub będzie zachowywać powściągliwość w wyrażaniu swojej orientacji seksualnej” ³⁹². Nie obejmuje to jednak **czynów uznawanych za przestępstwa** zgodnie z prawem krajowym państw członkowskich UE ³⁹³. W przeciwnym razie, do celów ustalenia powodów prześladowania, nie ma ograniczeń co do „postawy, jaką mogą przybrać członkowie szczególnej grupy społecznej w związku z ich tożsamością, lub do zachowań, które mieszczą się – lub nie – w pojęciu orientacji seksualnej” ³⁹⁴. Wymaganie od członków grupy społecznej, których łączy ta sama orientacja seksualna, że będą ukrywać tę orientację, „stoi w sprzeczności z samym uznaniem jej za cechę tak ważną dla tożsamości danej osoby, że osoby tej nie można zmuszać do odstąpienia od owej cechy” ³⁹⁵. Nie można też oczekiwać od wnioskodawców, by ukrywali swoją orientację seksualną w celu uniknięcia prześladowań ³⁹⁶. Fakt, że wnioskodawca mógłby uniknąć ryzyka prześladowania poprzez zachowanie większej niż osoba heteroseksualna powściągliwości w wyrażaniu swojej orientacji seksualnej, nie powinien być w tym względzie brany pod uwagę ³⁹⁷.

³⁸⁹ TSUE (WJ), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 70.

³⁹⁰ TSUE (WJ), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 76.

³⁹¹ Tamże, pkt 77.

³⁹² TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 31, pkt 74–76.

³⁹³ Tamże, pkt 66–67.

³⁹⁴ Tamże, pkt 67–68.

³⁹⁵ Tamże, pkt 70.

³⁹⁶ Tamże, pkt 71.

³⁹⁷ Tamże, pkt 75; zob. też Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 6 marca 2019 r., *WA (Pakistan) przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2019] EWCA Civ 302.

Niemiecki Federalny Sąd Administracyjny przyjął powyższe podejście, stosując wyrok TSUE w sprawie *Y i Z* w postępowaniu krajowym, stwierdzając, że nie można oczekiwać takiego ograniczania lub dyskrecji³⁹⁸.

Wydaje się, że wyżej wymienione wnioski z wyroków w sprawach *Y i Z* oraz *X, Y i Z* przez analogię mają również zastosowanie do przekonañ politycznych³⁹⁹. Jak dotąd jednak TSUE nie wypowiedział się w tej kwestii.

1.6. Powody prześladowania (art. 9 ust. 3 i art. 10)

W niniejszej sekcji przeanalizowano związek między powodami prześladowania a aktami prześladowania lub brakiem ochrony przed takimi aktami. Następnie omówiono pięć powodów prześladowania. Sekcja składa się z dwóch podsekcji, jak określono w tabeli 13.

Tabela 13: Struktura sekcji 1.6

Sekcja	Tytuł	Strona
1.6.1	<u>Związek między powodami prześladowania a aktami prześladowania lub brakiem ochrony (art. 9 ust. 3)</u>	97
1.6.2	Powody prześladowania (art. 2 lit d) i art. 10)	101

³⁹⁸ BVerwG (Niemcy), 2013, nr [10 C 23.12](#) (tłumaczenie na język angielski), op. cit., przypis [240](#), pkt 27. Zob. też Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), wyrok z dnia 8 lutego 2017 r., nr [379378](#), FR:CECHR:2017:379378.20170208, w którym orzeczono, że od wnioskodawcy nie należy wymagać ukrywania swojego homoseksualizmu lub powściągliwości w wyrażaniu swojej orientacji seksualnej w celu uniknięcia ryzyka prześladowania; oraz czeski Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud), wyrok z dnia 29 maja 2014 r., *XY przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych*, nr 5, *Azs 2/2013-26* (streszczenie tej sprawy w języku angielskim przedstawiono i omówiono na warsztatach IARLJ w Berlinie 1 czerwca 2015 r.: „Uznawanie statusu uchodźcy a dyskrecja w zachowaniu”). W tej sprawie czeski sąd przyjął podejście zaprezentowane przez TSUE w sprawie *Y i Z* dotyczącej Irańczyka, który przeszedł na chrześcijaństwo. Z odnośnych informacji o kraju pochodzenia wynikało między innymi, że mimo utrzymywania się poważnych represji wobec konwertytów w Iranie (kara śmierci przewidziana na mocy prawa, tortury, więzienie), irańskie sądy nie skazują ich na karę śmierci, jeśli podczas procesu wyzrekną się wiary, na którą przeszli, oraz że władze irańskie zazwyczaj tolerują religie nieislamskie, jeśli są one praktykowane prywatnie i nie są propagowane w miejscach publicznych. Odnosząc się do wyroku TSUE w sprawie *Y i Z*, Najwyższy Sąd Administracyjny powtórzył jednak, że od osoby ubiegającej się o udzielenie ochrony międzynarodowej nie można wymagać, aby w celu uniknięcia prześladowań w kraju pochodzenia powstrzymywała się od publicznego wyrażania swojej wiary.

³⁹⁹ Zob. niderlandzka Rada Stanu (Raad van State) (Niderlandy), wyrok z dnia 21 listopada 2018 r., 201701423/1/V2, NL:RVS:2018:3735, pkt 5.6, 5.7 i 19.1.

1.6.1. Związek między powodami prześladowania a aktami prześladowania lub brakiem ochrony (art. 9 ust. 3)

Art. 9 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi, co następuje.

Art. 9 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Zgodnie z art. 2 lit. d) musi istnieć związek między powodami określonymi w art. 10 a aktami prześladowania określonymi w ust. 1 niniejszego artykułu lub brakiem ochrony przed takimi aktami.

Innymi słowy, wymagany związek może być powiązany z:

- **aktami prześladowania** (sekcja 1.6.1.1) albo
- **brakiem ochrony przed takimi aktami** (sekcja 1.6.1.2).

1.6.1.1. Związek z aktami prześladowania

Z wymogu istnienia związku jasno wynika, że akty prześladowania same w sobie nie kwalifikują danej osoby jako uchodźcy, chyba że zostały popełnione **z jednego z powodów prześladowania określonych w art. 10 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)**. Powody te to rasa, religia, narodowość, przynależność do szczególnej grupy społecznej i przekonania polityczne. Panuje ogólna zgoda co do tego, że jeden z pięciu powodów nie musi być **wyłącznym** motywem takich czynów, aby można było ustalić wymagany związek przyczynowy. Akty prześladowania mogą wynikać również z innych powodów⁴⁰⁰. Na przykład w przypadku handlu ludźmi główna motywacja przestępców może mieć charakter ekonomiczny, ale niezależnie od tego mogą oni wybierać ofiary z co najmniej jednego z pięciu powodów określonych w art. 10⁴⁰¹.

Jak dotąd TSUE nie orzekał jeszcze w sprawie, jaki dokładnie charakter ma mieć związek wymagany na mocy art. 9 ust. 3. Zgodnie z obszernym orzecznictwem krajowym istnienie tego związku, podobnie jak związku, który musi zostać ustalony na podstawie Konwencji dotyczącej statusu uchodźców, jest wykazane, jeśli jeden z powodów jest **czynnikiem**

⁴⁰⁰ Zob. na przykład Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 9 listopada 2016 r., *SM przeciwko Refugee Appeals Tribunal*, [2016] IEHC 638 (dalej jako: Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), 2016, *SM przeciwko Refugee Appeals Tribunal*), w którym stwierdzono, że powód określony w Konwencji musi być „istotnym przyczyniającym się czynnikiem” oraz że istnienie innych powodów (w tym przypadku przekupienie policjantów przez domniemanego sprawcę zgwałcenia, które uznano za prześladowanie) „nie [...] spowodowałoby odrzucenia wniosku o udzielenie ochrony na mocy Konwencji” (pkt 66); Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 30 września 2008 r., SN przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, nr 5, Azs 66/2008-70 (*streszczenie w języku angielskim*) (dalej jako: Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), 2008, SN przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, nr 5, Azs 66/2008-70 (*streszczenie w języku angielskim*)); oraz Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 25 marca 1999 r., *Islam przeciwko Secretary of State for the Home Department Immigration Appeal Tribunal and Another, ex parte Shah*, [1999] UKHL 20 (dalej jako: Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 1999, *Islam i Shah*).

⁴⁰¹ Biuro UNHCR, *Guidelines on International Protection No 7: The application of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees to victims of trafficking and persons at risk of being trafficked* [Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 7: Zastosowanie art. 1 lit. A pkt 2 Konwencji z 1951 r. lub Protokołu z 1967 r. dotyczącego statusu uchodźców w odniesieniu do ofiar handlu ludźmi i osób zagrożonych handlem ludźmi], 7 kwietnia 2006 r., HCR/GIP/06/07 (dalej jako: Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 7*), pkt 32. Zob. też Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 12 kwietnia 2021 r., nr 5, Azs 317/2020-28, (dalej jako: Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), 2021, nr 5, Azs 317/2020-28), pkt 20. Zob. sekcja 3.3.1.3 poniżej (w której omówiono kontekst handlu ludźmi).

przyczyniającym się ⁴⁰². Tak więc, jeśli jeden z powodów prześladowania jest czynnikiem przyczyniającym się, nie musi to być jedyna, podstawowa lub główna przyczyna, przyczyna bezpośrednia lub pośrednia ani przyczyna „gdyby nie”. Wystarczy, aby powód prześladowania, o którym mowa w art. 10 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), można było zidentyfikować jako istotny dla przyczyny ryzyka prześladowania ⁴⁰³.

Na podobnym stanowisku, choć używając sformułowania „decydujący”, stanął czeski Najwyższy Sąd Administracyjny, który orzekł, że rasa, religia, narodowość, przynależność do szczególnej grupy społecznej, przekonania polityczne lub płeć nie muszą być jedyną przyczyną prześladowania wymierzonego we wnioskodawcę. Wystarczy, aby jedna z tych przyczyn stanowiła decydujący powód poważnej krzywdy lub skutkowałą odmową udzielenia ochrony ⁴⁰⁴.

Wnioskodawca może nie potrafić uzasadnić powodów prześladowania. Rodzi to pytanie, **w jaki sposób należy ustalać istnienie powodu prześladowania.**

Art. 10 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi, co następuje.

Art. 10 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Podczas oceniania, czy obawa wnioskodawcy przed prześladowaniem jest uzasadniona, bez znaczenia jest, czy wnioskodawca rzeczywiście odznacza się rasową, religijną, narodowościową, społeczną lub polityczną cechą powodującą prześladowanie, jeżeli tylko taka cecha jest przypisywana wnioskodawcy przez podmiot dopuszczający się prześladowania.

I tak, w sprawie *EZ*, która dotyczyła odmowy pełnienia służby wojskowej w kontekście konfliktu zbrojnego, TSUE zauważył, że:

W sytuacji konfliktu zbrojnego, a zwłaszcza wojny domowej, i w braku zgodnej z prawem możliwości uchylenia się od obowiązków wojskowych, jest wysoce prawdopodobne, że odmowę odbycia służby wojskowej władze zinterpretowałyby jako akt opozycji politycznej, niezależnie od potencjalnie bardziej złożonej motywacji zainteresowanego ⁴⁰⁵.

⁴⁰² Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 18 października 2006 r., *Secretary of State for the Home Department przeciwko K; Fornah przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2006] UKHL 46 (dalej jako: Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 2006, *Fornah*), pkt 17 (Lord Bingham, popierając interpretację zwrotu „powód przyczyniający się”, użył wyrażenia „rzetelny powód”). BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 24 listopada 2009 r., nr 10 C 24.08 (tłumaczenie na język angielski), pkt 16; orzeczono, że pytaniem jest, czy „środki prześladowania wpłyną na daną osobę, przynajmniej częściowo, we względu na cechy, które są istotne z punktu widzenia azylu”.

⁴⁰³ Zob. też Organ Odwoławczy ds. Statusu Uchodźcy (Nowa Zelandia), wyrok z dnia 6 września 2002 r., nr 72635/01, pkt 173, w którym stwierdzono: „Wystarczy, aby osoba ubiegająca się o nadanie statusu uchodźcy wykazała, że powód określony w Konwencji jest przyczyną przyczyniającą się do ryzyka »bycia prześladowanym«. Przyczyna ta nie musi być przyczyną jedyną, główną, bezpośrednią, pośrednią ani przyczyną „gdyby nie”. Wystarczy, aby powód określony w Konwencji można było zidentyfikować jako istotny dla przyczyny ryzyka prześladowania. Jednakże, jeśli powód określony w Konwencji jest odległy czy wręcz zbliżony do nieistotnego, związku przyczynowego nie ustalono”.

⁴⁰⁴ Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), 2008, *SN przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych*, nr 5, Azs 66/2008-70 (streszczenie w języku angielskim), op. cit., przypis 400. Należy zauważyć, że płeć jest wyraźnie wymieniona jako jeden z powodów prześladowania w *czeskiej ustawie o azylu*, sekcja 12 lit. b). Zob. też Colloquium on Challenges in International Refugee Law, „The Michigan guidelines on nexus to a convention ground”, *Michigan Journal of International Law*, t. 23, nr 2, 2002, s. 210–21 (dalej jako: „The Michigan guidelines on nexus to a convention ground”), pkt 13.

⁴⁰⁵ TSUE, 2020, *EZ*, 2020, op. cit., przypis 34, pkt 60.

Związek przyczynowy ze stanowiącymi prześladowanie konsekwencjami aktu lub środków można wykazać za pośrednictwem albo **subiektywnej motywacji prześladowcy, albo obiektywnego wpływu danego środka** ⁴⁰⁶. Zgodnie ze stwierdzeniem brytyjskiej Izby Lordów: „Prześladowcze traktowanie nie musi być motywowane wrogością, złośliwością lub animozją po stronie prześladowcy, którego domniemane lub pozorne motywacje mogą, ale nie muszą być rzeczywistym powodem prześladowania. Istotny jest powód rzeczywisty powód” ⁴⁰⁷.

1.6.1.2. Związek z brakiem ochrony

Aby zapobiec potencjalnym lukom w ochronie, we wniosku Komisji dotyczącym zmiany dyrektywy 2004/83/WE stwierdzono, że powinien istnieć wyraźny przepis, zgodnie z którym wymóg związku między aktami prześladowania a powodami prześladowania powinien być spełniony również wtedy, gdy istnieje związek między aktami prześladowania a brakiem ochrony przed takimi aktami ⁴⁰⁸. Wniosek został przyjęty i dyrektywę zmieniono, aby zapewnić związek przyczynowy między powodem prześladowania a aktem prześladowania lub brakiem ochrony przed takimi aktami. Tak więc, chociaż w art. 9 ust. 3 oryginalnej dyrektywy, zgodnie z którym musi istnieć związek tylko między powodami określonymi w art. 10 a aktami prześladowania, w art. 9 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) przewidziano alternatywę: powody prześladowania mogą być również **związane z brakiem ochrony przed aktami prześladowania** ⁴⁰⁹.

Po wprowadzeniu tego uzupełnienia dyrektywą w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), art. 9 ust. 3 odnosi się do kwestii związku przyczynowego, jeśli prześladowania dopuszczają się wyłącznie podmioty niepaństwowe lub łącznie podmioty niepaństwowe i państwowe. Komisja Europejska zauważyła:

W wielu wypadkach, tam gdzie sprawcą prześladowań są podmioty nie reprezentujące państwa, jak np. milicja, klany, sieci przestępcze, społeczności lokalne lub rodziny, akt prześladowania nie jest popełniany z powodów określonych w Konwencji [dotyczącej statusu uchodźców] jako podłoże prześladowania, lecz np. z pobudek przestępczych lub w ramach osobistej zemsty. Jednakże w takich wypadkach często zdarza się, że państwo nie jest w stanie lub też nie chce udzielić ochrony dotkniętej jednostce **z powodów określonych w Konwencji [dotyczącej statusu uchodźców]** (np. religii, płci, tożsamości etnicznej itp.). Aby zapobiec tej potencjalnej luce w ochronie we wniosku

⁴⁰⁶ Federalny Trybunał Konstytucyjny (Bundesverfassungsgericht (BVerfG)) (Niemcy), decyzja z dnia 10 lipca 1989 r., 2 BvR 502/86 u.a., t. 80, s. 315 (tłumaczenie na język angielski) (dalej jako: Federalny Trybunał Konstytucyjny (BVerfG) (Niemcy), 1989, 2 BvR 502/86 u.a. (tłumaczenie na język angielski)).

⁴⁰⁷ Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 2006, *Fornah*, op. cit., przypis 402, pkt 17. Zob. też „The Michigan guidelines on nexus to a convention ground”, op. cit., przypis 404, pkt 9, oraz Sąd Najwyższy (Australia), *Chen Shi Hai przeciwko Ministerstwu Imigracji i Wielokulturowości*, [2000] 170 ALR 553, pkt 73.

⁴⁰⁸ Komisja Europejska, *Wniosek dotyczący dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie minimalnych norm dotyczących kwalifikowania i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub beneficjentów ochrony międzynarodowej oraz zakresu udzielanej ochrony: uzasadnienie*, 21 października 2009 r., COM(2009) 551 final, s. 7–8 (dalej jako: Komisja Europejska, *Wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona): uzasadnienie*, 2009).

⁴⁰⁹ Zob. też motyw 29 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), który stanowi: „Jednym z warunków kwalifikowania się do otrzymania statusu uchodźcy w rozumieniu art. 1 lit. A [Konwencji dotyczącej statusu uchodźców] jest związek przyczynowy między powodami prześladowania takimi jak rasa, religia, narodowość, przekonania polityczne lub przynależność do szczególnej grupy społecznej a aktami prześladowania lub brakiem ochrony przed takimi aktami”.

jasno określa się, że wymóg zależności pomiędzy aktem prześladowania a powodem prześladowania jest dopełniony również w przypadku powiązania aktu prześladowania z brakiem ochrony przeciwko tego typu aktom ⁴¹⁰.

Jeżeli na przykład podmiot udzielający ochrony nie zapewnia grupom etnicznym lub rasowym ochrony policji przed działalnością przestępczą ze strony prywatnych grup lub osób, to taki brak woli zapewnienia ochrony może być równoznaczny z prześladowaniem. Trafnie zilustrowała to brytyjska Izba Lordów w sprawie *Islam i Shah* słowami lorda Hoffmanna:

Żydowski sklepikarz zostaje zaatakowany przez gang zorganizowany przez aryjskiego konkurenta, który demoluje sklep, bije mężczyznę i grozi, że zrobi to ponownie, jeśli ten będzie nadal prowadził interes. Motywacją konkurenta i jego gangu jest rywalizacja biznesowa i chęć wyrównania starych osobistych porachunków, ale nie dopuściliby się tego czynu, gdyby nie wiedzieli, że władze pozwolą im na bezkarność. A powodem ich bezkarności było to, że ofiara była Żydem. Czy jest on prześladowany ze względu na rasę? Moim zdaniem odpowiedź ponownie brzmi: tak. Istotny element prześladowania – brak zapewnienia ochrony przez władze – jest związany z rasą. Oczywiście odpowiedź na pytanie „Dlaczego został zaatakowany?” może brzmieć: „Ponieważ konkurent chciał wyeliminować go z rynku”. Ale jest też możliwa inna odpowiedź – i to jest moim zdaniem odpowiedź właściwa w kontekście Konwencji: „Został zaatakowany przez konkurenta, który wiedział, że ofiara nie otrzyma ochrony, ponieważ jest Żydem” ⁴¹¹.

Jak wyszczególniono poniżej w sekcji 1.8, brak ochrony ze strony państwa przed prześladowaniem oznacza, że podmiot udzielający ochrony nie chce i/lub nie może zapewnić ochrony, która jest skuteczna, nie ma charakteru tymczasowego i jest dostępna dla wnioskodawcy. W powyższym przykładzie żydowskiego sklepikarza podmiot udzielający ochrony (w tym przypadku państwo) ewidentnie nie chciał jej zapewnić.

Podsumowując, w przypadkach, w których podmiotem dopuszczającym się prześladowania jest państwo lub strona lub organizacja kontrolująca państwo lub znaczną część jego terytorium, akt musi zostać popełniony z jednego z powodów wymienionych w art. 10. W przypadkach, w których prześladowania dopuszcza się podmiot niepaństwowy, związek między aktem a powodami określonymi w art. 10 można jednak ustalić na jeden z dwóch sposobów. Należy ustalić, czy **podmiot niepaństwowy** ma wymieniony w art. 10 powód, by prześladować daną osobę. Ale związek ten można również ustalić, jeżeli **podmiot udzielający ochrony** (zdefiniowany w art. 7 jako „państwo lub [...] strony lub organizacje, w tym organizacje międzynarodowe, kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium”) nie zapewnia ochrony przed takim prześladowaniem, a jednym z powodów takiego stanu rzeczy jest rasa, religia, narodowość, przynależność do szczególnej grupy społecznej lub przekonania polityczne.

W każdym z tych scenariuszy związek należy ustalić na podstawie oceny dowodów ⁴¹².

⁴¹⁰ Komisja Europejska, [wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie kwalifikowania \(wersja przekształcona\): uzasadnienie](#), 2009, op. cit., przypis 408, s. 7–8 (wyróżnienie dodane). Zob. też VG München, wyrok z dnia 19 kwietnia 2016 r., M 12 K 16.30473; oraz następujące decyzje RVV/CCE (Belgia): wyrok z dnia 11 września 2013 r., nr 109.598; wyrok z dnia 29 września 2009 r., nr 32.222; wyrok z dnia 12 października 2010 r., nr 49.339; oraz wyrok z dnia 17 grudnia 2015 r., nr 158.868.

⁴¹¹ Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 1999, *Islam i Shah*, op. cit., przypis 400 – Lord Hoffmann.

⁴¹² TSUE, 2020, *EZ*, 2020, op. cit., przypis 34, pkt 50.

Akty prześladowania, które wymagają wykazania związku, mogą oczywiście przybrać formę aktów wymienionych w art. 9 ust. 2, ale ten wykaz aktów ma jedynie charakter niewyczerpujący.

1.6.2. Powody prześladowania (art. 2 lit d) i art. 10)

Powody prześladowania stanowią zasadniczy element definicji uchodźcy zawartej w art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). W artykule tym zawarto poniższą definicję uchodźcy.

Art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

[...]obywatel państwa trzeciego, który na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem **z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do szczególnej grupy społecznej** przebywa poza państwem swojego obywatelstwa i nie może lub nie chce z powodu tej obawy korzystać z ochrony tego państwa, lub [bezpaństwowiec], który przebywając z takich samych powodów jak wyżej poza państwem swojego dawnego miejsca zwykłego pobytu, nie może lub nie chce z powodu tej obawy powrócić do tego państwa i do którego nie ma zastosowania art. 12. [wyróżnienie dodane].

Definicja ta powieliła treść definicji zawartej w art. 1 lit. A pkt 2 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców, określając wyczerpujący wykaz pięciu powodów. Jeśli wnioskodawca nie jest w stanie wykazać, że ma uzasadnioną obawę przed prześladowaniem z co najmniej jednego z tych pięciu powodów, nie kwalifikuje się do uzyskania statusu uchodźcy ⁴¹³.

W art. 10 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) określono szereg elementów, które należy wziąć pod uwagę przy ocenie powodów prześladowania. Celem tego artykułu jest uzupełnienie powodów określonych, ale niezdefiniowanych, w art. 1 lit. A pkt 2 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców, o szczegóły, które je definiują. Każdy z elementów art. 10 ust. 1 jest opatrzony określeniem „w szczególności”, co wskazuje, że są to czynniki istotne, ale niewyczerpujące ⁴¹⁴.

Pięć powodów prześladowania wymienionych w art. 2 lit. d) i art. 10 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) zamieszczono w tabeli 14.

⁴¹³ Tamże, pkt 46.

⁴¹⁴ Rada Europejska, Grupa Robocza ds. Azylu, wyniki prac, wniosek dotyczący dyrektywy Rady w sprawie minimalnych norm dla kwalifikacji i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub jako osób, które z innych względów potrzebują międzynarodowej ochrony, 25 września 2002 r., dok. UE 12199/02 ASILE 45; oraz Rada Europejska, Grupa Robocza ds. Azylu, wyniki prac, (dok. UE 12620/02), op. cit., przypis 228; oba dokumenty cytowane przez Hailbronner, K. i Alt, S., „Council Directive 2004/83/EC of 29 April 2004 on Minimum Standards for the Qualification and Status of Third-Country Nationals or Stateless Persons as Refugees or as Persons who Otherwise Need International Protection and the Content of the Protection Granted, Articles 1–10” (dalej jako: Hailbronner i Alt, „Council Directive 2004/83/EC, Articles 1–10”), [w:] Hailbronner i Thym (red.), *EU Asylum and Immigration Law: A Commentary*, op. cit., przypis 185, s. 1080.

Tabela 14: Powody prześladowania wymienione w art. 2 lit. d) i art. 10 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

1	Rasa	Art. 10 ust. 1 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)	Sekcja 1.6.2.1
2	Religia	Art. 10 ust. 1 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)	Sekcja 1.6.2.2
3	Narodowość	Art. 10 ust. 1 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)	Sekcja 1.6.2.3
4	Przynależność do szczególnej grupy społecznej	Art. 10 ust. 1 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)	Sekcja 1.6.2.4
5	Opinia polityczna	Art. 10 ust. 1 lit. e) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)	Sekcja 1.6.2.5

Ani w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), ani w Konwencji dotyczącej statusu uchodźców nie przypisuje się znaczenia kolejności, w jakiej są one wymienione. Nie zachodzi tu żadna hierarchia. W odniesieniu do wnioskodawcy można ustalić związek z więcej niż jednym spośród pięciu powodów. Co więcej, powody te mogą się pokrywać, np. gdy przeciwnik polityczny należy do grupy religijnej i jest prześladowany zarówno ze względu na przekonania polityczne, jak i religię.

Wnioskodawca, który nie jest w stanie wykazać co najmniej jednego powodu prześladowania, nie może uzyskać statusu uchodźcy. Jak omówiono dalej w sekcji [3.4.2](#) poniżej, na przykład ofiary głodu lub klęski żywiołowej nie mogą ubiegać się o objęcie ochroną uchodźców, chyba że istnieje związek między powodami wymienionymi w art. 10 a aktem prześladowania lub brakiem ochrony przed takim aktem. (Ponadto mogą one mieć trudności z ustaleniem, że ich trudna sytuacja wynika z działania określonego podmiotu dopuszczającego się prześladowania). Podobnie osoby cywilne w sytuacji konfliktu zbrojnego, narażone na masową przemoc w okolicznościach, w których krzywda, której się obawiają, nie jest związana z jednym z wymienionych powodów prześladowania, nie mogą skutecznie ubiegać się o przyznanie statusu uchodźcy ⁴¹⁵. (Analiza okoliczności, w których w takich przypadkach można jednak ustalić związek z powodem wymienionym w art. 10, znajduje się w sekcji [3.2.1.3](#)).

Zbadanie każdego z pięciu powodów zwykle wymaga oceny, czy rasa, religia, narodowość, przynależność do szczególnej grupy społecznej lub przekonania polityczne wnioskodawcy są powodem, dla którego akty prześladowania są wymierzone osobiście w daną osobę ⁴¹⁶. Na przykład akt prześladowania może być wymierzony we wnioskodawcę z powodu jego religii lub przekonań politycznych. Jeśli jednak wnioskodawca w rzeczywistości nie jest wyznawcą określonej religii lub nie ma określonych przekonań politycznych, nie musi to oznaczać, że ustalenie powodu jest niemożliwe. Jak wynika z art. 10 ust. 2 dyrektywy w sprawie

⁴¹⁵ CNDA (Francja), wyrok z dnia 4 czerwca 2018 r., *M. M.A.*, nr 16039973 C (dalej jako: CNDA (Francja), 2018, *M. M.A.*, nr 16039973 C), pkt 7.

⁴¹⁶ TSUE, 2015, *Shepherd*, op. cit., przypis [162](#), pkt 24.

kwalifikowania (wersja przekształcona), ostatecznym kryterium nie jest to, czy dana osoba faktycznie posiada daną cechę, ale to, czy taka cecha została jej przypisana przez podmiot dopuszczający się prześladowania⁴¹⁷.

Art. 10 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi, co następuje.

Art. 10 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Podczas oceniania, czy obawa wnioskodawcy przed prześladowaniem jest uzasadniona, bez znaczenia jest, czy wnioskodawca rzeczywiście odznacza się rasową, religijną, narodowościową, społeczną lub polityczną cechą powodującą prześladowanie, jeżeli tylko taka cecha jest przypisywana wnioskodawcy przez podmiot dopuszczający się prześladowania.

Brzmienie art. 10 ust. 2 odzwierciedla podstawowy aksjomat prawa dotyczącego uchodźców, zgodnie z którym przy ocenie ryzyka „bycia prześladowanym” z danego powodu rozstrzygającą kwestią jest **nie to, kim lub jakie są dane osoby, ale to, jak są one postrzegane przez podmioty dopuszczające się prześladowania**. W istocie mogą wręcz zaistnieć okoliczności, w których sam fakt ubiegania się o udzielenie ochrony międzynarodowej prowadzi do przypisania danej osobie sprzecznych z obowiązującą linią przekonań politycznych. Może tak być na przykład w przypadku, gdy takie działanie jest postrzegane jako wroga postawa wobec ekipy sprawującej władzę w kraju pochodzenia, a tym samym jako posiadanie opinii, poglądu lub przekonania w sprawie dotyczącej potencjalnych podmiotów dopuszczających się prześladowania⁴¹⁸. Prześladowcy i ofiary mogą nawet posiadać określoną wspólną cechę, która jest powodem prześladowania. Nie wyklucza to sytuacji, w której jedna osoba źle traktuje drugą z powodu prześladowania (jak ma to miejsce w przypadku, gdy sprawczynie okaleczenia żeńskich narządów płciowych same były ofiarą tego obyczaju). Jak zauważyła brytyjska Izba Lordów w tego rodzaju sprawie, „ci, którzy byli prześladowani, często mają kontynuować prześladowania w kolejnych pokoleniach [...]”⁴¹⁹.

Fakt, że określony powód prześladowania może istnieć, jeśli wnioskodawca faktycznie posiada daną cechę albo jest mu ona przypisywana, sugeruje, że przy rozważaniu powodów prześladowania przydatne jest korzystanie z oceny dwuetapowej. Pierwsze pytanie stawiane w ramach tej oceny brzmi: „Czy wnioskodawca jest narażony na ryzyko prześladowania z powodu określonego w art. 2 lit. d) i art. 10 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja

⁴¹⁷ TSUE, 2020, *EZ*, op. cit., przypis 34, pkt 60. Zob. też na przykład CNDA (Francja), wyrok z dnia 8 stycznia 2019 r., M. S., nr 17049487 R; oraz CNDA (Francja), wyrok z dnia 28 listopada 2018 r., M. O., nr 18007777 R. W obu sprawach CNDA uznał, że wnioskodawcy mieli uzasadnioną obawę przed prześladowaniem z powodu prorządowych i prozachodnich przekonań, które zostałyby im przypisane przez talibów i inne grupy opozycyjne ze względu na to, że pracowali odpowiednio w wojsku i lokalnej policji. Oba wyroki odnoszą się do art. 10 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) i odwołują się do wyroku: Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), wyrok z dnia 14 czerwca 2010 r., *OFPRA przeciwko M. A.*, nr 323669, FR:CESSR:2010:323669.20100614 (*streszczenie w języku angielskim*) (dalej jako: Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), 2010, *OFPRA przeciwko M. A.*, nr 323669); oraz Sąd Najwyższy (Zjednoczone Królestwo), 2012, *RT (Zimbabwe)*, op. cit., przypis 361, pkt 44.

⁴¹⁸ Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 83. W sprawie rozpatrywanej przez Asylum and Immigration Tribunal (Trybunał ds. Azylu i Imigracji – AIT) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 29 listopada 2007 r., *HS (powracające osoby ubiegające się o azyl) Zimbabwe CG*, [2007] UKAIT 94, Trybunał rozważał (ale ostatecznie odrzucił) argument, że ówczesne władze Zimbabwe postrzegałyby sam fakt, że jeden z ich obywateli ubiega się o azyl, jako akt nielojalności równoznaczny z wyrażaniem przekonań politycznych.

⁴¹⁹ Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 2006, *Fornah*, op. cit., przypis 402, pkt 110.

przekształcona), ponieważ faktycznie posiada określoną cechę?”. Drugie pytanie brzmi: „Nawet jeśli wnioskodawca nie posiada tej cechy, to czy i tak zostanie mu ona przypisana?”.

1.6.2.1. Rasa (art. 10 ust. 1 lit. a))

Art. 10 ust. 1 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Powody prześladowania

pojęcie rasy obejmuje w szczególności takie aspekty, jak kolor skóry, pochodzenie lub przynależność do szczególnej grupy etnicznej;

Komisja Europejska zauważyła, że rasę „należy interpretować w najszerszy sposób, uwzględniając wszystkie rodzaje grup etnicznych i pełen zakres znaczenia socjologicznego tego terminu”⁴²⁰. Szeroki zakres pojęcia rasy wynika również z Międzynarodowej konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej, w której zidentyfikowano dyskryminację z powodu „rasy, koloru skóry, urodzenia, pochodzenia narodowego lub etnicznego”⁴²¹.

Cele związane z przeciwdziałaniem dyskryminacji zajmują centralne miejsce w europejskim systemie praw człowieka. Już w samym TUE w art. 2 podkreśla się centralne znaczenie niedyskryminacji dla wartości wspólnych państwom członkowskim. Art. 21 Karty UE zakazuje dyskryminacji ze względu na rasę, a w przypadku rozpatrywania wniosku na podstawie EKPC taka dyskryminacja może być czynnikiem prowadzącym do stwierdzenia poniżającego traktowania⁴²². Na przykład Wyższy Sąd Administracyjny Badenii-Wirtembergii w Niemczech uznał Tybetankę zgwałconą przez członków sił bezpieczeństwa za uchodźczynię ze względu na rasę⁴²³.

⁴²⁰ Komisja Europejska, *wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie kwalifikowania: uzasadnienie*, 2001, op. cit., przypis 265, s. 21. Interpretacja Komisji jest zgodna z przedstawioną w *podręczniku* UNHCR, op. cit., przypis 103, pkt 68. Stwierdzono w nim: „Rasa w tym kontekście winna być rozumiana w swoim najszerszym znaczeniu obejmującym wszystkie rodzaje grup etnicznych uważanych za »rasy« w potocznym rozumieniu. Często dotyczy to również przynależności do specyficznych grup społecznych o wspólnym pochodzeniu, tworzących mniejszości w większych społecznościach. Dyskryminacja z powodów rasowych spotyka się z potępieniem na całym świecie jako jedno z najbardziej jaskrawych pogwałceń praw człowieka. Dyskryminacja rasowa stanowi więc ważny element przy ustalaniu przejawów prześladowania”.

⁴²¹ Międzynarodowa konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej, art. 1 ust. 1. Europejska Komisja przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji zdefiniowała bezpośrednią dyskryminację rasową jako wszelkie odmienne traktowanie „ze względu na rasę, kolor skóry, język, religię, narodowość lub pochodzenie narodowe lub etniczne, które nie ma obiektywnego i racjonalnego uzasadnienia [...]”. Zob. Europejska Komisja przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji, *ECRI General Policy Recommendation No 7 (revised) on national legislation to combat racism and racial discrimination* [Ogólne zalecenie nr 7 ECRI (zmienione) w sprawie polityki dotyczącej ustawodawstwa krajowego mającego na celu zwalczanie rasizmu i dyskryminacji rasowej], przyjęte 13 grudnia 2002 r. i zmienione 7 grudnia 2017 r. Zalecenia z 2002 r. były cytowane przez ETPC (WI), wyrok z dnia 13 listopada 2007 r., *D.H. i inni przeciwko Republice Czeskiej*, nr 57325/00, CE:ECHR:2007:113JUD005732500, pkt 60.

⁴²² Europejska Komisja Praw Człowieka, sprawozdanie z dnia 14 grudnia 1973 r., *East African Asians przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 4403/70–4419/70, 4422/70, 4423/70, 4434/70, 4443/70, 4476/70–4478/70, 4486/70, 4501/70 i 4526/70–4530/70; ETPC (WI), wyrok z dnia 10 maja 2001 r., *Cypr przeciwko Turcji*, nr 25781/94, CE:ECHR:2001:0510JUD002578194, pkt 306; oraz ETPC (WI), wyrok z dnia 15 czerwca 2010 r., *SH przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 19956/06, CE:ECHR:2010:0615JUD001995606.

⁴²³ Niemiecki wyższy sąd administracyjny Badenii-Wirtembergii (Verwaltungsgerichtshof (VGH)), wyrok z dnia 3 listopada 2011 r., *A 8 S 1116/11* (streszczenie w języku angielskim). Zob. też CNDA (Francja), wyrok z dnia 20 listopada 2018 r., M. H., nr 13027358 C, w sprawie bezpaństwowca z ludu Rohingja, uznanego za uchodźcę ze względu na „pochodzenie z ludu Rohingja” (zarówno przez Bangladesz, jak i Mjanmę).

1.6.2.2. Religia (art. 10 ust. 1 lit. b))

Art. 10 ust. 1 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Powody prześladowania

pojęcie religii obejmuje w szczególności posiadanie przekonań teistycznych, nieiteistycznych i ateistycznych, prywatne lub publiczne uczestniczenie lub nieuczestniczenie w formalnych – indywidualnych lub wspólnotowych – praktykach religijnych, inne czynności religijne czy wyrażane poglądy lub formy indywidualnych lub wspólnotowych zachowań opartych na wierzeniach religijnych lub nakazanych takimi wierzeniami;

Jak stwierdził TSUE, jest to „szeroka” definicja religii, ponieważ, jak określono w dyrektywie, pojęcie to „obejmuj[e] wszystkie jego części składowe, zarówno prywatne jak publiczne, indywidualne jak kolektywne”⁴²⁴. Pojęcie to obejmuje między innymi ateizm, agnostycyzm i humanizm, ponieważ każda wiara jest możliwym powodem prześladowania. W opinii w sprawie *Y i Z*, rzecznik generalny Bot zauważył, że wolność wyznania jest „wolnością posiadania przekonań religijnych, ich nieposiadania lub ich zmiany”⁴²⁵.

Na przykład austriacki Sąd Azylowy uznał w wydanej decyzji, że w sytuacji, gdy afgańskiej kobiecie może grozić poważna krzywda za odmowę poddania się obrzędowi i zwyczajom o podłożu religijnym, można mówić o prześladowaniu z powodów religijnych⁴²⁶. Inne przykłady z orzecznictwa francuskiego i niemieckiego obejmują członków ruchu Ahmadijja z Algierii⁴²⁷; muzułmanina z Republiki Środkowoafrykańskiej zagrożonego prześladowaniami m.in. ze strony bojówek Antybalaka i zradykalizowanych chrześcijan z Bangi⁴²⁸; Afgańczyka pochodzącego z grupy etnicznej Hazarów, który przeszedł na chrześcijaństwo⁴²⁹; oraz ateistę ze Strefy Gazy⁴³⁰.

Jak już wspomniano w sekcji 1.4.1, w tej szerokiej ochronie praw związanych z wyznaniem uwzględniono zarówno fakt posiadania przekonań religijnych, jak i prawo do ich wyrażania. Te odrębne interesy prawne są czasami określane jako *forum internum* i *forum externum*, z których oba uznaje się za objęte ochroną⁴³¹. Podejście to odzwierciedla różne instrumenty prawa międzynarodowego odnoszące się do tego obszaru, w tym przede wszystkim art. 10 Karty UE. Rzecznik generalny Bot w sprawie *Y i Z* wyraził opinię, że zdefiniowanie zasadniczej sfery podlegającej ochronie i ograniczonej jedynie do wolności sumienia bez objęcia podobną

⁴²⁴ TSUE (WI), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 63; oraz TSUE, 2018, *Fathi*, op. cit., przypis 213, pkt 78. Zob. też Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 71.

⁴²⁵ TSUE, opinia rzecznika generalnego Yves’a Bota przedstawiona w dniu 19 kwietnia 2012 r., *Bundesrepublik Deutschland przeciwko Y i Z*, sprawy połączone C-71/11 i C-99/11, EU:C:2012:224, pkt 34.

⁴²⁶ Sąd Azylowy (Asylgerichtshof) (Austria), wyrok z dnia 6 grudnia 2012 r., C16 427465-1/2012 (streszczenie w języku angielskim). Zob. też VG Stuttgart, wyrok z dnia 17 grudnia 2020 r., A 1 K 3918/20, dotyczący Afgańczyka, który przestał identyfikować się z wiarą muzułmańską, nie brał udziału w publicznych ceremoniach/praktykach muzułmańskich, nie chciał wyznawać żadnej religii i któremu postawiono zarzut apostazji.

⁴²⁷ Zob. na przykład, CNDA (Francja), 2019, M. D., nr 19000104 C+, op. cit., przypis 250; oraz CNDA (Francja), wyrok z dnia 20 listopada 2018 r., M. H. i Mme K., nr 17046243 i 17054313 C.

⁴²⁸ CNDA (Francja), wyrok z dnia 20 marca 2019 r., M. H., nr 17000413.

⁴²⁹ CNDA (Francja), wyrok z dnia 3 lipca 2018 r., M. N., nr 18003724 C.

⁴³⁰ VG Meiningen, wyrok z dnia 23 listopada 2020 r., 2 K 22386/17.

⁴³¹ TSUE (WI), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 62.

ochroną zewnętrznego przejawu tej wolności byłoby pozbawione sensu ⁴³². W wydanym wyroku Trybunał zgodził się z tym, że art. 10 ust. 1 lit. b) obejmuje ochronę przed poważnymi aktami ingerującymi w wolność wnioskodawcy nie tylko w zakresie praktykowania wiary w kręgach prywatnych, ale także w zakresie wyznawania tej wiary na forum publicznym ⁴³³.

Analiza znaczenia, jakie powód prześladowania związany z religią może mieć w kontekście spraw dotyczących służby wojskowej, znajduje się w sekcji [1.6.2.5.3](#).

1.6.2.3. Narodowość (art. 10 ust. 1 lit. c))

Art. 10 ust. 1 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Powody prześladowania

pojęcie narodowości nie ogranicza się do obywatelstwa lub jego braku, lecz obejmuje w szczególności przynależność do grupy określonej przez swoją kulturową, etniczną lub językową tożsamość, swoje wspólne korzenie geograficzne lub polityczne lub przez swoje powiązanie z mieszkańcami innego państwa;

Chociaż definicja ta niewątpliwie jest szeroka, w orzeczeniach sądów lub trybunałów państw członkowskich ⁴³⁴ ten powód prześladowania zbadano w bardzo niewielkim stopniu; temat ten nie był też poruszany na szczeblu TSUE. Niemniej jednak, w odniesieniu do „pochodzenia narodowego” jako podstawy dyskryminacji zgodnie z art. 1 ust. 1 Międzynarodowej konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości (MTS) orzekł, że nie należy do utożsamiać z formalnym obywatelstwem ⁴³⁵.

W tych szczególnych okolicznościach właściwe będzie przyjrzenie się interpretacjom, które zostały zasugerowane w niewiążących źródłach pobocznych. Szeroka wykładnia pojęcia narodowości zawarta w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) odzwierciedla wykładnię przedstawioną wiele lat wcześniej w *podręczniku* UNHCR:

Termin „narodowość” nie jest tożsamy z „obywatelstwem”. Odnosi się on również do przynależności do grupy etnicznej lub językowej i może się czasem pokrywać z pojęciem „rasa”. Prześladowania z powodu narodowości mogą polegać na wrogim nastawieniu i krokach skierowanych przeciwko mniejszościom narodowym (etnicznym, językowym). W szczególnych okolicznościach przynależność do takich mniejszości może sama w sobie dawać podstawy do uzasadnionej obawy przed prześladowaniem ⁴³⁶.

Podstawa ta może być przydatna w wypełnianiu luk, które w przeciwnym razie mogłyby występować w systemie ochrony. Sądy krajowe spoza UE i autorzy publikacji akademickich

⁴³² TSUE, opinia rzecznika generalnego Yves'a Bota, 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 425, pkt 46.

⁴³³ TSUE (WJ), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 63.

⁴³⁴ Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2011, *ST (pochodzenie etniczne: Erytrejczyk – obywatelstwo – powrót) Etiopia CG*, op. cit., przypis 127, rozważa kwestię arbitralnego pozbawienia obywatelstwa. Chociaż sprawa ta jest interesującym przykładem okoliczności, w których takie pozbawienie będzie stanowić **prześladowanie**, nie omówiono w niej aspektu dotyczącego powodu prześladowania określonego w Konwencji.

⁴³⁵ MTS, wyrok z dnia 4 lutego 2021 r., *Zastosowanie Międzynarodowej konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej (Katar przeciwko Zjednoczonym Emiratom Arabskim)*.

⁴³⁶ Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 74.

sugerują, że może ona odnosić się prześladowania wymierzonego w uchodźców lub bezpaństwowców ze względu na ich status „cudzoziemców”⁴³⁷. Może również rozwiązać wiele problemów dotyczących osób, którym przyznano jedynie „obywatelstwo drugiej kategorii” lub podrzędne formy „obywatelstwa”, a także sytuacji, w których z dotychczas istniejących terytoriów wydziela się nowe, gdzie następnie prześladowane są osoby wyrażające lojalność wobec poprzednich władz⁴³⁸.

1.6.2.4. Przynależność do szczególnej grupy społecznej (art. 10 ust. 1 lit. d))

Art. 10 ust. 1 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Powody prześladowania

grupę uznaje się za szczególną grupę społeczną, jeśli w szczególności:

- członkowie takiej grupy mają jakąś wspólną nieusuwalną cechę wrodzoną lub przeszłość lub charakteryzują się jakimś wspólnym rysem lub przekonaniem na tyle istotnym z punktu widzenia tożsamości lub sumienia, że nie należy nikogo zmuszać do wyrzeczenia się go, oraz
- grupa ta posiada odrębną tożsamość w danym państwie, ponieważ jest postrzegana przez otaczające społeczeństwo jako inna.

W zależności od sytuacji w kraju pochodzenia szczególna grupa społeczna może oznaczać grupę, u podstaw której leży wspólna cecha orientacji seksualnej. Orientacji seksualnej nie należy rozumieć jako obejmującej czyny uznawane za przestępcze w świetle prawa krajowego państw członkowskich. Aspektem płci, w tym tożsamości płciowej, poświęca się szczególną uwagę w celu określenia przynależności do szczególnej grupy społecznej lub zidentyfikowania cechy charakteryzującej taką grupę;

Strukturę poniższych dwóch podsekcji przedstawiono w tabeli 15.

Tabela 15: Struktura sekcji 1.6.2.4

Sekcja	Tytuł	Strona
1.6.2.4.1	Definicja szczególnej grupy społecznej	108
1.6.2.4.2	Przykłady szczególnych grup społecznych	110

⁴³⁷ Organ Odwoławczy ds. Statusu Uchodźcy (Nowa Zelandia), decyzja z dnia 30 kwietnia 1992 r., nr 1/92 Re SA, w szczególności rozważania pod nagłówkiem „Bezpaństwowość”; Sąd Federalny (Kanada), wyrok z dnia 28 września 1994 r., *Baffoe przeciwko Kanadzie (Minister of Citizenship and Immigration)* (1994) 85 FTR 68 (Can FCTD); oraz Sąd Odwoławczy (Court of Appeals), 6. obwód (Stany Zjednoczone), wyrok z dnia 20 maja 2011 r., *Stserba przeciwko Holder*, nr 09-4312 (USCA, 6. okręg, 2011), s. 9–13. Zob. też Zimmermann, A. i Mahler, C., „Article 1 A, para. 2 (Definition of the Term »Refugee« / Définition du terme »réfugié«)”, [w:] Zimmermann (red.), *The 1951 Convention and Protocol: A Commentary*, op. cit., przypis 168, s. 388–390 i 442; Hathaway i Foster, *The Law of Refugee Status*, op. cit., przypis 128, s. 397–399; oraz Fripp, *Nationality and statelessness in the international law of refugee status*, op. cit., przypis 124, s. 146–151.

⁴³⁸ Hathaway i Foster, *The Law of Refugee Status*, op. cit., przypis 128, s. 398.

1.6.2.4.1. Definicja szczególnej grupy społecznej

Jak wynika z brzmienia art. 10 ust. 1 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), szczególną grupę społeczną definiuje się na podstawie dwóch warunków, jak pokazano w tabeli 16.

Tabela 16: Dwa warunki zdefiniowania szczególnej grupy społecznej określone w art. 10 ust. 1 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

1	Wspólna nieusuwalna cecha wrodzona lub przeszłość lub wspólny rys lub przekonanie na tyle istotne z punktu widzenia tożsamości lub sumienia, że nie należy nikogo zmuszać do wyrzeczenia się go
2	Odrębna tożsamość oparta na postrzeganiu grupy jako innej przez otaczające społeczeństwo

Te dwa warunki zostały zilustrowane w decyzji czeskiego Najwyższego Sądu Administracyjnego dotyczącej byłych członków sił zbrojnych w Iraku. Stwierdzono w niej:

Zdefiniowanie [tej grupy było] dość oczywiste, ponieważ są to osoby, które przed upadkiem reżimu Saddama Husajna należały do irackiej armii i innych organizacji zbrojnych lub uczestniczyły w sprawowaniu władzy. Dlatego też są one postrzegane przez pozostałą część ludności jako zwolennicy lub przedstawiciele dawnego reżimu, zwłaszcza gdy są jednocześnie wyznawcami religii sunnickiej. Jest to grupa osób, które można dość dokładnie zidentyfikować, ponieważ mają identyczny lub podobny status i osoby te mogą być narażone, zgodnie ze wspomnianym zaleceniem UNHCR, na ryzyko prześladowania ze strony grup zbrojnych oraz na ataki, czemu rząd Iraku nie jest w stanie obecnie zapobiec ⁴³⁹.

Przy określaniu tych warunków w art. 10 ust. 1 lit. d) użyto spójnika „oraz”, z czego można wywnioskować, że spełnione muszą być oba z nich. TSUE stwierdzał już niejednokrotnie, że są to dwa warunki „łącznie”, z których oba muszą zostać spełnione w celu zakwalifikowania grupy jako szczególnej grupy społecznej ⁴⁴⁰.

⁴³⁹ Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 2 sierpnia 2012 r., *HR przeciwko Ministerstvu Spraw Wewnętrznych*, nr 5 Azs 2/2012-49 (streszczenie w języku angielskim).

⁴⁴⁰ TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., [przypis 31](#), pkt 45; oraz TSUE, 2018, *Ahmedbekova*, op. cit., [przypis 68](#), pkt 89. Chociaż stanowisko UNHCR nie jest wiążące, UNHCR od dawna argumentuje, że orzecznictwo krajów systemu prawa precedensowego dzieli się na dwa podejścia – „cechy podlegające ochronie” i „postrzeganie społeczne” – oraz że te dwa podejścia należy pogodzić w celu zapewnienia kompleksowej i zgodnej z zasadami ochrony na mocy Konwencji dotyczącej statusu uchodźców. Proponowana przez UNHCR synteza tych dwóch podejść brzmi: „szczególną grupą społeczną jest grupa osób, które charakteryzują się jakimś wspólnym rysem innym niż ryzyko bycia prześladowanym, lub które są postrzegane przez społeczeństwo jako grupa. Cechy te są często wrodzone, nieusuwalne, lub w inny sposób istotne z punktu widzenia tożsamości lub sumienia danej osoby lub wykonywania jej praw człowieka”. Zob. Biuro UNHCR, *Guidelines on International Protection No 2: „Membership of a particular social group” within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees* [Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 2: „Przynależność do szczególnej grupy społecznej” w kontekście art. 1 lit. A pkt 2 Konwencji z 1951 r. lub Protokołu z 1967 r. dotyczącego statusu uchodźców, 7 maja 2002 r., HCR/GIP/02/02 (dalej jako: Biuro UNHCR, [Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 2](#)), pkt 11. Podejście to podtrzymała Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 2006, *Fornah*, op. cit., [przypis 402](#), pkt 16, która uznała, że interpretowanie tych warunków w sposób łączny „stanowi kryterium bardziej rygorystyczne niż jest to wymagane przez instytucje międzynarodowe”. Mimo że spójnika „oraz” niewątpliwie używa się jako koniunkcji, TSUE nie rozstrzygnął jeszcze, czy ze względu na użycie w art. 10 ust. 1 lit. d) sformułowania „w szczególności”, te dwa warunki można traktować jako wyczerpujące. Analiza sądowa art. 10 ust. 1 lit. b) w TSUE, 2018, *Fathi*, op. cit., [przypis 213](#), gdzie również użyto słów „w szczególności”, wydaje się sugerować, że nie są one wyczerpujące. W sprawie *Fathi* Trybunał stwierdził, że „z brzmienia tego przepisu, a zwłaszcza z użycia wyrażenia »w szczególności«, wyraźnie wynika, że zawarta w nim definicja pojęcia »religii« obejmuje tylko niewyczerpujący wykaz okoliczności mogących charakteryzować to pojęcie w kontekście wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej opartego na obawie przed prześladowaniem ze względu na religię” (pkt 79).

„Odrębną tożsamość”, o której mowa w drugim warunku, można wykazać przez fakt **dyskryminacji**. Jak ujęła to brytyjska Izba Lordów:

Pojęcie dyskryminacji w sprawach dotyczących podstawowych praw i wolności jest kluczowe dla zrozumienia Konwencji. Nie odnosi się ona do wszystkich przypadków prześladowań, nawet jeśli wiążą się one z naruszeniem praw człowieka, ale do prześladowań opartych na dyskryminacji. W kontekście instrumentu praw człowieka dyskryminacja oznacza przy tym dokonywanie rozróżnień, które zgodnie z zasadami podstawowych praw człowieka są niezgodne z prawem każdej istoty ludzkiej do równego traktowania i szacunku [...]. Decydując się na użycie ogólnego terminu „szczególna grupa społeczna”, a nie wyliczenie konkretnych grup społecznych, twórcy Konwencji mieli moim zdaniem na celu uwzględnienie wszelkich grup, które można uznać za objęte celami Konwencji dotyczącymi przeciwdziałania dyskryminacji⁴⁴¹.

W porównaniu z wrodzonymi/wspólnymi cechami/przekonaniami lub wspólną przeszłością, odrębna tożsamość grupy społecznej dotyczy tego, na czym polega **postrzeganie danej grupy jako innej przez otaczające społeczeństwo**. Może tak być na przykład w przypadku ofiar handlu ludźmi, ponieważ, jak stwierdziła francuska Rada Stanu, „poza siecią przestępców typujących ofiary, ze strony której były one narażone na zagrożenie, otaczające społeczeństwo lub instytucje [mogą] postrzegać [...] je jako posiadające szczególną tożsamość, co czyniłoby z nich grupę społeczną w rozumieniu Konwencji [dotyczącej statusu uchodźców]”⁴⁴².

Jednak, jak zauważyła brytyjska Izba Lordów, istotnym aspektem jest to, że sam fakt prześladowania nie może być jedynym elementem wspólnym dla członków grupy, gdyż pozbawiłoby to tę podstawę wszelkiej istotnej treści. Izba stwierdziła: „Istnieje konsensus co do tego, że zgodnie z ogólnie obowiązującą zasadą ze »szczególną grupą społeczną« możemy mieć do czynienia jedynie wówczas, gdy grupa ta istnieje niezależnie od faktu prześladowania”⁴⁴³.

⁴⁴¹ Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 1999, *Islam i Shah*, op. cit., przypis 400, za lordem Hoffmannem.

⁴⁴² Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), wyrok z dnia 25 lipca 2013 r., nr 350661, FR:CESEC:2013:350661.20130725 (streszczenie w języku angielskim), pkt 5. Po uchyleniu poprzedniego wyroku sprawa została odesłana do CNDA (Francja). Sąd przychylił się do podejścia przedstawionego przez Radę Stanu i zidentyfikował postrzeganie społeczne, orzekając w następstwie o istnieniu szczególnej grupy społecznej (zob. CNDA (Francja), 2015, *Mlle E*, nr 10012810 (streszczenie w języku angielskim), op. cit., przypis 178). W CNDA (Francja), wyrok z dnia 29 czerwca 2021 r., nr 20013918, *Mme A* (streszczenie w języku angielskim) (dalej jako: CNDA (Francja), 2021, nr 20013918, *Mme A* (streszczenie w języku angielskim)), CNDA orzekł jednak, że w przypadku ofiary handlu ludźmi w Nigerii spełnienie wymogu postrzegania społecznego nie było możliwe, ponieważ w Lagos (jej kraju pochodzenia) nie zachodziłoby takie postrzeganie, ale przyznał jej ochronę uzupełniającą ze względu na zagrożenie, na jakie byłaby narażona jako osoba, która wyrwała się z sieci zajmującej się prostytutką (pkt 6).

⁴⁴³ Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 1999, *Islam i Shah*, op. cit., przypis 400. Odpowiednie rozumowanie omówiono we wcześniejszym wyroku (Sąd Apelacyjny (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 30 czerwca 1995 r., *Savchenkov przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [1995] EWCA Civ 47, pkt 28): „Gdyby grupa mogła istnieć wyłącznie w oparciu o obawę przed prześladowaniem, wówczas każda osoba, która może wykazać, że byłaby prześladowana z powodu innego niż rasa, religia, narodowość lub przekonania polityczne, mogłaby automatycznie twierdzić, że jest częścią grupy społecznej i spełniać wymogi art. 1. Gdyby zamierzony był taki sposób interpretacji, wówczas słowa „lub jakiegokolwiek inny powód” można by zastąpić słowami „przynależność do szczególnej grupy społecznej”. Takie jest również stanowisko UNHCR wyrażone w *Wytycznych w sprawie ochrony międzynarodowej nr 2*, op. cit., przypis 440, pkt 2. Zob. też BVerwG (Niemcy), decyzja z dnia 23 września 2019 r., 1 B 54/19, DE:BVerwG:2019:230919 B1B54.19.0, pkt 8.

Niemniej jednak, jak orzekł TSUE, istnienie przepisów, które stygmatyzują określoną kategorię osób, może świadczyć o tym, że takie osoby są uznawane za część grupy i są celem ataków w danym społeczeństwie. Trybunał stwierdził, że „istnienie przepisów karnych [...], które dotyczą specyficznie osób o orientacji homoseksualnej, pozwala na przyjęcie, iż osoby te tworzą odrębną grupę, która jest postrzegana przez otaczające ją społeczeństwo jako odmienna”⁴⁴⁴.

Nie ma wymogu, aby szczególna grupa społeczna miała określoną liczebność⁴⁴⁵. Jak pokazują przykłady kobiet w niektórych społeczeństwach, taka grupa może stanowić większość populacji. Podobnie, szczególna grupa społeczna może być bardzo mała⁴⁴⁶.

Nie ma również wymogu, aby szczególna grupa społeczna była zwarta. W Wytycznych UNHCR w sprawie ochrony międzynarodowej nr 2 odnotowano szerokie uznanie podejścia przyjętego w praktyce stosowanej przez państwa, zgodnie z którym „wnioskodawca nie musi wykazywać, że członkowie szczególnej grupy społecznej znają się nawzajem lub utrzymują ze sobą kontakty jako grupa. Oznacza to, że nie ma wymogu, aby grupa była »zwarta«”⁴⁴⁷; członkowie tej grupy nie muszą też identyfikować się publicznie ze swoją przynależnością do niej⁴⁴⁸.

Pojęcia „szczególnej grupy społecznej” nie należy mylić z pojęciem „prześladowania grupy”. W kontekście ustalenia powodu określonego w Konwencji dotyczącej statusu uchodźców, związanego z przynależnością do szczególnej grupy społecznej, wnioskodawca nie musi wykazywać, że wszyscy członkowie danej grupy społecznej są zagrożeni prześladowaniem⁴⁴⁹.

1.6.2.4.2. Przykłady szczególnych grup społecznych

Ostatni akapit art. 10 ust. 1 lit. d) odnosi się w szczególności do orientacji seksualnej i płci, w tym tożsamości płciowej, jako wspólnych cech, które mogą definiować szczególną grupę społeczną. Sądy i trybunały zidentyfikowały również inne grupy społeczne. W tej sekcji przedstawiono kilka przykładów takich grup⁴⁵⁰.

⁴⁴⁴ TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 31, pkt 48–49. Zob. też Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 10 grudnia 2014 r. *SLJ przeciwko Refugee Appeals Tribunal, Minister for Justice, Equality and Law Reform, Attorney General*, [2014] IEHC 608, pkt 50, w którym uznano, że małżeństwo z Chin „może być postrzegane jako część grupy społecznej definiowanej jako ludzie, którzy wbrew polityce jednego dziecka w Chinach mają bez zezwolenia więcej niż jedno dziecko. Ich wspólną cechą jest to, że są rodzicami więcej niż jednego dziecka urodzonego w Chinach bez oficjalnego zezwolenia”.

⁴⁴⁵ Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 2*, op. cit., przypis 440, pkt 18–19.

⁴⁴⁶ Tamże, pkt 18–19. Zob. też sekcja 1.6.2.4.2 poniżej, w której przedstawiono przykłady przypadków, w których rodzina – mała grupa – została uznana za szczególną grupę społeczną.

⁴⁴⁷ Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 2*, op. cit., przypis 440, pkt 15.

⁴⁴⁸ Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), wyrok z dnia 21 grudnia 2012 r., Ms D.F., nr 332491, FR:CEASS:2012:332491.20121221 (*streszczenie w języku angielskim*) (dalej jako: Rada Stanu (Francja), 2012, Ms D.F., nr 332491), pkt 2. Stwierdzono w nim, że przynależność do szczególnej grupy społecznej jest obiektywnym faktem społecznym, który nie zależy od identyfikacji jej członków z tą grupą; takich samych sformułowań użyto np. w CNDA (Francja), wyrok z dnia 23 lipca 2018 r., *Mme D.*, nr 17042624 R, pkt 3.

⁴⁴⁹ Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 2*, op. cit., przypis 440, pkt 17. W wytycznych zauważono, że „niektórzy członkowie grupy mogą nie być narażeni na zagrożenie, jeśli na przykład ukrywają swoją wspólną cechę, nie są znani prześladowcom lub współpracują z prześladowcą”.

⁴⁵⁰ Sprawozdanie na temat ewolucji praktyk stosowanych w różnych państwach członkowskich UE, zob. Komisja Europejska, *Evaluation of the implementation of the recast qualification directive (2011/95/EU) – Final report* [Ocena wdrożenia przekształconej wersji dyrektywy w sprawie kwalifikowania (2011/95/UE) – sprawozdanie końcowe], 2019, s. 94–98. Omówienie zagadnienia ofiar handlu ludźmi jako ewentualnych szczególnych grup społecznych znajduje się w sekcji 3.3.1.3 poniżej.

W odniesieniu do płci, w tym tożsamości płciowej i orientacji seksualnej danej osoby, w motywie 30 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) zilustrowano aspekt definicji szczególnej grupy społecznej zidentyfikowanej na podstawie takich cech.

Motyw 30 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Definiując szczególną grupę społeczną, należy zwrócić należytą uwagę na aspekty związane z płcią wnioskodawcy, jeżeli mają one związek z uzasadnioną obawą wnioskodawcy przed prześladowaniem, w tym na tożsamość płciową i orientację seksualną, które to aspekty mogą być powiązane z określoną tradycją prawną i zwyczajami, prowadzącymi na przykład do okaleczania narządów płciowych, przymusowej sterylizacji czy przymusowej aborcji ⁴⁵¹.

Kobiety uznaje się za prześladowane z powodów związanych z ich przynależnością do szczególnej grupy społecznej, zarówno ze względu na samą płć, jak i w szczególności, gdy tworzą podgrupy. Jak stwierdził irlandzki Wysoki Trybunał, „nie ma wątpliwości, że kobiety w ogólności lub kobiety, które są obiektem przemocy ze względu na płć, mogą stanowić szczególną grupę społeczną do celów Konwencji” ⁴⁵².

Niektóre przykłady kobiet, które należą do takich podgrup i zostały uznane za uchodźczynie, przedstawiono w tabeli 17 ⁴⁵³. W okolicznościach faktycznych tych spraw często mamy do czynienia z kumulacją różnych form przemocy ze względu na płć.

Tabela 17: Przykłady kobiet uznanych przez sądy i trybunały europejskie za uchodźczynie ze względu na przynależność do szczególnej grupy społecznej

Kobiety	Kobiety doświadczające przemocy ze względu na płć ⁴⁵⁴
	Kobiety zagrożone zmuszaniem do zawarcia małżeństwa lub kobiety, które uciekły przed zawarciem takiego małżeństwa ⁴⁵⁵

⁴⁵¹ Art. 10 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) obejmuje grupę, „u podstaw której leży wspólna cecha orientacji seksualnej”.

⁴⁵² Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 9 listopada 2016 r., *SM przeciwko Refugee Appeals Tribunal*, [2016] IEHC 638 (dalej jako: Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), 2016, *SM przeciwko Refugee Appeals Tribunal*), pkt 54.

⁴⁵³ Sytuację ofiar handlu ludźmi, które często są kobietami i dziewczętami oraz można je uznać za uchodźczynie ze względu na przynależność do szczególnej grupy społecznej, omówiono w sekcji 3.3.1.3 poniżej.

⁴⁵⁴ Zob. na przykład Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), 2016, *SM przeciwko Refugee Appeals Tribunal*, op. cit., przypis 452.

⁴⁵⁵ Zob. na przykład CNDA (Francja), wyrok z dnia 5 maja 2021 r., *Mme D.*, nr 20030921 (*streszczenie w języku angielskim*), dotyczący Malijki, która uciekła przed zawarciem przymusowego małżeństwa; CNDA (Francja), wyrok z dnia 14 września 2020 r., *Mme A.*, nr 19055889 (*streszczenie w języku angielskim*) (dalej jako: CNDA (Francja), 2020, *Mme A.*, nr 19055889 (*streszczenie w języku angielskim*)), dotyczący Palestynki z Gazy, która sprzeciwiała się zawarciu przymusowego małżeństwa; VG Augsburg, wyrok z dnia 16 czerwca 2011 r., *Au 6 K 11.30092* (*streszczenie w języku angielskim*) (dalej jako: VG Augsburg, 2011, *Au 6 K 11.30092* (*streszczenie w języku angielskim*)), w którym stwierdzono: „Prześladowania grożące skarżącej wiążą się z powodem prześladowań, tj. jej płcią i przynależnością do określonej grupy społecznej: niezamężnych kobiet z rodzin, w których tradycyjne postrzeganie takich kobiet obejmuje również konieczność zawierania przymusowego małżeństwa”; oraz VG Gelsenkirchen, wyrok z dnia 18 lipca 2013 r., *5a K 4418/11.A* (*streszczenie w języku angielskim*) (dalej jako: VG Gelsenkirchen (Niemcy), 2013, *5a K 4418/11.A* (*streszczenie w języku angielskim*)), dotyczące Afganki przebywającej w związku, któremu sprzeciwiał się jej ojciec i której grożono przymusowym małżeństwem z jej kuzynem. Omówienie dalszych francuskich spraw dotyczących przymusowego małżeństwa, w których uznano szczególną grupę społeczną i status uchodźcy, zob. przypis 978 poniżej.

Kobiety	Wdowy zagrożone zmuszaniem do zawarcia małżeństwa lub wdowy, które uciekły przed zawarciem takiego małżeństwa (dziedziczenie wdowy / lewirat) ⁴⁵⁶
	Kobiety doświadczające przemocy domowej ⁴⁵⁷
	Kobiety narażone na zbrodnie honorowe ⁴⁵⁸
	Kobiety rozwiedzione ⁴⁵⁹
	Niezamężne matki ⁴⁶⁰
	Kobiety oskarżone o naruszanie obyczajów społecznych w inny sposób, w szczególności przez zdradę małżeńską i nieposłuszeństwo wobec mężów lub którym mężowie lub inni krewni płci męskiej nie zapewniają ochrony ⁴⁶¹

W sprawie dotyczącej tej ostatniej podgrupy brytyjska Izba Lordów wskazała:

Niepodważalne dowody w tej sprawie wskazują, że w Pakistanie dochodzi do dyskryminacji kobiet. Moim zdaniem charakter i skala tej dyskryminacji są takie, że można powiedzieć, iż kobiety w Pakistanie są dyskryminowane przez społeczeństwo, w którym żyją. Powodem, dla którego wnioskodawczynie obawiają się prześladowań, nie jest tylko to, że są kobietami. Powodem jest to, że są kobietami w społeczeństwie, które dyskryminuje kobiety ⁴⁶².

⁴⁵⁶ RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 19 czerwca 2019 r., nr [222.826](#), w sprawie Gwinejki, która jako dziecko wyszła za mąż za mężczyznę o ponad 40 lat starszego od siebie i której po jego śmierci grożono przymusowym małżeństwem z jego bratem; oraz komisja odwoławcza ds. uchodźców (Dania), decyzja z dnia 16 stycznia 2017 r., decyzja nienumerowana ([streszczenie w języku angielskim](#)), w sprawie Afganki zagrożonej przymusowym małżeństwem ze stryjem jej zmarłego męża, doświadczającej przemocy domowej i uznanej za „wdowę zagrożoną przymusem zawarcia małżeństwa”.

⁴⁵⁷ Zob. na przykład następujące orzeczenia RVV/CCE: wyrok z dnia 18 czerwca 2021 r., nr [256.782](#), oraz wyrok z dnia 17 czerwca 2021 r., nr [256.674](#), oba dotyczące Gwinejek posiadających potomstwo pozamałżeńskie, które uciekły przed przymusowym małżeństwem i przemocą domową oraz które zostały uznane za prześladowane ze względu na przynależność do grupy „kobiet”; oraz wyrok z dnia 31 maja 2021 r., nr [255.346](#), w którym wnioskodawczynie została uznana za uchodźczynię na podstawie jej przynależności do grupy „kobiet z Gwinei” (pkt 10); Specjalny Komitet Odwoławczy (Grecja), 2011, nr [95/126761](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)), op. cit., przypis [264](#) w sprawie kobiety z Iranu doświadczającej m.in. przemocy domowej, Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), 2011 r., RS przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, nr 6, Azs 36/2010-274 ([streszczenie w języku angielskim](#)), op. cit., przypis [264](#), w sprawie kobiety z Kirgistanu, którą zmuszono do zawarcia poligamicznego małżeństwa i która obawiała się przemocy ze strony męża; oraz Sąd Apelacyjny ds. Migracji (Szwecja), wyrok z dnia 21 listopada 2008 r., [MIG 2008:39](#), w sprawie Albanki, która była przedmiotem powtarzających się aktów przemocy ze strony męża, nawet po rozwodzie, oraz dwójki jej dzieci. Sąd uznał, że kobiety w takiej sytuacji mogą kwalifikować się jako uchodźczynie, ale w tym przypadku orzekł, że dostępna jest ochrona wewnętrzna. Więcej informacji na temat przypadków wnioskodawczyń dotkniętych przemocą domową lub seksualną, które kwalifikują się do objęcia ochroną uzupełniającą, znajduje się w sekcji [2.4.3.5.2](#).

⁴⁵⁸ VG Stuttgart, wyrok z dnia 8 września 2008 r., [AK 10 K 13/07](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)) (dalej jako: VG Stuttgart (Niemcy), 2008, [AK 10 K 13/07](#) ([streszczenie w języku angielskim](#))), w sprawie kobiety – matki dwójki dzieci, która odeszła od stosującego przemoc męża w Niemczech i której brat groził śmiercią za opuszczenie męża i wystąpienie o rozwód; w wyroku stwierdzono, że państwo libańskie nie jest w stanie zapewnić kobiecie wystarczającej ochrony przed groźbą „zabójstwa honorowego”.

⁴⁵⁹ Zob. na przykład CNDA (Francja), wyrok z dnia 30 kwietnia 2021 r., nr [253.776](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)).

⁴⁶⁰ Zob. na przykład Sąd Apelacyjny ds. Migracji (Szwecja), wyrok z dnia 21 kwietnia 2011 r., [UM 7851/10](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)), oraz dwie sprawy z Belgii, o których mowa w przypisie 457.

⁴⁶¹ Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 1999, [Islam i Shah](#), op. cit., przypis [400](#). Zob. też na przykład Specjalny Komitet Odwoławczy (Grecja), decyzja z dnia 26 czerwca 2011 r., nr [95/126761](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)), w sprawie Iranki będącej obiektem przemocy domowej ze strony męża, w której to decyzji Komitet stwierdził, że nieprzestrzeganie przez kobietę konwencji i praktyk związanych z tradycją lub kulturą islamu wskazywało na jej przynależność do szczególnej grupy społecznej; Sąd Najwyższy (Tribunal supremo) (Hiszpania), wyrok z dnia 6 lipca 2012 r., nr 6426/2011, ES:TS:2012:4824; oraz Sąd Najwyższy (Tribunal supremo) (Hiszpania), wyrok z dnia 15 czerwca 2011 r., nr 1789/2009, ES:TS:2011:4013.

⁴⁶² Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 1999, [Islam i Shah](#), op. cit., przypis [400](#) – Lord Craighead. Należy zauważyć, że chociaż dla brytyjskiej Izby Lordów dyskryminacja jest warunkiem koniecznym istnienia szczególnej grupy społecznej, to w treści art. 10 ust. 1 lit. d) nie zawarto wymogu, zgodnie z którym dyskryminacja miałaby być warunkiem koniecznym do uznania wnioskodawcy za członka szczególnej grupy społecznej; wydaje się, że wystarczającym warunkiem jest posiadanie przez wnioskodawcę cechy objętej ochroną i postrzeganie go jako osoby odmiennej.

Jak podkreślono w tej sprawie, do zidentyfikowania szczególnej grupy społecznej niezbędne są dowody dotyczące funkcjonowania danego społeczeństwa.

Wnioski o przyznanie statusu uchodźcy składane ze względu na **okaleczanie żeńskich narządów płciowych** powszechnie uznaje się za uzasadnione przynależnością do szczególnej grupy społecznej. Na przykład francuska Rada Stanu orzekła, że „[...] w społeczeństwie, w którym okaleczanie narządów płciowych kobiet jest praktykowane na tyle powszechnie, że stanowi normę społeczną, dzieci i młodzież płci żeńskiej, które nie zostały w ten sposób okaleczone, stanowią grupę społeczną”. Aby jednak ustalić zasadność wniosku o przyznanie ochrony, Rada Stanu wymagała od wnioskodawczynie dostarczenia szczegółowych informacji, w szczególności odnoszących się do rodziny, geografii i społeczeństwa, dotyczących zagrożeń, na które była osobiście narażona ⁴⁶³.

Podobnie orzekła brytyjska Izba Lordów (również w odniesieniu do szczególnego kontekstu społecznego, w którym kobiety doświadczały dyskryminacji i w którym brak podporządkowania się normom był wyraźnie identyfikowany w społeczeństwie):

[...] okaleczanie żeńskich narządów płciowych jest skrajnym przejawem dyskryminacji, której podlegają wszystkie kobiety w Sierra Leone, zarówno te, które już zostały poddane temu zabiegowi, jak i te, które jeszcze nie. Bez żadnych trudności mogą uznać kobiety w Sierra Leone za szczególną grupę społeczną do celów art. 1 lit. A pkt 2.

[...]

Gdyby jednak uznać, że ta szersza grupa społeczna nie jest objęta utrwalonym orzecznictwem, którego to poglądu nie podzielam, przyjąłbym alternatywną i mniej korzystną – przedstawioną przez drugą wnioskodawczynię i UNHCR – definicję szczególnej grupy społecznej, do której należała druga wnioskodawczynie: kobiet z Sierra Leone niepoddanych zabiegowi okaleczenia.

[...]

Wspólną cechą jest niepoddanie zabiegowi okaleczenia. Społeczeństwo postrzega te kobiety jako odrębną grupę. I nie jest to grupa zdefiniowana przez prześladowania: grupa ta byłaby rozpoznawalna, nawet gdyby okaleczanie żeńskich narządów płciowych było całkowicie dobrowolne i nie było wykonywane pod przymusem lub w wyniku presji społecznej ⁴⁶⁴.

Tak więc w wielu przypadkach akty prześladowania ze względu na płeć, takie jak przemoc seksualna lub przymusowa aborcja, są popełniane z powodów prześladowania związanych z płcią. Należy jednak pamiętać, że w niektórych przypadkach lub dodatkowo mogą być one popełniane z innych powodów o charakterze dyskryminującym, takich jak rasa, religia, narodowość lub przekonania polityczne.

Ponadto, w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wyraźnie uznano, że **orientacja seksualna** może być wspólną cechą grupy społecznej ⁴⁶⁵. TSUE uznał, że

⁴⁶³ Rada Stanu (Francja), 2012, Ms D.F., nr [332491](#), op. cit., przypis [448](#).

⁴⁶⁴ Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 2006, *Fornah*, op. cit., przypis [402](#), pkt 31 – Lord Bingham.

⁴⁶⁵ Art. 10 ust. 1 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania: „W zależności od sytuacji w kraju pochodzenia szczególna grupa społeczna może oznaczać grupę, u podstaw której leży wspólna cecha orientacji seksualnej”.

orientacja seksualna stanowi cechę tak ważną dla tożsamości danej osoby, iż osoby tej nie można zmuszać do odstąpienia od owej cechy.

[...]

należy stwierdzić, że wymaganie od członków grupy społecznej, których łączy ta sama orientacja seksualna, że będą ukrywać tę orientację, stoi w sprzeczności z samym uznaniem jej za cechę tak ważną dla tożsamości danej osoby, że osoby tej nie można zmuszać do odstąpienia od owej cechy”⁴⁶⁶.

Tożsamość lub zachowanie danej osoby może ściągnąć na nią prześladowania, ale nie oczekuje się od niej, że zgodzi się na jakiegokolwiek ograniczenie w swoim zachowaniu (zob. dalsze omówienie kwestii ukrywania w sekcji 1.5.5 powyżej). Jedynym wyjątkiem, jak stwierdzono w art. 10 ust. 1 lit. d), jest sytuacja, w której wniosek dotyczy czynów uznawanych za przestępstwa zgodnie z prawem krajowym państw członkowskich. Przepis ten był interpretowany zawężająco, ale, jak stwierdził TSUE w sprawie *X, Y i Z*, tak jak art. 10 ust. 1 lit. b) chroni sferę publiczną i prywatną w odniesieniu do religii, „nic w brzmieniu art. 10 ust. 1 lit. d) dyrektywy nie wskazuje na to, by prawodawca Unii pragnął wyłączyć z zakresu stosowania tego przepisu inne określone rodzaje zachowań związanych z orientacją seksualną lub inne formy jej wyrażania”⁴⁶⁷.

Jak zauważył brytyjski Sąd Najwyższy w sprawie *HJ* (Iran), „nie ma wątpliwości, że homoseksualni mężczyźni i kobiety mogą być do tego celu uznani za szczególną grupę społeczną”⁴⁶⁸. Istnienie szczególnych grup społecznych zidentyfikowanych ze względu na orientację seksualną uznano w przypadku wnioskodawców z krajów, w których homoseksualizm jest karalny lub w których można stosować wobec osób o takiej orientacji przepisy dotyczące obrazy moralności publicznej. Przykłady obejmują wnioskodawców z Kamerunu⁴⁶⁹, Jamajki⁴⁷⁰, Libanu⁴⁷¹, Mali⁴⁷², Maroka⁴⁷³, Nigerii⁴⁷⁴, Pakistanu⁴⁷⁵,

⁴⁶⁶ TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 31, pkt 46 i 70.

⁴⁶⁷ Tamże, pkt 67. Zob. też Sąd Najwyższy (Tribunal Supremo) (Hiszpania), wyrok z dnia 21 września 2012 r., nr 65/2012, ES:TS:2012:5907; oraz Sąd Najwyższy (Hiszpania), wyrok z dnia 21 września 2012 r., nr 75/2012, ES:TS:2012:5908.

⁴⁶⁸ Sąd Najwyższy (Zjednoczone Królestwo), 2010, *HJ (Iran) i HT (Kamerun)*, op. cit., przypis 348, pkt 10 – Lord Hope, oraz odnoszący się do opinii: Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 1999, *Islam i Shah*, op. cit., przypis 400 – Lord Steyn.

⁴⁶⁹ Zob. na przykład CNDA (Francja), wyrok z dnia 10 stycznia 2011 r., *M. N.*, nr 09012710 C+, w: CNDA (Francja), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2011*, 2012, s. 80; wyrok z dnia 21 listopada 2011 r., *Mlle M. M.*, nr 11010494 C, w: tamże., s. 81–82; wyrok z dnia 18 października 2012 r., *M. B.N.*, nr 12013647 C, w: CNDA (Francja), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2012*, 2013, s. 62–63; oraz wyrok z dnia 3 czerwca 2014 r., *M. N.M.*, nr 14000522 C, w: CNDA (Francja), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2014, 2015*, s. 48–49; oraz VGH Baden-Württemberg, wyrok z dnia 7 marca 2013 r., *A 9 S 1872/12*, DE:VGHBW:2013:0307. A9S1872.12.OA.

⁴⁷⁰ Zob. na przykład CNDA (Francja), wyrok z dnia 29 lipca 2011 r., *M. W.*, nr 08015548 C, w: CNDA (Francja), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2011*, 2012, s. 86–87; oraz CNDA (Francja), wyrok z dnia 26 czerwca 2014 r., *Mme D.*, nr 13023823 C, w: CNDA (Francja), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2014*, 2015, s. 46–47.

⁴⁷¹ Zob. na przykład CNDA (Francja), wyrok z dnia 29 maja 2020 r., *M. C.*, nr 19053522.

⁴⁷² Zob. na przykład RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 29 kwietnia 2021 r., nr 253.723, pkt 5.6.

⁴⁷³ Zob. na przykład RVV/CCE (Belgia) wyrok z dnia 24 kwietnia 2019 r., nr 220.190 (streszczenie w języku angielskim), pkt 4.2.1.8.

⁴⁷⁴ Najwyższy Sąd Kasacyjny, sekcja cywilna (Corte Suprema di Cassazione) (Włochy), wyrok z dnia 27 listopada 2020 r., nr 29739 (streszczenie w języku angielskim) (jest to decyzja kasacyjna, a nie decyzja o uznaniu za uchodźcę).

⁴⁷⁵ Zob. na przykład CNDA (Francja), wyrok z dnia 4 lipca 2011 r., *M. K.*, nr 11002234 C, w: CNDA (Francja), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2011*, 2012, s. 90–91; oraz CNDA (Francja), wyrok z dnia 16 marca 2015 r., *M. A.*, nr 14032693.

Senegalu⁴⁷⁶ i Sierra Leone⁴⁷⁷. Istnienie grup społecznych było również uznawane w przypadku wnioskodawców z krajów pochodzenia, w których prawo nie przewiduje sankcji karnych, ale w których społeczeństwo jest silnie homofobiczne, a władze nie chcą lub nie są w stanie zapewnić ochrony. Ma to miejsce na przykład w przypadku homoseksualnych wnioskodawców z Armenii⁴⁷⁸ i Kazachstanu⁴⁷⁹. Podobnie, za szczególną grupę społeczną uznaje się również osoby prześladowane z powodu postrzegania ich jako gejów lub lesbijki⁴⁸⁰.

Jeśli chodzi o **tożsamość płciową**, doświadczenia wnioskodawców będących osobami interseksualnymi i transpłciowymi często różnią się od doświadczeń gejów, lesbijek lub osób biseksualnych⁴⁸¹. Mimo to mogą one również być narażone na podobne ryzyko w kraju pochodzenia. W istocie mogą one być uważane przez społeczeństwo w kraju pochodzenia za gejów lub lesbijki. Przykłady takich przypadków, w których uznano przynależność do szczególnej grupy społecznej, obejmują:

- *hidżrę* z Pakistanu⁴⁸²,
- geja z Algierii przechodzącego tranżycję do transseksualnej kobiety⁴⁸³,
- interseksualne osoby z Algierii i Maroka⁴⁸⁴.

Jeśli chodzi o **rodzinę**, wnioskodawcy mogą uzasadniać swój wniosek o przyznanie statusu uchodźcy tym, że byli prześladowani ze względu na przynależność do określonej rodziny. Może to być na przykład spowodowane przynależnością do szczególnej rodziny⁴⁸⁵ lub

⁴⁷⁶ Zob. na przykład RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 25 maja 2021 r., nr [255.071](#), pkt 4.12 (lesbijkę uznano w Senegalu za członkinię grupy społecznej homoseksualistów).

⁴⁷⁷ Zob. na przykład CNDA, (Francja), wyrok z dnia 20 marca 2019 r., *Mme K.*, 18030347 (grupy społeczne homoseksualistów (lesbijek) w Sierra Leone i osób sprzeciwiających się przymusowemu małżeństwu).

⁴⁷⁸ Zob. na przykład Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 5 października 2006 r., nr [2 Azs 5/2006-52](#).

⁴⁷⁹ CNDA (Francja), wyrok z dnia 28 maja 2020 r., *M. K.*, nr 19051793 C.

⁴⁸⁰ Zob. na przykład Trybunał w Genui (Włochy), wyrok z dnia 13 maja 2016 r., decyzja nienumerowana ([streszczenie w języku angielskim](#)); i Administracyjny Sąd Apelacyjny w Pireusie (Grecja), wyrok z dnia 12 czerwca 2019 r., *Skarżący przeciwko Ministerstwu ds. Polityki Migracyjnej*, nr A401/2019 ([streszczenie w języku angielskim](#)).

⁴⁸¹ Biuro UNHCR, [Guidelines on International Protection No 12: Claims for refugee status related to situations of armed conflict and violence under Article 1A\(2\) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees and the regional refugee definitions](#) [Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 12: Wnioski o nadanie statusu uchodźcy związane z sytuacją konfliktu zbrojnego i przemocy na podstawie art. 1 lit. A pkt 12 Konwencji z 1951 r. lub Protokołu z 1967 r. dotyczącego statusu uchodźców oraz regionalne definicje uchodźcy], 2 grudnia 2016 r., HCR/GIP/16/12 (dalej jako: Biuro UNHCR, [Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 12](#)), pkt 10, gdzie zauważono, że ich „doświadczenia [...] często będą różnić się od siebie”.

⁴⁸² Sąd Azylowy (Asylgerichtshof) (Austria), wyrok z dnia 29 stycznia 2013 r., [E1 432053-1/2013](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)), pkt 4.4.2. „Hidżra” to termin używany w Azji Południowej w odniesieniu do osób, którym po urodzeniu przypisano płęć męską, a także niektórych, ale nie wszystkich osób interseksualnych i transpłciowych kobiet. Zob. też Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 22 października 2020 r., *Mx M (tożsamość płciowa – HJ (Iran) – terminologia)* Salwador, [2020] UKUT 313.

⁴⁸³ CNDA (Francja), wyrok z dnia 3 października 2019 r., *M. H.*, nr 18031476.

⁴⁸⁴ Rada Stanu (Conseil d'État sous-sections réunies) (Francja), wyrok z dnia 23 czerwca 1997 r., *M. O.*, nr 171858, FR:CESSR:1997:171858.19970623; oraz CNDA (Francja), wyrok z dnia 12 marca 2019 r., *Mme B.*, nr 17028590. Ostatnia sprawa dotyczyła interseksualnej osoby z Maroka, która przechodziła tranżycję, by stać się mężczyzną. CNDA uznał, że społeczeństwo w Maroku uznaje tego człowieka za homoseksualistę albo osobę transseksualną, a tym samym że potencjalnie kwalifikuje się on do przyznania statusu uchodźcy ze względu na przynależność do szczególnej grupy społecznej lesbijek, gejów, osób biseksualnych, transpłciowych i interseksualnych w Maroku; mimo to osoba ta została wykluczona ze względu na to, że stanowiła zagrożenie dla społeczeństwa.

⁴⁸⁵ Zob. na przykład VG Berlin, wyrok z dnia 7 lipca 2011 r., nr [133 K 79.10 A](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)), w którym uznano parę z Afganistanu za uchodźców ze względu na poparcie, jakie para ta wyrażała w Afganistanie dla demokracji, rozdziału państwa od religii oraz równouprawnienia płci, a także ze względu na członkostwo pary w Powszechnym Ruchu na rzecz Demokracji i Postępu w Afganistanie i wspieranie przez nią tej partii; za uchodźców uznano także dzieci pary ze względu na ich przynależność do szczególnej grupy społecznej, jaką była „rodzina”.

przynależnością do rodziny, w której jeden z członków został uznany za uchodźcę ⁴⁸⁶. Przykładem prześladowań opartych na przynależności do określonej rodziny mogą być „waśnie krwi” ⁴⁸⁷. Może do nich dochodzić niezależnie od tego, czy pierwotne źródło antagonizmu jest związane z jednym z powodów prześladowania.

W tym względzie brytyjska Izba Lordów wyjaśniła:

Więzi łączące członków rodziny – zarówno więzy krwi, jak i więzy małżeńskie – definiują grupę. To właśnie te więzi stanowią o jej odrębności od reszty społeczeństwa. Prześladowanie osoby tylko z tego powodu, że jest członkiem tej samej rodziny co ktoś inny, jest równie arbitralne i nieprzewidywalne, a przy tym równie szkodliwe jak prześladowanie z powodu rasy czy religii. Jako grupa społeczna, rodzina w oczywisty sposób należy do kategorii przypadków objętych ochroną na mocy Konwencji dotyczącej statusu uchodźców ⁴⁸⁸.

Przykładem praktycznego zastosowania tego podejścia jest orzeczenie polskiego Naczelnego Sądu Administracyjnego, który:

uznał [...], że prześladowania nie mają bezpośredniego związku z osobami skarżących. Należy zauważyć, że potwierdzenie statusu uchodźcy Konwencja [dotycząca statusu uchodźców] wiąże z uzasadnioną obawą prześladowań z powodów w niej wskazanych. Jednym z takich powodów jest przynależność do określonej grupy społecznej. Uznanie przynależności wnioskodawcy do grupy zagrożonej prześladowaniami sprawia zatem [...], że prześladowania mają charakter indywidualny. Jeżeli zatem istnieją podstawy do uznania, że przynależność do rodziny uznanego uchodźcy spełnia przesłankę przynależności do określonej grupy społecznej, to dopiero wykazanie braku uzasadnionych obaw przed prześladowaniami z tego powodu uzasadnia odmowę uwzględnienia wniosku ⁴⁸⁹.

Najlepszy interes **dziecka** jest kluczowym aspektem rozpatrywanym przy określaniu statusu uchodźcy, biorąc pod uwagę, że zgodnie z dyrektywą w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) należy przede wszystkim uwzględnić ten aspekt ⁴⁹⁰ oraz z należytą uwagą analizować formy prześladowania odnoszące się w szczególności do dzieci (zob. sekcja [1.4.4.8](#)

⁴⁸⁶ Zob. na przykład komisja odwoławcza ds. uchodźców (Dania), decyzja z dnia 10 maja 2017 r., decyzja nienumerowana ([streszczenie w języku angielskim](#)), w której uznano Syryjkę za uchodźczynię ze względu na jej przynależność do rodziny, w której matka leczyła rannych z Wolnej Armii Syryjskiej (i sama została uznana za uchodźczynię); oraz Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie (Polska), wyrok z dnia 12 marca 2013 r., nr [II OSK 126/07](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)), w sprawie członka rodziny osoby uznanej za uchodźcę (z Czeczenii).

⁴⁸⁷ Zob. RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 18 maja 2021 r., nr [254.685](#), w sprawie Palestyńczyka ze Strefy Gazy, który obawiał się, że stanie się celem rodzinnej waśni krwi, oraz uznania rodziny za grupę społeczną; oraz RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 26 sierpnia 2021 r., nr [258.620](#), w sprawie małżeństwa z Algierii, w przypadku którego stwierdzono uzasadnioną obawę przed prześladowaniem z powodu przynależności do grupy społecznej – rodziny, której członkowie byli celem wendety (pkt 4.5). W ostatnim wymienionym wyroku odniesiono się do: Biuro UNHCR, [UNHCR position on claims for refugee status under the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees based on a fear of persecution due to an individual's membership of a family or clan engaged in a blood feud](#) [Stanowisko UNHCR w sprawie wniosków o przyznanie statusu uchodźcy na mocy Konwencji dotyczącej statusu uchodźców z 1951 r. ze względu na obawę przed prześladowaniem z powodu przynależności do rodziny lub klanu biorącego udział w waśni krwi], 17 marca 2006 r., pkt 18–20.

⁴⁸⁸ Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 2006, [Fornah](#), op. cit., przypis [402](#), pkt 45.

⁴⁸⁹ Naczelny Sąd Administracyjny (Polska), wyrok z dnia 12 marca 2013 r., nr [II OSK 126/07](#); zob. [streszczenie w języku angielskim](#), w którym o sędzie mówi się w trzeciej osobie.

⁴⁹⁰ Motyw 18 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Zob. też informacje ogólne w sekcji „[Najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka](#)”.

powyżej dotycząca aktów prześladowania wymierzonych w dzieci) ⁴⁹¹. Bycie dzieckiem jest nieusuwalną cechą wrodzoną, a w przypadku gdy dzieci mają odrębną tożsamość w danym społeczeństwie, składane przez nie wnioski o przyznanie statusu uchodźcy mogą być uzasadnione z powodu przynależności do szczególnej grupy społecznej ⁴⁹². Kilka przykładów przedstawiono w tabeli 18.

Z przeglądów orzecznictwa wynika, że w zależności od kontekstu społecznego istnieje **wiele innych możliwych szczególnych grup społecznych**, takich jak działacze związkowi, właściciele ziemscy, personel medyczny, muzycy/artyści i osoby odmawiające służby wojskowej z powodu sprzeczności z własnym sumieniem ⁴⁹³. Dalsze przykłady szczególnych grup społecznych zidentyfikowanych przez sądy i trybunały europejskie znajdują się w tabeli 18.

Tabela 18: Przykłady innych możliwych grup społecznych zidentyfikowanych przez sądy i trybunały europejskie

Inne możliwe grupy społeczne	Przynależność do klanu uważanego za niższy przez inne klany w Somalii ⁴⁹⁴ lub do określonego klanu (Wadaan) w Somalii ⁴⁹⁵
	Niewolnicy / byli niewolnicy w Mauretanii ⁴⁹⁶ i Nigrze ⁴⁹⁷
	Osoby HIV-pozytywne na Wybrzeżu Kości Słoniowej ⁴⁹⁸ i w Gwinei ⁴⁹⁹
	Nieposiadający dokumentów biduni z Kuwejtu ⁵⁰⁰

⁴⁹¹ Art. 9 ust. 2 lit. f) oraz motyw 28 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Zob. też sprawy dotyczące okaleczania żeńskich narządów płciowych przytoczone w przypisie 463 i przypisie 464.

⁴⁹² Zob. na przykład Biuro UNHCR, [Wytoczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 8](#), op. cit., przypis 314, pkt 49–51, i Sąd Administracyjny (Upravno Sodišče) (Słowenia), wyrok z dnia 14 lutego 2012 r., [I U 42.2012 \(streszczenie w języku angielskim\)](#), dotyczący małoletniego bez opieki z Afganistanu. Sąd uznał, że fakt bycia młodym człowiekiem pozbawionym kontaktu z rodzicami był istotną cechą jego tożsamości i że taka młodzież miała szczególną tożsamość w Afganistanie, ze względu na to, że była postrzegana przez talibów jako grupa, która mogła być wykorzystywana do celów wojskowych i politycznych, podczas gdy grupy przestępcze wykorzystywały takie osoby do innych nielegalnych celów, takich jak niewolnictwo, przemoc seksualna i handel narkotykami.

⁴⁹³ Zob. Foster, M., „The »ground with the least clarity«: a comparative study of jurisprudential developments relating to »membership of a particular social group«” [„Najmniej przejrzysta podstawa«: studium porównawcze rozwoju orzecznictwa odnoszącego się do »przynależności do szczególnej grupy społecznej«], *UNHCR Legal and Protection Policy Research Series*, nr 25, PPLA/2012/02, sierpień 2012 r. (dalej jako: Foster, „The »ground with the least clarity«”). Analiza znaczenia, jakie powód prześladowania związany z przynależnością do szczególnej grupy społecznej może mieć w kontekście spraw dotyczących służby wojskowej, znajduje się w sekcji 1.6.2.5.3.

⁴⁹⁴ Sąd administracyjny (Tribunal administratif) (Luksemburg), wyrok z dnia 17 listopada 2020 r., nr [43028 \(streszczenie w języku angielskim\)](#).

⁴⁹⁵ VG Monachium, wyrok z dnia 21 września 2011 r., [M 11 K 11.30081 \(streszczenie w języku angielskim\)](#), oraz inne sprawy z Niemiec wymienione w: Foster, „The »ground with the least clarity«”, s. 67, przypis 493.

⁴⁹⁶ CNDA (Francja), wyrok z dnia 23 września 2011 r., [M. D.](#), nr 11007337, [\(streszczenie w języku angielskim\)](#); oraz RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 25 marca 2014 r., nr [121.425](#), pkt 4.7.

⁴⁹⁷ CNDA (Francja), wyrok z dnia 4 lipca 2017 r., M. I., nr 16014605 C; oraz RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 9 czerwca 2011 r., nr [62.867 \(streszczenie w języku angielskim\)](#), w którym uznano „osoby uważane za niewolników” w Nigrze za szczególną grupę społeczną, ponieważ „status ten przechodzi z pokolenia na pokolenie i stanowi odrębną kastę społeczną w społeczeństwie Nigru” (pkt 4.7.3).

⁴⁹⁸ RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 2 sierpnia 2021 r., nr [258.932](#).

⁴⁹⁹ RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 2 sierpnia 2021 r., nr [259.933](#), w sprawie znajdującej się w trudnej sytuacji kobiety, która została zmuszona do małżeństwa z bratem zmarłego męża, a po przybyciu do Belgii padła ofiarą przemocy seksualnej, po czym zdiagnozowano u niej obecność wirusa HIV i urodziła córkę.

⁵⁰⁰ CNDA (Francja), wyrok z dnia 19 czerwca 2019 r., [M. M.](#), nr 18023875 C+; VG Berlin, wyrok z dnia 17 września 2020 r., [34 K 53717 A](#); Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 10 stycznia 2007 r., nr [6, Azs 80/2006-64](#); VG Berlin, wyrok z dnia 17 września 2020 r., [34 K 53717 A](#), DE:VGBE:2020:0917.VG34K53717A.00; AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 21 czerwca 2006 r., [HE przeciwko Secretary of State for the Home Department CG](#), [2006] UKAIT 00051; Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 24 lipca 2013 r., [NM \(udokumentowany/nieudokumentowany bidun: ryzyko\) Kuwejt CG](#), [2013] UKUT 356; oraz Sąd Apelacyjny ds. Imigracji (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 15 września 2004 r., [BA i inni \(bidun – bezpieczeństwa – ryzyko prześladowania\) Kuwejt CG](#), [2004] UKIAT 00256.

Inne możliwe grupy społeczne	Romowie w Kosowie ⁵⁰¹
	Osoby cierpiące na albinizm ⁵⁰²
	Dziewczęta wydawane za mąż za inne dzieci lub zmuszane do zawarcia małżeństwa lub zagrożone takim małżeństwem ⁵⁰³
	<i>Bacha bazi</i> lub „tańczący chłopcy” ⁵⁰⁴
	Dzieci osierocone ⁵⁰⁵

Związek między aktami prześladowania a przynależnością do szczególnej grupy społecznej w kontekście ludności cywilnej w sytuacjach konfliktów zbrojnych, ofiar handlu ludźmi i grup uciekających przed „klęskami żywiołowymi” (np. trzęsieniami ziemi, powodzią i głodem) omówiono odpowiednio w sekcjach 3.2.1.3, 3.3.1.3 i 3.4.2 poniżej.

1.6.2.5. Przekonania polityczne (art. 10 ust. 1 lit. e))

Art. 10 ust. 1 lit. e) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Powody prześladowania

pojęcie opinii politycznej obejmuje w szczególności posiadanie opinii, idei lub przekonania w kwestii dotyczącej podmiotów potencjalnie dopuszczających się prześladowania, określonych w art. 6, oraz ich polityki lub metod, bez względu na to, czy wnioskodawca działał zgodnie z tą opinią, ideą lub tym przekonaniem.

W tabeli 19 wymieniono kwestie poruszone w poniższych podsekcjach.

Tabela 19: Struktura sekcji 1.6.2.5

Sekcja	Tytuł	Strona
1.6.2.5.1	<u>Szeroki charakter pojęcia „przekonania polityczne”</u>	<u>118</u>
1.6.2.5.2	<u>Przekonania polityczne przypisywane przez podmioty niepaństwowe</u>	<u>121</u>
1.6.2.5.3	<u>Prześladowanie z powodu przekonań politycznych: przypadek uchylania się od służby wojskowej</u>	<u>122</u>

⁵⁰¹ Użycie tej nazwy nie wpływa na stanowiska w sprawie statusu Kosowa i jest zgodne z rezolucją Rady Bezpieczeństwa ONZ 1244/1999 oraz z opinią Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości w sprawie Deklaracji niepodległości Kosowa. Sąd stołeczny (Węgry), wyrok z dnia 5 października 2011 r., *KH przeciwko Urzędowi ds. Imigracji i Obywatelstwa*, nr 6.K.34.440/2010/20 (streszczenie w języku angielskim).

⁵⁰² Zob. sprawy cytowane w przypisie 329.

⁵⁰³ Zob. na przykład Federalny Sąd Administracyjny (Bundesverwaltungsgericht) (Austria), wyrok z dnia 10 kwietnia 2017 r., W268_2127664-1, przyznający azyl kobiecie z Iraku, która jako nieletnia została przymusowo wydana za mąż i doświadczała ciągłej przemocy ze strony męża, a także innych członków rodziny. Sąd ustalił, że kobieta należy do szczególnej grupy społecznej, a mianowicie „kobiet odseparowanych, pozbawionych wsparcia rodziny”. Zob. też CNDA (Francja), wyrok z dnia 23 lipca 2018 r., Mme E., nr 15031912 A, w sprawie młodej Gwinejki, która została osierocona w wieku 13 lat, przymusowo wydana za mąż w wieku 15 lat i stała się ofiarą wielokrotnych aktów przemocy domowej i gwałtów małżeńskich, która została uznana za uchodźczynię ze względu na przynależność do grupy młodych dziewcząt i kobiet sprzeciwiających się przymusowemu małżeństwu.

⁵⁰⁴ Federalny Sąd Administracyjny (Bundesverwaltungsgericht) (Austria), 3 kwietnia 2017 r., W169_2112518 (sprawa chłopca, który przez wiele lat był wykorzystywany seksualnie jako *bacha bazi* lub „tańczący chłopiec” w Afganistanie); oraz CNDA (Francja), wyrok z dnia 21 czerwca 2016 r., *M. Q.*, nr 15004692 C.

⁵⁰⁵ Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 22 marca 2011 r., DS (Afganistan) przeciwko Secretary of State for the Home Department, [2011] EWCA Civ 305, w którym powołano się na i wykorzystano Sąd Apelacyjny ds. Imigracji (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 15 marca 2007 r., LQ (wiek: niezmiennie cechy) Afganistan, [2008] UKAIT 0005, pkt 7. Zob. też Pobjoy, *The Child in International Refugee Law*, op. cit., przypis 313, s. 178–182.

1.6.2.5.1. Szeroki charakter pojęcia „przekonania polityczne”

Od dawna uznaje się, że pojęcie „przekonania polityczne” powinno być **interpretowane szeroko**, aby zapewnić pełną skuteczność celu Konwencji dotyczącej statusu uchodźców, jakim jest ochrona określonych interesów. Na przykład stwierdzono, choć w źródłach wtórnych, że „przekonania polityczne” mogą oznaczać „każdą opinię w dowolnej sprawie, w którą może być zaangażowana machina państwa, rząd i która może mieć związek z polityką”⁵⁰⁶. Jak zauważył brytyjski Trybunał ds. Azylu i Imigracji (AIT), Konwencja dotycząca statusu uchodźców stanowi część szerszego międzynarodowego systemu praw człowieka, co należy mieć na uwadze przy dokonywaniu wykładni pojęcia „przekonań politycznych”:

Potrzeba szerokiej wykładni przesłanki „przekonań politycznych” wynika po części z roli Konwencji dotyczącej statusu uchodźców w ochronie podstawowych praw człowieka, które w szczególności obejmują prawo do wolności myśli i sumienia, opinii i wypowiedzi oraz zgromadzeń i stowarzyszeń⁵⁰⁷.

Do tego, by „posiadać” „opinię, ideę lub przekonanie”, o których mowa w art. 10 ust. 1 lit. e), nie trzeba ich wyrażać, aczkolwiek posiadania ich najczęściej będzie się dowodzić, wskazując na działania podejmowane przez wnioskodawcę. Do udowodnienia, że wnioskodawca posiada przekonania polityczne lub je wyraża, nie jest również konieczne, by był on formalnym członkiem organizacji lub partii politycznej ani by był jej przywódcą⁵⁰⁸. Ponownie jednak możliwość wskazania na udział w organizacji politycznej może być cennym dowodem na istnienie określonych przekonań politycznych.

W tabeli 20 przedstawiono przykłady odnośnych spraw, w tym rozpatrywanych przez sądy i trybunały krajowe, w których uznano posiadanie przekonań politycznych w odniesieniu do określonych poglądów.

Tabela 20: Przykłady uznania statusu uchodźcy ze względu na ich przekonania polityczne zidentyfikowane przez sądy i trybunały europejskie

Opinia polityczna	Członek stowarzyszenia walczącego z niewolnictwem, rasizmem, uciskiem i dyskryminacją osób czarnoskórych ⁵⁰⁹
	Prawniczka z Algierii wspierająca walkę o prawa kobiet w tym kraju ⁵¹⁰
	Sędzia, który odmówił popełnienia czynów niezgodnych z zasadami jego zawodu ⁵¹¹

⁵⁰⁶ Hathaway i Foster, *The Law of Refugee Status*, op. cit., przypis 128, s. 406, cytata z Sąd Najwyższy (Kanada), *Prokurator generalny przeciwko Wardowi*, [1993] 2 SCR. 689, Goodwin-Gill, G. S., *The Refugee in International Law*, Oxford University Press, Oksford, 1983.

⁵⁰⁷ Sąd Apelacyjny ds. Imigracji (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 24 listopada 2000 r., *Gomez (podmioty niepaństwowe: Acero-Garces – odrzucono) (Kolumbia)*, [2000] UKIAT 00007 (dalej jako: AIT (Zjednoczone Królestwo), 2000, *Gomez (podmioty niepaństwowe: Acero-Garces – odrzucono) (Kolumbia)*), pkt 30, ogólnie zatwierdzony przez Sąd Najwyższy Zjednoczonego Królestwa w: Sąd Najwyższy (Zjednoczone Królestwo), 2012, *RT (Zimbabwe)*, op. cit., przypis 361.

⁵⁰⁸ Zimmermann (red.), *The 1951 Convention and Protocol: A Commentary*, op. cit., przypis 168, s. 400.

⁵⁰⁹ CNDA (Francja), wyrok z dnia 12 grudnia 2014 r., M. B., nr 14007634, w: CNDA (Francja), *Contentieux des réfugiés. Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2014*, 2015, s. 30–32.

⁵¹⁰ CRR, decyzja z dnia 17 lutego 1995 r., *Ms M.*, nr 94006878.

⁵¹¹ CRR, decyzja z dnia 17 lutego 1995 r., *M. A.*, nr 94010533.

Opinia polityczna	Kobieta z Nigerii, która padła ofiarą zgwałcenia, okaleczenia żeńskich narządów płciowych i innych form przemocy seksualnej i która sprzeciwiała się poddaniu jej córki okaleczeniu żeńskich narządów płciowych, ryzykując tym samym, że zostanie uznana za przeciwniczkę polityczną w Nigerii lub za osobę negującą wzorce religijne i wartości społeczne ⁵¹²
	Grafik, który pracował dla stowarzyszeń kobiecych i Fatah w Strefie Gazy ⁵¹³
	Farmaceuta narażony na prześladowanie przez syryjskie siły bezpieczeństwa, które podejrzewały go o udzielanie pomocy rebeliantom poprzez sprzedawanie im lekarstw ⁵¹⁴
	Dziennikarz, który pracował dla partii byłego prezydenta (prezydenta Saliha) w Jemenie i był prześladowany przez Huti ⁵¹⁵

Zważywszy, że art. 10 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi, iż nie ma znaczenia, czy wnioskodawca posiada jedną z pięciu cech określonych w art. 10 ust. 1, działania wnioskodawcy mogą zostać uznane w kraju pochodzenia za działania o podłożu politycznym, mimo że mogą być prowadzone na niewielką skalę albo wręcz nie posiadać jawnie politycznego charakteru. Do działań, które nie są jawnie polityczne, może należeć opieka nad chorymi rebeliantami i postępowanie uznawane za kwestionowanie autorytetu władz w kraju pochodzenia, nawet jeśli wymiar polityczny tych działań nie jest oczywisty ⁵¹⁶.

W przypadku przypisania wnioskodawcy posiadania określonych poglądów, nie jest wymagane, by rzeczywiście prowadził on działalność polityczną: kluczową kwestią jest **percepcja podmiotu dopuszczającego się prześladowania** w odniesieniu do osoby prześladowanej i działań, które wspomniany podmiot definiuje jako „działalność polityczną” i za taką działalność uważa ⁵¹⁷. Ze względu na to, że nacisk kładziony jest tutaj na poglądy podmiotu dopuszczającego się prześladowania, nie należy poświęcać nadmiernej wagi temu, czy wnioskodawca był faktycznie członkiem partii lub aktywnym politykiem. Jak zauważył czeski Najwyższy Sąd Administracyjny:

Członkostwo w partii politycznej jest jedną, ale nie jedyną z możliwości uczestniczenia w życiu publicznym i wyrażania poglądów politycznych. Sam fakt, że wnioskodawca nie był członkiem, a jedynie zwolennikiem partii opozycyjnej, nie prowadzi do wniosku, że nie wyrażał on swoich poglądów politycznych w sposób wystarczający. Tym bardziej, że w tym kraju sam udział w demonstracjach organizowanych przez partie opozycyjne prowadzi zazwyczaj do prześladowań ze strony przedstawicieli władzy państwowej.

⁵¹² Trybunał Perugii (Tribunale ordinario di Perugia) (Włochy), wyrok z dnia 31 stycznia 2021 r., nr 2646/2017 ([streszczenie w języku angielskim](#)).

⁵¹³ VG Halle, wyrok z dnia 28 lutego 2019 r., [7 A 49/17 HAL](#).

⁵¹⁴ Sąd stołeczny (Fővárosi Törvényszék) (Węgry), wyrok z dnia 11 lipca 2013 r., [MAA przeciwko Urzędowi ds. Imigracji i Obywatelstwa](#), 6.K.31830/2013/6 ([streszczenie w języku angielskim](#)) (dalej jako: Sąd stołeczny (Węgry), 2013, [MAA przeciwko Urzędowi ds. Imigracji i Obywatelstwa](#) ([streszczenie w języku angielskim](#))).

⁵¹⁵ CNDA (Francja), wyrok z dnia 25 listopada 2020 r., *M. A.* nr 19044153.

⁵¹⁶ Zob. na przykład Biuro UNHCR, [Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 1](#), op. cit., przypis 308, pkt 33; Organ Odwoławczy ds. Statusu Uchodźcy (Refugee Status Appeals Authority) (Nowa Zelandia), decyzja z dnia 11 września 2008 r., wniosek odwoławczy uchodźcy nr 76044; oraz Komisja Europejska, [wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie kwalifikowania: uzasadnienie](#), 2001, op. cit., przypis 265, w odniesieniu do ówczesnej treści art. 12 lit. e), gdzie stwierdzono: „Działanie może również stanowić wyraz przekonań politycznych lub może zostać za takie uznane przez prześladowcę”.

⁵¹⁷ Sąd Najwyższy (Hiszpania), wyrok z dnia 24 lutego 2010 r., nr 429/2007 ([streszczenie w języku angielskim](#)).

Jednym z warunków jest zatem, aby wnioskodawca miał określone przekonania polityczne, był w stanie odpowiednio je przedstawić oraz wiarygodnie opisać niesprawiedliwość, jakiej doznał z tego powodu ⁵¹⁸.

Innym przykładem są dzieci, które wcześniej były żołnierzami i mogą zetknąć się z przypisywaniem im przekonań politycznych z powodu działań, w których uczestniczyły w trakcie przymusowego werbunku lub służby wojskowej ⁵¹⁹.

1.6.2.5.2. Przekonania polityczne przypisywane przez podmioty niepaństwowe

Modelowy kontekst, w którym przypisywane przekonania polityczne są powodem prześladowania, ma miejsce wówczas, gdy **podmioty państwowe** interpretują działania danej osoby jako nacechowane politycznie. Jest to jednak możliwe także wówczas, gdy **podmioty niepaństwowe**, takie jak gangi lub grupy partyzanckie, obierają daną osobę za cel prześladowania z uwagi na jej przekonania polityczne. Może tak się zdarzyć na przykład z tego powodu, że sama osoba jest postrzegana jako zagrożenie dla realizacji ich celów politycznych.

Jak zauważyła francuska Rada Stanu, podmioty niepaństwowe mogą przypisywać **przekonania polityczne** przedstawicielom państwa, gdy „instytucja państwowa [...] uzależnia dostęp do zatrudnienia w tej instytucji od tego, czy dana osoba reprezentuje określone przekonania polityczne, lub działa wyłącznie na podstawie takich przekonań bądź zwalcza wyłącznie te osoby, które sprzeciwiają się tym przekonaniom” ⁵²⁰. Podobny pogląd wyraził brytyjski Trybunał ds. Imigracji i Azylu (UKIAT):

[...] osoba, która sama jest przedstawicielem państwa, np. urzędnik służby cywilnej lub policjant, może być narażona na ryzyko prześladowania z powodu przekonań politycznych w sytuacjach, w których podmioty niepaństwowe przypisują innym przekonania polityczne odmienne od przekonań tych podmiotów. Decyzji co do tego, czy urzędnik służby cywilnej jest narażony na ryzyko prześladowania z powodu przekonań politycznych, nigdy nie należy podejmować przez odniesienie do argumentu a priori opartego na ustalonym poglądzie, że osobie zajmującej takie stanowisko można przypisać wyłącznie to, że wykonuje swoją pracę. Za każdym razem niezbędne jest przeprowadzenie analizy, czy w tym konkretnym kraju zwyczajny zakres odpowiedzialności politycznej i administracyjnej został naruszony w wyniku wydarzeń historycznych ⁵²¹.

⁵¹⁸ Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), 2008, SN przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, nr 5, Azs 66/2008-70 ([streszczenie w języku angielskim](#)), op. cit., przypis 400. Zob. też CNDA (Francja), wyrok z dnia 1 lipca 2021 r., *Mme D.*, nr 19043893 C, dotyczący policjantki z regionu Doniecka w Ukrainie, uznanej za uchodźczynię ze względu na przekonania polityczne przypisywane jej przez władze, które podejrzewały ją o separatyzm, zwolniły ze stanowiska i dążyły do postawienia jej przed sądem za zdradę w arbitralnym procesie, w którym naruszono jej prawa do obrony.

⁵¹⁹ CNDA (Francja), wyrok z dnia 20 grudnia 2010 r., *M. N.*, nr 10004872, w: CNDA (Francja), *Contentieux des réfugiés. Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2010*, 2011, s. 48.

⁵²⁰ Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), 2010, *OFPPA przeciwko M.A.*, nr 323669, op. cit., przypis 417. Inne przykłady z Francji obejmują CNDA (Francja), wyrok z dnia 28 listopada 2018 r., *M. O.*, nr 18007777 R, dotyczący byłego miejscowego funkcjonariusza policji w Afganistanie, którego talibowie prześladowali i któremu grozili, a z powodu wykonywanego przez niego zawodu sąd przypisał mu prozachodnie i prorządowe przekonania polityczne, oraz podobny przykład CNDA (Francja), wyrok z dnia 8 stycznia 2019 r., *M. S.*, nr 17049487 R, dotyczący oficera armii afgańskiej, któremu talibowie i grupy rebeliantów przypisały szkodliwe prozachodnie i prorządowe przekonania polityczne.

⁵²¹ IAT (Zjednoczone Królestwo), 2000 r., *Gomez (podmioty niepaństwowe: Acero-Garces – odrzucono) (Kolumbia)*, op. cit., przypis 509, pkt 46, ogólnie zatwierdzony przez Sąd Najwyższy (Zjednoczone Królestwo), 2012, *RT (Zimbabwe)*, op. cit., przypis 361, pkt 44.

Co więcej, podmioty niepaństwowe mogą przypisywać przekonania polityczne osobom lub grupom prywatnym. Na przykład gang lub grupa partyzancka mogą obrać za cel mieszkańców wsi za ich rzekomy sprzeciw wobec działań zbrojnych w danym regionie.

Ponadto, na mocy art. 9 ust. 3, przekonania polityczne mogą stanowić przyczynę prześladowania nawet wówczas, gdy podmiot niepaństwowy nie przypisuje danej osobie przekonań politycznych, ale państwo nie chroni tej osoby z przyczyn politycznych. Może się tak zdarzyć na przykład wówczas, gdy państwo przyjmuje postawę dyskryminującą wobec każdego, kto mieszka w danym regionie (zob. sekcja [1.6.1.2](#) powyżej).

1.6.2.5.3. Prześladowanie z powodu przekonań politycznych: przypadek uchylania się od służby wojskowej

TSUE wyjaśnił:

W wielu przypadkach odmowa odbycia służby wojskowej jest wyrazem opinii politycznych, czy to manifestujących się odrzuceniem wszelkiego używania siły zbrojnej czy to sprzeciwem wobec polityki lub metod stosowanych przez władze państwa pochodzenia, przekonań religijnych lub też wynika z przynależności do określonej grupy społecznej. W takich sytuacjach akty prześladowania, do których może prowadzić wspomniana odmowa, można również powiązać z tymi samymi powodami.⁵²²

Przepisy dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) dotyczące ścigania i prześladowania (zob. sekcja [1.4.4.6](#) powyżej) wskazują, że dyskryminacja lub nakładanie nieproporcjonalnych sankcji w toku postępowania karnego mogą prowadzić do tego, że środki prawne, administracyjne, policyjne lub sądowe staną się środkami prześladowczymi (art. 9 ust. 2 lit. b) i c)). Jeżeli uzasadnieniem danego działania jest rasa, religia, narodowość, przynależność do grupy społecznej lub przekonania polityczne, może to z kolei wskazywać, że spełnione są przesłanki z art. 10.

Na przykład w sprawie *Shepherd*⁵²³ TSUE rozpatrzył sprawę dotyczącą wnioskodawcy, który sprzeciwił się pełnieniu służby w amerykańskich siłach zbrojnych w Iraku z powodu przekonania, iż wspierałby w ten sposób systematyczne, masowe i nieproporcjonalne użycie broni bez zważania na ludność cywilną. Rzecznik generalna w swojej opinii zauważyła, że „przekonanie, że nie jest się w stanie odbywać służby wojskowej przypadku w konflikcie, gdyż mogłoby to prowadzić do popełnienia zbrodni wojennych” jest równoznaczne z „posiadaniem [istotnych] opinii, idei lub przekonań [politycznych] w kwestii związanej z państwem oraz jego polityką lub stosowanymi środkami”⁵²⁴. Podkreśliła, że jeśli odmówił on dalszej służby wojskowej, ponieważ „ istniał poważny i niedający się przewyciężyć konflikt między tym, co, jak mógł się racjonalnie spodziewać, wiązać się będzie z obowiązkiem odbywania służby, i jego własnym sumieniem”, będzie on objęty zakresem art. 10 ust. 1 lit. d) tiret pierwsze. W takich okolicznościach stwierdziła, że należałoby wówczas rozważyć, czy na podstawie dostępnych dowodów „uzasadnione jest założenie, że w USA osoby znajdujące się w szczególnej sytuacji A.L. *Shepherd*a są traktowane w odmienny sposób, a w szczególności

⁵²² TSUE, 2020, *EZ*, op. cit., przypis 34, pkt 47; zob. też pkt 59.

⁵²³ TSUE, 2015, *Shepherd*, op. cit., przypis 162.

⁵²⁴ TSUE, opinia rzecznik generalnej Eleanor Sharpston przedstawiona w dniu 11 listopada 2014 r., *Andre Lawrence Shepherd przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, C-472/13, EU:C:2014:2360, pkt 48.

podlegają określonej traktowaniu przez ogół społeczeństwa. Jeśli tak, to przesłanka z art. 10 ust. 1 lit. d) tiret drugie zostałaby również spełniona”⁵²⁵.

Przydatne byłoby określenie warunków dotyczących wytycznych, wydanych przez TSUE w sprawie *EZ*, odnośnie do sposobu, w jaki można by uwzględnić przyczynę związaną z przekonaniem politycznym w sytuacji konfliktu zbrojnego, a zwłaszcza wojny domowej, i w braku zgodnej z prawem możliwości uchylenia się od obowiązków wojskowych. W tym kontekście Trybunał stwierdził:

[...] jest wysoce prawdopodobne, że odmowę odbycia służby wojskowej władze zinterpretowałyby jako akt opozycji politycznej, niezależnie od potencjalnie bardziej złożonej motywacji zainteresowanego. Artykuł 10 ust. 2 [dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] stanowi tymczasem, że »[p]odczas oceniania, czy obawa wnioskodawcy przed prześladowaniem jest uzasadniona, bez znaczenia jest, czy wnioskodawca rzeczywiście odznacza się rasową, religijną, narodowościową, społeczną lub polityczną cechą powodującą prześladowanie, jeżeli tylko taka cecha jest przypisywana wnioskodawcy przez podmiot dopuszczający się prześladowania«⁵²⁶.

1.7. Podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę (art. 6)

Art. 6 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) przy użyciu takich samych sformułowań jak w dyrektywie w sprawie kwalifikowania stanowi, co następuje.

Art. 6 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Podmiotami dopuszczającymi się prześladowania lub wyrządzającymi poważną krzywdę są m.in.:

- a) państwo;
- b) partie lub organizacje kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium;
- c) podmioty niepubliczne, jeśli można wykazać, że podmioty wymienione w lit. a) i b), w tym organizacje międzynarodowe, nie mogą lub nie chcą udzielić ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą, zdefiniowanej w art. 7.

Jak wskazano w sekcji 1.4.1 powyżej, do stwierdzenia aktów prześladowania lub poważnej krzywdy konieczne jest ustalenie działania człowieka. Jak podkreślił TSUE w wyroku w sprawie *M'Bodj*, prześladowaniem lub poważną krzywdą „musi być zachowanie podmiotu trzeciego i [...] nie może ona zatem wynikać po prostu z ogólnych niedostatków systemu opieki zdrowotnej państwa pochodzenia”⁵²⁷. Przy kwalifikowaniu do objęcia ochroną międzynarodową nie uwzględnia się zatem prześladowania lub poważnej krzywdy wynikających z trudnych warunków społeczno-gospodarczych lub zdrowotnych w kraju

⁵²⁵ Tamże, pkt 49–60. TSUE zajął takie samo stanowisko w sprawie TSUE, 2020, *EZ*, op. cit., przypis 34, pkt 47 i 59.

⁵²⁶ TSUE, 2020, *EZ*, op. cit., przypis 34, pkt 60.

⁵²⁷ TSUE (WJ), 2014, *M'Bodj*, op. cit., przypis 52, pkt 35; zob. też TSUE (WJ), 2018, *MP*, op. cit., przypis 34, pkt 51–57.

pochodzenia, których nie można przypisać podmiotom dopuszczającym się prześladowania lub wyrządzającym poważną krzywdę⁵²⁸. Zgodnie ze stanowiskiem przyjętym przez ETPC w sprawie *Sufi i Elmi* akty krzywdy muszą być „spowodowane wyłącznie lub w przeważającej mierze przez ludzi”⁵²⁹.

W Konwencji dotyczącej statusu uchodźców nie określono źródła prześladowania. W art. 1 sekcja A pkt 2 tej konwencji określono uchodźców po prostu jako osoby, które na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z określonego powodu nie chcą lub nie mogą korzystać z ochrony swojego kraju pochodzenia. Brak definicji spowodował brak jasności, czy podmiotami dopuszczającymi się prześladowania mogą być podmioty inne niż państwo. Państwa członkowskie przyjmowały różne interpretacje⁵³⁰. Tytułem uzupełnienia definicji „uchodźcy” w art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) (który w dużym stopniu powieliła art. 1 sekcja. A pkt 2 konwencji) o art. 6, prawodawca unijny postanowił skodyfikować „praktykę przeważającej większości państw członkowskich i innych podmiotów na arenie międzynarodowej”, uznając, że:

strach przed prześladowaniem lub doznaniem poważnej nieusprawiedliwionej krzywdy może być uzasadniony także wówczas, gdy takie ryzyko pochodzi nie tylko od państwa, ale także od stron lub organizacji kontrolujących państwo bądź podmiotów niepaństwowych, jeśli państwo nie może lub nie chce zapewnić skutecznej ochrony⁵³¹.

Powiązanie, jakiego dokonała Komisja, ze skuteczną ochroną, postrzegano jako wymagające kolejnego przepisu uzupełniającego, określonego w art. 7 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), w którym zdefiniowano podmioty udzielające ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą oraz doprecyzowano wymaganą jakość ochrony (zob.

⁵²⁸ TSUE (WI), 2014, *M'Bodj*, op. cit., przypis 52. Choć wyrok dotyczył ochrony uzupełniającej, art. 6 stosuje się do obu rodzajów ochrony międzynarodowej. Wniosek TSUE jest zatem równie ważny w odniesieniu do statusu uchodźcy. Zgodnie z wyrokiem ETPC w sprawie *Sufi i Elmi*, w którym dokonano interpretacji art. 3 EKPC, działanie człowieka można wykazać dopóty, dopóki stanowi ono „główną przyczynę” złego traktowania. Złe traktowanie, jakiego doznano w wyniku suszy, można zatem zakwalifikować, jeżeli można wykazać, że główną przyczyną suszy było działanie wpływowych jednostek (np. watażków). Zob. ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis 57, pkt 282: „Jeżeli trudne warunki humanitarne w Somalii były wyłącznie lub nawet w przeważającej mierze związane z ubóstwem lub brakiem środków państwowych niezbędnych do reakcji na naturalnie występujące zjawisko, takie jak susza, można było uznać, że test w sprawie N. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu był właściwy”. Oznacza to, iż domniemana przyszła krzywda powinna wynikać z umyślnych działań lub zaniechań organów publicznych lub organów niepaństwowych. (Aby zapoznać się ze zmianami wprowadzonymi przez wielką izbę w teście „szczególnie wyjątkowych okoliczności”, zawartym w wyroku w sprawie N przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, zob. ETPC (WI), 2016, *Paposhvili*, op. cit., przypis 57, pkt 183).

⁵²⁹ ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis 57, pkt 282.

⁵³⁰ Ogólnie rzecz biorąc, zanim przyjęto dyrektywę w sprawie kwalifikowania istniały dwa główne podejścia: podejście rozliczalności, ograniczające przyznawanie statusu uchodźcy osobom narażonym na prześladowanie *de iure* lub *de facto* ze strony podmiotów państwowych, oraz podejście ochrony, skupiające się na zapewnieniu skutecznej ochrony przed prześladowaniem w kraju pochodzenia, a nie na podmiocie dopuszczającym się prześladowania. (Zob. na przykład Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 6 lipca 2000 r., *Horvath przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2001] AC 489, [2000] UKHL 37 (dalej jako: Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 2000, *Horvath*) – Lord Hope of Craighead).

⁵³¹ Komisja Europejska, *wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie kwalifikowania: uzasadnienie*, 2001, op. cit., przypis 265, s. 17, odnoszący się do przepisu, którym na tym etapie był art. 9 ust. 1. Takie samo podejście przyjmuje ETPC, który uznaje ryzyko pochodzące od podmiotów niepaństwowych za podnoszące kwestię na podstawie art. 3 EKPC w sprawach dotyczących zasady *non-refoulement*. Zob. w szczególności ETPC (WI), wyrok z dnia 29 kwietnia 1997 r., *HLR przeciwko Francji*, nr 24573/94, CE:ECHR:1997:0429JUD002457394, pkt 40. Aby zapoznać się z bardziej aktualnym orzecznictwem ETPC potwierdzającym podobny pogląd w odniesieniu do podmiotów niepaństwowych dopuszczających się złego traktowania, zob. na przykład ETPC (WI), 2016, *JK i inni przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 226, pkt 50.

sekcja 1.8)⁵³². Art. 6 i 7 są ze sobą ściśle powiązane. Dokonanie oceny, czy w kraju pochodzenia istnieje skuteczna ochrona przed prześladowaniem lub poważną krzywdą, a jeśli tak – kto zapewnia tę ochronę, jest uzależnione od wskazania źródła takiego prześladowania lub poważnej krzywdy. Uzasadnieniem art. 6 i 7, traktowanych łącznie, jest fakt, że osób fizycznych nie uznaje się za potrzebujących ochrony międzynarodowej, jeśli są w stanie uzyskać skuteczną i trwałą ochronę w swoim kraju pochodzenia. Jak stwierdził TSUE w sprawie OA: „Obywatela państwa trzeciego, który jest rzeczywiście chroniony przed aktami prześladowania w rozumieniu tego przepisu, nie można bowiem uznać za żywiącego uzasadnioną obawę przed prześladowaniem”⁵³³.

Wydawałoby się, że trzy podmioty wymienione w art. 6 mogą objąć wszystkie rodzaje podmiotów dopuszczających się prześladowania lub wyrządzających poważną krzywdę. Odzwierciedla to fakt, że przepis ten miał być interpretowany rozszerzająco⁵³⁴.

Niniejsza sekcja dotyczy trzech podmiotów, które mogą zostać uznane przez państwa członkowskie za podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę wymienione w art. 6: państwa (sekcja 1.7.1), partii lub organizacji kontrolujących państwo lub znaczną część jego terytorium (sekcja 1.7.2) oraz podmiotów niepaństwowych (niepublicznych) (sekcja 1.7.3). Jak się okaże, rozróżnienie między tymi podmiotami dopuszczającymi się prześladowania lub wyrządzającymi poważną krzywdę nie zawsze jest oczywiste. W pojedynczych przypadkach może się zdarzyć, że podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę będą kwalifikować się do więcej niż jednej podkategorii wymienionych w art. 6 lit. a)–c)⁵³⁵.

Sekcja 1.7 składa się z trzech podsekcji, jak określono w tabeli 21.

Tabela 21: Struktura sekcji 1.7

Sekcja	Tytuł	Strona
1.7.1	Państwo (art. 6 lit. a))	125
1.7.2	Partie lub organizacje kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium (art. 6 lit. b))	128
1.7.3	Podmioty niepaństwowe (niepubliczne) (art. 6 lit. c))	129

1.7.1. Państwo (art. 6 lit. a))

Art. 6 lit. a) stanowi, że „państwo” jest potencjalnym podmiotem dopuszczającym się prześladowania lub wyrządzającym poważną krzywdę. Odzwierciedla to fakt, że pomimo umieszczenia podmiotów niepaństwowych w kontekście wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej, tradycyjnym i najważniejszym podmiotem dopuszczającym się

⁵³² Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 25 czerwca 2012 r., *WA [DR Konga] przeciwko Minister for Justice and Equality, Ireland and the Attorney General*, [2012] IEHC 251 (dalej jako: Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), 2012, *WA [DR Konga] przeciwko Minister for Justice and Equality and Another*), pkt 36.

⁵³³ TSUE, 2021, *OA*, op. cit., przypis 196, pkt 57.

⁵³⁴ Zob. w tej kwestii Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 1 marca 2012 r., *JTM przeciwko Minister for Justice and Equality, Ireland and the Attorney General*, [2012] IEHC 99 (dalej jako: Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), 2012, *JTM przeciwko Minister for Justice and Equality and Another*), pkt 32–34 i 46.

⁵³⁵ Sąd Apelacyjny (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 31 stycznia 2002 r., *Rolandas Svazas przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2002] EWCA Civ 74 (dalej jako: EWCA (Zjednoczone Królestwo), 2002, *Rolandas Svazas*).

prześladowania i wyrządzającym poważną krzywdę nadal pozostaje państwo, gdyż powierzono mu wykonywanie funkcji suwerennych, w tym użycia siły.

Definicji „państwa” nie podano ani w art. 6 lit. a), ani w żadnym innym przepisie dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Zwyczajowe znaczenie tego terminu w świetle systematyki i celu dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) potwierdza jego szerokie rozumienie, takie jak wykorzystywane w prawie międzynarodowym w odniesieniu do odpowiedzialności państwa. W tabeli 22 zawarto podsumowanie opracowania sporządzonego przez Komisję Prawa Międzynarodowego⁵³⁶.

Tabela 22: Państwo jako podmiot dopuszczający się prześladowania lub wyrządzający poważną krzywdę

Organy de iure	1	Każdy organ państwowy wykonujący funkcje ustawodawcze, wykonawcze, sędziowskie lub inne oraz działający na każdym szczeblu
Organy de facto	2	Osoby lub podmioty upoważnione do wykonywania władzy publicznej
	3	Osoby prywatne lub grupy działające pod kontrolą lub pod kierownictwem państwa
	4	Organy postawione do dyspozycji państwa przez inne państwo oraz wykonujące władzę publiczną

Jak przedstawiono w tabeli 22 powyżej, działaniem państwa jako podmiotu dopuszczającego się prześladowania lub wyrządzającego poważną krzywdę może być **każdy akt prześladowania lub poważnej krzywdy pochodzący od organów państwowych de iure lub de facto**. Organy te obejmują wszelkich urzędników wykonujących funkcje publiczne⁵³⁷ bez względu na to, czy wchodzi w skład organów władzy sędziowskiej, wykonawczej czy ustawodawczej, pracujących na każdym szczeblu, a zatem także władze lokalne⁵³⁸. Akty, które można przypisać państwu, w niektórych okolicznościach mogą obejmować także 1) akty osób lub podmiotów upoważnionych do wykonywania władzy publicznej⁵³⁹ oraz 2) akty osób prywatnych lub grup działających pod kontrolą lub pod kierownictwem organów lub podmiotów upoważnionych do wykonywania władzy publicznej⁵⁴⁰. Należy także zauważyć, że władzę publiczną mogą wykonywać organy innego państwa pozostawione do dyspozycji państwa⁵⁴¹.

W swoim wyroku w sprawie *X, Y i Z TSUE* stwierdził, że „sama penalizacja zachowań seksualnych nie stanowi jako taka aktu prześladowania”, ale jeśli penalizacji towarzyszy „kara pozbawienia wolności, która grozi za popełnienie takich czynów i jest faktycznie stosowana

⁵³⁶ Komisja Prawa Międzynarodowego, *Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts [Odpowiedzialność państw za niezgodne z prawem międzynarodowym działania]*, ZO ONZ, rezolucja 56/83 z dnia 12 grudnia 2001 r. (dalej jako: Komisja Prawa Międzynarodowego, *Odpowiedzialność państw za niezgodne z prawem międzynarodowym działania*). Według Crawford, J., *Brownlie's Principles of Public International Law [Zasady prawa międzynarodowego publicznego według Brownlie]*, wyd. dziewiąte, Oxford University Press, Oksford, 2019, s. 524, artykuły te „często cytowane i uzyskują one coraz większe znaczenie jako wyraz odpowiedzialności państwa zgodnie z prawem zwyczajowym”.

⁵³⁷ Zob. CNDA (Francja), wyrok z dnia 18 października 2012 r., *Mille K.*, nr 12015618 ([streszczenie w języku angielskim](#)); i CNDA (Francja), wyrok z dnia 14 kwietnia 2010 r., *M. K.*, nr 09004366 ([streszczenie w języku angielskim](#)). Obydwa dotyczą władz politycznych.

⁵³⁸ Dörig, H., „Commentary on Article 6 Directive 2011/95, para. 8”, [w:] Hailbronner i Thym (red.), *EU Asylum and Immigration Law: A Commentary*, op. cit., przypis 185.

⁵³⁹ Komisja Prawa Międzynarodowego, *Odpowiedzialność państw za niezgodne z prawem międzynarodowym działania*, op. cit., przypis 538, art. 5.

⁵⁴⁰ Tamże, art. 8.

⁵⁴¹ Tamże, art. 6.

w państwie pochodzenia [...] należy ją uznać za [...] stanowiącą akt prześladowania”⁵⁴². Oznacza to, że organy władzy ustawodawczej mogą przyczyniać się do aktów prześladowania. Może tak się zdarzyć również w przypadku organów władzy sądowniczej, gdy stosują one takie przepisy prowadzące do wymierzenia nieproporcjonalnej lub dyskryminującej kary, jak stwierdził TSUE w sprawie *X, Y i Z*⁵⁴³.

Prześladowanie lub poważna krzywda są często wyrządzane przez podmioty uprawnione do użycia siły, mianowicie funkcjonariuszy organów ścigania oraz personel wojskowy⁵⁴⁴. W sprawie rozpatrywanej przez Sąd stołeczny w Budapeszcie sąd postanowił przyznać status uchodźcy wnioskodawcy, farmaceucie, narażonemu na prześladowanie przez syryjskie siły bezpieczeństwa, które podejrzewały go o udzielanie pomocy rebeliantom poprzez sprzedawanie im lekarstw⁵⁴⁵. Jak wynika z wyroku wydanego w 2009 r. przez czeski Najwyższy Sąd Administracyjny, prześladowanie przez państwo może mieć miejsce nawet wówczas, gdy podmioty państwowe działają poza sferą swoich kompetencji⁵⁴⁶. Podobnie jak w zasadach odpowiedzialności państwa na mocy prawa międzynarodowego, zgodnie z którym akty popełniane *ultra vires* są automatycznie przypisywane państwu⁵⁴⁷, wszystkie podmioty państwowe – zarówno działające poza zakresem swoich kompetencji jako „bandyckie podmioty państwowe”⁵⁴⁸, jak i działające w zakresie swoich kompetencji, na mocy art. 6 – zostaną uznane za część państwa na potrzeby kwalifikowania do objęcia ochroną międzynarodową. Powstanie wówczas pytanie, czy w celu zapobiegania takim krzywdom państwo interweniuje „szybko i skutecznie” w rozumieniu art. 7 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) (zob. sekcja 1.8 poniżej dotycząca podmiotów udzielających ochrony)⁵⁴⁹.

⁵⁴² TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 28, pkt 61.

⁵⁴³ Ibid., pkt 61; oraz TSUE, 2018, *Fathi*, op. cit., przypis 213, pkt 93, 96 i 98. Zob. też CNDA (Francja), wyrok z dnia 4 listopada 2013 r., *M. F.*, nr 13007332 C, w: CNDA (Francja), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013, 2014*, s. 54–55; oraz CNDA (Francja), wyrok z dnia 23 maja 2013 r., *M. U.*, nr 11010862 C+, w: CNDA (Francja), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013, 2014*, s. 71.

⁵⁴⁴ Zob. na przykład Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Republika Czeska), wyrok z dnia 21 kwietnia 2009 r., *SH przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych*, nr 2, Azs 13/2009-60 (streszczenie w języku angielskim), w którym sąd uznał Armię Wyzwolenia Kosowa za potencjalny podmiot dopuszczający się prześladowania.

⁵⁴⁵ Sąd stołeczny (Węgry), 2013, *MAA przeciwko Urzędowi ds. Imigracji i Obywatelstwa* (streszczenie w języku angielskim), op. cit., przypis 516.

⁵⁴⁶ Zob. w tej kwestii Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 22 maja 2009 r., *AR przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych*, nr 5 Azs 7/2009-98 (streszczenie w języku angielskim).

⁵⁴⁷ Komisja Prawa Międzynarodowego, *Odpowiedzialność państw za niezgodne z prawem międzynarodowym działania*, op. cit., przypis 538. Zob. też *Estate of Jean-Baptiste Caire* (Francja) przeciwko Meksykańskim Stanom Zjednoczonym w: *Reports of International Arbitral Awards*, nr 5, s. 530.

⁵⁴⁸ Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (Zjednoczone Królestwo), *Asylum Policy Instruction, Assessing Credibility and Refugee Status*, 6 stycznia 2015 r., s. 26.

⁵⁴⁹ EWCA (Zjednoczone Królestwo), 2002, *Rolandas Svazas*, op. cit., przypis 537, pkt 16. Zob. podobnie Hathaway i Foster, *The Law of Refugee Status*, op. cit., przypis 128, s. 301. W wyroku Sądu Apelacyjnego (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo) z dnia 6 listopada 2008 r., *PS (Sri Lanka) przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2008] EWCA Civ 1213 (dalej jako: EWCA (Zjednoczone Królestwo), 2008, *PS (Sri Lanka)*), pkt 8, sędzia Sedley zauważył, że ponieważ wnioskodawczyni była wielokrotnie wykorzystywana seksualnie przez państwowy personel wojskowy w Jaffnie, „nie miała rozsądnej możliwości uzyskania ochrony od państwa przed postępowaniem noszącym wyraźne znamiona tolerancji i bezkarności, co stało się przyczyną jej ucieczki”.

1.7.2. Partie lub organizacje kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium (art. 6 lit. b))

Art. 6 lit. b) odnosi się do „partii lub organizacji kontrolujących państwo lub znaczną część jego terytorium”. Jak wskazano w tabeli 23, można wyróżnić dwie kategorie.

Tabela 23: Partie lub organizacje kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium jako podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę

1	Partie lub organizacje stanowiące podmioty państwowe de facto ze względu na wykonywanie przez nie elementów władzy publicznej
2	Partie lub organizacje kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium w kontekście konfliktu zbrojnego

Pierwsza kategoria dotyczy przypadków, w których partie lub organizacje stanowią **podmioty państwowe de facto**, wykonując elementy władzy publicznej nad terytorium państwa lub jego znaczną częścią w braku organu państwowego *de iure*. Na przykład prawdopodobnie można tak uznać w przypadku regionów Puntland i Somaliland, z których obydwie ustanowiły własne administracje, odrębne i niezależne od administracji Somalii⁵⁵⁰. Podobny wniosek można by prawdopodobnie wyciągnąć w odniesieniu do Regionalnego Rządu Kurdystanu w północnym Iraku w okresie reżimu Saddama Husseina i po jego upadku, gdyż państwo irackie w praktyce nie wykonywało już władzy nad terytorium okupowanym przez Regionalny Rząd Kurdystanu.

Druga kategoria odnosi się do **partii lub organizacji kontrolujących państwo lub znaczną część jego terytorium w kontekście konfliktu zbrojnego**. Według francuskiej komisji odwoławczej ds. uchodźców oraz CNDA dotyczyło to na przykład klanu Darod w Somalii w 2005 r.⁵⁵¹ oraz rebeliantów w prowincji Kunduz w północnym Afganistanie w 2013 r.⁵⁵². Rewolucyjne Siły Zbrojne Kolumbii także zostały uznane za partię lub organizację kontrolującą znaczną część terytorium Kolumbii⁵⁵³. Prawdopodobnie tak było również w przypadku Tygrysów – Wyzwolicielei Tamilskiego Ilamu podczas konfliktu z rządem Sri Lanki, a

⁵⁵⁰ Zob. w tej kwestii UKIAT, wyrok z dnia 31 marca 2005 r., *NM i inni (samotne kobiety – Ashraf) Somalia CG*, [2005] UKIAT 00076, pkt 84 i 101. Chociaż sprawa dotyczyła możliwości udzielenia ochrony wewnętrznej w Puntland i Somaliland, może ona być przydatna w odniesieniu do stopnia autonomii i władzy wykonywanej przez te dwa regiony. Po wydaniu kolejnych wytycznych dla krajów dotyczących sytuacji w Puntland i Somaliland wyrok ten nie uległ zmianie. Zob. na przykład Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 25 listopada 2011 r., *AMM i inni (konflikt; kryzys humanitarny; osoba powracająca; okaleczanie żeńskich narządów płciowych) Somalia CG*, [2011] UKUT 445 (dalej jako: Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2011, *AMM i inni (konflikt; kryzys humanitarny; osoba powracająca; okaleczanie żeńskich narządów płciowych) Somalia CG*); oraz Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 3 października 2014 r., *MOJ i inni (powrót do Mogadysz) Somalia CG*, [2014] UKUT 00442 (dalej jako: Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 3 października 2014 r., *MOJ i inni (powrót do Mogadysz) Somalia CG*). Zob. też EASO, *Country of Origin Information Report – South and Central Somalia: Country overview*, sierpień 2014 r., s. 27.

⁵⁵¹ CRR, decyzja z dnia 29 lipca 2005 r., Mlle A., nr 487336, w: CNDA (Francja), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Commission des recours des réfugiés, Année 2005*, 2006, s. 65–66 (dalej jako: CRR, 2005, Mlle A., nr 487336).

⁵⁵² CNDA (Francja), wyrok z dnia 21 marca 2013 r., M. Y.K., nr 12025577 C, w: CNDA (Francja), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013*, 2014, s. 83–84.

⁵⁵³ Zob. podobnie Sąd Najwyższy (Tribunal Supremo) (Hiszpania), wyrok z dnia 16 lutego 2009 r., nr [6894/2005](#), s. 10.

w niedalekiej przeszłości – w przypadku Asz-Szabab w Somalii, chociaż tutaj należałoby starannie rozpatrzyć stopień kontroli sprawowanej przez nich w danym momencie, gdyż stopień kontroli podlega ciągłym zmianom⁵⁵⁴.

Należy zauważyć, że linia podziału między partiami lub organizacjami kontrolującymi państwo lub znaczną część jego terytorium a podmiotami niepaństwowymi nie zawsze jest wyraźna. Jakkolwiek takie rozróżnienie nie ma zasadniczego znaczenia dla wskazania podmiotu dopuszczającego się prześladowania lub wyrządzającego poważną krzywdę, to jednak jest nadal ważne przy ustalaniu istnienia skutecznej ochrony w kraju pochodzenia (zob. sekcja 1.8 poniżej) oraz istnienia ochrony wewnętrznej (zob. sekcja 1.9 poniżej). Głównym kryterium rozróżnienia między takimi partiami lub organizacjami a podmiotami niepaństwowymi jest kontrola, którą sprawują nad państwem lub znaczną częścią jego terytorium. W braku takiej kontroli podmiot nie jest objęty zakresem art. 6 lit. b), lecz warunkami określonymi w art. 6 lit. c) jako podmiot niepaństwowy.

Należy także przypomnieć, że zgodnie z zasadami prawa międzynarodowego regulującymi osobowość państwa nawet „państwa upadłe” nadal uznaje się za państwa⁵⁵⁵.

1.7.3. Podmioty niepaństwowe (niepubliczne) (art. 6 lit. c))

Art. 6 zawiera wykaz podmiotów dopuszczających się prześladowania lub wyrządzających poważną krzywdę, które obejmują podmioty niepaństwowe. W dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) nie zdefiniowano ani terminu „państwo”, ani pojęcia „podmiotu niepaństwowego” (niepublicznego). W świetle brzmienia, systematyki i celu art. 6 termin należy jednak **interpretować szeroko**, ponieważ celem art. 6 nie jest ograniczanie kwalifikowania jako uchodźcy, lecz zapewnienie przyznawania tego statusu osobom, które odczuwają uzasadnioną obawę przed prześladowaniem. W sprawozdaniu Komisji Europejskiej z 2010 r. potwierdzono, że szeroki zakres podmiotów innych niż państwa określono jako mieszczący się w kategorii podmiotów niepaństwowych⁵⁵⁶. Jak podkreślił niemiecki Federalny Sąd Administracyjny, pojęcie to obejmuje wszystkie podmioty niepaństwowe bez ograniczeń, w tym pojedyncze osoby, jeżeli popełniają akty prześladowania⁵⁵⁷. Tę szeroką definicję podzielają sądy i trybunały innych państw członkowskich. Odzwierciedlono ją w wykazie

⁵⁵⁴ W odniesieniu do Asz-Szabab w Mogadiszu por. na przykład Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2014, *MOJ i inni (powrót do Mogadiszu) Somalia CG*, op. cit., przypis 552, pkt 368, w którym zaznaczono, że grupa zbrojna wycofała się z Mogadiszu, z: Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2011, *AMM i inni (konflikt, kryzys humanitarny, osoby powracające, okaleczanie żeńskich narządów płciowych) Somalia CG*, op. cit., przypis 552, w szczególności pkt 75 i 90–91, dokładnie opisujące stopień kontroli sprawowanej w tym czasie przez Asz-Szabab. Zob. też EASO, *Somali Actors, Country of Origin Information Report*, lipiec 2021 r.

⁵⁵⁵ „Dość uderzające jest to, że nigdy nie kwestionowano osobowości prawnej państw, w których przez długi czas nie było skutecznego rządu – na przykład w Somalii taka sytuacja utrzymywała się ponad trzynaście lat” (Geiss, R., „Failed states: legal aspects and security implications”, *German Yearbook of International Law*, nr 48, 2004, s. 465).

⁵⁵⁶ Komisja Europejska w *Sprawozdaniu Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie stosowania dyrektywy 2004/83/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie minimalnych norm dla kwalifikacji i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub jako osoby, które z innych względów potrzebują międzynarodowej ochrony oraz zawartości przyznawanej ochrony*, COM(2010) 314 final, 16 czerwca 2010 r., s. 6, sekcja 5.1.3, wskazała: „Ze zgromadzonych informacji wynika, że w praktyce różnych państw członkowskich za podmioty niepubliczne dopuszczające się prześladowania uznaje się organizacje partyzanckie i paramilitarne, terrorystów, społeczności lokalne i plemiona, przestępców, członków rodzin, członków partii lub ruchów politycznych”.

⁵⁵⁷ BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 18 lipca 2006 r., nr 1 C 15.05, DE:BVerwG:2006:180706U1C15.05.0, pkt 23. Zob. podobnie Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 65, w którym zauważono, że podmioty niepaństwowe obejmują także grupy ludności lub społeczności lokalne.

podmiotów innych niż państwo, uznanych za podmioty niepaństwowe dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę, przedstawionych w tabeli 24 ⁵⁵⁸.

Tabela 24: Przykłady podmiotów innych niż państwo uznanych za podmioty niepaństwowe dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę

1	Klany i plemiona ⁵⁵⁹
2	Organizacje partyzanckie i paramilitarne ⁵⁶⁰
3	Bojownicy, ekstremistyczne grupy religijne i terroryści ⁵⁶¹
4	Przestępcy, gangi i mafia ⁵⁶²
5	Przeciwnicy polityczni ⁵⁶³
6	Rodzina i członkowie dalszej rodziny ⁵⁶⁴

Ważne jest jednak, aby zrozumieć, że art. 6 lit. c) wprowadza istotne ograniczenie w kwestii, kiedy podmioty niepaństwowe można zakwalifikować jako „podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę”. W art. 6 lit. c) określono podmioty

⁵⁵⁸ Więcej przykładów podmiotów niepaństwowych uznanych za podmioty dopuszczające się prześladowania można znaleźć w dokumencie Komisji Europejskiej *Evaluation of the implementation of the recast qualification directive (2011/95/EU) – Final report*, 2019, s. 61–62.

⁵⁵⁹ Zob. na przykład sąd w Cagliari (Włochy), wyrok z dnia 3 kwietnia 2013 r., nr [RG 8191/12](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)) (dalej jako: sąd w Cagliari (Włochy), 2013, nr [RG 8191/12](#) ([streszczenie w języku angielskim](#))), s. 7–8, dotyczący okaleczenia żeńskich narządów płciowych jako obecnej praktyki plemiona, do której należała wnioskodawczyni.

⁵⁶⁰ Zob. na przykład Sąd Najwyższy (Hiszpania), wyrok z dnia 19 lutego 2010 r., nr [5051/2006](#), w którym przyznano status uchodźcy z powodu prześladowania przez Rewolucyjne Siły Zbrojne Kolumbii. Aby zapoznać się z orzecnictwem ETPC dotyczącym art. 3 EKPC, zob. na przykład, ETPC, wyrok z dnia 17 grudnia 1996 r., *Ahmed przeciwko Austrii*, nr 25964/94, CE:ECHR:1996:1217JUD002596494, pkt 22; oraz ETPC, wyrok z dnia 27 czerwca 2013 r., *DNM przeciwko Szwecji*, nr 28379/11, CE:ECHR:2013:0627JUD002837911 (dalej jako: ETPC, 2013, *DNM przeciwko Szwecji*), pkt 54.

⁵⁶¹ Zob. na przykład sąd administracyjny i pracy dla miasta stołecznego Budapeszt (Węgry), wyrok z dnia 28 czerwca 2013 r., *RY (Afganistan) przeciwko Urzędowi ds. Imigracji i Obywatelstwa*, 17.K.31893/2013/3-IV ([streszczenie w języku angielskim](#)), dotyczący prześladowań, jakich dopuszczają się w Afganistanie talibowie; CNDA (Francja), 2013, *M. C.*, nr 12024083 C, op. cit., przypis 245, dotyczący prześladowania przez muzułmańskich fundamentalistów; oraz CNDA (Francja), wyrok z dnia 29 listopada 2013 r., *M. M.*, nr 13018952 C+, w CNDA (Francja), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013*, 2014, s. 63–64, dotyczący rzeczywistego ryzyka doznania poważnej krzywdy między innymi przez ekstremistów religijnych. Aby zapoznać się z orzecnictwem ETPC dotyczącym art. 3 EKPC, zob. na przykład ETPC, wyrok z dnia 3 kwietnia 2014 r., *AAM przeciwko Szwecji*, nr 68519/10, CE:ECHR:2014:0403JUD006851910 (dalej jako: ETPC, 2014, *AAM przeciwko Szwecji*), pkt 66.

⁵⁶² Zob. na przykład Rada do Spraw Uchodźców (Polska), decyzja z dnia 8 września 2010 r., [RdU-439-1/S/10](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)), oraz Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 18 lutego 2010 r., *AM i BM (kobiety będące ofiarami handlu ludźmi) Albania CG*, [2010] UKUT 80 (dalej jako: Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2010, *AM i BM (kobiety będące ofiarami handlu ludźmi) Albania CG*), pkt 165 i 167–170, obydwa dotyczące sieci handlu ludźmi; oraz RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 6 listopada 2008 r., nr [18.419](#) w kontekście wendety.

⁵⁶³ Zob. na przykład VG Berlin, wyrok z dnia 7 lipca 2011 r., [33 K 79.10 A](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)) (dalej jako: VG Berlin, 2011, [33 K 79.10 A](#) ([streszczenie w języku angielskim](#))), dotyczący pary afgańskiej opowiadającej się za rozdzieleniem państwa od islamu oraz równymi prawami dla mężczyzn i kobiet, zagrożonej przez przeciwników politycznych, na których instytucje rządowe na szczeblu centralnym nie miały w praktyce żadnego wpływu i nie sprawowały nad nimi kontroli.

⁵⁶⁴ Zob. na przykład RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 17 października 2012 r., nr [89.927](#), pkt 4.9; CNDA (Francja), wyrok z dnia 12 marca 2013 r., *Mme H.K. épouse G.*, nr 12017176 C, w: CNDA (Francja), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013*, 2014, s. 72–73; VG Augsburg, 2011, [Au 6 K 11.30092](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)), op. cit., przypis 455; Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), 2012, *JTM przeciwko Minister for Justice and Equality and Another*, op. cit., przypis 536; Rada do Spraw Uchodźców (Polska), wyrok z dnia 23 sierpnia 2012 r., [RdU-82/8/S/10](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)); Sąd Apelacyjny ds. Migracji (Migrationsdomstolen) (Szwecja), wyrok z dnia 21 kwietnia 2011 r., [UM 7851-10](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)); Sąd Apelacyjny ds. Migracji (Migrationsdomstolen) (Szwecja), wyrok z dnia 9 marca 2011 r., [UM 3363-10 i 3367-10](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)) (dalej jako: Sąd Apelacyjny ds. Migracji (Szwecja), 2011, [UM 3363-10 i 3367-10](#) ([streszczenie w języku angielskim](#))); oraz Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2010, *AM i BM (kobiety będące ofiarami handlu ludźmi) Albania CG*, op. cit., przypis 564, pkt 171. Aby zapoznać się z orzecnictwem ETPC, zob. na przykład ETPC, wyrok z dnia 19 grudnia 2013 r., *BKA przeciwko Szwecji*, nr 11161/11, CE:ECHR:2013:1219JUD001116111, pkt 42; oraz ETPC, wyrok z dnia 27 czerwca 2013 r., *SA przeciwko Szwecji*, nr 665523/10, CE:ECHR:2013:0627JUD006652310 (dalej jako: ETPC, 2013, *SA przeciwko Szwecji*), pkt 49.

niepaństwowe jako podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę:

jeżeli można wykazać, że podmioty wymienione w lit. a) i b) [tj. państwo bądź partie lub organizacje kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium], w tym organizacje międzynarodowe, nie mogą lub nie chcą udzielić ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą, zdefiniowaną w art. 7⁵⁶⁵.

W związku z tym w przypadkach, w których podmioty niepaństwowe dopuszczają się prześladowania lub wyrządzają poważną krzywdę, sądy i trybunały państw członkowskich muszą ustalić, czy przed prześladowaniem lub poważną krzywdą przysługuje ochrona na warunkach określonych w art. 7 (dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)⁵⁶⁶. Jak orzekł TSUE w sprawie *Abdulla*, zdolność podmiotów udzielających ochrony do zapewnienia ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą „stanowi decydujący element oceny” kwalifikacji jako uchodźcy⁵⁶⁷. Zdolność ta jest jeszcze ważniejsza, jeżeli podmioty niepaństwowe dopuszczają się prześladowania lub wyrządzają poważną krzywdę. Natomiast jeżeli ma miejsce prześladowanie przez **państwo** lub wyrządzanie przez nie poważnej krzywdy (zob. motyw 27 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) oraz sekcja 1.8.1.1 poniżej), obowiązuje domniemanie, że ochrona jest niedostępna⁵⁶⁸.

Jak zauważył Wysoki Trybunał Irlandii, a następnie polski Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie⁵⁶⁹, „»podmioty niepaństwowe« mogą stać się »podmiotami dopuszczającymi się prześladowania lub wyrządzającymi poważną krzywdę« wyłącznie wówczas, gdy zostanie wykazane, że państwo obywatelstwa nie może lub nie chce zapobiegać krzywdzie wyrządzonej przez podmioty niepaństwowe”⁵⁷⁰, oraz jeżeli można wykazać, że jakiegokolwiek partie lub organizacje, w tym organizacje międzynarodowe, kontrolujące państwo lub znaczącą część jego terytorium, nie mogą lub nie chcą zapewnić ochrony zgodnie z art. 7 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Pogłębiona analiza art. 7 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) znajduje się w sekcji 1.8.1.2 poniżej.

⁵⁶⁵ Zob. w tej kwestii RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 20 października 2010 r., nr [49.821](#) (dalej jako:RVV/CCE (Belgia), 2010, nr [49.821](#)), pkt 4.8.1; oraz Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 18 grudnia 2008 r., SICh przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, nr 1, Azs 86/2008-101 ([streszczenie w języku angielskim](#)) (dalej jako: Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), 2008, SICh przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, nr 1, Azs 86/2008-101 ([streszczenie w języku angielskim](#))).

⁵⁶⁶ Zob. Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 15 maja 2013 r., [AS przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych](#), nr 3, Azs 56/2012-81 ([streszczenie w języku angielskim](#)).

⁵⁶⁷ TSUE (WJ), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis [32](#), pkt 68.

⁵⁶⁸ Zob. motyw 27. Chociaż dotyczy on ochrony wewnętrznej, należy go stosować a fortiori do podmiotów państwowych w regionie pochodzenia wnioskodawcy.

⁵⁶⁹ Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie (Polska), wyrok z dnia 30 września 2015 r., IV SA/Wa 961/15.

⁵⁷⁰ Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), 2012, [WA \[DR Konga\] przeciwko Minister for Justice and Equality and Another](#), op. cit., przypis [534](#), pkt 40.

1.8. Podmioty udzielające ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą (art. 7)

W art. 7 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wskazano zarówno podmioty udzielające ochrony, jak i formę, którą taka ochrona musi przyjąć, przy użyciu następujących terminów.

Art. 7 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Podmioty udzielające ochrony

1. Ochrona przed prześladowaniem lub poważną krzywdą może być udzielana wyłącznie przez:
 - (a) państwo; lub
 - (b) strony lub organizacje, w tym organizacje międzynarodowe, kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium;
 o ile chcą i mogą oferować ochronę zgodnie z ust. 2.
2. Ochrona przed prześladowaniem lub poważną krzywdą musi być skuteczna i trwała. Taka ochrona zasadniczo udzielana jest, gdy podmioty wskazane w ust. 1 lit. a) i b) podejmują racjonalne działania mające zapobiec prześladowaniu lub wyrządzeniu poważnej krzywdy, stosując między innymi skuteczny system prawny do wykrywania i ścigania aktów stanowiących prześladowanie lub powodujących poważną krzywdę oraz do karania za nie, oraz gdy wnioskodawca ma dostęp do takiej ochrony.
3. Oceniając, czy organizacja międzynarodowa kontroluje państwo lub znaczną część jego terytorium i czy udziela ochrony zgodnie z kryteriami określonymi w ust. 2, państwa członkowskie uwzględniają wszelkie wytyczne zawarte w odpowiednich aktach prawnych Unii ⁵⁷¹.

Jest to **przepis bezwzględnie wiążący** państwa członkowskie i ma charakter zasadniczy przy kwalifikowaniu do objęcia ochroną międzynarodową. Jak orzekł TSUE w sprawie *Abdulla* w 2010 r.:

[...] okoliczności wykazujące niezdolność lub – przeciwnie – zdolność państwa pochodzenia do zapewnienia ochrony przed aktami prześladowania stanowią decydujący element oceny prowadzącej do nadania lub w danym przypadku, w sposób symetryczny, do pozbawienia [lub odmowy przyznania] statusu uchodźcy ⁵⁷².

⁵⁷¹ Zob. też motyw 26 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), który stanowi: „Ochronę może zapewnić państwo lub spełniające warunki określone w niniejszej dyrektywie podmioty lub organizacje (w tym organizacje międzynarodowe), które kontrolują region lub większy obszar na terytorium danego państwa, jeżeli chcą one i mogą zapewnić ochronę. Taka ochrona powinna być skuteczna i mieć charakter nietymczasowy”.

⁵⁷² TSUE (WI), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 68. Zob. też TSUE, 2021, *OA*, op. cit., przypis 196, pkt 36; oraz podobnie: Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 2000, *Horvath*, op. cit., przypis 532, s. 3 – Lord Hope of Craighead.

W sprawie OA sąd potwierdził, że znaczenie ochrony na podstawie art. 7 jest takie samo, jak w kontekście ustania statusu na podstawie art. 11 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (obecnie art. 11 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona))⁵⁷³.

Odzwierciedlając strukturę art. 7, w niniejszej sekcji zawarto analizę kwestii ochrony, począwszy od definicji „podmiotów udzielających ochrony” (sekcja 1.8.1). Następnie omówiono cechy lub standardy, którymi musi się charakteryzować lub które musi spełniać ochrona, aby stanowiła ochronę (sekcja 1.8.2). Jak się okaże, w art. 7 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wprowadzono znaczące zmiany w porównaniu z przepisem zawartym w pierwotnej dyrektywie w sprawie kwalifikowania, aby skodyfikować cechy uznane przez TSUE za niezbędne w sprawie Abdulla. W razie potrzeby zmiany te podkreślono poniżej.

Sekcja 1.8 składa się z dwóch podsekcji, jak określono w tabeli 25.

Tabela 25: Struktura sekcji 1.8

Sekcja	Tytuł	Strona
1.8.1	Podmioty udzielające ochrony (art. 7 ust. 1 i 3)	133
1.8.2	Cechy ochrony (art. 7 ust. 1 i 2)	137

1.8.1. Podmioty udzielające ochrony (art. 7 ust. 1 i 3)

Jak przypominała Komisja Europejska, w art. 7 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) określono **wyczerpujący wykaz podmiotów udzielających ochrony**⁵⁷⁴. Podmiotem udzielającym ochrony zgodnie z art. 7 ust. 1 lit. a) i b) jest zatem albo samo państwo, albo strony lub organizacje, w tym organizacje międzynarodowe, kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium⁵⁷⁵. Wskazane dwie kategorie niekoniecznie jednak wykluczają się wzajemnie. Jak wskazał TSUE w wyroku w sprawie Abdulla, odnosząc się do „**podmiotu lub podmiotów udzielających ochrony**”⁵⁷⁶, w tej samej sprawie może występować więcej niż jeden podmiot udzielający ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą. Chociaż sądy i trybunały państw członkowskich za główny podmiot udzielający ochrony uznały państwo, w praktyce nie wykluczyły uzupełniającej roli ochronnej odgrywanej przez pozostałe podmioty, o których mowa w art. 7 ust. 1 lit. b).

Oprócz ograniczenia podmiotów udzielających ochrony do zaledwie dwóch kategorii, w art. 7 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) podkreślono, że podmioty te można uznać za właściwe podmioty udzielające ochrony wyłącznie **wówczas, gdy chcą i mogą zapewnić ochronę**⁵⁷⁷. W dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wprowadzono ten dodatkowy wymóg, gdyż uznano, że w art. 7 brakuje jasności. Przepis ten był podatny na wykładnię zbyt rozszerzającą pojęcie podmiotów udzielających ochrony, „mogącą odbiegać od określonych w Konwencji [dotyczącej statusu uchodźców] norm odpowiedniej ochrony”⁵⁷⁸.

⁵⁷³ TSUE, 2021, *OA*, op. cit., przypis 196, pkt 36–37.

⁵⁷⁴ Komisja Europejska, *wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona): uzasadnienie*, 2009, op. cit., przypis 408, s. 7.

⁵⁷⁵ TSUE, 2021, *OA*, op. cit., przypis 196, pkt 52.

⁵⁷⁶ Wyróżnienie dodane. TSUE (WI), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 74.

⁵⁷⁷ Zob. też sekcja 1.8.2 dotycząca jakości ochrony, jaką należy zapewnić.

⁵⁷⁸ Komisja Europejska, *wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona): uzasadnienie*, 2009, op. cit., przypis 408, s. 6–7.

1.8.1.1. Państwo (art. 7 ust. 1 lit. a))

W dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) nie zdefiniowano **pojęcia „państwa”** jako podmiotu udzielającego ochrony. W sekcji 1.7.1 powyżej przy próbach sformułowania definicji „państwa” w kontekście podmiotów państwowych dopuszczających się prześladowania lub wyrządzających poważną krzywdę znaczenie tego terminu czerpano z prawa międzynarodowego dotyczącego odpowiedzialności państwa (zob. tabela 22 powyżej). Takie samo znaczenie może mieć zastosowanie przy uznaniu państwa za podmiot udzielający ochrony.

Państwo obejmuje przede wszystkim **organy de iure i urzędników, niezależnie od tego, czy wchodzi w skład władzy sądowniczej, wykonawczej czy ustawodawczej**. Państwo może – poprzez swoje przepisy i politykę – regulować różne działania, które mogą przyczynić się do zaistnienia skutecznej ochrony przed prześladowaniem (zob. też sekcja 1.8.2 dotycząca jakości ochrony, jaką należy zapewnić). Co więcej, takie wykonywanie funkcji publicznych ma miejsce na wszystkich szczeblach – centralnym, regionalnym lub lokalnym ⁵⁷⁹.

Po drugie, przez analogię z teorią o odpowiedzialności państwa, można byłoby zasugerować, że „państwo” może obejmować także **organy de facto, którym zlecono wykonywanie władzy publicznej** ⁵⁸⁰. Stąd w niektórych okolicznościach państwo może obejmować także 1) akty osób lub podmiotów upoważnionych do wykonywania władzy publicznej ⁵⁸¹ oraz 2) akty wykonywane przez osoby prywatne lub grupy działające pod kontrolą lub pod kierownictwem organów lub podmiotów upoważnionych do wykonywania władzy publicznej ⁵⁸². Władzę publiczną mogą dodatkowo wykonywać organy innego państwa postawione do dyspozycji państwa ⁵⁸³.

Jako gwarant prawa i porządku państwo jest postrzegane jako **główny podmiot, który może zapewnić ochronę przed prześladowaniem lub poważną krzywdą** ⁵⁸⁴. Państwo z definicji zazwyczaj ma zarówno uprawnienie, jak i obowiązek zapewnienia ochrony osobom fizycznym znajdującym się w jego jurysdykcji. W art. 7 ust. 1 uznano jednak, że nie zawsze tak jest, i z tego względu wprowadzono wymóg, aby państwo zarówno chciało, jak i mogło zapewnić ochronę przed prześladowaniem lub poważną krzywdą, jeśli ma zostać uznane za podmiot udzielający ochrony ⁵⁸⁵. Pojęcia zdolności i gotowości do zapewnienia ochrony omówiono w sekcji 1.8.2.1. Cechy te przypisuje się podmiotom zapewniającym ochronę w ramach Artykuł 7 ust. 1 lit. a) lub b).

⁵⁷⁹ Zob. na przykład VG Stuttgart, wyrok z dnia 30 grudnia 2011 r., A 11 K 2066/11 (streszczenie w języku angielskim), s. 10, dotyczący miejskiego urzędu rejestracji, chociaż w tej sprawie uznano, że nie zapewnił skutecznej ochrony.

⁵⁸⁰ Zob. Crawford, J., Pellet, A. i Olleson, S. (red.), *The Law of International Responsibility*, Oxford University Press, Oksford, 2010.

⁵⁸¹ Komisja Prawa Międzynarodowego, *Odpowiedzialność państw za niezgodne z prawem międzynarodowym działania*, op. cit., przypis 538, art. 5.

⁵⁸² Tamże, art. 8.

⁵⁸³ Tamże, art. 6.

⁵⁸⁴ Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 2000, *Horvath*, op. cit., przypis 530, s. 8; oraz Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), 2012, *WA [DR Konga] przeciwko Minister for Justice and Equality and Another*, op. cit., przypis 532, pkt 34. Zob. też Europejska Rada ds. Uchodźców i Wypędzonych (ECRE), *Asylum Aid, Fluchtelingen Werk Nederland i Węgierski Komitet Helsiński, Actors of protection and the application of the internal protection alternative*, 2014 (dalej jako: ECRE i in., *Actors of protection and the application of the internal protection alternative*, 2014), s. 53.

⁵⁸⁵ Zasadę tę uznaje także ETPC. Zob. w szczególności ETPC, wyrok z dnia 26 lipca 2005 r., *N przeciwko Finlandii*, nr 38885/02, CE:ECHR:2005:0726JUD003888502, pkt 164.

Należy zauważyć, że w odniesieniu do państwa lub przedstawicieli państwa będących podmiotami dopuszczającymi się prześladowania lub wyrządzającymi poważną krzywdę, motyw 27 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi, że „należy zakładać, że wnioskodawcy nie jest dostępna skuteczna ochrona”. Chociaż motyw ten dotyczy ochrony wewnętrznej, ustanowione w nim domniemanie wydaje się obowiązywać a fortiori w regionie pochodzenia wnioskodawcy.

1.8.1.2. Strony lub organizacje, w tym organizacje międzynarodowe (art. 7 ust. 1 lit. b) i ust. 3)

„[S]trony lub organizacje, w tym organizacje międzynarodowe, kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium”, stanowią drugą kategorię podmiotów uznanych przez dyrektywę w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) za potencjalne podmioty udzielające ochrony. Obejmując wskazane podmioty udzielające ochrony zakresem art. 7 ust. 1 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), projektodawcy dyrektywy wykazali, że nie zaakceptowali argumentacji Biura UNHCR oraz szeregu innych komentatorów, zgodnie z którą – na podstawie Konwencji dotyczącej statusu uchodźców – ochrony mogą udzielać tylko podmioty państwowe⁵⁸⁶. Z brzmienia art. 7 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) można jednak wywnioskować, że takie „strony lub organizacje” odgrywają wyłącznie rolę uzupełniającą. W związku z tym stanowią one alternatywę, w ramach której na terytorium państwa kontrolę nad tym terytorium lub jego znaczną częścią mogą sprawować strony lub organizacje, w tym organizacje międzynarodowe. W art. 7 ust. 1, zarówno w lit. a), jak i b), dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) osobowość prawna „państwa” pozostaje taka sama.

W dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) nie zdefiniowano terminów „strony” i „organizacje”, z wyjątkiem prostego odniesienia do tych kategorii, w tym **„organizacji międzynarodowych”**. Fakt, że strony lub organizacje obejmują organizacje międzynarodowe, został potwierdzony w szczególności przez TSUE w sprawie Abdulla. W tym wyroku z 2010 r. sąd orzekł, że „art. 7 ust. 1 dyrektywy nie stoi na przeszkodzie temu, by ochrona mogła być zapewniona przez organizacje międzynarodowe, **również** w formie obecności międzynarodowych oddziałów na terytorium tego państwa trzeciego”⁵⁸⁷. Oznacza to, że strony lub organizacje jako podmioty udzielające ochrony nie ograniczają się do organizacji międzynarodowych, pod warunkiem że spełniają wymogi przeanalizowane poniżej.

Po pierwsze, biorąc pod uwagę nałożony na takie strony lub organizacje wymóg **sprawowania kontroli nad państwem lub znaczną częścią jego terytorium**, w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) nie zdefiniowano rodzaju kontroli, jaka musi być sprawowana. Motyw 26 odnosi się wyłącznie do „kontroli [nad] regionem lub większym obszarem na terytorium danego państwa”. Strony lub organizacje muszą jednak także być

⁵⁸⁶ Zob. na przykład UNHCR, „UNCHR comments on the European Commission's proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on minimum standards for the qualification and status of third country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection and the content of the protection granted (COM(2009) 511, 21 October 2009)” [Uwagi Biura UNHCR w sprawie wniosku dotyczącego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie minimalnych norm dotyczących kwalifikowania i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej oraz zakresu udzielanej ochrony (COM(2009) 511, 21 października 2009 r.)], lipiec 2010 r., s. 5; Hathaway and Foster, *The Law of Refugee Status*, op. cit., przypis 128, s. 289–292; O'Sullivan, M., „Acting the part: can non-state entities provide protection under international refugee law?”, *International Journal of Refugee Law*, t. 24, nr 1, 2012, s. 85–110.

⁵⁸⁷ TSUE (WJ), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 75 (wyróżnienie dodane).

w stanie – nie tylko chcieć – zapewnić skuteczną, trwałą i dostępną ochronę (zob. sekcja 1.8.2 poniżej). Można zatem założyć, że muszą sprawować skuteczną kontrolę. Faktycznie w braku takiej skutecznej kontroli strona lub organizacja prawdopodobnie nie byłaby w stanie zapewnić ochrony zdefiniowanej w art. 7 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

Jeśli chodzi o organizacje międzynarodowe, w art. 7 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) określono ponadto, że w celu ustalenia, czy kontrolują one państwo lub znaczną część jego terytorium i zapewniają ochronę, „państwa członkowskie uwzględniają wszelkie wytyczne zawarte w odpowiednich aktach prawnych Unii”⁵⁸⁸.

W miarę możliwości państwa członkowskie są zatem zobowiązane do uwzględniania wszelkich wytycznych zawartych w takich aktach unijnych. W braku takich wytycznych oraz wytycznych TSUE sądy i trybunały samodzielnie dokonują oceny sprawy, oczywiście w zakresie, w jakim dotyczy ona kwestii faktycznej, czy dana organizacja międzynarodowa spełnia kryteria określone w art. 7 ust. 1 i 2⁵⁸⁹.

Po drugie, wymóg, zgodnie z którym strony lub organizacje muszą **chcieć i być w stanie zapewnić ochronę przed prześladowaniem lub poważną krzywdą**, jak określono w art. 7 ust. 2⁵⁹⁰, znacznie ogranicza zakres określenia podmiotów posiadających te cechy. Jak wyjaśnił TSUE w sprawie *OA*, „ podmiot [udzielający ochrony musi posiadać] w szczególności sprawny system prawny pozwalający na wykrywanie, ściganie i karanie działań stanowiących prześladowania”⁵⁹¹. Zakres stron i organizacji jako **podmiotów udzielających ochrony** jest zatem odpowiednio bardziej szczegółowo określony, niż zakres partii lub organizacji jako **podmiotów dopuszczających się prześladowania lub wyrządzających poważną krzywdę** na podstawie art. 6 lit. b). Wskazane partie i organizacje w istocie muszą także, oprócz chęci i możliwości zapewnienia ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą, chcieć i być w stanie zapewnić skuteczną i trwałą ochronę. Bardziej ograniczona interpretacja jest zgodna nie tylko ze zwyczajowym znaczeniem zapisów i struktury dyrektywy, ale także z celem art. 7 i pozostałych przepisów dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Celem tym jest między innymi udzielanie ochrony międzynarodowej osobom, które odczuwają uzasadnioną obawę przed prześladowaniem lub są narażone na rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy i nie korzystają z żadnej skutecznej ochrony w swoim państwie obywatelstwa lub państwie poprzedniego miejsca stałego zamieszkania.

W odniesieniu do tych dwóch warunków określonych w definicji w praktyce sądów lub trybunałów państw członkowskich omówiono jak dotąd **dwa główne rodzaje stron lub organizacji** zgodnie z postanowieniami art. 7.

Po pierwsze, jak orzekł TSUE w swoim wyroku z 2010 r. w sprawie *Abdulla*, **organizacje międzynarodowe** można zakwalifikować jako podmioty udzielające ochrony wyłącznie wówczas, gdy kontrolują państwo lub znaczną część jego terytorium. Nie oznacza to jednak, że muszą sprawować wyłączną kontrolę. Na przykład w ocenie wystarczalności ochrony przed zagrożeniami ze strony Asz-Szabab w Somalii, Wyższy Trybunał (Zjednoczone Królestwo)

⁵⁸⁸ Tekst art. 7 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania odnosi się do „odpowiednich aktów Rady”.

⁵⁸⁹ EASO, *Ocena dowodów i wiarygodności – analiza sądowa*, op. cit., przypis 23, sekcja 3.1.2.

⁵⁹⁰ Zob. też sekcja 1.8.2.1 poniżej.

⁵⁹¹ TSUE, 2021, *OA*, op. cit., przypis 196, pkt 38.

uwzględnił działania zbrojne prowadzone nie tylko przez Narodowe Siły Zbrojne Somalii lub na ich wezwanie, ale także przez misję Unii Afrykańskiej w Somalii ⁵⁹².

Po drugie, niektóre sądy lub trybunały państw członkowskich uznały **klany i plemiona** za podmioty udzielające ochrony, jeżeli takie klany *de facto* sprawują władzę nad regionami, tak jak ma to miejsce w przypadku Puntland i Somaliland. Nadal istnieje możliwość, że klany lub podobne podmioty zostaną zakwalifikowane jako podmioty udzielające ochrony, jeżeli w całości spełnią wymogi art. 7 ust. 1 lit. b), mianowicie jeśli kontrolują albo państwo, albo znaczną część jego terytorium. W przeciwnym razie nie zostaną uznane za podmioty udzielający ochrony. W ocenie, czy państwo zapewnia skuteczną ochronę na podstawie art. 7 ust. 1 lit. a), nie zostaną uwzględnione również żadne wypełniane przez nie funkcje wsparcia ⁵⁹³. W sprawie OA TSUE orzekł, że „taka ochrona o charakterze zabezpieczającym nie może w żadnym razie być brana pod uwagę w celu sprawdzenia, czy ochrona państwa spełnia wymogi wynikające w szczególności z art. 7 ust. 2 wspomnianej dyrektywy” ⁵⁹⁴ (zob. sekcja 1.8.1.1 powyżej).

W praktyce państw członkowskich na potrzeby art. 7 **organizacje pozarządowe** (NGO) nie zostały uznane za podmioty udzielające ochrony. Wynika to z faktu, że praktycznie niemożliwe jest spełnienie przez nie wymogów art. 7 ust. 1, zgodnie z którym muszą kontrolować państwo lub znaczną część jego terytorium oraz chcieć i być w stanie zapewnić ochronę. Potwierdził to czeski Najwyższy Sąd Administracyjny, który orzekł, że NGO, która nie kontroluje państwa ani znacznej części jego terytorium, nie może zapewnić ochrony przed okaleczaniem żeńskich narządów płciowych ⁵⁹⁵. Podobnie belgijski Sąd ds. Cudzoziemców uznał, że organizacja pozarządowa działająca w obszarze praw człowieka, zwalczająca niewolnictwo, nie może być podmiotem udzielającym ochrony ⁵⁹⁶.

1.8.2. Cechy ochrony (art. 7 ust. 1 i 2)

Po podaniu wyczerpującej definicji podmiotów udzielających ochrony w lit. a) i b) art. 7 ust. 1 stanowi, że podmioty udzielające ochrony mogą zakwalifikować się jako takie podmioty „o ile **chcą i mogą** oferować ochronę zgodnie z ust. 2” (wyróżnienie dodane). Należy przypomnieć, że zgodnie z art. 6 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę obejmują podmioty niepaństwowe wyłącznie wówczas, gdy można wykazać, że państwo lub partie lub organizacje kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium „**nie mogą lub nie chcą** udzielić ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą, zdefiniowanej w art. 7” (wyróżnienie dodane).

⁵⁹² Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2014, *MOJ i inni (powrót do Mogadiszu) Somalia CG*, op. cit., przypis 552, pkt 358. Trybunał nie wskazał jednak wyraźnie misji Unii Afrykańskiej w Somalii (AMISON) jako podmiotu udzielającego ochrony na podstawie art. 7 ust. 2. Wsparcie AMISON dla operacji utrzymywania pokoju w Somalii zostało po raz pierwszy zatwierdzone przez Radę Bezpieczeństwa ONZ w 2009 r. (rezolucja Rady Bezpieczeństwa 1744 (2007), 26 lutego 2007 r.), a następnie ponownie zatwierdzane w regularnych odstępach czasu (po raz ostatni nastąpiło to podczas przygotowywania tego tekstu w marcu 2021 r. (rezolucja Rady Bezpieczeństwa 2568 (2021)).

⁵⁹³ TSUE, 2021, *OA*, op. cit., przypis 196, pkt 48.

⁵⁹⁴ Tamże, pkt 53.

⁵⁹⁵ Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 27 października 2011 r., *DK przeciwko Ministerstvu Spraw Wewnętrznych*, nr 6, Azs 22/2011 (streszczenie w języku angielskim).

⁵⁹⁶ RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 9 czerwca 2011 r., nr 62.867 (dalej jako: RVV/CCE (Belgia), 2011, nr 62.867), pkt 4.8.2. Zob. też RVV/CCE (Belgia), 2010, nr 49.821, op. cit., przypis 567, dotyczący stowarzyszeń zwalczających zmuszanie do prostytucji w Byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii (obecnie Macedonia Północna).

W art. 7 ust. 2 określono następnie dwie cechy ochrony istotne w tym kontekście: **skuteczność** i **trwałość**. Art. 7 ust. 2 stanowi również, że skuteczna i trwała ochrona zasadniczo udzielana jest przez takie podmioty, gdy:

podejmują one racjonalne działania mające zapobiec prześladowaniu lub wyrządzeniu poważnej krzywdy, stosując między innymi skuteczny system prawny do wykrywania i ścigania aktów stanowiących prześladowanie lub powodujących poważną krzywdę oraz karania za nie, oraz gdy wnioskodawca ma **dostęp** do takiej ochrony. [Wyróżnienie dodane].

W następnej podsekcji omówiono po kolei każdy z tych wymogów wymienionych w tabeli 26.

Tabela 26: Istotne cechy ochrony (art. 7 ust. 1 i 2)

Jakość ochrony	
Chęć	1.8.2.1
Możliwość	1.8.2.1
Skuteczność	1.8.2.2
Trwałość	1.8.2.3
„[R]acjonalne działania [...]”	1.8.2.4
Dostępność	1.8.2.5

Poniższy tekst dotyczy podmiotów udzielających ochrony i obejmuje zakresem zarówno „państwo” (art. 7 ust. 1 lit. a)), jak i „strony lub organizacje, w tym organizacje międzynarodowe, kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium” (art. 7 ust. 1 lit. b)).

1.8.2.1. Chęć i możliwość

Art. 7 pierwotnej dyrektywy w sprawie kwalifikowania nie odnosił się do chęci i możliwości lub niechęci i niemożliwości zapewnienia ochrony. Terminy te zostały wprowadzone przez prawodawcę Unii w celu zapewnienia większej jasności w odniesieniu do niezbędnych standardów ochrony⁵⁹⁷. Aby stanowić ochronę przed prześladowaniem lub poważną krzywdą, podmioty udzielające ochrony muszą **zarówno** chcieć, jak i być w stanie zapewnić taką ochronę. Jak zauważyła Komisja w swoim wniosku z 2009 r.: „Fakt, że podmiot jest w stanie udzielić ochrony, nie jest wystarczający sam w sobie; podmiot musi również chcieć udzielić ochrony określonej jednostce. I odwrotnie: sama »wola udzielenia ochrony« nie wystarcza w przypadku braku »zdolności udzielenia ochrony«”⁵⁹⁸.

Jeżeli państwo lub strony lub organizacje kontrolujące państwo w rozumieniu art. 7 ust. 1 lit. b) **nie chcą** udzielić ochrony przed wszelkiego rodzaju podmiotami dopuszczającymi się prześladowania lub wyrządzającymi poważną krzywdę, nie można powiedzieć, że zapewniają ochronę⁵⁹⁹. W literaturze akademickiej wskazano trzy sytuacje dotyczące państwa, w których

⁵⁹⁷ Komisja Europejska, [wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie kwalifikowania \(wersja przekształcona\): uzasadnienie](#), 2009, op. cit., przypis 408, s. 6–7.

⁵⁹⁸ Tamże, s. 7.

⁵⁹⁹ Jedną z form niechęci jest tolerancja lub przyzwolenie. Zob. UNHCR, [Podręcznik UNHCR](#), op. cit. przypis 103, pkt 65: „Jeśli miejscowa ludność dopuszcza się poważnych czynów dyskryminacyjnych lub aktów wrogości, mogą one zostać uznane za prześladowanie, jeśli są świadomie tolerowane przez władze lub jeśli władze odmawiają zapewnienia skutecznej ochrony bądź nie są w stanie jej zapewnić.” Pkt 100 stanowi następnie: „Sformułowanie powyższe dotyczy także uchodźców, którzy nie chcą korzystać z ochrony rządu kraju ich obywatelstwa.” Zob. też UNHCR, [Guidance Note on Refugee Claims relating to Victims of Organized Gangs \[Wytyczne odnośnie do ubiegania się o azyl ze względu na bycie ofiarami zorganizowanych grup przestępczych\]](#), marzec 2010 r., pkt 25.

może mieć miejsce niechęć, przy zachęcaniu przez państwo osoby trzeciej do prześladowania lub wyrządzenia poważnej krzywdy lub milczącym wspieraniu przez państwo takiego prześladowania lub krzywdy ⁶⁰⁰:

- jeżeli państwo ponosi bezpośrednią odpowiedzialność za dopuszczenie się prześladowania lub wyrządzenia poważnej krzywdy;
- jeżeli państwo zachęca do prześladowania lub wyrządzenia poważnej krzywdy lub przyzwala na to;
- jeżeli państwo zachęca stronę trzecią do prześladowania lub wyrządzenia poważnej krzywdy lub milcząco wspiera stronę trzecią w takich działaniach.

Możliwość ochrony ma dla państwa zasadnicze znaczenie, aby w ogóle było w stanie zapewnić ochronę. Jak stwierdził TSUE w sprawie *OA*, „okoliczności wykazujące niezdolność lub – przeciwnie – zdolność państwa pochodzenia do zapewnienia ochrony przed aktami prześladowania stanowią decydujący element oceny prowadzącej do nadania statusu uchodźcy” ⁶⁰¹. Z art. 7 ust. 2 jasno wynika, że pojęcie zdolności do zapewnienia ochrony musi obejmować przede wszystkim istnienie skutecznego systemu prawnego zapobiegającego aktom prześladowania, w ramach którego można wykrywać, ścigać i karać takie akty. Od wydania przez TSUE wyroku w sprawie *OA* zdolność do zapewnienia ochrony obejmuje także zapewnienie bezpieczeństwa fizycznego ⁶⁰². W obydwu aspektach (system prawny i zapewnienie bezpieczeństwa fizycznego) takie funkcje mogą być wykonywane wyłącznie przez państwo (zgodnie z art. 7 ust. 1 lit. a)) lub strony lub organizacje kontrolujące państwo w rozumieniu art. 7 ust. 1 lit. b). W szczególności nie mogą one być wykonywane przez podmioty prywatne, takie jak rodzina lub klan danego obywatela państwa trzeciego ⁶⁰³.

Jeśli chodzi o zdolność (niezdolność), rozpatrzono szerokie spektrum spraw. Obejmuje ono sprawy, w których niezdolność może być ograniczona do jednego aspektu działalności państwa lub polityki lub w których państwo samo przyznaje, że nie zapewnia ochrony ⁶⁰⁴, aż po sprawy, w których państwo jest „państwem upadłym” bez działającego rządu ⁶⁰⁵.

Rozróżnienie między chęcią a zdolnością (niechęcią a niezdolnością) państwa lub stron lub organizacji do zapewnienia ochrony nie zawsze jest wyraźnie widoczne w decyzjach sądów i trybunałów państw członkowskich. Jak zauważył Wyższy Trybunał (Zjednoczone Królestwo): „Trybunał niekoniecznie musi rozstrzygać, w jakim zakresie brak ten wynika z niechęci lub niezdolności do zapewnienia ochrony, chociaż zdaniem Trybunału kwestia, czy chodzi o niechęć, czy niezdolność, czy jedno i drugie, zależy od czasu i miejsca oraz danych podmiotów zainteresowanych” ⁶⁰⁶.

Na potrzeby niniejszej analizy sądowej w tabeli 27 zgodnie ze schematem przedstawiono cztery scenariusze oraz wyjaśniono je w świetle właściwego orzecznictwa. („Podmiot

⁶⁰⁰ Hathaway i Foster, *The Law of Refugee Status*, op. cit., przypis 128, s. 297–299.

⁶⁰¹ TSUE, 2021, *OA*, op. cit., przypis 196, pkt 35.

⁶⁰² Tamże, pkt 46–47 i 52.

⁶⁰³ Tamże, pkt 46–47 i 52–53.

⁶⁰⁴ Hathaway i Foster, *The Law of Refugee Status*, op. cit., przypis 128, s. 307, opisują takie przypadki jako „rzadkie”, a w przypisie 109 cytują między innymi Sąd Najwyższy (Kanada), *Prokurator generalny przeciwko Wardowi*, [1993] 2 SCR. 689.

⁶⁰⁵ Zob. dyskusje w: Hathaway i Foster, *The Law of Refugee Status*, op. cit., przypis 128, s. 303–319.

⁶⁰⁶ Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2013, *MS (Kościół koptyjski) Egipt CG*, op. cit., przypis 205, pkt 123; zob. też Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 8 lutego 2021 r., nr 5, *Azs 454/2019*.

udzielające ochrony” obejmują zarówno „państwo”, jak i „strony lub organizacje”, w tym organizacje międzynarodowe, „kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium”).

Tabela 27: Podmioty udzielające ochrony: chęć i zdolność (niechęć i niezdolność) do zapewnienia ochrony – różne scenariusze

	Zdolne	Niezdolne
Chętne	<p>Scenariusz 1</p> <p>Odmowa przyznania ochrony międzynarodowej</p>	<p>Scenariusz 3</p> <p>Udzielenie ochrony międzynarodowej</p>
Niechętne	<p>Scenariusz 2</p> <p>Udzielenie ochrony międzynarodowej</p>	<p>Scenariusz 4</p> <p>Udzielenie ochrony międzynarodowej</p>

Scenariusz 1 dotyczy przypadków, w których podmiot udzielający ochrony **zarówno chce, jak i może zapewnić ochronę** przed prześladowaniem lub poważną krzywdą. W takich przypadkach oraz pod warunkiem, że ochrona jest skuteczna i trwała (zob. sekcje [1.8.2.2](#) i [1.8.2.3](#) poniżej), należy odmówić przyznania statusu uchodźcy i ochrony uzupełniającej, gdyż nie można uznać, że wnioskodawca potrzebuje ochrony międzynarodowej ⁶⁰⁷.

Scenariusz 2 dotyczy przypadków, w których podmiot udzielający ochrony może, ale **nie chce zapewnić ochrony**, szczególnie jeśli sam jest podmiotem dopuszczającym się prześladowania lub wyrządzającym poważną krzywdę lub toleruje akty prześladowania lub poważną krzywdę ⁶⁰⁸. Na przykład w Belgii Sąd ds. Cudzoziemców orzekł, że art. 7 nie stosuje się w przypadku prześladowania przez państwo, w związku z czym to na organie rozstrzygającym ciąży obowiązek udowodnienia, że jest inaczej ⁶⁰⁹. Za istotne uznano również, że motyw 27 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi, że: „Jeżeli prześladowania lub wyrządzenia poważnej krzywdy dopuszcza się państwo lub jego przedstawiciele, to należy zakładać, że wnioskodawcy nie jest dostępna skuteczna ochrona” ⁶¹⁰.

Scenariusz 3 dotyczy sytuacji, w których podmiot udzielający ochrony chce lub mógłby chcieć zapewnić ochronę, ale **nie jest w stanie zrobić tego skutecznie**. Może się tak zdarzyć na przykład z powodu braku zasobów finansowych lub ludzkich lub braku kontroli nad częścią terytorium ze względu na konflikt zbrojny, stan wyjątkowy lub sytuacja

⁶⁰⁷ Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 2000, *Horvath*, op. cit., przypis 530 – Lord Hope of Craighead.

⁶⁰⁸ W odniesieniu do prześladowania, które państwo toleruje lub na które przyzwala, zob. na przykład Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), wyrok z dnia 27 lipca 2012 r., *M. B.*, nr 349824, FR:CESSR:2012:349824.20120727, pkt 3, EWCA (Zjednoczone Królestwo), 2008, *PS (Sri Lanka)*, op. cit., przypis 549, pkt 8; Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 30 września 2013 r., IJ przeciwko Ministrowi Spraw Wewnętrznych, nr 4, Azs 24/2013-34 (*streszczenie w języku angielskim*) (dalej jako: Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), 2013, IJ przeciwko Ministrowi Spraw Wewnętrznych, nr 4, Azs 24/2013-34 (*streszczenie w języku angielskim*)); CNDA (Francja), wyrok z dnia 29 listopada 2013 r., *M. A.*, wniosek 13018825 C, w: CNDA (Francja), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013, 2014*, s. 59–60; i Specjalny Komitet Odwoławczy (Grecja), 2011, nr 95/126761 (*streszczenie w języku angielskim*), op. cit., przypis 264.

⁶⁰⁹ RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 28 stycznia 2009 r., nr 22.175, pkt 3.3. Zob. też Specjalny Komitet Odwoławczy (Grecja), decyzja z dnia 20 czerwca 2012 r., *HK przeciwko Sekretarzowi Generalnemu (dawnego) Ministerstwa Porządku Publicznego*, nr 95/48882 (*streszczenie w języku angielskim*).

⁶¹⁰ BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 18 lutego 2021 r., [1_C_4.20](#), DE:BVerwG:2021:180221U1C4.20.0 dalej jako: BVerwG (Niemcy), 2021, [1_C_4.20](#), pkt 14.

podwyższonego ryzyka w zakresie bezpieczeństwa⁶¹¹. Jak podkreśliła Komisja Europejska, „sama »wola udzielenia ochrony« może nie wydawać się wystarczająca w braku »zdolności udzielenia ochrony»⁶¹².

Uznała to francuska Komisja Odwoławcza ds. Uchodźców w swojej decyzji z 2005 r. dotyczącej prześladowania w Somalii. Stwierdziła, że ustanowienie przejściowego rządu federalnego nie może stanowić podstawy do domniemania zdolności do zapewnienia skutecznej ochrony, gdyż przejściowy rząd federalny walczył o skuteczne przywrócenie swojej władzy nad terytorium⁶¹³. Następca Komisji – CNDA – stwierdził, że władze algierskie nie są w stanie zapewnić ochrony wnioskodawcy z Algierii, który przeszedł na chrześcijaństwo i jest prześladowany przez islamskich ekstremistów⁶¹⁴. Ten sam sąd zdecydował również, że władze irackie nie są w stanie zapewnić skutecznej ochrony wykładowczyni uniwersyteckiej z Iraku, która została porwana dla okupu przez Organizację Państwa Islamskiego z powodu swojej działalności propagującej prawa kobiet⁶¹⁵. Wyższy Trybunał (Zjednoczone Królestwo) orzekł (w odniesieniu do Egiptu), że jeżeli pojawia się problem ze zdolnością państwa do zapewnienia ochrony w stanie wyjątkowym, „przy ocenie adekwatności ochrony w kraju, w którym w sposób ważny obowiązuje stan wyjątkowy, co najmniej w odniesieniu do realizowanych środków, które ściśle odpowiadają wymogom sytuacji, nie można oczekiwać od państwa zabezpieczenia przysługujących obywatelom praw niederogowalnych”⁶¹⁶. Niezdolność państwa do zapewnienia ochrony może zdarzyć się między innymi także w sytuacjach przemocy w rodzinie⁶¹⁷, przymusowego małżeństwa

⁶¹¹ Zob. na przykład VG Berlin, 2011, [33 K 79.10 A \(streszczenie w języku angielskim\)](#), op. cit., przypis 565, dotyczący niezdolności Afganistanu do zapewnienia ochrony przed prześladowaniem ze względu na brak kontroli oraz sankcje za naruszenia praw człowieka, Sąd Najwyższy (Tribunal supremo) (Hiszpania), wyrok z dnia 16 lutego 2009 r., nr [6894/2005](#), op. cit., przypis 555, s. 10, dotyczący braku kontroli rządu Kolumbii nad Rewolucyjnymi Siłami Zbrojnymi Kolumbii, oraz CNDA (Francja), wyrok z dnia 6 lutego 2012 r., M. et Mme M., nr 09002796 i 09002797 C, w: CNDA (Francja), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2012*, 2013, s. 55–56; CRR, decyzja z dnia 25 czerwca 2004 r., sesja plenarna, M. B., nr 446177 (streszczenie w języku angielskim). Zob. w tej kwestii UNHCR, [Guidelines on International Protection No 4: „Internal flight or relocation alternative” within the context of Article 1A\(2\) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees](#) [Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 4: „Alternatywa ucieczki wewnętrznej lub alternatywa relokacji” w kontekście art. 1 sekcja A pkt 2 konwencji genewskiej z 1951 r. lub jej protokołu z 1967 r. dotyczącego statusu uchodźców, 23 lipca 2003 r.], UN Doc HCR/GIP/03/04 (dalej jako: UNHCR, [Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 4](#)), pkt 15.

⁶¹² Komisja Europejska, [wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie kwalifikowania \(wersja przekształcona\): uzasadnienie](#), 2009, op. cit., przypis 408, s. 7. Zob. też VG Karlsruhe, postanowienie z dnia 28 maja 2020 r., [A 10 K 10734/17](#), DE:VGKARLS:2020:0528.A10K10734.17.00, dotyczące okaleczania żeńskich narządów płciowych w Gambii, w którym uznano, że nie wystarcza samo uchwalenie przepisów prawnych, które zakazują działania zagrażającego podmiotom prywatnym lub nakładają sankcje za takie działanie. Wręcz przeciwnie, chęć skutecznego zapobiegania aktom prześladowania musi być możliwa do zweryfikowania za pośrednictwem dowodów empirycznych.

⁶¹³ CRR, 2005, *Mlle A.*, nr 487336, op. cit., przypis 553.

⁶¹⁴ CNDA (Francja), wyrok z dnia 9 marca 2016 r., *M. N.Y.*, nr 15024258, w: CNDA (Francja), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2016*, 2017, s. 82–83.

⁶¹⁵ CNDA (Francja), wyrok z dnia 17 lutego 2020 r., *Mme A.*, nr 17049253 C+ (dalej jako: CNDA (Francja), 2020, *Mme A.*, nr 17049253 C+).

⁶¹⁶ Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2013, *MS (Kościół koptyjski) Egipt CG*, op. cit., przypis 205, pkt 119–120.

⁶¹⁷ Zob. na przykład Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 24 lipca 2013 r., [DB przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych](#), nr 4, Azs 13/2013-34 (streszczenie w języku angielskim), w którym władze musiały interweniować w imieniu kobiety z Mongolii, ale nadal była ona atakowana przez męża.

wnioskodawców wymuszonego przez rodziny ⁶¹⁸, zbrodni honorowych ⁶¹⁹ oraz okaleczania żeńskich narządów płciowych w prywatnych kręgach plemion lub rodzin ⁶²⁰.

Natomiast **scenariusz 4** dotyczy przypadków, w których podmiot udzielający ochrony **nie chce lub mógłby nie chcieć ani nie jest w stanie lub mógłby nie być w stanie zapewnić ochrony** przed prześladowaniem lub poważną krzywdą ⁶²¹. Taka sytuacja miała miejsce na przykład w wyrokach niemieckich sądów administracyjnych, które uznały, że afgańskie i irańskie władze nie chciały ani nie mogły zapewnić ochrony przed przymusowym małżeństwem ⁶²². Podobnie inny niemiecki sąd administracyjny orzekł, że Gwinea nie będzie mogła ani nie będzie chciała zapewnić wnioskodawcy ochrony przed prześladowaniem z powodu orientacji seksualnej z uwagi na islamską kulturę i ustawy obowiązujące w Gwinei ⁶²³. Należy jednak zauważyć, że niektóre z tych przykładów dotyczą ogólnej niezdolności lub niechęci po stronie państwa do zapewnienia ochrony określonym grupom lub w określonych sytuacjach. Inne przykłady dotyczą szczególnej niezdolności państwa i niechęci do zapewnienia ochrony w konkretnym przypadku.

W praktyce wymogi dotyczące chęci i zdolności były jak dotąd oceniane przez sądy i trybunały państw członkowskich w drodze uwzględnienia takich czynników, jak powszechna korupcja ⁶²⁴, obojętność organów państwowych, faktyczna niezdolność ⁶²⁵ oraz udzielanie przez organy państwowe milczącego lub nawet otwartego wsparcia dla sprawców prześladowania lub poważnej krzywdy ⁶²⁶. Faktyczna zdolność (niezdolność) państwa lub „stron lub organizacji, w tym organizacji międzynarodowych, kontrolujących państwo lub znaczną część jego terytorium” do

⁶¹⁸ Zob. na przykład VG Gelsenkirchen, wyrok z dnia 18 lipca 2013 r., [5a K 4418/11.A \(streszczenie w języku angielskim\)](#), p. 10; CNDA (Francja), 2020, *Mme A.*, nr 19055889 (streszczenie w języku angielskim), op. cit., przypis 455, pkt 7; i VG Gelsenkirchen (Niemcy), 2013, [5a K 4418/11.A \(streszczenie w języku angielskim\)](#), op. cit., przypis 455.

⁶¹⁹ Zob. na przykład VG Braunschweig, wyrok z dnia 27 kwietnia 2021 r., [2 A 340/18](#), DE:VGBRAUN:2021:0427.2A340.18.00 (dalej jako: Sąd Administracyjny w Braunschweig (Niemcy), 2021, [2 A 340/18](#)), pkt 28, dotyczący młodej kobiety, która w wieku 13 lat została zgwałcona i której ojciec od tamtej pory groził, że ją zabije. W pkt 28 sąd uznał, że irańskie organy państwowe co do zasady postrzegały ojca jako właściciela córki zrodzonej w małżeństwie, a zatem policja irańska nie zapewniła ochrony przed popełnieniem zbrodni honorowej / prześladowaniem przez ojca. Zob. też VG Stuttgart (Niemcy), 2008, [AK 10 K 13/07 \(streszczenie w języku angielskim\)](#), op. cit., przypis 458.

⁶²⁰ Sąd w Cagliari (Włochy), 2013, nr [RG 8191/12 \(streszczenie w języku angielskim\)](#), op. cit., przypis 561, s. 7–8; CNDA (Francja), wyrok z dnia 23 kwietnia 2008 r., *Mlle N.*, nr 574495, w: CNDA (Francja), *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2008*, 2009, s. 59–60.

⁶²¹ Zob. na przykład VG Berlin, 2011, [33 K 79.10 A \(streszczenie w języku angielskim\)](#), op. cit., przypis 565, s. 13.

⁶²² VG Augsburg, 2011, [Au 6 K 11.30092 \(streszczenie w języku angielskim\)](#), op. cit., przypis 455 (w odniesieniu do Afganistanu) oraz VG Ansbach, wyrok z dnia 16 marca 2017 r., [AN 1 K 16.32047](#) (w odniesieniu do Iranu).

⁶²³ VG Kolonia, wyrok z dnia 15 września 2011 r., [15 K 6103/10.A \(streszczenie w języku angielskim\)](#). Zob. też Sąd dla miasta stołecznego Rzymu (Włochy), wyrok z dnia 20 grudnia 2013 r., nr [RG 4627/2010](#); and CNDA (Francja), wyrok z dnia 6 kwietnia 2009 r., *M K*, nr 616907.

⁶²⁴ Zob. na przykład RVV/CCE (Belgia), 2010, nr [49.821](#), op. cit., przypis 567, pkt 4.8.3 i 4.9, dotyczące powiązań między siecią zajmującą się prostytutką a władzami macedońskimi; oraz Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2010 r., [w sprawach AM i BM \(kobiety będące ofiarami handlu ludźmi\) Albania CG](#) op. cit. przypis 564, w szczególności pkt 182 i 216 dotyczące korupcji w Albanii oraz wynikającej z niej niezdolności państwa do zapewnienia ochrony przed prześladowaniem. Zob. jednak wyrok sądu cywilnego najwyższej instancji (Court of Session) (Szkocja, Wielka Brytania) z dnia 24 stycznia 2014 r. [SAC i MRM przeciwko Secretary of State for the Home Department, \[2014\] CSOH 8, pkt 52, w którym sąd podtrzymał stanowisko sekretarza stanu, zauważając, że pomimo przypadków korupcji w policji i sądownictwie w Bangladeszu, „nie można zgodzić się ze stwierdzeniem, że oznacza to, iż władze Bangladeszu nie są w stanie lub nie chcą pomóc \[wnioskodawcy\]. Uważa się, że w Bangladeszu obowiązuje skuteczny system prawny umożliwiający zatrzymanie, ściganie i karanie w przypadku popełnienia czynów stanowiących prześladowanie lub poważną krzywdę i że \[wnioskodawca\] miał dostęp do tego systemu”.](#)

⁶²⁵ ECRE i in., [Actors of protection and the application of the internal protection alternative](#), op. cit., przypis 586, pkt 49.

⁶²⁶ Zob. na przykład w odniesieniu do Ahmadija z Pakistanu, Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), 2013, IJ przeciwko Ministrowi Spraw Wewnętrznych, nr 4, [Azs 24/2013-34 \(streszczenie w języku angielskim\)](#), op. cit., przypis 610; w odniesieniu do prześladowania ze względu na płeć w Iranie, zarówno Specjalny Komitet Odwoławczy (Grecja), 2011, nr [95/126761 \(streszczenie w języku angielskim\)](#), op. cit., przypis 264, jak i Sąd Administracyjny w Braunschweig (Niemcy), 2021, [2 A 340/18](#), op. cit., przypis 621.

zapewnienia ochrony jest ponadto ściśle powiązana z rodzajem ochrony, jaki należy zapewnić na mocy art. 7 ust. 2. W każdym przypadku ochrona musi być skuteczna i trwała.

1.8.2.2. Skuteczność

W dyrektywie nie zdefiniowano terminu „skuteczny”, jednak w drugim zdaniu art. 7 ust. 2 wskazano, co zasadniczo obejmuje to pojęcie. Skuteczną (i trwałą) ochronę definiuje się w art. 7 ust. 2 w następujący sposób.

Art. 7 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

[...] Taka ochrona zasadniczo udzielana jest, gdy podmioty wskazane w ust. 1 lit. a) i b) podejmują racjonalne działania mające zapobiec prześladowaniu lub wyrządzaniu poważnej krzywdy, stosując między innymi skuteczny system prawny do wykrywania i ścigania aktów stanowiących prześladowanie lub powodujących poważną krzywdę oraz do karania za nie, oraz gdy wnioskodawca ma dostęp do takiej ochrony.

W wyroku TSUE w sprawie OA wyraźnie wskazano jednak, że kwestię skutecznej ochrony należy ograniczyć wyłącznie do oceny tego, co zapewniają lub czego nie zapewniają państwa lub partie bądź organizacje kontrolujące państwo lub znaczącą część jego terytorium.

W szczególności **zapewnienie bezpieczeństwa lub wsparcia społecznego i finansowego przez podmioty prywatne nie ma znaczenia dla kwestii, czy ochrona zapewniana przez podmioty udzielające ochrony jest skuteczna** ⁶²⁷.

Oceny skuteczności ochrony (i jej trwałego charakteru) należy dokonywać nie tylko w świetle warunków panujących w państwie obywatelstwa lub poprzedniego miejsca stałego zamieszkania, ale także w świetle **indywidualnej sytuacji wnioskodawcy** ⁶²⁸. Taka indywidualna ocena jest poparta brzmieniem art. 7 ust. 2, który stanowi, że „ochrona **zasadniczo** udzielana jest” gdy podejmuje się racjonalne działania ⁶²⁹. Jak uznał UKIAT, „nie stwierdza się, że podjęcie »racjonalnych działań w celu zapobieżenia prześladowaniom [...] poprzez zastosowanie skutecznego systemu prawnego [...]« będzie równoznaczne z zapewnieniem odpowiedniej ochrony w każdym przypadku, chociaż twierdzi się, że tak będzie w większości przypadków” ⁶³⁰. Szczególny przypadek wnioskodawcy może wskazywać na potrzebę dodatkowej ochrony, aby była ona skuteczna ⁶³¹.

⁶²⁷ TSUE, 2021, *OA*, op. cit., przypis 196, pkt 48 i 52–53. Zob. też sekcja 1.8.1 powyżej.

⁶²⁸ Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 19 czerwca 2015 r., *NA i VA (ochrona: art. 7 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania) Indie*, [2015] UKUT 432 (dalej jako: Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2015, *NA i VA (ochrona: art. 7 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania) Indie*), pkt 70–71. Zob. też Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 11 listopada 2003 r., *Bagdanavicius i in., R (na wniosek) przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2003] EWCA Civ 1605 (dalej jako: EWCA (Zjednoczone Królestwo), 2003 *Bagdanavicius i in.*), pkt 55 ppkt 6; Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z 24 stycznia 2011 r., *AW (wystarczająca ochrona) Pakistan* (dalej jako: Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2011, *AW (wystarczająca ochrona) Pakistan*), pkt 24–33; Sąd Apelacyjny ds. Migracji (Szwecja), 2011, UM 3363-10 oraz 3367-10 (*streszczenie w języku angielskim*), op. cit., przypis 566; oraz Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2010, *AM i BM (kobiety będące ofiarami handlu ludźmi) Albania CG*, op. cit., przypis 564, pkt 182.

⁶²⁹ Wyróżnienie dodane. Zob. Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2015, *NA i VA (Ochrona: Art. 7 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania, Indie)*, op. cit., przypis 630, pkt 13.

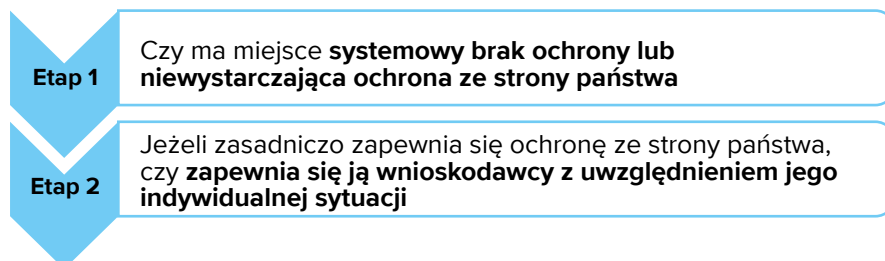
⁶³⁰ AIT (Zjednoczone Królestwo) (poprzednik Wyższego Trybunału, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 11 lipca 2007 r., *IM (wystarczająca ochrona) Malawi*, [2007] UKAIT 00071 (dalej jako: AIT (Zjednoczone Królestwo), 2007, *IM (wystarczająca ochrona) Malawi*), pkt 50.

⁶³¹ AIT (Zjednoczone Królestwo), 2007, *IM (wystarczająca ochrona) Malawi*, op. cit., przypis 632, pkt 45.

Zgodnie z ustaleniami Wyższego Trybunału (Zjednoczone Królestwo) oraz w oparciu o decyzje Sądu Apelacyjnego (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo) w sprawach *Atkinson i Bagdanavicius*⁶³², stwierdzenie istnienia skutecznej ochrony przed prześladowaniem lub jej braku jest zatem procesem dwuetapowym, jak przedstawiono na rys. 2⁶³³.

Rysunek 2: Ocena dwuetapowa mająca na celu stwierdzenie istnienia skutecznej ochrony lub jej braku

Mimo że dwuetapową ocenę przedstawiono w kontekście ochrony ze strony państwa, jest ona prawdopodobnie równie ważna w przypadku ochrony zapewnianej przez strony lub organizacje zgodnie z warunkami określonymi w art. 7 ust. 1 lit. b).

Etap pierwszy ma związek z **warunkami w kraju pochodzenia**. W tym względzie TSUE przypominał w sprawie *Abdulla*, że „Zgodnie z art. 4 ust. 3 dyrektywy, dotyczącej oceny faktów i okoliczności, organy te mogą brać pod uwagę między innymi ustawy i rozporządzenia państwa pochodzenia oraz sposób, w jaki są one wykonywane, oraz środki zapewniające w tym państwie przestrzeganie praw człowieka⁶³⁴”. Według Wysokiego Trybunału Irlandii **samo istnienie policyjnej procedury składania skarg jest niewystarczające; aby ochrona była skuteczna, musi jej towarzyszyć skuteczny system wykrywania przestępstw, prowadzenia dochodzeń w ich sprawie, ścigania ich oraz skazywania za ich popełnienie**⁶³⁵. Sąd w Cagliari (Włochy) stwierdził, że penalizacja niektórych przestępstw przewidzianych w przepisach krajowych również nie jest uznawana za ochronę w rozumieniu art. 7 ust. 2, jeżeli nie jest ona w sposób skuteczny i wystarczający egzekwowana poprzez ściganie⁶³⁶. Co więcej, oprócz systemu prawa karnego należy również uwzględnić przepisy prawa cywilnego „(na przykład nakazy zaniechania molestowania), [które] mogą odgrywać rolę w ogólnym systemie ochrony”⁶³⁷.

W przypadku systemowego braku ochrony ze strony państwa wnioskodawca narażony na akty prześladowania lub poważną krzywdę będzie w stanie wykazać uzasadnioną obawę przed prześladowaniem lub rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy. Jeśli jednak ochrona państwa zasadniczo jest wystarczająca, konieczne będzie przejście do etapu drugiego.

⁶³² Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 1 lipca 2004 r., *Michael Atkinson przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2004] EWCA Civ 846, pkt 21; oraz EWCA (Zjednoczone Królestwo), 2003, *Bagdanavicius i in.*, op. cit., przypis 630, pkt 55.

⁶³³ Dane te pochodzą z wyroku Wyższego Trybunału (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2011, *AW (wystarczająca ochrona) Pakistan*, op. cit., przypis 630, w szczególności pkt 34–35.

⁶³⁴ TSUE (WJ), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 71.

⁶³⁵ Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 9 grudnia 2009 r. *ASO przeciwko Refugee Appeals Tribunal i Minister for Justice, Equality and Law Reform*, [2009] IEHC 607, pkt 12.

⁶³⁶ Sąd w Cagliari (Włochy), wyrok z dnia 3 kwietnia 2013 r., nr *RG 8192/2012* (streszczenie w języku angielskim); oraz RVV/CCE (Belgia), 2011, nr *62.867*, op. cit., przypis 598, pkt 4.8.4.

⁶³⁷ ALT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 22 lutego 2007 r., *AB (ochrona – grupy przestępcze – relokacja wewnętrzna) Jamajka CG*, [2007] UKIAT 00018 (dalej jako: ALT (Zjednoczone Królestwo), 2007, *AB (ochrona – grupy przestępcze – relokacja wewnętrzna) Jamajka CG*), pkt 143.

Etap drugi – dotyczący **indywidualnej sytuacji wnioskodawcy** – jest konieczny, ponieważ niezależnie od zasadniczej wystarczalności ochrony ze strony państwa wnioskodawca może nadal być w stanie wykazać uzasadnioną obawę przed prześladowaniem lub rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy z powodu takiej sytuacji⁶³⁸. Ten drugi etap pokrywa się w pewnym stopniu z ustaleniem uzasadnionej obawy przed prześladowaniem lub rzeczywistego ryzyka doznania poważnej krzywdy (zob. sekcje 1.5 i 2.5), chociaż pozostają one „osobnymi etapami analitycznymi”⁶³⁹. Na przykład fakt, że wnioskodawca mógł być w przeszłości prześladowany lub doznać poważnej krzywdy i nie otrzymał skutecznej ochrony, jest szczególnie ważny przy ustalaniu, czy wnioskodawca otrzymałby skuteczną ochronę w czasie przesłuchania⁶⁴⁰. Co więcej, jak omówiono w sekcji 1.8.2.5 poniżej, rozważenie indywidualnej sytuacji wnioskodawcy wymaga również ustalenia, czy wnioskodawca ma skuteczny dostęp do zasadniczo zapewnianej ochrony. Szwedzki Sąd Apelacyjny ds. Migracji stwierdził na przykład, że taka sytuacja może nie mieć miejsca w przypadku małoletnich, którzy pozostają na utrzymaniu rodziców, a tym samym mogą być pozbawieni możliwości skorzystania z ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą⁶⁴¹.

Komisja Europejska przedstawia przykładowy wykaz czynników, które sądy i trybunały państw członkowskich powinny brać pod uwagę, aby ustalić, czy zapewniono skuteczną ochronę. Czynniki te wymieniono w tabeli 28⁶⁴².

Tabela 28: Przykładowy wykaz czynników służących ocenie skuteczności ochrony

Ogólne warunki życia w kraju pochodzenia
Współdział państwa w wyrządzeniu przedmiotowej krzywdy
Charakter polityki państwa w odniesieniu do przedmiotowej krzywdy, w tym to, czy obowiązuje prawo karne, które sprawia, że brutalne ataki prześladowców podlegają karze współmiernej do wagi ich przestępstw
Wpływ domniemanych prześladowców na urzędników państwowych
Czy wszelkie podjęte oficjalne działania są znaczące, czy tylko powierzchowne, z uwzględnieniem gotowości organów ścigania do wykrywania, ścigania i karania przestępców
Czy istnieje tendencja do braku reakcji ze strony państwa
Czy doszło do odmowy świadczenia usług przez państwo
Czy państwo podjęło jakiegokolwiek kroki, aby zapobiec wyrządzeniu krzywdy

O tym, jak ważna jest potrzeba wykazania, że system prawny jest „skuteczny”, świadczy postępowanie Sądu Administracyjnego Słowenii w sprawie skarżącej, która padła ofiarą

⁶³⁸ Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), wyrok z dnia 19 czerwca 2020 r., nr 435000, FR:CEHS:2020:435000.20200619; and Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 14 listopada 2019 r., *B i inni przeciwko International Protection Appeals Tribunal*.

⁶³⁹ AIT (Zjednoczone Królestwo), 2007, *AB (ochrona – grupy przestępcze – relokacja wewnętrzna) Jamajka CG*, op. cit., przypis 639, pkt 141. Zob. też CNDA (Francja), 2020, Mlle E, nr 17049253 C+, op. cit., przypis 617, w którym wskazano, że władze były niezdolne zapewnić ochronę skarżącej „przed członkami ruchów islamistycznych, podobnie jak ma to miejsce w przypadku wielu innych kobiet będących celem bojowników organizacji Państwa Islamskiego, a także innych radykalnych ruchów islamskich w Iraku, ze względu na ich widoczność w mediach, działalność zawodową o charakterze umysłowym, ich strój, uleganie „zachodnim wpływom”, jeśli chodzi o zachowanie i, szerzej, obyczaje społeczne, co uważane jest przez te ruchy za sprzeczne z nakazami islamu i prawa szariatu”; oraz TSUE (Wł), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 71, 89 i 95.

⁶⁴⁰ Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2011, *AW (wystarczająca ochrona) Pakistan*, op. cit., przypis 630, pkt 37–40. Aby uzyskać informacje na temat znaczenia prześladowania w przeszłości w rozumieniu art. 4 ust. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), zob. sekcja 1.6.1.

⁶⁴¹ Sąd Apelacyjny ds. Migracji (Szwecja), 2011, UM 3363-10 i 3367-10 (*streszczenie w języku angielskim*), op. cit., przypis 566.

⁶⁴² Komisja Europejska, *wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie kwalifikowania: uzasadnienie*, 2001, op. cit., przypis 265, pkt 17–18 dotyczące ówczesnego art. 9 ust. 2.

gwałtu. Sąd uznał, że fakt, iż obaj prześladowcy nie zostali ukarani i nadal są zatrudnieni jako lokalni policjanci w jej rodzinnym mieście, miał duże znaczenie dla ustalenia istnienia skutecznego systemu prawnego⁶⁴³. Austriacki Najwyższy Sąd Administracyjny stwierdził, że ochrona była nieskuteczna w przypadku bengalskiego skarżącego, któremu bengalska policja udzieliła ochrony przed rozwścieczonym tłumem o homofobicznych poglądach, ale od którego władze zażądały „oświadczenia gwarancji” powstrzymania się od homoseksualnych zachowań w przyszłości⁶⁴⁴. Austriacki Najwyższy Sąd Administracyjny podkreślił również potrzebę podejścia opartego na faktach w przypadku skarżącego z Bośni i Hercegowiny. Twierdził on, że nie przyznano mu skutecznej ochrony przed prześladowaniem ze strony podmiotów prywatnych, które uznały go za odpowiedzialnego za zbrodnie wojenne przeciwko ludności Bośni oraz za „zdrajcę”. Sąd uznał, że decydujące znaczenie ma to, czy ocena rzeczywistej sytuacji w tym kraju wykazała, że ochrona była nieskuteczna⁶⁴⁵. Wyższy Trybunał (Zjednoczone Królestwo) podkreślił „szeroki zakres środków”, które można objąć pojęciem skutecznego systemu prawnego. Należą do nich:

skuteczny system ochrony świadków [...] bezpieczeństwo wewnętrzne; wzmocniona ochrona policyjna; ostrzeżenia i zalecenia dotyczące bezpieczeństwa kierowane do danej osoby; przyznanie pozwolenia na broń palną lub, **w ostateczności**, [...] zmiana tożsamości, której towarzyszy odpowiednie wsparcie finansowe i logistyczne⁶⁴⁶.

Wydaje się, że sformułowanie „między innymi” użyte w art. 7 ust. 2 zdanie drugie, wskazuje, iż skuteczna ochrona nie ogranicza się do podejmowania racjonalnych działań w ramach stosowania skutecznego systemu prawnego⁶⁴⁷. Z drugiej strony możliwa jest interpretacja wyroku TSUE w sprawie OA, zgodnie z którą skuteczny system prawny jest niezbędnym wymogiem skutecznej ochrony⁶⁴⁸.

1.8.2.3. Trwałość

W art. 7 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wyraźnie wymaga się, aby ochrona udzielona wnioskodawcy była trwała (a także skuteczna). Nie podano w nim jednak definicji tego kryterium. Ze względu na to, że w art. 11 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) użytego tego samego terminu, aby zakwalifikować zmianę okoliczności prowadzącą do ustania statusu uchodźcy, TSUE, w wyroku w sprawie *Abdulla* wyjaśnił jego znaczenie w tym kontekście w następujący sposób:

⁶⁴³ Sąd Administracyjny (Słowenia), 2015, I U 411/2015-57, op. cit., przypis 372.

⁶⁴⁴ VwGH (Austria), wyrok z dnia 23 lutego 2021 r., [Ra 2020/18/0500](#), AT:VWGH:2021:RA2020180500.L04.

⁶⁴⁵ VwGH (Austria), wyrok z dnia 24 lutego 2015 r., [Ra 2014/18/0063](#), AT:VWGH:2015:RA2014180063.L00.

⁶⁴⁶ Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2015, *NA i VA (Ochrona: Art. 7 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania, Indie)*, op. cit., przypis 630, pkt 17 (pokreślenie oryginalne).

⁶⁴⁷ Zob. Rada Stanu (Raad van State) (Niderlandy), wyrok z dnia 5 sierpnia 2008 r., [AJDCoS, 200708107/1 \(streszczenie w języku angielskim\)](#); oraz Rada Stanu (Raad van State) (Niderlandy), wyrok z dnia 29 maja 2012 r., [201108872/1/V1 \(streszczenie w języku angielskim\)](#).

⁶⁴⁸ TSUE, 2021, *OA*, op. cit., przypis 196, pkt 38: „Aby właściwe organy mogły dojść do wniosku, że obawa danego uchodźcy przed prześladowaniem nie jest już uzasadniona, muszą one zweryfikować, w świetle art. 7 ust. 2 dyrektywy 2004/83 i biorąc pod uwagę indywidualną sytuację tego uchodźcy, czy określone podmioty zapewniające ochronę w rozumieniu art. 7 ust. 1 tej dyrektywy podjęły racjonalne działania mające na celu zapobieżenie prześladowaniom, czy posiadają w szczególności sprawny system prawny pozwalający na wykrywanie, ściganie i karanie działań stanowiących prześladowania oraz czy w przypadku utraty statusu uchodźcy zainteresowany obywatel będzie miał możliwość dostępu do tej ochrony (zob. podobnie [TSUE (W)], 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 70 i 74)].

Zmiana okoliczności ma charakter „znaczący i długotrwały” w rozumieniu art. 11 ust. 2 dyrektywy, jeżeli czynniki, które uzasadniały obawy uchodźcy przed prześladowaniem, mogą zostać uznane za wyeliminowane na trwałe. Ocena znaczącego i długotrwałego charakteru zmiany okoliczności wiąże się zatem z brakiem uzasadnionych obaw przed aktami prześladowania stanowiącymi poważne naruszenie praw człowieka w rozumieniu art. 9 ust. 1 dyrektywy ⁶⁴⁹.

Niemiecki Federalny Sąd Administracyjny zbadał, również w kontekście ustania statusu, czy takie ryzyko ustało w sposób trwały. Sąd doszedł do wniosku, że szczególne ryzyko prześladowania, które istniało w Iraku pod rządami Saddama Husseina, „ustało w sposób trwały”, ponieważ **utrata władzy przez dyktatora** i koniec jego reżimu miały charakter „nieodwracalny” ⁶⁵⁰. Gdy nie następuje całkowita zmiana sytuacji prześladowania, ale **liberalizacja poprzedniego systemu prześladowania**, stosuje się jednak bardziej rygorystyczne kryteria. Zgodnie z wyrokiem wydanym przez ten sam sąd w 2011 r. w sprawie algierskiego wnioskodawcy w takim przypadku wymaga się zastosowania **wyższych standardów**:

Im wyższe jest ryzyko prześladowania, nawet jeżeli pozostaje poniżej progu znacznego prawdopodobieństwa, tym bardziej trwała i możliwa do przewidzenia jako taka musi być stałość zmian okoliczności. Jeżeli – jak w niniejszej sprawie – zmiany, które mają skutkować ustaniem statusu uchodźcy, należy ocenić w ramach reżimu, który pozostaje u władzy, należy wymagać wyższego standardu ich stałości.

[...]

Nie można jednak wymagać gwarancji, że zmieniona sytuacja polityczna będzie trwała w przyszłości bez końca ⁶⁵¹.

Belgijski Sąd ds. Cudzoziemców uznał, że ochrona przyznana Tybetańczykom w Indiach nie ma charakteru tymczasowego. Na poparcie swojej pozycji przedstawił dwa główne powody. Po pierwsze, Tybetańczycy mieli dostęp do odnawialnych zaświadczeń o rejestracji, które, mimo ograniczonego okresu obowiązywania, były „regularnie przedłużane”. Po drugie, zauważyli, że przez ponad pół wieku Dalajlama, wraz z Centralną Administracją Tybetańską oraz blisko 100 000 swoich zwolenników, mieszkał w Indiach. Jednocześnie belgijski Sąd ds. Cudzoziemców zauważył, że wydawanie zaświadczeń o rejestracji jest teraz łatwiejsze i nie jest już warunkowe (np. związane z pracą, pielgrzymkami, studiami) ⁶⁵².

Transpozycja rozumowania w takich sprawach do art. 7 ust. 2, dotyczącego ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą, wymaga oceny prawdopodobnej „trwałości”.

⁶⁴⁹ TSUE (WJ), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 73. W sprawie *OA*, pkt 37–38 oraz 43–44 TSUE potwierdził, że znaczenie „ochrony” jest takie same w obu artykułach. Zob. też EASO, *Zakończenie ochrony międzynarodowej – analiza sądowa*, op. cit., przypis 24, sekcja 3.1.2. „Czy zmiana okoliczności ma charakter »znaczący i trwały«? Art. 11 ust. 2”.

⁶⁵⁰ BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 24 lutego 2011 r., nr 10 C 3.10, BVerwG:2011:240211U10C3.10.0 (tłumaczenie na język angielski), pkt 20. Zob. także CNDA (Francja), wyrok z dnia 25 listopada 2011 r., *M. K.*, nr 10008275 (streszczenie w języku angielskim) dotyczący sytuacji w Kosowie po 1986 r.

⁶⁵¹ BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 1 czerwca 2011 r., nr 10 C 25.100, BVerwG:2011:010611U10C25.10.0 (tłumaczenie na język angielski), pkt 24.

⁶⁵² RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 17 marca 2015 r., nr 141.198.

1.8.2.4. „[R]acjonalne działania [...]”

Zgodnie z art. 7 ust. 2 ochrona przed prześladowaniem lub poważną krzywdą jest „zasadniczo udzielana” przez podmioty udzielające ochrony, które podejmują „racjonalne działania mające zapobiec prześladowaniu lub wyrządzeniu poważnej krzywdy”. Jeżeli chodzi o sformułowania „zasadniczo udzielana”, różne wersje językowe sugerują, że może ono oznaczać albo „w większości przypadków”, albo „zwykle”⁶⁵³, albo jedno i drugie. Racjonalne działania podejmowane przez podmioty udzielające ochrony, aby zapobiec prześladowaniu lub wyrządzeniu poważnej krzywdy, są zatem kluczowym elementem przy ustaleniu, czy ochrona zasadniczo udzielana w państwie obywatelstwa lub państwie poprzedniego miejsca stałego zamieszkania jest zarówno skuteczna, jak i trwała. Ocena, którą muszą przeprowadzić sądy lub trybunały państw członkowskich, została określona przez TSUE w jego wyroku w sprawie *Abdulla* w następujący sposób:

Wspomniana weryfikacja oznacza, że właściwe organy muszą ocenić w szczególności warunki funkcjonowania instytucji, administracji i służb bezpieczeństwa, z jednej strony, i wszystkich grup lub jednostek działających w danym państwie trzecim, które mogą stanowić źródło – przez swe działania lub ich brak – aktów przemocy względem osoby korzystającej ze statusu uchodźcy w przypadku jej powrotu do tego kraju, z drugiej strony⁶⁵⁴.

Z wytycznych udzielonych przez rzecznika generalnego Jána Mazáka i Trybunał w sprawie *Abdulla* wynika, że wymóg określony w art. 7 ust. 2 należy rozumieć jako obejmujący ocenę zarówno ogólnych warunków w kraju pochodzenia, jak i indywidualnej sytuacji wnioskodawcy. Nie należy go postrzegać jako abstrakcyjnego testu⁶⁵⁵. W sprawie *Abdulla* Trybunał uznał, że właściwe organy „muszą” ocenić oba zestawy okoliczności. Trybunał wyjaśnił, że ocena, zgodnie z art. 4, musiała uwzględniać fakty i okoliczności, biorąc pod uwagę „między innymi ustawy i rozporządzenia państwa pochodzenia oraz sposób, w jaki są one wykonywane, oraz środki zapewniające w tym państwie przestrzeganie praw człowieka”⁶⁵⁶.

W dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) nie zdefiniowano, co w tym kontekście oznaczają „racjonalne działania”. TSUE również nie przedstawił jak dotąd wskazówek dotyczących znaczenia tego pojęcia. Z informacji znanych prawodawcy Unii podczas pracy nad dyrektywą w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wynikało, że pojęcie to było znane ze względu na przyjęcie go jako kryterium w niektórych sprawach krajowych, w szczególności w wyroku z 2000 r. wydanym przez brytyjską Izbę Lordów w sprawie *Horvath*⁶⁵⁷. Stwierdzono, że brzmienie art. 7 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) „ściśle odzwierciedla” wnioski wyciągnięte w sprawie

⁶⁵³ Jak zauważył Lehmann, J. *Protection in European Union Asylum Law*, Brill–Nijhoff, Leiden, 2020, (dalej jako: Lehmann, „*Protection in EU Asylum Law*”), s. 86, wyrażenia te rzeczywiście są używane w duńskiej i niderlandzkiej wersji językowej (odpowiednio *normalt* i *in het algemeen*).

⁶⁵⁴ TSUE (WJ), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 71.

⁶⁵⁵ „[...] wymóg ochrony nałożony na podstawie art. 11 ust. 1 lit. e) i art. 7 ust. 2 [dyrektywy] nie jest abstrakcyjny, ale raczej konkretny, wyraźny oraz obiektywny”. TSUE, opinia rzecznika generalnego Jána Mazáka przedstawiona w dniu 15 września 2009 r., *Aydin Salahadin Abdulla i inni przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, sprawy połączone C-175/08, C-176/08, C-178/08 i C-179/08, EU:C:2009:551, pkt 53.

⁶⁵⁶ TSUE (WJ), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 68–71.

⁶⁵⁷ Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 2000, *Horvath*, op. cit., przypis 532.

*Horvath*⁶⁵⁸. W sprawie *Horvath*, która sama opiera się na wyroku ETPC w sprawie *Osman*⁶⁵⁹, zdefiniowano racjonalność jako „praktyczny standard”, zgodnie z którym nie można oczekiwać całkowitej ochrony przed prześladowaniem lub wyrządzeniem poważnej krzywdy od podmiotów udzielających ochrony⁶⁶⁰. W związku z tym „pewne przejawy złego traktowania mogą nadal występować, nawet jeśli państwo, w którym szukamy ochrony, podejmie kroki, aby temu zapobiec”⁶⁶¹. W sprawie *Horvath* uznano również, że „racjonalne działania” wymagają jedynie „rozsądnej gotowości” państwa do obsługi systemu zapewniającego ochronę obywatela⁶⁶².

W 2009 r. prawodawca Unii wyraził jednak obawę, że gotowość i zdolność do ochrony należy ocenić „w rzeczywistości”⁶⁶³. Z tej perspektywy nie można stwierdzić „racjonalnego działania” wyłącznie na podstawie racjonalnej gotowości lub tego, co zasadniczo zapewniają podmioty państwowe poprzez działanie systemu prawnego. System prawny musi być „skuteczny”, a jego przepisy ogólne muszą działać tak, aby zapewnić ochronę nie tylko ogółowi społeczeństwa, ale także indywidualnym wnioskodawcom. W związku z tym niezależnie od tego, czy sformułowanie „racjonalne działania” wyraża się w kategoriach racjonalnej gotowości czy testu „należytej staranności”⁶⁶⁴, nie może to oznaczać, że wystarczające jest, by podmioty państwowe po prostu robiły, co w ich mocy⁶⁶⁵. Ochrona musi być skuteczna dla indywidualnego wnioskodawcy⁶⁶⁶. W 2010 r., TSUE, w sprawie *Abdulla*, wyjaśnił, jak ważne jest, aby przy indywidualnej ocenie uwzględniać zarówno ogólną, jak i szczególną sytuację danej osoby⁶⁶⁷.

Zgodnie z art. 7 ust. 2 takie racjonalne działania mogą przyjąć formę „stos[owania] skuteczn[ego] system[u] prawn[tego] do wykrywania, ścigania i karania aktów stanowiących prześladowania [...]”. Brzmienie art. 7 ust. 2 podkreśla, że racjonalne działania muszą skupiać się na **zapobieganiu** prześladowaniu lub wyrządzaniu poważnej krzywdy. Podkreśla ponadto, że zapobieganie wyraźnie postrzega się jako wymagające od podmiotów udzielających ochrony stosowania skutecznego systemu prawnego. Wyraźnie wymaga to od podmiotów udzielających ochrony podejmowania pozytywnych działań. Przykładowo samo

⁶⁵⁸ AIT (Zjednoczone Królestwo), 2007, *IM (wystarczająca ochrona) Malawi*, op. cit., przypis 632, pkt 50; Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2011, *AW (wystarczająca ochrona) Pakistan*, op. cit., przypis 630, pkt 22.

⁶⁵⁹ ETPC (WI), wyrok z dnia 28 października 1998 r., *Osman przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 23452/94, CE:ECHR:1998:1028JUD002345294, pkt 115–116.

⁶⁶⁰ Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 2000, *Horvath*, op. cit., przypis 530 – Lord Hope of Craighead. Zob. też AIT (Zjednoczone Królestwo), 2007, *IM (wystarczająca ochrona) Malawi*, op. cit., przypis 630, pkt 45. Zob. też Vreemdelingencirculaire 2000 (C) z dnia 1 grudnia 2017 r. (Niderlandy); oraz Bundesministerium des Innern (Federalne Ministerstwo Spraw Wewnętrznych) (Niemcy), *Hinweise des Bundesministeriums des Innern zur Anwendung der Richtlinie 2004/83/EG des Rates vom 29. April 2004 über Mindestnormen für die Anerkennung und den Status von Drittstaatsangehörigen oder Staatenlosen als Flüchtling*, Amtsblatt EU L 304, 30 września 2004 r.

⁶⁶¹ Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 2000, *Horvath*, op. cit., przypis 530 – Lord Hope of Craighead.

⁶⁶² Tamże – Lord Clyde.

⁶⁶³ Komisja Europejska, *wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona): uzasadnienie*, 2009, op. cit., przypis 408, s. 7.

⁶⁶⁴ Dörig, H., „Commentary on Article 7 Directive 2011/95, para. 11”, [w:] Hailbronner i Thym (red.), *EU Asylum and Immigration Law: A Commentary*, op. cit., przypis 185.

⁶⁶⁵ Kwestia wielokrotnie poruszana w orzecznictwie Zjednoczonego Królestwa po wydaniu wyroku w sprawie *Horvath*, zob. na przykład Sąd Apelacyjny (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z 25 maja 2001 r., *w sprawie Banomova przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2001] EWCA Civ 807; oraz Sąd Apelacyjny (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z 19 grudnia 2001 r. w sprawie *McPherson przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2001] EWCA Civ 1955.

⁶⁶⁶ Odnosząc się do interpretacji art. 7 ust. 2, Lehmann, „Protection” in *EU Asylum Law*, op. cit., przypis 655 stwierdza, że ocena skutecznej ochrony wymaga podejścia opartego na faktach oraz, że „w takim podejściu opartym na faktach obowiązki państwa obywatelstwa dotyczące należytej staranności w zakresie praw człowieka mają wartość dowodową jedynie w odniesieniu do gotowości ochrony przed krzywdą, ale nie stanowią punktu odniesienia dla tego, co jest lub nie jest skuteczne”.

⁶⁶⁷ TSUE (WI), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 71, 89 i 95.

przyjęcie przepisów przewidujących kary za przestępstwa może nie mieć charakteru zapobiegawczego, jeżeli w pierwszej kolejności nie istnieją mechanizmy zapobiegające przestępstwom ⁶⁶⁸.

Aby ochrona była skuteczna, sama reakcja nie jest wystarczająca. Jak stwierdził Wysoki Trybunał Irlandii, jasne jest, że w ramach testu nie wystarczy jedynie „staranie”; staraniu musi towarzyszyć trwała skuteczność, w tym stosowanie skutecznego systemu prawnego do wykrywania, ścigania i karania aktów stanowiących prześladowanie lub poważną krzywdę ⁶⁶⁹.

1.8.2.5. Dostępność

W art. 7 ust. 2 wskazano kolejne kryterium, które należy spełnić, aby uznać ochronę za skuteczną i trwałą – musi być dostępna **wnioskodawcy** („gdy wnioskodawca ma dostęp do takiej [zasadniczo udzielanej] ochrony”). W wyroku TSUE w sprawie *Abdulla* wskazano dostępność ochrony jako definiującą ją element ⁶⁷⁰. Ten dodatkowy wymóg jakościowy nie był przedmiotem sporu w wyrokach sądów lub trybunałów państw członkowskich ⁶⁷¹.

Austriacki Najwyższy Sąd Administracyjny stwierdził, że zasadniczo należy mierzyć zdolność i gotowość władz państwowych do udzielenia ochrony, biorąc pod uwagę, czy w kraju pochodzenia istnieją skuteczne przepisy dotyczące prowadzenia dochodzeń w sprawie aktów stanowiących prześladowanie lub poważną krzywdę, ich ścigania i karania oraz czy osoba ubiegająca się o ochronę ma do dostęp do tej ochrony. W tym kontekście, nawet jeśli istnieją normy karne i organy ścigania, należy indywidualnie zbadać, czy strony dochodzące naprawienia szkody są w stanie skutecznie uczestniczyć w tej ochronie państwa, biorąc pod uwagę ich indywidualną sytuację ⁶⁷².

Według belgijskiego Sądu ds. Cudzoziemców należy oceniać dostępność w świetle **zarówno prawnych, jak i praktycznych przeszkód dla ochrony** ⁶⁷³. W innej sprawie ten sam sąd orzekł, że brak środków finansowych koniecznych do wniesienia sprawy do sądu jest „niewystarczający, aby dojść do wniosku o niemożności uzyskania przez wnioskodawcę ochrony ze strony władz” ⁶⁷⁴. I odwrotnie, dostęp do ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą nie może być uzależniony od wyczerpania krajowych środków odwoławczych w kraju pochodzenia.

⁶⁶⁸ EWCA (Zjednoczone Królestwo), 2003, *Baqdanavicius i in.*, op. cit., przypis 628, pkt 55. ppkt 5. Zob. też Sąd stołeczny (Węgry), wyrok z dnia 5 października 2011 r., *KH przeciwko Urzędowi ds. Imigracji i Obywatelstwa*, 6.K. 34.440/2010/20 (streszczenie w języku angielskim).

⁶⁶⁹ Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 21 grudnia 2021 r. *FM i RM przeciwko International Protection Appeals Tribunal i Minister of Justice*, [2021] IEHC 817, pkt 30.

⁶⁷⁰ TSUE (WJ), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 70.

⁶⁷¹ Zob. ECRE i in., *Actors of protection and the application of the internal protection alternative*, op. cit., przypis 586, pkt 45 dotyczący praktyki państw członkowskich, w którym stwierdzono, że Austria, Belgia, Niemcy, Szwecja i Zjednoczone Królestwo oceniają ten wymóg w swoich decyzjach. Zob. też Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), wyrok z dnia 25 stycznia 2011 r., *RS przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych*, nr 6, Azs 36/2010-274 (streszczenie w języku angielskim).

⁶⁷² VwGH (Austria), wyrok z dnia 10 kwietnia 2020 r., *Ra 2019/19/0415*, AT:VWGH:2020:RA2019190415.L01.

⁶⁷³ RVV/CCE (Belgia), wyrok z 14 marca 2012 r., nr 77.179, pkt 7.9., o następującym brzmieniu (tłumaczenie nieoficjalnie): „Ocena tej kwestii zakłada, że bierze się pod uwagę nie tylko przeszkody prawne lub sądowe, ale także praktyczne przeszkody, które mogłyby uniemożliwić danej osobie dostęp do skutecznej ochrony [...]. Charakter prześladowania i sposób, w jaki postrzega je otaczające społeczeństwo, a w szczególności władze, może w niektórych przypadkach stanowić tego rodzaju praktyczną przeszkodę. Osobista sytuacja wnioskodawcy, w szczególności jego podatność na zagrożenia, również może przyczynić się w praktyce do uniemożliwienia dostępu [...] do ochrony ze strony władz”. Zob. też ECRE i in., *Actors of protection and the application of the internal protection alternative*, op. cit., przypis 586, s. 9, przypis 20, odnoszący się do tego samego wyroku.

⁶⁷⁴ RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 6 marca 2012 r., nr 76.642, pkt 5.3.3 (tłumaczenie autorów).

Niektóre przypadki mogą dotyczyć gróźb o charakterze kryminalnym (groźba brutalnych ataków w odwecie za rzekome długi wnioskodawcy, wymuszenie itp.) wygłaszanych przez podmioty niepaństwowe (np. lokalną mafię). W przypadku państw, które zasadniczo stosują skuteczny na pierwszy rzut oka system prawny, aby karać taką działalność przestępczą, czeski Najwyższy Sąd Administracyjny wymaga, by wnioskodawca wykazał, że najpierw bezskutecznie ubiegał się o ochronę ze strony policji lub innych właściwych organów w kraju pochodzenia lub przedstawił wiarygodne wyjaśnienie, dlaczego tego nie zrobił⁶⁷⁵.

Niemniej jednak w żadnym wypadku nie można stosować tego podejścia do wszystkich przypadków podmiotów niepaństwowych lub wszystkich krajów pochodzenia⁶⁷⁶. Jak podkreślił polski Naczelny Sąd Administracyjny, istotne jest to, czy „w danych okolicznościach [wnioskodawca] uzyskałby pomoc od państwa, gdyby się o nią zwrócił”, tj., czy „istnieje rzeczywista możliwość ubiegania się o ochronę”⁶⁷⁷. Nie ma wymogu prawnego, aby wnioskodawca wyczerpał lokalne środki ochrony przed opuszczeniem kraju pochodzenia⁶⁷⁸. W niektórych przypadkach istotne może być ustalenie przez decydentów, jakie kroki podjął wnioskodawca w celu uzyskania dostępnej ochrony (zakładając, że taka ochrona jest dostępna) oraz jaka była reakcja urzędników państwowych.

Komisja Europejska przedstawia przykładowy wykaz czynników, które sądy i trybunały państw członkowskich powinny brać pod uwagę, aby ocenić dostępność ochrony. Czynniki te wymieniono w tabeli 29⁶⁷⁹.

Tabela 29: Przykładowy wykaz czynników służących ocenie dostępności ochrony

Przedstawiony przez wnioskodawcę dowód na to, że domniemani prześladowcy nie podlegają kontroli państwa
Jakościowy charakter dostępu wnioskodawcy do wszelkiej dostępnej ochrony, z uwzględnieniem faktu, że wnioskodawcy jako grupa nie mogą być wyłączeni z ochrony na mocy prawa
Ewentualne kroki podjęte przez wnioskodawcę, aby uzyskać ochronę ze strony urzędników państwowych oraz reakcja państwa na te próby

⁶⁷⁵ Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 31 października 2008 r., *IG przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych*, nr 5, Azs 50/2008-62.

⁶⁷⁶ Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), 2008, *SíCh przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych*, nr 1, Azs 86/2008-101 (*streszczenie w języku angielskim*), op. cit., przypis 567.

⁶⁷⁷ Naczelny Sąd Administracyjny (Polska), wyrok z dnia 8 maja 2008 r., *OSK 237/07 (streszczenie w języku angielskim)*. Zob. też VwGH (Austria) wyrok z 4 marca 2010 r. *2006/20/0832*, AT:VWGH:2010:2006200832.X02, w którym uznano, że w przypadku aktów prześladowania przez podmioty niepaństwowe zasadniczo nie można zarzucać wnioskodawcy, że nie szukał ochrony ze strony władz państwowych. Jeśli od samego początku było jasne, że władze państwowe nie są w stanie lub nie chcą udzielić ochrony przed prześladowaniami, nie można powiedzieć, że konieczne było podjęcie – daremnej – próby uzyskania ochrony ze strony państwa.

⁶⁷⁸ Hathaway i Foster, *The Law of Refugee Status*, op. cit., przypis 128, s. 323–350.

⁶⁷⁹ Komisja Europejska, *wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie kwalifikowania: uzasadnienie*, 2001, op. cit., przypis 265, s. 18, odnoszący się do przepisu, którym na tym etapie był art. 9 ust. 2.

1.9. Ochrona wewnętrzna przed prześladowaniem lub poważną krzywdą (art. 8)

Art. 8 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) jest **przepisem fakultatywnym**, który państwa członkowskie mogą stosować.

Artykuł 8 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona):

Ochrona wewnętrzna

1. Oceniając wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej, państwa członkowskie mogą stwierdzić, że wnioskodawca nie potrzebuje ochrony międzynarodowej, jeśli na części terytorium kraju pochodzenia:

- a) nie zachodzi uzasadniona obawa, że będzie on prześladowany, lub nie istnieje realne niebezpieczeństwo, że doświadczy on poważnej krzywdy; lub
- b) ma on dostęp do zdefiniowanej w art. 7 ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą;

a także może on bezpiecznie i legalnie pojechać i uzyskać wstęp do tej części kraju oraz można racjonalnie oczekiwać, że może on się tam osiedlić.

2. Oceniając, czy wnioskodawca ma uzasadnione powody, aby obawiać się, że będzie prześladowany, lub czy istnieje realne niebezpieczeństwo, że doświadczy on poważnej krzywdy, lub czy ma on dostęp do ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą w części terytorium kraju pochodzenia zgodnie z ust. 1, państwa członkowskie, przy podejmowaniu decyzji w sprawie wniosku, uwzględniają ogólną sytuację panującą w tej części kraju oraz osobiste uwarunkowania wnioskodawcy zgodnie z art. 4. W tym celu państwa członkowskie zapewniają, aby uzyskano dokładne i aktualne informacje z odpowiednich źródeł, takich jak Urząd Wysokiego Komisarza ds. Uchodźców i Europejski Urząd Wsparcia w dziedzinie Azylu.

Jeżeli państwo członkowskie zdecyduje się na zastosowanie pojęcia ochrony wewnętrznej ma wówczas zastosowanie art. 8 ust. 1 i 2. Co więcej, zgodnie z art. 8 ust. 1 kwestia ochrony wewnętrznej jest **częścią procesu oceny** wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej. W art. 8 ustanowiono wspólne kryteria mające zastosowanie do obu rodzajów ochrony międzynarodowej, tj. kwalifikacji jako uchodźcy lub beneficjenta ochrony uzupełniającej.

Pojęcie ochrony wewnętrznej zawarto w art. 8 dyrektywy w sprawie kwalifikowania. W dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wprowadzono szczegółowe warunki wstępne dotyczące wykonalności ochrony wewnętrznej (wynikające głównie z wyroku ETPC w sprawie *Salah Sheekh*)⁶⁸⁰. Usunięto również art. 8 ust. 3, który zezwalał na stosowanie tego pojęcia pomimo przeszkód technicznych umożliwiających powrót do kraju pochodzenia.

⁶⁸⁰ ETPC, wyrok z dnia 11 stycznia 2007 r., *Salah Sheekh przeciwko Niderlandom*, nr 1948/04, CE:ECHR:2007:0111JUD000194804 (dalej jako: ETPC, 2007, *Salah Sheekh*). Zob. też ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis 57 oraz sekcje 1.9.1.1, 1.9.1.2 i 1.9.1.3 poniżej.

Ze względu na użycie terminu „osiedlić się” w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), w odróżnieniu od terminu „pozostać”, który zastosowano w dyrektywie w sprawie kwalifikowania, możliwe jest, że przewiduje się bardziej stabilną sytuację⁶⁸¹. Co więcej, pojęcie „ochrony wewnętrznej” zawarte w art. 8 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) odnosi się obecnie do dostępu do ochrony jako alternatywnego warunku wstępnego korzystania z tego pojęcia. Co więcej, dyrektywa w sprawie kwalifikowania w przeciwieństwie do dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) odnosi się do obowiązku uzyskania przez władze dokładnych i aktualnych informacji na temat ogólnej sytuacji w kraju pochodzenia (art. 8 ust. 2).

TSUE nie miał jeszcze okazji zająć się kwestiami związanymi z art. 8, z wyjątkiem pośrednich odniesień do ochrony wewnętrznej w sprawach *Elgafaji* oraz *CF i DN*. W sprawie *Elgafaji* orzekł, że:

w ramach indywidualnej oceny wniosku o przyznanie ochrony uzupełniającej [...] mogą w szczególności być wzięte pod uwagę [...] zasięg geograficzny przemocy nieselektywnej, a także — w przypadku powrotu wnioskodawcy do danego państwa — rzeczywiste miejsce pobytu⁶⁸².

Stosując art. 3 EKPC w sprawach o wydalenie, ETPC korzysta z pojęcia „alternatywy ucieczki wewnętrznej”, a nie „ochrony wewnętrznej”⁶⁸³. W tym kontekście Trybunał uznał, że:

[...] art. 3 jako taki nie stoi a przeszkodzie, aby umawiające się państwa polegały na istnieniu alternatywy ucieczki wewnętrznej przy ocenie twierdzenia danej osoby, że powrót do jej kraju pochodzenia naraziłby ją na rzeczywiste ryzyko poddania traktowaniu zabronionemu na mocy tego przepisu [...] ⁶⁸⁴.

ETPC określił również następujące warunki wstępne zastosowania „alternatywy ucieczki wewnętrznej”:

[...] osoba, która ma zostać wydalona, musi mieć możliwość udania się na dane terytorium, uzyskania na nie wstępu oraz osiedlenia się tam, w przeciwnym razie może mieć miejsce sytuacja przewidziana w art. 3, tym bardziej, jeżeli w przypadku braku takich gwarancji istnieje możliwość, że osoba ta znajdzie się w kraju pochodzenia, gdzie może zostać poddana złemu traktowaniu [...] ⁶⁸⁵.

Dalsza analiza art. 8 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) w pierwszej kolejności będzie dotyczyć kryteriów regulujących ochronę wewnętrzną (sekcja 1.9.1). Następnie skupi się na wymogach analizy, w tym etapie analizy (sekcja 1.9.2). Sekcja 1.9 składa się z zatem z dwóch podsekcji, jak określono w tabeli 30.

⁶⁸¹ EASO, *Art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) – analiza sądowa*, op. cit., przypis 2, s. 35; zob. też BVerwG (Niemcy), 2021, 1 C 4.20, op. cit., przypis 612.

⁶⁸² TSUE (WI), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis 52, pkt 40; zob. też TSUE, wyrok z dnia 10 czerwca 2021 r., *CF i DN przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, C-901/19, EU:C:2021:472, pkt 43.

⁶⁸³ Należy zauważyć, że te dwa pojęcia niekoniecznie są w pełni synonimiczne.

⁶⁸⁴ ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis 57, pkt 266.

⁶⁸⁵ ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis 57, pkt 266, w którym odniesiono się do ETPC, 2007, *Salah Sheekh*, op. cit., przypis 682, pkt 141.

Tabela 30: Struktura sekcji 1.9

Sekcja	Tytuł	Strona
1.9.1	Kryteria dotyczące ochrony wewnętrznej (art. 8 ust. 1)	154
1.9.2	Wymogi oceny (art. 8 ust. 2)	165

1.9.1. Kryteria dotyczące ochrony wewnętrznej (art. 8 ust. 1)

Pojęcie „ochrony wewnętrznej”, określone w art. 8, zasadniczo zakłada, że wnioskodawca nie kwalifikuje się jako uchodźca ani beneficjent ochrony uzupełniającej, **jeżeli zostanie mu udzielona ochrona w jego kraju pochodzenia**. Przymiotnik „wewnętrzna” wskazuje na to, że na pojęcie to można powoływać się wyłącznie wtedy, gdy ustalono lub założono, że wnioskodawca odczuwa uzasadnioną obawę przed prześladowaniem lub jest narażony na rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy w swoim „regionie pochodzenia” (tj. na obszarze, z którego pochodzi, na obszarze, na którym mieszkał lub na obszarze, na którym osiedlił się na stałe przed wyjazdem) ⁶⁸⁶. W przeciwnym razie nie zaszłaby potrzeba rozważania ochrony „wewnętrznej” w innym miejscu. Jeżeli zostanie wówczas ustalone, że osiedlenie się w „części terytorium kraju pochodzenia” innej niż region pochodzenia spełnia kryteria przewidziane w art. 8, państwo członkowskie jest uprawnione do stwierdzenia, że wnioskodawca nie potrzebuje ochrony wewnętrznej. Pojęcie „regionu pochodzenia” lub podobne, takie jak „obszar zamieszkania”, jest z konieczności trudne do zdefiniowania, ale zawarte w art. 8 odniesienie do „części terytorium kraju pochodzenia” sugeruje obszar lub region o znaczeniu geograficznym w stosunku do kraju jako całości.

Niemniej jednak potrzeba **wyraźnego wskazania konkretnego obszaru geograficznego lub obszarów na terytorium kraju pochodzenia**, gdzie dostępna jest ochrona wewnętrzna jest kluczowym warunkiem wstępnym stosowania tego pojęcia ⁶⁸⁷. W art. 8 ust. 1 określono odpowiedni obszar zainteresowania jako „część terytorium państwa zamieszkania”.

Według austriackiego Trybunału Konstytucyjnego ocena ryzyka powinna opierać się na rzeczywistym miejscu docelowym wnioskodawcy ⁶⁸⁸. Podobnie według szwedzkiego orzecznictwa konieczne jest określenie obszaru, na którym podmiot dopuszczający się prześladowania nie może zagrozić danej osobie ⁶⁸⁹.

Biuro UNHCR sugeruje również, że brzmienie art. 8 dyrektywy w sprawie kwalifikowania sugeruje, że po pierwsze należy ustalić, czy istnieje uzasadniona obawa, a po drugie, należy zbadać możliwość udzielenia ochrony wewnętrznej na danym obszarze. Jak podano

⁶⁸⁶ Odpowiednią część terytorium kraju pochodzenia, zgodnie z definicją zawartą w art. 2 lit. n) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), należy określić w inny sposób w przypadkach, w których wnioskodawca nigdy nie mieszkał w kraju pochodzenia; zob. ostatni pkt sekcji 1.9.1 poniżej oraz sprawy austriacką i fińską, o których mowa w przypisie 695.

⁶⁸⁷ Rada Konstytucyjna (Conseil constitutionnel) (Francja), decyzja z dnia 4 grudnia 2003 r., decyzja nr 2003-485 DC, pkt 17; Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), wyrok z dnia 11 lutego 2015 r., Ms S, nr 374167, FR:CESJS:2015:374167.20150211; oraz Sąd Apelacyjny ds. Migracji (Migrationsdomstolen) (Szwecja), wyrok z dnia 14 stycznia 2009 r., UM 4118-07, MIG:2009:4 ([streszczenie w języku angielskim](#)) (dalej jako: Sąd Apelacyjny ds. Migracji (Szwecja), 2009, UM 4118-07, MIG:2009:4 ([streszczenie w języku angielskim](#))).

⁶⁸⁸ Trybunał Konstytucyjny (Verfassungsgerichtshof) (Austria), wyrok z dnia 12 marca 2013 r., U1674/12, AT:VFGH:2013:U1674.2012 ([streszczenie w języku angielskim](#)), pkt 2.1.

⁶⁸⁹ Sąd Apelacyjny ds. Migracji (Szwecja), 2009, UM 4118-07, MIG:2009:4 ([streszczenie w języku angielskim](#)), op. cit., przypis 689, jak przytoczono w: ECRE i in., *Actors of protection and the application of the internal protection alternative*, op. cit., przypis 586, s. 59.

w wytycznych UNHCR dotyczących tej kwestii, w przypadku oceny ochrony wewnętrznej organ rozstrzygający musi określić konkretny obszar lub konkretne obszary⁶⁹⁰. Jeśli wnioskodawca ma zostać wysłany do regionu kraju pochodzenia innego niż obszar, w którym wcześniej mieszkał, ten nowy region musi zostać oceniony zgodnie z kryteriami ochrony wewnętrznej⁶⁹¹. Stwierdzenie, że ochrona wewnętrzna jest dostępna na określonym obszarze, niekoniecznie musi oznaczać, że jest to jedyny bezpieczny obszar w kraju. Wynika to z faktu, że zgodnie z art. 8 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wnioskodawca nie potrzebuje ochrony międzynarodowej, jeżeli „część terytorium kraju pochodzenia” spełnia odpowiednie kryteria materialne.

W art. 8 ust. 1 ustanowiono szereg **kryteriów** pozwalających ustalić, czy można uzyskać ochronę wewnętrzną w kraju pochodzenia wnioskodawcy.

W art. 8 ust. 1 lit. a) i b) określono alternatywne kryteria oceny bezpieczeństwa części terytorium kraju pochodzenia dla wnioskodawcy. Dokładniej mówiąc, zgodnie z art. 8 ust. 1 lit. a) wymaga się, aby w przypadku wnioskodawcy „nie zachodzi[ła] uzasadniona obawa, że będzie on prześladowany, lub nie istni[aało] realne niebezpieczeństwo, że doświadczy on poważnej krzywdy” na tej części terytorium kraju pochodzenia (zob. sekcja [1.9.1.1.1](#) poniżej). Ewentualnie zgodnie z art. 8 ust. 1 lit. b) wymaga się, by wnioskodawca „miał dostęp do zdefiniowanej w art. 7 ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą” w tej części terytorium kraju pochodzenia (zob. sekcja [1.9.1.1.2](#) poniżej). Dlatego też art. 8 ust. 1 lit. b) dotyczy głównie tego, czy wnioskodawca ma dostęp do ochrony, która obejmuje wszystkie cechy, których wymaga się od podmiotów udzielających ochrony na mocy art. 7, z uwzględnieniem gotowości, zdolności, skuteczności i trwałości. Ma to szczególne znaczenie, ponieważ jeżeli wnioskodawca ma **uzasadnioną obawę** przed prześladowaniem lub poważną krzywdą w swoim regionie pochodzenia, można uznać, że wnioskodawca otrzyma ochronę wewnętrzną tylko wtedy, gdy ma dostęp do ochrony w innej części kraju.

Art. 8 ust. 1 lit. a) i lit. b) określono jako **alternatywne** (w tekście użyto słowa „lub”). Podkreśla to znaczenie zrozumienia ostatniej frazy art. 8 ust. 1 („a także może on bezpiecznie i legalnie pojechać i uzyskać wstęp do tej części kraju oraz można racjonalnie oczekiwać, że może on się tam osiedlić”) jako wyliczenia innych kryteriów, które należy odczytywać w powiązaniu z art. 8 ust. 1 lit. a) i b).

Należy podkreślić, że pojęcie ochrony wewnętrznej opiera się na rozróżnieniu między częścią terytorium kraju pochodzenia, w której wnioskodawca odczuwa uzasadnioną obawę przed prześladowaniem lub realne ryzyko doznania poważnej krzywdy (często jest to region pochodzenia), a inną częścią lub częściami kraju. Określając region pochodzenia, należy ocenić stopień powiązań wnioskodawcy z tym obszarem. Istotnymi czynnikami, które należy uwzględnić w ocenie, będą okoliczności, które doprowadziły do opuszczenia przez wnioskodawcę regionu pochodzenia (w stosownych przypadkach)⁶⁹² oraz to, czy

⁶⁹⁰ Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 4*, op. cit., przypis 611, pkt 34–35.

⁶⁹¹ Dörig, H., „Commentary on Article 8 Directive 2011/95, para. 8”, [w:] Hailbronner i Thym (red.), *EU Asylum and Immigration Law: A Commentary*, op. cit., przypis 185.

⁶⁹² VwGH (Austria) uznawał pierwotne miejsce zamieszkania za region pochodzenia nawet w przypadkach, w których wnioskodawcy mieszkali w innej części kraju pochodzenia przez bardzo długi czas, ale musieli opuścić region pochodzenia z powodu przesiedleń wewnętrznych (a zatem nie na skutek własnej decyzji) i nie mieli możliwości powrotu. Zob. wyroki z dnia 28 czerwca 2005 r., [2002/01/0414](#), AT:VWGH:2005:2002010414.X00; z dnia 26 stycznia 2006 r., [2005/01/0057](#), AT:VWGH:2006:2005010057.X00; oraz z dnia 13 października 2006 r., [2006/01/0125](#), AT:VWGH:2006:2006010125.X00.

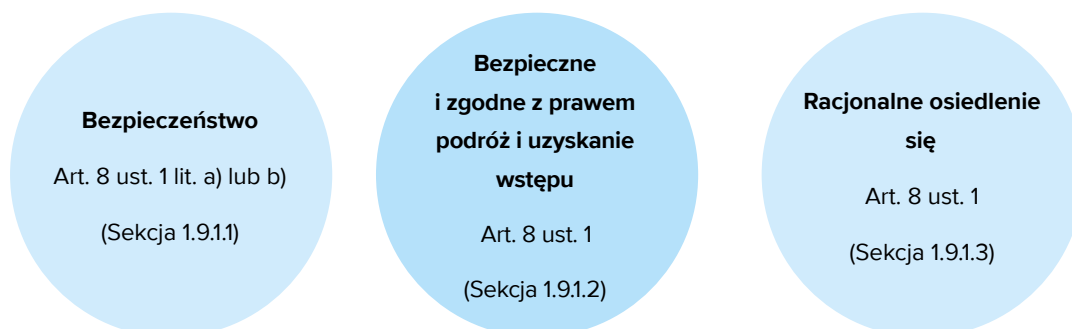

wnioskodawca następnie mieszkał i osiedlił się w innej części lub częściach kraju przed wyjazdem. W przypadkach, w których przed wyjazdem nawiązano bliskie związki z nowym obszarem, to taki obszar, a nie obszar urodzenia i wychowania danej osoby, będzie zwykle uznawany za region pochodzenia tej osoby.

Jedną z kwestii, która może się pojawić, jest to, w jaki sposób, jeśli w ogóle, stosować kryteria ochrony wewnętrznej do wnioskodawców, którzy urodzili się poza krajem pochodzenia i mieszkali za granicą przez całe życie, i w przypadku których w związku z tym nie można zidentyfikować regionu pochodzenia w kraju pochodzenia. Austriacki Najwyższy Sąd Administracyjny stwierdził, że nawet jeśli pojęcie ochrony wewnętrznej zasadniczo opiera się na rozróżnieniu między regionem pochodzenia wnioskodawcy a inną częścią terytorium kraju pochodzenia, kryteria te nie wykluczają oceny zasadności. Element racjonalności ochrony wewnętrznej odzwierciedla fakt, że wnioskodawca, który nie może powrócić do swojego regionu pochodzenia, zazwyczaj nie dysponuje takimi samymi zasobami finansowymi i infrastrukturalnymi, wiedzą lokalną i sieciami społecznymi na obszarze proponowanej ochrony wewnętrznej, jak w swoim regionie pochodzenia. W przypadku wnioskodawców, którzy całe życie mieszkali za granicą, można zastosować podobne względy⁶⁹³.

Rys. 3 przedstawia kryteria, które należy spełnić, aby miała zastosowanie ochrona wewnętrzna. Omówiono je bardziej szczegółowo w kolejnych podsekcjach.

Rysunek 3: Określone w art. 8 ust. 1 kryteria, które należy spełnić, aby miała zastosowanie ochrona wewnętrzna

1.9.1.1. Bezpieczeństwo w części terytorium kraju pochodzenia

Art. 8 nie odnosi się do bezpieczeństwa jako takiego⁶⁹⁴, ale stanowi przydatne uproszczenie, które pozwala uchwycić istotę art. 8 ust. 1 lit. a) i b).

⁶⁹³ VwGH (Austria), wyrok z dnia 23 października 2019 r., [Ra 2019/19/0221](#), AT:VWGH:2019:RA2019190221.L02 ([streszczenie w języku angielskim](#)). Sprawa ta dotyczyła obywatela Afganistanu urodzonego w Pakistanie, który nigdy nie mieszkał w Afganistanie i nie miał z tym krajem żadnych powiązań. Jeśli chodzi o sprawy, w których wnioskodawcy nie mieszkali w swoim regionie pochodzenia przez długi czas, zob. sprawę Afgańczyka, który uciekł do Pakistanu w wieku 2 lat i mieszkał tam do czasu przybycia do Austrii, w której Trybunał Konstytucyjny (Verfassungsgerichtshof) (Austria), wyrok z 25 lutego 2020 r. [E3446/2019](#), AT:VFGH:2020:E3446.2019 ([streszczenie w języku angielskim](#)), zobowiązał władze do przeprowadzenia dodatkowej oceny, czy istniały wyjątkowe okoliczności, które mogłyby oznaczać, że skarżący mógłby powrócić do Afganistanu bez narażania się na ryzyko traktowania naruszającego art. 2 lub 3 EKPC. W innej sprawie dotyczącej sześciuosobowej afgańskiej rodziny Najwyższy Sąd Administracyjny (Korkein hallinto-oikeus) (Finlandia), wyrok z dnia 7 lutego 2019 r. [KHO:2019:22](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)), stwierdził nieważność decyzji, zgodnie z którą rodzina mogła skorzystać z ochrony wewnętrznej w Kabulu, ponieważ m.in. mieszkała w Iranie od 14 lat, co oznaczało, że jej powrót do Kabulu nie można było uznać za zasadny. Poinstruowano władze, żeby wydały zezwolenie na pobyt ze względów humanitarnych.

⁶⁹⁴ Z wyjątkiem podróży i uzyskania wstępu („a także może on bezpiecznie i legalnie pojechać i uzyskać wstęp”).

Istnienie bezpiecznego obszaru w kraju pochodzenia jest centralnym elementem pojęcia ochrony wewnętrznej określonego w art. 8.

Bezpieczeństwo w rozumieniu art. 8 ust. 1 lit. a) odnosi się do warunku, że w przypadku wnioskodawcy „nie zachodzi uzasadniona obawa, że będzie on prześladowany, lub nie istnieje realne niebezpieczeństwo, że doświadczy on poważnej krzywdy” na tej części terytorium kraju pochodzenia (zob. sekcja 1.9.1.1.1). Drugie, alternatywne kryterium (również dotyczące bezpieczeństwa) jest określone w art. 8 ust. 1 lit. b) i dotyczy dostępu do ochrony przez prześladowaniem lub poważną krzywdą (zob. sekcja 1.9.1.1.2).

1.9.1.1.1. Brak uzasadnionej obawy przed prześladowaniem (lub doświadczeniem poważnej krzywdy) (art. 8 ust. 1 lit. a))

Art. 8 ust. 1 lit. a) zawiera wymóg, aby wnioskodawca nie żywił uzasadnionej obawy przed prześladowaniem, lub aby nie istniało rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy na części terytorium kraju, wskazanej jako miejsce, w którym oferowana jest ochrona wewnętrzna. W konsekwencji nie będzie alternatywy ochrony wewnętrznej, jeśli pierwotna uzasadniona obawa przed prześladowaniem będzie utrzymywała się również tamtym miejscu albo będzie występowała nowa forma prześladowania lub poważnej krzywdy (chyba że ochrona jest dostępna zgodnie z art. 8 ust. 1 lit. b)). Interpretacja ta może być również poparta odpowiednio ustaleniami TSUE w sprawie *Abdulla*, która dotyczyła wykładni art. 11 ust. 1 lit. e) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (również art. 11 ust. 1 lit. e) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)) dotyczącego ustania statusu. Trybunał stwierdził nie tylko, że powinny już ustać pierwotne okoliczności, które uzasadniały obawę danej osoby przed prześladowaniem, ale również że nie powinny już istnieć „inne powody uzasadniające jej obawę przed »prześladowaniem«”⁶⁹⁵

W orzecznictwie państw członkowskich przyjmuje się podobne podejście. Według szwedzkiego Sądu Apelacyjnego ds. Migracji, kluczowe jest upewnienie się, że wnioskodawca nie będzie narażony na innego rodzaju zagrożenia lub inne formy prześladowania na zaproponowanym obszarze ochrony wewnętrznej⁶⁹⁶. W podobnym duchu CNDA (Francja) orzekł w dwóch sprawach, że ochrona wewnętrzna nie była dostępna dla danych somalijskich wnioskodawczyń, ponieważ kobiety uciekające przed przemocą, która ma miejsce w południowych i centralnych regionach kraju, padają ofiarą nadużyć lub uprowadzeń, gdy znajdują schronienie w obozach dla osób przesiedlonych wewnętrznie⁶⁹⁷. Podobnie Biuro UNHCR sugeruje, aby ocena tego, czy wnioskodawca jest narażony na ryzyko prześladowania lub innej poważnej krzywdy po relokacji, obejmowała pierwotną lub jakąkolwiek nową formę prześladowania lub poważnej krzywdy na obszarze relokacji⁶⁹⁸.

⁶⁹⁵ TSUE (WJ), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 76.

⁶⁹⁶ Sąd Apelacyjny ds. Migracji (Szwecja), 2009, UM 4118-07, MIG:2009:4 (streszczenie w języku angielskim), op. cit., przypis 689, przytoczony w: ECRE i in., *Actors of protection and the application of the internal protection alternative*, op. cit., przypis 586, s. 59.

⁶⁹⁷ CNDA (Francja), wyrok z dnia 24 lipca 2012 r., nr SOM08FSPVUL; oraz CNDA (Francja), wyrok z dnia 8 grudnia 2011 r., nr SOM09FSPVUL, przytoczony w: ECRE i in., *Actors of protection and the application of the internal protection alternative*, op. cit., przypis 586, s. 15.

⁶⁹⁸ Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 4*, op. cit., przypis 613, pkt 7. Zob. też Colloquium on Challenges in International Refugee Law, „The Michigan guidelines on the internal protection alternative”, *Michigan Journal of International Law*, t. 21, nr 131, 1999, s. 134–141.

Zakłada się, że państwo ma zdolność operacyjną do działania na całym swoim terytorium. W związku z tym w sprawach, w których państwo jest podmiotem dopuszczającym się prześladowania lub wyrządzającym poważną krzywdę, kryterium bezpieczeństwa określone w art. 8 ust. 1 lit. a) zwykle nie byłoby spełnione. W motywie 27 przewidziano, że „[j]eżeli prześladowania lub wyrządzenia poważnej krzywdy dopuszcza się państwo lub jego przedstawiciele, to należy zakładać, że wnioskodawcy nie jest dostępna skuteczna ochrona”. Domniemanie to może jednak zostać obalone, jeśli państwo nie jest w stanie dokonać aktów stanowiących prześladowanie lub poważną krzywdę w niektórych obszarach kraju ⁶⁹⁹.

Gdy **podmiotem dopuszczającym się prześladowania lub wyrządzającym poważną krzywdę jest podmiot niepaństwowy** (zob. sekcja [1.7.3 wyżej](#)), w pierwszej kolejności należy ocenić zasięg geograficzny ryzyka bycia prześladowanym lub doznania poważnej krzywdy. Ponadto należy odpowiedzieć na pytanie, czy istnieje prawdopodobieństwo, że podmiot dopuszczający się prześladowania lub wyrządzający poważną krzywdę podąży za wnioskodawcą na zaproponowany obszar ochrony wewnętrznej. Według szwedzkiego Sądu Apelacyjnego ds. Migracji, ochronę wewnętrzną można rozważać jedynie na obszarze, na którym podmiot dopuszczający się prześladowania nie może zagrozić danej osobie. Jeśli istnieje realne ryzyko, że podmiot dopuszczający się prześladowania może dotrzeć do danej osoby, konieczne jest ustalenie, że na danym obszarze dostępna jest ochrona państwa ⁷⁰⁰. Badając zdolność dotarcia podmiotu dopuszczającego się prześladowania do kazachskiego wnioskodawcy, niderlandzka Rada Stanu wzięła pod uwagę fakt, że wpływ pracodawcy na wnioskodawcę nie rozciągał się na cały kraj ⁷⁰¹. W Niemczech, w sprawie dotyczącej wnioskodawczynie z Afganistanu, która twierdziła, że groziło jej ryzyko przymusowego małżeństwa, Sąd Administracyjny w Augsburgu wskazał między innymi, że ojciec wnioskodawczynie prędzej czy później dowiedziałby się o powrocie córki do Kabulu, ponieważ fakt ten byłby rozpowszechniany za pośrednictwem powiązań plemiennych ⁷⁰².

Podobnie w sprawach *DNM przeciwko Szwecji* i *SA przeciwko Szwecji* ETPC zbadał – w kontekście art. 3 EKPC – zakres geograficzny ryzyka złego traktowania ze strony członków rodziny w Iraku, którzy chcieli dokonać zemsty w imię honoru swojej rodziny. ETPC zauważył, że jeden z czynników, który może sprawić, że relokacja wewnętrzna będzie mniej racjonalna, dotyczy sytuacji, w których dana osoba jest prześladowana przez potężny klan lub plemię mające wpływy na szczeblu rządowym. Jeśli jednak dany klan lub plemię nie są szczególnie wpływowe, ochrona wewnętrzna może być racjonalna w wielu przypadkach. ETPC zauważył brak dowodów na poparcie oświadczeń wnioskodawców, że rodziny, o których mowa, były szczególnie wpływowe lub potężne lub miały powiązania z władzami w Iraku, a zatem miałyby środki i powiązania, aby znaleźć wnioskodawcę na obszarze

⁶⁹⁹ Przykłady spraw, w których uznano, że podmioty państwowe nie mają zasięgu ogólnokrajowego, można znaleźć np. w orzecznictwie cytowanym w przypisach 552–556 powyżej dotyczących sytuacji w regionach Puntlandu i Somalilandu w Somalii, Regionalnego Rządu Kurdystanu w północnym Iraku oraz obszarów kontrolowanych przez określone klany w Somalii lub przez grupy rebeliantów w Afganistanie, Kolumbii i na Sri Lance. Zob. też Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 16 lipca 2015 r. *KMA (Algeria) przeciwko Refugee Appeals Tribunal and Another*, [2015] IESC 472.

⁷⁰⁰ Sąd Apelacyjny ds. Migracji (Szwecja), 2009, UM 4118-07, MIG:2009:4 (streszczenie w języku angielskim), op. cit., przypis 689, przytoczony w: ECRE i in., *Actors of protection and the application of the internal protection alternative*, op. cit., przypis 586, s. 59.

⁷⁰¹ Rada Stanu (Raad van State) (Niderlandy), decyzja z dnia 21 marca 2013 r., nr 201105922/1 (Kazachstan), przytoczona w: ECRE i in., *Actors of protection and the application of the internal protection alternative*, op. cit., przypis 586, s. 59.

⁷⁰² Sąd Administracyjny w Augsburgu (Niemcy), 2011, [Au 6 K 11.30092](#) (streszczenie w języku angielskim), op. cit., przypis 455.

ochrony wewnętrznej⁷⁰³. W sprawie *AAM przeciwko Szwecji* ETPC uznał, że relokacja do regionu Kurdystanu w Iraku na początku 2014 r. była realną opcją dla wnioskodawcy obawiającego się złego traktowania ze strony Al-Kaidy w Mosulu i innych częściach kraju, gdzie organizacja ta zajmowała silną pozycję⁷⁰⁴.

Biuro UNHCR podkreśliło również znaczenie oceny „zasięgu” podmiotu dopuszczającego się prześladowania⁷⁰⁵.

Jak wyjaśniono wcześniej, art. 8 ust. 1 lit. a) należy odczytywać w powiązaniu z ostatnim zdaniem art. 8 ust. 1 (zob. sekcje [1.9.1.2](#) i [1.9.1.3](#) poniżej).

1.9.1.1.2. Dostęp do ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą (art. 8 ust. 1 lit. b))

Drugie, alternatywne kryterium, które musi zostać spełnione, aby ochrona wewnętrzna miała zastosowanie, które również dotyczy bezpieczeństwa, określono w art. 8 ust. 1 lit. b). Wymaga to, aby wnioskodawca miał dostęp do ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą zgodnie z definicją zawartą w art. 7 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) na zaproponowanym obszarze ochrony wewnętrznej. W związku z tym taka ochrona wewnętrzna musi pochodzić ze strony podmiotów udzielających ochrony określonych w art. 7 ust. 1 oraz być skuteczna i trwała zgodnie z art. 7 ust. 2. Analiza zawarta w sekcji [1.8](#) powyżej ma zatem również zastosowanie do oceny ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą do celów ochrony wewnętrznej.

Skuteczna ochrona powinna być **dostępna** dla wnioskodawcy na obszarze ochrony wewnętrznej i pozwalać mu tym samym na życie np. bez ukrywania swojej orientacji seksualnej lub przekonañ politycznych lub religijnych lub ograniczeń w innych ważnych aspektach życia prywatnego lub wolności wypowiedzi, zrzeszania się, religii itp.⁷⁰⁶.

W odniesieniu do podmiotów państwowych dopuszczających się prześladowania lub wyrządzających poważną krzywdę, zastosowanie ma to samo domniemanie, co w kontekście art. 8 ust. 1 lit. a) (zob. sekcja [1.9.1.1.1](#) powyżej).

Kiedy ETPC bada stosowność (tego, co określa jako) alternatywę ucieczki wewnętrznej lub relokacji wewnętrznej w sprawach dotyczących wydalenia wchodzących w zakres art. 3 EKPC, stosuje podobne podejście. W związku z tym w sprawie *Chahal* ETPC stwierdził, że wnioskodawca (pochodzenia sikhijskiego) był szczególnie narażony na złe traktowanie w indyjskim stanie Pendżab, ale nie można było uznać, że byłby bezpieczny w innych częściach Indii, ponieważ według doniesień policja na innych obszarach była również zaangażowana w poważne naruszenia praw człowieka. Trybunał nie był zatem przekonany, że opcja „alternatywy ucieczki wewnętrznej” stanowiła wiarygodną gwarancję wobec ryzyka

⁷⁰³ ETPC, 2013, *DNM przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis [562](#), pkt 57; oraz ETPC, 2013, *SA przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis [566](#), pkt 56.

⁷⁰⁴ ETPC, 2014, *AAM przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis [563](#), pkt 66–74.

⁷⁰⁵ Zob. Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 4*, op. cit., przypis [613](#), pkt 18: „nie wystarczy po prostu stwierdzić, że pierwotny podmiot dopuszczający się prześladowania nie jest jeszcze obecny na zaproponowanym obszarze. Muszą natomiast istnieć powody, by sądzić, że zasięg podmiotu dopuszczającego się prześladowania prawdopodobnie pozostanie lokalny i nie będzie obejmował wyznaczonego miejsca relokacji wewnętrznej”.

⁷⁰⁶ Zob. na przykład Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 26 stycznia 2011 r., *SA (działacz polityczny – relokacja wewnętrzna) Pakistan*, [2011] UKUT 30, pkt 15; oraz Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 1 października 2014 r., *MCA przeciwko Refugee Appeals Tribunal i inni*, [2014] IEHC 504, pkt 14.

złego traktowania, biorąc pod uwagę „w szczególności potwierdzony udział policji pendzabskiej w zabójstwach i uprowadzeniach poza jej stanem oraz zarzuty poważnych naruszeń praw człowieka, które nadal są stawiane członkom indyjskich sił bezpieczeństwa w innych miejscach”⁷⁰⁷. W sprawie *Hilal ETPC* podobnie zauważył, że relokacja do Tanzanii kontynentalnej nie byłaby bezpieczna dla wnioskodawcy. Wynikało to z faktu, że „policja w Tanzanii kontynentalnej może być uważana za instytucjonalnie powiązaną z policją na Zanzibarze stanowiącym część Unii i nie można na niej opierać zabezpieczenia przed arbitralnymi działaniami” oraz że sytuacja w tamtym miejscu była „daleka od zadowalającej i uwidoczniła długotrwałe, endemiczne problemy związane z prawami człowieka”⁷⁰⁸.

Biuro UNHCR uważa również, że ochrona wewnętrzna zwykle nie istnieje, „gdy przedstawiciele państwa – w tym oficjalna partia w państwie jednopartyjnym – dopuszczają się prześladowania, którego dotyczy obawa, akceptują je lub tolerują”. Przyjmuje się, że takie podmioty „sprawują władzę we wszystkich częściach kraju”, a działające w jego ramach jednostki, organy lub administracje lokalne lub regionalne uzyskują swoją władzę od państwa. W związku z tym utrzymuje, że:

Możliwość relokacji wewnętrznej może być istotna tylko wtedy, gdy istnieją wyraźne dowody na to, że zasięg organu dopuszczającego się prześladowania nie wykracza poza jego własny region oraz że istnieją szczególne okoliczności wyjaśniające brak działań ze strony rządu krajowego służących przeciwdziałaniu krzywdzie, która wyrządzana jest na lokalnie⁷⁰⁹.

Jak wyjaśniono wcześniej, art. 8 ust. 1 lit. b) należy odczytywać w powiązaniu z ostatnim zdaniem art. 8 ust. 1, w którym określono dalsze kryteria (zob. sekcje [1.9.1.2](#) i [1.9.1.3](#) poniżej).

1.9.1.2. „[B]ezpiecznie i legalnie pojechać i uzyskać wstęp [...]”

Nawet jeśli część terytorium kraju pochodzenia jest bezpieczna dla wnioskodawcy w rozumieniu art. 8 ust. 1 lit. a) **lub** ochrona jest dostępna wnioskodawcy w rozumieniu art. 8 ust. 1 lit. b), w art. 8 ust. 1 nałożono na państwa członkowskie dodatkowy obowiązek. Muszą one **ponadto** ustalić, czy wnioskodawca „może bezpiecznie i legalnie pojechać i uzyskać wstęp do tej części kraju oraz [czy] można racjonalnie oczekiwać, że może on się tam osiedlić”. Wymóg ten można podzielić na dwie części: dotyczącą podróży i wstępu oraz dotyczącą racjonalności.

Wymóg, aby osoba mogła „bezpiecznie i legalnie pojechać i uzyskać wstęp do tej części kraju” dzieli się na trzy komponenty, które określono na rys. 4.

⁷⁰⁷ ETPC (WI), 1996, *Chahal*, op. cit., przypis 369, pkt 107.

⁷⁰⁸ ETPC, 2001, *Hilal przeciwko UK*, op. cit., przypis 226, pkt 67. Hilal pochodził z Pemby na Zanzibarze, który ma „własnego prezydenta, parlament i rząd oraz cieszy się znaczną autonomią” (pkt 8).

⁷⁰⁹ Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 4*, op. cit., przypis 613, pkt 13–14.

Rysunek 4: Wymogi dotyczące podróży i uzyskania wstępu

Jeśli chodzi o trzy wyżej wymienione wymogi, wniosek Komisji w sprawie dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) odnosił się do potrzeby zapewnienia zgodności pojęcia ochrony wewnętrznej z art. 3 EKPC, zgodnie z wykładnią zawartą w wyroku ETPC w sprawie *Salah Sheekh* ⁷¹⁰. Trzy wymogi oceny dostępu do ochrony wewnętrznej zostały zastosowane przez ETPC w większym lub mniejszym stopniu w sprawach *Salah Sheekh*, *Sufi i Elmi*, *MYH*, *KAB*, *AAM* i innych sprawach objętych art. 3 EKPC ⁷¹¹. W sprawie *Salah Sheekh* ETPC zauważył, że władze na trzech stosunkowo bezpiecznych obszarach Somalii nie udzielają wstępu obywatelom, którzy nie pochodzą z tych regionów lub nie mają powiązań klanowych na tym terytorium ⁷¹². W sprawie *Sufi i Elmi* ETPC stwierdził, że osoba powracająca nie może bezpiecznie pojechać do swojego regionu docelowego w Somalii, jeśli musi przejechać przez obszar kontrolowany przez Asz-Szabab ⁷¹³. Z kolei w przypadku regionu Kurdystanu w północnym Iraku w 2014 r. ETPC orzekł, że istnieją bezpośrednie loty ze Szwecji do tego regionu i że wszyscy Irakijczycy, niezależnie od pochodzenia etnicznego lub przekonań religijnych, mogą swobodnie wjeżdżać do trzech kurdyjskich gubernatorstw ⁷¹⁴.

Sądy krajowe, które stosują art. 8, również wdrażają ten wymóg. Francuska Rada Stanu uważa, że można odmówić ochrony osobie, której grozi okaleczenie żeńskich narządów płciowych, jeśli dysponuje ona w swoim kraju alternatywną ochroną, która musi spełniać kryteria bezpiecznego dostępu, osiedlenia się i normalnego życia rodzinnego ⁷¹⁵. Niemiecki Federalny Sąd Administracyjny orzekł, że rzeczywista **dostępność** wiąże się z założeniem, iż istnieją realne połączenia transportowe (odpowiednio z regionu pochodzenia wnioskodawcy lub

⁷¹⁰ Komisja Europejska, [wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie kwalifikowania \(wersja przekształcona\): uzasadnienie](#), 2009, op. cit., przypis 408, s. 7.

⁷¹¹ ETPC, 2007, *Salah Sheekh*, op. cit., przypis 682, pkt 143–144; ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis 57, pkt 267; ETPC, wyrok z dnia 27 czerwca 2013 r., *MYH i inni przeciwko Szwecji*, nr 50859/10, CE:ECHR:2013:0627JUD005085910 (dalej jako: ETPC, 2013, *MYH i inni przeciwko Szwecji*), pkt 64–66; ETPC, wyrok z dnia 5 września 2013 r., *KAB przeciwko Szwecji*, nr 886/11, CE:ECHR:2013:0905JUD000088611 (dalej jako: ETPC, 2013, *KAB przeciwko Szwecji*), pkt 80–85; oraz ETPC, 2014, *AAM przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 563, pkt 70–73.

⁷¹² ETPC, 2007, *Salah Sheekh*, op. cit., przypis 682, pkt 142.

⁷¹³ ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis 57, pkt 277.

⁷¹⁴ ETPC, 2014, *AAM przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 563, pkt 70 i 72.

⁷¹⁵ Conseil d'État (Francja), 2012, *Ms DF*, nr 332491 ([streszczenie w języku angielskim](#)), op. cit., przypis 448.

z państwa przyjmującego), z których można korzystać bez nieproporcjonalnych trudności, a także po kosztach, których poniesienie przez wnioskodawcę nie jest niemożliwe ani nieracjonalne ⁷¹⁶. Sąd wyjaśnił, że do miejsca ochrony wewnętrznej można **bezpiecznie** dotrzeć, jeśli dostępny jest środek transportu lub trasa podróży i jeśli ich wykorzystanie nie naraża danej osoby na znaczne prawdopodobieństwo pojmania przez podmioty dopuszczające się prześladowania lub doznania poważnej krzywdy ⁷¹⁷. Ponadto miejsce ochrony wewnętrznej jest **legalnie** dostępne, jeżeli można do niego dotrzeć za pomocą legalnych połączeń transportowych; jeżeli wnioskodawca nie musi zachowywać się nielegalnie, aby dotrzeć do miejsca ochrony wewnętrznej; oraz jeżeli wnioskodawca nie ma zakazu podróżowania w tym miejscu ani nie podlega faktycznie nieuzasadnionym warunkom (np. zezwoleniom), których nie może spełnić lub może spełnić jedynie na warunkach, które są dla niego nieracjonalne ⁷¹⁸.

Według fińskiego Najwyższego Sądu Administracyjnego w ramach oceny należy zbadać, czy potencjalna przemoc i ataki w pobliskich regionach mogą uniemożliwić lub znacznie utrudnić możliwość powrotu do zaproponowanego regionu ochrony wewnętrznej ⁷¹⁹. Niemniej osoba taka może zostać zobowiązana do współpracy przy uzyskiwaniu wiz typu B ⁷²⁰. Tymczasowa niedostępność bezpiecznych obszarów, na przykład w związku z nieregularnymi połączeniami transportowymi lub zwykle możliwymi do pokonania trudnościami w uzyskaniu dokumentów podróży i wiz typu B, nie ma znaczenia ⁷²¹. Izba Lordów Zjednoczonego Królestwa wymaga, aby wnioskodawca był w stanie dotrzeć do obszaru ochrony wewnętrznej „bez nadmiernych problemów lub trudności” ⁷²².

1.9.1.3. Zasadność osiedlenia się przez wnioskodawcę w części terytorium kraju pochodzenia

W pozostałym kryterium zawartym w ostatnim zdaniu art. 8 ust. 1 przewidziano, że ochrona wewnętrzna będzie dostępna tylko wtedy, gdy od wnioskodawcy „można racjonalnie oczekiwać, że może on się [...] osiedlić” na zaproponowanym obszarze ochrony wewnętrznej. Z pierwszych słów art. 8 ust. 1 jasno wynika, że „racjonalność” nie może być niezależnym kryterium, ponieważ jest **częścią procesu** oceny wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej. Musi być zatem bezpośrednio związane z kwestią istnienia ochrony przed prześladowaniem. Jest to jednak odrębne kryterium. Termin „osiedlić się” wydaje się oznaczać silniejszą formę związku z danym obszarem niż termin „pobyć”, który został użyty w pierwotnej dyrektywie w sprawie kwalifikowania. W art. 8 ust. 1 nie określono żadnych dalszych kryteriów ustalania, co oznaczają wyrażenia „można racjonalnie oczekiwać” albo „osiedlić się”.

Wobec braku odpowiedniego orzecznictwa TSUE, pewien wgląd oferują orzeczenia ETPC, w których zastosowano bardzo podobne kryteria, wraz z podejściami stosowanymi przez sądy

⁷¹⁶ BVerwG (Niemcy), 2021, nr 1 C 4.20, op. cit., przypis 683, pkt 18.

⁷¹⁷ Tamże, pkt 20.

⁷¹⁸ Tamże, pkt 19.

⁷¹⁹ Najwyższy Sąd Administracyjny (Korkein hallinto-oikeus) (Finlandia), wyrok z dnia 18 marca 2011 r., KHO:2011:25 (streszczenie w języku angielskim).

⁷²⁰ Zob. w tej kwestii Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 23 października 2013 r., *HF (Irak) i inni przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2013] EWCA Civ 1276, pkt 99–104 – Lord Justice Elias.

⁷²¹ BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 29 maja 2008 r., nr 10 C 11.07, DE:BVerwG:2008:290508U10C11.07.0, pkt 19–20.

⁷²² Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 15 lutego 2006 r., *Januzi przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2006] UKHL 5 (dalej jako: Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 2006, *Januzi*), pkt 47.

i trybunały państw członkowskich oraz wytycznymi Biura UNHCR ⁷²³. Ogólnie rzecz biorąc, wszystkie te źródła zwykle w mniejszym lub większym stopniu bazują na podejściu opartym na prawach przy przeprowadzaniu testu racjonalności. Poziom ochrony podstawowych praw człowieka nie jest jednak jasno określony i pozostaje przedmiotem debaty ⁷²⁴.

Chociaż przekształcenie art. 8 w dyrektywie z 2011 r. w dużej mierze opierało się na orzecznictwie ETPC dotyczącym „alternatywy ucieczki wewnętrznej”, orzecznictwo to niekoniecznie musi być utożsamiane z kryteriami określonymi obecnie w art. 8. Należy zauważyć, że czasami ETPC używa również terminu „relokacja wewnętrzna”. Sprawa *Salah Sheekh* wydaje się wskazywać, że dla ETPC kluczowym kryterium jest to, czy ma miejsce sytuacja przewidziana w art. 3 EKPC, ponieważ wnioskodawca byłby narażony na traktowanie niezgodne z art. 3 EKPC na obszarze ochrony wewnętrznej ⁷²⁵. Podejście to zostało dalej rozwinięte w sprawach *Sufi i Elmi*, w których ETPC nie uznał zaproponowanego obszaru ochrony wewnętrznej, ponieważ warunki tam panujące były równoznaczne z nieludzkim traktowaniem zakazanym na mocy art. 3 EKPC. Orzekł on, co następuje:

Osoby wewnętrznie przesiedlone w „korytarzu” Afgooye miały bardzo ograniczony dostęp do żywności i wody, a schronienie wydawało się coraz większym problemem, ponieważ wynajmujący starali się wykorzystać ich trudną sytuację dla zysku. Choć w obozach w Dadaab dostępna była pomoc humanitarna, ze względu na skrajne przeludnienie dostęp do schronienia, wody i urządzeń sanitarnych był bardzo ograniczony. Mieszkańcy obu obozów są narażeni na przestępstwa z użyciem przemocy, wyzysk, nadużycia i przymusowy pobór.

[...]

Uchodźcy przebywający w obozach Dadaab nie mają pozwolenia na opuszczenie kraju, a zatem wydają się być uwięzieni w obozach do czasu zakończenia konfliktu w Somalii. W międzyczasie obozy coraz bardziej się przepełniają, ponieważ uchodźcy nadal uciekają przed sytuacją, która ma miejsce w Somalii ⁷²⁶.

W sprawie *AAM* ETPC zauważył jednak, że relokacja wewnętrzna nieuchronnie wiąże się z pewnymi trudnościami i nie znalazł, w oparciu o okoliczności sprawy, żadnych przesłanek wskazujących, że ogólne warunki życia w regionie relokacji dla wnioskodawcy „byłyby nieracjonalne lub w jakikolwiek sposób byłoby równoznaczne z traktowaniem zakazanym na mocy art. 3” ⁷²⁷. Jednocześnie zbyt rygorystyczne byłoby uznanie, że ochrona wewnętrzna jest wyłączona tylko wtedy, gdy wnioskodawca stoi w obliczu naruszenia prawa niederogowalnego – takiego jak prawo określone w art. 3 EKPC – w alternatywnej części

⁷²³ Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 4*, op. cit., przypis 613, pkt 24, stanowi, że „[...] konieczna jest ocena sytuacji osobistej wnioskodawcy, prześladowania w przeszłości, bezpieczeństwa, poszanowania praw człowieka i możliwości przetrwania ekonomicznego”. Zob. też sekcja 1.9.2.3.

⁷²⁴ Jak zauważył jeden z komentatorów, „wydaje się, że istnieje powszechna zgoda co do tego, że jeśli życie wnioskodawcy na [obszarze ochrony wewnętrznej] wiązałoby się z ekonomicznym wyniszczeniem, całkowitą nędzą lub życiem poniżej poziomu minimum socjalnego (*Existenzminimum*) lub odmową »przyzwoitych środków utrzymania«, byłoby to nieracjonalne. Z drugiej strony, zwykle obniżenie poziomu życia lub pogorszenie statusu ekonomicznego takie by nie było”. Zob. Storey, H., „The internal flight alternative test: the jurisprudence re-examined”, *International Journal of Refugee Law*, t. 10, nr 3, 1998, s. 516 i 527, cytowane za: Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 2006, *Januzi*, op. cit., przypis 724, pkt 20.

⁷²⁵ ETPC, 2007, *Salah Sheekh*, op. cit., przypis 682.

⁷²⁶ ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis 57, pkt 291.

⁷²⁷ ETPC, 2014, *AAM przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 563, pkt 73.

terytorium kraju ⁷²⁸. Wynika to z faktu, że wnioskodawca ma już uzasadnioną obawę przed prześladowaniem w regionie, z którego pochodzi. W związku z tym kluczowe znaczenie ma zapewnienie, aby warunki w innej części terytorium kraju nie były takie, aby dana osoba była zmuszona do powrotu do regionu pochodzenia. Jak stwierdzono w sprawie *Sufi i Elmi*, w przypadku braku gwarancji dotyczących podróży do danego obszaru alternatywnego oraz możliwości uzyskania tam wstępu i osiedlenia się „istnieje możliwość, że osoba ta znajdzie się w części terytorium kraju pochodzenia, gdzie może zostać poddana złemu traktowaniu [...]” ⁷²⁹.

TSUE nie zajął się jeszcze znaczeniem racjonalności w kontekście art. 8 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Obecnie orzecznictwo krajowe jest zróżnicowane.

Zgodnie z orzecznictwem Zjednoczonego Królestwa ⁷³⁰ określenie „racjonalne” oznacza, że oczekiwanie od wnioskodawcy zmiany miejsca zamieszkania nie powinno stanowić „nadmiernego obciążenia”. Według austriackiego Najwyższego Sądu Administracyjnego badanie racjonalności ochrony wewnętrznej musi wykroczać poza ustalenie, że wnioskodawca nie będzie narażony na tortury, nieludzkie lub poniżające traktowanie lub kary w określonej części terytorium kraju pochodzenia. Po ewentualnych początkowych trudnościach wnioskodawcy muszą raczej być w stanie osiedlić się na obszarze zaproponowanej ochrony wewnętrznej i prowadzić życie porównywalne z życiem swoich rodaków, bez nadmiernych trudności ⁷³¹.

Niemiecki Federalny Sąd Administracyjny orzekł w szeregu wyroków, że można racjonalnie oczekiwać od wnioskodawcy pozostania na obszarze ochrony wewnętrznej tylko wtedy, gdy jego utrzymanie zostało zapewnione w wystarczającym stopniu ⁷³². Kryterium przetrwania ekonomicznego wykrocza poza kwestię braku egzystencjalnej trudnej sytuacji. Nie można racjonalnie oczekiwać, że dana osoba będzie prowadzić życie na poziomie minimum socjalnego lub zbliżonym do niego i że zapewni sobie utrzymanie w wymiarze ekonomicznym za pośrednictwem działalności przestępczej ⁷³³. Ten sam niemiecki sąd przyjął jednak w decyzji z 2021 r. bardziej restrykcyjny pogląd. Orzekł on, co następuje:

Można racjonalnie oczekiwać osiedlenia się w bezpiecznej części terytorium kraju (racjonalność osiedlenia się), jeżeli w kompleksowej, całościowej ocenie ogólnej i indywidualnej sytuacji osobistej w miejscu ochrony wewnętrznej istnieje znaczne prawdopodobieństwo, że nie występują inne niebezpieczeństwa lub niedogodności, które pod względem intensywności i dotkliwości są równoważne z naruszeniem interesu prawnego istotnego dla ochrony międzynarodowej, a także nie występuje inne zagrożenie niedopuszczalnymi trudnościami. Szczególną wagę należy przywiązywać do zabezpieczenia bytu ekonomicznego w miejscu ochrony wewnętrznej.

⁷²⁸ Zob. Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 14 listopada 2007 r., [Secretary of State for the Home Department przeciwko AH \(Sudan\) i innym](#), [2007] UKHL 49 (dalej jako: Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 2007, *AH (Sudan)*).

⁷²⁹ ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis 57, pkt 266, w którym odniesiono się do ETPC, 2007, *Salah Sheekh*, op. cit., przypis 682, pkt 141. Zob. też ETPC, wyrok z dnia 27 czerwca 2013 r., *NMB przeciwko Szwecji*, nr 68335/10, CE:ECHR:2013:0627JUD006833510, pkt 43.

⁷³⁰ Zob. Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 2006, *Januzi*, op. cit., przypis 724; oraz Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), 2007, *AH (Sudan)*, op. cit., przypis 730.

⁷³¹ VwGH (Austria), wyrok z dnia 23 stycznia 2018 r., [Ra 2018/18/0001](#), AT:VwGH:2018:RA2018180001.L00.

⁷³² BVerwG (Niemcy), 2013, nr [10 C 15.12](#) (tłumaczenie na język angielski), op. cit., przypis 197.

⁷³³ BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 1 lutego 2007 r., nr [1 C 24.06](#), BVerwG:2007:010207U1C24.06.0, pkt 11.

Poziom utrzymania w wymiarze ekonomicznym w miejscu ochrony wewnętrznej musi być zagwarantowany wyłącznie na poziomie, który nie budzi obaw o naruszenie art. 3 EKPC. Wymogi wykraczające poza ten zakres nie są koniecznym warunkiem wstępnym racjonalności osiedlenia się ⁷³⁴.

Mniej restrykcyjny pogląd został z kolei przyjęty przez CNDA (Francja). Orzekł on, że ocena racjonalności osiedlenia się musi uwzględniać skuteczność poszanowania najbardziej podstawowych praw i wolności, warunki gospodarcze i społeczne panujące w kraju oraz sytuację osobistą wnioskodawcy. Sytuacja osobista wnioskodawcy obejmuje w szczególności wiek, płeć, ewentualną niepełnosprawność lub szczególną podatność na zagrożenia, ewentualne przeszłe lub obecne powiązania z częścią terytorium, na którym wnioskodawca mieszka lub bieżące związki z daną częścią terytorium, więzi rodzinne i perspektywy integracji, w szczególności integracji zawodowej, a także wszelkie wcześniejsze prześladowania i ich skutki psychologiczne. Niektóre czynniki, które same w sobie nie wykluczają ochrony wewnętrznej, mogą zatem – w wyniku kumulacji – ją wykluczać. Sam poziom życia lub pogorszenie statusu ekonomicznego nie mogą jednak wystarczyć, aby wykluczyć jakąkolwiek możliwość ochrony wewnętrznej ⁷³⁵.

1.9.2. Wymogi oceny (art. 8 ust. 2)

W art. 8 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wyszczególniono wymogi, które państwa członkowskie (a tym samym wszystkie organy decyzyjne w państwach członkowskich) muszą spełnić przy ustalaniu, czy ochrona wewnętrzna jest dostępna dla wnioskodawcy w części terytorium jego kraju pochodzenia.

Wymogi te dotyczą **prospektywnego** charakteru oceny, którą należy przeprowadzić, oraz czynników, które należy wziąć pod uwagę („ogólną sytuację panującą w tej części kraju oraz osobiste uwarunkowania wnioskodawcy”). Zanim jednak zostaną one kolejno przeanalizowane, warto najpierw zastanowić się, na jakim etapie oceny wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej należy przeprowadzić ocenę dotyczącą ochrony wewnętrznej. Wymogi te przedstawiono w tabeli 31 i przeanalizowano w kolejnych sekcjach.

Tabela 31: Wymóg oceny (art. 8 ust. 2)

1	<u>Etap oceny</u>	Sekcja <u>1.9.2.1</u>
2	<u>Ocena prospektywna</u>	Sekcja <u>1.9.2.2</u>
3	<u>Ogólna sytuacja w części terytorium kraju pochodzenia i osobiste uwarunkowania wnioskodawcy</u>	Sekcja <u>1.9.2.3</u>

1.9.2.1. Etap oceny

Zastosowanie art. 8 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) dotyczącego ochrony wewnętrznej można rozważać tylko wtedy, gdy ustalono już, że wnioskodawca ma uzasadnioną obawę przed prześladowaniem lub jest narażony na ryzyko poważnej krzywdy w swoim regionie pochodzenia. Wynika z tego, że istnienie obawy (ryzyka) na szczeblu

⁷³⁴ BVerwG (Niemcy), 2021, nr 1 C 4.20, op. cit., przypis 683. (nieoficjalne tłumaczenie na język angielski). Zob. też Dörig, H., „Commentary on Article 8 Directive 2011/95, para. 16”, [w:] Hailbronner i Thym (red.), *EU Asylum and Immigration Law: A Commentary*, op. cit., przypis 185.

⁷³⁵ CNDA, Grande Formation (Francja), wyrok z dnia 15 czerwca 2021 r., *M. S.*, nr 20029676 (dalej jako: CNDA, Grande Formation (Francja), 2021, *M. S.*, nr 20029676), pkt 18.

lokalnym należy ustalić **przed** przeprowadzeniem oceny istnienia ochrony wewnętrznej w innym konkretnym obszarze. Takie podejście jest niezbędne do odpowiedniej oceny dostępności ochrony wewnętrznej w indywidualnej sytuacji wnioskodawcy. Dotyczy to w szczególności oceny zdolności lub braku zdolności podmiotów dopuszczających się prześladowania lub wyrządzających poważną krzywdę do ścigania lub zlokalizowania wnioskodawcy w innej części terytorium kraju oraz możliwości bezpiecznego i legalnego pojechania na ten obszar. Podejście to oznacza również, że jeśli wnioskodawca nie wykazał uzasadnionej obawy przed prześladowaniem lub rzeczywistego ryzyka poważnej krzywdy w swoim regionie pochodzenia, nie ma potrzeby, aby sąd lub trybunał krajowy rozważał ochronę wewnętrzną.

1.9.2.2. Ocena prospektywna

W art. 8 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) po raz pierwszy wymaga się od państw członkowskich przeprowadzenia oceny dostępności ochrony wewnętrznej „**przy podejmowaniu decyzji w sprawie wniosku**”⁷³⁶.

Po drugie, z potrzeby ustalenia, czy istnieje uzasadniona obawa lub rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy, oraz wymogu, aby zgodnie z art. 7 ust. 2 ochrona była skuteczna i trwała, wynika konieczność prospektywnej oceny ochrony wewnętrznej. Węgierski sąd zauważył, że:

Organ musi upewnić się, że wnioskodawca nie byłby narażony na ryzyko prześladowania lub poważną krzywdę w zaproponowanym regionie [...] nie tylko w momencie podejmowania decyzji, ale również w przyszłości. Kraje, które borykają się z problemem konfliktów zbrojnych, zwykle nie mogą zaoferować bezpiecznej alternatywy ochrony wewnętrznej, ponieważ w związku z przesuwaniem się linii frontu w przypadku zmiany sytuacji wcześniej bezpieczne obszary mogą stać się niebezpieczne⁷³⁷.

1.9.2.3. Ogólna sytuacja w części terytorium kraju pochodzenia i osobiste uwarunkowania wnioskodawcy

Art. 8 ust. 2 obejmuje wymóg, aby państwa członkowskie, stosując art. 8 ust. 1, uwzględniały „**ogólną sytuację panującą w tej części kraju oraz osobiste uwarunkowania wnioskodawcy** zgodnie z art. 4” (wyróżnienie dodane). Zgodnie z art. 4 ust. 3 lit a) należy wziąć pod uwagę „wszystkie istotne fakty odnoszące się do kraju pochodzenia w momencie podejmowania decyzji w sprawie wniosku, w tym również przepisy ustawowe i wykonawcze kraju pochodzenia oraz sposoby ich wykonywania”. W art. 4 ust. 3 lit. c) zobowiązuje się

⁷³⁶ Na mocy art. 46 ust. 3 dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona), aby środek zaskarżenia był skuteczny, wymagane jest „pełne rozpatrzenie *ex nunc* zarówno okoliczności faktycznych, jak i kwestii prawnych, w tym, w stosownych przypadkach, rozpatrzenie potrzeby zapewnienia ochrony międzynarodowej na mocy dyrektywy [w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)], co najmniej w postępowaniach odwoławczych przed sądem pierwszej instancji”.

⁷³⁷ Sąd administracyjny i pracy dla miasta stołecznego Budapeszt (Węgry), wyrok z dnia 11 października 2011 r., 6.k.34.830/2010/19 (tłumaczenie nieoficjalne), przytoczony w: ECRE i in., *Actors of protection and the application of the internal protection alternative*, op. cit., przypis 586, s. 59. Kwestię czasu przeprowadzania oceny alternatywy ochrony wewnętrznej omówiono bardziej szczegółowo w publikacji: Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 4*, op. cit., przypis 613, pkt 8: „określenie, czy zaproponowana alternatywa ucieczki wewnętrznej lub obszar relokacji stanowią odpowiednią alternatywę w konkretnym przypadku, wymaga oceny w czasie, z uwzględnieniem nie tylko uwarunkowań prowadzących do prześladowania, którego dotyczy obawa, i skłonności do ucieczki z pierwotnego obszaru, ale również tego, czy na zaproponowanym obszarze będą istnieć sensowne alternatywy w przyszłości”.

decydentów, aby uwzględniali „indywidualną sytuację i osobiste uwarunkowania wnioskodawcy, w tym takie czynniki, jak jego przeszłość, płeć i wiek – by ocenić, czy w świetle osobistych uwarunkowań wnioskodawcy akty, których doświadczył lub na które mógłby zostać narażony, stanowią prześladowanie lub powodują poważną krzywdę”. W art. 8 ust. 2 określono, że w ramach takiej oceny należy zapewnić, aby „uzyskano dokładne i aktualne informacje z odpowiednich źródeł, takich jak Urząd Wysokiego Komisarza ds. Uchodźców i Europejski Urząd Wsparcia w dziedzinie Azylu”.

Chociaż w sprawie *Abdulla* TSUE orzekł w kwestii ustania statusu uchodźcy, jego wytyczne dotyczące uwzględniania **ogólnej sytuacji** również mają zastosowanie do aspektów art. 7 i 8 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) dotyczących ochrony. Trybunał stwierdził, że ocena ogólnej sytuacji wymaga weryfikacji:

warunków funkcjonowania instytucji, administracji i służb bezpieczeństwa, z jednej strony, i wszystkich grup lub jednostek działających w danym państwie trzecim, które mogą stanowić źródło – przez swe działania lub ich brak – aktów przemocy względem osoby korzystającej ze statusu uchodźcy w przypadku jej powrotu do tego kraju, z drugiej strony. Zgodnie z art. 4 ust. 3 dyrektywy, dotyczącym oceny faktów i okoliczności, organy te mogą brać pod uwagę między innymi ustawy i rozporządzenia kraju pochodzenia oraz sposób, w jaki są one wykonywane, oraz środki zapewniające w tym kraju przestrzeganie praw człowieka ⁷³⁸.

W odniesieniu do małoletnich bez opieki motyw 27 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi, że „dostępność rozwiązań opiekuńczych najlepiej zabezpieczających interesy małoletniego bez opieki”, powinna być „elementem oceny, czy ochrona jest faktycznie dostępna”.

Chociaż TSUE nie orzekł jeszcze w sprawie zakresu oceny **uwarunkowań osobistych** w kontekście art. 8 ust. 2, do tego wymogu odniosły się sądy i trybunały państw członkowskich przy stosowaniu dyrektywy w sprawie kwalifikowania ⁷³⁹. Według czeskiego Najwyższego Sądu Administracyjnego podczas analizy ochrony wewnętrznej należy ocenić, czy ochrona jest dostępna z prawnego i faktycznego punktu widzenia, w odniesieniu do konkretnej sytuacji wnioskodawcy ⁷⁴⁰. Jak pokazano w szeregu wyroków w poszczególnych państwach członkowskich, możliwe jest, że obszary uznawane za potencjalne obszary ochrony wewnętrznej mogą nie być realną opcją dla konkretnego wnioskodawcy z uwagi na jego uwarunkowania osobiste. Przykładowo w Belgii ochrona wewnętrzna nie została uznana za realną opcję w przypadku wnioskodawcy z Gruzji, który w przeszłości miał poważne problemy psychopatologiczne i psychologiczne ⁷⁴¹. W prowadzonej w Czechach sprawie Najwyższy Sąd Administracyjny zwrócił uwagę, że wnioskodawczyni pochodziła z Demokratycznej Republiki Konga, nie miała opieki i była żoną wpływowego przywódcy

⁷³⁸ TSUE (WJ), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 71. Komisja Europejska, [wniosek w sprawie rozporządzenia o kwalifikowaniu](#), op. cit., przypis 3, obejmuje nowy ust. 4, w którym stwierdza się, że „[o]ceniając ogólną sytuację panującą w części kraju, która jest źródłem ochrony, o której mowa w art. 7, uwzględnia się dostępność, skuteczność i trwałość tej ochrony”. Konkretnie przykłady ogólnych sytuacji w tym kontekście można znaleźć w EASO, [Poradnik praktyczny EASO: Zastosowanie alternatywy ochrony wewnętrznej](#), maj 2021 r., s. 17.

⁷³⁹ Zob. na przykład Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 31 stycznia 2013 r., [CM \(EM Country Guidance: Disclosure\) Zimbabwe CG](#), [2013] UKUT 00059.

⁷⁴⁰ Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), 2013, IJ przeciwko Ministrowi Spraw Wewnętrznych, nr 4, Azs 24/2013-34 ([streszczenie w języku angielskim](#)), op. cit., przypis 610.

⁷⁴¹ RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 30 czerwca 2011 r., nr [64.233](#), pkt 5.4.2.

politycznego reprezentującego interesy mniejszości etnicznej, do której należała wnioskodawczyni. Sąd potraktował te cechy osobiste jako należące do najważniejszych cech uwidaczniających fakt, że nie dysponowała realną alternatywą ochrony wewnętrznej⁷⁴². W prowadzonej w Finlandii sprawie orzeczono, że od wnioskodawcy, który najpierw mieszkał w wiosce Hazara w Afganistanie, a następnie w Iranie, nie można było racjonalnie oczekiwać, że osiedli się w innych częściach terytorium Afganistanu⁷⁴³.

W Austrii Trybunał Konstytucyjny rozpatrywał sprawę małoletniego wnioskodawcy (Afgańczyka) i kwestię tego, czy dysponował on alternatywą ochrony wewnętrznej w mieście Herat lub Mazar-i-Sharif. Stwierdził, że ważne było uwzględnienie faktu, iż był on osobą wymagająca szczególnego traktowania (odnosząc się do definicji osoby szczególnej troski zawartej w art. 21 dyrektywy 2013/33/UE)⁷⁴⁴. Dla norweskiego Sądu Najwyższego ważne było uwzględnienie faktu, że wnioskodawca był osobą małoletnią. Stwierdził, że w przypadku dziecka wymagana jest mniejsza liczba dowodów na to, że alternatywa ucieczki wewnętrznej jest nieracjonalna, niż w przypadku młodego mężczyzny⁷⁴⁵. W sprawie dotyczącej afgańskich sikhów Wyższy Trybunał (Zjednoczone Królestwo), zdecydował, że „dostęp do odpowiedniego kształcenia dla dzieci w świetle dyskryminacji dzieci będących wyznawcami sikhizmu i hinduizmu oraz braku odpowiednich placówek oświatowych dla nich” miał istotne znaczenie podczas analizy ochrony wewnętrznej wyznawców sikhizmu i hinduizmu w Afganistanie⁷⁴⁶.

W innej sprawie rozpatrywanej w Norwegii Sąd Apelacyjny Borgarting stwierdził, że nieracjonalne było oczekiwanie od wnioskodawcy z Somalii, że osiedli się w Punlandzie lub Somalilandzie, ponieważ nie należał do większościowego klanu, a zatem nie byłby w stanie się tam utrzymać⁷⁴⁷. W Zjednoczonym Królestwie wnioskodawczyni, która doznała traumy oraz miała stany lękowe i depresję, była postrzegana jako osoba, która ze względu na uwarunkowania osobiste bardziej wymagała szczególnego traktowania niż ogólnie kobiety w Kempali w Ugandzie⁷⁴⁸. Uwzględniono zatem odwołanie wnioskodawczyni m.in. ze względu na brak ochrony wewnętrznej w innej części terytorium kraju pochodzenia.

ETPC zastosował podobne kryteria w sprawach dotyczących wydalenia wchodzących w zakres art. 3 EKPC. Przykładowo w sprawie *MYH* uwzględnił uwarunkowania osobiste rodziny trzech wnioskodawców, w tym wyznawane przez nich chrześcijaństwo, podeszły wiek pary, ich zły stan zdrowia, „ryzyko złego traktowania ze względu na płeć” dwóch członków rodziny, ich ubóstwo oraz brak powiązań ekonomicznych i społecznych z regionem Kurdystanu Trybunał stwierdził jednak, że relokacja byłaby racjonalna we wszystkich okolicznościach, ponieważ ani sytuacja ogólna w tym regionie, ani uwzględnione uwarunkowania osobiste nie wskazywały na istnienie rzeczywistego ryzyka złego traktowania⁷⁴⁹.

⁷⁴² Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 24 stycznia 2008 r., EM przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, nr 4, Azs 99/2007-93 ([streszczenie w języku angielskim](#)).

⁷⁴³ Najwyższy Sąd Administracyjny (Finlandia), KHO:2011:25, op. cit., przypis 470.

⁷⁴⁴ Trybunał Konstytucyjny (Verfassungsgerichtshof) (Austria), wyrok z dnia 24 lutego 2021 r., [E3948/2020](#), AT:VFGH:2021:E3948.2020.

⁷⁴⁵ Sąd Najwyższy (Høyesterett) (Norwegia), wyrok z dnia 18 grudnia 2015 r., HR-2015-02524-P, nr 2015/203 ([tłumaczenie na język angielski](#)), pkt 86.

⁷⁴⁶ Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 3 listopada 2015 r., [TG i inni \(afgańscy sikhowie prześladowani\) Afganistan CG](#), [2015] UKUT 00595.

⁷⁴⁷ Sąd Apelacyjny Borgarting (Norwegia), wyrok z dnia 23 września 2011 r., Abid Hassan Jama przeciwko Utlendingsnemnda, [10-142363ASD-BORG/01](#) ([tłumaczenie na język angielski](#)).

⁷⁴⁸ Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 22 maja 2008 r., [AA \(Uganda\) przeciwko Secretary of State for the Home Department](#), [2008] EWCA Civ 579, pkt 22–33.

⁷⁴⁹ ETPC, 2013, [MYH i inni przeciwko Szwecji](#), op. cit., przypis 713, pkt 68–73.

Według Biura UNHCR „należy zawsze nadawać odpowiednią wagę uwarunkowaniom osobistym danej osoby, oceniając, czy relokacja na zaproponowany obszar byłaby nadmiernym obciążeniem, a zatem nieracjonalna” ⁷⁵⁰.

W *Poradniku praktycznym EASO: Zastosowanie alternatywy ochrony wewnętrznej* podano przykłady „uwarunkowań osobistych” w kontekście art. 8 ust. 2 ⁷⁵¹.

1.10. Potrzeba ochrony międzynarodowej powstała po przybyciu do państwa członkowskiego (art. 5)

Sekcja [1.10](#) dotyczy art. 5 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) i jest podzielona na cztery podsekcje, jak wskazano w tabeli 32.

Tabela 32: Struktura sekcji [1.10](#)

Sekcja	Tytuł	Strona
1.10.1	Informacje ogólne	169
1.10.2	Wnioski oparte na wydarzeniach mających miejsce w kraju pochodzenia (art. 5 ust. 1)	171
1.10.3	Wnioski oparte na działalności wnioskodawcy rozpoczętej po ucieczce (art. 5 ust. 2)	172
1.10.4	Kolejne wnioski (art. 5 ust. 3)	186

1.10.1. Informacje ogólne

Pojęcie uchodźcy *sur place* stanowi stosowany od dawna element prawa uchodźczego ⁷⁵². Uwzględniono je we wniosku Komisji z 2001 r. (projekt art. 8), który zawierał zasady podobne do zasad określonych w art. 5 ust. 1 i 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) ⁷⁵³. Art. 5 ust. 3 wprowadzono podczas negocjacji Rady ⁷⁵⁴. Art. 5 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi, co następuje:

⁷⁵⁰ W opinii Biura UNHCR „w zależności od uwarunkowań indywidualnych te czynniki pozwalające na zapewnienie materialnego i psychologicznego dobrostanu danej osoby, takie jak obecność członków rodziny lub innych bliskich powiązań społecznych w zaproponowanym obszarze, mogą być ważniejsze niż inne czynniki [...]. Trauma psychologiczna wynikająca z prześladowania w przeszłości może być istotna podczas określania, czy racjonalne jest oczekiwanie relokacji wnioskodawcy na zaproponowany obszar (Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 4*, op. cit., przypis 613, pkt 25–26. Komisja Europejska, *wniosek w sprawie rozporządzenia o kwalifikowaniu*, op. cit., przypis 3, obejmuje nowy ust.4, który stanowi, że „[o]ceniając osobiste uwarunkowania osoby ubiegającej się o ochronę międzynarodową, uwzględnia się w szczególności jej stan zdrowia, wiek, płeć, orientację seksualną, tożsamość płciową oraz status społeczny, a także ocenę, czy zamieszkanie w części kraju pochodzenia uznanej za bezpieczną nie stanowiłoby dla danej osoby nadmiernego obciążenia”.

⁷⁵¹ EASO, *Poradnik praktyczny EASO: Zastosowanie alternatywy ochrony wewnętrznej*, 2021 r., op. cit., przypis 740, s. 17.

⁷⁵² Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 94–96.

⁷⁵³ Komisja Europejska, *wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie kwalifikowania: uzasadnienie*, 2001, op. cit., przypis 265, s. 43.

⁷⁵⁴ Zob. Dörig, H., „Commentary on Article 5 Directive 2011/95, para. 4”, [w:] Hailbronner i Thym (red.), *EU Asylum and Immigration Law: A Commentary*, op. cit., przypis 186, dotyczący dokumentu Rady 14643/02 z 26 listopada 2002 r., s. 9.

Art. 5 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)**Potrzeba ochrony międzynarodowej powstała po przybyciu do państwa członkowskiego**

1. Podstawą uzasadnionej obawy przed prześladowaniem lub rzeczywistego ryzyka doznania poważnej krzywdy mogą być wydarzenia, które miały miejsce po tym, jak wnioskodawca opuścił kraj pochodzenia.
2. Podstawą uzasadnionej obawy przed prześladowaniem lub rzeczywistego ryzyka doznania poważnej krzywdy może być działalność, w jaką wnioskodawca zaangażował się po opuszczeniu kraju pochodzenia, w szczególności jeżeli ustalono, że działalność ta stanowi wyraz i kontynuację przekonań lub poglądów posiadanych w kraju pochodzenia.
3. Bez uszczerbku dla Konwencji [dotyczącej statusu uchodźców] państwa członkowskie mogą postanowić, że wnioskodawcy, który złożył kolejny wniosek, nie nadaje się statusu uchodźcy, jeśli ryzyko prześladowania wynika z okoliczności wywołanych celowo przez samego wnioskodawcę po opuszczeniu kraju pochodzenia.

Jak można zauważyć na podstawie tabeli 33, każdy ustęp w art. 5 ma konkretny zakres stosowania.

Tabela 33: Artykuł 5 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona): zakres stosowania

Artykuł	Charakter przepisów	Zakres stosowania
Art. 5 ust. 1	Obowiązkowy	Wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej (analizowane w odniesieniu do ochrony uchodźców lub ochrony uzupełniającej)
Art. 5 ust. 2	Obowiązkowy	Wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej (analizowane w odniesieniu do ochrony uchodźców lub ochrony uzupełniającej)
Art. 5 ust. 3	Fakultatywny	Kolejne wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej (ocena jedynie w odniesieniu do ochrony uchodźców)

Zgodnie z tym, co zilustrowano powyżej i wskazano w motywie 25⁷⁵⁵, w przeciwieństwie do art. 5 ust. 1 i 2, które mają charakter obowiązkowy⁷⁵⁶, art. 5 ust. 3 jest przepisem fakultatywnym⁷⁵⁷. Państwo członkowskie, które odrzuca wniosek o udzielenie ochrony

⁷⁵⁵ Motyw 25 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi, że „[w szczególności konieczne jest wprowadzenie **wspólnych pojęć** »potrzeby ochrony powstałej po przybyciu do państwa członkowskiego« [...]» (wyróżnienie dodane).

⁷⁵⁶ Chociaż w art. 5 ust. 1 i 2 stosuje się słowa „mogą” i „może”, to nie w znaczeniu dopuszczającym, a jedynie w celu poglądowego przedstawienia form uzasadnionej obawy przed prześladowaniem i rzeczywistego ryzyka doznania poważnej krzywdy, które stanowią obowiązkowe elementy pojęciowe dla wykorzystywania istotnych form statusu ochrony międzynarodowej. Zob. też IARLJ, *A Manual for Refugee Law Judges Relating to the European Council Qualification Directive 2004/84/EC and European Council Procedures Directive 2005/85/EC*, 2007 (dalej jako: IARLJ, *A manual for refugee law judges relating to the QD and APD*), s. 51; Battjes, H., *European Asylum Law and International Law*, Martinus Nijhoff, Leiden, 2006, s. 544; odmienne stanowisko: por. Hailbronner i Alt, „Council Directive 2004/83/EC, Articles 1–10”, op. cit., przypis 414, s. 1040.

⁷⁵⁷ Odmowa przyznania statusu uchodźcy na podstawie art. 5 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) może sprawić, że kwestia tego, czy wnioskodawca spełnił warunki ochrony uzupełniającej, pozostanie nierozstrzygnięta.

międzynarodowej wyłącznie ze względu na to, że opiera się on na wydarzeniach, które miały miejsce po opuszczeniu przez wnioskodawcę kraju pochodzenia, lub działaniach, w które wnioskodawca zaangażował się po opuszczeniu kraju pochodzenia, naruszałoby zatem dyrektywę w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

Należy również podkreślić, że art. 5 musi być interpretowany w związku z art. 4 ust. 3 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Zob. sekcja [1.10.3](#).

Osoba, która nie była narażona na ryzyko prześladowania lub poważną krzywdę w momencie opuszczenia kraju pochodzenia, ale później stanęła w obliczu takiego ryzyka w kraju pochodzenia, może kwalifikować się jako uchodźca *sur place* lub jako beneficjent ochrony uzupełniającej *sur place*. Dopóki osoba będzie przebywać poza swoim krajem pochodzenia, może stać się **uchodźcą *sur place*** – lub beneficjentem ochrony uzupełniającej *sur place* – w dwojaki sposób. Przyczyną mogą być „wydarzenia, które miały miejsce po tym, jak wnioskodawca opuścił kraj pochodzenia” (art. 5 ust. 1), np. istotne zmiany w kraju pochodzenia, takie jak zamach stanu. Z drugiej strony przyczyną może być „działalność, w jaką wnioskodawca zaangażował się po opuszczeniu kraju pochodzenia” (art. 5 ust. 2). Taka działalność może obejmować działania podejmowane przez wnioskodawcę poza krajem pochodzenia lub mające tam na niego wpływ, np. z powodu opozycyjnej aktywności politycznej, jak ją postrzegają władze w kraj pochodzenia. W poniższej analizie odniesiono się do działalności, o której mowa w art. 5 ust. 2, jako „działalności rozpoczętej po ucieczce”.

Nie istnieje wyraźne rozróżnienie wniosków opartych na wydarzeniach mających miejsce w kraju pochodzenia (art. 5 ust. 1) i wniosków opartych na działalności wnioskodawcy rozpoczętej po ucieczce (art. 5 ust. 2). Dość często warunki w kraju pochodzenia ulegają pogorszeniu, a jednocześnie (lub nawet z powodu tego pogorszenia) wnioskodawca angażuje się działalność rozpoczętą po ucieczce. Istotna w takich przypadkach jest kwestia tego, czy zmiana uwarunkowań w kraju pochodzenia i działalność rozpoczęta przez wnioskodawcę po ucieczce – rozpatrywane łącznie – skutkują uzasadnioną obawą przed prześladowaniem z faktycznych lub przypisywanych powodów wymienionych w art. 2 lit. d) i art. 10 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) lub rzeczywistym ryzykiem doznania poważnej krzywdy w rozumieniu art. 15⁷⁵⁸.

1.10.2. Wnioski oparte na wydarzeniach mających miejsce w kraju pochodzenia (art. 5 ust. 1)

Art. 5 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) ma charakter obligatoryjny. Państwa członkowskie muszą uznać daną osobę za uchodźcę lub beneficjenta ochrony uzupełniającej na podstawie wydarzeń, które miały miejsce po tym, jak wnioskodawca opuścił kraj pochodzenia, jeżeli wydarzenia te skutkują uzasadnioną obawą przed prześladowaniem lub rzeczywistym ryzykiem doznania poważnej krzywdy w kraju pochodzenia. Systematyczny kontekst tego przepisu wskazuje, że art. 5 ust. 1 obejmuje

⁷⁵⁸ Zob. odpowiednio ETPC, wyrok z dnia 15 maja 2012 r., *SF przeciwko Szwecji*, nr 52077/10, CE:ECHR:2012:0515JUD005207710 (dalej jako: ETPC, 2012 r., *SF przeciwko Szwecji*), pkt 67–68; takie samo stanowisko zajął Naczelny Sąd Administracyjny (Polska), wyrok z dnia 14 grudnia 2005 r., II OSK 1081/05.

wydarzenia, które mają miejsce niezależnie od jakichkolwiek działań podjętych przez wnioskodawcę po tym, jak opuścił on kraj pochodzenia ⁷⁵⁹.

Wydarzenia te obejmują sytuacje, w których doszło do **znaczącej zmiany okoliczności w kraju pochodzenia**, takie jak zmiana rządu w czasie, gdy wnioskodawca przebywa za granicą z powodów całkowicie niezwiązanych z potrzebą ochrony międzynarodowej, takich jak wakacje, studia lub działalność gospodarcza ⁷⁶⁰. Obejmują one również **sytuacje, które dotyczą znaczącego nasilenia wcześniej istniejących czynników**, mające miejsce po wyjeździe wnioskodawcy z kraju pochodzenia ⁷⁶¹. W tym scenariuszu wnioskodawca mógł posiadać wiedzę na temat niepokojących wydarzeń w swoim kraju pochodzenia w momencie wyjazdu lub jego wyjazd mógł być nawet nimi motywowany, ale uzasadniona obawa przed prześladowaniem lub rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy po powrocie istnieje tylko z powodu eskalacji wydarzeń po wyjeździe.

Wyrażenie „wydarzenia, które miały miejsce” zawarte w art. 5 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) zwykle dotyczy wydarzeń mających miejsce w kraju pochodzenia ⁷⁶². Jednak nie zawsze musi tak być. Na przykład zabójstwo ministra rządu w państwie trzecim lub znacząca zmiana okoliczności w państwach sąsiadujących z krajem pochodzenia (np. wojna domowa) również mogą być istotne.

1.10.3. Wnioski oparte na działalności wnioskodawcy rozpoczętej po ucieczce (art. 5 ust. 2)

Art. 5 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) również ma charakter obligatoryjny, w zakresie, w jakim określa, co następuje.

Art. 5 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Podstawą uzasadnionej obawy przed prześladowaniem lub rzeczywistego ryzyka doznania poważnej krzywdy może być działalność, w jaką wnioskodawca zaangażował się po opuszczeniu kraju pochodzenia, w szczególności jeżeli ustalono, że działalność ta stanowi wyraz i kontynuację przekonań lub poglądów posiadanych w kraju pochodzenia.

Art. 5 należy interpretować w związku z art. 4 ust. 3 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), w którym wymaga się, aby każda ocena obejmowała następujące kwestie.

⁷⁵⁹ Hailbronner i Alt, „Council Directive 2004/83/EC, Articles 1–10”, op. cit., przypis 414, s. 1040. Innymi słowy, art. 5 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) dotyczy wydarzeń, a nie działań podejmowanych przez wnioskodawcę.

⁷⁶⁰ Hailbronner i Alt, „Council Directive 2004/83/EC, Articles 1–10”, op. cit., przypis 414, s. 1041. Konkretnie przykłady można znaleźć w Hathaway, J. C., *The Law of Refugee Status* [Prawo dotyczące statusu uchodźcy], Butterworths, Oksford, 1991, s. 33–34.

⁷⁶¹ Hailbronner i Alt, tamże, s. 1041. Konkretnie przykłady można znaleźć w Hathaway, tamże, s. 34–35.

⁷⁶² Hailbronner i Alt, tamże, s. 1040.

Art. 4 ust. 3 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

[...] czy działalność wnioskodawcy od chwili opuszczenia kraju pochodzenia służyła wyłącznie lub głównie stworzeniu warunków koniecznych do ubiegania się o ochronę międzynarodową – by ocenić, czy taka działalność naraziłaby wnioskodawcę na prześladowanie lub poważną krzywdę, jeśli powróci on do tego kraju.

W art. 5 ust. 2 wprowadzono rozróżnienie między **dwoma rodzajami działalności wnioskodawcy rozpoczętej po ucieczce** określonymi w tabeli 34. Dla wygody w niniejszej analizie sądowej stosuje się terminy „kontynuacja” i „całkowicie nowa” w odniesieniu do rodzaju działalności.

Tabela 34: Dwa rodzaje działalności rozpoczętej po ucieczce, o której mowa w art. 5 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

1	Rodzaj działalności – „kontynuacja”	Działalność po ucieczce, która „stanowi wyraz i kontynuację przekonań lub poglądów posiadanych w kraju pochodzenia ”
2	Rodzaj działalności – „całkowicie nowa”	Działalność po ucieczce, która nie stanowi wyrazu ani kontynuacji takich przekonań lub poglądów i którą wnioskodawca rozpoczął dopiero po opuszczeniu kraju swojego pochodzenia

Wyrażenie „w szczególności” zawarte w art. 5 ust. 2 wskazuje, że pierwszy rodzaj działalności rozpoczętej po ucieczce zwiększa prawdopodobieństwo pozytywnego rozpatrzenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej. Użycie tego wyrażenia pozostawia jednak otwartą możliwość, że drugi rodzaj działalności może również zostać uwzględniony.

Pierwszy **rodzaj działalności rozpoczętej po przybyciu do państwa członkowskiego, stanowiącej „kontynuację”** obejmuje sytuacje, w których działalność prowadzona przez wnioskodawcę na niskim szczeblu w kraju pochodzenia sama w sobie nie spełnia prognozy ryzyka prześladowania lub doznania poważnej krzywdy, ale spełnia go w połączeniu z działalnością rozpoczętą po przybyciu do państwa członkowskiego, po wyjeździe z kraju pochodzenia ⁷⁶³. Określenie „posiadanych” nie oznacza jednak, że przekonanie lub pogląd musiały być rzeczywiście wyrażane w kraju pochodzenia. Przekonania polityczne czy orientacja seksualna mogą w ogóle nie pociągać za sobą żadnego konkretnego działania. Wystarczy, że dana osoba ma wewnętrzne przekonanie lub przeświadczenie, pod warunkiem, że takie przekonanie lub przeświadczenie da się udowodnić ⁷⁶⁴. Jest to niewątpliwie bardzo istotne w kontekście oceny ochrony międzynarodowej, jeśli wnioskodawca może wykazać, że jego działalność rozpoczęta po ucieczce stanowi wyraz i kontynuację przekonań lub poglądów, które posiadał już w kraju pochodzenia ⁷⁶⁵. Im silniejsze zaangażowanie w działalność lub im większy stopień, w jakim przekonania lub poglądy są posiadane w kraju

⁷⁶³ Zob. ETPC, 2012, *SF przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 761, pkt 67–68. Działalność prowadzona przez wnioskodawcę w Szwajcarii stanowiła dodatkowy powód do obaw przed prześladowaniem po powrocie, ponieważ został on sfotografowany podczas dwóch pro-tamilijskich demonstracji.

⁷⁶⁴ Hailbronner i Alt, „Council Directive 2004/83/EC, Articles 1–10”, op. cit., przypis 414, s. 1041.

⁷⁶⁵ Hailbronner i Alt, „Council Directive 2004/83/EC, Articles 1–10”, op. cit., przypis 414. Zob. też, odpowiednio, ETPC, 2012, *SF przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 761, pkt 67–68; oraz ETPC, wyrok z dnia 7 stycznia 2014 r., *AA przeciwko Szwajcarii*, nr 58802/12, CE:ECHR:2014:0107JUD005880212 (dalej jako: ETPC, 2014, *AA przeciwko Szwajcarii*), pkt 41.

pochodzenia, tym łatwiej będzie decydentowi ustalić, że działalność podjęta po ucieczce stanowi kontynuację działalności prowadzonej przed ucieczką ⁷⁶⁶.

Drugi rodzaj „całkowicie nowej” działalności rozpoczętej po przybyciu do państwa członkowskiego również może być wystarczający do tego, by spełnić wymóg uzasadnionej obawy przed prześladowaniem lub rzeczywistego ryzyka doznania poważnej krzywdy. „Całkowicie nowa” działalność rozpoczęta po ucieczce może dotyczyć osób dorosłych, które mogą wykazać, że przeszły na inną religię; osób, które prowadzą „zachodni” styl życia, który gwarantuje im prawa podstawowe i które nie byłyby w stanie powrócić do stylu życia, jaki prowadziły w kraju pochodzenia; lub osób, które zmieniły swoje przekonania polityczne lub przyjęły przeciwne przekonania polityczne ⁷⁶⁷ podczas pobytu za granicą. Może ona również dotyczyć małoletnich wnioskodawców, którzy ze względu na swój wiek nie są jeszcze w stanie określić swoich przekonań politycznych, religijnych lub innych ⁷⁶⁸.

W art. 4 ust. 3 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) na decydentów nałożono obowiązek:

ustalenie, czy działalność wnioskodawcy od chwili opuszczenia kraju pochodzenia służyła wyłącznie lub głównie stworzeniu warunków koniecznych do ubiegania się o ochronę międzynarodową – by ocenić, czy taka działalność naraziłaby wnioskodawcę na prześladowanie lub poważną krzywdę, jeśli powróci on do tego kraju;

TSUE nie miał jeszcze okazji przedstawić wyjaśnienia dotyczącego wykładni art. 4 ust. 3 lit. d) Sądy i trybunały krajowe w pewnym stopniu rozważyły zakres jego stosowania, a ETPC rozważył pojęcie takiej działalności rozpoczętej po przybyciu do państwa członkowskiego w odniesieniu do art. 3 EKPC.

Przed analizą tej kwestii, należy objaśnić terminologię. W orzeczeniach krajowych i ETPC język używany do opisu działalności podjętej wyłącznie lub głównie w celu stworzenia warunków koniecznych do ubiegania się o ochronę międzynarodową był zróżnicowany. Obejmował terminy, takie jak „oportunistyczny”, „we własnym interesie”, „zła wiara”, „sfabrykowany” i „niezależni [uchodźcy]”. Chociaż w niniejszej analizie preferowane jest użycie terminu „oportunistyczny”, każdy z tych terminów ma na celu zidentyfikowanie działalności celowo podjętej przez wnioskodawcę ze świadomością, że może ona skutkować ryzykiem prześladowania lub doznania poważnej krzywdy i w ten sposób stworzyć warunki, które pozwoliłyby mu zakwalifikować się do objęcia ochroną międzynarodową, gdy w przeciwnym razie nie byłoby to możliwe.

Uwzględniając w pierwszej kolejności orzeczenia krajowe, Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), mając na uwadze art. 4 i 5 dyrektywy w sprawie kwalifikowania, orzekł, że istnieje różnica między działalnością rozpoczętą po przybyciu do kraju azylu „przez dysydenta politycznego przeciwko jego własnemu rządowi”, która „może narazić go na ryzyko złego traktowania po powrocie”, a działalnością, która „jest prowadzona nie w celu

⁷⁶⁶ Hailbronner i Alt, „Council Directive 2004/83/EC, Articles 1–10”, op. cit., przypis 414, s. 1041.

⁷⁶⁷ Na przykład z powodu pogarszającej się sytuacji w kraju pochodzenia lub możliwości wglądu w nowe informacje niedostępne w kraju pochodzenia.

⁷⁶⁸ Zob. Hailbronner i Thym (red.), *EU Asylum and Immigration Law: A Commentary*, op. cit., przypis 185, s. 1144, odniesienie do [wspólnego stanowiska z dnia 4 marca 1996 r. w sprawie jednolitego stosowania pojęcia „uchodźca”](#), op. cit., przypis 188.

wyrażenia sprzeciwu, ale w celu stworzenia takiego ryzyka lub zwiększenia takiego ryzyka”⁷⁶⁹. Sąd stwierdził jednak, że dyrektywy w sprawie kwalifikowania nie należy interpretować w sposób uniemożliwiający a priori złożenie wniosku opartego na oportunizmie. Zgodnie z dyrektywą w sprawie kwalifikowania należy natomiast ocenić, czy władze w kraju pochodzenia mogą monitorować i dokumentować działalność wnioskodawcy i uznać, że te „władze [mogą] zdawać sobie sprawę lub dać się przekonać, że działalność ta była nieszczerą”, a zatem „obawa przed wynikającym z tego złym traktowaniem może być nieuzasadniona”⁷⁷⁰.

ETPC odniósł się do pojęcia działalności rozpoczętej po przybyciu do państwa członkowskiego w kontekście wykładni art. 3 EKPC. W wyrokach w sprawach *SF przeciwko Szwecji*⁷⁷¹, *AA przeciwko Szwajcarii*⁷⁷², *HS i inni przeciwko Cyprowi*⁷⁷³, *FG przeciwko Szwecji*⁷⁷⁴ i *AA przeciwko Suisse*⁷⁷⁵ ETPC odniósł się zarówno do rodzaju działalności stanowiącej „kontynuację”, jak i rodzaju „całkowicie nowej” działalności rozpoczętej po przybyciu do państwa członkowskiego. W wyroku w sprawie *FG przeciwko Szwecji*, ETPC zauważył, co następuje:

W odniesieniu do działalności rozpoczętej po przybyciu do państwa członkowskiego [...] na ogół bardzo trudno jest ocenić, czy dana osoba jest rzeczywiście zainteresowana daną działalnością, niezależnie od tego, czy jest to sprawa polityczna czy religia, czy też osoba zaangażowała się w nią jedynie w celu stworzenia przesłanek po ucieczce [...]⁷⁷⁶.

Trybunał odniósł się do wytycznych UNHCR, stwierdzając, co następuje:

Tak zwana działalność „we własnym interesie” nie powoduje uzasadnionej obawy przed prześladowaniem na podstawie przesłanki określonej w konwencji w kraju pochodzenia wnioskodawcy, jeśli oportunistyczny charakter takiej działalności będzie oczywisty dla wszystkich, w tym władz, a ewentualny powrót danej osoby nie spowoduje poważnych negatywnych konsekwencji⁷⁷⁷.

Powyższe pięć wyroków ETPC stanowi przekonujące argumenty umożliwiające interpretację pojęć uchodźcy *sur place* i beneficjenta ochrony uzupełniającej *sur place*. Jak zawsze, do korzystania z orzecznictwa ETPC w kontekście dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) należy podchodzić ostrożnie, ponieważ ETPC nie interpretuje ani Konwencji

⁷⁶⁹ Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 15 kwietnia 2008 r., *YB (Erytrea) przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2008] EWCA Civ 360, (dalej jako: EWCA (Zjednoczone Królestwo), 2008, *YB (Erytrea)*), pkt 13.

⁷⁷⁰ EWCA (Zjednoczone Królestwo), 2008, *YB (Erytrea)*, op. cit., przypis 772, pkt 14–15.

⁷⁷¹ ETPC, 2012, *SF przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 761, pkt 62–71.

⁷⁷² ETPC, 2014, *AA przeciwko Szwajcarii*, op. cit., przypis 768, pkt 38–43.

⁷⁷³ ETPC, wyrok z dnia 21 lipca 2015 r., *HS i inni przeciwko Cyprowi*, nr 41753/10 i 13 innych wniosków, CE:ECHR:2015:0721JUD004175310, pkt 277.

⁷⁷⁴ ETPC (WI), wyrok z dnia 23 marca 2016 r., *FG przeciwko Szwecji*, nr 43611/11, CE:ECHR:2016:0323JUD004361111 (dalej jako: ETPC (WI), 2016, *FG przeciwko Szwecji*), pkt 123 i 144–158.

⁷⁷⁵ ETPC, wyrok z dnia 5 listopada 2019 r., *AA przeciwko Suisse*, nr 32218/17, CE:ECHR:2019:1105JUD003221817.

⁷⁷⁶ ETPC (WI), 2016, *FG przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 777, pkt 123 (pominięto odesłania wewnętrzne).

⁷⁷⁷ ETPC (WI), 2016, *FG przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 777, pkt 123, dotyczący publikacji Biura UNHCR, *Guidelines on International Protection No 6: Religion-based refugee claims under Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees* [Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 6: Wnioski o azyl oparte na wolności wyznania w rozumieniu art. 1A ust. 2 konwencji z 1951 r. lub protokołu z 1967 r. dotyczących statusu uchodźców], 28 kwietnia 2004 r., HCR/GIP/04/06 (dalej jako: Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 6*), pkt 36. W wytycznych stwierdzono również: „[w] każdym okolicznościach należy jednak rozważyć konsekwencje powrotu do kraju pochodzenia i każdą potencjalną krzywdę, które mogą uzasadniać nadanie statusu uchodźcy lub udzielenie ochrony uzupełniającej”. W przypadku, gdy wniosek zostanie uznany za działanie we własnym interesie, ale wnioskodawca mimo to ma uzasadnioną obawę przed prześladowaniem po powrocie, wymagana jest ochrona międzynarodowa”.

dotyczącej statusu uchodźców, ani dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). W wyżej wymienionych sprawach Trybunał rozważa, czy działalność oportunistyczna może narazić wnioskodawcę na złe traktowanie wbrew art. 3 EKPC⁷⁷⁸. Jednocześnie art. 9 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) zawiera definicję aktów prześladowania w kontekście naruszeń praw człowieka, a art. 9 ust. 1 wyraźnie obejmuje poważne naruszenia podstawowych praw człowieka, w szczególności praw niedorogownych, takich jak te wynikające z art. 3 EKPC. Ze względu na bezwzględny charakter art. 3 EKPC rozróżnienie między „dobrą wiarą” a „złą wiarą” nigdy nie jest rozstrzygające dla ETPC. Zawsze dotyczy tego, czy istnieje rzeczywiste ryzyko naruszenia⁷⁷⁹.

Chociaż TSUE nie wydał jeszcze orzeczenia w tej sprawie, brzmienie art. 4 ust. 3 lit. d) wydaje się wymagać oceny, czy działalność rozpoczęta po przybyciu do państwa członkowskiego powoduje prześladowanie lub poważną krzywdę, **niezależnie** od tego, czy jest prowadzona w dobrej czy złej wierze. Pozostaje faktem, że wnioskodawcy, którzy zaangażowali się w działania mające na celu wyłącznie lub głównie stworzenie warunków koniecznych do ubiegania się o ochronę międzynarodową, są postrzegani jako osoby, na których spoczywa znaczny ciężar dowodowy w odniesieniu do ich wiarygodności⁷⁸⁰. Dychotomia „dobrej wiary”/ „złej wiary” jest jednak istotna z punktu widzenia art. 5 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) (zob. sekcja 1.10.4 poniżej)⁷⁸¹.

⁷⁷⁸ Ponadto nie jest jasne, czy ETPC przywiązuje wagę do kwestii tego, czy działalność rozpoczęta po przybyciu do państwa członkowskiego została sfabrykowana, czy też nie. Można argumentować, że ETPC po prostu stwierdza istnienie ryzyka i w tym kontekście rozważa autentyczność działalności wnioskodawcy.

⁷⁷⁹ ETPC (WI), 2016, *FG przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 777, pkt 156.

⁷⁸⁰ Zob. na przykład Naczelny Sąd Administracyjny (Polska), wyrok z dnia 25 listopada 2015 r., II OSK 769/14, w orzeczeniu w sprawie piątego wniosku obywatela Rosji pochodzącego z Czeczenii – w którym wnioskodawca podniósł nową kwestię dotyczącą tego, że po opuszczeniu kraju pochodzenia stał się wyznawcą Kościoła Sjentologicznego – sąd podkreślił, że wnioskodawca nie podniósł tego faktu w swoich poprzednich wnioskach (złożonych w 2008 i 2010 r.). Zob. też EWCA (Zjednoczone Królestwo), 2008, *YB (Erytrea)*, op. cit., przypis 772, pkt 18, w którym stwierdzono, że „[j]eśli, na przykład, jakiegokolwiek informacje [dotyczące wnioskodawcy] docierające do ambasady mogą wskazywać na to, że wnioskodawca zidentyfikowany na fotografii jest sympatykiem, niewykazującym rzeczywistego zaangażowania w sprawę opozycjonistów, będzie to bezpośrednio związane z kwestią wskazaną w art. 4 ust. 3 lit. d) dyrektywy”; oraz Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 28 października 1999 r., *Danian przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [1999] EWCA Civ 3000, odrzucający „wniosek, że uchodźca *sur place*, który działał w złej wierze, nie podlega Konwencji [dotyczącej statusu uchodźców] i może zostać deportowany do kraju pochodzenia, bez względu na to, że odczuwa mającą podstawy w stanie faktycznym i uzasadnioną obawę przed prześladowaniem z powodów określonych w Konwencji i istnieje rzeczywiste ryzyko, że takie prześladowanie może mieć miejsce. Chociaż jego wiarygodność jest prawdopodobnie niska, a jego wniosek musi zostać poddany rygorystycznej kontroli, nadal jest on uprawniony do ochrony wynikającej z Konwencji [...]” – Lord Justice Buxton. Zob. też Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 27 kwietnia 2012 r., *HM przeciwko Minister for Justice and Law Reform*, [2012] IEHC 176; Hathaway i Foster, *The Law of Refugee Status*, op. cit., przypis 128, s. 88–90; Goodwin-Gill i McAdam, *The Refugee in International Law*, op. cit., przypis 25, s. 83–86; oraz IARLJ, *A manual for refugee law judges relating to the QD and APD*, op. cit., przypis 759, s. 50–51.

⁷⁸¹ Zob. BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 18 grudnia 2008 r., nr [10 C 27.07](#), BVerwG:2008:181208U10C27.07.0 ([tłumaczenie na język angielski](#)) (dalej jako: BVerwG (Niemcy), 2008, nr [10 C 27.07](#) ([tłumaczenie na język angielski](#))), pkt 14 i nast.; BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 24 września 2009 r., nr [10 C 25.08](#), BVerwG:2009:240909U10C25.08.0 (dalej jako: BVerwG (Niemcy), 2009, nr [10 C 25.08](#)), pkt 22 i nast.; oraz VGH Bavaria, wyrok z dnia 13 lutego 2019 r., [8 B 18.30257](#). W odniesieniu do praktyki innych sądów zob. na przykład Rada Stanu (Raad van State) (Niderlandy), wyrok z dnia 11 lutego 2016 r., [201410123/1/V2](#), NL:RVS:2016:435.

W art. 5 ust. 2 i art. 4 ust. 3 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) przewidziano jedynie ograniczone kryteria prawne dotyczące oceny potrzeby ochrony powstałej po przybyciu do państwa członkowskiego. Jeden z zestawów wskaźników mających znaczenie w odniesieniu do oceny autentyczności działalności może dotyczyć tego, jak długo przed złożeniem wniosku o udzielenie azylu dana osoba nawróciła się, przyjęła lub zmieniła swój styl życia/przekonania polityczne lub czy w momencie podjęcia nowej działalności można było przewidzieć, że może to przyczynić się do pozytywnego rozpatrzenia jej wniosku ⁷⁸².

Na podstawie orzecznictwa krajowego i szerszej literatury można zidentyfikować szereg istotnych czynników lub wskaźników (niektóre z nich się pokrywają), o których warto pamiętać przy rozpatrywaniu takich spraw. Określono je w tabeli 35 ⁷⁸³.

Tabela 35: Wskaźniki oceny potrzeby ochrony we wniosku o udzielenie ochrony *sur place* oparte na działalności wnioskodawcy rozpoczętej po ucieczce

Kwestie specyficzne dla wnioskodawcy	(i) Rodzaj działalności rozpoczętej po przybyciu do państwa członkowskiego ⁷⁸⁴
	(ii) Zakres działalności rozpoczętej po przybyciu do państwa członkowskiego ⁷⁸⁵
	(iii) Zakres, w jakim działalność rozpoczęta po przybyciu do państwa członkowskiego stanowi kontynuację przekonań lub poglądów posiadanych w kraju pochodzenia albo jest „całkowicie nowa” ⁷⁸⁶
	(iv) Kwestie dotyczące przekonań politycznych lub religijnych, płci, tożsamości płciowej, orientacji seksualnej itp. ⁷⁸⁷

⁷⁸² ETPC, 2014, *AA przeciwko Szwajcarii*, op. cit., przypis 768, pkt 41.

⁷⁸³ Sprawy, w których korzystanie z mediów społecznościowych stanowiło szczególnie istotną kwestię, wymieniono na końcu sekcji 1.10.3.4 poniżej.

⁷⁸⁴ Pomocne może być na przykład dokonanie rozróżnienia między szeregowymi członkami lub zwolennikami opozycji, z jednej strony, (ponieważ władze państwowe w niektórych krajach pochodzenia nie będą dążyły do wyrządzenia krzywdy szeregowym opozycjonistom lub osobom, które jedynie uczestniczą w wiecu), a ważnymi postaciami opozycji (które w niemal każdym przypadku przyciągają uwagę władz państwowych w kraju pochodzenia), z drugiej strony. Takie wnioski są jednak wysoce kontekstualne, ponieważ władze państwowe w niektórych krajach pochodzenia mogą postrzegać całą społeczność ekspatriantów jako przeciwników. Zob. też odpowiednio, ETPC (WI), 2016, *FG przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 777, pkt 137 i 141.

⁷⁸⁵ Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 1 lutego 2011 r., *BA (demonstranci w Wielkiej Brytanii – ryzyko w przypadku powrotu) Iran CG*, [2011] UKUT 36 (dalej jako: Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2011, *BA (demonstranci w Wielkiej Brytanii – ryzyko w przypadku powrotu) Iran CG*), pkt 64; oraz ETPC (WI), 2016, *FG przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 777, pkt 141.

⁷⁸⁶ RVV/CCE (Belgia), 2015, nr 150.548, op. cit., przypis 793.

⁷⁸⁷ ETPC (WI), 2016, *FG przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 777, pkt 127; oraz UNHCR, *Amicus curiae of the UNHCR on the interpretation and application of „sur place” claims within the meaning of Article 1A(2) of the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees*, 14 lutego 2017 r. (dalej jako: UNHCR, *Amicus curiae on the interpretation and application of „sur place” claims*), pkt 20 i 28.

Kwestie specyficzne dla podmiotu dopuszczającego się prześladowania lub wyrządzającego poważną krzywdę	(v) Czy domniemany podmiot dopuszczający się prześladowania lub wyrządzający poważną krzywdę wie lub mógłby się dowiedzieć o działalności rozpoczętej po przybyciu do państwa członkowskiego ⁷⁸⁸
	(vi) Czy domniemany podmiot dopuszczający się prześladowania lub wyrządzający poważną krzywdę będzie postrzegał działalność rozpoczętą po przybyciu do państwa członkowskiego w sposób negatywny ⁷⁸⁹ oraz czy istnieje uzasadniona obawa lub rzeczywiste ryzyko, że w konsekwencji taki podmiot będzie prześladował wnioskodawcę lub wyrządzi mu poważną krzywdę ⁷⁹⁰
Kwestie specyficzne dla wniosków zawierających element oportunistyczny	(vii) Zakres, w jakim działalność rozpoczęta po przybyciu do państwa członkowskiego ma charakter oportunistyczny ⁷⁹¹
	(viii) Zakres, w jakim dla podmiotów dopuszczających się prześladowania lub wyrządzających poważną krzywdę oczywiste będzie, że działalność ta ma charakter oportunistyczny (oraz – jeżeli faktycznie będzie to oczywiste – czy taki jej charakter ma dla nich znaczenie) ⁷⁹²

W odniesieniu do powyższej tabeli wskaźników poniższe podsekcje dotyczą kwestii specyficznych dla wnioskodawcy (sekcja 1.10.3.1); kwestii specyficznych dla podmiotu dopuszczającego się prześladowania lub wyrządzającego poważną krzywdę (sekcja 1.10.3.2); oraz kwestii specyficznych dla wniosków o udzielenie ochrony *sur place* (sekcja 1.10.3.3). Ostatnia podsekcja dotyczy analizy wniosków o udzielenie ochrony *sur place* obejmujących działalność w mediach społecznościowych (sekcja 1.10.3.4).

1.10.3.1. Kwestie specyficzne dla wnioskodawcy

W odniesieniu do ppkt (i) (**rodzaj działalności rozpoczętej po przybyciu do państwa członkowskiego**) oraz (ii) (**zakres działalności rozpoczętej po przybyciu do państwa członkowskiego**) określonych w tabeli 35 powyżej, odpowiednie pytania będą obejmować następujące kwestie.

- Czy działalność rozpoczęta po przybyciu do państwa członkowskiego ma formę demonstracji, oświadczeń przedstawianych w prasie, postów w mediach społecznościowych itp.?
- Jaki jest zakres działalności (np. częsta/sporadyczna)?
- Czy działalność jest jawna/tajna itp. ⁷⁹³?

⁷⁸⁸ EWCA (Zjednoczone Królestwo), 2008, *YB (Erytrea)*, op. cit., przypis 772, pkt 13 i 18; UNHCR, *Amicus curiae on the interpretation and application of „sur place” claims*, op. cit., przypis 790, pkt 26; oraz Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 96.

⁷⁸⁹ Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2011, *BA (demonstranci w Wielkiej Brytanii – ryzyko w przypadku powrotu) Iran CG*, op. cit., przypis 788, pkt 64.

⁷⁹⁰ EWCA (Zjednoczone Królestwo), 2008, *YB (Erytrea)*, op. cit., przypis 772, pkt 13; Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2011, *BA (demonstranci w Wielkiej Brytanii – ryzyko w przypadku powrotu) Iran CG*, op. cit., przypis 788, pkt 64; RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 10 sierpnia 2015 r., nr 150.548 (dalej jako: RVV/CCE (Belgia), 2015, nr 150.548); Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 28 maja 2009 r., *FV przeciwko Refugee Appeals Tribunal and Another*, [2009] IEHC 268 (dalej jako: Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), 2009, *FV przeciwko Refugee Appeals Tribunal and Another*), pkt 37; ETPC (Wł), 2016, *FG przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 777, pkt 123; Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 96; Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 6*, op. cit., przypis 780, pkt 36; oraz UNHCR, *Amicus curiae on the interpretation and application of „sur place” claims*, op. cit., przypis 790, pkt 26 i 29.

⁷⁹¹ EWCA (Zjednoczone Królestwo), 2008, *YB (Erytrea)*, op. cit., przypis 769, pkt 13; Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), 2009, *FV przeciwko Refugee Appeals Tribunal and Another*, op. cit., przypis 793, pkt 37; oraz UNHCR, *Amicus curiae on the interpretation and application of „sur place” claims*, op. cit., przypis 790, pkt 26.

⁷⁹² ETPC (Wł), 2016, *FG przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 777, pkt 123.

⁷⁹³ Tamże, pkt 141.

Jeśli taką działalność uznaje się za marginalną, może to oznaczać, że władze w kraju pochodzenia nie mają wiedzy na jej temat. Ewentualnie może to oznaczać, że władze mają wiedzę na temat takiej działalności, ale nie będą jej postrzegać w sposób negatywny lub, jeśli tak ją postrzegają, że nie istnieje rzeczywiste ryzyko, iż wnioskodawca będzie prześladowany lub dozna poważnej krzywdy. Podobnie jak w przypadku wszystkich czynników kluczowe znaczenie mają informacje o kraju pochodzenia (IKP). Na przykład w odniesieniu do niektórych krajów IKP mogą wskazywać, że kwestia tego, czy przeciwników postrzega się jako wysoko czy nisko postawionych, ma bardzo duże znaczenie dla oceny ryzyka⁷⁹⁴. W innych krajach IKP mogą wskazywać, że władze postrzegają **wszystkich** przeciwników w sposób negatywny.

W odniesieniu do ppkt (iii) (**zakres, w jakim działalność rozpoczęta po przybyciu do państwa członkowskiego stanowi kontynuację przekonań lub poglądów posiadanych w kraju pochodzenia albo jest „całkowicie nowa”**) określonego w tabeli 35 powyżej, w przypadku niektórych reżimów kwestia tego, czy działalność rozpoczęta przez wnioskodawcę po przybyciu do państwa członkowskiego ma charakter stały, może mieć kluczowe znaczenie. W przypadku innych reżimów podjęcie działalności rozpoczętej po przybyciu do państwa członkowskiego tylko raz będzie miało wystarczająco poważny charakter⁷⁹⁵.

W odniesieniu do ppkt (iv) określonego w tabeli 35 powyżej (**kwestie dotyczące przekonań politycznych lub religijnych, płci, tożsamości płciowej, orientacji seksualnej itp.**), nawet jeśli władze kraju pochodzenia nie zidentyfikowały wcześniej wnioskodawcy, sposób, w jaki wnioskodawca spędził czas w państwie przyjmującym, może mieć duży wpływ na to, czy władze w kraju pochodzenia zidentyfikują go lub zidentyfikowały i narażą go na prześladowanie lub poważną krzywdę w przypadku powrotu. Na przykład, jeśli wnioskodawca nawrócił się na inną religię w państwie przyjmującym i uwzględnienie tej kwestii w jego życiu lub działaniach jest istotne z punktu widzenia nowej tożsamości religijnej⁷⁹⁶ gdziekolwiek będzie mieszkał od tego momentu, może to narażać go na ryzyko w przypadku powrotu. Austriacki Najwyższy Sąd Administracyjny stwierdził, że w przypadku afgańskich kobiet, które przyjęły „zachodni styl życia”, który byłby postrzegany jako naruszający obyczaje społeczne w Afganistanie i stał się fundamentalną częścią ich tożsamości, konieczność ukrywania przez nie tego faktu stanowiłaby prześladowanie⁷⁹⁷.

Ponadto, nawet jeśli uzna się, że po powrocie wnioskodawca nie będzie otwarcie wyrażać swoich przekonań lub poglądów, niekoniecznie będzie to oznaczało koniec sprawy. TSUE stwierdził, że nie można oczekiwać od wnioskodawców ukrywania swoich przekonań religijnych lub swojej orientacji seksualnej⁷⁹⁸. Z drugiej strony, wykazanie przez wnioskodawcę, że przyjął on np. nowe przekonania polityczne lub religijne, może być niewystarczające. Jeśli na przykład przyjął on takie przekonania wyłącznie lub głównie jako narzędzie służące stworzeniu warunków koniecznych do ubiegania się o ochronę międzynarodową, wówczas

⁷⁹⁴ Zob. na przykład *RVV/CCE* (Belgia), 2015, nr 150.548, op. cit., przypis 793, w którym stwierdzono, że pozycja wnioskodawcy jako działacza opozycji w Belgii, w połączeniu z jego wysoką pozycją w kraju pochodzenia, sprawiła, że władze tego kraju zostałyby poinformowane lub bez trudu pozyskałyby informacje na temat jego działalności politycznej w Belgii. Biorąc pod uwagę IKP wskazujące, że osoby publicznie rozpoznawalne, które mogą zwrócić uwagę władz, mogą mieć uzasadnioną obawę przed prześladowaniem, Rada uznała wnioskodawcę za uchodźcę, pkt 6.5.3–6.5.4 i 6.7.

⁷⁹⁵ *RVV/CCE* (Belgia), 2015, nr 150.548, op. cit., przypis 793.

⁷⁹⁶ Zob. na przykład Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 20 lutego 2020 r., *PS (chrześcijaństwo – ryzyko) Iran CG*, [2020] UKUT 46, pkt 111.

⁷⁹⁷ VwGH (Austria), wyrok z dnia 22 marca 2017 r., *Ra 2016/18/0388*, AT:VWGH:2017:RA2016180388.L00.

⁷⁹⁸ TSUE (WJ), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 78–80; oraz TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 31, pkt 74–76. Zob. też sekcja 1.5.5.

można stwierdzić, że w rzeczywistości nie będzie starał się wyrazić tych przekonań po powrocie i nie powstaje kwestia tego, czy będzie je ukrywać⁷⁹⁹. Dotyczy to kwestii wniosków zawierających element oportunistyczny (zob. sekcja 1.10.3.3 poniżej).

Wnioski oparte na działalności rozpoczętej po ucieczce są zwykle oparte na działalności wnioskodawcy, ale wniosek może być również oparty na pośredniej działalności osób trzecich. Dzieje się tak na przykład wtedy, gdy działalność polityczna osób trzecich powoduje ryzyko prześladowania wnioskodawcy lub doznania przez niego poważnej krzywdy w wyniku powiązania z tymi osobami trzecimi na podstawie przypisanych przekonań politycznych⁸⁰⁰. Pojęcie przypisywania nieprzychylnych przekonań politycznych przez państwo obywatelstwa lub państwo poprzedniego miejsca stałego zamieszkania ma znaczenie również w przypadku wniosków o udzielenie ochrony *sur place*, w przypadku gdy wnioskodawca jest narażony na ryzyko prześladowania lub doznania poważnej krzywdy w związku z niedozwolonym wyjazdem lub pobytem za granicą (*Republikflucht*)⁸⁰¹. Zgodnie z tą praktyką, jeśli sankcja nakładana w związku z nielegalnym podróżowaniem za granicę stanowi akt prześladowania zgodnie z art. 9 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), a kraj pochodzenia traktuje wyjazd lub pobyt za granicą jako przypisane przekonanie polityczne będące wyrazem nielojalności lub oporu, kryteria zawarte w definicji uchodźcy są spełnione⁸⁰². Jeśli kraj pochodzenia nakłada surowe sankcje za ubieganie się o udzielenie azylu za granicą (z powodu przekonań politycznych wynikających ze złożenia wniosku o udzielenie azylu za granicą), sam akt ubiegania się o udzielenie ochrony międzynarodowej również może, w szczególnych okolicznościach, prowadzić do powstania potrzeby ochrony międzynarodowej po przybyciu do państwa członkowskiego⁸⁰³.

⁷⁹⁹ Na przykład austriacki Najwyższy Sąd Administracyjny orzekł, że jeśli wnioskodawca przeszedł na inną religię wyłącznie z powodów oportunistycznych, zasadniczo nie można oczekiwać, że po powrocie do kraju pochodzenia zaangażuje się w działalność religijną stanowiącą dla niego zagrożenie. Ponadto nie można zakładać, że musiałby on ukrywać swoją tożsamość religijną; zob. VwGH (Austria), wyrok z dnia 12 czerwca 2020 r., [Ra 2019/18/0440](#), AT:VWGH:2020:RA2019180440.L00.

⁸⁰⁰ Zob. na przykład AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 19 maja 2008 r., [HS \(osoba podejrzana o terroryzm – ryzyko\) Algieria CG](#), [2008] UKAIT 00048, pkt 126. Więcej informacji szczegółowych znajduje się w Zimmermann, A. i Mahler, C., [w:] Zimmermann (red.), *The 1951 Convention and Protocol: A Commentary*, op. cit., przypis 168, s. 325–329; oraz Hathaway i Foster, *The Law of Refugee Status*, op. cit., przypis 128, s. 77. Zob. też sekcja 1.6 dotycząca powodów prześladowania. Zob. też Sąd Najwyższy (Tribunal Supremo) (Hiszpania), wyrok z dnia 24 lutego 2010 r., nr 429/2007 ([streszczenie w języku angielskim](#)), dotyczący Marokańczyka, który zdezerterował z sił zbrojnych i któremu przyznano status uchodźcy w Hiszpanii. Sąd Najwyższy utrzymał w mocy jego status uchodźcy, nie na podstawie uzasadnionej obawy z powodu jego działalności jako oficera armii w kraju pochodzenia, ale na podstawie tego, jak władze Maroka manipulowały jego wizerunkiem w mediach w celu obrony interesów narodowych i zademonstrowania obecnych napiętych stosunków politycznych między Marokiem a Hiszpanią. Sąd utrzymał w mocy jego status na podstawie przypisywanych przekonań politycznych, w którym to przypadku istnienie rzeczywistej działalności politycznej nie jest wymagane. Zob. Sąd Najwyższy (Tribunal Supremo) (Hiszpania), wyrok z dnia 24 lutego 2010 r., nr 429/2007 ([streszczenie w języku angielskim](#)).

⁸⁰¹ Grahl-Madsen, A., „International refugee law today and tomorrow”, *Archiv des Völkerrechts*, t. 20, nr 4, 1982, s. 421.

⁸⁰² Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, s. 77.

⁸⁰³ Zob. na przykład RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 28 stycznia 2009 r., nr 22.144; lub Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 13 kwietnia 2011 r., [RM \(Zimbabwe\) przeciwko Secretary of State for the Home Department](#), [2011] EWCA Civ 428. Zob. na przykład inny pogląd w AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 7 października 2005 r., [AA \(przymusowe powroty do Zimbabwe\) Zimbabwe CG](#), [2005] UKAIT 144, pkt 35–36. Przykładem sprawy, w której uznano, że **nie** istniało takie ryzyko, jest Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 2 czerwca 2015 r., [BM i inni \(osoby powracające będące przestępcami i niebędące przestępcami\) DR Konga CG](#), [2015] UKUT 293. Więcej informacji szczegółowych znajduje się w: Hathaway i Foster, *The Law of Refugee Status*, op. cit., przypis 128, s. 77–80.

1.10.3.2. Kwestie specyficzne dla podmiotu dopuszczającego się prześladowania lub wyrządzającego poważną krzywdę

Rozważając kwestie specyficzne dla podmiotów dopuszczających się prześladowania, należy pamiętać, że podmioty te obejmują wszystkie podmioty w rozumieniu art. 6 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). W związku z tym w niektórych przypadkach należy rozważyć, czy podmioty niepaństwowe monitorują działalność wnioskodawców z ich kraju pochodzenia rozpoczętą po przybyciu do państwa członkowskiego lub w inny sposób dowiedziałyby się o takiej działalności oraz czy podmioty wymienione w art. 6 lit. a) i b) chcą i mogą zapewnić ochronę przed prześladowaniem lub poważną krzywdą ze strony podmiotów niepaństwowych.

W odniesieniu do ppkt (v) określonego w tabeli 35 powyżej dotyczy to kwestii tego, **czy domniemany podmiot dopuszczający się prześladowania lub wyrządzający poważną krzywdę wie lub mógłby się dowiedzieć o działalności rozpoczętej po przybyciu do państwa członkowskiego**⁸⁰⁴. Identyfikacja będzie często kluczowym wskaźnikiem, ponieważ jeśli dowody wskazują, że wnioskodawca nie zostanie zidentyfikowany, to najprawdopodobniej ani rodzaj ani charakter działalności rozpoczętej po przybyciu do państwa członkowskiego nie będzie miał znaczenia. Sytuacja może być jednak inna w przypadku osoby, która na przykład regularnie uczęszczała do kościoła/meczetu/świątyni w państwie członkowskim, ale fakt ten nie jest znany władzom kraju pochodzenia. Takie postępowanie może mieć znaczenie dla oceny:

- tego, czy po powrocie przestrzeganie określonych praktyk religijnych ma szczególne znaczenie dla danej osoby w celu zachowania jej tożsamości religijnej;
- tego czy po powrocie osoba ta zaangażowałaby się w praktyki religijne, które naraziłyby ją na rzeczywiste ryzyko prześladowania lub doznania poważnej krzywdy⁸⁰⁵.

Identyfikacja zawsze będzie kwestią uwzględniającą okoliczności faktyczne. Może się na przykład zdarzyć, że władze w kraju pochodzenia wnioskodawcy monitorują działalność rozpoczętą po przybyciu do państwa członkowskiego, ale niekoniecznie będzie to oznaczać, że dostrzegą daną działalność. Jeśli na przykład dana działalność ma charakter jednorazowy lub marginalny (skrajnym przykładem może być wymiana kilku prywatnych wiadomości w mediach społecznościowych w ciągu jednego dnia), decydenci mogą w uzasadniony sposób przyjąć, że nie zostanie ona dostrzeżona⁸⁰⁶.

Istotna z punktu widzenia identyfikacji może być również kwestia tego, czy podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę są w stanie

⁸⁰⁴ Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 96.

⁸⁰⁵ TSUE (WJ), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 70.

⁸⁰⁶ Zob. na przykład w odniesieniu do obu tych kwestii: AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 28 kwietnia 2009 r., *TL i inni (działalność rozpoczęta po przybyciu do państwa członkowskiego – ryzyko) Birma przeciwko Secretary of State for the Home Department CG*, [2009] UKAIT 00017, oraz AIT (Urząd Apelacyjny ds. Imigracji) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 1 września 2008 r., *LM (ryzyko w przypadku powrotu) Demokratyczna Republika Konga (Congo-Brazzaville) przeciwko Secretary of State for the Home Department CG*, [2008] UKAIT 00064, ustalenie w pkt 112: „Test służący określeniu, czy istnieje rzeczywiste ryzyko, nadal zależy od pochodzenia i profilu danej osoby, w tym w szczególności od zakresu jej zaangażowania politycznego oraz od tego, czy zwróciła lub może zwrócić na siebie uwagę władz”.

zidentyfikować działalność wnioskodawcy rozpoczętą po przybyciu do państwa członkowskiego⁸⁰⁷. Istotne pytania mogą obejmować następujące kwestie.

- Czy mają odpowiednie zasoby?
- Czy reżim prowadzi nadzór/monitoring?

Jeśli chodzi o monitorowanie aktywności w mediach społecznościowych, inne istotne pytania mogą obejmować następujące kwestie.

- Czy posiadają one wiedzę techniczną i zasoby ludzkie, aby podjąć działania wykraczające poza treść nagłówków prasowych?
- Czy reżim naprawdę zamierza poświęcać czas i zasoby na przeglądanie mediów społecznościowych i kont internetowych?
- Ewentualnie, czy – jak argumentowano w niektórych kontekstach – stworzą mechanizm powrotu, który będzie wymagał od powracających podania ich haseł do kont w mediach społecznościowych itp.?

Kolejnym wskaźnikiem (ppkt (vi) określony w tabeli 35 powyżej) – ściśle powiązany z pierwszym – jest to, **czy domniemany podmiot dopuszczający się prześladowania lub wyrządzający poważną krzywdę będzie postrzegał działalność rozpoczętą po przybyciu do państwa członkowskiego w sposób negatywny oraz czy istnieje uzasadniona obawa lub rzeczywiste ryzyko, że w konsekwencji taki podmiot będzie prześladował wnioskodawcę lub wyrządzi mu poważną krzywdę**⁸⁰⁸. Zakładając, że istnieje prawdopodobieństwo, iż podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę już wiedzą lub dowiedzą się o działalności wnioskodawcy rozpoczętej po przybyciu do państwa członkowskiego, wówczas ma to znaczenie tylko w przypadku ich negatywnej reakcji. Czasami kwestię tę ujmuje się w ramach pytania „Czy władze kraju pochodzenia wykażą nieprzychylnie zainteresowanie taką działalnością rozpoczętą po przybyciu do państwa członkowskiego?” Na przykład, jeśli kraj pochodzenia jest demokracją liberalną, która zdecydowanie popiera wolność słowa, jego władze mogą w ogóle nie zważać na działalność rozpoczętą po przybyciu do państwa członkowskiego, chyba że postrzega się ją jako działalność terrorystyczną itp. W innym scenariuszu władze mogą tolerować krytykę osób przebywających na uchodźstwie, o ile nie ma to wpływu na politykę krajową. Ewentualnie dany reżim mógł praktycznie pozbawić swoich obywateli dostępu do internetu⁸⁰⁹. Jeśli jednak wiadomo, że reżim żąda np. podania haseł komputerowych po powrocie, może to

⁸⁰⁷ Zob. na przykład Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 27 maja 2021 r., *KK i RS (działalność rozpoczęta po przybyciu do państwa członkowskiego, ryzyko) Sri Lanka CG*, [2021] UKUT 130 (dalej jako: Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2021, *KK i RS (działalność rozpoczęta po przybyciu do państwa członkowskiego, ryzyko) Sri Lanka CG*), pkt 406–415.

⁸⁰⁸ Zob. na przykład Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 6*, op. cit., przypis 780, pkt 36. W tych wytycznych podkreślono, że działalność „we własnym interesie” może nie powodować uzasadnionej obawy przed prześladowaniem, jeśli „oportunistyczny charakter takiej działalności będzie oczywisty dla wszystkich, w tym władz, a ewentualny powrót danej osoby nie spowoduje poważnych negatywnych konsekwencji”. Dodano jednak, co następuje: „W każdych okolicznościach należy jednak rozważyć konsekwencje powrotu do kraju pochodzenia i każdą potencjalną krzywdę, które mogą uzasadnić nadanie statusu uchodźcy”. Zob. też Hathaway i Foster, *The Law of Refugee Status*, op. cit., przypis 128, s. 90; Goodwin-Gill i McAdam, *The Refugee in International Law*, op. cit., przypis 22, s. 84; oraz IARLJ, *A manual for refugee law judges relating to the QD and APD*, op. cit., przypis 759, s. 50–51. Zob. też odpowiednio, ETPC (WI), 2016, *FG przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 777, pkt 144–158.

⁸⁰⁹ Zob. na przykład, US Department of State, *Iran 2019 Human Rights Report*, w którym stwierdzono: „Rząd w dalszym ciągu wdrażał Narodową Sieć Informacyjną (NIN, znana również jako SHOMA). Jak opisuje Freedom House, SHOMA umożliwiła rządowi ograniczenie prędkości zagranicznych połączeń internetowych w okresach wrażliwych politycznie, odłączenie sieci od globalnych treści internetowych i zakłócenie działania narzędzi do obchodzenia prawa”.

wskazywać, że nadal jest zaniepokojony treściami publikowanymi przez jego obywateli za granicą, nawet jeśli rutynowo blokuje zagraniczne strony internetowe ⁸¹⁰.

Pojawiające się tutaj pytania mogą obejmować następujące kwestie.

- Czy istnieje uzasadniona obawa przed prześladowaniem lub rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy w przypadku zidentyfikowania wnioskodawcy?
- Czy podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę tolerowałyby taką działalność?
- Czy podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę będą postrzegać taką działalność w negatywny sposób, jeśli będą wiedzieć, że istnieje znaczny poziom działalności rozpoczętej po przybyciu do państwa członkowskiego o charakterze oportunistycznym?

Nawet jeśli decydent uzna, że podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę **zidentyfikują** wnioskodawcę i **będą go postrzegać** w sposób negatywny, **nadal konieczne jest ustalenie uzasadnionej obawy przed prześladowaniem lub rzeczywistego ryzyka doznania poważnej krzywdy**. Państwowe służby bezpieczeństwa mogą być na przykład skłonne do wyrządzenia krzywdy po powrocie wyłącznie osobom, które uznają za wysoko postawionych aktywistów lub poważnych przeciwników. Służby bezpieczeństwa mogą przeprowadzać proces filtrowania – wykorzystując informatorów lub monitoring. Mogą prowadzić listę i dopuszczać się aktów prześladowania lub wyrządzać poważną krzywdę wyłącznie osobom znajdującym się na liście (w przypadku ich powrotu).

1.10.3.3. Kwestie specyficzne dla wniosków zawierających element oportunistyczny

Wskaźnik (vii) określony w tabeli 35 powyżej jest istotny tylko wtedy, gdy uzna się, że wniosek zawiera element oportunistyczny. Jeśli tak, należy rozważyć **zakres, w jakim działalność rozpoczęta po przybyciu do państwa członkowskiego ma charakter oportunistyczny** ⁸¹¹.

Być może najlepiej będzie traktować działalność rozpoczętą po przybyciu do państwa członkowskiego jako continuum, w którym na jednym końcu znajduje się działalność całkowicie autentyczna, a na drugim końcu całkowicie oportunistyczna. W art. 4 ust. 3 lit. d) zasugerowano takie continuum, przynajmniej w zakresie, w jakim odnosi się ono do działalności prowadzonej „wyłącznie lub głównie” w celu [...]”. Sformułowanie to wskazuje również, że to, czy cel jest „wyłączny lub główny” może być istotną kwestią. Jeśli czyjaś działalność rozpoczęta po przybyciu do państwa członkowskiego nie jest całkowicie oportunistyczna, bardzo ważne będzie, aby nie przeoczyć autentycznych aspektów. Jak zauważył norweski Sąd Najwyższy, pod względem dowodowym może być trudno uzasadnić motyw danej osoby do angażowania się w działalność, która może powodować ryzyko prześladowania, a wnioskodawcy ubiegający się o ochronę międzynarodową mają prawo do angażowania się w działalność polityczną poza krajem pochodzenia ⁸¹².

⁸¹⁰ *The Washington Post*, „Iranians protested. Then, the internet was cut, in a new global pattern of digital crackdown” [Irańczycy protestowali. Następnie internet został odcięty w ramach nowego globalnego wzorca represji cyfrowych], 21 listopada 2019 r., donosi, że władze Iranu opracowały własny krajowy internet znany jako krajowa sieć informacji, który stał się swoistą „furtką”, dzięki której Irańczycy uzyskują dostęp do sieci globalnych.

⁸¹¹ Zob. na przykład ETPC (WI), 2016, *FG przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 777, pkt 123; oraz ETPC, 2014, *AA przeciwko Szwajcarii*, op. cit., przypis 768, pkt 41.

⁸¹² Sąd Najwyższy (Høyesterett) (Norwegia) wyrok z dnia 17 marca 2017 r., *HR-2017-569-A* (streszczenie w języku angielskim).

Wskaźnik (viii) określony w tabeli 35 powyżej dotyczy **zakresu, w jakim dla podmiotów dopuszczających się prześladowania lub wyrządzających poważną krzywdę oczywiste będzie, że działalność ta ma charakter oportunistyczny (oraz – jeżeli faktycznie będzie to oczywiste – czy taki jej charakter ma dla nich znaczenie)**. Jedno z kluczowych pytań w tym kontekście może brzmieć: „Czy podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę w kraju pochodzenia będą zainteresowane tym, że dana działalność była oportunistyczna i nieszczerą?”⁸¹³.

1.10.3.4. Działalność rozpoczęta po przybyciu do państwa członkowskiego i korzystanie z mediów społecznościowych

W kontekście przypadków dotyczących ochrony *sur place* związanych z wykorzystaniem mediów społecznościowych może zaistnieć potrzeba, w powyższych ramach, uwzględnienia wskaźników, które są bardziej specyficzne dla tego kontekstu⁸¹⁴.

Tabela 36 zawiera wskaźniki bardziej specyficzne dla przypadków związanych z wykorzystaniem mediów społecznościowych i stron internetowych.

Tabela 36: Wskaźniki specyficzne dla działalności rozpoczętej po przybyciu do państwa członkowskiego, w ramach której wykorzystuje się Facebooka lub inne platformy mediów społecznościowych

Trwałość	Jak długo będzie dostępny post? Jak długo był on dostępny?
Widoczność	W jakiej formie widoczna będzie taka działalność (ustawienia publiczne/ prywatne, znajomi, „udostępnienia”, „polubienia”)? ⁸¹⁵
Podatność	Jak łatwo konto mogło zostać zmienione, aby informacje przedstawione jako dowody, nie odzwierciedlały zawartości prawdziwego konta?
Wiarygodność	Skąd decydent ma wiedzieć, że przekazywane informacje naprawdę pochodzą z wiarygodnego profilu wnioskodawcy w mediach społecznościowych?
Dochodzenia państwowe	Co wiadomo o poziomie zainteresowania państwowych sił bezpieczeństwa mediami społecznościowymi? Czy monitorują one działania expatriantów, korzystają z profili „fałszywych znajomych” itp.? Jakie jest prawdopodobieństwo, że po powrocie zostaną przeprowadzone dochodzenia itp. (np. podczas których wymagane będzie podanie haseł do kont w mediach społecznościowych)?

Przy rozważaniu takich wskaźników pomocne może być rozróżnienie między tymi, które dotyczą badania okoliczności wnioskodawcy, a tymi, które odnoszą się do podmiotu dopuszczającego się prześladowania lub wyrządzającego poważną krzywdę.

W odniesieniu do wnioskodawcy istotne pytania mogą obejmować następujące kwestie.

⁸¹³ Uznane za istotny czynnik przez Hailbronner i Thym (red.), *EU Asylum and Immigration Law: A Commentary*, op. cit., przypis 185, s. 1145, cytat z: EWCA (Zjednoczone Królestwo), 2008, *YB (Erytrea)*, op. cit., przypis 772, pkt 13. Zob. też podejście Wyższego Trybunału (Zjednoczone Królestwo) do oportunistycznego nawracania na chrześcijaństwo w sprawach dotyczących Irańczyków w: Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2020, *PS (chrześcijaństwo – ryzyko) Iran CG*, op. cit., przypis 799, pkt 112–116.

⁸¹⁴ Niniejsza podsekcja w dużej mierze opiera się na materiałach opracowanych przez Juliana Phillipsa na potrzeby wirtualnego seminarium IARMJ na temat wniosków o udzielenie ochrony *sur place*, które odbyło się na przełomie maja i czerwca 2020 r.

⁸¹⁵ Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2020, *PS (chrześcijaństwo – ryzyko) Iran CG*, op. cit., przypis 799, stwierdził, że w kontekście chrześcijan powracających do Iranu „jedną z okoliczności obciążających zidentyfikowanych w źródłach jest »jawna« aktywność w mediach społecznościowych: musiałaby ona odzwierciedlać osobiste zaangażowanie danej osoby, a nie na przykład zwykłe »polubienie« postów innych osób” (pkt 116).

- Skąd decydenci mogą mieć pewność, że konto w mediach społecznościowych jest autentyczne i stanowi prawdziwy zapis historyczny tego, co zostało opublikowane przez wnioskodawcę?
- Czy osoby fizyczne mogą usunąć swoje konto?
- Jak łatwo konto mogło zostać zmienione?

W odniesieniu do podmiotów dopuszczających się prześladowania lub wyrządzających poważną krzywdę ważne może być zadanie następujących pytań.

- Czy rząd kraju pochodzenia lub odpowiednie niepaństwowe podmioty dopuszczające się prześladowania mają możliwość monitorowania aktywności w mediach społecznościowych?
- Czy będą negatywnie postrzegać wpisy w mediach społecznościowych krytyczne wobec swojego rządu lub źle traktować publikujących je obywateli?
- Z jakich portali społecznościowych korzysta się w kraju (Facebook, WeChat itp.)?
- Czy rząd pyta/będzie pytał osoby powracające o korzystanie z mediów społecznościowych?
- W jakim języku zazwyczaj piszą użytkownicy tych portali?

W większości przypadków konieczne może być posiadanie IKP i innych dowodów związanych z aktywnością w mediach społecznościowych.

Jeśli chodzi o orzecznictwo krajowe dotyczące tych kwestii, CNDA (Francja) przyznał status uchodźcy wnioskodawcy z Mauretanii, który był już znanym raperem w swoim kraju pochodzenia. Sąd uznał, że jego aktywność w internecie i na Facebooku po wyjeździe z Mauretanii pogorszyła jego pozycję w oczach władz Mauretanii ⁸¹⁶. W Niemczech Sąd Administracyjny w Dreźnie uznał wenezuelską parę za uchodźców. Sąd zauważył, że byli oni przesłuchiwanymi przez wenezuelskie tajne służby przed uciezką i stwierdził, że ich działalność opozycyjna na uchodźstwie najprawdopodobniej byłaby znana tajnym służbom ze względu na jej upublicznienie w mediach społecznościowych ⁸¹⁷. Sąd Administracyjny w Hanowerze uznał wnioskodawcę z Pakistanu za uchodźcę ze względu na jego aktywne zaangażowanie w demonstracje i inne działania na rzecz niepodległości Beludżystanu podczas przebywania na uchodźstwie. Sąd uznał, że działalność takich osób była szeroko nagłaśniana w mediach społecznościowych i monitorowana przez pakistańskie tajne służby ⁸¹⁸. Wydając wytyczne dotyczące kont na Facebooku i ogólnie dowodów aktywności w mediach społecznościowych, Wyższy Trybunał Zjednoczonego Królestwa w decyzji z 2022 r. ⁸¹⁹ stwierdził, że nawet jeśli wnioskodawca podjął działalność rozpoczętą po przybyciu do państwa członkowskiego w celu sfabrykowania podstaw wniosku o udzielenie ochrony, były one wystarczające, aby stał się on przedmiotem ukierunkowanego nadzoru nad aktywnością w mediach społecznościowych prowadzonego przez władze Iranu. Chociaż sąd nie uwzględnił faktu, że zgodnie z ustalonymi dowodami irańskie władze były w stanie monitorować na szeroką skalę konta w mediach społecznościowych, wykazał, że były one w stanie prowadzić „bardziej skoncentrowane wyszukiwania ad hoc” ograniczające się do osób wzbudzających znaczne nieprzychylnie zainteresowanie ⁸²⁰.

⁸¹⁶ CNDA (Francja), wyrok z dnia 4 lutego 2016 r., *M. S.*, nr 15016079.

⁸¹⁷ VG Dresden, wyrok z dnia 19 grudnia 2019 r., [13 K 2390/18.A.](#)

⁸¹⁸ VG Hannover, wyrok z dnia 25 kwietnia 2019 r., [11 A 12311/17.](#)

⁸¹⁹ Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 20 stycznia 2022 r., [XX \(PJAK – działalność rozpoczęta po przybyciu do państwa członkowskiego – Facebook\) Iran CG, \[2022\] UKUT 23.](#)

⁸²⁰ Tamże, pkt 118 i 121.

1.10.4. Kolejne wnioski (art. 5 ust. 3)

Art. 5 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Bez uszczerbku dla Konwencji [dotyczącej statusu uchodźców] państwa członkowskie mogą postanowić, że wnioskodawcy, który złożył kolejny wniosek, nie nadaje się statusu uchodźcy, jeśli ryzyko prześladowania wynika z okoliczności wywołanych celowo przez samego wnioskodawcę po opuszczeniu kraju pochodzenia.

W przeciwieństwie do art. 5 ust. 1 i 2, art. 5 ust. 3 jest **przepisem fakultatywnym**. Dotyczy on wyłącznie kolejnych wniosków i statusu uchodźcy. W przepisie dano państwom członkowskim możliwość nie nadawania statusu uchodźcy wnioskodawcy:

- który złożył kolejny wniosek ⁸²¹; **oraz**
- w przypadku którego „ryzyko prześladowania wynika z okoliczności wywołanych celowo przez samego wnioskodawcę po opuszczeniu kraju pochodzenia” ⁸²².

Oba te warunki muszą być spełnione.

Na podstawie pierwszego warunku przepis ten odnosi się wyłącznie do wnioskodawców, którzy złożyli już wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej w tym samym państwie członkowskim i których wniosek został odrzucony po podjęciu ostatecznej decyzji lub względem których cofnięto następnie status ochrony międzynarodowej ⁸²³.

Na podstawie drugiego warunku jego zakres stosowania ogranicza się do sytuacji, w których „ryzyko prześladowania wynika z okoliczności **wywołanych** celowo przez samego wnioskodawcę po opuszczeniu kraju pochodzenia” (wyróżnienie dodane). W związku z tym nie ma on zastosowania do zmiany okoliczności w kraju pochodzenia, jakie zaszły między pierwszym wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej a kolejnym takim wnioskiem, gdy zmiana ta nie jest związana z wnioskodawcą.

Z interpretacji art. 5 ust. 3 w związku z art. 5 ust. 2 i art. 4 ust. 3 lit. d) wynika co następuje: jeżeli działania wnioskodawcy od chwili opuszczenia kraju pochodzenia stanowią kontynuację jego działań sprzed opuszczenia kraju pochodzenia (których nie uznano za wystarczające w przypadku pierwszego wniosku o udzielenie azylu), nie można odrzucić wniosku na podstawie art. 5 ust. 3. W takim przypadku ryzyko prześladowania wnioskodawcy istotnie nie wynikało „wyłącznie lub głównie” z okoliczności wywołanych celowo przez samego wnioskodawcę po opuszczeniu kraju pochodzenia.

⁸²¹ W wyroku TSUE z 20 maja 2021 r. LR [przeciwko Bundesrepublik Deutschland](#), C-8/20, EU:C:2021:404 Trybunał orzekł, że „Pojęcie »kolejnego wniosku« zostało zdefiniowane w art. 2 lit. q) [dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] jako oznaczające następny wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej, z którym występuje się po tym, jak została podjęta ostateczna decyzja w odniesieniu do poprzedniego wniosku” (pkt 34).

⁸²² Należy zauważyć, że pojęcie „kolejnego wniosku” zdefiniowano w art. 2 lit. q) dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona). Zob. też art. 33 ust. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona) w odniesieniu do jego znaczenia w kontekście wniosków niedopuszczalnych oraz art. 40 dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona) w odniesieniu do procedur dotyczących kolejnych wniosków.

⁸²³ Zob. art. 2 lit. q) dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona); EASO, [Procedury azylowe i zasada non-refoulement – analiza sądowa](#), 2018, sekcja 5.2.2.4.

Słowo „normally” (użyte w angielskiej wersji dyrektywy, „co do zasady”) można interpretować dwojako.

Z jednej strony niektóre państwa członkowskie stoją na stanowisku, że przepisem tym ustanowiono zasadę, zgodnie z którą osobom nie nadaje się statusu uchodźcy, jeżeli spełnione są warunki wynikające z art. 5 ust. 3⁸²⁴, i wprowadziły one ustawowe domniemanie przeciwko nadaniu statusu uchodźcy w przypadku kolejnych „sfabrykowanych” wniosków *sur place*⁸²⁵.

Na przykład niemiecki Federalny Sąd Administracyjny, opierając się w znacznym stopniu na wspólnym stanowisku Rady z dnia 4 marca 1996 r.⁸²⁶, orzekł, że stworzenie ryzyka prześladowania za sprawą działań podejmowanych po ucieczce, jeżeli miało ono miejsce po pierwszym postępowaniu azylowym, powinno wchodzić w zakres **podejrzenia o nadużycie**⁸²⁷. **Kluczową datą** umożliwiającą zastosowanie tej zasady jest dzień podjęcia (niekorzystnej) ostatecznej decyzji w poprzednim postępowaniu. Jeżeli wnioskodawca po takiej decyzji stworzył warunki niezbędne do ubiegania się o udzielenie ochrony międzynarodowej, co do zasady zakłada się, że doszło do nadużycia związanego z wnioskiem o ochronę uchodźców. Takie ustawowe domniemanie jest jednak **obalane**, jeżeli wnioskodawca podważy podejrzenie, według którego po odrzuceniu pierwszego wniosku rozpoczął lub nasilił działania podejmowane po ucieczce wyłącznie lub głównie w celu uzyskania statusu uchodźcy⁸²⁸. Specjalną zasadę stosuje się względem **młodych wnioskodawców**, którzy mogą również obalić ustawowe domniemanie dotyczące nadużycia, jeżeli mogą wykazać, że podczas pierwszej procedury przyznawania ochrony międzynarodowej nie byli jeszcze w stanie – ze względu na swój młody wiek i brak dojrzałości – rozwinąć zdecydowanych przekonań politycznych lub innych przekonań⁸²⁹. Niemiecki Federalny Sąd Administracyjny uważa takie stanowisko za zgodne z Konwencją dotyczącą statusu uchodźców⁸³⁰.

Z drugiej strony niektóre sądy argumentują, że interpretację art. 5 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) ogranicza klauzula „Bez uszczerbku dla konwencji [dotyczącej statusu uchodźców]” oraz że w Konwencji dotyczącej statusu uchodźców nie zezwala się na rozróżnienie między potrzebami pojawiającymi się w pierwotnym i kolejnym wniosku⁸³¹. Na przykład Sąd Apelacyjny (dla Anglii i Walii) orzekł, że w art. 5 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania „uznaje się, że oportunistyczne działania *sur place* nie stanowią

⁸²⁴ Zob. Hailbronner i Alt, „Council Directive 2004/83/EC, Articles 1–10”, op. cit., przypis 414, s. 1042. Zob. też Dörig, H., „Commentary on Article 5 Directive 2011/95, para. 12–18”, [w:] Hailbronner i Thym (red.), *EU Asylum and Immigration Law: A Commentary*, op. cit., przypis 185.

⁸²⁵ BVerwG (Niemcy), 2008, nr [10 C 27.07](#) (tłumaczenie na język angielski), op. cit., przypis 784, pkt 14. Zob. też Übersax, P. i Rudin, B. (red.), *Ausländerrecht*, Helbing Lichtenhahn Verlag, Bazylea, 2009, s. 542 (w odniesieniu do Szwajcarii).

⁸²⁶ [Wspólne stanowisko z dnia 4 marca 1996 r. w sprawie jednolitego stosowania pojęcia „uchodźca”](#), op. cit., przypis 188, pkt 59 i nast.

⁸²⁷ BVerwG (Niemcy), 2008, nr [10 C 27.07](#) (tłumaczenie na język angielski), op. cit., przypis 784, pkt 14.

⁸²⁸ Tamże.

⁸²⁹ Zob. na przykład BVerwG (Niemcy), 2009, nr [10 C 25.08](#), op. cit., przypis 784, pkt 22 i nast.

⁸³⁰ BVerwG (Niemcy), 2008, nr [10 C 27.07](#) (tłumaczenie na język angielski), op. cit., przypis 784, pkt 17 i nast.

⁸³¹ Zob. EWCA (Zjednoczone Królestwo), 2008, [YB \(Erytrea\)](#), op. cit., przypis 772, pkt 14, w którym opisano ten przepis jako „dziwny”. Zob. też Hathaway i Foster, *The Law of Refugee Status*, op. cit., przypis 128, s. 84; Goodwin-Gill i McAdam, *The Refugee in International Law*, op. cit., przypis 25, s. 86; Bank, „The transposition of the qualification directive in Germany”, op. cit., przypis 219, s. 125; IARLJ, *A manual for refugee law judges relating to the QD and APD*, op. cit., przypis 759, s. 52; oraz Storey, H., „The EU qualification directive: a brave new world?”, *International Journal of Refugee Law*, t. 20, nr 1, 2008, s. 27.

automatycznej przeszkody dla przyznania azylu”, gdyż wnioskodawcy, którego postępowanie w Zjednoczonym Królestwie miało całkowicie oportunistyczny charakter:

uwierzono już co do jego działań i (prawdopodobnie) nie uwierzono co do jego motywacji. Kwestia, czy jego obawa przed prześladowaniem lub złym traktowaniem związana z tymi działaniami jest uzasadniona, ma zatem charakter obiektywny. Jeżeli jest ona uzasadniona, niedowierzenie mu, gdy twierdzi, że odczuwa obawę, może ograniczyć z przewrotnością ⁸³².

Wyroki ETPC w sprawach *AA przeciwko Szwajcarii* i *FG przeciwko Szwecji* stanowią inne przykłady akceptowania wniosków *sur place* opierających się wyłącznie na działaniach prowadzonych między złożeniem pierwszego wniosku o udzielenie azylu a kolejnych takich wniosków ⁸³³. Należy jednak podchodzić do wyroków w sprawach *AA* i *FG* z ostrożnością, gdyż dotyczą one ochrony przed *odesłaniem* na podstawie art. 3 EKPC, tymczasem w art. 5 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) przewidziano podstawę do odmowy nadania statusu uchodźcy (ochrona przed *odesłaniem* i odmowa nadania statusu uchodźcy to dwie różne rzeczy). Wielu wnioskodawców może ponadto w sposób uzasadniony zmienić lub rozwinąć swoje poglądy po złożeniu pierwszego wniosku ⁸³⁴. Ma to zastosowanie na przykład względem wnioskodawców, którzy w momencie składania swojego pierwszego wniosku o udzielenie azylu byli małoletni ⁸³⁵.

⁸³² EWCA (Zjednoczone Królestwo), 2008, *YB (Erytrea)*, op. cit., przypis 772, pkt 13. Zob. też Rada Stanu (Raad van State) (Niderlandy), nr 201410123/1/V2, op. cit., przypis 784.

⁸³³ ETPC, 2014, *AA przeciwko Szwajcarii*, op. cit., przypis 768, pkt 38–43; oraz ETPC (WI), 2016, *FG przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 777, pkt 144–158.

⁸³⁴ Zob. ETPC (WI), 2016, *FG przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 777, pkt 123.

⁸³⁵ Spotyka się to nawet z akceptacją niemieckiego Federalnego Sądu Administracyjnego. Zob. na przykład jego wyrok: BVerwG (Niemcy), 2009, nr 10 C 25.08, op. cit., przypis 784, pkt 22 i nast.

Część 2. Kwalifikowanie się do objęcia ochroną uzupełniającą

Część 2 składa się z dziewięciu sekcji, jak przedstawiono w tabeli 37.

Tabela 37: Struktura części 2

Sekcja	Tytuł	Strona
2.1	<u>Wprowadzenie</u>	<u>189</u>
2.2	<u>Kto kwalifikuje się do objęcia ochroną uzupełniającą?</u>	<u>192</u>
2.3	<u>Zakres podmiotowy i terytorialny (art. 2 lit. f))</u>	<u>193</u>
2.4	<u>Poważna krzywda (art. 15)</u>	<u>194</u>
2.5	<u>Zasadne wykazanie rzeczywistego ryzyka</u>	<u>243</u>
2.6	<u>Podmioty wyrządzające poważną krzywdę (art. 6)</u>	<u>249</u>
2.7	<u>Podmioty udzielające ochrony przed poważną krzywdą (art. 7)</u>	<u>250</u>
2.8	<u>Ochrona wewnętrzna przed poważną krzywdą (art. 8)</u>	<u>250</u>
2.9	<u>Potrzeba ochrony uzupełniającej powstała po przybyciu do państwa członkowskiego (art. 5)</u>	<u>254</u>

Drzewo decyzyjne dotyczące ochrony uzupełniającej znajdujące się w dodatku A ma na celu m.in. podsumowanie zagadnień omówionych w części 2.

2.1. Wprowadzenie

Ochrona uzupełniająca wywodzi swoją podstawę prawną z prawa pierwotnego UE (art. 78 TFUE). W art. 78 ust. 2 lit. a) i b) TFUE przewidziano przyjęcie „środk[ów] dotyczą[cych] wspólnego europejskiego systemu azylowego obejmującego” nie tylko jednolity status azylu, lecz również „jednolity status ochrony uzupełniającej dla obywateli państw trzecich, którzy nie uzyskawszy azylu europejskiego, wymagają międzynarodowej ochrony”.

W ramach wdrażania art. 78 ust. 2 TFUE celem dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) jest między innymi określenie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej.

Zgodnie z art. 2 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) „ochrona międzynarodowa” oznacza status uchodźcy lub status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej określony w lit. e) i g). Definicja „ochrony międzynarodowej” obejmuje zatem „dwa odrębne systemy ochrony, mianowicie, po pierwsze, status uchodźcy, a po drugie, status ochrony uzupełniającej”⁸³⁶.

W przeciwieństwie do statusu uchodźcy ochrona uzupełniająca nie wynika z Konwencji dotyczącej statusu uchodźców. Jest ona specyficzna dla prawa Unii. Kryteria kwalifikujące do otrzymania ochrony uzupełniającej określone w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wynikają ze „zobowiązań międzynarodowych określonych instrumentami ochrony praw człowieka i z praktyki obowiązującej w państwach członkowskich”⁸³⁷.

⁸³⁶ TSUE, 2014, *HN*, op. cit., przypis 26, pkt 26. Zob. też TSUE, 2018, *Shajin Ahmed*, op. cit., przypis 33, pkt 38.

⁸³⁷ Motyw 34 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

Do najistotniejszych zobowiązań międzynarodowych określonych instrumentami ochrony praw człowieka, które mają znaczenie dla ochrony uzupełniającej, należą art. 2 ust. 1 i art. 3 EKPC, art. 3 ust. 1 Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania oraz art. 7 ICCPR w brzmieniu przedstawionym poniżej ⁸³⁸.

Art. 2 ust. 1 i art. 3 EKPC

2(1). Prawo każdego człowieka do życia jest chronione przez ustawę. Nikt nie może być umyślnie pozbawiony życia, wyjąwszy przypadki wykonania wyroku sądowego skazującego za przestępstwo, za które ustawa przewiduje taką karę.

[...]

3. Nikt nie może być poddany torturom ani niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu.

Artykuł 3 ust. 1 Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania

Żadne Państwo Strona nie może wydalać, zwracać lub wydawać innemu państwu danej osoby, jeżeli istnieją poważne podstawy, by sądzić, że może jej tam grozić stosowanie tortur.

Art. 7 ICCPR

Nikt nie będzie poddawany torturom lub okrutnemu, niehumanitarnemu albo poniżającemu traktowaniu lub karaniu. [...]

Chociaż w instrumentach tych zapisana jest zasada *non-refoulement*, nie przewidziano w nich statusu dla osób, których nie można odesłać. Aby zachować zgodność z tymi zobowiązaniami międzynarodowymi, przed przyjęciem dyrektywy w sprawie kwalifikowania poszczególne państwa członkowskie zapewniły krajowe „uzupełniające” lub „komplementarne” formy ochrony takich osób. W konsekwencji poszczególne państwa członkowskie mają różne systemy ochrony. W związku z tym Komisja wyjaśniła, że wniosek w sprawie dyrektywy w sprawie kwalifikowania „opierał się na zróżnicowanych systemach państw członkowskich i był próbą przyjęcia i dostosowania najlepszych z nich” ⁸³⁹. Normy dotyczące przyznawania statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej i zakresu przyznawanej ochrony

⁸³⁸ Komisja Europejska, wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie kwalifikowania: uzasadnienie, 2001, op. cit., przypis 265, s. 5. W dyrektywie Rady 2005/85/WE z dnia 1 grudnia 2005 r. w sprawie ustanowienia minimalnych norm dotyczących procedur nadawania i cofania statusu uchodźcy w państwach członkowskich (dyrektywie w sprawie procedur azylowych) określono je jako „inne rodzaje ochrony międzynarodowej ze względu na okoliczności określone w art. 15 [dyrektywy w sprawie kwalifikowania]” (art. 3 ust. 3 dyrektywy w sprawie procedur azylowych). Inne istotne postanowienia to Protokoły nr 6 i 13 do EKPC. Zob. Rada Europy, Protokół nr 6 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności dotyczący zniesienia kary śmierci, 28 kwietnia 1983 r.; Protokół nr 13 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, dotyczący zniesienia kary śmierci we wszystkich okolicznościach, 3 maja 2002 r. Znaczenie orzecznictwa ETPC dla wykładni prawa Unii wyjaśniono w publikacji EASO pt. Wprowadzenie do WESA – analiza sądowa, op. cit., przypis 8, s. 73–74.

⁸³⁹ Komisja Europejska, wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie kwalifikowania: uzasadnienie, 2001, op. cit., przypis 265, s. 6.

określone w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) mają zatem na celu doprecyzowanie i skodyfikowanie „istniejących zobowiązań i praktyk międzynarodowych i Wspólnoty [Europejskiej]”⁸⁴⁰.

Część 2 niniejszej analizy sądowej dotyczy wyłącznie kryteriów stosowanych do ustalenia, czy należy uznać wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową za kwalifikujących się do uzyskania ochrony uzupełniającej.

Jak wynika z samego słowa „uzupełniająca” i z motywów 6 i 33 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), „ochrona uzupełniająca ma charakter komplementarny i dodatkowy wobec ochrony uchodźców przewidzianej w konwencji [dotyczącej statusu uchodźców]”⁸⁴¹.

Motywy 6 i 33 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

(6) Konkluzje z Tampere przewidują także, iż przepisy dotyczące statusu uchodźcy należy uzupełnić o środki dotyczące uzupełniających form ochrony, oferujące odpowiedni status każdej osobie potrzebującej takiej ochrony.

[...]

(33) Należy także ustanowić normy dotyczące definicji oraz zakresu statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej. Ochrona uzupełniająca powinna mieć charakter komplementarny i dodatkowy wobec ochrony uchodźców przewidzianej w konwencji [dotyczącej statusu uchodźców].

Fakt, że ochrona uzupełniająca jest komplementarna i dodatkowa, „jest zresztą zgodna z celami określonymi przez art. 78 ust. 2 lit. a) i b) TFUE”⁸⁴².

„[O]soba kwalifikująca się do otrzymania ochrony uzupełniającej” została zdefiniowana w art. 2 lit. f) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)⁸⁴³ odczytywanym w powiązaniu z art. 15 i 17 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)⁸⁴⁴. W odniesieniu do tej definicji TSUE podkreślił w wyroku *HN*, że art. 2 lit. f) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) „zgodnie ze swoim brzmieniem określa osobę kwalifikującą się do ochrony uzupełniającej jako obywatela państwa trzeciego albo bezpaństwowca, który nie kwalifikuje się jako uchodźca”⁸⁴⁵. W związku z tym „[z]astosowanie terminu »uzupełniająca« oraz brzmienie [art. 2 lit. f) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] wskazują, że status ochrony uzupełniającej jest przeznaczony dla obywateli państw trzecich, którzy nie spełniają przesłanek wymaganych do uzyskania statusu uchodźcy”⁸⁴⁶ lecz co do którego, jak wskazano w art. 2 lit. e) dyrektywy w sprawie

⁸⁴⁰ Tamże, s. 6.

⁸⁴¹ TSUE, 2018, *Shajin Ahmed*, op. cit., przypis 33, pkt 39. Zob. też TSUE, wyrok z dnia 30 stycznia 2014 r., *Aboubacar Diakité przeciwko Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, C-285/12, EU:C:2014:39 (dalej jako: TSUE, 2014, *Diakité*), pkt 33; TSUE, 2014, *HN*, op. cit., przypis 29, pkt 32, oraz TSUE (WI), 2016, *Alo i Ossa*, op. cit., przypis 3, pkt 31.

⁸⁴² TSUE, 2014, *HN*, op. cit., przypis 29, pkt 33.

⁸⁴³ Art. 2 lit. f) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) przytoczono w sekcji 2.2 poniżej.

⁸⁴⁴ Zob. też EASO, *Wykluczenie: art. 12 i 17 dyrektywy w sprawie kwalifikowania – analiza sądowa*, wyd. drugie, 2020.

⁸⁴⁵ TSUE, 2014, *HN*, op. cit., przypis 29, pkt 29.

⁸⁴⁶ Tamże, pkt 30.

kwifikowania, „wykazano zasadnie, że jeśli wróci do swojego kraju pochodzenia [...], może mu rzeczywiście grozić poważna krzywda”. Trybunał w dalszym toku wywiódł:

Z rozważań tych wynika, że wniosek o udzielenie ochrony uzupełniającej nie powinien co do zasady być rozpatrywany, zanim właściwy organ nie stwierdzi, iż osoba ubiegająca się o międzynarodową ochronę nie spełnia warunków uzasadniających przyznanie statusu uchodźcy⁸⁴⁷.

W związku z tym zgodnie z przepisami dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona) do oceny potrzeby uzyskania ochrony międzynarodowej wymagane jest jednolite postępowanie, „w ramach którego [państwo członkowskie] rozpatruje wniosek w świetle dwóch form ochrony międzynarodowej, to znaczy ochrony związanej ze statusem uchodźcy i ochrony związanej z ochroną uzupełniającą”⁸⁴⁸. Komplementarny charakter ochrony uzupełniającej odzwierciedlono w art. 10 ust. 2 dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona), w który stanowi: „Rozpatrując wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej, organ rozstrzygający ustala najpierw, czy wnioskodawców można zakwalifikować jako uchodźców, a jeśli nie, czy wnioskodawcy kwalifikują się do objęcia ich ochroną uzupełniającą” (zob. EASO, *Procedury azylowe i zasada non-refoulement – analiza sądowa*, 2018, sekcja 4.2.1).

Kolejność tę odzwierciedlają drzewa decyzyjne przedstawione w dodatku [A](#).

Chociaż ochrona uzupełniająca ma komplementarny i dodatkowy charakter względem ochrony uchodźców, w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stosuje się te same kryteria kwalifikacji zarówno do ochrony uchodźców, jak i ochrony uzupełniającej w stosunku do oceny faktów i okoliczności (art. 4), potrzeby ochrony międzynarodowej powstałej po przybyciu do państwa członkowskiego (art. 5 ust. 1 i 2), podmiotów dopuszczających się prześladowania lub wyrządzających poważną krzywdę (art. 6), podmiotów udzielających ochrony (art. 7) oraz ochrony wewnętrznej (art. 8).

W związku z tym sekcje dotyczące tych tematów w części [2](#) odnoszą się do odpowiednich sekcji w części [1](#) dotyczącej kwalifikacji do objęcia ochroną uchodźców w zakresie w jakim zawarta w niej analiza ma zastosowanie do obu form ochrony.

2.2. Kto kwalifikuje się do objęcia ochroną uzupełniającą?

W art. 2 lit. f) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) termin „osoba kwalifikująca się do otrzymania ochrony uzupełniającej” zdefiniowano w następujący sposób.

⁸⁴⁷ Tamże, pkt 35.

⁸⁴⁸ TSUE, wyrok z dnia 9 lutego 2017 r., [M przeciwko Minister for Justice and Equality, Ireland, Attorney General](#), C-560/14, EU:C:2017:101, pkt 23.

Art. 2 lit. f) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

„osoba kwalifikująca się do otrzymania ochrony uzupełniającej” oznacza obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca, który nie kwalifikuje się do uznania go za uchodźcę, lecz co do którego wykazano zasadnie, że jeśli wróci do swojego kraju pochodzenia, a w przypadku bezpaństwowca – do państwa swojego dawnego miejsca zwykłego pobytu, może mu rzeczywiście grozić poważna krzywda określona w art. 15, i do którego nie ma zastosowania art. 17 ust. 1 i 2 oraz który nie może lub ze względu na takie ryzyko nie chce korzystać z ochrony tego państwa.

Główne różnice między „uchodźcą” a „osobą kwalifikującą się do otrzymania ochrony uzupełniającej” przedstawiono w tabeli 38.

Tabela 38: Główne różnice między uchodźcą a osobą kwalifikującą się do otrzymania ochrony uzupełniającej

„Uchodźca”	„Osoba kwalifikująca się do otrzymania ochrony uzupełniającej”
Art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) ⁸⁴⁹	Art. 2 lit. f) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)
—	„nie kwalifikuje się do uznania go za uchodźcę”
„przebywa poza państwem swojego obywatelstwa”	„jeśli wróci do swojego kraju pochodzenia, a w przypadku bezpaństwowca – do państwa swojego dawnego miejsca zwykłego pobytu”
„na skutek uzasadnionej obawy”	„co do którego wykazano zasadnie, że jeśli wróci [...], może mu rzeczywiście grozić”
„przed prześladowaniem”	„poważna krzywda”
„z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do szczególnej grupy społecznej”	—
„do którego nie ma zastosowania art. 12”	„do którego nie ma zastosowania art. 17 ust. 1 i 2”

Tak jak w przypadku ochrony uchodźców, decyzja w sprawie przyznania ochrony uzupełniającej „powinna opierać się na indywidualnej ocenie [...] w celu ustalenia, czy z uwagi na indywidualną sytuację wnioskodawcy przesłanki przyznania takiego statusu zostały spełnione” (zob. art. 4 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)) ⁸⁵⁰.

2.3. Zakres podmiotowy i terytorialny (art. 2 lit. f))

W definicji osoby kwalifikującej się do otrzymania ochrony uzupełniającej zawartej w art. 2 lit. f) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wyjaśniono, że **zakres podmiotowy** tej dyrektywy jest ograniczony do obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców.

Identyfikacja obywateli państw trzecich (zob. sekcja 1.3.1 powyżej), państwa obywatelstwa (zob. sekcja 1.3.2 powyżej), bezpaństwowości (zob. sekcja 1.3.3 powyżej) i państwa lub państw poprzedniego miejsca stałego zamieszkania w przypadku wnioskodawców

⁸⁴⁹ Art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) został przytoczony w całości w sekcji 1.2 powyżej.

⁸⁵⁰ TSUE, 2018, *Ahmedbekova*, op. cit., przypis 68., pkt 48. Bardziej szczegółowe informacje na temat czynników, które należy uwzględnić – zob. EASO, *Ocena dowodów i wiarygodności – analiza sądowa*, op. cit., przypis 23, sekcja 4.

będących bezpieczeństwa (zob. sekcja 1.3.4 powyżej) w kontekście statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej nie różni się od takiej identyfikacji w kontekście kwalifikacji jako uchodźca.

W odniesieniu do jego **zakresu terytorialnego** sformułowanie „jeśli wróci do swojego kraju pochodzenia, a w przypadku bezpieczeństwa – do państwa swojego dawnego miejsca zwykłego pobytu” oznacza, że osoba ta musi przebywać poza państwem swojego obywatelstwa lub państwem poprzedniego miejsca stałego zamieszkania.

Aby mieścić się ponadto w zakresie stosowania dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona), konieczne jest złożenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej na terytorium jednego z państw członkowskich (art. 3 ust. 1 dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona)). Nie ma on zastosowania do „wniosków o azyl dyplomatyczny lub terytorialny złożonych w przedstawicielstwach państw członkowskich” (art. 3 ust. 2 dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona))⁸⁵¹.

2.4. Poważna krzywda (art. 15)

W definicji „osoby kwalifikującej się do otrzymania ochrony uzupełniającej” zawartej w art. 2 lit. f) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), którą przytoczono w pełnym brzmieniu na początku sekcji 2.2, odniesiono się do obywatela państwa trzeciego lub bezpieczeństwa, któremu „może [...] rzeczywiście grozić **poważna krzywda określona w art. 15**”. Z odniesienia w art. 2 lit. f) do „**poważnej krzywdy określonej w art. 15**” wynika, że art. 15 zawiera **definicję** poważnej krzywdy. W artykule tym określono co następuje.

Art. 15 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Poważna krzywda obejmuje:

- a) karę śmierci lub egzekucję; lub
- b) tortury lub nieludzkie lub poniżające traktowanie albo karanie wnioskodawcy w kraju jego pochodzenia; lub
- c) poważne indywidualne zagrożenie życia lub fizycznej integralności osoby cywilnej wynikające z masowej przemocy w sytuacjach międzynarodowych lub wewnętrznych konfliktów zbrojnych.

W związku z tym, aby wnioskodawca mógł zostać zakwalifikowany jako beneficjent ochrony uzupełniającej, musi zostać stwierdzony co najmniej jeden z trzech rodzajów krzywdy określonych w art. 15. Jak stwierdził TSUE, w art. 15 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wymienia się trzy rodzaje „poważnej krzywdy”, których charakterystyka może spowodować przyznanie ochrony uzupełniającej osobie, która ich doznaje⁸⁵². Artykuł ten sformułowano w ten sam sposób jak w pierwotnej dyrektywie w sprawie kwalifikowania.

⁸⁵¹ Zob. Wprowadzenie ogólne, „Wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej” powyżej.

⁸⁵² TSUE, 2021, CFiDN, op. cit., przypis 684, pkt 25.

Sekcja 2.4 składa się z pięciu podsekcji, jak określono w tabeli 39.

Tabela 39: Struktura sekcji 2.4

Sekcja	Tytuł	Strona
2.4.1	Przedmiot i struktura art. 15 oraz powiązania między jego elementami	195
2.4.2	Kara śmierci lub egzekucja (art. 15 lit. a))	197
2.4.3	Tortury lub niehumanitarne lub poniżające traktowanie lub karanie wnioskodawcy w kraju jego pochodzenia (art. 15 lit. b))	201
2.4.4	Poważne indywidualne zagrożenie życia lub fizycznej integralności osoby cywilnej wynikające z masowej przemocy w sytuacjach międzynarodowych lub wewnętrznych konfliktów zbrojnych (art. 15 lit. c))	220
2.4.5	Podsumowanie dotyczące poważnej krzywdy	243

2.4.1. Przedmiot i struktura art. 15 oraz powiązania między jego elementami

Art. 15 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) musi być interpretowany w świetle „ogólnej systematyki i celów” dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) w celu zapewnienia, aby nie umożliwiano korzystania ze statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej „obywatelom państw trzecich znajdującym się w sytuacjach pozbawionych jakiegokolwiek związku z racją bytu międzynarodowej ochrony”⁸⁵³ (zob. „Korzystniejsze normy (art. 3)” powyżej).

W art. 15 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) przewidziano trzy rodzaje „poważnej krzywdy”, których charakterystyka może spowodować przyznanie wnioskodawcy, którego dotyczy, ochrony uzupełniającej⁸⁵⁴.

W wyroku *Elgafaji* TSUE opisał związek między art. 15 lit. a) i b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) z jednej strony a art. 15 lit. c) z drugiej strony⁸⁵⁵. Trybunał zauważył, że art. 15 lit. a) i b) „obejmują sytuacje, w których wnioskującemu o ochronę uzupełniającą konkretnie grozi ryzyko krzywdy określonego rodzaju”⁸⁵⁶. Trybunał wyjaśnił natomiast, że krzywda zdefiniowana w art. 15 lit. c) „dotyczy ryzyka krzywdy o charakterze bardziej ogólnym” w porównaniu z rodzajami krzywdy, o których mowa w art. 15 lit. a) i b)⁸⁵⁷. Krzywda zdefiniowana w art. 15 lit. a) i b) zakłada „oczywisty stopień indywidualizacji”, natomiast „element zbiorowy odgrywa istotną rolę w celu stosowania art. 15 lit. c)”⁸⁵⁸. Niemniej art. 15 lit. c) „należy interpretować zgodnie z systematyką i w zestawieniu z dwoma pozostałymi sytuacjami opisanymi [w art. 15 lit. a) i b)] i co za tym idzie, w ścisłym związku z wyżej wspomnianą indywidualizacją”⁸⁵⁹. Interpretacja art. 15 lit. c) w wyroku *Elgafaji* dotyczyła dyrektywy w sprawie kwalifikowania. Jak jednak TSUE następnie zauważył, „brzmienie art. 15 lit. c) [dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] jest

⁸⁵³ TSUE (WJ), 2014, *M'Bodj*, op. cit., przypis 50, pkt 44, dotyczący również dyrektywy w sprawie kwalifikowania.

⁸⁵⁴ TSUE, 2021, *CF i DN*, op. cit., przypis 684, pkt 25.

⁸⁵⁵ TSUE (WJ), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis 52, pkt 38.

⁸⁵⁶ Tamże, pkt 32; oraz TSUE, 2021, *CF i DN*, op. cit., przypis 684, pkt 26.

⁸⁵⁷ TSUE (WJ), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis 52, pkt 33.

⁸⁵⁸ Tamże, pkt 38.

⁸⁵⁹ Tamże, pkt 38.

dokładnie takie samo jak brzmienie art. 15 lit. c) [dyrektywy w sprawie kwalifikowania], a zatem orzecznictwo dotyczące tego drugiego przepisu pozostaje aktualne przy dokonywaniu wykładni pierwszego”⁸⁶⁰.

Między poszczególnymi rodzajami krzywdy opisanymi w art. 15 nie istnieje żadna hierarchia⁸⁶¹. Mimo wskazanych wcześniej różnic dotyczących stopnia indywidualizacji związanego nieodłącznie z rodzajami poważnej krzywdy, może zaistnieć sytuacja, w której twierdzenia będą się pokrywać, szczególnie w odniesieniu do art. 15 lit. a) i b). ETPC uznaje, że „kara śmierci stała się niedopuszczalną formą kary, która nie jest już dłużej dozwolona na podstawie art. 2 [EKPC] zmienionego Protokołami nr 6 i 13, i stanowi »niehumaniczne lub poniżające traktowanie albo karanie« w rozumieniu art. 3 [EKPC]”⁸⁶². Jak Trybunał przyznał w wyroku *Soering*, nakładanie kary śmierci wiąże się również z niehumanicznym lub poniżającym traktowaniem, gdyż naraża daną osobę na bardzo długi okres przetrzymywania w celi śmierci⁸⁶³. Trybunał uznał ponadto, że „arbitralny charakter postępowania prowadzącego do” zasądzenia kary śmierci „może tylko pogorszyć tę sytuację”⁸⁶⁴.

Chociaż w art. 15 lit. c) wyraźnie odniesiono się do sytuacji przemocy masowej w konflikcie zbrojnym, należy zauważyć, biorąc pod uwagę fakt, że art. 15 lit. b) odpowiada – w istocie – art. 3 EKPC, że ETPC stwierdził, iż „nigdy nie wykluczał możliwości, aby ogólna sytuacja przemocy w kraju docelowym miała wystarczające natężenie, by sprawić, że każdy przypadek przeniesienia się tam będzie stanowił naruszenie art. 3 [EKPC]”⁸⁶⁵.

Osoby, które nie kwalifikują się do objęcia ochroną uzupełniającą na podstawie dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), mogą wciąż podlegać ochronie przed *odeślaniami* na podstawie art. 4 i art. 19 ust. 2 Karty UE. Na przykład TSUE orzekł, że nawet w przypadku niespełniania kryteriów określonych w art. 15 lit. b), „wydalenie cierpiącego na poważną chorobę obywatela państwa trzeciego do państwa, w którym brak jest

⁸⁶⁰ TSUE, 2021, *CF i DN*, op. cit., przypis 684, pkt 24. TSUE odwołał się do swojego wyroku z dnia 13 stycznia 2021 r. *Bundesrepublik Deutschland przeciwko XT*, C-507/19, EU:C:2021:3, pkt 37, który dotyczył różnych przepisów dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) odpowiadających w istocie przepisom dyrektywy w sprawie kwalifikowania „wobec czego orzecznictwo dotyczące tego drugiego przepisu ma znaczenie dla wykładni pierwszego z nich”.

⁸⁶¹ Zob. Storey, H., [w:] Hailbronner i Thym (red.), *EU Asylum and Immigration Law: A Commentary*, op. cit., przypis 185, s. 1234.

⁸⁶² ETPC, wyrok z dnia 29 października 2015 r., *AL (XW) przeciwko Rosji*, nr 44095/14, CE:ECHR:2015:1029JUD004409514 (dalej jako: ETPC, 2015, *AL (XW) przeciwko Rosji*), pkt 64, w którym odniesiono się do: ETPC, wyrok z dnia 2 marca 2010 r., *Al-Saadon i Mufdhi przeciw Zjednoczonemu Królestwu*, nr 61498/08, CE:ECHR:2010:0302JUD00614980 (dalej jako: ETPC, 2010, *Al-Saadon i Mufdhi*), pkt 115–123. Znalazło to potwierdzenie w wyroku ETPC (WI) z dnia 24 stycznia 2017 r., *Khamtokhu i Aksenchik przeciwko Rosji*, nr 60367/08 i 961/11, CE:ECHR:2017:0124JUD006036708 (dalej jako ETPC (WI), 2017, *Khamtokhu i Aksenchik*), pkt 73. ETPC analizował wcześniej kwestię kary śmierci głównie w związku z prawem do życia i wymogami dotyczącymi ograniczenia tego prawa lub Protokołami nr 6 i 13. Zob. ETPC (WI), wyrok z dnia 12 maja 2005 r., *Öcalan przeciwko Turcji*, nr 46221/99, CE:ECHR:2005:0512JUD004622199, pkt 166.

⁸⁶³ ETPC (sesja plenarna), 1989, *Soering*, op. cit., przypis 281, pkt 111, przytoczony bardziej szczegółowo w przypisie 962.

⁸⁶⁴ ETPC (WI), wyrok z dnia 8 lipca 2004 r., *Ilaşcu i inni przeciwko Mołdawii i Rosji*, nr 48787/99, CE:ECHR:2004:0708JUD004878799, pkt 431.

⁸⁶⁵ ETPC, 2008, *NA przeciwko UK*, op. cit., przypis 242, pkt 115. Chociaż w wyroku *NA przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* ETPC oparł swoje wnioski dotyczące naruszenia art. 3 EKPC na fakcie, że wnioskodawca należał do grupy systematycznie narażonej na praktykę złego traktowania, później, w wyroku *Sufi i Elmi* ETPC uznał, że w Mogadiszu występował skrajny przypadek ogólnej sytuacji przemocy. ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis 55, pkt 250.

odpowiedniego leczenia, może stanowić naruszenie zasady non-refoulement, a tym samym naruszenie art. 5 dyrektywy [dyrektywy powrotowej] w związku z art. 19 karty”⁸⁶⁶.

2.4.2. Kara śmierci lub egzekucja (art. 15 lit. a))

Angielska wersja językowa art. 15 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi co następuje.

Art. 15 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Poważna krzywda obejmuje:

- a) karę śmierci lub egzekucję [...]

„Kara śmierci”, zwana również „najwyższym wymiarem kary” to usankcjonowana przez państwo praktyka zabicia osoby w ramach kary za przestępstwo⁸⁶⁷. Należy zauważyć, że poszczególne wersje językowe art. 15 lit. a) znacznie się różnią pod względem użycia, a zatem również znaczenia angielskiego słowa „execution” [pl: „egzekucja”]. Na przykład niemiecka wersja językowa brzmi „Verhängung oder Vollstreckung der Todesstrafe” (co w nieoficjalnym tłumaczeniu brzmiałoby „nałożenie lub wykonanie kary śmierci”), hiszpańska wersja językowa brzmi „la condena a la pena de muerte o su ejecución” („wyrok kary śmierci lub jej wykonanie”), włoska wersja językowa brzmi „la condanna o l’esecuzione della pena di morte” („wyrok lub wykonanie kary śmierci”) a węgierska wersja brzmi „halálbüntetés kiszabása vagy végrehajtása” („nakazanie lub wykonanie kary śmierci”). Przedstawione wersje językowe odnoszą się do dwóch rodzajów poważnej krzywdy, czyli wyroku kary śmierci lub wykonania kary śmierci. Z drugiej strony m.in. bułgarska, chorwacka, czeska, niderlandzka, estońska, francuska, grecka, łotewska, portugalska, słowacka i Słoweńska wersja językowa są zgodne z angielską wersją językową. Te wersje językowe przedstawiają dwa odrębne rodzaje poważnej krzywdy, czyli „karę śmierci” lub „egzekucję”.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem TSUE „w przypadku wystąpienia rozbieżności między różnymi wersjami językowymi aktu prawa Unii dany przepis należy interpretować z uwzględnieniem celu i ogólnej systematyki uregulowania, którego jest on częścią”⁸⁶⁸. Trybunał orzekł ponadto, że „konieczność jednolitego stosowania i jednolitej wykładni aktu Unii wymaga ustalenia wykładni w zależności od rzeczywistej woli autora tego aktu i przyświecającego mu celu, a zwłaszcza w świetle wszystkich jego wersji językowych”⁸⁶⁹.

⁸⁶⁶ TSUE (WI), 2018, *MP*, op. cit., przypis 34, pkt 44, odnoszący się do dyrektywy w sprawie kwalifikowania oraz TSUE (WI), 2014, *Abdida*, op. cit., przypis 85, pkt 48. Zob. też TSUE (WI), 2019, *M, X i X*, op. cit., przypis 33, w którym Trybunał orzekł, że podczas gdy w szczególnych okolicznościach art. 33 ust. 2 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców „pozbawia [...] uchodźcę możliwości korzystania z zasady *non-refoulement* do państwa, w którym jego życiu lub wolności zagrażałoby niebezpieczeństwo”, „państwa członkowskie nie mogą usunąć, wydalic lub wydać w drodze ekstradycji cudzoziemca, jeżeli istnieją poważne i sprawdzone podstawy, aby uznać, iż w państwie przeznaczenia będzie on narażony na rzeczywiste ryzyko traktowania sprzecznego z art. 4 i art. 19 ust. 2 karty” (pkt 94).

⁸⁶⁷ Hood, R., „*Capital punishment*” [„Kara śmierci”], *Encyclopaedia Britannica*; można być również nazywana najwyższym wymiarem kary.

⁸⁶⁸ TSUE (WI), 2019, *M, X i X*, op. cit., przypis 33, pkt 88.

⁸⁶⁹ TSUE, wyrok z dnia 15 kwietnia 2021 r., *Vogel Import Export NV przeciwko Belgische Staat*, C-62/20, EU:C:2021:288, pkt 52. Metody interpretacji omówiono szerzej w publikacji EASO pt. *Wprowadzenie do WESA – analiza sądowa*, op. cit., przypis 8, sekcja 3.2, s. 63–65.

Interpretacja art. 15 lit. a) nie może zatem opierać się na niejednoznacznych sformułowaniach. Dwa elementy (karę śmierci i egzekucję) angielskiej wersji językowej tego przepisu omówiono w dwóch poniższych podsekcjach.

2.4.2.1. Kara śmierci

W kontekście art. 15 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) karę śmierci uznaje się za poważną krzywdę, która upoważnia wnioskodawcę do uzyskania statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej. Art. 2 ust. 2 Karty UE stanowi, że „Nikt nie może być skazany na karę śmierci ani poddany jej wykonaniu”. W art. 19 ust. 2 Karty UE zakazuje się ponadto usunięcia kogokolwiek do państwa, w którym istnieje poważne ryzyko, iż może być poddany karze śmierci⁸⁷⁰. Ryzyko kary śmierci powinno powstać w kraju pochodzenia wnioskodawcy⁸⁷¹. Jak dotąd TSUE nie orzekł jeszcze w sprawie wykładni art. 15 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

Oprócz tych zobowiązań wynikających z postanowień Karty UE art. 15 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) „opiera się na zobowiązaniach państw członkowskich wynikających z art. 1 [Protokołu nr 6] do EKPC i z orzecznictwa ETPC, zgodnie z którymi nikogo nie można odesłać do państwa, w którym groziłaby mu kara śmierci”⁸⁷². Protokołem nr 6 zniesiono karę śmierci w czasie pokoju⁸⁷³. Jego zakres stosowania rozszerzono Protokołem nr 13, w którym zakazano kary śmierci we wszystkich okolicznościach i wykluczono wszelkie odstępstwa, nawet w czasie wojny lub poważnego stanu zagrożenia kraju⁸⁷⁴.

ETPC stwierdza, że „posiadanie wcześniejszej wiedzy o egzekucji ze strony Państwa wiąże się z nieodłącznym intensywnym cierpieniem psychicznym”⁸⁷⁵ oraz że „kara śmierci [...] na podstawie art. 3 stanowi »niehumanitarne lub poniżające traktowanie albo karanie«”⁸⁷⁶. Jeżeli nie można wykluczyć rzeczywistej groźby egzekucji, zagrożenie karą śmierci, które może wywołać

⁸⁷⁰ Art. 19 ust. 2 Karty UE stanowi: „Nikt nie może być usunięty z terytorium państwa, wydalony lub wydany w drodze ekstradycji do państwa, w którym istnieje poważne ryzyko, iż może być poddany **karze śmierci**, torturom lub innemu niehumanitarne lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu” (wyróżnienie dodane).

⁸⁷¹ Zob. też art. 2 lit. f) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), który zawiera sformułowanie „jeśli wróci do swojego kraju pochodzenia”, oraz sekcja 2.4.3.4 poniżej.

⁸⁷² Art. 1 Protokołu nr 6 do EKPC stanowi: „Znosi się karę śmierci. Nikt nie może być skazany na taką karę ani nie może nastąpić jej wykonanie”. Zob. *Presidency note to Strategic Committee on Immigration, Frontiers and Asylum, Proposal for a Council Directive on minimum standards for the qualification and status of third country nationals and stateless persons as refugees or as persons who otherwise need international protection*, 20 września 2002 r., 12148/02 LIMITE ASILE 43, s. 4. W nocie prezydencji stwierdzono dalej, że „W przedstawionej przez Komisję definicji ochrony uzupełniającej nie ujęto wyraźnie ryzyka, iż ktoś może być poddany karze śmierci. Wśród państw członkowskich panuje jednak jednomyślność, że osobom stojącym przed takim ryzykiem należy przyznać ochronę uzupełniającą, pod warunkiem, że nie podlegają wyłączeniu”. Ponieważ między dyrektywą w sprawie kwalifikowania (do której odnosi się nota) a wersją przekształconą dyrektywy w sprawie kwalifikowania nie zmieniono sformułowania tego artykułu, powyższe rozważania mają również zastosowanie do dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Zob. ETPC (sesja plenarna), 1989, *Soering*, op. cit., przypis 282; ETPC, decyzja z dnia 27 marca 2008 r., *Hakizimana przeciwko Szwecji*, nr 37913/05, CE:ECHR:2008:0327DEC003791305; ETPC, wyrok z dnia 8 listopada 2005 r., *Bader i Kanbor przeciwko Szwecji*, nr 13284/04, CE:ECHR:2005:1108JUD001328404, pkt 42; ETPC, 2010, *Al-Saadoon i Mufdhi*, op. cit., przypis 865, pkt 123; ETPC, wyrok z dnia 24 lipca 2014 r., <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-156477>, nr 28761/11, CE:ECHR:2014:0724JUD002876111 (dalej jako: ETPC, 2014, *Al Nashiri przeciwko Polsce*), pkt 456 i 578; ETPC, 2015, *AL (XW) przeciwko Rosji*, op. cit., przypis 865 pkt 64; oraz ETPC (WI), 2017, *Khamtokhu i Aksenchik*, op. cit., przypis 865, pkt 73.

⁸⁷³ *Protokół nr 6 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności dotyczący zniesienia kary śmierci*, 28 kwietnia 1983 r.

⁸⁷⁴ *Protokół nr 13 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, dotyczący zniesienia kary śmierci we wszystkich okolicznościach*, 3 maja 2002 r.

⁸⁷⁵ ETPC, 2010, *Al-Saadoon i Mufdhi*, op. cit., przypis 865, pkt 115.

⁸⁷⁶ ETPC, 2015, *AL (XW) przeciwko Rosji*, op. cit., przypis 865, pkt 64, w którym odniesiono się do ETPC, 2010, *Al-Saadoon i Mufdhi*, op. cit., przypis 865, pkt 115–123.

strach i cierpienie równoznaczne z nieludzkim lub poniżającym traktowaniem albo karaniem w rozumieniu art. 3 EKPC, może stanowić poważną krzywdę w rozumieniu art. 15 lit. b).

Nie jest konieczne, aby w kraju pochodzenia wymierzano już karę śmierci. Rzeczywista groźba, że można po powrocie być poddanym karze śmierci, jest wystarczająca, aby zapewnić ochronę na podstawie art. 3 EKPC. Można zatem uznać, że jest wystarczająca do uzasadnienia wniosku na podstawie art. 15 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)⁸⁷⁷.

Zgodnie z art. 4 ust. 3 lit a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) „ocena wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej jest przeprowadzana indywidualnie dla każdego przypadku i obejmuje m.in.: wszystkie istotne fakty odnoszące się do kraju pochodzenia [...], w tym również przepisy ustawowe i wykonawcze kraju pochodzenia oraz sposoby ich wykonywania”. W wyroku *Fathi* TSUE orzekł, że fakt nakładania kary śmierci za apostazję „może sam w sobie stanowić »akt prześladowania« [...] pod warunkiem że taka kara będzie faktycznie stosowana w państwie pochodzenia, w którym przyjęto takie uregulowanie”⁸⁷⁸. Analogicznie w kontekście poważnej krzywdy konieczne jest zbadanie, czy karę śmierci rzeczywiście stosuje się w praktyce.

CNDA (Francja) przyznał ochronę uzupełniającą wnioskodawcy, którego islamski sąd w Somalii skazał na karę śmierci za zdradę małżeńską. CNDA zauważył, że zgodnie z dostępnymi IKP w podobnych przypadkach stosowano prawo szariatu w praktyce⁸⁷⁹.

Jeżeli nie ma żadnej zgodnej z prawem możliwości, aby w przypadku wnioskodawcy wykonać karę śmierci ze względu na obowiązkowe złagodzenie kary śmierci na karę dożywotniego pozbawienia wolności, decydenci musieliby rozważyć, czy wnioskodawcy istotnie grozi rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy w rozumieniu art. 15 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). W przypadku, gdy w Tunezji wprowadzono moratorium na wykonywanie kary śmierci, którego od 1991 r. przestrzegano bez żadnych wyjątków, ETPC uznał, że wnioskodawca nie mógł twierdzić, że „ma uzasadnioną obawę przed egzekucją, która wiąże się z ogromnym cierpieniem psychicznym”⁸⁸⁰.

2.4.2.2. Wykonanie

Drugim rodzajem poważnej krzywdy określonej w art. 15 lit. a) jest **egzekucja** lub, w niektórych wersjach językowych, wykonanie kary śmierci (zob. omówienie poszczególnych wersji językowych w sekcji [2.4.2](#) powyżej). Termin „egzekucja” odnosi się do celowego zabicia osoby przez podmioty państwowe lub niepaństwowe sprawujące określony rodzaj władzy. TSUE nie

⁸⁷⁷ ETPC, 2010, *Al-Saadoon i Mufdhi*, op. cit., przypis 865, pkt 123: „art. 2 [EKPC] i art. 1 Protokołu Nr 13 zabraniają ekstradycji lub deportacji osób fizycznych do innego Państwa, jeżeli przedstawione zostały istotne podstawy, aby uznać, że po deportacji taka osoba narażona będzie na realne ryzyko poniesienia kary śmierci w tym Państwie [...]”.

⁸⁷⁸ TSUE, 2018, *Fathi*, op. cit., przypis 213, pkt 96.

⁸⁷⁹ CNDA (Francja), wyrok z dnia 23 marca 2018 r., *Mme S.*, nr 17037345 C. Zob. też CNDA (Francja), wyrok z dnia 3 listopada 2015 r., *M. B.*, nr 10013998 C+, dotyczący wnioskodawcy, któremu grozi kara śmierci w Bangladeszu. CNDA dokonał przeglądu statystyk dotyczących stosowania kary śmierci w praktyce, chociaż w tym przypadku wnioskodawca był wykluczony ze względu na fakt, że popełnił poważne przestępstwo.

⁸⁸⁰ ETPC, decyzja z dnia 4 września 2018 r., *Saidani przeciwko Niemcom*, nr 17675/18, CE:ECHR:2018:0904DEC001767518, pkt 33. W pkt 38 Trybunał stwierdził, że „będzie można z wystarczającą dozą pewności przewidzieć, że prędzej czy później wyrok ten zostanie złagodzony do kary dożywotniego pozbawienia wolności, biorąc pod uwagę, że każda kara śmierci zasądzona w Tunezji prędzej czy później podlega złagodzeniu do kary dożywotniego pozbawienia wolności w drodze ułaskawienia przez prezydenta”, oraz że istniała możliwość uzyskania następnie warunkowego zwolnienia na podstawie prawa karnego w oparciu o obiektywne i ustalone wcześniej kryteria.

rozpatrywał jeszcze kwestii, czy art. 15 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) obejmuje swoim zakresem **egzekucje pozasądowe**, które stanowią arbitralne pozbawienie życia naruszające art. 2 Karty UE, który odpowiada art. 2 ust. 1 EKPC i art. 1 Protokołu nr 6 do EKPC, lub czy art. 15 lit. a) tej dyrektywy ogranicza się do kary śmierci i jej wykonania. Kwestię egzekucji pozasądowych podniesiono jednak przed ETPC w odniesieniu do postanowień EKPC⁸⁸¹. ETPC rozpatrywał na przykład sprawy, w których przedstawiciel państwa brał udział w zabójstwie, wiedział o nim lub wyraził na nie zgodę⁸⁸², oraz sprawy, w których władze nie podjęły rozsądnych działań w celu ochrony prawa do życia⁸⁸³.

Z jednej strony wydaje się, że fakt, iż w art. 6 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) uznano, że podmiotami wyrządzającymi poważną krzywdę mogą być podmioty niepaństwowe, oraz fakt, iż sformułowanie art. 15 lit. a) w niektórych wersjach językowych obejmuje karę śmierci lub egzekucję, potwierdzają szerszą rozumianą interpretację⁸⁸⁴. Czeski Najwyższy Sąd Administracyjny wielokrotnie orzekał, że „karę śmierci” w rozumieniu art. 15 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) mogą nałożyć i wykonać wyłącznie państwo lub quasi-państwowe władze, natomiast „egzekucję” mogą również wykonać podmioty niepaństwowe w rozumieniu art. 6 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) bez żadnej sformalizowanej kary czy postępowania sądowego⁸⁸⁵. Z drugiej strony z systematycznego kontekstu i historii legislacyjnej art. 15 lit. a) wynika, że należałoby stosować rozróżnienie między faktem, iż „kara śmierci stała się nieakceptowalną formą kary”⁸⁸⁶, a ogólną ochroną życia ludzkiego. Należałoby zatem założyć występowanie przynajmniej elementu celowej sformalizowanej kary nakładanej przez podmioty państwowe lub niepaństwowe, a nie jedynie

⁸⁸¹ ETPC, [Guide on Article 2 of the European Convention on Human Rights: Right to life](#) [Przewodnik dotyczący art. 2 europejskiej konwencji praw człowieka: prawo do życia], zaktualizowano 30 kwietnia 2021 r. (dalej jako: ETPC, [Guide on Article 2 ECHR: Right to life](#), 2021), sekcja III.C.3, s. 28. W [wyjaśnieniach dotyczących Karty praw podstawowych](#), [2007] Dz.U. C 303, s. 17, stwierdzono, że postanowienia art. 2 Karty UE odpowiadają postanowieniom art. 2 ust. 1 EKPC i art. 1 Protokołu nr 6 do EKPC.

⁸⁸² Zob. ETPC, wyrok z dnia 10 lipca 2001 r., [Avsar przeciwko Turcji](#), nr 25657/94, CE:ECHR:2001:0710JUD002565794, dotyczący brata wnioskodawcy, którego porwali i zabili strażnicy wsi określani przez ETPC jako „cywilni wolontariusze pełniący funkcję quasi-policyjną”; Trybunał stwierdził naruszenie art. 2 EKPC; pkt 413–414 i 416. Zob. też następujące sprawy ETPC dotyczące egzekucji pozasądowych w Czeczenii: wyrok z dnia 24 lutego 2005 r., [Khashiyev i Akayeva przeciwko Rosji](#), nr 57942/00 i 57945/00, CE:ECHR:2005:0224JUD005794200, pkt 146–147; wyrok z dnia 12 października 2006 r., [Estamirov i inni przeciwko Rosji](#), nr 60272/00, CE:ECHR:2006:1012JUD006027200, pkt 114; wyrok z dnia 26 lipca 2007 r., [Musayeva i inni przeciwko Rosji](#), nr 74239/01, CE:ECHR:2007:0726JUD007423901, pkt 155; oraz wyrok z dnia 25 listopada 2010 r., [Amuyeva i inni przeciwko Rosji](#), nr 17321/06, CE:ECHR:2010:1125JUD001732106, pkt 83–84. Inne sprawy obejmują: ETPC, wyrok z dnia 23 maja 2001 r., [Denizci i inni przeciwko Cyprówi](#), nr 25316–25321/94, 27207/95, CE:ECHR:2001:0523JUD002531694 (dalej jako: ETPC, 2001, [Denizci i inni przeciwko Cyprówi](#)), pkt 373; oraz ETPC, wyrok z dnia 8 listopada 2005 r., [Gongadze przeciwko Ukrainie](#), nr 34056/02, CE:ECHR:2005:1108JUD003405602, pkt 166.

⁸⁸³ ETPC, wyrok z dnia 20 kwietnia 2004 r., [Buldan przeciwko Turcji](#), nr 28298/95, CE:ECHR:2004:0420JUD002829895, pkt 81 i 86, oraz sprawy tureckie prowadzone w wyniku konfliktu, jaki miał miejsce w południowo-wschodniej Turcji w latach 1993 i 1994, w którym podmioty przeciwpartyzanckie podejmowały działania wymierzone w osoby podejrzane o wspieranie Partii Pracujących Kurdystanu, np. ETPC, wyrok z dnia 30 marca 2004 r., [Nuray Sen przeciwko Turcji \(nr 2\)](#), nr 25354/94, CE:ECHR:2004:0330JUD002535494; wyrok z dnia 28 marca 2000 r., [Mahmut Kaya przeciwko Turcji](#), nr 22535/93, CE:ECHR:2000:0328JUD002253593 (dalej jako: ETPC, 2000, [Mahmut Kaya przeciwko Turcji](#)), pkt 89 i 101; wyrok z dnia 2 listopada 2004 r., [Seyhan przeciwko Turcji](#), nr 33384/96, CE:ECHR:2004:1102JUD003338496, pkt 82; oraz wyrok z dnia 28 marca 2000 r., [Kiliç przeciwko Turcji](#), nr 22492/93, CE:ECHR:2000:0328JUD002249293, pkt 64 i 77.

⁸⁸⁴ Zob. w tej kwestii, IARLJ, [A manual for refugee law judges relating to the QD and APD](#), op. cit., przypis 759, s. 33.

⁸⁸⁵ Zob. następujące wyroki Najwyższego Sądu Administracyjnego (Nejvyšší správní soud) (Czechy): wyrok z dnia 28 lipca 2009 r., [LO przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych](#), nr 5, [Azs 40/2009-74](#) (streszczenie w języku angielskim); wyrok z dnia 11 lutego 2009 r., [AR przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych](#), nr 1, [Azs 107/2008-78](#) (streszczenie w języku angielskim); wyrok z dnia 18 marca 2015 r., [TB przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych](#), nr 8, [Azs 92/2014-49](#).

⁸⁸⁶ ETPC, 2015, [AL \(XW\) przeciwko Rosji](#), op. cit., przypis 865, pkt 64.

niebezpieczeństwa stania się ofiarą przemocy pozasądowej⁸⁸⁷. Należy zatem dokonać rozróżnienia między przepisami art. 15 lit. a) a zagrożeniami wynikającymi z „przemocy masowej” w konflikcie zbrojnym (zob. sekcja 2.4.4 poniżej).

W art. 15 lit. a) nie wymaga się, aby egzekucji towarzyszyły okoliczności obciążające. Jakikolwiek rzeczywiste ryzyko egzekucji jest zatem wystarczające, aby uzasadnić przyznanie statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej, nawet jeżeli karę śmierci nałożono za haniebne przestępstwo, chyba że ma zastosowanie jedna z klauzul wyłączających.

2.4.3. Tortury lub niehumanitarne lub poniżające traktowanie lub karanie wnioskodawcy w kraju jego pochodzenia (art. 15 lit. b))

Art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) ma następujące brzmienie.

Art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Poważna krzywda obejmuje:

[...]

- b) tortury lub niehumanitarne, lub poniżające traktowanie lub karanie wnioskodawcy w kraju jego pochodzenia;

Art. 15 lit. b) obejmuje zatem trzy elementy: (1) tortury, lub (2) niehumanitarne lub poniżające traktowanie lub karanie, które ma miejsce (3) w kraju pochodzenia, jak wskazano na rys. 5.

Rysunek 5: Poszczególne elementy art. 15 lit. b)

Sekcja 2.4.3, zaczynająca się od kilku uwag ogólnych, zawiera sekcje poświęcone każdemu z tych elementów po kolei oraz sekcję dotyczącą konkretnych sytuacji na podstawie art. 15 lit. b), jak wskazano w tabeli 40.

Tabela 40: Struktura sekcji 2.4.3

Sekcja	Tytuł	Strona
2.4.3.1	Uwagi ogólne	202
2.4.3.2	Tortury	203

⁸⁸⁷ Odesłanie do treści art. 1 Protokołu nr 6 do EKPC znajduje się w przypisie [875](#) powyżej.

Sekcja	Tytuł	Strona
2.4.3.3	Nieludzkie lub poniżające traktowanie lub karanie	207
2.4.3.4	W kraju pochodzenia wnioskodawcy	213
2.4.3.5	Szczególne przypadki na podstawie art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)	213

2.4.3.1. Uwagi ogólne

Zgodnie z wyrokiem TSUE w sprawie *MP*, art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona):

powinien być interpretowany i stosowany z poszanowaniem praw gwarantowanych w art. 4 [Karty UE], który wyraża jedną z podstawowych wartości Unii i jej państw członkowskich oraz ma charakter bezwzględny, jako że jest on **ściśle związany z poszanowaniem godności człowieka**, o której mowa w art. 1 karty ⁸⁸⁸.

Art. 4 Karty UE przewiduje, że „Nikt nie może być poddany torturom ani niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu”. Trybunał stwierdził ponadto dalej w swoim wyroku w sprawie *MP*, że „zgodnie z art. 52 ust. 3 karty gdy prawa gwarantowane w jej art. 4 odpowiadają prawom zagwarantowanym w art. 3 EKPC, znaczenie i zakres tych praw są takie same jak praw przyznanych w rzeczonym art. 3 EKPC” ⁸⁸⁹. Podobnie art. 3 EKPC przewiduje, że „Nikt nie może być poddany torturom ani niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu”. Orzecznictwo ETPC dotyczące interpretacji terminów „tortury” i „niehumanitarnie lub poniżające traktowanie albo karanie” w art. 3 EKPC powinno zatem stanowić podstawę interpretacji, jaką nadaje się tym terminom w art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

Art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) jest jednak sformułowany inaczej niż art. 3 EKPC. W art. 15 lit. b) zdefiniowano poważną krzywdę jako tortury lub niehumanitarnie lub poniżające traktowanie lub karanie wnioskodawcy **„w kraju jego pochodzenia”** (wyróżnienie dodane). Jak zauważył TSUE w sprawie *M'Bodj*, z art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wynika, że „stosuje się on tylko do niehumanitarnego lub poniżającego traktowania wnioskodawcy w jego państwie pochodzenia” ⁸⁹⁰. Wynika z tego, że „prawodawca Unii przewidział przyznawanie ochrony uzupełniającej tylko w przypadkach, w których traktowanie takie miało miejsce w państwie pochodzenia wnioskodawcy” ⁸⁹¹ (zob. też sekcja [2.4.3.4](#) poniżej).

Ponadto Trybunał zauważył, że „[p]ewne czynniki właściwe dla kontekstu, w który wpisuje się art. 15 lit. b) dyrektywy [w sprawie kwalifikowania], powinny ponadto, na tej samej zasadzie co cele tej dyrektywy, zostać wzięte pod uwagę dla celów wykładni tego przepisu” ⁸⁹².

Aby kwalifikować się jako poważna krzywda w rozumieniu art. 15 lit. b), akt lub środek musi kwalifikować się jako tortura, niehumanitarnie traktowanie lub karanie, lub poniżające traktowanie

⁸⁸⁸ TSUE (WJ), 2018, *MP*, op. cit., przypis [34](#), pkt 36 (wyróżnienie dodane).

⁸⁸⁹ Tamże, pkt 37.

⁸⁹⁰ TSUE (WJ), 2014, *M'Bodj*, op. cit., przypis [52](#), pkt 33. Spostrzeżenie TSUE odnosiło się do dyrektywy w sprawie kwalifikowania.

⁸⁹¹ Tamże, pkt 33.

⁸⁹² Tamże, pkt 34.

lub karanie. Orzecznictwo ETPC nadaje tym trzem rodzajom złego traktowania określone znaczenie. Każde z nich można rozróżnić w zależności od **nasilenia zadawanego bólu lub cierpienia oraz intencji i motywów, jakie stoją za danym sposobem traktowania**.

Jak zauważył ETPC, ilekroć:

[Trybunał] uznawał, że proponowane wydalenie stanowiłoby naruszenie art. 3 ze względu na rzeczywiste ryzyko złego traktowania, które zostałyby umyślnie popełnione w państwie przyjmującym, zazwyczaj powstrzymywał się on od rozważania, czy dane złe traktowanie należy określić jako tortury, czy też jako niehumanitarne lub poniżające traktowanie lub karanie⁸⁹³.

Zdaniem ETPC złe traktowanie, w tym karanie:

musi osiągnąć minimalny poziom dotkliwości, aby weszło w zakres stosowania art. 3 [...]. Ocena tego minimalnego poziomu jest z natury rzeczy względna; zależy od wszystkich okoliczności sprawy, takich jak charakter i kontekst traktowania lub karania, sposób i metoda tego traktowania, czas poddawania danemu traktowaniu lub karaniu i jego wpływ na stan fizyczny i psychiczny danej osoby oraz, w niektórych przypadkach, płeć, wiek i stan zdrowia ofiary⁸⁹⁴.

2.4.3.2. Tortury

TSUE nie zajmował się jeszcze wykładnią terminu „tortury” zawartego w art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). W sprawie *MP* przypomniał jednak, że „kryteria przyznawania ochrony uzupełniającej są określane na podstawie międzynarodowych instrumentów ochrony praw człowieka”⁸⁹⁵. TSUE wyraźnie odniósł się w sprawie *MP* do konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur, a w szczególności do jej art. 14⁸⁹⁶. Sprawa dotyczyła wnioskodawcy, który, jak zauważył Trybunał, „był wcześniej torturowany przez władze państwa pochodzenia, a w przypadku którego odesłanie mogłoby

⁸⁹³ ETPC, wyrok z dnia 17 stycznia 2012 r., *Harkins i Edwards przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 9146/07 i 32650/07, CE:ECHR:2012:0117JUD000914607 (dalej jako: ETPC, 2012, *Harkins i Edwards*), pkt 123. Trybunał stwierdził, że rozróżnienie „między torturami z jednej strony, a niehumanitarnym lub poniżającym karaniem z drugiej [...] jest łatwiejsze w kontekście krajowym, gdzie przy rozpatrywaniu skarg złożonych na podstawie art. 3, do Trybunału występuje się o ocenę lub scharakteryzowanie aktów, które już miały miejsce. Tam, gdzie, podobnie jak w kontekście eksterytorialnym, wymagana jest ocena prospektywna, nie zawsze jest możliwe ustalenie, czy złe traktowanie, które może nastąpić w państwie przyjmującym, będzie wystarczająco poważne, aby zakwalifikować je jako tortury [...]” (pkt 122). Jednak „bezwzględny charakter art. 3 nie oznacza, że jakakolwiek forma złego traktowania będzie stanowić przeszkodę w wydaleniu z Umawiającego się Państwa” (pkt 129).

⁸⁹⁴ ETPC (sesja plenarna), wyrok z dnia 18 stycznia 1978 r., *Irlandia przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 5310/71, CE:ECHR:1978:0118JUD000531071 (dalej jako: ETPC (sesja plenarna), 1978, *Irlandia przeciwko UK*), pkt 162. Zob. też ETPC (sesja plenarna), 1989, *Soering*, op. cit., przypis 281, pkt 100; i ETPC (WI), 2011, *M.S.S. przeciwko Belgii i Grecji*, op. cit., przypis 228, pkt 219. Należy zwrócić uwagę, że w ETPC (WI), wyrok z dnia 7 grudnia 2021 r., *Savran przeciwko Danii*, nr 57467/15, CE:ECHR:2021:1207JUD005746715 (dalej jako: ETPC (WI), 2021, *Savran*), ETPC odniósł się do następujących spraw: ETPC (WI), wyrok z dnia 27 maja 2008 r., *N przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 26565/05, CE:ECHR:2008:0527JUD002656505 (dalej jako: ETPC (WI), 2008, *N przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*), pkt 29; ETPC (WI), wyrok z dnia 13 grudnia 2016 r., *Paposhvili przeciwko Belgii*, nr 41738/10, CE:ECHR:2016:1213JUD004173810 (dalej jako: ETPC (WI), 2016, *Paposhvili*), pkt 174; oraz ETPC (WI), wyrok z dnia 28 września 2015 r., *Bouyid przeciwko Belgii*, nr 23380/09, CE:ECHR:2015:0928JUD00233800, pkt 86.

⁸⁹⁵ TSUE (WI), 2018, *MP*, op. cit., przypis 34, pkt 52. Zob. też motyw 34 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

⁸⁹⁶ TSUE (WI), 2018, *MP*, op. cit., przypis 34, pkt 52.

wywołać znaczące nasilenie ciężkich następstw psychicznych tych tortur, łącznie z istnieniem poważnego ryzyka popełnienia samobójstwa”⁸⁹⁷ (zob. sekcja 2.4.3.5.3 poniżej).

Biorąc pod uwagę, że art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) jest odpowiednikiem art. 3 EKPC, przy dokonywaniu wykładni znaczenia i zakresu pojęcia „tortury” należy uwzględnić orzecznictwo ETPC. W odniesieniu do ustalenia, „czy dana forma złego traktowania powinna zostać zakwalifikowana jako tortury”, ETPC stwierdził, że „wydaje się, że zamiarem twórców konwencji było, aby przez wprowadzenie tego rozróżnienia nadać szczególne piętno **umyślnemu nieludzkiemu traktowaniu powodującemu bardzo poważne i dotkliwe cierpienie**”⁸⁹⁸.

ETPC zauważył, że takiego rozróżnienia dokonano również w konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur, co wynika z jej art. 1 ust. 1 i art. 16 ust. 1⁸⁹⁹, które stanowią, co następuje.

Art. 1 ust. 1 i art. 16 ust. 1 CAT

1(1). W rozumieniu niniejszej konwencji określenie „tortury” oznacza **każde działanie, którym jakiegokolwiek osobie umyślnie zadaje się ostry ból lub cierpienie, fizyczne bądź psychiczne**, w celu uzyskania od tej osoby lub od osoby trzeciej informacji lub przyznania się, w celu ukarania tej osoby za czyn popełniony przez nią lub osobę trzecią, albo za czyn, o dokonanie którego jest ona podejrzana, a także w celu zastraszenia lub wywarcia nacisku na tę osobę lub osobę trzecią, albo w jakimkolwiek innym celu wynikającym z wszelkiej formy dyskryminacji, gdy taki ból lub cierpienie powodowane są przez funkcjonariusza państwowego lub inną osobę występującą w charakterze urzędowym lub z ich polecenia, albo za ich wyraźną lub milczącą zgodą. Określenie to nie obejmuje jednak bólu lub cierpienia wynikających jedynie ze zgodnych z prawem sankcji, nieodłącznie związanych z tymi sankcjami lub wywołanych przez nie przypadkowo.

⁸⁹⁷ Tamże, pkt 45.

⁸⁹⁸ ETPC (WI), wyrok z dnia 28 lipca 1999 r., [Selmouni przeciwko Francji](#), nr 25803/94, CE:ECHR:1999:0728JUD002580394 (dalej jako: ETPC (WI), 1999, [Selmouni](#)), pkt 96 (wyróżnienie dodane). W: ETPC (sesja plenarna), 1978, [Irlandia przeciwko UK](#), op. cit., przypis 894, Trybunał uznał, że połączone i systematyczne stosowanie pięciu technik (stanie przy ścianie, zakładanie kaptura na głowę, poddawanie działaniu hałasu, pozbawianie snu oraz pozbawianie jedzenia i picia) w celu uzyskania zeznań „niewątpliwie stanowiło nieludzkie i poniżające traktowanie”, ale „nie powodowało cierpienia o szczególnej intensywności i dotkliwości sugerowanych przez słowo tortury [...]” (pkt 167). ETPC (WI) w wyroku z dnia 25 września 1997 r., [Aydin przeciwko Turcji](#), nr 23178/94, CE:ECHR:1997:0925JUD002317894 (dalej jako: ETPC (WI), 1997, [Aydin przeciwko Turcji](#)), pkt 82, stwierdził w pkt 86, że „kumulacja aktów przemocy fizycznej i psychicznej zadawanych wnioskodawczyni oraz szczególnie okrutny akt zgwałcenia, któremu została poddana [podczas przebywania w areszcie], stanowiły tortury”. Zob. też ETPC, wyrok z dnia 18 grudnia 1996 r., [Aksoy przeciwko Turcji](#), nr 21987/93, CE:ECHR:1996:1218JUD00219879 (dalej jako: ETPC, 1996, [Aksoy przeciwko Turcji](#)), pkt 64.

⁸⁹⁹ ETPC (WI), 1999, [Selmouni](#), op. cit., przypis 901, pkt 97.

[...]

16(1). Każde Państwo tron zobowiązuje się do zapobiegania na całym terytorium podlegającym jego jurysdykcji stosowania innych aktów okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, nie określonych w definicji tortur zawartej w artykule 1, gdy akty takie dokonywane są przez funkcjonariusza państwowego lub inną osobę występującą w charakterze urzędowym, na skutek ich polecenia lub za ich wyraźną lub milczącą zgodą. W szczególności zobowiązania zawarte w artykułach 10, 11, 12 i 13 stosowane są z zastąpieniem wzmianki o torturze wzmiankami o innych formach okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania. [Wyróżnienie dodane].

W sprawie *Elmi przeciwko Australii* Komitet ONZ przeciwko Torturom przyjął, że tortury w rozumieniu art. 1 CAT mogą być zadawane przez funkcjonariuszy publicznych niezależnie od tego, czy osoby te są nimi *de facto*, czy *de iure* ⁹⁰⁰. W art. 3 EKPC nie ograniczono natomiast znaczenia pojęcia „tortur” do czynów popełnionych przez funkcjonariuszy publicznych lub inne osoby występujące w charakterze urzędowym, za ich zgodą lub przyzwoleniem. W sprawie *Mahmut Kaya przeciwko Turcji* ETPC orzekł, że na mocy art. 3 „państwa są zobowiązane do podejmowania środków mających na celu zapewnienie, aby jednostki podlegające ich jurysdykcji nie były poddawane torturom ani niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu, w tym również takiemu złemu traktowaniu stosowanemu przez osoby prywatne” ⁹⁰¹.

Zatem, o ile „tortury” w rozumieniu konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur ograniczają się do przypadków, w których „ból lub cierpienie powodowane są przez funkcjonariusza państwowego lub inną osobę występującą w charakterze urzędowym lub z ich polecenia albo za wyraźną lub milczącą zgodą”, o tyle w treści dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) nie ma takiego zastrzeżenia. Irlandzki Wysoki Trybunał uznał zatem, że takie „ograniczenie nie ma zastosowania w art. 15 dyrektywy” ⁹⁰². Ponadto Międzynarodowy Trybunał Karny dla Byłej Jugosławii orzekł, że „wymóg dotyczący funkcjonariusza państwowego nie jest wymogiem międzynarodowego prawa zwyczajowego w odniesieniu do odpowiedzialności karnej jednostki za tortury poza ramami konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur” ⁹⁰³.

W sprawie *Selmouni* ETPC stwierdził, że **dotkliwość bólu lub cierpienia** w rozumieniu art. 1 CAT jest:

podobnie jak „minimalna dotkliwość” wymagana do stosowania art. 3 [EKPC], z natury rzeczy względna; zależy od wszystkich okoliczności sprawy, takich jak czas trwania

⁹⁰⁰ Komitet ONZ przeciwko Torturom, opinia z dnia 14 maja 1999 r., *SS Elmi przeciwko Australii*, nr 120/1998, CAT/C/22/D/120/1998 (dalej jako: Komitet ONZ przeciwko Torturom, 1999, *SS Elmi*, nr 120/1998).

⁹⁰¹ ETPC, 2000, *Mahmut Kaya przeciwko Turcji*, op. cit., przypis 886, pkt 115.

⁹⁰² Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 27 lipca 2007 r., *NH przeciwko Minister of Justice*, [2007] IEHC 277, pkt 51. W każdym razie, Komitet ONZ przeciwko Torturom, 1999, *SS Elmi*, nr 120/1998, op. cit., przypis 903, orzekł, że tortury mogą być zadawane przez osoby będące *de facto* funkcjonariuszami państwowymi.

⁹⁰³ Międzynarodowy Trybunał Karny dla Byłej Jugosławii (izba odwoławcza), wyrok z dnia 12 czerwca 2002 r., *Prosecutor przeciwko Kunarac i in.*, nr IT-96-23 i IT-96-23/1-A, pkt 148.

owego traktowania, jego fizyczne lub psychiczne skutki, a w niektórych przypadkach – od płci, wieku i stanu zdrowia ofiary itp. ⁹⁰⁴.

W niektórych przypadkach jeden akt może spowodować poważny ból lub cierpienie (np. zgwałcenie przez funkcjonariusza) ⁹⁰⁵. W innych, próg zostanie osiągnięty w wyniku kumulacji lub kombinacji różnych aktów ⁹⁰⁶.

ETPC nie określił dokładnego poziomu wymaganej dotkliwości. W sprawie *Dikme* surowość, z jaką przesłuchiowano wnioskodawcę, doprowadziła go do „trwałego stanu bólu fizycznego i niepokoju z powodu niepewności o swój los i ciosów wielokrotnie zadawanych mu podczas długich sesji przesłuchań” ⁹⁰⁷. W sprawie *Menesheva* wnioskodawczyni była 19-letnią kobietą „skonfrontowaną z kilkoma policjantami płci męskiej” ⁹⁰⁸. W jej przypadku „złe traktowanie trwało kilka godzin, podczas których została dwukrotnie pobita i była poddawana innym formom brutalnego maltretowania fizycznego i moralnego” ⁹⁰⁹. W sprawie *Aksoy* „oprócz silnego bólu [...] doznanego w tym czasie, dowody medyczne wskazują, że doprowadziło to do utrzymującego się przez pewien czas paraliżu obu rąk” ⁹¹⁰. W kontekście wydalenia, w sprawie *MA przeciwko Francji* ETPC wziął pod uwagę fakt, że w kraju pochodzenia osoby podejrzewane o terroryzm były umieszczane w areszcie bez kontroli sądowej lub jakiegokolwiek komunikacji ze światem zewnętrznym i „mogły być poddawane złemu traktowaniu, w tym torturom” ⁹¹¹. ETPC uznał, że praktyki stosowane w więzieniu opisane w informacjach o kraju pochodzenia, takie jak „bezustanne przesłuchania o każdej porze dnia i nocy, groźby, bicie, elektrowstrząsy, przymusowe spożywanie dużych ilości brudnej wody, moczu lub produktów chemicznych oraz podwieszanie pod sufitem za ramiona”, „niewątpliwie osiągnięty intensywność wymagana w art. 3 Konwencji” ⁹¹².

⁹⁰⁴ ETPC (WI), 1999, *Selmouni*, op. cit., przypis 901, pkt 100.

⁹⁰⁵ ETPC (WI), 1997, *Aydin przeciwko Turcji*, op. cit., przypis 901, pkt 83: „Zgwałcenie osoby zatrzymanej przez funkcjonariusza państwowego należy uznać za szczególnie poważną i okrutną formę złego traktowania, biorąc pod uwagę łatwość, z jaką sprawca może wykorzystać bezbronność i osłabienie oporu ofiary [...] Zgwałcenie pozostawia w psychice ofiary głębokie blizny, które nie ustępują tak szybko, jak inne formy przemocy fizycznej i psychicznej [...]”.

⁹⁰⁶ ETPC (WI), 1999, *Selmouni*, op. cit., przypis 901, pkt 82.

⁹⁰⁷ ETPC, wyrok z dnia 11 lipca 2000 r., *Dikme przeciwko Turcji*, nr 20869/92, CE:ECHR:2000:0711JUD002086992, pkt 95. Podczas przesłuchania wnioskodawca był wielokrotnie bity i kopany; uderzano jego głową o ścianę; był uderzany w genitalia; przez długi czas był podwieszony za ramiona z rękami związanymi za plecami; rażono go prądem w stopy, język, genitalia i okolice za uszami, jednocześnie polewając jego ciało wodą, aby wzmocnić efekt wstrząsów; wkładano go do lodowatej wody; kilkakrotnie rozbierano go do naga; poddano go pozorowanej egzekucji (pkt 74).

⁹⁰⁸ ETPC, wyrok z dnia 9 marca 2006 r., *Menesheva przeciwko Rosji*, nr 59261/00, CE:ECHR:2006:0309JUD005926100, pkt 61.

⁹⁰⁹ Tamże, pkt 61. Była duszona przez policjanta, a „kilku innych policjantów zaczęło ją bić. Przez około dwie godziny kopali ją i uderzali po nogach, rzucali nią po pokoju, bili pałką i uderzali jej głową o ściany. Podczas bicia zarzucali jej, że kłamie, obrażali ją i grozili zgwałceniem, a także przemocą wobec jej rodziny” (pkt 14).

⁹¹⁰ ETPC, 1996, *Aksoy przeciwko Turcji*, op. cit., przypis 901, pkt 64. Wnioskodawca został poddany „wieszaniu palestyńskiemu” (czyli „rozebrano go do naga, związano mu ręce za plecami i zawieszono za ramiona”).

⁹¹¹ ETPC, wyrok z dnia 1 lutego 2018 r., *MA przeciwko Francji*, nr 9373/15, CE:ECHR:2018:0201JUD000937315, pkt 54 (tłumaczenie nieoficjalne).

⁹¹² ETPC, 2018, *MA przeciwko Francji*, op. cit., przypis 911, pkt 55 (tłumaczenie nieoficjalne). Zob. też ETPC, wyrok z dnia 3 grudnia 2009 r., *Daoudi przeciwko Francji*, nr 19576/08, CE:ECHR:2009:1203JUD001957608, pkt 37 i 71; i ETPC, wyrok z dnia 26 stycznia 2017 r., *X przeciwko Szwajcarii*, nr 16744/14, CE:ECHR:2017:0126JUD001674414, pkt 64.

W odniesieniu do zamiaru, w sprawie *Irlandia przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* ETPC podkreślił, że tortury to „**umyślne** nieludzkie traktowanie powodujące bardzo poważne i dotkliwe cierpienie”⁹¹³.

Należy uwzględnić wszystkie okoliczności i **cel**, jakiemu miało **służyć** popełnianie czynów zabronionych na mocy art. 3 EKPC. Przykłady takiego celu wymienione w art. 1 ust. 1 CAT obejmują „uzyskanie od [osoby] lub od osoby trzeciej informacji lub przyznania się do winy, ukaranie jej [...] lub zastraszenie lub wywarcie nacisku na nią lub osobę trzecią albo w jakimkolwiek innym celu wynikającym z wszelkiej formy dyskryminacji”⁹¹⁴.

Ponadto ETPC orzekł, że:

[...] mając na uwadze fakt, że konwencja jest „żywym instrumentem, który musi być interpretowany w świetle aktualnych warunków” [...] niektóre czyny, które w przeszłości klasyfikowano jako „nieludzkie i poniżające traktowanie” w odróżnieniu od „tortur”, mogą być w przyszłości klasyfikowane inaczej [...]⁹¹⁵.

2.4.3.3. Nieludzkie lub poniżające traktowanie lub karanie

TSUE nie orzekł jeszcze w sprawie definicji „nieludzkiego lub poniżającego traktowania lub karania” w kontekście art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

W sprawie *Jawo* zauważył jednak, że:

[...] aby [traktowanie] mógł[o] zostać objęte zakresem stosowania art. 4 karty, który odpowiada art. 3 EKPC oraz którego znaczenie i zakres są zgodnie z art. 52 ust. 3 karty takie same jak znaczenie i zakres praw przyznanych przez wspomnianą konwencję, mus[i] on[o] przekroczyć szczególnie wysoki próg dolegliwości, który zależy od wszystkich okoliczności danej sprawy⁹¹⁶.

⁹¹³ ETPC (sesja plenarna), 1978, *Irlandia przeciwko UK*, op. cit., przypis 897, pkt 167 (wyróżnienie dodane). Podobnie w sprawie *Aksoy*, ETPC stwierdził, że „strappado» można zadać tylko celowo; istotnie do jego przeprowadzenia konieczne są znaczne przygotowania i wysiłek”; ETPC, 1996, *Aksoy przeciwko Turcji*, op. cit., przypis 901, pkt 64. W: ETPC, 2014, *Al Nashiri przeciwko Polsce*, op. cit., przypis 875, celem prawnie usankcjonowanych technik przesłuchań było „»zwichnięcie« psychiki osadzonego, wywołanie w nim maksymalnego poczucia bezbronności i bezradności oraz zmniejszenie lub wyeliminowanie jego woli stawiania oporu [...] wobec prób wydobycia kluczowych danych wywiadowczych”; „przekonywanie [osadzonych], by szybko przekazali informacje o zagrożeniach i dane wywiadowcze dotyczące działalności terrorystycznej”; „stworzenie stanu wyuczonej bezradności i zależności”; a podstawową koncepcją, w oparciu o którą przesłuchania te były prowadzone, było „stosowanie presji fizycznej i psychologicznej w sposób kompleksowy, systematyczny i kumulatywny, aby wpłynąć [...] na zachowanie osadzonego i przewyciężyć jego opór” (pkt 515).

⁹¹⁴ Cele te zostały zidentyfikowane przez ETPC, np. w wyroku z dnia 19 września 2017 r., *Zolotorev przeciwko Rosji*, nr 13408/07, CE:ECHR:2017:0919JUD001340807, pkt 71, gdzie określono cel polegający na wydobyciu informacji i uzyskaniu przyznania się do winy; ETPC, wyrok z dnia 30 września 2014 r., *Bulgaru przeciwko Mołdawii*, nr 35840/09, CE:ECHR:2014:0930JUD003584009, pkt 20: „zamiar uzyskania informacji, ukarania lub zastraszenia”; oraz ETPC, wyrok z dnia 28 marca 2017 r., *Shestopalov przeciwko Rosji*, nr 46248/07, CE:ECHR:2017:0328JUD004624807, pkt 46: gdzie określono cel polegający na „upokorzeniu [wnioskodawcy], zmuszeniu go do uległości i przyznaniu się do popełnienia przestępstwa”. Zob. *a contrario*, ETPC, 2001, *Denizci i inni przeciwko Cyprowi*, op. cit., przypis 885, pkt 384; ETPC, wyrok z dnia 17 grudnia 2009 r., *Denis Vasilyev przeciwko Rosji*, nr 32704/04, CE:ECHR:2009:1217JUD003270404, pkt 114; oraz ETPC, 2014, *Al Nashiri przeciwko Polsce*, op. cit., przypis 875, pkt 515, gdzie jest mowa o „środkach mających na celu [...] wydobycie informacji lub przyznanie się do winy lub uzyskanie danych wywiadowczych od zatrzymanych osób podejrzanych o terroryzm”.

⁹¹⁵ ETPC (WI), 1999, *Selmouni*, op. cit., przypis 901, pkt 101 (pominięto odniesienia do powiązanego orzecznictwa ETPC).

⁹¹⁶ TSUE (WI), wyrok z dnia 19 marca 2019 r., *Abubacarr Jawo przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, C-163/17, EU:C:2019:218 (dalej jako: TSUE (WI), 2019, *Jawo*), pkt 91.

Mając na uwadze swoją wykładnię traktowania zgodnie z art. 3 EKPC, ETPC wielokrotnie powtarzał, że takie traktowanie „musi osiągnąć **minimalny poziom dotkliwości**”⁹¹⁷. Trybunał orzekł dalej: „Ocena owego minimalnego poziomu dotkliwości jest **względna**: zależy od wszystkich okoliczności sprawy, takich jak czas trwania owego traktowania, jego fizyczne i psychiczne skutki, a w niektórych przypadkach – od płci, wieku i stanu zdrowia ofiary”⁹¹⁸. „Inne czynniki” zidentyfikowane przez Trybunał obejmują „cel, w jakim dana osoba została poddana takiemu traktowaniu, oraz intencje lub motywacja sprawcy tego traktowania, jak również jego kontekst, taki jak atmosfera podwyższonego napięcia i emocji”⁹¹⁹.

CNDA (Francja) rozpatrywał przypadek młodego Afgańczyka, którego rodzice i brat zginęli, a dom został zniszczony podczas starć między siłami rządowymi a talibami. Następnie talibowie próbowali go zwerbować, a później oskarżyli go o zdradę. Uciekł z kraju w 2015 roku w wieku 16 lat, nie miał rodziny w Afganistanie, był bezbronny i samotny oraz miał problemy ze zdrowiem fizycznym i psychicznym. Jak zauważył Trybunał, po zwycięstwie talibów w sierpniu 2021 r. i wycofaniu się z kraju zagranicznych sił zbrojnych wieloletni konflikt dobiegł końca, ale ogólna dezorganizacja w kraju spowodowała, że pojawiły się w nim mniej lub bardziej niekontrolowane grupy, w tym różne lokalne ugrupowania talibów. Sąd uznał, że uwzględniając poziom przemocy, niepewności i arbitralności ze strony organów *de facto* sprawujących władzę oraz biorąc pod uwagę problemy zdrowotne skarżącego, istniały istotne powody, aby sądzić, że wnioskodawca byłby narażony na rzeczywiste i osobiste ryzyko nieludzkiego lub poniżającego traktowania w przypadku powrotu do kraju⁹²⁰.

Sytuacja skrajnego ubóstwa materialnego odpowiadająca poziomowi dotkliwości nieludzkiego lub poniżającego traktowania może wynikać ze szczególnej bezbronności wnioskodawcy⁹²¹. Zgodnie z art. 4 ust. 3 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), takiej oceny należy dokonywać „na zasadzie indywidualnej” i uwzględniać „indywidualną sytuację i okoliczności osobiste” wnioskodawcy, w tym wszelkie jego słabości⁹²².

⁹¹⁷ Wyróżnienie dodane. Zob. na przykład sprawy cytowane w przypisie 897 powyżej oraz ETPC, wyrok z dnia 18 października 2012 r., *Bureš przeciwko Republice Czeskiej*, nr 37679/08, CE:ECHR:2012:1018JUD003767908 (dalej jako: ETPC, 2012, *Bureš przeciwko Republice Czeskiej*), pkt 84; i ETPC (WI), wyrok z dnia 1 czerwca 2010 r., *Gäfgen przeciwko Niemcom*, nr 22978/05, CE:ECHR:2010:0601JUD002297805 (dalej jako: ETPC (WI), 2010, *Gäfgen przeciwko Niemcom*), pkt 88. Zob. też TSUE (WI), 2018, *MP*, op. cit., przypis 34, pkt 38.

⁹¹⁸ Wyróżnienie dodane. ETPC, 2012, *Bureš przeciwko Republice Czeskiej*, op. cit., przypis 920, pkt 84; oraz ETPC (WI), 2010, *Gäfgen przeciwko Niemcom*, op. cit., przypis 920, pkt 88. Zob. też przypadki osób poważnie chorych: ETPC (WI), 2016, *Paposhvili*, op. cit., przypis 57, pkt 174., do którego odniesiono się w TSUE (WI), 2018, *MP*, op. cit., przypis 34, pkt 38; oraz ETPC (WI), 2021, *Savran przeciwko Danii*, op. cit., przypis 897. Zob. też TSUE, wyrok z dnia 15 października 2019 r., *Dumitru-Tudor Dorobantu*, C-128/18, EU:C:2019:857, pkt 59.

⁹¹⁹ ETPC, 2012, *Bureš przeciwko Republice Czeskiej*, op. cit., przypis 920, pkt 84; oraz ETPC (WI), 2010, *Gäfgen przeciwko Niemcom*, op. cit., przypis 920, pkt 88.

⁹²⁰ CNDA (Francja), wyrok z dnia 21 września 2021 r., *M. A.*, nr 18037855 C+.

⁹²¹ TSUE (WI), wyrok z dnia 19 marca 2019 r., *Bashar Ibrahim i inni przeciwko Bundesrepublik Deutschland i Bundesrepublik Deutschland przeciwko Tausowi Magamadovowi*, sprawy połączone C-297/17, C-318/17, C-319/17 i C-438/17, EU:C:2019:219 (dalej jako: TSUE (WI), 2019, *Ibrahim*), pkt 93, w którym TSUE rozważał dopuszczalność składania wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej przez beneficjentów ochrony uzupełniającej, która została przyznana w innym państwie członkowskim.

⁹²² Zob. EASO, *Szczególne potrzeby – analiza sądowa*, op. cit., przypis 64, część 6.

ETPC zasadniczo uznaje traktowanie za „**niehumanitarne**”, m.in. „jeśli było ono zamierzone, stosowane przez kilka godzin z rzędu oraz spowodowało uszkodzenie ciała albo dotkliwe cierpienie fizyczne lub psychiczne”⁹²³.

Rozważając, czy traktowanie lub karanie jest „**poniżające**”, ETPC bierze pod uwagę, czy „celem jest upokorzenie i poniżenie danej osoby oraz czy [...] wywołało ono negatywne skutki dla jej osobowości w sposób sprzeczny z art. 3”⁹²⁴. Poniżające traktowanie zostało również opisane jako traktowanie polegające „na wzbudzaniu w ofierze uczucia strachu, cierpienia i poczucia niższości, które może [ją] upokorzyć lub poniżyć”⁹²⁵ oraz „ewentualnie przełamać [jej] opór fizyczny lub moralny [...] lub skłonić ofiarę do działania wbrew jej woli lub sumieniu”⁹²⁶. Może wystarczyć, „że ofiara jest upokorzona we własnym mniemaniu, nawet jeśli nie w mniemaniu innych”⁹²⁷.

Jeżeli chodzi o niehumanitarne lub poniżające **karanie**, „cierpienie i upokorzenie muszą w każdym przypadku wykraczać poza nieunikniony element cierpienia lub upokorzenia związany z daną formą zgodnego z prawem traktowania lub karania”⁹²⁸.

Ściganie i karanie za zwykłe przestępstwa zasadniczo nie może być uznane za niehumanitarne traktowanie, chyba że kara jest „rażąco nieproporcjonalna”. Trybunał stwierdził, że nałożenie „rażąco nieproporcjonalnej kary byłoby naruszeniem art. 3 EKPC”, ale „kryterium to będzie spełnione tylko w rzadkich i wyjątkowych przypadkach”⁹²⁹. Co do zasady, „określenie konkretnego systemu wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, w tym przeglądu wyroków i warunków zwolnienia, należy do decyzji państwa”⁹³⁰. ETPC zakwalifikował jednak karę dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości kontroli wyroku i skrócenia kary jako naruszenie art. 3 EKPC⁹³¹. Bardzo długi okres oczekiwania przed podjęciem działań

⁹²³ ETPC (WI), wyrok z dnia 26 października 2000 r., *Kudła przeciwko Polsce*, nr 30210/96, CE:ECHR:2000:1026JUD003021096 (dalej jako: ETPC (WI), 2000, *Kudła przeciwko Polsce*), pkt 92; ETPC, wyrok z dnia 15 lipca 2002 r., *Kalashnikov przeciwko Rosji*, nr 47095/99, CE:ECHR:2002:0715JUD004709599 (dalej jako: ETPC, 2002, *Kalashnikov przeciwko Rosji*), pkt 95; i ETPC (WI), 2011, *M.S.S. przeciwko Belgii i Grecji*, op. cit., przypis 228, pkt 220.

⁹²⁴ Zob. na przykład ETPC, wyrok z dnia 3 kwietnia 2001 r., *Keenan przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 272229/95, CE:ECHR:2001:0403JUD002722995 (dalej jako: ETPC, 2001, *Keenan przeciwko UK*), pkt 110; ETPC, 2002, *Kalashnikov przeciwko Rosji*, op. cit., przypis 926, pkt 95; ETPC (WI), 2011, *M.S.S. przeciwko Belgii i Grecji*, op. cit., przypis 228, pkt 220; oraz ETPC (WI), wyrok z dnia 15 grudnia 2016 r., *Khlaifia i inni przeciwko Włochom*, nr 16483/12, CE:ECHR:2016:1215JUD001648312 (dalej jako: ETPC (WI), 2016, *Khlaifia i inni*), pkt 160.

⁹²⁵ Zob. na przykład ETPC (WI), 2000, *Kudła przeciwko Polsce*, op. cit., przypis 926, pkt 92. Zob. też ETPC, wyrok z dnia 25 kwietnia 1978 r., *Tyler przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 5856/72, pkt 30; ETPC, 2001, *Keenan*, op. cit., przypis 927, pkt 110; ETPC (WI), 2011, *M.S.S. przeciwko Belgii i Grecji*, op. cit., przypis 228, pkt 220; oraz ETPC (WI), 2016, *Khlaifia i inni*, op. cit., przypis 927, pkt 160.

⁹²⁶ Zob. na przykład ETPC, 2001, *Keenan przeciwko UK*, op. cit., przypis 927, pkt 110.

⁹²⁷ Zob. na przykład ETPC (WI), 2011, *M.S.S. przeciwko Belgii i Grecji*, op. cit., przypis 228, pkt 220.

⁹²⁸ ETPC (WI), 2000, *Kudła przeciwko Polsce*, op. cit., przypis 926, pkt 92. Zob. też art.1 ust.1 CAT; oraz ETPC, wyrok z dnia 29 kwietnia 2019 r., *AM przeciwko Francji*, nr 12148/18, CE:ECHR:2019:0429JUD001214818, pkt 125. ETPC ponownie analizował swoje orzecznictwo, zajmując się sprawą dotyczącą tego, czy osoba podejrzana o terroryzm byłaby narażona na złe traktowanie w algierskich więzieniach. Chociaż niektóre aspekty algierskiej procedury karnej nadal budzą wątpliwości co do tego, czy podejrzanemu zagwarantowano rzetelny proces sądowy (długi areszt policyjny, ograniczony dostęp do adwokata i lekarza), Trybunał nie stwierdził rzeczywistego ryzyka złego traktowania. Zob. z drugiej strony ETPC, wyrok z dnia 9 stycznia 2018 r., *X przeciwko Szwecji*, nr 36417/16, CE:ECHR:2018:0109JUD003641716, pkt 27–30 i 57, dotyczący podejrzanych o terroryzm osób z Maroka, gdzie „jak wskazują wiarygodne źródła międzynarodowe [...], nadal dochodzi do arbitralnych zatrzymań i tortur [...]”.

⁹²⁹ ETPC (WI), wyrok z dnia 9 lipca 2013 r., *Vinter i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 66069/09, 130/10 i 3896/10, CE:ECHR:2013:0709JUD006606909, pkt 102.

⁹³⁰ Tamże, pkt 104.

⁹³¹ Tamże, pkt 104–121. Zob. też ETPC, wyrok z dnia 4 września 2014 r., *Trabelsi przeciwko Belgii*, nr 140/10, CE:ECHR:2014:0904JUD00014010, pkt 137–139; i ETPC (WI), wyrok z dnia 12 lutego 2008 r., *Kafkaris przeciwko Cyprowi*, nr 21906/04, CE:ECHR:2008:0212JUD002190604 (dalej jako: ETPC (WI), 2008, *Kafkaris*), pkt 97–99.

zmierzających do rozpatrzenia ewentualnego zwolnienia może być wystarczający do stwierdzenia, że przepisy *de facto* nie zapewniają możliwości skrócenia kary dożywotniego pozbawienia wolności⁹³². Ponadto ETPC orzekł, że groźby ukamienowania (za zdradę małżeńską) mogą stanowić tortury lub niehumanitarne lub poniżające traktowanie lub karanie⁹³³.

Środki **polegające na pozbawieniu osoby wolności** mogą obejmować element intensywnego cierpienia fizycznego lub psychicznego stanowiącego niehumanitarne lub poniżające traktowanie. ETPC orzekł jednak, że:

[...] nie można twierdzić, że tymczasowe aresztowanie samo w sobie stanowi naruszenie art. 3 [EKPC]. Artykułu tego nie można również interpretować jako ustanowienia ogólnego obowiązku zwolnienia osoby zatrzymanej ze względu na stan zdrowia [...].

Zgodnie z tym przepisem państwo musi jednak zapewnić, aby osoba była osadzona w warunkach zgodnych z poszanowaniem jej godności ludzkiej, aby sposób i metoda wykonania środka nie narażały jej na cierpienie lub niedogodności o intensywności przekraczającej nieunikniony poziom cierpienia nieodłącznie związany z pozbawieniem wolności oraz aby, biorąc pod uwagę praktyczne wymogi pozbawienia wolności, odpowiednio zabezpieczone były jej zdrowie i dobrostan [...] ⁹³⁴.

Trybunał zauważył ponadto, że przy ocenie „warunków pozbawienia wolności należy wziąć pod uwagę skumulowane skutki tych warunków, a także konkretne twierdzenia przedstawione przez” daną osobę ⁹³⁵.

W przypadku zatrzymania lub uwięzienia, przy ocenie poniżającego traktowania należy wziąć pod uwagę czynnik, jakim jest bezbronność osoby zatrzymanej ⁹³⁶. Na przykład w kontekście zatrzymań migrantów ETPC podkreślił wyjątkową bezbronność dzieci ⁹³⁷ i kobiet w ciąży ⁹³⁸. Podobnie, Trybunał uznał osoby z problemami psychicznymi ⁹³⁹, którym groziłoby zatrzymanie

⁹³² W tym przypadku wniesienie odwołania było możliwe po upływie 40 lat, co szło w parze z brakiem wystarczających gwarancji proceduralnych w postępowaniu odwoławczym. ETPC, wyrok z dnia 4 października 2016 r., *TP i AT przeciwko Węgrom*, nr 37871/14 i 73986/14, CE:ECHR:2016:1004JUD00378714, pkt 49–50. Zob. też ETPC, wyrok z dnia 17 czerwca 2021 r., *Sándor Varqa i inni przeciwko Węgrom*, nr 39734/15, 35530/16 i 26804/18, CE:ECHR:2021:0617JUD003973415, pkt 48–49.

⁹³³ ETPC, wyrok z dnia 11 lipca 2000 r., *Jabari przeciwko Turcji*, nr 40035/98, CE:ECHR:2000:0711JUD004003598, pkt 41–42.

⁹³⁴ ETPC, 2002, *Kalashnikov przeciwko Rosji*, op. cit., przypis 926, pkt 95.

⁹³⁵ Tamże, pkt 95. Zob. też ETPC (WI), wyrok z dnia 20 października 2016 r., *Muršić przeciwko Rumunii*, nr 7334/13, CE:ECHR:2016:1020JUD000733413 (dalej jako: ETPC (WI), 2016, *Muršić przeciwko Rumunii*), pkt 110; i ETPC, wyrok z dnia 31 maja 2018 r., *Al Nashiri przeciwko Rumunii*, nr 33234/12, CE:ECHR:2018:0531JUD003323412 (dalej jako: ETPC, 2018, *Al Nashiri przeciwko Rumunii*), pkt 675.

⁹³⁶ W sprawie Khlaifia ETPC wziął pod uwagę kilka czynników „w celu ustalenia, czy próg dotkliwości został osiągnięty”, w tym „czy ofiara znajduje się w sytuacji wrażliwości”. Zob. też ETPC (WI), 2016, *Khlaifia i inni*, op. cit., przypis 927, pkt 160 lit. c) oraz 161–162.

⁹³⁷ ETPC, wyrok z dnia 7 grudnia 2017 r., *SF i inni przeciwko Bułgarii*, nr 8138/16, CE:ECHR:2017:1207JUD000813816, pkt 79–83, które dotyczyły pary i jej trójki małoletnich dzieci. Biorąc pod uwagę warunki, w jakich przetrzymywano dzieci, można stwierdzić, że były one poddawane niehumanicznemu i poniżającemu traktowaniu, choć miało to miejsce tylko przez krótki czas.

⁹³⁸ ETPC, wyrok z dnia 2 marca 2021 r., *RR i inni przeciwko Węgrom*, nr 36037/17, CE:ECHR:2021:0302JUD003603717, pkt 58–65, dotyczący małoletnich i kobiet w ciąży.

⁹³⁹ ETPC, wyrok z dnia 10 kwietnia 2012 r., *Babar Ahmad i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 24027/07, 11949/08, 36742/08, 66911/09 i 67354/09, CE:ECHR:2012:0410JUD002402707 (dalej jako: ETPC, 2012, *Babar Ahmad i inni*); oraz ETPC, wyrok z dnia 16 kwietnia 2013 r., *Aswat przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 17299/12, CE:ECHR:2013:0416JUD001729912 (dalej jako: ETPC, 2013, *Aswat przeciwko UK*). Należy uwzględnić bezbronność osób chorych psychicznie i ich niezdolność do wniesienia skargi na sposób, w jaki są traktowane. Należy wziąć pod uwagę następujące elementy: „a) status medyczny więźnia, b) adekwatność pomocy medycznej i opieki przewidzianej w areszcie, oraz c) celowość utrzymywania aresztu w świetle stanu zdrowotnego wnioskodawcy” (pkt 50).

lub uwięzienie w kraju pochodzenia, za osoby szczególnie narażone. W zależności od warunków panujących w zakładzie karnym, osoba może być również narażona na niebezpieczeństwo ze względu na orientację seksualną⁹⁴⁰.

Oceniając, czy dana osoba jest narażona na „rzeczywiste niebezpieczeństwo nieludzkiego lub poniżającego traktowania ze względu na ogólne warunki pozbawienia wolności” zgodnie z art. 4 Karty UE, TSUE nawiązał również do orzecznictwa ETPC dotyczącego art. 3 EKPC w odniesieniu do **warunków panujących w więzieniu** w kontekście przekazywania osób na podstawie europejskiego nakazu aresztowania⁹⁴¹. TSUE powołał się na stwierdzenie ETPC, zgodnie z którym „okoliczność, że przestrzeń osobista, jaką dysponuje więzień, wynosi poniżej 3 m² w celi zbiorowej, rodzi silne domniemanie naruszenia art. 3 EKPC”⁹⁴². To silne domniemanie:

można obalić zazwyczaj tylko wtedy, gdy po pierwsze, ograniczenia przestrzeni osobistej w stosunku do wymaganego minimum 3 m² są krótkie, okazjonalne i nieznaczne, po drugie, towarzyszy im wystarczająca swoboda poruszania się poza celą i odpowiednie zajęcia poza celą, oraz po trzecie, zakład zapewnia w sposób ogólny godziwe warunki osadzenia, a zainteresowana osoba nie jest narażona na inne czynniki uważane za okoliczności pogarszające złe warunki pozbawienia wolności⁹⁴³.

Przykłady nieludzkiego lub poniżającego traktowania w warunkach pozbawienia wolności obejmują „całkowitą izolację sensoryczną połączoną z całkowitą izolacją społeczną”, która może mieć destrukcyjny wpływ na osobowość⁹⁴⁴; brak dostępności odpowiedniej opieki medycznej dla osób chorych⁹⁴⁵; brak opieki psychiatrycznej dla osób z problemami zdrowia psychicznego⁹⁴⁶; poważne przeludnienie⁹⁴⁷; brak możliwości poruszania się poza celą⁹⁴⁸; brak możliwości podejmowania aktywności fizycznej lub spędzania czasu poza przeludnioną celą⁹⁴⁹; niewystarczającą ilość przestrzeni osobistej, brak higieny lub niewystarczającą wentylację i oświetlenie⁹⁵⁰; oraz nadmiernie rygorystyczną i zbyt długą faktyczną izolację w kontenerze bez możliwości podejmowania aktywności fizycznej na zewnątrz, a następnie zatrzymanie

⁹⁴⁰ ETPC, wyrok z dnia 5 lipca 2016 r., *OM przeciwko Węgrom*, nr 9912/15, CE:ECHR:2016:0705JUD000991215, pkt 53.

⁹⁴¹ TSUE (WI), wyrok z dnia 5 kwietnia 2016 r., *Pál Aranyosi i Robert Căldăraru*, sprawy połączone C-404/15 i C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, pkt 94. Zob. EASO, *Wprowadzenie do WESA – analiza sądowa*, op. cit., przypis 8, sekcja 3.4.3, na temat faktu, że europejski nakaz aresztowania, który jest regulowany „decyzją ramową, jako wtórne prawo Unii, jest podobny do rozporządzenia Dublin III pod tym względem, że oba systemy opierają się na koncepcji »wzajemnego zaufania« między państwami członkowskimi”.

⁹⁴² TSUE, wyrok z dnia 25 lipca 2018 r., *ML*, wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, C-220/18 PPU, EU:C:2018:589, pkt 92.

⁹⁴³ TSUE, 2018, *ML*, op. cit., przypis 945, pkt 93. Zob. też TSUE, wyrok z dnia 15 października 2019 r., *Dumitru-Tudor Dorobantu*, C-128/18, EU:C:2019:857.

⁹⁴⁴ ETPC, 2012, *Babar Ahmad i inni*, op. cit., przypis 942, pkt 206.

⁹⁴⁵ Zob. *a contrario*, tamże, pkt 215; i ETPC, wyrok z dnia 25 marca 2021 r., *Bivolaru et Moldovan przeciwko Francji*, nr 40324/16 i 12623/17, CE:ECHR:2021:0325JUD004032416 (dalej jako: ETPC, 2021, *Bivolaru et Moldovan przeciwko Francji*), pkt 111.

⁹⁴⁶ Zob. *a contrario*, ETPC, 2013, *Aswat przeciwko UK*, op. cit., przypis 942, pkt 55.

⁹⁴⁷ ETPC (WI), 2016, *Khlaifia i inni*, op. cit., przypis 927, pkt 165. Zob. też ETPC, wyrok z dnia 10 marca 2015 r., *Varga i inni przeciwko Węgrom*, nr 14097/12, 45135/12, 73712/12, 34001/13, 44055/13 i 64586/13, CE:ECHR:2015:0310JUD001409712, pkt 69–78 (przeludnienie więzień); ETPC (WI), 2016, *Muršić przeciwko Rumunii*, op. cit., przypis 938, pkt 103–141 (przeludnienie więzień); ETPC, wyrok z dnia 25 kwietnia 2017 r., *Rezmiveş i inni przeciwko Rumunii*, nr 61467/12, 39516/13, 48231/13 i 68191/13, CE:ECHR:2017:0425JUD006146712, pkt 75–79 (przeludnienie, materialne warunki pobytu i higiena); oraz ETPC, wyrok z dnia 26 listopada 2009 r., *Nazarov przeciwko Rosji*, nr 13591/05, CE:ECHR:2009:1126JUD001359105, pkt 83 (przeludnienie).

⁹⁴⁸ ETPC, 2021, *Bivolaru et Moldovan przeciwko Francji*, op. cit., przypis 948, pkt 124.

⁹⁴⁹ Zob. *a contrario*, ETPC, 2012, *Babar Ahmad i inni*, op. cit., przypis 942, pkt 214 i 222.

⁹⁵⁰ ETPC, 2021, *Bivolaru et Moldovan przeciwko Francji*, op. cit., przypis 948, pkt 111; zob. też ETPC, wyrok z dnia 7 grudnia 2010 r., *Porumb przeciwko Rumunii*, nr 19832/04, CE:ECHR:2010:1207JUD001983204, pkt 72; ETPC, wyrok z dnia 17 lipca 2012 r., *Radu Pop przeciwko Rumunii*, nr 14337/04, CE:ECHR:2012:0717JUD001433704, pkt 96.

narażające osobę na ryzyko dla zdrowia poprzez niepotrzebne umieszczenie wraz z nowo przybyłymi osobami na kwarantannie COVID-19⁹⁵¹. Zob. też tabela 41.

ETPC przedstawił przykładowy wykaz czynników, które mają decydujące znaczenie dla stwierdzenia, że osadzeni byli poddawani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu⁹⁵². Jednocześnie Trybunał zauważył, że elementy te „ściśle zależą od okoliczności faktycznych sprawy i w kontekście ekstradycji lub wydalenia ich ustalenie nie będzie oczywiste”⁹⁵³.

Tabela 41: Przykładowy wykaz warunków pozbawienia wolności, które mogą stanowić nieludzkie lub poniżające traktowanie w krajach powrotu, opracowany na podstawie orzecznictwa ETPC⁹⁵⁴

Przetrzymywanie osoby z zaburzeniami psychicznymi w bardzo restrykcyjnym reżimie z długimi okresami izolacji społecznej bez wsparcia rodziny i przyjaciół ⁹⁵⁵
Brak odpowiedniej opieki medycznej dla osób chorych ⁹⁵⁶
Poważne przeludnienie ⁹⁵⁷ (brak przestrzeni osobistej)
Brak wentylacji, oświetlenia lub urządzeń sanitarnych ⁹⁵⁸
Brak możliwości poruszania się lub rekreacji poza przeludnioną celą ⁹⁵⁹
Całkowita izolacja sensoryczna połączona z całkowitą izolacją społeczną ⁹⁶⁰
Brak opieki psychiatrycznej dla osób z problemami zdrowia psychicznego ⁹⁶¹

Podobnie, za takie traktowanie uznano warunki przetrzymywania osób oczekujących na wykonanie kary śmierci (tj. przebywających „w celi śmierci”) w sprawie *Soering*⁹⁶², „biorąc pod uwagę bardzo długi okres spędzony w celi śmierci w tak ekstremalnych warunkach, przy nieustannie obecnej i narastającej udręce oczekiwania na wykonanie kary śmierci, a także sytuację osobistą wnioskodawcy, zwłaszcza jego wiek i stan psychiczny w chwili popełnienia przestępstwa”⁹⁶³. W nowszym wyroku w sprawie *Al Nashiri przeciwko Rumunii* potwierdzono, że „niezależnie od metody egzekucji, pozbawienie życia wiąże się z pewnym bólem fizycznym. Ponadto posiadanie wcześniejszej wiedzy o egzekucji ze strony Państwa wiąże się z nieodłącznym intensywnym cierpieniem psychologicznym”⁹⁶⁴.

⁹⁵¹ ETPC, wyrok z dnia 11 marca 2021 r., *Feilazoo przeciwko Malcie*, nr 6865/19, CE:ECHR:2021:0311JUD000686519 (dalej jako: ETPC, 2021, *Feilazoo przeciwko Malcie*), pkt 90–92.

⁹⁵² ETPC, 2012, *Babar Ahmad i inni*, op. cit., przypis 942, pkt 178. Dotyczą one obecności premedytacji; kwestii, czy środek mógł być ukierunkowany na złamanie oporu lub woli wnioskodawcy; zamiaru poniżenia lub upokorzenia go lub, jeśli taki zamiar nie występował, faktu, że środek został wdrożony w sposób, który mimo to wywołał uczucie strachu, cierpienia lub niższości; braku szczególnego uzasadnienia dla wprowadzonego środka; arbitralnego karzącego charakteru środka; czasu, na jaki został wprowadzony; oraz faktu, że stopień dolegliwości lub doznań przekracza swoim natężeniem nieunikniony poziom cierpienia nierozzerwalnie związany z pozbawieniem wolności. Zob. też ETPC, 2012, *Harkins i Edwards*, op. cit., przypis 896, pkt 130.

⁹⁵³ ETPC, 2012, *Babar Ahmad i inni*, op. cit., przypis 942, pkt 178.

⁹⁵⁴ Zob. też Rada Europy, *Guide on the case-law of the European Convention on Human Rights: Prisoners' rights [Przewodnik po orzecznictwie dotyczącym Europejskiej Konwencji Praw Człowieka: prawa osób pozbawionych wolności]*, grudzień 2020 r.

⁹⁵⁵ ETPC, 2013, *Aswat przeciwko UK*, op. cit., przypis 942, pkt 56–57.

⁹⁵⁶ ETPC, 2012, *Babar Ahmad i inni*, op. cit., przypis 942, pkt 215.

⁹⁵⁷ ETPC, 2021, *Bivolaru et Moldovan przeciwko Francji*, op. cit., przypis 948, pkt 123.

⁹⁵⁸ Zob. *a contrario*, ETPC, 2012, *Babar Ahmad i inni*, op. cit., przypis 942, pkt 219.

⁹⁵⁹ ETPC, 2021, *Bivolaru et Moldovan przeciwko Francji*, op. cit., przypis 948, pkt 124.

⁹⁶⁰ ETPC, 2012, *Babar Ahmad i inni*, op. cit., przypis 942, pkt 103.

⁹⁶¹ Zob. *a contrario*, ETPC, 2013, *Aswat przeciwko UK*, op. cit., przypis 942, pkt 55.

⁹⁶² ETPC (sesja plenarna), 1989, *Soering*, op. cit., przypis 281.

⁹⁶³ Tamże, pkt 111.

⁹⁶⁴ ETPC, 2018, *Al Nashiri przeciwko Rumunii*, op. cit., przypis 938, pkt 727.

2.4.3.4. W kraju pochodzenia wnioskodawcy

W sprawie *M'Bodj* TSUE potwierdził, zgodnie z jednoznacznym brzmieniem art. 15 lit. b), że przepis ten:

stosuje się tylko do niehumanitarnego lub poniżającego traktowania wnioskodawcy w jego państwie pochodzenia. Wynika z powyższego, że prawodawca Unii przewidział przyznawanie ochrony uzupełniającej tylko w przypadkach, w których traktowanie takie miało miejsce **w państwie pochodzenia wnioskodawcy** ⁹⁶⁵.

Zgodnie z art. 2 lit. n) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) „kraj pochodzenia” oznacza „państwo(-a), którego(-ych) obywatelstwo posiada dana osoba, a w przypadku bezpaństwowców – państwo dawnego miejsca zwykłego pobytu” ⁹⁶⁶.

2.4.3.5. Szczególne przypadki na podstawie art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Niniejsza sekcja poświęcona jest sytuacji wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową, którzy uciekli przed szczególnymi sytuacjami, i analizie możliwego znaczenia tych sytuacji w kontekście udzielania ochrony uzupełniającej, zgodnie z tabelą 42. Niektóre inne szczególne sytuacje omówiono w części 3, która dotyczy zarówno kwalifikowania do objęcia ochroną uchodźców, jak i kwalifikowania do objęcia ochroną uzupełniająca. Sytuacje te dotyczą osób uciekających przed handlem ludźmi i współczesnym niewolnictwem; zagrożeń środowiskowych; oraz sytuacji związanych z COVID-19.

Sytuacje konfliktu zbrojnego omówiono szczegółowo w sekcji 2.4.4. Przeanalizowano je w kontekście statusu uchodźcy w sekcji 3.2.1 oraz w kontekście art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) – w sekcji 3.2.2.

Tabela 42: Struktura sekcji 2.4.3.5

Sekcja	Tytuł	Strona
2.4.3.5.1	Ogólna sytuacja ekonomiczna w kraju pochodzenia	213
2.4.3.5.2	Przemoc domowa i przemoc seksualna	215
2.4.3.5.3	Sprawy związane ze stanem zdrowia	216

2.4.3.5.1. Ogólna sytuacja ekonomiczna w kraju pochodzenia

Trudne warunki ekonomiczne i humanitarne w kraju pochodzenia zasadniczo nie mogą same w sobie stanowić niehumanitarnego lub poniżającego traktowania ⁹⁶⁷, a zatem nie kwalifikują się do objęcia wnioskodawcy ochroną uzupełniająca. Wynika to jednoznacznie z motywu 35 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). TSUE nie orzekł jeszcze w sprawie dotyczącej takiej sytuacji w kontekście ochrony uzupełniającej. Jednak w kontekście przekazania na podstawie rozporządzenia dublińskiego TSUE orzekł, że czasami

⁹⁶⁵ TSUE (WI), 2014, *M'Bodj*, op. cit., przypis 52, pkt 33 (wyróżnienie dodane). Zob. też sekcja 2.3 powyżej.

⁹⁶⁶ Zasady określania obywatelstwa lub jego braku znajdują się w sekcji 1.3.2 powyżej.

⁹⁶⁷ ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis 57, pkt 282.

sytuacja „skrajnej deprivacji materialnej” może być utożsamiana z nieludzkim lub poniżającym traktowaniem ⁹⁶⁸.

Nawet gdyby takie warunki osiągnęłyby próg nieludzkiego lub poniżającego traktowania, to aby mogły być objęte zakresem art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), taka krzywda musiałaby przybrać formę działania osoby trzeciej (art. 6 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)) ⁹⁶⁹.

Niemiecki Federalny Sąd Administracyjny orzekł, że nieludzkie lub poniżające traktowanie w postaci złej sytuacji humanitarnej w kraju pochodzenia stanowi podstawę do przyznania ochrony uzupełniającej tylko wtedy, gdy takie traktowanie jest celowo zadawane przez podmiot wyrządzający poważną krzywdę ⁹⁷⁰. Podobnie, Sąd Okręgowy w Tallinie orzekł, że trudna sytuacja społeczna i ekonomiczna nie stanowi podstawy do przyznania ochrony uzupełniającej ⁹⁷¹.

Jeśli chodzi o osiągnięcie progu nieludzkiego lub poniżającego traktowania, w sprawie *M.S.S. przeciwko Belgii i Grecji* ETPC rozpatrywał sprawę wnioskodawcy mieszkającego na ulicy, bez zasobów materialnych lub dostępu do urządzeń sanitarnych i bez środków na zaspokojenie podstawowych potrzeb ⁹⁷². Trybunał uważa, że „takie warunki życia w połączeniu z towarzyszącym mu długotrwałym poczuciem niepewności, jak również całkowity brak perspektyw na poprawę sytuacji, osiągnęły próg dolegliwości wymagany do tego, aby wejść w zakres art. 3 [EKPC]” ⁹⁷³.

W sprawie *Sufi i Elmi* ETPC stwierdził, że warunki panujące w obozach dla osób przesiedlonych wewnątrz kraju pochodzenia były na tyle ciężkie, że stanowiły nieludzkie lub poniżające traktowanie ⁹⁷⁴. W obozach panował ograniczony dostęp do żywności i wody, ograniczony dostęp do miejsc zakwaterowania, przeludnienie, brak urządzeń sanitarnych oraz przestępczość i wyzysk, a perspektywy na poprawę sytuacji były niewielkie.

⁹⁶⁸ TSUE (WI), 2019, *Jawo*, op. cit., przypis 919, pkt 92, gdzie Trybunał uznał, że skrajna deprivacja materialna ma miejsce w sytuacji, „która nie pozwalałaby [osobie] na zaspokojenie podstawowych potrzeb, takich jak wyżywienie, mycie i mieszkanie, oraz która szkodziłaby jej zdrowiu fizycznemu lub psychicznemu lub doprowadziłaby ją do stanu powodującego naruszenie godności ludzkiej”. Wyrok TSUE, o którym mowa w ETPC (WI), 2011, *M.S.S. przeciwko Belgii i Grecji*, op. cit., przypis 228, pkt 252–263. Zob. też sekcja 2.4.3.3 powyżej, w której odniesiono się do wyroku TSUE w sprawie *Jawo* i TSUE (WI), 2019, *Ibrahim*, op. cit., przypis 924, pkt 90 i 93.

⁹⁶⁹ TSUE (WI), 2014, *M'Bodj*, op. cit., przypis 52 pkt 35.

⁹⁷⁰ BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 20 maja 2020 r., nr 1 C 11.19, De:BVerwG:2020:200520U1C11.19.0 (dalej jako: BVerwG (Niemcy), 2020, nr 1 C 11.19). Sąd powołał się na orzecznictwo TSUE, art. 6 i motyw 35 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) i stwierdził, że wnioski TSUE w sprawie *M'Bodj* dotyczą nie tylko sytuacji niewydolności systemów opieki zdrowotnej, ale wszystkich przypadków ogólnie nieludzkich warunków życia w kraju pochodzenia (pkt 12).

⁹⁷¹ Sąd Okręgowy w Tallinie (Ringkonnakohtud) (Estonia), wyrok z dnia 20 września 2019 r., nr 3-19-951, w sprawie wnioskodawcy pochodzącego z terytorium Ukrainy nieobjętego konfliktem (*streszczenie w języku angielskim*).

⁹⁷² ETPC (WI), 2011, *M.S.S. przeciwko Belgii i Grecji*, op. cit., przypis 228, pkt 263. Grecja była zobowiązana do zapewnienia zakwaterowania i godziwych warunków materialnych osobom ubiegającym się o azyl na podstawie norm przewidzianych w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (wersja przekształcona), Dz.U. L 180 z 29.6.2013, s. 96 (pkt 250).

⁹⁷³ ETPC (WI), 2011, *M.S.S. przeciwko Belgii i Grecji*, op. cit., przypis 228, pkt 263. Zob. też ETPC (WI), wyrok z dnia 4 listopada 2014 r., *Tarakhel przeciwko Szwajcarii*, nr 29217/12, CE:ECHR:2014:1104JUD002921712, pkt 98.

⁹⁷⁴ ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis 55, pkt 291–292. ETPC odniósł się do swojego podejścia przedstawionego w: ETPC (WI), 2011, *M.S.S. przeciwko Belgii i Grecji*, op. cit., przypis 228.

2.4.3.5.2. Przemoc domowa i przemoc seksualna

Z orzecznictwa krajowego wynika, że kobiety, które nie chcą wrócić do kraju pochodzenia z obawy przed przemocą seksualną, w tym przemocą domową i przymusowym małżeństwem, mogą kwalifikować się jako uchodźczynie (zob. sekcje [1.4.4.7](#) i [1.6.2.4.2](#) powyżej). Nawet jeżeli nie kwalifikują się jako uchodźczynie, to mogą kwalifikować się do ochrony uzupełniającej ze względu na rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy ⁹⁷⁵.

Jedna ze spraw rozpatrywanych w Niemczech dotyczyła młodej sunnitki, która sprzeciwiła się decyzji rady rodzinnej w północnym Iraku i uciekła do Europy. Wyższy Sąd Administracyjny Bawarii uznał w wydanym wyroku, że groźba przymusowego małżeństwa, w tym przypadku zaaranżowanego przez rodziców kobiety, może stanowić poniżające traktowanie w rozumieniu art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania ⁹⁷⁶. Trybunał stwierdził:

prawo do zawarcia małżeństwa jest zagwarantowane w konwencjach międzynarodowych (art. 13 EKPC [sic], art. 9 Karty UE, art. 16 ust. 2 Deklaracji praw człowieka ONZ). Zgodnie z jednomyślną opinią wyrażoną w literaturze dotyczącej prawa dotyczącego cudzoziemców, akt przymuszenia do zawarcia małżeństwa jest w każdym przypadku czynem nagannym, naruszającym prawo kobiety do samostanowienia ⁹⁷⁷.

We Francji CNDA stwierdził, że w populacji, w której przymusowe małżeństwo jest tak powszechne, że stanowi normę społeczną, dziewczęta i kobiety, które zamierzają uniknąć małżeństwa narzuconego wbrew ich woli, stanowią szczególną grupę społeczną ⁹⁷⁸, a zatem mają prawo do uzyskania statusu uchodźcy. Ten sam sąd przyznał jednak ochronę uzupełniającą w sprawie kobiety z ludu Sahrawi, która urodziła się w obozie dla uchodźców w Algierii i mieszkała w Saharze Zachodniej, a która padła ofiarą przemocy domowej ze strony teścia i została zmuszona do zawarcia małżeństwa. Sąd uznał, że przemoc domowa wydaje się naruszać lokalne zwyczaje i prawa w Saharze Zachodniej, w związku z czym poddawane jej kobiety nie stanowią szczególnej grupy społecznej. Zarazem jednak

⁹⁷⁵ W wyroku ETPC z dnia 9 czerwca 2009 r., *Opuz przeciwko Turcji*, nr 33401/02, CE:ECHR:2009:0609JUD003340102, pkt 161, Trybunał orzekł, że przemoc domowa, której doświadczyła skarżąca, „w postaci obrażeń fizycznych i presji psychicznej, była wystarczająco poważna, aby stanowić złe traktowanie w rozumieniu art. 3 Konwencji”. Sprawa nie toczyła się w kontekście powrotu do kraju pochodzenia. Chociaż organy państwowe nie pozostawały całkowicie bezczynne pod względem zwalczania przemocy domowej, ETPC stwierdził naruszenie art. 3 EKPC „w wyniku niepodjęcia przez władze państwowe środków ochronnych w postaci skutecznego odstraszenia przed poważnymi naruszeniami nietykalności osobistej skarżącej przez jej męża” (pkt 169).

⁹⁷⁶ VGH Bavaria, wyrok z dnia 17 marca 2016 r., nr [13a B 15.30241](#) (dalej jako: VGH Bavaria, 2016, nr [13a B 15.30241](#)). Sprawa ta dotyczyła wyłącznie ochrony uzupełniającej. Wnioskodawczyni nie odwoływała się od odmowy nadania statusu uchodźcy, potwierdzonej przez sąd pierwszej instancji. Organ rozstrzygający zaskarżył decyzję o przyznaniu ochrony uzupełniającej, jednak skarga ta została oddalona przez Wyższy Sąd Administracyjny.

⁹⁷⁷ VGH Bavaria, 2016, nr [13a B 15.30241](#), op. cit., przypis [979](#), pkt 21 (tłumaczenie nieoficjalne). Zamiast art. 13 EKPC (prawo do skutecznego środka odwoławczego), sąd zapewne miał na myśli art. 12 EKPC (prawo do zawarcia małżeństwa).

⁹⁷⁸ CNDA (Francja), wyrok z dnia 20 lipca 2018 r., *Mme E.*, nr 15031912 R, pkt 3; oraz CNDA (Francja), wyrok z dnia 20 lipca 2018 r., *Mme D.*, nr 17042624 R, pkt 3. Zob. też CNDA (Francja), wyrok z dnia 18 maja 2017 r., *Mme H.*, nr 15013446, pkt 4, w sprawie kobiety z Dżibuti zagrożonej przymusowym małżeństwem; wyrok z dnia 19 kwietnia 2017 r., *Mme C.*, nr 16034664 C, pkt 4, w sprawie kobiety z Wybrzeża Kości Słoniowej zagrożonej przymusowym małżeństwem i okaleczeniem narządów płciowych; oraz wyrok z dnia 27 września 2016 r., *Mme T.*, nr 15004721, w sprawie lesbijki z Kamerunu, która została zmuszona do zawarcia małżeństwa. Dalsze przykłady takich przypadków można znaleźć w sekcji [1.6.2.4.2](#) powyżej, w szczególności w tabeli 17.

kobietom tym nie zapewniono ochrony, a zatem wnioskodawczyni kwalifikowała się do objęcia ochroną uzupełniającą⁹⁷⁹.

Inne instrumenty ochrony praw człowieka również nakładają na państwa obowiązek ochrony kobiet przed przemocą seksualną i przemocą ze względu na płeć. Komitet Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet (CEDAW) wyraził pogląd, że państwa mają:

obowiązek ochrony kobiet przed narażeniem na rzeczywiste, osobiste i przewidywalne ryzyko poważnych form dyskryminacji kobiet, w tym przemocy ze względu na płeć, niezależnie od tego, czy takie konsekwencje miałyby miejsce poza granicami terytorialnymi wysyłającego Państwa-Strony⁹⁸⁰.

2.4.3.5.3. Sprawy związane ze stanem zdrowia

TSUE zajmował się konkretnymi **sprawami związanymi ze stanem zdrowia** w kontekście art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

Rozpoznając sprawę, w której wnioskodawca cierpiał na poważną chorobę i nie miał zapewnionego odpowiedniego leczenia w kraju pochodzenia, TSUE zauważył, że „[p]ewne czynniki właściwe dla kontekstu, w który wpisuje się art. 15 lit. b) dyrektywy [w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)], powinny ponadto, na tej samej zasadzie co cele tej dyrektywy, zostać wzięte pod uwagę”⁹⁸¹.

TSUE podkreślił, że art. 6 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), dotyczący podmiotów wyrządzających poważną krzywdę, „potwierdza koncepcję, że taką krzywdą musi być zachowanie podmiotu trzeciego i że nie może ona zatem wynikać po prostu z ogólnych niedostatków systemu opieki zdrowotnej państwa pochodzenia”⁹⁸². Trybunał powołał się na motyw 26 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (obecnie motyw 35 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)), zgodne z którym „[r]zyzko, na które jest narażona ogólnie ludność danego państwa lub jej część, zasadniczo nie stanowi samo w sobie indywidualnego zagrożenia, które można by uznać za poważną krzywdę”⁹⁸³.

⁹⁷⁹ CNDA (Francja), wyrok z dnia 21 grudnia 2016 r., *Mme A.*, nr 15026470 C. Zob. Malvasio, F., „[Judicial protection and vulnerable categories: how vulnerable persons are dealt with before the French National Asylum Court in relation to evidence and credibility assessment](#)”, *Catania IARMJ Conference*, 12–14 września 2018 r.

⁹⁸⁰ Komitet CEDAW, [General Recommendation No 32 on the gender-related dimensions of refugee status, asylum, nationality and statelessness of women](#) [Zalecenie ogólne nr 32 w sprawie związanych z płcią aspektów statusu uchodźcy, azylu, obywatelstwa i bezpaństwowości kobiet], CEDAW/C/GC/32, 15 listopada 2014 r., pkt 22. Zob. też Komitet CEDAW, opinie z dnia 15 lipca 2019 r., *RSAA i in. przeciwko Danii*, CEDAW/C/73/D/86/2015, pkt 8.9. Sprawa dotyczyła obywatelki Jordanii (pierwotnie bezpaństwowej uchodźczyni palestyńskiej, która uzyskała obywatelstwo w wyniku małżeństwa z Jordańczykiem). Kobieta sprzeciwiała się przymusowemu małżeństwu swoich córek i uciekła od męża po tym, jak ją pobił. Złożyła wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej w Danii. Komitet przychylił się do stwierdzenia, że kobieta „nie mogła ubiegać się o ochronę władz Jordanii przed wyjazdem i że nie będzie w stanie tego zrobić po powrocie [...] biorąc pod uwagę poziom tolerowania przemocy wobec kobiet w Jordanii, w szczególności utrzymywanie się tak zwanych »zbrodni honorowych«, pomimo ostatnio wprowadzonych zmian prawnych, typowy brak reagowania na wnoszone przez kobiety skargi dotyczące przemocy oraz stałe stosowanie przez organy Jordanii zatrzymania administracyjnego lub „aresztu ochronnego” wobec kobiet i dziewcząt, które mogą stać się ofiarami tego rodzaju przestępstw” (pkt 8.7). Komitet zalecił, aby państwo odstąpiło od przymusowego wydalenia kobiety. Zob. też Komitet CEDAW, [General Recommendation No 19 \(1992\) on violence against women](#), A/47/3.

⁹⁸¹ TSUE (WI), 2014, *M'Bodj*, op. cit., przypis 52, pkt 34. Wnioskodawca doznał poważnych powikłań w następstwie agresji, której padł ofiarą w przyjmującym państwie członkowskim (Belgii) (pkt 17) i uzyskał zgodę na pozostanie w tym państwie ze względu na swój stan zdrowia oraz fakt, że w jego kraju pochodzenia nie było odpowiedniego leczenia (pkt 24).

⁹⁸² TSUE (WI), 2014, *M'Bodj*, op. cit., przypis 52, pkt 35.

⁹⁸³ Tamże, pkt 36, w odniesieniu do motywu 26 dyrektywy w sprawie kwalifikowania, który jest identyczny z motywem 35 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

Zauważył również, że „dyrektywa ta ma na celu uzupełnienie za pomocą ochrony uzupełniającej ochrony uchodźców” i że „jej zakres zastosowania nie rozciąga się na osoby uprawnione do przebywania [na terytorium państw członkowskich] z innych powodów, to znaczy na podstawie dyskrecjonalnej i ze względów współczucia lub z powodów humanitarnych”⁹⁸⁴.

TSUE stwierdził:

W rezultacie ryzyko pogorszenia stanu zdrowia obywatela państwa trzeciego cierpiącego na poważną chorobę wynikające z braku odpowiedniego leczenia w jego kraju pochodzenia, jeżeli nie chodzi o **celowe pozbawienie tego obywatela państwa trzeciego opieki**, nie może wystarczać do zagwarantowania przyznania mu ochrony uzupełniającej⁹⁸⁵.

W sprawie *MP* TSUE rozpatrywał sprawę wnioskodawcy, „który był wcześniej torturowany przez władze państwa pochodzenia, a w przypadku którego odesłanie mogłoby wywołać znaczące nasilenie ciężkich następstw psychicznych tych tortur, łącznie z istnieniem poważnego ryzyka popełnienia samobójstwa”⁹⁸⁶.

Przede wszystkim TSUE wskazał, że okoliczność, iż dana osoba była w przeszłości ofiarą tortur, których sprawcą były władze jej kraju pochodzenia, sama w sobie nie jest wystarczająca, by uzasadnić przyznanie ochrony uzupełniającej w czasie, gdy nie istnieje już rzeczywiste ryzyko, że takie tortury mogą się powtórzyć w wypadku odesłania jej do tego państwa⁹⁸⁷. Jednocześnie Trybunał stwierdził, że:

przyczyna obecnego stanu zdrowia obywatela państwa trzeciego [...], to jest akty tortur, którym został on poddany w przeszłości przez władze państwa pochodzenia, jak i znaczące nasilenie, w wypadku jego odesłania do państwa pochodzenia, zaburzeń psychicznych w związku z traumą psychiczną nadal odczuwaną z powodu tych tortur, stanowią elementy mające znaczenie dla wykładni art. 15 lit. b) dyrektywy [w sprawie kwalifikowania]⁹⁸⁸.

⁹⁸⁴ Tamże, pkt 36 (wyróżnienie dodane), odnosząc się w pkt 37 do motywów 5, 6, 9 i 24 dyrektywy w sprawie kwalifikowania, które odpowiadają motywom 6, 12, 15 i 33 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

⁹⁸⁵ Tamże, pkt 36 (wyróżnienie dodane). Potwierdzono to w TSUE (WI), 2018, *MP*, op. cit., przypis 34, pkt 49.

⁹⁸⁶ TSUE (WI), 2018, *MP*, op. cit., przypis 34, pkt 45. Wnioskodawca „cierpi wskutek następstw tortur, ma silny zespół stresu pourazowego i głęboką depresję, wykazuje dużą skłonność do zachowań samobójczych i zdaje się mieć bardzo poważny zamiar popełnienia samobójstwa w razie jego odesłania” do kraju pochodzenia (pkt 19). TSUE porównał również tę sprawę do sprawy *M'Bodj*, który cierpiał na problemy zdrowotne jako ofiara napaści w przyjmującym państwie członkowskim (pkt 47). Zob. też sekcja 2.4.3.2 powyżej.

⁹⁸⁷ TSUE (WI), 2018, *MP*, op. cit., przypis 34, pkt 30. Informacje na temat skutków art. 4 ust. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) w tym przypadku i ogólnie – zob. sekcja 2.5.2.

⁹⁸⁸ TSUE (WI), 2018, *MP*, op. cit., przypis 34, pkt 48.

TSUE wzięły pod uwagę art. 14 CAT⁹⁸⁹, mając na uwadze różne cele i mechanizmy ochrony przewidziane w dyrektywie w sprawie kwalifikowania i konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur⁹⁹⁰. Trybunał orzekł, że należy ustalić, czy w razie odesłania wnioskodawca może:

być narażony na ryzyko celowego pozbawienia opieki właściwej do leczenia fizycznych lub psychicznych następstw aktów tortur dokonanych przez władze rzeczonoego państwa. Byłoby tak w szczególności w wypadku, [...] gdy istnieje ryzyko popełnienia przez obywatela państwa trzeciego samobójstwa z powodu traumy doznanej w wyniku aktów tortur, którym został poddany przez władze państwa pochodzenia [i] było oczywiste, że władze te, mimo obowiązku wynikającego z art. 14 konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur, nie zapewnią mu rehabilitacji. Takie ryzyko mogłoby się również pojawić, gdyby okazało się, że rzeczono władze prezentują dyskryminującą postawę w odniesieniu do dostępu do leczenia, skutkującą trudniejszym dostępem niektórych grup etnicznych lub niektórych kategorii osób [...], do właściwego leczenia fizycznych lub psychicznych następstw aktów tortur dokonanych przez te władze⁹⁹¹.

W przypadkach, gdy obywatele państw trzecich są w kraju pochodzenia z powodów dyskryminacyjnych celowo pozbawieni opieki właściwej do leczenia fizycznych lub psychicznych następstw aktów tortur, należy zbadać, czy te dyskryminacyjne powody mogą oznaczać, że wnioskodawca kwalifikuje się do otrzymania statusu uchodźcy (zob. sekcja 1.6 powyżej).

Z powyższego wynika, że zakres art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) odbiega w tych przypadkach od zakresu art. 3 EKPC. W sprawach medycznych TSUE powołał się jednak na orzecznictwo ETPC dotyczące art. 3 EKPC, aby dokonać wykładni pojęcia nieludzkiego traktowania zgodnie z art. 4 i art. 19 ust. 2 Karty UE⁹⁹².

TSUE przypomniał, że zakres stosowania art. 3 EKPC obejmuje:

cierpienie spowodowane naturalnie powstałą chorobą, czy to fizyczną, czy psychiczną, [...] gdy ulega ono pogorszeniu lub istnieje ryzyko jego pogorszenia w następstwie traktowania będącego skutkiem warunków zatrzymania, wydalenia lub innych środków, za które władze mogą być odpowiedzialne, i to pod warunkiem że cierpienie stąd

⁹⁸⁹ Tamże, pkt 52. Trybunał odniósł się do motywu 25 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (obecnie motyw 34 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)). TSUE zauważył, że zgodnie z art. 14 CAT, państwa-strony konwencji „mają obowiązek zapewnienia w swoich systemach prawnych, aby ofiara tortur miała gwarantowane prawo do zadośćuczynienia, łącznie ze środkami niezbędnymi dla możliwie najpełniejszej rehabilitacji” (pkt 52).

⁹⁹⁰ Tamże, pkt 54. W pkt 56 TSUE stwierdził, że „bez naruszenia zakresów każdego z tych dwóch systemów nie jest możliwe zakwalifikowanie cudzoziemca znajdującego się w sytuacji takiej jak MP do ochrony uzupełniającej na podstawie jakiegokolwiek naruszenia przez jego państwo pochodzenia art. 14 konwencji w sprawie zakazu tortur.” Dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) i konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur mają różne cele. Większość postanowień konwencji koncentruje się wokół zakazu lub prewencji tortur lub innych aktów okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania lub karania przez państwa-strony (art. 2 i 16 CAT). Zob. Komitet przeciwko Torturom, *General Comment No 2 of 24 January 2008 – Implementation of Article 2 by states parties*, CAT/C/GC/2, pkt 3. Celem dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) jest natomiast zapewnienie, by „państwa członkowskie stosowały wspólne kryteria identyfikacji osób rzeczywiście potrzebujących ochrony międzynarodowej” oraz by „osoby takie miały dostęp do minimalnego poziomu świadczeń” (motyw 12 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)).

⁹⁹¹ TSUE (WJ), 2018, *MP*, op. cit., przypis 34, pkt 57.

⁹⁹² Tamże, pkt 36–37 i 41.

wynikające osiągnięcie minimum poważnego charakteru wymaganego przez ten artykuł⁹⁹³. Taki sam próg poważnego charakteru powinien być osiągnięty w przypadku gdy choroba, „która nie wystąpiła naturalnie, w wypadku gdy brak opieki, na który osoba ta byłaby narażona po wydaleniu, nie wynika z celowego działania lub zaniechania państwa, do którego jest odsyłana”⁹⁹⁴.

W sprawie *MP TSUE* orzekł, że art. 4 i art. 19 ust. 2 Karty UE „stoją na przeszkodzie temu, by państwo członkowskie wydalilo obywatela państwa trzeciego, jeżeli to wydalenie doprowadziłoby zasadniczo do znaczącego i nieodwracalnego nasilenia się zaburzeń psychicznych, na które osoba ta cierpi, w szczególności jeżeli [...] to pogorszenie stanowiłoby zagrożenie dla życia tej osoby”⁹⁹⁵. Trybunał stwierdził jednak, że:

okolicość, iż art. 3 EKPC [...] w bardzo wyjątkowych wypadkach stoi na przeszkodzie temu, by obywatel państwa trzeciego cierpiący na poważną chorobę został wydalony do państwa, w którym brak jest odpowiedniego leczenia, nie oznacza, że powinno się mu zezwolić na przebywanie w państwie członkowskim z tytułu ochrony uzupełniającej na mocy dyrektywy [w sprawie kwalifikowania]⁹⁹⁶.

TSUE odniósł się do wyroku ETPC w sprawie *Paposhvili*, który zdefiniował „bardzo wyjątkowe wypadki” jako sytuacje obejmujące:

wydalenie ciężko chorej osoby, w przypadku gdy istnieją istotne podstawy, aby uznać, że mimo braku ryzyka bliskiej śmierci musiałaby ona z powodu braku odpowiedniego leczenia w państwie pochodzenia lub braku dostępu do tego leczenia być narażona na rzeczywiste ryzyko, że jej stan zdrowia ulegnie poważnemu, szybkemu i nieodwracalnemu pogorszeniu, powodując dotkliwe cierpienia lub znaczące skrócenie oczekiwanej długości życia⁹⁹⁷.

We Francji CNDA uznał, że odpowiednik art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) w prawie krajowym nie obejmuje sytuacji, w której poważnie chory

⁹⁹³ Tamże, gdzie odniesiono się do ETPC (WI), 2016, *Paposhvili*, op. cit., przypis 57, pkt 174–175, oraz TSUE, 2017, *CK i inni*, op. cit., przepis 225, pkt 68. W sprawie *Paposhvili* wnioskodawca chorował na białaczkę, przeszedł chemioterapię i był narażony na ryzyko poważnych powikłań, które wymagały regularnego monitorowania w specjalistycznych ośrodkach. Był leczony bardzo drogim lekiem niedostępnym w jego kraju pochodzenia (Gruzji) i był na liście oczekujących na przeszczep narządów.

⁹⁹⁴ TSUE (WI), 2018, *MP*, op. cit., przypis 34, pkt 39. TSUE odniósł się do wyroku ETPC z dnia 29 stycznia 2013 r., *SHH przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 60367/10, CE:ECHR:2013:0129JUD006036710 (dalej jako: ECtHR, 2013, *SHH przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*), pkt 89, w którym wnioskodawca, któremu amputowano prawą nogę, przedstawił swoją sprawę jako odbiegającą od sprawy N przeciwko Zjednoczonemu Królestwu ze względu na fakt, że nie cierpiał on na chorobę, która wystąpiła naturalnie, i nie wymagał leczenia. ETPC zauważył, że przyszła szkoda wynikałaby raczej z braku wystarczających środków na zapewnienie leczenia lub opieki niż z umyślnych działań lub zaniechań organów państwa przyjmującego (pkt 94). W: ETPC (WI), 2021, *Savran przeciwko Danii*, op. cit., przypis 921 ETPC stwierdził, że „konsekwentnie stosował te same zasady w sprawach dotyczących wydalenia poważnie chorych wnioskodawców, niezależnie od tego, jaka konkretna przyczyna – somatyczna czy psychiczna – leżała u podstaw ich stanu zdrowia” (pkt 137). Sprawa dotyczyła wnioskodawcy cierpiącego na schizofrenię. Dowody medyczne wskazywały, że gdyby przerwał przyjmowanie leków, mogłoby to doprowadzić do nawrotu choroby i „poważnych konsekwencji dla niego samego i jego otoczenia” (pkt 142). Na podstawie niektórych oświadczeń lekarskich ETPC stwierdził, że chociaż „nawrót choroby mógł skutkować »agresywnym zachowaniem« i »istotnie wyższym ryzykiem popełnienia przestępstw przeciwko innym osobom« [...], to nie można [tego] opisać jako »skutkującego intensywnym cierpieniem« dla samego wnioskodawcy” (pkt 143). W związku z tym Trybunał stwierdził, że próg dotkliwości zgodnie z art. 3 EKPC nie został osiągnięty (pkt 147).

⁹⁹⁵ TSUE (WI), 2018, *MP*, op. cit., przypis 34, pkt 43. Zob. też TSUE (WI), 2014, *M'Bodj*, op. cit., przypis 52, pkt 39.

⁹⁹⁶ TSUE (WI), 2018, *MP*, op. cit., przypis 34, pkt 46.

⁹⁹⁷ ETPC (WI), 2016, *Paposhvili*, op. cit., przypis 57, pkt 183, o którym mowa w TSUE (WI), 2018, *MP*, op. cit., przypis 34, pkt 40. Ten próg potwierdzono w: ETPC (WI), 2021, *Savran przeciwko Danii*, op. cit., przypis 921.

wnioskodawca byłby narażony na nieludzkie lub poniżające traktowanie w przypadku odesłania z powodu braku odpowiedniej opieki zdrowotnej, chyba że wnioskodawca zostałby celowo pozbawiony takiej opieki ⁹⁹⁸.

W sprawie dotyczącej roszczenia na podstawie art. 3 EKPC, dotyczącego sprzeciwu wobec odesłania, Sąd Najwyższy Zjednoczonego Królestwa uznał, że:

choć to do wnioskodawcy należy przedstawienie dowodów dotyczących jego stanu zdrowia, aktualnego leczenia (w tym prawdopodobnej odpowiedniości ewentualnego innego leczenia) oraz skutków, jakie będzie miała dla niego niemożność uzyskania dostępu do niego, państwo odsyłające jest w stanie skuteczniej zebrać dowody dotyczące dostępności odpowiedniego leczenia w państwie przyjmującym ⁹⁹⁹.

Brak odpowiedniej opieki medycznej w kraju pochodzenia może mieć również znaczenie przy rozważaniu zasady *non-refoulement* zgodnie z art. 15 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (CRPD), która gwarantuje wolność od tortur lub okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania lub karnania ¹⁰⁰⁰. Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami uznał w sprawie *NL*, że organy państwowe muszą ocenić, „czy istnieją istotne podstawy, aby sądzić, że wnioskodawcy grozi rzeczywiste ryzyko nieodwracalnej szkody, o której mowa w art. 10 [prawo do życia] i art. 15” w przypadku wydalenia ¹⁰⁰¹. W tej sprawie wnioskodawczyni przedłożyła władzom krajowym szereg zaświadczeń lekarskich wskazujących, że jej stan zdrowia był poważny i bez leczenia, które otrzymywała w tym kraju, zagrożone byłoby jej życie. Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami stwierdził, że „brak oceny przez organy krajowe ryzyka grożącego wnioskodawczyni w świetle dostępnych im informacji dotyczących jej stanu zdrowia stanowił naruszenie jej praw wynikających z art. 15 Konwencji” ¹⁰⁰².

2.4.4. Poważne indywidualne zagrożenie życia lub fizycznej integralności osoby cywilnej wynikające z masowej przemocy w sytuacjach międzynarodowych lub wewnętrznych konfliktów zbrojnych (art. 15 lit. c))

Art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi, co następuje.

⁹⁹⁸ CNDA (Francja), postanowienie z dnia 16 maja 2017 r., *M. B.*, nr 17706661 C+ (zgłoszony w: CNDA (Francja), *Recueil contentieux du droit d'asile, année 2017*, s. 98–100).

⁹⁹⁹ Sąd Najwyższy (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 29 kwietnia 2020 r., *AM (Zimbabwe) przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2020] UKSC 17, pkt 33.

¹⁰⁰⁰ Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami uznał, że zasada ta ma zastosowanie eksterytorialne. Zob. Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami, opinie z dnia 28 sierpnia 2020 r., *NL przeciwko Szwecji*, komunikat nr CRPD/C/23/D/60/2019 (dalej jako: Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami, 2020, *NL*), pkt 7.5. UE ratyfikowała CRPD, a konsekwencje tej ratyfikacji zostały krótko opisane w przypisie 51.

¹⁰⁰¹ Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami, 2020, *NL*, op. cit., przypis 1003, pkt 7.8.

¹⁰⁰² Tamże, pkt 7.8. Zob. też Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami, opinie z dnia 6 września 2021 r., *ZH przeciwko Szwecji*, CRPD/C/25/D/58/2019, pkt 10.4 i 10.7, w których stwierdzono również naruszenie art. 15 CRPD.

Art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Poważna krzywda obejmuje:

[...]

- (c) poważne indywidualne zagrożenie życia lub fizycznej integralności osoby cywilnej wynikające z masowej przemocy w sytuacjach międzynarodowych lub wewnętrznych konfliktów zbrojnych.

W sprawie *Elgafaji* TSUE zauważył, że pojęcia użyte w art. 15 lit. a) i b) „obejmują sytuacje, w których wnioskującemu o ochronę uzupełniającą konkretnie grozi ryzyko krzywdy określonego rodzaju”¹⁰⁰³. Natomiast, jak stwierdził Trybunał, „krzywda zdefiniowana w art. 15 lit. c) dyrektywy jako »poważne i zindywidualizowane zagrożenie życia [i integralności] osoby cywilnej« dotyczy ryzyka krzywdy o charakterze bardziej ogólnym”¹⁰⁰⁴. Trybunał zauważył, że art. 15 lit. c) obejmuje:

raczej w sposób szeroki „zagrożenie życia [...] lub [integralności]” osoby cywilnej, niż określone akty przemocy. Poza tym objęte tym przepisem zagrożenia stanowią nieodłączną część ogólnej sytuacji „międzynarodowych lub wewnętrznych konfliktów zbrojnych”. Wreszcie przemoc leżąca u podstaw tych zagrożeń została zakwalifikowana jako „nieselektywna” tj. przy użyciu pojęcia, które oznacza, iż przemoc ta może dotknąć osoby bez względu na ich sytuację osobistą¹⁰⁰⁵.

Poważna krzywda w rozumieniu art. 15 lit. c) musi zostać wyrządzona w kraju pochodzenia wnioskodawcy¹⁰⁰⁶.

Poszczególne elementy art. 15 lit. c), z których wszystkie muszą być spełnione, przedstawiono na rys. 6. Każdy z nich omówiono w kolejnych podsekcjach.

Rysunek 6: Poszczególne elementy art. 15 lit. c)

Podejście TSUE określono jako systemowe lub „meta-teleologiczne”, koncentrujące się nie tylko na przedmiocie i celu odpowiednich przepisów, ale także na przedmiocie i celu reżimu

¹⁰⁰³ TSUE (WJ), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis 52, pkt 32.

¹⁰⁰⁴ Tamże, pkt 33.

¹⁰⁰⁵ Tamże, pkt 34.

¹⁰⁰⁶ Zob. art. 2 lit. f) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), który odnosi się do osoby, która, „jeśli [...] wróci do swojego kraju pochodzenia [...], może [jej] rzeczywiście grozić poważna krzywda określona w art. 15”.

UE jako całości, mające za podstawę standardy praw człowieka zawarte w Karcie UE oraz wartości przyświecające tej organizacji ¹⁰⁰⁷.

Jak wyjaśniono w sekcji [2.4.3](#) powyżej, TSUE orzekł, że „odpowiednikiem art. 3 EKPC jest art. 15 lit. b) dyrektywy [w sprawie kwalifikowania]” ¹⁰⁰⁸. Z drugiej strony stwierdził, że:

art. 15 lit. c) dyrektywy to przepis o treści odmiennej niż art. 3 EKPC, a zatem jego wykładni należy dokonywać w sposób autonomiczny, z jednoczesnym poszanowaniem praw podstawowych zagwarantowanych w EKPC ¹⁰⁰⁹.

W odniesieniu do art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), chociaż TSUE uznał, że jego treść różni się od treści art. 3 EKPC, to jednak pewne jego aspekty nawiązują duchem do orzecznictwa ETPC ¹⁰¹⁰.

TSUE nie zajmował się jeszcze kwestią, czy wnioskodawcy nieobjęci zakresem stosowania art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), którzy uciekają przed konfliktem zbrojnym, mogą kwalifikować się do objęcia ochroną uzupełniającą na podstawie art. 15 lit. a) lub b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

Sekcja [2.4.4](#) składa się z pięciu podsekcji, jak określono w tabeli 43.

Tabela 43: Struktura sekcji [2.4.4](#)

Sekcja	Tytuł	Strona
2.4.4.1	„Międzynarodowe lub wewnętrzne konflikty zbrojne”	222
2.4.4.2	„Masowa przemoc”	223
2.4.4.3	„Poważne indywidualne zagrożenie”	224
2.4.4.4	Związek między „poważnym indywidualnym zagrożeniem” a „masową przemocą”	238
2.4.4.5	„Życie lub fizyczna integralność osoby cywilnej”	239

W dodatku [A](#) podsumowano analizę przypadków dotyczących sytuacji konfliktów zbrojnych.

2.4.4.1. „Międzynarodowe lub wewnętrzne konflikty zbrojne”

Zakres stosowania art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) obejmuje „międzynarodowe lub wewnętrzne konflikty zbrojne”.

TSUE nie rozstrzygał jeszcze kwestii znaczenia pojęcia międzynarodowego konfliktu zbrojnego. W sprawie *Diakité* TSUE wyjaśnił natomiast znaczenie pojęcia **wewnętrznego konfliktu zbrojnego**. W wyroku tym czytamy:

¹⁰⁰⁷ Zob. na przykład Moreno Lax, V., „Of autonomy, autarky, purposiveness and fragmentation: the relationship between EU asylum law and international humanitarian law”, [w:] Cantor, D. i Durieux, J.-F. (red.), *Refuge from Inhumanity? War refugees and international humanitarian law*, Martinus Nijhoff, Lejda, 2014, s. 298.

¹⁰⁰⁸ TSUE (WI), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis [52](#), pkt 28. Więcej informacji znajduje się w sekcjach [2.4.1](#) i [2.4.3.1](#) powyżej oraz w sekcji [2.4.4.3.2](#) poniżej.

¹⁰⁰⁹ TSUE (WI), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis [52](#), pkt 28.

¹⁰¹⁰ Tamże, pkt 28. ETPC nie podziela natomiast przekonania, że art. 3 EKPC „nie zapewnia ochrony porównywalnej z ochroną przewidzianą w [art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania]”. Zob. ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis [57](#), pkt 226; oraz EASO, *Wprowadzenie do WESA – analiza sądowa*, op. cit., przypis [8](#), s. 73–74.

do celów stosowania tego przepisu przyjmuje się wystąpienie wewnętrznego konfliktu zbrojnego w sytuacji, gdy dochodzi do starć pomiędzy siłami porządkowymi państwa a jedną lub kilkoma uzbrojonymi grupami lub gdy dochodzi do starć pomiędzy dwiema lub kilkoma uzbrojonymi grupami, przy czym nie jest konieczne, by konflikt ten mógł być zakwalifikowany jako niemiędzynarodowy konflikt zbrojny w rozumieniu międzynarodowego prawa humanitarnego i by natężenie starć zbrojnych, poziom organizacji ścierających się sił zbrojnych czy czas trwania konfliktu stanowiły przedmiot oceny odrębnej od oceny poziomu przemocy szerzącej się na danym terytorium ¹⁰¹¹.

Formułując ten wniosek, TSUE wyjaśnił, że system ochrony uzupełniającej oraz międzynarodowe prawo humanitarne „realizują różne cele i wprowadzają wyraźnie odrębne mechanizmy ochrony” ¹⁰¹². W związku z tym „możliwość korzystania z [systemu ochrony uzupełniającej] nie może być uzależniona od tego, czy przesłanki stosowania [międzynarodowego prawa humanitarnego] zostały spełnione” ¹⁰¹³. W związku z tym TSUE określił swój wniosek dotyczący znaczenia pojęcia wewnętrznego konfliktu zbrojnego jako ustalony „poprzez odwołanie się do jego zwyczajowego znaczenia w języku potocznym, przy jednoczesnym uwzględnieniu kontekstu, w którym zostało ono użyte, i celów uregulowania, którego jest częścią” ¹⁰¹⁴.

W zależności od sytuacji w danym kraju, sądy i trybunały mogą nadal mierzyć się z koniecznością rozstrzygnięcia, czy w istocie doszło do konfrontacji zbrojnej w rozumieniu przedstawionym przez Trybunał. Definicja TSUE wydaje się na przykład wykluczać sytuację, w której tylko jedna grupa zbrojna konfrontuje się z ogółem ludności.

2.4.4.2. „Masowa przemoc”

Termin „masowa przemoc” odnosi się do źródła szczególnego rodzaju poważnej krzywdy określonego w art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). W sprawie *Elgafaji* TSUE stwierdził, że przemoc, która powoduje poważne indywidualne zagrożenie życia lub fizycznej integralności wnioskodawcy, jest określana terminem „nieselektywna”, „tj. przy użyciu pojęcia, które oznacza, iż przemoc ta może dotknąć osoby bez względu na ich sytuację osobistą” ¹⁰¹⁵.

Na przykład Wyższy Trybunał (Zjednoczone Królestwo), odnosząc się również do sprawy *Elgafaji*, uznał masowe bombardowanie lub ostrzał:

za masowe w tym znaczeniu, że chociaż mogą mieć one konkretny lub ogólny cel, nieuchronnie narażają zwykłe osoby cywilne znajdujące się w dotkniętym nimi

¹⁰¹¹ TSUE, 2014, *Diakité*, op. cit., przypis 844, pkt 35. Zob. też CNDA (Francja), wyrok z dnia 28 września 2017 r., *Mme I.B.*, nr 15030837 C (dalej jako: CNDA (Francja), 2017, *Mme I.B.*, nr 15030837 C), w którym uznano, że konfrontacje zbrojne różnych grup zbrojnych – byłej koalicji Séléka z jednej strony i bojówek Antybalaka z drugiej – można zakwalifikować jako wewnętrzny konflikt zbrojny. Formułując ten wniosek, CNDA powołał się m.in. na odnośne rezolucje Rady Bezpieczeństwa ONZ.

¹⁰¹² TSUE, 2014, *Diakité*, op. cit., przypis 844, pkt 24. Zob. też pkt 23, który stanowi: „O ile celem międzynarodowego prawa humanitarnego jest przede wszystkim zapewnienie ochrony ludności cywilnej w strefach konfliktu poprzez ograniczenie wobec osób i dóbr negatywnych skutków wojny, o tyle w odróżnieniu od art. 2 lit. e) [dyrektywy w sprawie kwalifikowania] w związku z jej art. 15 lit. c) nie przewiduje ono przyznania ochrony międzynarodowej określonym cywilom poza strefami konfliktu i terytoriami stron konfliktu”.

¹⁰¹³ Tamże, pkt 26.

¹⁰¹⁴ Tamże, pkt 27.

¹⁰¹⁵ TSUE (WJ), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis 52, pkt 34; TSUE, 2021, *CF i DN*, op. cit., przypis 684, pkt 26.

miejsca na, jak opisano to w argumentacji, straty poboczne. Przez konkretny cel rozumiemy osoby lub grupy osób, takie jak wojsko lub funkcjonariuszy policji. Środkami stosowanymi do tego celu mogą być bomby, których niszczące działanie może obejmować nie tylko cel, lub ostrzał, który wiąże się z mniejszym, ale mimo to realnym ryzykiem strat pobocznych. Przez cel ogólny rozumiemy bardziej masowe ataki, na przykład na sunnitów, szyitów lub odwrotnie. Takie ataki mogą obejmować wybuchy bomb w zatłoczonych miejscach, takich jak targowiska lub miejsca, w których odbywają się procesje lub zgromadzenia religijne ¹⁰¹⁶.

W odniesieniu do poważnej sytuacji środowiskowej, konfliktów etnicznych i politycznych oraz biedy w 2020 r. w delcie Nigru, włoski Najwyższy Sąd Kasacyjny podtrzymał wniosek sądu niższej instancji, że wynikający z powyższych okoliczności brak bezpieczeństwa związany z sabotażem, uprowadzeniami i atakami na policję nie osiągnął poziomu masowej przemocy w kontekście konfliktu zbrojnego lub sytuacji równoważnej, który jest wymagany do zakwalifikowania do objęcia ochroną uzupełniającą ¹⁰¹⁷.

Podobnie Biuro UNHCR rozumie termin „masowa” w taki sposób, że obejmuje on „akty przemocy, które nie są ukierunkowane na konkretny obiekt lub konkretną osobę, jak również akty przemocy, które są ukierunkowane na konkretny obiekt lub konkretną osobę, lecz ich skutki mogą być szkodliwe dla innych” ¹⁰¹⁸.

2.4.4.3. „Poważne indywidualne zagrożenie”

Krzywda zdefiniowana w art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) odnosi się do „poważnego indywidualnego zagrożenia” życia lub fizycznej integralności osoby cywilnej. Te dwa pojęcia omówiono w dwóch kolejnych podsekcjach.

2.4.4.3.1. Znaczenie „poważnego indywidualnego zagrożenia”

W sprawie *Elgafaji* TSUE stwierdził, że słowo „indywidualizowany” należy rozumieć:

w ten sposób, że obejmuje zagrożenia, na które narażone są osoby cywilne bez względu na ich tożsamość, kiedy przemoc nieselektywna, charakteryzująca trwający konflikt zbrojny [...] osiągnęła poziom na tyle wysoki, że istnieją istotne podstawy, aby uznać, iż jeśli dana osoba wróci do omawianego państwa lub regionu może narazić się na rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy, o której mowa w art. 15 lit. c) dyrektywy ze względu na sam fakt przebywania na tym obszarze ¹⁰¹⁹.

W sprawie *Elgafaji* Trybunał zauważył, że taka wykładnia „może zapewnić artykułowi 15 lit. c) dyrektywy [w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] jego własny zakres

¹⁰¹⁶ Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 13 listopada 2012 r., *HM i inni (art. 15 lit. c) Irak CG*, [2012] UKUT 00409, (dalej jako: Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2012, *HM i inni (art. 15 lit. c) Irak CG*), pkt 42.

¹⁰¹⁷ Najwyższy Sąd Kasacyjny (Corte Suprema di Cassazione) (Włochy), wyrok z dnia 12 listopada 2020 r., *Wnioskodawca przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych (Ministero dell'interno)*, nr 23925/19 (streszczenie w języku angielskim) (dalej jako: Najwyższy Sąd Kasacyjny (Włochy), 2020, *Wnioskodawca przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych (Ministero dell'interno)*, nr 23925/19 (streszczenie w języku angielskim)).

¹⁰¹⁸ Biuro UNHCR, *Safe at Last? Law and Practice in Selected EU Member States with Respect to Asylum-Seekers Fleeing Indiscriminate Violence [Nareszcie bezpieczni? Prawo a praktyka w wybranych państwach członkowskich UE w odniesieniu do osób ubiegających się o azyl uciekających przed masową przemocą]*, lipiec 2011 (dalej jako: Biuro UNHCR, *Safe at Last?*), s. 103.

¹⁰¹⁹ TSUE (Wł), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis 52, pkt 35. Zob. też TSUE, 2021, *CF i DN*, op. cit., przypis 682, pkt 27–28.

stosowania”¹⁰²⁰. TSUE powołał się na motyw 26 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (obecnie motyw 35 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)), zgodnie z którym „[r]zyzko, na które jest narażona ogólnie ludność danego państwa lub jej część, zasadniczo nie stanowi samo w sobie indywidualnego zagrożenia, które można by uznać za poważną krzywdę”. Brzmienie tego motywu:

poprzez użycie pojęcia „normalnie” dopuszcza możliwość zaistnienia sytuacji wyjątkowej, którą charakteryzuje stopień ryzyka na tyle wysoki, że istnieją istotne podstawy, aby uznać, iż dana osoba byłaby indywidualnie narażona na omawiane ryzyko¹⁰²¹.

TSUE odnotował ponadto, że wyjątkowość tej sytuacji zostaje wzmocniona przez „fakt, że omawiana ochrona jest posiłkowa i że zgodnie z systematyką art. 15 dyrektywy krzywda zdefiniowana w lit. a) i b) tego artykułu zakłada oczywisty stopień indywidualizacji”¹⁰²². Wynika stąd, że przepis ten można „interpretować zgodnie z systematyką i w zestawieniu z dwoma pozostałymi sytuacjami opisanymi we wspomnianym art. 15 [dyrektywy]”¹⁰²³. Trybunał odnotował, że „[w] tym względzie należy sprecyzować, że im bardziej wnioskodawca ewentualnie jest w stanie wykazać, że dana sytuacja konkretnie jego dotyczy ze względu na elementy właściwe jego sytuacji osobistej, tym niższy będzie poziom przemocy nieselektywnej wymagany w celu skorzystania z ochrony uzupełniającej”¹⁰²⁴.

TSUE stwierdził:

wykładni [...] art. 15 lit. c) [dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] w związku z art. 2 lit. e) tej dyrektywy należy dokonywać w taki sposób, że:

- istnienie poważnego i indywidualizowanego zagrożenia życia lub integralności osoby wnoszącej o ochronę uzupełniającą nie jest uzależnione od przedstawienia dowodu na to, że osoba ta stanowi konkretny cel takiej przemocy ze względu na elementy charakteryzujące jej sytuację osobistą;
- istnienie takiego zagrożenia może wyjątkowo zostać stwierdzone, jeżeli **przemoc nieselektywna** charakteryzująca trwający konflikt zbrojny [...] osiągnęła poziom na tyle wysoki, że istnieją istotne podstawy, aby uznać, iż jeśli dana osoba wróci do omawianego państwa lub regionu, może narazić się na rzeczywiste ryzyko doznania poważnej i indywidualizowanej krzywdy **ze względu na sam fakt przebywania** na tym obszarze¹⁰²⁵.

¹⁰²⁰ TSUE (WJ), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis 52, pkt 36.

¹⁰²¹ Tamże, pkt 37. W następstwie wyroku w sprawie Elgafaji francuska Rada Stanu orzekła, że wnioskodawca nie jest zobowiązany do udowodnienia ukierunkowania przemocy na siebie ze względu na swoją sytuację osobistą, gdy poziom masowej przemocy osiąga taki stopień, że istnieją poważne i udowodnione powody, aby sądzić, że osoba cywilna byłaby zagrożona wyłącznie z powodu swojej obecności na danym terytorium. Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), wyrok z dnia 3 lipca 2009 r., nr 320295, FR:CESSR:2009:320295.20090703 (dalej jako: Conseil d'État (Francja), 2009, nr 320295). Zdaniem sądu, taka sytuacja miała miejsce na Sri Lance w połowie 2009 roku.

¹⁰²² TSUE (WJ), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis 52, pkt 38.

¹⁰²³ Tamże, pkt 38.

¹⁰²⁴ Tamże, pkt 39. Zob. też TSUE, 2021, *CF i DN*, op. cit., przypis 684, pkt 31.

¹⁰²⁵ TSUE (WJ), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis 52, pkt 45 (wyróżnienie dodane). Zob. też TSUE, 2021, *CF i DN*, op. cit., przypis 684, pkt 27.

2.4.4.3.2. Ocena stopnia przemocy

TSUE przedstawił wytyczne dotyczące oceny „poważnego indywidualnego zagrożenia” w wyroku w sprawie *CF* i *DN*¹⁰²⁶. W sprawie tej TSUE orzekł, że ocena ilościowa ryzyka śmierci lub obrażeń ciała, wyrażonego poprzez stosunek ofiar w danej strefie do całkowitej liczby ludności tej strefy, jest właściwym kryterium na potrzeby stwierdzenia, czy istnieje poważne indywidualne zagrożenie, ale „nie może stanowić jedyne, decydującego kryterium”¹⁰²⁷. Trybunał wyjaśnił dalej:

w celu ustalenia istnienia „poważnego indywidualnego zagrożenia” w rozumieniu art. 15 lit. c) dyrektywy [w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] konieczne jest całościowe uwzględnienie wszystkich istotnych okoliczności danego przypadku, w szczególności tych, które charakteryzują sytuację kraju pochodzenia wnioskodawcy. [...] nawet jeżeli we wniosku tym nie powołano się na elementy charakteryzujące sytuację samego wnioskodawcy, z art. 4 ust. 3 [...] dyrektywy [w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] wynika bowiem, że taki wniosek należy poddać indywidualnej ocenie, na potrzeby której należy wziąć pod uwagę cały szereg elementów. Do elementów tych należą [...] „wszystkie istotne fakty odnoszące się do kraju pochodzenia w momencie podejmowania decyzji w sprawie wniosku”¹⁰²⁸.

Dokładniej, w sprawie *CF* i *DN* TSUE stwierdził, że – jak wskazał rzecznik generalny w pkt 56 i 59 opinii – elementy, które należy wziąć pod uwagę przy ocenie, **czy istnieje rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy w rozumieniu art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)**, mogą obejmować elementy określone w tabeli 44¹⁰²⁹.

Tabela 44: Niewyczerpujący wykaz elementów, które należy wziąć pod uwagę przy ocenie, czy istnieje rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy w rozumieniu art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), zgodnie z wyrokiem TSUE w sprawie *CF* i *DN*

Natężenie starć zbrojnych
Stopień zorganizowania obecnych sił zbrojnych
Długość konfliktu
Zakres geograficzny przemocy masowej
Rzeczywiste miejsce docelowego pobytu wnioskodawcy w przypadku odesłania go do danego kraju lub regionu
Ewentualnie celowa agresja wobec osób cywilnych ze strony walczących

W opinii rzecznika generalnego w sprawie *CF* i *DN* zauważono, że w celu oceny stopnia przemocy dotyczącej dany kraj czy obszar sądy i trybunały krajowe łączą wiele różnych czynników¹⁰³⁰. Czynniki te wymieniono w tabeli 45.

¹⁰²⁶ TSUE, 2021, *CF i DN*, op. cit., przypis 684.

¹⁰²⁷ Tamże, pkt 30–31 i 33.

¹⁰²⁸ Tamże, pkt 40–42.

¹⁰²⁹ Tamże, pkt 43.

¹⁰³⁰ TSUE, opinia rzecznika generalnego Priita Pikamäe przedstawiona w dniu 11 lutego 2021 r. *CF i DN przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, C-901/19, EU:C:2021:116 (dalej jako: opinia rzecznika generalnego Priita Pikamäe, 2021, *CF i DN*), pkt 59.

Tabela 45: Czynniki brane pod uwagę w orzecznictwie państw członkowskich przy ocenie, czy istnieje rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy w rozumieniu art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), zgodnie z wykazem w opinii rzecznika generalnego w sprawie *CF i DN*

Liczba zabitych lub rannych ofiar cywilnych na danym obszarze
Wysiedlenia spowodowane przez konflikt zbrojny
Metody i taktyka prowadzenia wojny, a także ich wpływ na osoby cywilne
Naruszenia praw człowieka
Zdolność państwa lub organizacji kontrolującej dane terytorium do zapewnienia obywatelom ochrony oraz pomoc świadczona przez organizacje międzynarodowe

W sprawie *CF i DN* TSUE wyjaśnił, że liczba ofiar wyrażona jako odsetek całkowitej liczby ludności danego obszaru jest właściwym kryterium na potrzeby stwierdzenia, czy istnieje „poważne indywidualne zagrożenie”. Trybunał orzekł:

Wysoki udział w całkowitej liczbie ludności cywilnej zamieszkującej dany region faktycznych ofiar dokonywanych przez strony konfliktu aktów przemocy przeciwko życiu lub fizycznej integralności osób cywilnych w tym regionie może prowadzić do wniosku, że w przyszłości mogą się w tym regionie pojawić kolejne ofiary wśród osób cywilnych. Takie stwierdzenie pozwoliłoby również na wykazanie istnienia poważnego zagrożenia, o którym mowa w art. 15 lit. c) [dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)]¹⁰³¹.

Stwierdzenie to można rozumieć jako wyjaśnienie możliwego – ale nie jedyne – sposobu ustalenia, czy istnieje realne ryzyko podlegania zagrożeniu opisanemu w art. 15 lit. c) **wyłącznie z powodu obecności wnioskodawcy** na terytorium tego kraju lub regionu.

TSUE stwierdził również, że:

brak takiego stwierdzenia nie może sam w sobie wystarczyć do tego, by wykluczyć – systemowo i w każdych okolicznościach – istnienie takiego ryzyka w rozumieniu tego przepisu i z tego powodu doprowadzić automatycznie i bez wyjątku do wykluczenia z ochrony uzupełniającej¹⁰³².

Brak dalszych wskazówek co do tego, co może oznaczać wyżej wspomniany „wysoki udział” w kategoriach liczbowych. Do TSUE nie skierowano jednak zapytania w tej kwestii. Sąd odsyłający podszedł do kwestii oceny poziomu przemocy z innej perspektywy i zapytał, czy „poważne indywidualne zagrożenie życia lub integralności osoby cywilnej wynikające z masowej przemocy w sytuacjach konfliktu zbrojnego [...] może mieć miejsce [...] tylko wtedy, gdy stwierdzono już pewną minimalną liczbę ofiar cywilnych (zabitych i rannych)”¹⁰³³.

Duża liczba ofiar wśród ludności cywilnej w następstwie masowej przemocy podczas konfliktu zbrojnego może zatem stanowić podstawę do stwierdzenia poważnego zagrożenia w rozumieniu art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), gdy

¹⁰³¹ TSUE, 2021, *CF i DN*, op. cit., przypis 684, pkt 32.

¹⁰³² Tamże, pkt 33. Odnosi się to do stwierdzenia, że – jak wskazano powyżej – „faktyczn[e] ofiar[ny] dokonywanych przez strony konfliktu aktów przemocy przeciwko życiu lub fizycznej integralności osób cywilnych w tym regionie” mają „wysoki udział w całkowitej liczbie ludności cywilnej zamieszkującej dany region”.

¹⁰³³ Tamże, pkt 20. Z pytaniem prejudycjalnym zwrócił się VGH Baden-Württemberg, postanowienie z dnia 29 listopada 2019 r., [A 11 S 2374/19](#).

liczba ofiar cywilnych ma wysoki udział w całkowitej liczbie ludności cywilnej zamieszkującej dany region. Jednak wniosek przeciwny, polegający na automatycznym wykluczeniu takiego zagrożenia, gdy liczba ofiar jest stosunkowo niska, nie jest zgodny z dyrektywą w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Jak orzekł TSUE:

Tymczasem systemowe stosowanie przez właściwe organy państwa członkowskiego wyłącznie jednego kryterium ilościowego, którego wiarygodność jest narażona na przypadkowość, zważywszy na konkretne trudności w dotarciu do bliskich strefom konfliktu zbrojnego obiektywnych i niezależnych źródeł informacji, takich jak informacje o minimalnej liczbie ofiar cywilnych, zabitych lub rannych, by odmówić przyznania ochrony uzupełniającej, może prowadzić do tego, że organy będą odmawiać przyznania ochrony międzynarodowej z naruszeniem ciężącego na państwach członkowskich obowiązku zidentyfikowania osób, które rzeczywiście potrzebują tej ochrony uzupełniającej ¹⁰³⁴.

Jak zauważył TSUE w sprawie *Elgafaji*, „art. 15 lit. c) dyrektywy [w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] to przepis o treści odmiennej niż art. 3 EKPC” i jego wykładni należy dokonywać w sposób autonomiczny, z jednoczesnym poszanowaniem praw podstawowych zagwarantowanych w EKPC ¹⁰³⁵.

Z orzecznictwa krajowego wynika, że niekiedy sądy stwierdzały, iż występuje tak wysoki poziom przemocy, że **sama obecność wnioskodawcy** pociąga za sobą zagrożenie. Na przykład CNDA (Francja) stwierdził taką sytuację w odniesieniu do Dżuby w Sudanie Południowym w 2017 r., kiedy bojówki Asz-Szabab poddawały ludność cywilną arbitralnym egzekucjom i innym aktom przemocy. Ataki na bojówki przeprowadzały siły somalijskiego rządu i misji Unii Afrykańskiej w Somalii, a także siły amerykańskie przy użyciu dronów, co również skutkowało licznymi ofiarami cywilnymi i masowymi przymusowymi przesiedleniami ludności ¹⁰³⁶. Ten sam francuski sąd stwierdził, że do takiej sytuacji doszło w Damaszku (Syria) w 2018 r., między innymi w wyniku bombardowań szkół, szpitali czy osiedli mieszkaniowych oraz użycia broni chemicznej, przy czym nic nie wskazuje na to, by sytuacja uległa deeskalacji ¹⁰³⁷. W 2021 r. sąd stwierdził, że taka sytuacja miała miejsce w Tigray w Etiopii z powodu masowych bombardowań, masakr ludności cywilnej przez armię Erytrei, katastrofalnej sytuacji humanitarnej i utrzymującego się konfliktu ¹⁰³⁸. Podobnie w 2021 r. sąd uznał, że takie zagrożenie istniało w regionie Mopti w Mali, gdzie działało wiele uzbrojonych grup rebeliantów, przemoc miała podłoże etniczne, a ruch dżihadystyczny był wymierzony głównie w ludność cywilną ¹⁰³⁹.

¹⁰³⁴ TSUE, 2021, *CFi DN*, op. cit., przypis 684, pkt 35.

¹⁰³⁵ TSUE (WJ), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis 52, pkt 28.

¹⁰³⁶ CNDA uznał, że w odniesieniu do Dżuby w Sudanie Południowym występuje sytuacja ogólnego zagrożenia. CNDA (Francja), wyrok z dnia 13 listopada 2017 r., *M. M.A.*, nr 16038980 C. Zob. też CNDA (Francja), 2018, *M. M.A.*, nr 16039973 C, op. cit., przypis 415, pkt 8.

¹⁰³⁷ CNDA (Francja), wyrok z dnia 3 lipca 2018 r., *Mme A.*, nr 17021233.

¹⁰³⁸ CNDA (Francja), wyrok z dnia 30 kwietnia 2021 r., *M. B.*, nr 19050187 C+, pkt 11.

¹⁰³⁹ CNDA, Grande Formation (Francja), 2021, *M. S.*, nr 20029676, op. cit., przypis 737, pkt 12. Inne sprawy, których przedmiotem była masowa przemoc o wyjątkowym nasileniu, dotyczą prowincji Tillabéri in Nigrze (w pobliżu granicy z Burkina Faso i Mali), w: CNDA (Francja), wyrok z dnia 19 lipca 2021 r., *M. M. et Mme A.*, nr 21008772 i 21008773 C+, oraz prowincji Baghlan w Afganistanie, w: CNDA (Francja), wyrok z dnia 9 lipca 2021 r., *M. G.*, nr 20015236 C (dalej jako: CNDA (Francja), 2021, *M. G.*, nr 20015236 C).

Natomiast niemiecki Federalny Sąd Administracyjny stwierdził w 2020 r. w odniesieniu do Mogadiszu w Somalii, że wówczas:

udokumentowane ataki [...] jak dotąd nie były tak liczne i nie osiągnęły takiej dotkliwości, aby uzasadnić założenie, że cała ludność cywilna Mogadiszu jest w niebezpieczeństwie. Dokonując takiego ustalenia, [sąd] wziął pod uwagę, że obecnie Mogadiszu nie należy do regionów Somalii, które są w szczególności sposobem dotknięte konfliktem, a w doniesieniach można znaleźć przynajmniej wzmianki o poprawie sytuacji pod względem bezpieczeństwa, choć sytuację tę nadal należy uznać za złą¹⁰⁴⁰.

Aby przeanalizować natężenie przemocy, sądy krajowe stosują zarówno **analizy jakościowe, jak i ilościowe**.

Wyższy Sąd Administracyjny Badenii-Wirtembergii orzekł, że należy brać pod uwagę skumulowane skutki konfliktów zbrojnych. Zauważył dalej:

Adekwatność kryterium, jakie stanowią skumulowane skutki przedłużających się konfliktów zbrojnych w kontekście ogólnej oceny polega – przynajmniej między innymi – na tym, że wydłużanie się czasu trwania konfliktu prowadzi z reguły i w łatwy do przewidzenia sposób do wzrostu liczby zachorowań na choroby psychiczne i nasilenia ich przebiegu w wyniku sytuacji stałego zagrożenia. Jednak takie konsekwencje nie powinny być brane pod uwagę w rozważaniach ilościowych, ponieważ uzyskanie odpowiednich statystyk w obszarze ogarniętym kryzysem jest po prostu nierealne¹⁰⁴¹.

Wyższy Trybunał (Zjednoczone Królestwo) opowiedział się za podejściem włączającym, które:

wymaga przeanalizowania przemocy w wymiarze zarówno jakościowym, jak i ilościowym, i nie powinno ograniczać się do czysto ilościowej analizy liczby ofiar śmiertelnych i rannych wśród ludności cywilnej [...] Katalog czynników istotnych dla takiej analizy jest niewyczerpujący, ale obejmuje sposób postępowania i siłę, jaką dysponują strony konfliktu [...], liczbę ofiar śmiertelnych i rannych wśród ludności cywilnej, w tym liczbę osób, które w następstwie konfliktu odniosły urazy psychiczne, nasilenie przymusowych przesiedleń i zasięg geograficzny konfliktu¹⁰⁴².

W opinii Wyższego Trybunału „próba prostego odjęcia rozmiaru przemocy ukierunkowanej od ogólnej sumy masowej przemocy nie może w żadnej sytuacji zostać uznana za właściwą”¹⁰⁴³.

We Francji Wielka Izba CNDA bierze pod uwagę zarówno kryteria ilościowe, jak i jakościowe¹⁰⁴⁴. Do uwzględnianych czynników należą: strony konfliktu i ich siła bojowa;

¹⁰⁴⁰ BVerwG (Niemcy), 2020, nr 1 C 11.19, op. cit., przypis 973., pkt 21 (tłumaczenie nieoficjalne).

¹⁰⁴¹ VGH Baden-Württemberg, wyrok z dnia 12 października 2018 r., A 11 S 316/17 (dalej jako: VGH Baden-Württemberg, 2018, A 11 S 316/17), pkt 99 (tłumaczenie nieoficjalne).

¹⁰⁴² Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 30 października 2015 r., AA (art. 15 lit. c) Irak CG, [2015] UKUT 00544, pkt 89, dotyczący analizy uwzględnionej we wcześniejszym orzecznictwie. Zob. też Sąd Apelacyjny (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 24 czerwca 2009 r., QD (Irak) przeciwko Secretary of State for the Home Department, [2009] EWCA Civ 620, pkt 27; Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2012, HM i inni (art. 15 lit. c) Irak CG, op. cit., przypis 1019, pkt 42 i 44; oraz Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2014, MOJ i inni (powrót do Mogadiszu) Somalia CG, op. cit., przypis 552.

¹⁰⁴³ Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2012, AK (art. 15 lit. c) Afganistan CG, op. cit., przypis 251, pkt 207.

¹⁰⁴⁴ CNDA, Grande Formation (Francja), wyrok z dnia 19 listopada 2020 r., M. N., nr 19009476, pkt 13. Zob. też CNDA, Grande Formation (Francja), wyrok z dnia 19 listopada 2020 r., M. M., nr 18054661 R.

stosowane przez nie metody i taktyki prowadzenia działań wojennych; rodzaje używanej broni; zasięg geograficzny i czas trwania konfliktu oraz jego konkretna lokalizacja; częstotliwość i intensywność incydentów związanych z miejscową ludnością; metody stosowane przez strony konfliktu i cele, w które są one wymierzone; zasięg geograficzny przemocy; liczba ofiar cywilnych, w tym rannych w wyniku konfliktu, w odniesieniu do ludności w danym obszarze geograficznym, takim jak miasto, prowincja lub region; liczba osób przesiedlonych w wyniku konfliktu; liczba dobrowolnych powrotów; oraz bezpieczeństwo ruchu drogowego. Inne czynniki obejmują naruszenia praw człowieka; dostęp do podstawowych usług publicznych, opieki zdrowotnej i edukacji; zdolność władz do kontrolowania sytuacji w kraju oraz ochrony ludności cywilnej i mniejszości; dostęp do wszelkich form pomocy udzielanej przez organizacje międzynarodowe; oraz sytuację osób przesiedlonych po powrocie ¹⁰⁴⁵. Do dokonania oceny niezbędna jest analiza regionów objętych działaniami, a nie ogólnej sytuacji w całym kraju ¹⁰⁴⁶.

Sąd Administracyjny w Słowenii wziął pod uwagę następujące czynniki: liczbę ofiar cywilnych, które poniosły śmierć i odniosły obrażenia wskutek prowadzenia działań zbrojnych, w tym możliwą dynamikę czasową liczby ofiar śmiertelnych i rannych; liczbę osób przesiedlonych wewnątrz; podstawowe warunki humanitarne w ośrodkach dla wysiedleńców, w tym zapewnienie żywności, higieny i bezpieczeństwa; oraz stopień „niewydolności państwa” w zakresie zagwarantowania podstawowej infrastruktury materialnej, porządku publicznego, opieki zdrowotnej, zapewnienia żywności i wody pitnej. Sąd orzekł, że na mocy art. 15 lit. c) ochronie podlega nie tylko „przeżycie” wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową, ale także zakaz niehumanitarnego traktowania ¹⁰⁴⁷. Sąd Najwyższy orzekł następnie, że czynniki te były „istotne z prawnego punktu widzenia” ¹⁰⁴⁸.

W Niderlandach Rada Stanu stwierdziła, powołując się na swoje wcześniejsze orzecznictwo, że:

dla oceny, czy taka sytuacja zachodzi, znaczenie ma między innymi to, czy strony zaangażowane w konflikt zbrojny obierają za cel ludność cywilną lub walczą w sposób, który zwiększa ryzyko przypadkowych ofiar cywilnych, czy stosowanie takich środków przemocy jest powszechne, czy konflikt zbrojny ogranicza się – bądź nie – do pewnych obszarów, czy obecna jest – bądź nie – struktura bezpieczeństwa, a także jaka jest liczba cywilów, którzy padli ofiarą przemocy lub zostali w jej wyniku przesiedleni ¹⁰⁴⁹.

Sąd wziął pod uwagę, że statystyki są niepełne, ponieważ nie obejmują danych dotyczących liczby ofiar pobocznych, cywilnych ofiar naruszeń praw człowieka, ofiar przestępstw z użyciem przemocy lub osób, które przeżywają traumę wywołaną przemocą ¹⁰⁵⁰.

W Belgii w wyroku Sądu ds. Cudzoziemców z 2019 r. wzięto pod uwagę następujące czynniki: liczba ofiar przemocy; liczba incydentów związanych z konfliktem; intensywność tych incydentów; cele obierane przez strony konfliktu; charakter zastosowanej przemocy; stopień,

¹⁰⁴⁵ CNDA (Francja), 2020, *M. N.*, nr 19009476, op. cit., przypis 1047, pkt 13, gdzie podkreślono potrzebę uwzględnienia szeregu czynników opartych na aktualnych i istotnych informacjach o kraju pochodzenia.

¹⁰⁴⁶ CNDA (Francja), wyrok z dnia 28 marca 2013 r., *M. M.A.*, nr 12017575 C.

¹⁰⁴⁷ Sąd Administracyjny (Upravno Sodišče) (Słowenia), wyroki z dnia 25 września 2013 r., I U 498/2012-17, oraz z dnia 29 stycznia 2014 r., I U 1327/2013-10.

¹⁰⁴⁸ Sąd Najwyższy (Vrhovno sodišče) (Słowenia), wyrok z dnia 10 kwietnia 2014 r., I Up 117/2014, SI:VSRS:2014:I:UP:117.2014.

¹⁰⁴⁹ Rada Stanu (Raad van State) (Niderlandy), wyrok z dnia 4 stycznia 2018 r., 201706705/1/V2, NL:RVS:2018:1, pkt 5.1 (tłumaczenie nieoficjalne).

¹⁰⁵⁰ Rada Stanu (Raad van State) (Niderlandy), 2018, 201706705/1/V2, op. cit., przypis 1052, pkt 4 i 6.

w jakim osoby cywilne byli ofiarami ukierunkowanej lub arbitralnej przemocy; wielkość powierzchni ogarniętej konfliktem; występowanie przemocy przypadkowej; liczba ofiar w stosunku do całkowitej liczby ludności na danym obszarze; wpływ przemocy na życie ludności cywilnej; oraz stopień, w jakim przemoc wymusiła na ludności cywilnej konieczność opuszczenia Bagdadu ¹⁰⁵¹. Dodatkowymi czynnikami uznanymi za szczególnie istotne w wyroku z 2020 r. były: rodzaj użytej broni i stosowane metody walki (np. improwizowane ładunki wybuchowe, artyleria, bombardowania lotnicze, broń ciężka); bezpieczeństwo szlaków komunikacyjnych; to, czy przypadki łamania praw człowieka stały się bardziej powszechne; liczba ofiar śmiertelnych i rannych; okoliczności, w których osoby cywilne stawały się ofiarami; liczba ofiar wśród sił bezpieczeństwa; sytuacja osób powracających; liczba osób dobrowolnie powracających; swoboda przemieszczania się; wpływ przemocy na zwykłe życie; dostęp do podstawowych usług; inne wskaźniki społeczno-ekonomiczne; oraz zdolność władz do kontrolowania sytuacji oraz ochrony ludności cywilnej i mniejszości. Liczba incydentów z użyciem przemocy i liczba ofiar są często rozpatrywane jako odsetek całkowitej liczby mieszkańców danego regionu ¹⁰⁵².

Wykładni art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) należy dokonywać z należyтым uwzględnieniem praw podstawowych gwarantowanych na mocy EKPC. W wyroku w sprawie *CF i DN* niektóre kryteria zastosowane do oceny stopnia nasilenia przemocy wzorowane były na kryteriach stosowanych przez ETPC ¹⁰⁵³. Poniżej omówiono zatem orzecznictwo ETPC.

W sprawie *Sufi i Elmi* ETPC zastosował do oceny poziomu przemocy następujące kryteria:

po pierwsze, czy strony konfliktu stosowały metody albo taktyki walki zwiększające ryzyko ofiar cywilnych lub bezpośrednio ukierunkowane na ludność cywilną; po drugie, czy stosowanie takich metod lub taktyk było rozpowszechnione wśród stron konfliktu; po trzecie, czy walki miały charakter lokalny czy powszechny; a także liczbę cywilów zabitych, rannych i wysiedlonych w wyniku walk ¹⁰⁵⁴.

Chociaż ETPC nie uznał tych kryteriów za wyczerpujący wykaz, który należy stosować we wszystkich przyszłych sprawach, uznał, że „stanowią one odpowiedni wyznacznik, za pomocą którego można ocenić stopień nasilenia przemocy” ¹⁰⁵⁵.

¹⁰⁵¹ RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 17 maja 2019 r., nr [221.342](#) (dalej jako: RVV/CCE (Belgia), 2019, nr [221.342](#)), pkt 2.5.2.5.

¹⁰⁵² RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 16 stycznia 2020 r., nr [231.259](#) (dalej jako: RVV/CCE (Belgia), 2020, nr [231.259](#)), pkt 25.2.

¹⁰⁵³ TSUE, 2021, *CF i DN*, op. cit., przypis [684](#), pkt 43; oraz opinia rzecznika generalnego Priita Pikamäe, 2021, *CF i DN*, op. cit., przypis [1030](#), pkt 51 i 59.

¹⁰⁵⁴ ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis [57](#), pkt 241, w odniesieniu do: AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 27 stycznia 2009 r., *AM i AM (konflikt zbrojny: kategorie ryzyka)*, Rev 1 Somalia CG, [2008] UKAIT 00091 (dalej jako: AIT (Zjednoczone Królestwo), 2009, *AM i AM (konflikt zbrojny: kategorie ryzyka)*).

¹⁰⁵⁵ ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis [57](#), pkt 241. ETPC zastosował te same kryteria w: ETPC, 2013, *KAB przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis [713](#), pkt 77 i 86 (w których Trybunał stwierdził, że poziom przemocy nie osiągnął poziomu powszechnej przemocy); oraz wyrok ETPC z dnia 14 lutego 2017 r., *SK przeciwko Rosji*, nr 52722/15, CE:ECHR:2017:0214JUD005272215, pkt 61. W wyroku ETPC z dnia 15 października 2015 r., *LM i inni przeciwko Rosji*, nr 40081/14, 40088/14 i 40127/14, CE:ECHR:2015:1015JUD004008114 (dalej jako: ETPC, 2015, *LM i inni przeciwko Rosji*), pkt 123, ETPC odniósł się do „sprawozdań ONZ”, opisujących sytuację w Syrii w 2016 r. jako „kryzys humanitarny” powodujący „niewyobrażalne cierpienie” ludności cywilnej, mówiących o powszechnych naruszeniach praw człowieka i prawa humanitarnego przez wszystkie strony, a w następstwie o przymusowym przesiedleniu prawie połowy ludności kraju.

ETPC używa pojęcia „najbardziej skrajnych przypadków powszechnej przemocy” w wyroku w sprawie *NA przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, do którego TSUE odnosi się w sprawie *Elgafaji*¹⁰⁵⁶. W sprawie *NA przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* ETPC orzekł, że:

[Trybunał] nigdy nie wykluczył możliwości, iż ogólna sytuacja przemocy w kraju docelowym będzie miała wystarczające natężenie, by sprawić, że każdy przypadek odesłania tam będzie stanowił naruszenie art. 3 [EKPC]. Trybunał przyjąłby jednak takie podejście tylko w najbardziej skrajnych przypadkach powszechnej przemocy, tam, gdzie istniało rzeczywiste ryzyko złego traktowania przez sam fakt narażenia jednostki na taką przemoc po powrocie¹⁰⁵⁷.

ETPC stwierdził dalej, że „jednak wyjątkowo w przypadkach, gdy wnioskodawca twierdzi, że jest **członkiem grupy systematycznie narażonej na praktykę złego traktowania**”, przynależność do takiej grupy jest wystarczająca do zastosowania art. 3 EKPC¹⁰⁵⁸. Zgodnie z orzecznictwem ETPC ryzyko może wynikać z „ogólnej sytuacji przemocy, cech osobistych wnioskodawcy lub połączenia tych dwóch aspektów”¹⁰⁵⁹. (Przykłady cech osobistych – zob. sekcja 2.4.4.3.3 poniżej).

Jak zauważyło Biuro UNHCR, wymogi dotyczące oceny poziomu przemocy nie powinny podważać „przedmiotu i celu art. 15 lit. c)”¹⁰⁶⁰. Zalecono, aby państwa prowadziły „pragmatyczną, całościową i perspektywiczną ocenę przemocy w kraju pochodzenia, obejmującą zarówno elementy ilościowe, jak i jakościowe”¹⁰⁶¹. Dalej stwierdzono:

Oceny poziomu przemocy i indywidualnego ryzyka nie można sprowadzać do matematycznej kalkulacji prawdopodobieństwa. Ocena musi obejmować nie tylko liczbę incydentów związanych z bezpieczeństwem i liczbę ofiar – które obejmują, oprócz zgonów i obrażeń, inne zagrożenia fizycznej integralności – ale także ogólne środowisko bezpieczeństwa w kraju, przymusowe przesiedlenia ludności oraz wpływ przemocy na ogólną sytuację humanitarną¹⁰⁶².

2.4.4.3.3. Osobiste uwarunkowania, które mogą przyczynić się do zwiększenia ryzyka

W sprawie *Elgafaji* TSUE uznał, że „im bardziej wnioskodawca ewentualnie jest w stanie wykazać, że dana sytuacja konkretnie jego dotyczy ze względu na elementy właściwe jego

¹⁰⁵⁶ ETPC, 2008, *NA przeciwko UK*, op. cit., przypis 242, w TSUE (WI), 2009 r., *Elgafaji*, op. cit., przypis 52, pkt 44.

¹⁰⁵⁷ ETPC, 2008, *NA przeciwko UK*, op. cit., przypis 242, pkt 115. W sprawie *NA* ETPC uznał jednak, że uogólnione ryzyko nie wystąpiło. Przypadek sytuacji powszechnej przemocy stwierdzono w sprawie: ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis 57, pkt 248, w odniesieniu do Mogadyszu, Somalia. Kilka lat później Trybunał stwierdził, że sytuacja w Somalii nie jest już tak intensywna, jeśli chodzi o skalę przemocy (ETPC, 2013, *KAB przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 713; oraz ETPC, wyrok z dnia 10 września 2015 r., *RH przeciwko Szwecji*, nr 4601/14, CE:ECHR:2015:0910JUD000460114 (dalej jako: ETPC, 2015, *RH przeciwko Szwecji*)).

¹⁰⁵⁸ ETPC, 2008, *NA przeciwko UK*, op. cit., przypis 242, pkt 116 (wyróżnienie dodane). Zob. też ETPC (WI), 2016, *JK i inni przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 226, pkt 103 i 105. W: ETPC, 2007, *Salah Sheekh*, op. cit., przypis 682, Trybunał uznał, że członkowie mniejszości Ashraf posiadali cechy wyróżniające (pkt 148). Z kolei w: ETPC, 2008, *NA przeciwko UK*, op. cit., przypis 242, Trybunał uznał, że „nie można stwierdzić, że na obszarze kontrolowanym przez rząd, takim jak Kolombo, istnieje uogólnione zagrożenie dla Tamilów ze strony [Tygrysów Wyzwolenia Tamilskiego Ilamu]” (pkt 128). W ETPC (WI), 2016, *JK i inni przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 226, Trybunał orzekł, że „osoby, które w różny sposób współpracowały w Iraku po wojnie z władzami państw okupacyjnych, były i są obierane na cel ataków ze strony Al-Kaidy i innych ugrupowań” (pkt 17 i 117).

¹⁰⁵⁹ ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis 57, pkt 218; oraz ETPC, 2015, *RH przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 1060, pkt 60.

¹⁰⁶⁰ Biuro UNHCR, *Safe at Last?*, op. cit., przypis 1021, s. 104.

¹⁰⁶¹ Tamże, s. 104.

¹⁰⁶² Tamże, s. 104.

sytuacji osobistej, tym niższy będzie poziom przemocy nieselektywnej wymagany w celu skorzystania z ochrony uzupełniającej”¹⁰⁶³. Koncepcja ta jest określana i powszechnie znana jako koncepcja skali ruchomej¹⁰⁶⁴.

Wymóg uwzględniania sytuacji osobistej wynika z art. 4 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Artykuł ten wymaga, aby ocena wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej była przeprowadzana indywidualnie dla każdego przypadku i obejmowała czynniki wymienione w art. 4 ust. 3 lit. a)–e), m.in.:

indywidualną sytuację i osobiste uwarunkowania wnioskodawcy, w tym takie czynniki, jak jego przeszłość, płeć i wiek – by ocenić, czy w świetle osobistych uwarunkowań wnioskodawcy akty, których doświadczył lub na które mógłby zostać narażony, stanowią prześladowanie lub powodują poważną krzywdę¹⁰⁶⁵.

Indywidualna ocena wymaga zatem, by uwzględnić **podatność wnioskodawcy na zagrożenia**.

Według belgijskiego Sądu ds. Cudzoziemców TSUE w sprawie *Elgafaji* nie sprecyzował, jaki charakter powinny mieć „elementy właściwe osobistej sytuacji wnioskodawcy”. Aby wykładnia ta była użyteczna, sąd stwierdził, że czynniki te nie mogą mieć takiego samego charakteru jak te, które odgrywają rolę w ocenie uzasadnionej obawy przed prześladowaniem. W związku z tym sąd wymienił okoliczności, które mogą powodować większe ryzyko, że dana osoba stanie się ofiarą masowej przemocy, nawet jeśli nie jest ona celem przemocy ukierunkowanej. Przykładami takich czynników były zwiększona podatność na zagrożenia oraz znajdowanie się w bardziej narażonej lokalizacji lub sytuacji społeczno-ekonomicznej, co oznacza większe narażenie wnioskodawcy – w porównaniu z innymi osobami cywilnymi – na to, że jego życie lub fizyczna integralność będą poważnie zagrożone przez masową przemoc¹⁰⁶⁶.

Inne sądy krajowe uznawały za elementy właściwe osobistej sytuacji podatność na zagrożenia wynikającą na przykład z niepełnosprawności, z faktu przynależności do rodziny z małymi dziećmi lub z faktu bycia kobietą pozbawioną wsparcia ze strony mężczyzny¹⁰⁶⁷. W kilku sprawach rozpatrywanych we Francji CNDA uznał przy przyznawaniu im ochrony uzupełniającej wnioskodawcom z Afganistanu ich młody wiek; elementy związane z ich młodym wiekiem, takie jak śmierć rodzica (rodziców); brak więzi rodzinnych; narażenie na przemoc; oraz przymusowe wcielenie do jednej z sił/grup zbrojnych za elementy właściwe ich osobistej sytuacji¹⁰⁶⁸. Ten sam sąd przyznał ochronę uzupełniającą młodemu Irakijczykowi, który uciekł z kraju, będąc 16-letnią sierotą, uzasadniając to tym, że jego izolacja jako sieroty sprawiłaby, że gdyby został odesłany do Iraku, znalazłby się w sytuacji szczególnego

¹⁰⁶³ TSUE (WI), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis 52, pkt 39 (wyróżnienie dodane). Zob. też TSUE, 2014, *Diakité*, op. cit., przypis 844, pkt 31.

¹⁰⁶⁴ Koncepcja ta wydaje się być utrwalona od czasu publikacji Biura UNHCR, *Safe at Last?*, op. cit., przypis 1021, pkt 49.

¹⁰⁶⁵ Art. 4 ust. 3 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Zob. też EASO, *Ocena dowodów i wiarygodności – analiza sądowa*, op. cit., przypis 23, sekcja 4.3.1.

¹⁰⁶⁶ RVV/CCE (Belgia), 2020, nr 231.259, op. cit., przypis 1055, pkt 25.5. Zob. treść przypisu 1055 znajduje się szerszy wykaz kryteriów, o których mowa w pkt 25.2 wyroku RVV/CCE (Belgia).

¹⁰⁶⁷ Zob. też EASO, *Szczególne potrzeby w kontekście wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej*, 2021, sekcja 6.3.2 „Szczególne potrzeby, konflikty zbrojne i przemoc masowa”.

¹⁰⁶⁸ CNDA (Francja), wyrok z dnia 21 marca 2013 r., *M. Y.K.*, nr 12025577 C (dalej jako: CNDA (Francja), 2013, *M. Y.K.*, nr 12025577 C); wyrok z dnia 2 lipca 2012 r., *M. A.Z.*, nr 12006088 C (dalej jako: CNDA (Francja), 2012, *M. A.Z.*, nr 12006088 C); wyrok z dnia 18 października 2011 r., *M. H.*, nr 10003854 C+ (dalej jako: CNDA (Francja), 2011, *M. H.*, nr 10003854 C+).

zagrożenia w związku z panującą tam masową przemocą¹⁰⁶⁹. W Austrii, w sprawie dotyczącej rodziny z małoletnimi dziećmi, Najwyższy Sąd Administracyjny uwzględnił odwołanie na tej podstawie, że sytuacja rodziny, jako osób szczególnie narażonych w Kabulu, nie została dokładnie zbadana¹⁰⁷⁰.

W odniesieniu do samotnych kobiet, belgijski Sąd ds. Cudzoziemców przyznał ochronę uzupełniającą kobiecie cierpiącej na zespół stresu pourazowego, która przed śmiercią męża i braci zawsze korzystała ze wsparcia mężczyzn i której sytuacja osobista narażała ją na zwiększone niebezpieczeństwo, biorąc również pod uwagę trudną sytuację społeczną kobiet i złożoną sytuację pod względem bezpieczeństwa w Bagdadzie¹⁰⁷¹. Podobnie CNDA (Francja) przyznał ochronę uzupełniającą samotnej młodej kobiecie, która utraciła kontakt z rodziną w Republice Środkowoafrykańskiej, ponieważ kobiety znajdujące się w takiej sytuacji i pozbawione wsparcia były celem przemocy seksualnej ze strony członków ugrupowań zbrojnych¹⁰⁷².

W niektórych przypadkach znaczenie ma zawód wykonywany przez wnioskodawcę. Na przykład CNDA (Francja) uznał fakt zaistnienia zwiększonego ryzyka w przypadku mężczyzny z Północnego Kivu (Demokratyczna Republika Kongo), który był handlarzem i musiał jeździć do i z Angoli, a którego żona i matka były wcześniej ofiarami przemocy¹⁰⁷³. Niemiecki Federalny Sąd Administracyjny podał przykłady indywidualnych okoliczności zwiększających narażenie na masową przemoc, na przykład jeśli w związku z wykonywanym przez wnioskodawcę zawodem (takim jak lekarz, dziennikarz) musi on przebywać tam, gdzie dochodzi do aktów przemocy¹⁰⁷⁴.

Niemiecki Federalny Sąd Administracyjny zauważył również, że o ile nie istnieją powody do udzielenia azylu, to uwarunkowaniami osobistymi mogą być religia lub pochodzenie etniczne¹⁰⁷⁵. Zależy to jednak od szczególnych okoliczności danej sprawy. Wyższy Sąd Administracyjny Bawarii nie uznał faktu przynależności wnioskodawcy do mniejszości Hazarów (w Afganistanie) za indywidualne uwarunkowanie „zwiększające ryzyko”¹⁰⁷⁶. W tym samym wyroku nie uznano również przynależności wnioskodawcy do religijnej grupy szyitów

¹⁰⁶⁹ CNDA (Francja), wyrok z dnia 13 stycznia 2020 r., M.A., nr 17016120 C. Podobnie, przyznano ochronę uzupełniającą wnioskodawcy w kontekście powszechnej przemocy o niskiej dotykliwości w środkowym i północnym Mali ze względu na jego izolację od rodziny, młody wiek i brak zasobów związanych ze zniszczeniem jego sklepu przez jedną ze stron konfliktu. CNDA (Francja), wyrok z dnia 24 lipca 2018 r., M. K., nr 17043779 (dalej jako: CNDA (Francja), 2018, M. K., nr 17043779). Zob. też EASO, *Szczególne potrzeby w kontekście wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej*, 2021, s. 147.

¹⁰⁷⁰ Chociaż według doniesień sytuacja w Kabulu była stosunkowo bezpieczna i stabilna, nie oznaczało to, że to samo będzie dotyczyć osób szczególnie narażonych. Sąd stwierdził, że liczba nieletnich ofiar i ofiar cywilnych w Afganistanie, a konkretnie w Kabulu, była w ostatnich latach niezwykle wysoka. VwGH (Austria), wyrok z dnia 21 marca 2018 r., [Ra 2017/18/0474](#), AT:VWGH:2018:RA2017180474.L00 (dalej jako: VwGH (Austria), 2018, [Ra 2017/18/0474](#)).

¹⁰⁷¹ RVV/CCE (Belgia), 2019, nr [221.342](#), op. cit., przypis [1054](#).

¹⁰⁷² CNDA (Francja), 2017, Mme I.B., nr 15030837 C, op. cit., przypis [1014](#). Zob. też ETPC, 2015, *RH przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis [1060](#), w którym Trybunał orzekł, że samotna kobieta pozbawiona wsparcia mężczyzny byłaby w Somalii szczególnie narażona na niebezpieczeństwo.

¹⁰⁷³ CNDA (Francja), wyrok z dnia 5 września 2013 r., M. M., nr 13001980 C (dalej jako: CNDA (Francja), 2013, M. M., nr 13001980 C).

¹⁰⁷⁴ BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 27 kwietnia 2010 r., nr [10 C 4.09](#), DE:BVerwG:2010:270410U10C4.09.0 (tłumaczenie na język angielski) (dalej jako: BVerwG (Niemcy), 2010, nr [10 C 4.09](#) (tłumaczenie na język angielski)), pkt 33.

¹⁰⁷⁵ BVerwG (Niemcy), 2013, nr [10 C 23.12](#) (tłumaczenie na język angielski), op. cit., przypis [240](#), pkt 33.

¹⁰⁷⁶ VGH Bavaria, wyrok z dnia 3 lutego 2011 r., [13a B 10.30394](#). Sąd doszedł do takiego wniosku na podstawie informacji, że ogólna sytuacja Hazarów, którzy wcześniej byli dyskryminowani, poprawiła się, choć tradycyjne napięcia utrzymywały się i od czasu do czasu nawracały. Według Biura UNHCR wielu Hazarów powróciło do prowincji Parwan i Kabul, gdzie dotychczas mieszkali.

za indywidualne uwarunkowanie „zwiększające ryzyko” w sytuacji, w której szyici stanowią 15 % ludności Afganistanu ¹⁰⁷⁷. W sprawie *HM i inni* Wyższy Trybunał (Zjednoczone Królestwo) uznał, że jest to:

na poziomie ogólnym niewystarczające do ustalenia tożsamości sunnickiej lub szyickiej jako „kategorii zwiększonego ryzyka” zgodnie z art. 15 lit. c), [ale przyznał], że w zależności od indywidualnych okoliczności, a w szczególności w przypadku powrotu na obszar, na którym współbracia wnioskodawcy – sunnici lub szyici – stanowią mniejszość, dana osoba może wykazać, że będzie narażona na rzeczywiste ryzyko, o którym mowa w art. 15 lit. c). (Oczywiście może ona również być w stanie wykazać możliwość narażenia na rzeczywiste ryzyko prześladowania zgodnie z Konwencją dotyczącą statusu uchodźców lub ryzyko traktowania w sposób naruszający art. 3 EKPC) ¹⁰⁷⁸.

W przedstawionym powyżej orzecznictwie wskazano różne uwarunkowania osobiste, które mogą, pojedynczo lub łącznie, powodować poważne zagrożenie dla życia lub fizycznej integralności osoby cywilnej w kontekście, w którym poziom masowej przemocy nie osiąga takiego poziomu, że sama obecność na danym terytorium naraża daną osobę na takie ryzyko. Przykłady takich uwarunkowań przedstawiono w tabeli 46.

¹⁰⁷⁷ VGH Bavaria, 2011, nr [13a B 10.30394](#), op. cit., przypis [1079](#).

¹⁰⁷⁸ Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2012, *HM i inni (art. 15 lit. c) Irak CG*, op. cit., przypis [1019](#), pkt 297. Podobnie RVV/CCE stwierdził, że sytuacja osobista sunnitów, którzy nie mają powiązań rodzinnych w Bagdadzie, była czynnikiem, który mógł zwiększyć ich ryzyko stania się ofiarami masowej przemocy, nawet jeśli uwarunkowania te nie wyróżniały ich bardziej niż innych osób. RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 29 marca 2018 r., nr [201.900](#) (dalej jako: RVV/CCE (Belgia), 2018, nr [201.900](#)).

Tabela 46: Przykłady elementów uwarunkowań osobistych, które mogą przyczynić się do zwiększenia ryzyka w kontekście masowej przemocy

Podatność na zagrożenia	Niepełnosprawność ¹⁰⁷⁹
	Młody wiek lub fakt bycia sierotą ¹⁰⁸⁰
	Odizolowanie i brak więzi rodzinnych ¹⁰⁸¹
	Rodziny z małoletnimi dziećmi ¹⁰⁸²
	Samotne kobiety bez wsparcia mężczyzn, w tym w przypadkach, gdy takie kobiety są celem przemocy seksualnej ze strony członków ugrupowań zbrojnych ¹⁰⁸³
	Kobiety znajdujące się w trudnej sytuacji społecznej ¹⁰⁸⁴
	Osoby narażone na przemoc i przymusowe wcielenie do jednej z sił/grup zbrojnych ¹⁰⁸⁵
	Osoby, których członkowie rodziny byli ofiarami przemocy ¹⁰⁸⁶
	Osoby cierpiące na zespół stresu pourazowego ¹⁰⁸⁷
Zawód	Lekarze pracujący w pobliżu obszaru ogarniętego konfliktem ¹⁰⁸⁸
	Dziennikarze pracujący w pobliżu obszaru ogarniętego konfliktem ¹⁰⁸⁹
	Pracownicy zagranicznych sił zbrojnych, w tym tłumacze ustni ¹⁰⁹⁰
	Handlarze, którzy muszą przemieszczać się przez obszary ogarnięte konfliktem, aby zapewnić sobie środki do życia ¹⁰⁹¹
	Osoby, które utraciły źródło utrzymania
Inne uwarunkowania indywidualne	Religia (jeśli nie jest powodem przyznania azylu) ¹⁰⁹²
	Pochodzenie etniczne (jeśli nie jest powodem przyznania azylu) ¹⁰⁹³
Region	Region pochodzenia lub ośrodka interesów życiowych ¹⁰⁹⁴
	Region, przez który dana osoba musiałaby się przemieścić, aby dotrzeć do docelowego miejsca pobytu po powrocie ¹⁰⁹⁵

¹⁰⁷⁹ RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 29 stycznia 2020 r., nr [231.907](#) (streszczenie w języku angielskim). Więcej informacji na temat tej sprawy znajduje się w przypisie 1169 poniżej.

¹⁰⁸⁰ CNDA (Francja), 2013, *M. Y.K.*, nr 12025577 C, op. cit., 1071; CNDA (Francja), 2012, *M. A.Z.*, nr 12006088 C, op. cit., przypis [1071](#); CNDA (Francja), 2011, *M. H.*, nr 10003854 C+, op. cit., przypis [1072](#); oraz CNDA (Francja), 2018, *M. K.*, nr 17043779, op. cit., przypis [1069/1072](#).

¹⁰⁸¹ CNDA (Francja), 2013, *M. Y.K.*, nr 12025577 C, op. cit., przypis [1071](#); CNDA (Francja), 2012, *M. A.Z.*, nr 12006088 C, op. cit., przypis [1071](#); oraz CNDA (Francja), 2011, *M. H.*, nr 10003854 C+, op. cit., przypis [1071](#).

¹⁰⁸² VwGH (Austria), 2018, *Ra 2017/18/0474*, op. cit., przypis [1073](#).

¹⁰⁸³ CNDA (Francja), 2017, *Mme I.B.*, nr 15030837 C, op. cit., przypis [1011](#); oraz ETPC, 2015, *RH przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis [1060](#).

¹⁰⁸⁴ RVV/CCE (Belgia), 2019, nr [221.342](#), op. cit., przypis [1054](#).

¹⁰⁸⁵ VwGH (Austria), wyrok z dnia 1 marca 2018 r., *Ra 2017/19/0425*, AT:VWGH:2018:RA2017190425.L00 (dalej jako: VwGH (Austria), 2018, *Ra 2017/19/0425*).

¹⁰⁸⁶ CNDA (Francja), 2013, *M. M.*, nr 13001980 C, op. cit., przypis [1073](#).

¹⁰⁸⁷ RVV/CCE (Belgia), 2019, nr [221.342](#), op. cit., przypis [1054](#).

¹⁰⁸⁸ BVerwG (Niemcy), 2010, nr [10 C 4.09](#), op. cit., przypis [1077](#).

¹⁰⁸⁹ Tamże.

¹⁰⁹⁰ VwGH (Austria), 2018, *Ra 2017/19/0425*, op. cit., przypis [1088](#)

¹⁰⁹¹ CNDA (Francja), 2013, *M. M.*, nr 13001980 C, op. cit., przypis [1076](#)

¹⁰⁹² BVerwG (Niemcy), 2013, nr [10 C 23.12](#) (tłumaczenie na język angielski), op. cit., przypis [240](#); Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2012, *HM i inni (art. 15 lit. c) Irak CG*, op. cit., przypis [1019](#); oraz RVV/CCE (Belgia), 2018, nr [201.900](#), op. cit., przypis [1081](#).

¹⁰⁹³ BVerwG (Niemcy), 2013, nr [10 C 23.12](#) (tłumaczenie na język angielski), op. cit., przypis [240](#); oraz Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2012, *HM i inni (art. 15 lit. c) Irak CG*, op. cit., przypis [1019](#).

¹⁰⁹⁴ RVV/CCE (Belgia), 2020, nr [231.259](#), op. cit., przypis [1055](#).

¹⁰⁹⁵ CNDA (Francja), 2013, *M. M.*, nr 13001980 C, op. cit., przypis [1076](#).

2.4.4.3.4. Znaczenie regionu pochodzenia

Odnosząc się również do potrzeby indywidualnej oceny wniosku, TSUE dodał w sprawie *Elgafaji*, że można wziąć pod uwagę następujące kwestie:

- zasięg geograficzny przemocy nieselektywnej, a także – w przypadku powrotu wnioskodawcy do danego państwa – rzeczywiste miejsce pobytu w tym państwie, co wynika z art. 8 ust. 1 dyrektywy;
- istnienie w danym przypadku istotnej przesłanki rzeczywistego ryzyka, o którym mowa w art. 4 ust. 4 dyrektywy – przesłanki, przy uwzględnieniu której wymóg przemocy nieselektywnej wymaganej w celu możliwości korzystania z ochrony uzupełniającej może być mniejszy ¹⁰⁹⁶.

W poniższej sekcji [2.8.1](#) omówiono kwestię ochrony wewnętrznej, jeśli w przypadku powrotu w rzeczywistym docelowym miejscu pobytu wnioskodawcy ochrona jest niedostępna.

Uwzględniając **region pochodzenia, do którego miałby powrócić wnioskodawca**, Wyższy Sąd Administracyjny Badenii-Wirtembergii (Niemcy) stwierdził, że:

Decydującym punktem odniesienia dla art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania jest region pochodzenia danej osoby, do którego zazwyczaj powraca. Jeśli chodzi o kwestię, który region należy uznać za docelowe miejsce powrotu cudzoziemca, nie zależy to ani od tego, który region racjonalnie wybrałby niezaangażowany obserwator, ani od tego, do którego regionu chce powrócić dany cudzoziemiec ze swojego subiektywnego punktu widzenia. Koncepcja „rzeczywistego miejsca powrotu” w rozumieniu orzecznictwa TSUE nie jest zatem koncepcją czysto empiryczną, która musi opierać się na faktycznie najbardziej prawdopodobnym lub subiektywnie zamierzonym regionie powrotu. Ponieważ art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) chroni przed niebezpieczeństwami związanymi z – niekoniecznie ogólnokrajowym – konfliktem zbrojnym w kraju pochodzenia, region pochodzenia jako cecha klasyfikująca i umożliwiająca przyporządkowanie ma szczególne znaczenie przy określaniu miejsca (prawdopodobnego) rzeczywistego powrotu. Powrót do regionu innego niż region pochodzenia nie może być zatem również uzasadniony faktem, że cudzoziemiec utracił osobisty związek ze swoim regionem pochodzenia w wyniku konfliktu zbrojnego ¹⁰⁹⁷.

Podobnie francuska Rada Stanu orzekła, że badanie rzeczywistego ryzyka nie odnosi się do całego kraju, ale do części kraju, w której dana osoba miała swój ośrodek interesów życiowych przed wyjazdem lub w której ma się osiedlić po powrocie, oraz że badanie to powinno również obejmować ryzyko, na jakie może być narażona w drodze do tego docelowego miejsca pobytu ¹⁰⁹⁸. Stosując te wytyczne, CNDA (Francja) wyznacza odpowiedni region na podstawie analizy regionu pochodzenia/urodzenia i regionu, w którym skupiały się interesy życiowe wnioskodawcy ¹⁰⁹⁹.

¹⁰⁹⁶ TSUE (WJ), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis 52, pkt 40.

¹⁰⁹⁷ VGH Baden-Württemberg, wyrok z dnia 12 grudnia 2018 r., [A11 S 1923/17](#) (tłumaczenie nieoficjalne).

¹⁰⁹⁸ Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), wyrok z dnia 16 października 2017 r., [M. A.](#), nr 401585 B, FR:CECHR:2017:401585.20171016.

¹⁰⁹⁹ CNDA (Francja), 2021, *M. G.*, nr 20015236 C, op. cit., przypis 1042, pkt 6.

2.4.4.4. Związek między „poważnym indywidualnym zagrożeniem” a „masową przemocą”

Z art. 15 lit. c) jasno wynika, że poważne indywidualne zagrożenie życia lub fizycznej integralności osoby cywilnej musi następować „z powodu” masowej przemocy. TSUE nie przedstawił jasnych wytycznych dotyczących związku między poważnym indywidualnym zagrożeniem a masową przemocą.

Wyższy Trybunał (Zjednoczone Królestwo) stwierdził, że:

związek między uogólnionym konfliktem zbrojnym a masową przemocą stwarzającą rzeczywiste zagrożenie dla życia i fizycznej integralności osoby zachodzi, gdy intensywność konfliktu obejmuje środki walki (dopuszczalne lub niedopuszczalne w świetle prawa wojny), które poważnie zagrażają osobom niebiorącym udziału w walce, a także prowadzą do tak daleko idącego załamania prawa i porządku, że pozwalają na anarchię i przestępczość powodujące poważną krzywdę, o której mowa w dyrektywie. Taka przemoc jest masowa w skutkach, nawet jeśli niekoniecznie w zamierzeniu [...] zagrożenie życia lub fizycznej integralności osoby nie musi pochodzić od protagonistów danego konfliktu zbrojnego: może być po prostu wynikiem załamania prawa i porządku ¹¹⁰⁰.

Francuska Rada Stanu ¹¹⁰¹ i niderlandzka Rada Stanu ¹¹⁰² również rozważyły związek między poważnym indywidualnym zagrożeniem a masową przemocą wynikającą z wewnętrznego konfliktu zbrojnego.

Jeśli chodzi o pośrednie skutki konfliktu zbrojnego, niemiecki Federalny Sąd Administracyjny zdecydował, że przemoc o charakterze kryminalnym, której nie popełniła żadna ze stron konfliktu, powinna być brana pod uwagę tylko przy ocenie charakteru poważnego indywidualnego zagrożenia życia lub fizycznej integralności ¹¹⁰³. Zdaniem sądu „ogólne zagrożenie życia, które są wyłączną konsekwencją konfliktu zbrojnego – na przykład przez wynikające z niego pogorszenie sytuacji w zakresie zaopatrzenia – nie mogą być uwzględniane w ocenie stopnia niebezpieczeństwa” ¹¹⁰⁴; w związku z tym sąd nie uważa ich za zagrożenie w rozumieniu art. 15 lit. c).

Zdaniem Biura UNHCR należy wziąć pod uwagę załamanie prawa i porządku publicznego w wyniku masowej przemocy lub konfliktu zbrojnego. Biuro UNHCR stwierdza ponadto, że nie ma przy tym znaczenia źródło, z którego pochodzi masowa przemoc ¹¹⁰⁵.

¹¹⁰⁰ Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 22 września 2010 r., *HM i inni (art. 15 lit. c) Irak CG*, [2010] UKUT 331, pkt 80. Wniosek ten został potwierdzony w wyroku: Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2012, *HM i inni (art. 15 lit. c) Irak CG*, op. cit., przypis 1016, pkt 45.

¹¹⁰¹ Conseil d'État (Francja), 2009, nr 320295, op. cit., przypis 1024. Sąd uznał, że masowa przemoc w regionie pochodzenia wnioskodawcy charakteryzowała się atakami i przemocą wobec ludności cywilnej, co skutkowało przymusowymi przesiedleniami ludności i zauważył, że strony konfliktu były winne poważnych naruszeń międzynarodowego prawa humanitarnego wobec ludności cywilnej.

¹¹⁰² Rada Stanu (Raad van State) (Niderlandy), wyrok z dnia 7 lipca 2008 r., 200802709/1, NL:RVS:2008:BD7524. Sąd rozważał, czy występował związek między zgwałceniami mającymi miejsce w regionie pochodzenia wnioskodawczyni, który nie był ogarnięty konfliktem zbrojnym, a wewnętrznym konfliktem zbrojnym, który miał miejsce w innym miejscu w kraju pochodzenia.

¹¹⁰³ BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 24 czerwca 2008 r., nr 10 C 43.07, DE:BVerwG:2008:240608U10C43.07.0, pkt 35.

¹¹⁰⁴ BVerwG (Niemcy), 2008, nr 10 C 43.07, op. cit., przypis 1106, pkt 35.

¹¹⁰⁵ Biuro UNHCR, *Safe at Last?*, op. cit., przypis 1021, s. 60 i 103.

2.4.4.5. „Życie lub fizyczna integralność osoby cywilnej”

Zgodnie z art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) poważne indywidualne zagrożenie w kontekście masowej przemocy w sytuacjach konfliktów zbrojnych powinno dotyczyć „życia lub fizycznej integralności osoby cywilnej”.

Dwie kolejne sekcje poświęcone są analizie znaczenia pojęć „osoba cywilna” i „życie lub fizyczna integralność”.

2.4.4.5.1. „Osoba cywilna”

Pojęcie „osoba cywilna” nie jest zdefiniowane w art. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) i nie zostało jeszcze zdefiniowane przez TSUE w kontekście ochrony uzupełniającej.

Ponieważ system ochrony uzupełniającej z jednej strony i międzynarodowe prawo humanitarne z drugiej „realizują różne cele i wprowadzają wyraźnie odrębne mechanizmy ochrony”¹¹⁰⁶, nie można zakładać, że definicję „osoby cywilnej” należy wywodzić z międzynarodowego prawa humanitarne. W odniesieniu do znaczenia pojęcia „wewnętrznego konfliktu zbrojnego”, które również nie zostało zdefiniowane w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), TSUE stwierdził, że „określenie znaczenia i zakresu tego wyrażenia należy ustalić, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału, poprzez odwołanie się do jego zwyczajowego znaczenia w języku potocznym, przy jednoczesnym uwzględnieniu kontekstu, w którym zostało ono użyte, i celów uregulowania, którego jest częścią”¹¹⁰⁷.

We Francji *rapporteure publique* Rady Stanu odniósł się do metody wykładni zastosowanej w sprawie *Diakité* i doszedł do tego samego wniosku w odniesieniu do wykładni pojęcia „osoba cywilna”¹¹⁰⁸.

Decyzja ta dotyczyła wnioskodawcy, który był funkcjonariuszem lokalnej policji w Afganistanie. Francuska Rada Stanu utrzymała w mocy wyrok CNDA oddalający jego roszczenie, między innymi na tej podstawie, że jako policjant nie mógł być uznany za osobę cywilną do celów stosowania art. 15 lit. c)¹¹⁰⁹. We wnioskach *rapporteure publique* związanych z wyrokiem stwierdzono, że policja miała tak bliskie powiązania z siłami prowadzącymi walkę z talibami, że nie należy dokonywać rozróżnienia między policją a regularną armią¹¹¹⁰. We wnioskach tych stwierdzono również, że skoro w sprawie *Diakité* TSUE wskazał, iż konflikt zbrojny może mieć

¹¹⁰⁶ TSUE, 2014, *Diakité*, op. cit., przypis 844, pkt 24.

¹¹⁰⁷ Tamże, pkt 27. Przed sprawą *Diakité*, AIT (Zjednoczone Królestwo) wskazał, że zgodnie z międzynarodowym prawem humanitarnym fakt, że żołnierz nie pełni służby lub przebywa na zwolnieniu lekarskim, nie musi oznaczać, że ma status osoby cywilnej. Zob. AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 2 grudnia 2009 r., *ZQ (żołnierz na służbie) Irak CG*, [2009] UKAIT 00048, (dalej jako: AIT (Zjednoczone Królestwo), 2009, *ZQ (żołnierz na służbie) Irak*). Trybunał powołał się na izbę odwoławczą Międzynarodowego Trybunału Karnego dla Byłej Jugosławii, która zauważyła, że „[...] szczególna sytuacja ofiary w czasie popełnienia zbrodni [wojennych lub zbrodni przeciwko ludzkości] nie może przesądzać o jej statusie osoby cywilnej lub niecywilnej. Jeżeli dana osoba jest członkiem organizacji zbrojnej, fakt, że nie jest uzbrojona ani nie walczy w czasie popełniania przestępstw, nie nadaje jej statusu osoby cywilnej”. Międzynarodowy Trybunał Karny dla Byłej Jugosławii (izba odwoławcza), wyrok z dnia 29 lipca 2004 r., *Prosecutor przeciwko Blaškić*, sprawa nr IT-95-14-A, pkt 114.

¹¹⁰⁸ Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), konkluzje *rapporteure publique* z dnia 11 grudnia 2019 r., *BA przeciwko OFPRA*, nr 424219B.

¹¹⁰⁹ Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), wyrok z dnia 11 grudnia 2019 r., *M. M.*, nr 424219 B, FR:CECHR:2019:424219.20191211.

¹¹¹⁰ Tamże; oraz *M. M... i OFPRA przeciwko M. A...*, nr 424219 i 427714, 11 grudnia 2019 r. (w odniesieniu do wniosków *rapporteure publique* w tej samej sprawie).

miejsce bez udziału państwa, to wydaje się, że nie tylko członkowie oficjalnych sił bezpieczeństwa, ale także członkowie rebelianckich formacji niepaństwowych nie mają statusu „osób cywilnych”. Zgodnie z tą samą logiką, nieistotne wydaje się rozróżnienie między armią a policją oraz to, czy działają one na szczeblu federalnym, krajowym czy lokalnym ¹¹¹¹. Rada Stanu określiła w wydanym wyroku, że członek lokalnej policji odpowiedzialny za bezpieczeństwo wioski i walkę z rebeliantami nie staje się osobą cywilną po opuszczeniu kraju, jeśli nie posiada dokumentu potwierdzającego, że ustały wszelkie jego związki z policją ¹¹¹².

W sprawie *HM i inni* Wyższy Trybunał (Zjednoczone Królestwo) stwierdził, że:

osoba cywilna musi oznaczać osobę rzeczywiście niebiorącą udziału w walce. Każdy, kto bierze udział w konflikcie zbrojnym, nie może być uważany za osobę cywilną, co dotyczy również członków sił zbrojnych lub policji w danym kraju ¹¹¹³.

Natomiast w wyroku wydanym w sprawie o innym stanie faktycznym, CNDA (Francja) orzekł, że osoba, która nie należała do zorganizowanej jednostki zbrojnej i nie pozostawała pod dowództwem żadnych przełożonych, ale, gdy jej wioska została zaatakowana, użyła broni, aby chronić swoją rodzinę i dobytek, nie utraciła statusu osoby cywilnej ¹¹¹⁴.

Biuro UNHCR zaleciło stosowanie następującego podejścia:

W związku z tym pojęcie „osoby cywilnej” występujące w art. 15 lit. c) [dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] nie powinno służyć wykluczeniu byłych uczestników walk, którzy mogą wykazać, że zaprzestali działalności wojskowej. Fakt, że dana osoba uczestniczyła w przeszłości w walkach zbrojnych, niekoniecznie wyklucza ją z ochrony międzynarodowej, jeśli w sposób autentyczny i trwały zaprzestała działalności wojskowej. Kryteria ustalania, czy dana osoba spełnia ten warunek, zostały określone przez Komitet Wykonawczy UNHCR ¹¹¹⁵.

2.4.4.5.2. „Życie lub fizyczna integralność [osoby cywilnej]”

Należy zauważyć, że różne wersje językowe art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) do pewnego stopnia się różnią. W wersji bułgarskiej mowa jest o „срещу живота или личността на цивилно лице” („zagrożenie życia lub integralności osoby cywilnej”), w wersji niderlandzkiej – o „van het leven of de persoon van een burger” („życie lub integralność osoby cywilnej”), w wersji angielskiej – „threat [...] to a civilian's life or person” („zagrożenie życia lub integralności osoby cywilnej”), w wersji francuskiej – „contre la

¹¹¹¹ Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), 2019, *M. M.*, nr 424219 B, op. cit., przypis 1112; oraz *M. M... i OFPRA przeciwko M. A...*, nr 424219 i 427714, 11 grudnia 2019 r. (wnioski *rapporteure publique* w tej samej sprawie).

¹¹¹² Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), wyrok z dnia 11 grudnia 2019 r., *M. A.B.*, nr 427714 B, FR:CECHR:2019:427714.20191211. Zob. też CNDA (Francja), wyrok z dnia 5 lipca 2019 r., *M. O.*, nr 18000865, gdzie stwierdzono, że dezertera z afgańskich sił zbrojnych, który nie kwalifikował się do statusu uchodźcy, nie można uznać za osobę cywilną, ponieważ nie było możliwe ustalenie domniemyanych warunków zakończenia jego służby w Afgańskiej Armii Narodowej.

¹¹¹³ Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2012, *HM i inni (art. 15 lit. c)) Irak CG*, op. cit., przypis 1019, pkt 36, przytoczony również w: AIT (Zjednoczone Królestwo), 2009, *ZQ (żołnierz na służbie) Irak*, op. cit., przypis 1110 („dany kraj” odnosi się do konkretnego kontekstu Iraku).

¹¹¹⁴ CNDA (Francja), wyrok z dnia 9 lutego 2017 r., *M. A.*, nr 16005729 C+.

¹¹¹⁵ Biuro UNHCR, [Statement on subsidiary protection under the EC qualification directive for people threatened by indiscriminate violence \[Oświadczenie w sprawie ochrony uzupełniającej na mocy dyrektywy WE w sprawie kwalifikowania w odniesieniu do osób zagrożonych masową przemocą\]](#), styczeń 2008 r., s. 7. Zob. też Komitet Wykonawczy UNHCR, [Conclusion No 94 on the Civilian and Humanitarian Character of Asylum \(LIII\)](#), 8 października 2002 r., lit. c) ppkt (vii).

vie ou la personne d'un civil" („przeciwko życiu lub osobie cywilnej”), w wersji greckiej – o „απειλή κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας” („życia lub integralności osoby cywilnej”), a w wersji włoskiej – o „alla vita o alla persona di un civile” („życia lub integralności osoby cywilnej”) (nieoficjalne tłumaczenia na język polski). W hiszpańskiej wersji językowej sformułowanie to można nieoficjalnie przetłumaczyć na język polski jako „życie lub fizyczna integralność osoby cywilnej” („la vida o la integridad física de un civil”). Jest to wersja zbliżona do wersji estońskiej, w której jest mowa o „elu või isikupuutumatus” („życie lub integralność osoby”), wersji węgierskiej: „polgári személy életének vagy testi épségének” („życie lub fizyczna integralność osoby cywilnej”), wersji polskiej: „życia lub fizycznej integralności osoby cywilnej” oraz wersji słoweńskiej: „življenju ali telesni celovitosti civilista” („życie lub fizyczna integralność osoby cywilnej”). W wersjach czeskiej i niemieckiej jest mowa o „života nebo nedotknutelnosti civailisty” („życia lub integralności osoby cywilnej”) oraz „des Lebens oder der Unversehrtheit einer Zivilperson” („życia lub integralności osoby cywilnej”). W wersji słowackiej mowa jest o „života občana alebo osoby” („życia lub integralności obywatela”). W wersji chorwackiej jest mowa tylko o „życiu”, a nie ma mowy o „integralności” („životu”). W wersji szwedzkiej jest mowa o „życiu i zdrowiu osoby cywilnej” („civilpersons liv eller lem”) ¹¹¹⁶. I wreszcie w wersji łotewskiej jest mowa o „zagrożeniu życia lub zdrowia osoby cywilnej” („draudi civiliedzīvotāja dzīvībai vai veselībai”).

TSUE nie wydał dotąd wyroku dotyczącego rozbieżności między różnymi wersjami językowymi aktu prawnego. Zasady wykładni prawa UE w takich przypadkach opisano w sekcji 2.4.2 powyżej oraz w: EASO, *An introduction to the Common European Asylum System for courts and tribunals – A judicial analysis [Wprowadzenie do wspólnego europejskiego systemu azylowego dla sądów i trybunałów – analiza sądowa]*, sekcja 3.2, ss. 63–65.

Należy pamiętać, że w sprawie *Diakité* TSUE dokonał rozróżnienia między systemem ochrony uzupełniającej a systemem międzynarodowego prawa humanitarnego ¹¹¹⁷ i postanowił nie uzależniać kwalifikowalności do objęcia ochroną uzupełniająca od warunków stosowania międzynarodowego prawa humanitarnego (zob. sekcja 2.4.4.1 powyżej). TSUE stwierdził, że system ochrony uzupełniającej z jednej strony i międzynarodowe prawo humanitarne z drugiej „realizują różne cele i wprowadzają wyraźnie odrębne mechanizmy ochrony” ¹¹¹⁸. Jak wspomniano wyżej w sekcji 2.4.4.5.1 w odniesieniu do znaczenia pojęcia „wewnętrznego konfliktu zbrojnego”, TSUE stwierdził zatem, że „określenie znaczenia i zakresu tego wyrażenia należy ustalić, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału, poprzez odwołanie się do jego zwyczajowego znaczenia w języku potocznym, przy jednoczesnym uwzględnieniu kontekstu, w którym zostało ono użyte, i celów uregulowania, którego jest częścią” ¹¹¹⁹.

TSUE jeszcze nie wypowiedział się na temat tego, czy takie samo podejście należy przyjąć w odniesieniu do znaczenia pojęcia „życia lub fizycznej integralności”, czy też właściwe jest zastosowanie międzynarodowego prawa humanitarnego. W sprawie rozpoznawanej przed

¹¹¹⁶ Wyrażenie to jest używane w potocznym języku szwedzkim, a nie w języku pisanym.

¹¹¹⁷ TSUE, 2014, *Diakité*, op. cit., przypis 844, pkt 24. Zob. też pkt 23, który stanowi: „O ile celem międzynarodowego prawa humanitarnego jest przede wszystkim zapewnienie ochrony ludności cywilnej w strefach konfliktu poprzez ograniczenie wobec osób i dóbr negatywnych skutków wojny, o tyle w odróżnieniu od art. 2 lit. e) [dyrektywy w sprawie kwalifikowania] w związku z jej art. 15 lit. c) nie przewiduje ono przyznania ochrony międzynarodowej określonym cywilom poza strefami konfliktu i terytoriami stron konfliktu”.

¹¹¹⁸ TSUE, 2014, *Diakité*, op. cit., przypis 844, pkt 24.

¹¹¹⁹ Tamże, pkt 27.

wyrokiem TSUE w sprawie *Diakité*, AIT (Zjednoczone Królestwo) dokonał wykładni „życia lub fizycznej integralności osoby cywilnej” w odniesieniu do międzynarodowego prawa humanitarnego i nadał tym terminom szerokie znaczenie. We wspólnym art. 3 konwencji genewskich z 1949 r. użyto określenia „życie i nietykalność cielesna” (a nie „życie lub nietykalność cielesna”) ¹¹²⁰. W sprawie *KH* (Irak), AIT (Zjednoczone Królestwo) zauważył, że wyrażenie to ewidentnie nie jest odpowiednie do tego, by określać nim cokolwiek, co ma związek z **obiektami** cywilnymi ¹¹²¹. Do „obiektów cywilnych” zgodnie z definicją zawartą w międzynarodowym prawie humanitarnym zalicza się „budynki mieszkalne, sklepy, szkoły i inne miejsca prowadzenia działalności niewojskowej, miejsca rekreacji i kultu, środki transportu, dobra kultury, szpitale oraz placówki i jednostki medyczne” ¹¹²².

Brytyjski trybunał zwrócił uwagę na rozróżnienie w ramach wspólnego art. 3 ust. 1 między lit. a) – zamachami na „życie i nietykalność cielesną” z jednej strony, a lit. c) – „zamach[ami] na godność osobistą, a w szczególności traktowanie[m] poniżając[ym] i upokarzając[ym]” z drugiej ¹¹²³. Sprawilo to, że trybunał miał wątpliwości, czy zakres przedmiotowy wyrażenia „życie i nietykalność cielesna” może obejmować groźby stanowiące nieludzkie i poniżające traktowanie. O tym, że pojęcie „życia lub fizycznej integralności” jest w międzynarodowym prawie humanitarnym w nieunikniony sposób ograniczone, świadczy również fakt, że w protokole dodatkowym II ¹¹²⁴ z 1977 r. (przyjętym, ponieważ do tego czasu uznano, że ochronie ludności cywilnej należy nadać szerszy zakres przedmiotowy) użyto dodatkowego sformułowania, aby poszerzyć zakres tej ochrony. Na mocy art. 4 ust. 2 lit. a) tego protokołu zakazane są „zamachy na życie, zdrowie lub fizyczną albo psychiczną równowagę osób, zwłaszcza zabójstwa, jak też okrutne traktowanie, takie jak tortury, okaleczenia lub wszelkie postacie kar cielesnych”. Brytyjski trybunał stwierdził: „Zważywszy jednak, że pojęcie »życie lub fizyczna integralność« należy rozumieć szeroko, przyjęlibyśmy, że wyrażenie musi ono obejmować środki niezbędne do przeżycia danej osoby” ¹¹²⁵.

W jednej z nowszych spraw Wyższy Sąd Administracyjny Badenii-Wirtembergii w Niemczech wziął pod uwagę skumulowane skutki przedłużających się konfliktów zbrojnych i zauważył, że:

adekwatność kryterium, jakie stanowią skumulowane skutki przedłużających się konfliktów zbrojnych w kontekście ogólnej oceny polega – przynajmniej między innymi – na tym, że wydłużanie się czasu trwania konfliktu prowadzi z reguły i w łatwy do przewidzenia sposób do wzrostu liczby zachorowań na choroby psychiczne i nasilenia ich przebiegu w wyniku sytuacji stałego zagrożenia ¹¹²⁶.

¹¹²⁰ [Konwencja o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych](#), 12 sierpnia 1949 r.; [Konwencja o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu](#), 12 sierpnia 1949 r.; [Konwencja o traktowaniu jeńców wojennych](#), 12 sierpnia 1949 r.; oraz [Konwencja genewska o ochronie osób cywilnych podczas wojny](#), 12 sierpnia 1949 r.

¹¹²¹ AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 25 marca 2008 r., [KH \(art. 15 lit. c\) dyrektywy w sprawie kwalifikowania\) Irak CG](#), [2008] UKAIT 00023 (dalej jako: AIT (Zjednoczone Królestwo), 2008, [KH \(art. 15 lit. c\) dyrektywy w sprawie kwalifikowania\) Irak CG](#)).

¹¹²² AIT (Zjednoczone Królestwo), 2008, [KH \(art. 15 lit. c\) dyrektywy w sprawie kwalifikowania\) Irak CG](#), op. cit., przypis 1124, pkt 103.

¹¹²³ Tamże, pkt 107.

¹¹²⁴ [Protokół dodatkowy do Konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczący ochrony ofiar niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych \(protokół II\)](#), 8 czerwca 1977 r.

¹¹²⁵ AIT (Zjednoczone Królestwo), 2008, [KH \(art. 15 lit. c\) dyrektywy w sprawie kwalifikowania\) Irak CG](#), op. cit., przypis 1124, pkt 104.

¹¹²⁶ VGH Baden-Württemberg, 2018, [A 11 S 316/17](#), op. cit., przypis 1044 (tłumaczenie nieoficjalne).

2.4.5. Podsumowanie dotyczące poważnej krzywdy

Podsumowując, jeśli wnioskodawca nie spełnia kryteriów zakwalifikowania jako uchodźca, należy zbadać, czy groziłaby mu poważna krzywda w postaci kary śmierci lub egzekucji (sekcja 2.4.2), tortur lub niehumanitarnego lub poniżającego traktowania lub karania (sekcja 2.4.3), lub poważne lub indywidualne zagrożenie życia lub fizycznej integralności osoby cywilnej wynikające z masowej przemocy w sytuacjach międzynarodowych lub wewnętrznych konfliktów zbrojnych (sekcja 2.4.4).

W przypadku stwierdzenia, że wnioskodawca jest narażony na co najmniej jeden rodzaj poważnej krzywdy, konieczne jest ustalenie, czy istnieją uzasadnione podstawy, aby sądzić, że jest on narażony na rzeczywiste ryzyko takiej krzywdy (sekcja 2.5), kto jest podmiotem wyrządzającym poważną krzywdę (sekcja 2.6), czy nie jest zapewniona ochrona przed taką krzywdą (sekcja 2.7)” oraz, jeżeli art. 8 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) został transponowany do prawa krajowego, czy zapewniona jest ochrona wewnętrzna (sekcja 2.8).

W dodatku [A](#) znajduje się drzewo decyzyjne podsumowujące zagadnienia omówione w części [2](#).

2.5. Zasadne wykazanie rzeczywistego ryzyka

Sekcja [2.5](#) składa się z czterech podsekcji, jak określono w tabeli 47.

Tabela 47: Struktura sekcji [2.5](#)

Sekcja	Tytuł	Strona
2.5.1	Rzeczywiste ryzyko (art. 2 lit. f))	243
2.5.2	Wymóg aktualności ryzyka (art. 2 lit. f)) i znaczenie poważnej krzywdy w przeszłości (art. 4 ust. 4)	245
2.5.3	Dowody na ryzyko ponoszone przez osoby znajdujące się w podobnej sytuacji	247
2.5.4	Kwestia ukrywania	249

2.5.1. Rzeczywiste ryzyko (art. 2 lit. f))

Zgodnie z definicją osoby kwalifikującej się do otrzymania ochrony uzupełniającej zawartą w art. 2 lit. f) wymagane jest „**zasadne wykazanie**, że [osobie tej] może [...] **rzeczywiście grozić** poważna krzywda”, jeśli wróci do swojego kraju pochodzenia (wyróżnienie dodane).

Art. 2 lit. f) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

„osoba kwalifikująca się do otrzymania ochrony uzupełniającej” oznacza obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca, który nie kwalifikuje się do uznania go za uchodźcę, lecz co do którego wykazano **zasadnie**, że jeśli wróci do swojego kraju pochodzenia, a w przypadku bezpaństwowca – do państwa swojego dawnego miejsca zwykłego pobytu, **może mu rzeczywiście grozić** poważna krzywda określona w art. 15, i do którego nie ma zastosowania art. 17 ust. 1 i 2 oraz który nie może lub ze względu na takie ryzyko nie chce korzystać z ochrony tego państwa. [Wyróżnienie dodane].

W opinii w sprawie *CF i DN* rzecznik generalny Pikamäe stwierdził:

stosowne przepisy dyrektywy [w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] zakładają występowanie, w odniesieniu do wnioskodawcy ubiegającego się o przyznanie ochrony międzynarodowej, „rzeczywistego ryzyka” doznania poważnej krzywdy określonej jako poważne indywidualne zagrożenie „życia lub fizycznej integralności” osoby cywilnej. Pojęcie „rzeczywistego ryzyka” odsyła do poziomu dowodu stosowanego do oceny ryzyka, o charakterze faktycznym, i odpowiada kryterium prawdopodobieństwa, które nie może sprowadzać się do zwykłej możliwości [...] ¹¹²⁷.

TSUE nie przedstawił dotychczas precyzyjnej wykładni pojęcia „rzeczywistego ryzyka”. Można uznać, że standard „rzeczywistego ryzyka” doznania poważnej krzywdy nie różni się od standardu stosowanego do oceny „uzasadnionej obawy” przed prześladowaniem w definicji uchodźcy, czyli od „racjonalnej obawy” ¹¹²⁸. Wynika to z faktu, że TSUE używa terminów „rzeczywiste ryzyko” i „uzasadniona obawa” zamiennie ¹¹²⁹. Wydaje się to wskazywać, że ten sam standard dowodu ma zastosowanie do oceny „rzeczywistego ryzyka” i „uzasadnionej obawy”. To **kryterium „uzasadnionej obawy / rzeczywistego ryzyka”** oznacza, że o ile sama szansa lub mało prawdopodobna możliwość bycia prześladowanym lub doznania poważnej krzywdy jest niewystarczająca do stwierdzenia uzasadnionej obawy przed prześladowaniem lub rzeczywistego ryzyka doznania poważnej krzywdy, wnioskodawca nie ma obowiązku wykazania, że istnieje wyraźne prawdopodobieństwo, że będzie prześladowany lub dozna poważnej krzywdy (dalsze informacje znajdują się w sekcji [1.5 wyżej](#)).

Ponieważ pojęcie „rzeczywistego ryzyka” wywodzi się z orzecznictwa ETPC, orzecznictwo tego Trybunału ma znaczenie dla jego omówienia. Od czasu sprawy *Soering* ETPC wielokrotnie podkreślał, że szczególnym standardem dowodu wymaganym w sprawach dotyczących zasady *non-refoulement* jest „wykazanie istotnych podstaw do uznania, że dana osoba, w przypadku deportacji, stanęłaby w obliczu rzeczywistego ryzyka traktowania sprzecznego z art. 3 w kraju przyjmującym” ¹¹³⁰. Trybunał orzekł również:

¹¹²⁷ Opinia rzecznika generalnego Priita Pikamäe, 2021, *CF i DN*, op. cit., przypis 1033, pkt 32. Rzecznik generalny Pikamäe zauważył następnie, że przy ocenie poważnej krzywdy w rozumieniu art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) „[z]liczenie liczby ofiar cywilnych na danym obszarze jawi się w tym względzie jako element, który nie jest spekulatywny, lecz przeciwnie, wpisuje się w rzeczywistość i wobec tego może charakteryzować graniczny poziom ryzyka” (pkt 32).

¹¹²⁸ TSUE (WI), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 76; TSUE (WI), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 89; oraz TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 31, pkt 72. Więcej informacji znajduje się w sekcji [1.5.2](#).

¹¹²⁹ TSUE (WI), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 75 i 79–80. Zob. też sekcja [1.5.2](#).

¹¹³⁰ ETPC (sesja plenarna), 1989, *Soering*, op. cit., przypis 281, pkt 91.

Aby ustalić, czy istnieje ryzyko złego traktowania, [konieczne jest] zbadanie **możliwych do przewidzenia konsekwencji** odesłania wnioskodawcy do kraju przyjmującego, mając na uwadze ogólną sytuację w tym kraju i sytuację osobistą wnioskodawcy¹¹³¹.

W sprawie *Vilvarajah* ETPC uznał, że ta perspektywiczna ocena rzeczywistego ryzyka oznacza, iż istotne jest to, czy w [sprawach zainteresowanych osób] istniały „cechy wyróżniające, na podstawie których [decydent] mógł lub powinien był przewidzieć, że będą one traktowane w ten sposób [tj. poddane złemu traktowaniu]”¹¹³².

W sprawie *Vilvarajah* ETPC orzekł, że „sama możliwość” złego traktowania nie osiąga progu „rzeczywistego ryzyka”¹¹³³. Natomiast w sprawie *Saadi* Trybunał orzekł, że **próg jest niższy niż „raczej prawdopodobne”**¹¹³⁴. ETPC orzekł również, że ten sam próg ma zastosowanie do wszystkich wnioskodawców, niezależnie od ich charakterystyki. Uściślając, w sprawie *Saadi* Trybunał orzekł, że **to samo kryterium „rzeczywistego ryzyka” ma zastosowanie do wnioskodawców, którzy stanowią zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego**, co oznacza, że tacy wnioskodawcy nie muszą spełniać wyższego progu ryzyka niż inni wnioskodawcy¹¹³⁵.

2.5.2. Wymóg aktualności ryzyka (art. 2 lit. f)) i znaczenie poważnej krzywdy w przeszłości (art. 4 ust. 4)

Zgodnie z definicją osoby kwalifikującej się do otrzymania ochrony uzupełniającej zawartą w art. 2 lit. f) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wymagane jest, aby wnioskodawcy mogła „rzeczywiście grozić poważna krzywda”.

Słowo „grozić” odzwierciedla perspektywiczny charakter tej definicji. Jak zauważył rzecznik generalny Pikamäe w kontekście sprawy *CF i DN*: „[w]ydaje się [...], że analiza, jaką mają przeprowadzić właściwe organy krajowe, polega na ocenie przyszłej sytuacji hipotetycznej, która z konieczności wymaga pewnej prognozy”¹¹³⁶.

Zgodnie z art. 46 ust. 3 dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona) bieżąca oceny sprawy wymagana jest również w kontekście postępowań odwoławczych. W artykule tym nałożono na państwa członkowskie obowiązek zapewnienia skutecznego krajowego środka zaskarżenia, który zapewnia „pełne rozpatrzenie *ex nunc* zarówno okoliczności faktycznych, jak i kwestii prawnych [...] co najmniej w postępowaniach odwoławczych przed sądem pierwszej instancji”¹¹³⁷.

Ważnym elementem oceny aktualnego ryzyka poważnej krzywdy jest to, czy wnioskodawca był już narażony na poważną krzywdę lub bezpośrednie zagrożenie taką krzywdą. Art. 4 ust. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) ma charakter obligatoryjny. Stanowi on, co następuje.

¹¹³¹ ETPC (WI), 2008, *Saadi*, op. cit., przypis 362, pkt 130 (wyróżnienie dodane). Zob. też ETPC, wyrok z dnia 11 października 2011 r., *Awad przeciwko Bułgarii*, nr 46390/10, CE:ECHR:2011:1011JUD004639010, pkt 99 lit. c).

¹¹³² Zob. ETPC, wyrok z dnia 30 października 1991 r., *Vilvarajah i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 13163/87, 13164/87, 13165/87, 13447/87 i 13448/87, CE:ECHR:1991:1030JUD001316387, pkt 112.

¹¹³³ ETPC, 1991, *Vilvarajah i inni*, op. cit., przypis 1136, pkt 111.

¹¹³⁴ ETPC (WI), 2008, *Saadi*, op. cit., przypis 362, pkt 140 (wyróżnienie dodane).

¹¹³⁵ Tamże, pkt 140 (wyróżnienie dodane).

¹¹³⁶ TSUE, opinia rzecznika generalnego Priita Pikamäe, 2021, *CF i DN*, op. cit., przypis 1033, pkt 46.

¹¹³⁷ Aby dowiedzieć się więcej na ten temat, zob. EASO, *Analiza sądowa: Procedury azylowe i zasada non-refoulement*, 2018, sekcja 6.2.3.

Art. 4 ust. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Fakt, że wnioskodawca już doznał [...] **poważnej krzywdy** albo że bezpośrednio groził[a] mu tak[a] [...] **poważna krzywda**, jest istotną przesłanką potwierdzającą [...] rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy, chyba że istnieją zasadne powody, aby uznać, iż akty [...] wyrządzania poważnej krzywdy się nie powtórzą. [Wyróżnienie dodane].

Ponieważ art. 4 ust. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) dotyczy zarówno prześladowania, jak i poważnej krzywdy, wytyczne w tej kwestii można znaleźć w orzecznictwie TSUE dotyczącym znaczenia prześladowań w przeszłości (zob. sekcja [1.5.3](#) powyżej).

Poważna krzywda wyrządzona w przeszłości, zgodnie z definicją zawartą w art. 4 ust. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), obejmuje nie tylko akty, ale także groźby wyrządzenia poważnej krzywdy ¹¹³⁹. Jeśli wnioskodawca doznał już poważnej krzywdy lub był narażony na bezpośrednie zagrożenie doznania poważnej krzywdy, to zgodnie z art. 4 ust. 4 stanowi to istotną przesłankę rzeczywistego ryzyka ¹¹³⁹. W sprawie *Elgafaji* TSUE uznał, że poziom masowej przemocy wymagany do zakwalifikowania się do objęcia ochroną uzupełniającą na podstawie art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania „może być mniejszy”, jeżeli zostanie ustalone, że wnioskodawca doznał już poważnej krzywdy, ponieważ, jak określono w art. 4 ust. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania, może to samo w sobie stanowić istotną przesłankę rzeczywistego ryzyka ¹¹⁴⁰.

Tę istotną przesłankę można jednak obalić, w szczególności jeśli okoliczności w kraju pochodzenia uległy znacznej i trwałej zmianie (zob. sekcja [1.5.3](#)).

Tak było w sprawie *MP*, która dotyczyła wnioskodawcy zatrzymanego i torturowanego przez lankijskie siły bezpieczeństwa. Przedstawiono dowody medyczne na to, że wnioskodawca odczuwał skutki tortur, w szczególności cierpiał na poważny zespół stresu pourazowego i poważną depresję oraz miał skłonności samobójcze. TSUE stwierdził:

okoliczność, iż dana osoba była w przeszłości ofiarą tortur, których sprawcą były władze jej państwa pochodzenia, sama w sobie nie jest wystarczająca, by uzasadnić przyznanie ochrony uzupełniającej w czasie, gdy nie istnieje już rzeczywiste ryzyko, że takie tortury mogą się powtórzyć w wypadku odesłania jej do tego państwa ¹¹⁴¹.

Zgodnie z art. 4 ust. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania poważna szkoda w przeszłości stanowi istotną przesłankę rzeczywistego ryzyka, ale „nie ma to miejsca w sytuacji, gdy istnieją wystarczające powody, aby uznać, iż doznana w przeszłości poważna krzywda nie

¹¹³⁸ Zob. odpowiednio TSUE (WI), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis [32](#), pkt 94 i 96–97.

¹¹³⁹ TSUE (WI), 2018, *MP*, op. cit., przypis [34](#), pkt 33. Zob. też odpowiednio TSUE (WI), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis [38](#), pkt 75; oraz TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis [31](#), pkt 64, w którym Trybunał rozpatrywał art. 4 ust. 4 w odniesieniu do prześladowania lub zagrożenia prześladowaniem w przeszłości.

¹¹⁴⁰ TSUE (WI), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis [52](#), pkt 40. Przepis art. 4 ust. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) jest identyczny z przepisem art. 4 ust. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania.

¹¹⁴¹ TSUE (WI), 2018, *MP*, op. cit., przypis [34](#), pkt 30.

powtórzy się lub nie będzie trwać nadal”¹¹⁴². Ponadto TSUE zauważył dalej, że „art. 16 [...] dyrektywy [w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] przewiduje utratę statusu ochrony uzupełniającej, jeżeli okoliczności będące podstawą udzielenia takiej ochrony przestają istnieć lub ulegają zmianie w takim stopniu, że ochrona nie jest już konieczna”¹¹⁴³.

2.5.3. Dowody na ryzyko ponoszone przez osoby znajdujące się w podobnej sytuacji

Ocena, czy dana osoba jest narażona na rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy, nie musi wynikać z własnych doświadczeń wnioskodawcy. TSUE zajmował się tą kwestią jedynie w sprawie *Elgafaji* w konkretnym kontekście art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)¹¹⁴⁴. Odnosząc się do motywu 26 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (obecnie motyw 35 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona))¹¹⁴⁵, TSUE orzekł:

O ile bowiem motyw [26] oznacza, że obiektywne stwierdzenie istnienia ryzyka związanego z ogólną sytuacją w danym państwie co do zasady nie wystarcza, żeby warunki wymienione w art. 15 lit. c) [dyrektywy w sprawie kwalifikowania] zostały spełnione w odniesieniu do danej osoby, to sformułowanie tego motywu, poprzez użycie pojęcia „normalnie” dopuszcza możliwość zaistnienia sytuacji wyjątkowej, którą charakteryzuje stopień ryzyka na tyle wysoki, że istnieją istotne podstawy, aby uznać, iż dana osoba byłaby indywidualnie narażona na omawiane ryzyko.

Wprawdzie element zbiorowy odgrywa istotną rolę w celu stosowania art. 15 lit. c) dyrektywy w tym znaczeniu, że dana osoba, podobnie jak inni ludzie, należy do grona potencjalnych ofiar przemocy nieselektywnej w sytuacji międzynarodowego lub wewnętrznego konfliktu zbrojnego, to jednak przepis ten należy interpretować zgodnie z systematyką i w zestawieniu z dwoma pozostałymi sytuacjami opisanymi we wspomnianym art. 15 i co za tym idzie, w ścisłym związku z wyżej wspomnianą indywidualizacją¹¹⁴⁶.

Belgijska Rada Stanu odniosła się do tej kwestii w kontekście art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Stwierdziła ona, że w przypadku, gdy dowody wskazują, że określona grupa jest systematycznie celem złego traktowania, sama przynależność do tej grupy może stanowić istotne podstawy do uznania, że wnioskodawca, w przypadku powrotu, byłby narażony na rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy zgodnie z definicją zawartą w art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja

¹¹⁴² Tamże, pkt 33. Przepis dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) sformułowany jest identycznie. Analizy, dlaczego nie występuje już ryzyko powtórzenia się złego traktowania, dokonał Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 5 lipca 2013 r., *GJ i inni (zakończenie wojny domowej: osoby powracające) Sri Lanka CG*, [2013] UKUT 00319, wydając „Wytyczne krajowe” dotyczące ryzyka zagrażającego Tamilom po zakończeniu wojny domowej na Sri Lance. ETPC w swoim orzecznictwie uznaje również fakt złego traktowania w przeszłości „stanowi silne wskazanie na realne przyszłe ryzyko traktowania niezgodnego z art. 3 [EKPC]” w sprawach, w których wnioskodawca zrelacjonował przebieg zdarzeń w sposób spójny i wiarygodny, zgodny z informacjami o kraju pochodzenia. W takich okolicznościach to do władz państwowych będzie należeć rozwianie wszelkich wątpliwości co do tego ryzyka. Zob. ETPC (WI), 2016, *JK i inni przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 226, pkt 102.

¹¹⁴³ TSUE (WI), 2018, *MP*, op. cit., przypis 34, pkt 34. Fakt, że dana osoba doznała już poważnej krzywdy, ma również znaczenie w przypadku ustania statusu. Zob. EASO, *Zakończenie ochrony międzynarodowej – analiza sądowa*, op. cit., przypis 24, sekcja 6.2.4.

¹¹⁴⁴ TSUE (WI), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis 52, pkt 38.

¹¹⁴⁵ Motyw został przytoczony w sekcji 2.4.4.3.1 powyżej.

¹¹⁴⁶ TSUE (WI), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis 52, pkt 37–38.

przekształcona)¹¹⁴⁷. Rada Stanu zdecydowanie odrzuciła pogląd belgijskich organów azylowych, że wnioskodawca musi wykazać **dalsze** indywidualne okoliczności. Podkreśliła, że w sprawie *Elgafaji* utożsamiono art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (obecnie art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) z art. 3 EKPC. Następnie Rada uznała, że ETPC w sprawie *Saadi* orzekł, iż przynależność do grupy systematycznie narażonej na praktykę złego traktowania może rodzić wymóg ochrony na podstawie art. 3 EKPC¹¹⁴⁸. Rada Stanu doszła do wniosku, że wnioskodawcom należącym do grupy systematycznie narażonej na ukierunkowane złe traktowanie, nawet jeśli nie wykazują oni dalszych indywidualnych okoliczności, należy zapewnić ochronę wynikającą z art. 15 lit. b)¹¹⁴⁹.

W sprawach takich jak *Saadi*, w których wnioskodawcy występują o objęcie ochroną ze względu na przynależność do grupy systematycznie narażonej na złe traktowanie, ETPC ustalił, że dana osoba musi wykazać, że „istnieją poważne powody, aby sądzić, że dana praktyka faktycznie ma miejsce oraz aby potwierdzić przynależność [danej osoby] do danej grupy”¹¹⁵⁰. W takich okolicznościach ETPC nie będzie „wymagać od skarżącego wykazania istnienia dalszych szczególnych cech wyróżniających, jeżeli powodowałyby to iluzoryczność ochrony oferowanej przez art. 3”¹¹⁵¹.

Odnosząc się do podobnej koncepcji prześladowania grupy objętej azylem na podstawie prawa konstytucyjnego w Niemczech, Wyższy Sąd Administracyjny Badenii-Wirtembergii orzekł:

Aby na podstawie losu innych osób wnioskować o istnieniu rzeczywistego zagrożenia jednostki traktowaniem sprzecznym z art. 3 EKPC w przypadku jej powrotu, konieczne jest w każdym razie – podobnie jak w przypadku pojęcia prześladowania grupy opracowanego przez Federalny Trybunał Konstytucyjny na potrzeby podstawowego prawa do azylu na gruncie art. 16 ust. 2 zd. 2 GG [(ustawa zasadnicza lub konstytucja)],

[...]

które to pojęcie jest również stosowane w bardzo podobny sposób w międzynarodowym prawie uchodźczym –

[...]

z jednej strony, istnienie grupy osób, w odniesieniu do których już można stwierdzić naruszenie art. 3 EKPC, a z drugiej strony, ustalenie, że dana osoba dzieli z tymi

¹¹⁴⁷ Rada Stanu (Conseil d'État/Raad van State) (Belgia), wyrok z dnia 16 lutego 2012 r., nr [218.075](#) (dalej jako: Conseil d'État (Belgia), 2012, nr [218.075](#)). Zob. też AIT (Zjednoczone Królestwo), 2009, *AM i AM (konflikt zbrojny: kategorie ryzyka)*, op. cit., przypis [1057](#).

¹¹⁴⁸ ETPC (WI), 2008, *Saadi*, op. cit., przypis [362](#), pkt 132.

¹¹⁴⁹ Conseil d'État (Belgia), 2012, nr [218.075](#), op. cit., przypis [1151](#).

¹¹⁵⁰ ETPC (WI), 2008, *Saadi*, op. cit., przypis [362](#), pkt 132.

¹¹⁵¹ ETPC (WI), 2016, *JK i inni przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis [226](#), pkt 105, gdzie stwierdzono, że „osoby, które w różny sposób współpracowały w Iraku po wojnie z władzami państw okupacyjnych, były i są obierane na cel ataków ze strony Al-Kaidy i innych ugrupowań” (pkt 117). Zob. też ETPC, 2008, *NA przeciwko UK*, op. cit., przypis [242](#), pkt 114 i 116 (Tamilowie o określonych profilach); ETPC, 2007, *Salah Sheekh*, op. cit., przypis [682](#), pkt 146–148 (członkowie społeczności Ashraf).

osobami cechy, które były decydujące dla wystąpienia okoliczności prowadzących do traktowania sprzecznego z art. 3 EKPC ¹¹⁵².

Doświadczenia rodziny, przyjaciół i osób znajdujących się w podobnej sytuacji do wnioskodawcy mogą również wskazywać na rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy (zob. też sekcja [1.5.4](#) powyżej).

2.5.4. Kwestia ukrywania

Niekiedy pojawia się kwestia, czy można uniknąć rzeczywistego ryzyka doznania poważnej krzywdy przez ukrywanie swojej działalności. Kwestię ukrywania w kontekście kwalifikowania jako uchodźcy omówiono w sekcji [1.5.5](#) powyżej, a analogiczne rozważania mają zastosowanie do ochrony uzupełniającej.

2.6. Podmioty wyrządzające poważną krzywdę (art. 6)

Art. 6 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi, co następuje.

Art. 6 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę

Podmiotami dopuszczającymi się prześladowania lub wyrządzającymi poważną krzywdę są m.in.:

- a) państwo;
- b) partie lub organizacje kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium;
- c) podmioty niepubliczne, jeśli można wykazać, że podmioty wymienione w lit. a) i b), w tym organizacje międzynarodowe, nie mogą lub nie chcą udzielić ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą, zdefiniowanej w art. 7.

Przepis ten jest wspólny dla obu form ochrony międzynarodowej, a zatem ma zastosowanie do podmiotów wyrządzających poważną krzywdę na potrzeby kwalifikowania do udzielenia ochrony uzupełniającej na tej samej podstawie, co w kontekście prześladowań i kwalifikowania do objęcia ochroną uchodźców. Analiza opracowana w sekcji [1.7](#) powyżej dotyczącej podmiotów dopuszczających się prześladowania ma zatem również zastosowanie w odniesieniu do ochrony przed poważną krzywdą. Szczegółowa analiza art. 6 znajduje się w sekcji [1.7](#) powyżej.

¹¹⁵² VGH Baden-Württemberg, wyrok z dnia 12 grudnia 2018 r., nr [A11 S 1923/17](#), pkt 137–141 (tłumaczenie nieoficjalne). Wyrok dotyczył obowiązków wynikających z art. 3 EKPC w przypadku odrzucenia złożonego przez wnioskodawcę z Afganistanu wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej.

2.7. Podmioty udzielające ochrony przed poważną krzywdą (art. 7)

Art. 7 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) **ma charakter obligatoryjny** i jest wspólny zarówno dla ochrony uchodźców, jak i ochrony uzupełniającej. Analiza opracowana w sekcji [1.8](#) dotyczącej podmiotów udzielających ochrony ma zatem również zastosowanie w odniesieniu do ochrony przed poważną krzywdą. Szczegółowa analiza art. 7 znajduje się w sekcji [1.8](#) powyżej.

2.8. Ochrona wewnętrzna przed poważną krzywdą (art. 8)

Na wstępie należy przypomnieć, że art. 8 jest przepisem fakultatywnym. W przypadku transpozycji do prawa krajowego i stosowania przez państwo członkowskie, art. 8 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) jest przepisem, który ma zastosowanie przy określaniu **zarówno kwalifikowania do objęcia ochroną uchodźców, jak i kwalifikowania do udzielenia ochrony uzupełniającej**. Państwa członkowskie mogą zatem stwierdzić, że wnioskodawca nie potrzebuje ochrony uzupełniającej, jeśli na części terytorium kraju pochodzenia zapewniona jest ochrona wewnętrzna. Analiza przedstawiona powyżej w sekcji [1.9](#) ma zatem zastosowanie również do ochrony wewnętrznej w kontekście ochrony uzupełniającej. Niniejsza skrótowa analiza dotyczy szczególnych aspektów ochrony wewnętrznej, które pojawiają się w kontekście ochrony uzupełniającej, w szczególności w odniesieniu do art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Uzupełnia ona analizę w sekcji [1.9](#), z którą należy się zapoznać w celu uzyskania bardziej kompleksowego omówienia, i zawiera przykłady zastosowania kryteriów określonych w art. 8 w odniesieniu do oceny kwalifikowania do udzielenia ochrony uzupełniającej.

Sekcja [2.8](#) składa się z dwóch podsekcji, jak określono w tabeli 48.

Tabela 48: Struktura sekcji [2.8](#)

Sekcja	Tytuł	Strona
2.8.1	Jakość ochrony wewnętrznej (art. 8 ust. 1)	250
2.8.2	Wymóg oceny (art. 8 ust. 2)	254

W dodatku [A](#) znajduje się drzewo decyzyjne dotyczące oceny ochrony wewnętrznej.

2.8.1. Jakość ochrony wewnętrznej (art. 8 ust. 1)

Wyższy Trybunał (Zjednoczone Królestwo) potwierdził, że **te same wymogi merytoryczne – bezpieczeństwo, dostępność i uzasadniony zakres** – które są stosowane przy ocenie kwalifikowania do objęcia ochroną uchodźców, powinny być stosowane przy ocenie kwalifikowania do udzielenia ochrony uzupełniającej. Trybunał stwierdził:

Ze struktury art. 8 [dyrektywy w sprawie kwalifikowania] jasno wynika, że relokacja wewnętrzna jest niezbędnym elementem, który ma znaczenie nie tylko dla ustalenia kwalifikowalności do uzyskania statusu uchodźcy (na podstawie art. 2 i 9), ale także dla ustalenia kwalifikowalności do udzielenia ochrony uzupełniającej na podstawie wszystkich trzech elementów art. 15 – lit. a), b) i c) ¹¹⁵³.

¹¹⁵³ Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2012, *AK (art. 15 lit. c) Afganistan CG*, op. cit., przypis [251](#), pkt 228.

W odniesieniu do art. 8 ust. 1 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), w art. 7 ust. 1 ograniczono wykaz podmiotów udzielających ochrony do: „a) państwa; lub b) stron lub organizacji, w tym organizacji międzynarodowych, kontrolujących państwo lub znaczną część jego terytorium; o ile chcą i mogą oferować ochronę zgodnie z ust. 2”¹¹⁵⁴. Rozwiązanie to odbiega od orzecznictwa ETPC w odniesieniu do art. 3 EKPC, w którym uznano, że ochronę mogą zapewniać podmioty niepaństwowe, takie jak rodziny i klany.

W poniższej podsekcji przeanalizowano szczególne kwestie powstające w sytuacjach konfliktów zbrojnych.

2.8.1.1. Uwarunkowania ochrony wewnętrznej wnioskodawców spełniających kryteria art. 15 lit. c)

Przy ocenie ochrony wewnętrznej w przypadkach, w których w regionie pochodzenia wnioskodawcy ma miejsce konflikt zbrojny, należy wziąć pod uwagę szczególne czynniki. Jak stwierdził TSUE w sprawie *Elgafaji*, czynniki te obejmują „**zasięg geograficzny** przemocy nieselektywnej, a także – w przypadku powrotu wnioskodawcy do danego państwa – **rzeczywiste miejsce pobytu** w tym państwie, co wynika z art. 8 ust. 1 dyrektywy”¹¹⁵⁵. Jak zauważyło Biuro UNHCR, sytuacje konfliktów zbrojnych i przemocy „często są płynne i charakteryzują się zmianami przebiegu linii frontu lub stopnia eskalacji przemocy”¹¹⁵⁶.

Federalny Sąd Administracyjny w Niemczech wyjaśnił, że także w sytuacjach konfliktów zbrojnych kwestia ochrony wewnętrznej powinna być rozpatrywana tylko wtedy, gdy wnioskodawca zostanie uznany za narażonego na rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy w miejscu rzeczywistego docelowego miejsca pobytu wnioskodawcy w przypadku powrotu (zob. sekcje [1.9.1](#) i [2.4.4.3.4](#)). Orzekł on, co następuje:

wymogi określone w art. 15 lit. c) [dyrektywy w sprawie kwalifikowania i dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] – mogą być spełnione również wtedy, gdy konflikt zbrojny nie obejmuje całego terytorium danego państwa [...] punktem odniesienia dla prognozy niebezpieczeństwa jest rzeczywiste docelowe miejsce pobytu cudzoziemca w przypadku powrotu. Z reguły jest to region pochodzenia cudzoziemca, do którego zazwyczaj powraca.

[...]

Jeżeli region pochodzenia nie może być docelowym miejscem pobytu ze względu na niebezpieczeństwo grożące tam cudzoziemcowi, może on zostać wydany do

¹¹⁵⁴ Sąd Administracyjny (Upravno Sodišče) (Słowenia), wyrok z dnia 17 grudnia 2014 r., *Rahimi*, I U 925/2014 (dalej jako: Sąd Administracyjny (Słowenia), 2014, *Rahimi*, I U 925/2014). Sąd dokonał rozróżnienia między kryteriami wynikającymi z prawa UE a kryteriami wynikającymi z orzecznictwa ETPC w zakresie stosowania ochrony wewnętrznej i uznał prawo UE za bardziej rygorystyczne, ponieważ zgodnie z orzecznictwem ETPC ochronę mogą również zapewniać podmioty niepaństwowe, takie jak rodziny lub klany. Odnosił się do ETPC, 2007, *Salah Sheekh*, op. cit., przypis 682; ETPC, 2013, *KAB przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 713; ETPC, 2015, *RH przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 1060; oraz ETPC, wyrok z dnia 28 czerwca 2012 r., *AA i inni przeciwko Szwecji*, nr 14499/09, CE:ECHR:2012:0628JUD001449909. Zob. też Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 12*, op. cit., przypis 481, pkt 41, gdzie stwierdzono, że „ochronę musi zapewniać zorganizowana i stabilna władza sprawująca pełną kontrolę nad danym terytorium i ludnością”.

¹¹⁵⁵ TSUE (WJ), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis 52, pkt 40 (wyróżnienie dodane).

¹¹⁵⁶ Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 12*, op. cit., przypis 481, pkt 40.

innego regionu kraju wyłącznie pod warunkiem spełnienia restrykcyjnych wymogów określonych w art. 8 [dyrektywy w sprawie kwalifikowania] ¹¹⁵⁷.

Wyższy Trybunał (Zjednoczone Królestwo) stwierdził w podobnym duchu, że:

Jeśli chodzi o relokację wewnętrzną, której rozważenie jest niezbędne do celów art. 15 lit. c), TSUE potwierdził w orzeczeniu w sprawie *Elgafaji*, że kwestia art. 15 lit. c) może powstać nie tylko w odniesieniu do całego kraju, ale także jego części [...]. Jeśli obszar lub region pochodzenia osoby cywilnej zostanie uznany za objęty masową przemocą na poziomie przekraczającym próg określony w art. 15 lit. c), osoba ta nadal nie będzie w stanie wykazać, że kwalifikuje się do objęcia ochroną uzupełniającą [...], chyba że będzie w stanie wykazać **albo** utrzymywanie się ciągłego ryzyka doznania poważnej krzywdy (element „bezpieczeństwa” z art. 8 ust. 1), **albo** okoliczności, które sprawiłyby, że przeniesienie się do innego obszaru lub regionu byłoby dla niej nieracjonalne (element „racjonalności” z art. 8 ust. 1) ¹¹⁵⁸.

Jak zauważył Wyższy Trybunał (Zjednoczone Królestwo), w sytuacjach konfliktów zbrojnych „konieczne jest wzięcie pod uwagę (zarówno przy ocenie »bezpieczeństwa«, jak i »racjonalności«) nie tylko poziomu przemocy panującej w danym mieście, ale także trudności doświadczanych przez ubogich mieszkańców tego miasta, a także wielu mieszkających tam osób przesiedlonych wewnątrz” ¹¹⁵⁹. Może to obejmować ocenę, czy dana osoba posiada sieć wsparcia społecznego lub „nie ma innej alternatywy niż życie w prowizorycznym zakwaterowaniu w obozie dla osób przesiedlonych wewnątrz, gdzie realna jest możliwość, że będzie musiała żyć w warunkach, które spadną poniżej akceptowalnych standardów humanitarnych” ¹¹⁶⁰.

W Czechach Sąd okręgowy w Pradze zajmował się zakresem analizy **bezpieczeństwa na części terytorium kraju pochodzenia** (zob. sekcja 1.9.1.1) w sprawie dotyczącej ewentualnej relokacji wnioskodawcy w sytuacji konfliktu zbrojnego. Sąd stwierdził, że chociaż sytuacja w niektórych prowincjach kraju nie nosiła znamion masowej przemocy, konieczne było również dokonanie oceny, czy relokacja wewnątrzna wnioskodawcy wyeliminuje

¹¹⁵⁷ BVerwG (Niemcy), 2013, nr [10 C 15.12](#) (tłumaczenie na język angielski), op. cit., przypis 197, pkt 13–14. Sąd dokonał wykładni pojęcia „rzeczywistego docelowego miejsca pobytu po powrocie”, o którym mowa w wyroku w sprawie *Elgafaji*, i stwierdził, że pierwotne miejsce zamieszkania może nie być miejscem docelowym, jeżeli „cudzoziemiec zerwał swoje związki z tym regionem jeszcze przed opuszczeniem kraju, niezależnie od okoliczności, które spowodowały ucieczkę, i osiedlił się w innym regionie kraju z zamiarem mieszkania tam w dającej się przewidzieć przyszłości”. Zob. też Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 26 czerwca 2018 r., *AAH (Kurdowie w Iraku – relokacja wewnątrzna) Irak CG*, [2018] UKUT 00212, pkt 149. „Jeżeli zwykła osoba cywilna może wykazać rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy przekraczającej próg określony w art. 15 lit. c) w swoim regionie zamieszkania, to w celu stwierdzenia, czy kwalifikuje się do udzielenia jej ochrony humanitarnej (uzupełniającej), należy również wykazać, że taka osoba nie może przenieść się do innego regionu, ponieważ istnieje rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy w takim regionie lub w drodze do takiego regionu, albo ponieważ istnieją tam okoliczności, które w inny sposób sprawiłyby, że przeniesienie się tej osoby w to miejsce byłoby nieracjonalne lub wiązało się z nadmierną uciążliwością”.

¹¹⁵⁸ Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2012, *AK (art. 15 lit. c)) Afganistan CG*, op. cit., przypis 251, pkt 228 (wyróżnienie oryginalne).

¹¹⁵⁹ Tamże, pkt 243.

¹¹⁶⁰ Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2014, *MOJ i inni (powrót do Mogadiszu) Somalia CG*, op. cit., przypis 552, pkt 425.

ewentualne indywidualne ryzyko doznania poważnej krzywdy na podstawie przepisów krajowych transponujących art. 15 lit. a) i b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) ¹¹⁶¹.

W kontekście konfliktu zbrojnego należy dokładnie zbadać, czy wnioskodawca może **„bezpiecznie i legalnie pojechać i uzyskać wstęp”** do części terytorium kraju pochodzenia, co do której uznaje się, że zapewnia ochronę wewnętrzną. Czynniki, które należy wziąć pod uwagę, mogą obejmować poziom bezpieczeństwa na lotnisku/w mieście powrotu, wraz z bezpieczeństwem trasy, którą należałoby pokonać, aby dotrzeć do części kraju, która nie jest ogarnięta konfliktem zbrojnym. Co więcej, konieczne jest również uwzględnienie wszelkich uwarunkowań osobistych wnioskodawcy, które mogą sprawić, że taka podróż będzie bardziej niebezpieczna. Ponadto w przypadku kraju, w którym ograniczona jest wewnętrzna swoboda przemieszczania się, być może trzeba będzie ustalić, czy podróżowanie i osiedlanie się w proponowanej części terytorium kraju oferującej ochronę wewnętrzną jest zgodne z prawem.

Na przykład francuska Rada Stanu orzekła, że sąd jest zobowiązany do zbadania, czy w drodze do swojego regionu pochodzenia wnioskodawca będzie musiał przemieszczać się przez strefy powszechnej przemocy (w tym przypadku Kabul) oraz czy istnieją istotne podstawy, aby sądzić, że dana osoba będzie narażona na rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy ¹¹⁶².

Oceniając, czy od wnioskodawcy **„można racjonalnie oczekiwać, że osiedli się”** w innej części terytorium kraju pochodzenia, słoweński Sąd Administracyjny wskazał również, że jakość ochrony wewnętrznej wymaga oceny zdolności wnioskodawcy do zaspokojenia najbardziej podstawowych potrzeb, takich jak żywność, higiena i schronienie, jego narażenia na złe traktowanie oraz perspektywy poprawy jego sytuacji w rozsądnych ramach czasowych ¹¹⁶³.

W innej sprawie CNDA (Francja), po ustaleniu, że wnioskodawcy byliby narażeni na rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy, zgodnie z definicją zawartą w art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) w przypadku powrotu do regionu Mopti w Mali, ocenił możliwość uzyskania ochrony wewnętrznej w innej części terytorium kraju pochodzenia. Sąd orzekł, że proponowany okręg Bamako nie zapewnia wnioskodawcy ochrony wewnętrznej (art. 8 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)). Sąd wziął pod uwagę fakt, że malijski system sądowiczy był ogólnie niewydolny, w szczególności w odniesieniu do prawa do rzetelnego procesu sądowego. Wnioskodawca nie miał żadnej rodziny i było prawdopodobne, że będzie musiał osiedlić się w obozie dla wysiedleńców z regionu Mopti. Kolejne takie obozy powstawały na obrzeżach Bamako, a ich mieszkańcy żyli

¹¹⁶¹ Sąd okręgowy w Pradze (Krajský soud v Praze) (Czechy), wyrok z dnia 30 sierpnia 2019 r., nr 45, Az 23/2018 ([streszczenie w języku angielskim](#)) (dalej jako: Sąd okręgowy w Pradze (Czechy), 2019, nr 45, Az 23/2018 ([streszczenie w języku angielskim](#))). Decyzja Ministerstwa Spraw Wewnętrznych została uchylona, ponieważ przed jej podjęciem nie zbadano, czy w innej części kraju wnioskodawcy groziła kara śmierci lub egzekucja bądź ryzyko niehumanitarnego lub poniżającego traktowania lub tortur ze strony talibów.

¹¹⁶² Rada Stanu (Conseil d'Etat) (Francja), wyrok z dnia 16 października 2017 r., OFPRA przeciwko MS, nr 401585. Zob. też CNDA (Francja), wyrok z dnia 15 kwietnia 2016 r., MO, nr 15033384 C+. W tym przypadku CNDA stwierdził, że ochrona wewnętrzna była dostępna dzięki bezpośrednim lotom do miast położonych w regionach kontrolowanych przez władze kurdyjskie, do których to miast można było dostać się bezpośrednio z obozu dla uchodźców w prowincji Dahuk w północnym Iraku, gdzie mieszkała rodzina wnioskodawcy. Podobnie w wyroku z dnia 24 stycznia 2018 r., nr 17042467 C, stwierdzono, że wnioskodawca mógł dostać się do bezpiecznej części Iraku, do której odwołano loty międzynarodowe, przesiadając się z lotu międzynarodowego na lot wewnętrzny na międzynarodowym lotnisku w Bagdadzie.

¹¹⁶³ Sąd Administracyjny (Słowenia), 2014, [Rahimi](#), I U 925/2014, op. cit., przypis [1158](#).

w slumsach, bez elementarnej higieny i w skrajnej nędzy. Te obozy dla osób przesiedlonych wewnątrz nie pełniły już roli obozów przejściowych, co prawdopodobnie miało miejsce w początkowym okresie migracji, ale były raczej miejscami docelowymi dla osób uciekających przed konfliktem w Mopti. Sąd doszedł do wniosku, że osiedlenie się wnioskodawcy w takim obozie **nie byłoby racjonalne** ¹¹⁶⁴.

2.8.2. Wymóg oceny (art. 8 ust. 2)

Art. 8 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) nakłada na państwa członkowskie szczególny obowiązek – przy podejmowaniu decyzji, czy wnioskodawca ma realną alternatywę ochrony wewnętrznej – uzyskania dokładnych i aktualnych informacji z odpowiednich źródeł na temat warunków w proponowanych) alternatywnych części lub częściach terytorium kraju (zob. sekcja 1.9.2 powyżej).

Podczas oceny art. 8 istotne są czynniki związane z sytuacją osobistą. Na przykład belgijski Sąd ds. Cudzoziemców uznał, że wnioskodawca z ubytkiem słuchu, który cierpiał na zespół stresu pourazowego i nie miał sieci społecznej w Kabulu, miałby większe trudności z ubieganiem się o tymczasową ochronę w przypadku ataków i walk. Ze względu na ubytek słuchu trudniej byłoby mu również ocenić zagrożenia związane z masową przemocą ¹¹⁶⁵. W jednej ze spraw rozpatrywanych w Zjednoczonym Królestwie Wyższy Trybunał uznał, że dla większości osób cywilnych przeniesienie się do prowincji kontrolowanej przez talibów może być nieracjonalne, „choć nie oznacza to, że osoba, której rodzina w przeszłości wspierała talibów, miałaby trudności; wiele będzie zależało od konkretnych okoliczności sprawy” ¹¹⁶⁶.

W art. 8 ust. 2 wymaga się od państw członkowskich uwzględnienia okoliczności panujących w kraju pochodzenia „przy podejmowaniu decyzji w sprawie wniosku”. Decydenci muszą mieć szczególny wzgląd na to, co wynika z aktualnych informacji o kraju pochodzenia w odniesieniu do zasięgu geograficznego przemocy i tego, czy istnieje realne ryzyko jej przeniesienia lub rozprzestrzenienia się na obszar, który obecnie jest bezpieczny ¹¹⁶⁷.

2.9. Potrzeba ochrony uzupełniającej powstała po przybyciu do państwa członkowskiego (art. 5)

Pojęcie beneficjenta ochrony uzupełniającej, której potrzeba powstała po przybyciu do państwa członkowskiego, określono w art. 5 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) i dotyczy ono zarówno ochrony uchodźców, jak i ochrony uzupełniającej.

¹¹⁶⁴ CNDA, Grande Formation (Francja), 2021, *M. S.*, op. cit., przypis 737, pkt 21–22.

¹¹⁶⁵ RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 29 stycznia 2020 r., nr 231.907 (streszczenie w języku angielskim).

¹¹⁶⁶ Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2012, *AK (art. 15 lit. c) Afganistan CG*, op. cit., przypis 251, pkt 244.

¹¹⁶⁷ Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2012, *AK (art. 15 lit. c) Afganistan CG*, op. cit., przypis 251, pkt 248, w którym Trybunał podkreślił „perspektywiczną ocenę ryzyka” i wziął pod uwagę fakt, że „panującą obecnie od kilku lat, ogólną tendencją jest wzrost poziomu przemocy, chociaż [jest] on stosunkowo stopniowy”, jak również fakt, że „na rok 2014 planowane jest opuszczenie terytorium kraju przez większość wojsk NATO i sił międzynarodowych”.

Przepisy określone w art. 5 ust. 1 i 2 mają zastosowanie do oceny kwalifikowania zarówno do objęcia ochroną uchodźców, jak i do udzielenia ochrony uzupełniającej ¹¹⁶⁸ (zob. sekcje [1.10.2](#) i [1.10.3](#) powyżej).

Z kolei art. 5 ust. 3 ma zastosowanie wyłącznie do oceny kwalifikowania do objęcia ochroną uchodźców i tylko do kolejnych wniosków. Nie ma on zatem znaczenia dla oceny kwalifikowania do udzielenia ochrony uzupełniającej (zob. sekcja [1.10.4](#) powyżej).

¹¹⁶⁸ Dwie sprawy rozstrzygnięte przez RVV/CCE ilustrują, w jaki sposób zdarzenia, które miały miejsce od momentu opuszczenia przez wnioskodawcę kraju pochodzenia, mogą skutkować zakwalifikowaniem do objęcia ochroną uzupełniającą *sur place*. Zob. RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 26 czerwca 2015 r., nr [148.663](#), w którym podważono wiarygodność wniosku o udzielenie azylu, złożonego przez Kurdyjkę z zamieszkiwanego przez Kurdów regionu Iraku, która ubiegała się o udzielenie azylu po raz czwarty. Podczas pobytu w Belgii urodziła jednak córkę (z nieznanego ojca). Biorąc pod uwagę sytuację kurdyjskich kobiet mających dzieci pozamażeńskie, w połączeniu z masowym napływem osób przesiedlonych wewnątrz regionie zamieszkiwanym przez Kurdów oraz fakt, że irackie dzieci urodzone poza Irakiem nie otrzymują automatycznie obywatelstwa tego kraju, sąd przyznał jej ochronę uzupełniającą na mocy art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Zob. też RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 29 września 2015 r., nr [153.571](#), w którym starszemu irackiemu mężczyźnie, Ormianinowi wyznającemu wiarę chrześcijańską z Kurdyjskiego Regionu Autonomicznego w Iraku, nie przyznano statusu uchodźcy, ponieważ sam, że był on Ormianinem i chrześcijaninem w regionie zamieszkiwanym przez Kurdów nie został uznany za wystarczający. Jednak po wydaniu decyzji w pierwszej instancji mężczyzna doznał udaru mózgu, w wyniku którego utracił zdolność poprawnej mowy i poruszał się na wózku inwalidzkim. Biorąc pod uwagę sytuację społeczno-ekonomiczną w Kurdyjskim Regionie Autonomicznym, masowy napływ osób przesiedlonych wewnątrz regionie oraz fakt, że mężczyzna należał do mniejszości religijnej w regionie zamieszkiwanym przez Kurdów, przyznano mu ochronę uzupełniającą na mocy art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

Część 3. Szczególne sytuacje

Część 3 składa się z pięciu sekcji, jak określono w tabeli 49.

Tabela 49: Struktura części 3

Sekcja	Tytuł	Strona
3.1	<u>Wprowadzenie</u>	<u>256</u>
3.2	<u>Sytuacje konfliktu zbrojnego i powszechnej przemocy</u>	<u>257</u>
3.3	<u>Handel ludźmi</u>	<u>270</u>
3.4	<u>Zagrożenia środowiskowe</u>	<u>283</u>
3.5	<u>Sytuacje związane z COVID-19</u>	<u>296</u>

3.1. Wprowadzenie

W niniejszej analizie sądowej omówiono dotychczas kwalifikowanie do objęcia ochroną uchodźców (część 1) i kwalifikowanie do udzielenia ochrony uzupełniającej (część 2). Niniejsza część jest poświęcona dokładniejszej analizie czterech kwestii szczególnych: sytuacji konfliktu zbrojnego i powszechnej przemocy; handlu ludźmi; zagrożeń środowiskowych; oraz sytuacji związanych z COVID-19. Zostały one wybrane, ponieważ członkowie sądów i trybunałów w państwach członkowskich UE uznali je za kwestie przekrojowe, stwarzające szczególne wyzwania i wymagające bardziej dogłębnego potraktowania niż byłoby to możliwe w przypadku włączenia ich do części 1 i części 2.

Tego zestawu czterech tematów nie należy uznawać za wyczerpujący; żaden z nich nie został też omówiony w całości. Chodzi raczej o wybiórcze podkreślenie kluczowych aspektów. Oczywiście w sprawach rozpatrywanych w praktyce dwie lub więcej z czterech wybranych kwestii mogą się pokrywać.

W przypadku sekcji dotyczącej sytuacji konfliktu zbrojnego i powszechnej przemocy (sekcja 3.2), w przedstawionym omówieniu uwzględniono fakt, że w części 2 już szczegółowo określono sposób stosowania w takich sytuacjach przepisów dotyczących **ochrony uzupełniającej** zawartych w art. 15. Celem tej sekcji jest zatem przede wszystkim skupienie się na tym, w jaki sposób można stosować w takich sytuacjach przepisy dotyczące **ochrony uchodźców**, oraz na tym, że przy rozpoznawaniu spraw przepisy te wymagają uwzględnienia przed przepisami dotyczącymi ochrony uzupełniającej.

Sekcja dotycząca handlu ludźmi (sekcja 3.3) odwołuje się do międzynarodowych i europejskich norm prawnych w celu określenia pewnych szczególnych kwestii, które pojawiają się w tym kontekście, zarówno w odniesieniu do ochrony uchodźców, jak i ochrony uzupełniającej.

W przypadku dwóch ostatnich sekcji części 3, dotyczących zagrożeń środowiskowych (sekcja 3.4) i sytuacji związanych z COVID-19 (sekcja 3.5), podejście przyjęte w analizie jest bardziej wybiórcze i ma na celu podkreślenie kluczowych punktów odnoszących się zarówno do ochrony uchodźców, jak i ochrony uzupełniającej, raczej niż pełne omówienie któregośkolwiek z tematów. Wydaje się, że jest to podejście lepiej odpowiadające wymiarowi nowości, jakim cechują się kwestie poruszane w tych sekcjach. W przypadku ostatniej sekcji, dotyczącej

sytuacji związanych z COVID-19, poruszane kwestie pozostają w ścisłym związku z tymi, które pojawiają się w innych przypadkach dotyczących zdrowia. Jednocześnie już teraz jest oczywiste, że niezależnie od tego, jak szybko wygaśnie pandemia, przypadki, w których COVID-19 będzie przynajmniej jednym z istotnych czynników towarzyszących, prawdopodobnie będą się pojawiać jeszcze przez dłuższy czas.

Dokonując oceny wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej w każdej z czterech szczególnych sytuacji przeanalizowanych poniżej, należy zawsze mieć na uwadze **zasadę indywidualnej oceny** określoną w art. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Zgodnie z art. 4 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wymagane jest zbadanie zarówno „**indywidualnej sytuacji i osobistych uwarunkowań**” wnioskodawcy, jak i „**wszystkich istotnych faktów odnoszących się do kraju pochodzenia**”. Z tego powodu punktem wyjścia do omówienia każdej z czterech niżej przedstawionych sytuacji jest podkreślenie zarówno okoliczności osobistych, jak i ogólnych.

3.2. Sytuacje konfliktu zbrojnego i powszechnej przemocy

W przeciwieństwie do kolejnych sekcji poświęconych pozostałym trzem szczególnym sytuacjom, pierwszy temat można potraktować skrótowo. Wynika to z faktu, że w celu należytego omówienia art. 15 lit. c), konieczne było dogłębne omówienie wielu kwestii związanych z konfliktem zbrojnym już w części 2. Bardziej ogólne informacje czytelnik znajdzie zatem również w tamtej części analizy sądowej. Ponadto w dodatku A znajduje się specjalne drzewo decyzyjne dotyczące oceny ochrony międzynarodowej w przypadkach konfliktów zbrojnych. Niniejsza sekcja koncentruje się przede wszystkim (ale nie wyłącznie) na **ochronie uchodźców** w sytuacjach konfliktów zbrojnych i powszechnej przemocy. W związku z tym niżej wymienione kwestie należy traktować priorytetowo.

Badania wykazały, że niektóre sądy i trybunały w UE zajmujące się tego rodzaju sprawami koncentrują się niemal wyłącznie na ochronie uzupełniającej¹¹⁶⁹. Działając w ten sposób pomijają fakt, że zgodnie z dyrektywą w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) i dyrektywą w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona) w pierwszej kolejności należy rozpatrywać kwalifikowanie do objęcia ochroną uchodźców¹¹⁷⁰. W tym kontekście należy szczególnie podkreślić, że ze względu na swój charakter sytuacje konfliktu zbrojnego i powszechnej przemocy mogą często obejmować akty prześladowania, a nie tylko akty poważnej krzywdy. Jak zauważa Biuro UNHCR:

Sytuacje konfliktów zbrojnych i przemocy często wiążą się z ryzykiem poważnych naruszeń praw człowieka lub innych poważnych krzywd równoznacznych z prześladowaniem. Takie prześladowanie może obejmować między innymi sytuacje ludobójstwa i czystek etnicznych; tortury i inne formy nieludzkiego lub poniżającego traktowania; zgwałcenia i inne formy przemocy seksualnej; przymusowe wcielanie

¹¹⁶⁹ Biuro UNHCR, *Safe at Last?*, op. cit., przypis 1021, s. 17. Zob. też Holzer, V., *Refugees from Armed Conflict*, Intersentia, Cambridge, 2015, s. 8; Garlick, M., „Subsidiary protection”, [w:] Türk, V., Edwards, A. i Wouters, C. (red.), *In Flight from Conflict and Violence: UNHCR's consultations on refugee status and other forms of international protection*, Cambridge University Press, Cambridge, 2017, s. 249, gdzie czytamy: „Pomimo uznanego w prawie pierwszeństwa statusu uchodźcy i gwarancji proceduralnych mających na celu zapewnienie jego przyznania osobom, które się do tego kwalifikują, a także jasnych wytycznych dotyczących kraju pochodzenia i interpretacji, w niektórych państwach w odniesieniu do wniosków składanych przez Syryjczyków stosowany jest w przeważającej mierze art. 15 lit. c)”.

¹¹⁷⁰ TSUE, 2014, *HN*, op. cit., przypis 29, pkt 35. Zob. dyrektywa w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona), art. 10 ust. 2.

do wojska, w tym dzieci; arbitralne aresztowania i zatrzymania; branie zakładników i wymuszone lub arbitralne uprowadzenia; oraz szeroki zakres innych form poważnej krzywdy [...] ¹¹⁷¹.

Nie oznacza to, że ocena kwalifikowania do objęcia ochroną uchodźców w przypadkach konfliktów zbrojnych nie następuje problemowo. Od dawna panuje ostrożność co do traktowania takich sytuacji jako bezpośrednio podlegających Konwencji dotyczącej statusu uchodźców. W związku z tym, choć w *podręczniku* UNHCR uznano, że osoby uciekające przed konfliktami zbrojnymi i innymi sytuacjami przemocy mogą kwalifikować się jako uchodźcy zgodnie z Konwencją z 1951 r., to jednocześnie wyrażono pogląd, że fakt ucieczki przed konfliktem i przemocą nie jest sam w sobie wystarczający ¹¹⁷².

Jeśli chodzi o okoliczności **indywidualne**, należy każdorazowo uwzględnić różne sposoby oddziaływania konfliktu zbrojnego i powszechnej przemocy na poszczególne osoby lub kategorie osób ¹¹⁷³. Zgodnie z wytycznymi UNHCR:

[...] Na przykład przedłużające się sytuacje konfliktów zbrojnych i przemocy mogą mieć poważny szkodliwy wpływ na zdrowie fizyczne i psychiczne wnioskodawców lub ich rozwój osobisty, co należy ocenić, biorąc pod uwagę ich charakter, pochodzenie, pozycję w społeczeństwie, wiek, płeć i inne czynniki ¹¹⁷⁴.

Te same wytyczne odnoszą się na przykład do „przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć, w tym zgwałcenia, handlu ludźmi, niewolnictwa seksualnego oraz niewolnictwa małżeńskiego/przymusowego małżeństwa [jako] powszechnych form prześladowania w wielu sytuacjach konfliktu zbrojnego i przemocy” ¹¹⁷⁵.

Jeśli chodzi o **okoliczności ogólne**, należy zauważyć, że w przeciwieństwie do zawartych w art. 15 lit. c) wymogów ustalenia, że ma miejsce sytuacja międzynarodowego lub wewnętrznego konfliktu zbrojnego oraz określony poziom przemocy nieselektywnej, na podstawie definicji uchodźcy takie wymogi nie obowiązują. **Kryteria dotyczące uchodźców stosuje się zarówno w czasie wojny, jak i w czasie pokoju** ¹¹⁷⁶.

Do istotnych okoliczności ogólnych, które należy uwzględnić w kontekście konfliktu zbrojnego i powszechnej przemocy, mogą należeć jedna lub kilka okoliczności wskazanych na rys. 7.

¹¹⁷¹ Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 12*, op. cit., przypis 481, pkt 13.

¹¹⁷² Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 164–165.

¹¹⁷³ EASO, *Szczególne potrzeby – analiza sądową*, op. cit., przypis 64, sekcja 6.3.2.

¹¹⁷⁴ Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 12*, op. cit., przypis 481, pkt 12.

¹¹⁷⁵ Tamże, pkt 26.

¹¹⁷⁶ Jedynym wyjątkiem zawartym w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) jest art. 9 ust. 2 lit. e) dotyczący odmowy pełnienia służby wojskowej w konflikcie zbrojnym.

Rysunek 7: Przykłady okoliczności ogólnych istotnych w rozpatrywaniu wniosków obejmujących sytuacje konfliktu zbrojnego i powszechnej przemocy

stosowanie śmiertelnej siły	powszechne walki	ludobójstwo	zbrodnie przeciwko ludzkości
egzekucje pozasądowe	wymuszone zaginięcia	ataki ukierunkowane i nieukierunkowane	bombardowanie z powietrza
użycie amunicji kasetowej, bomb beczkowych lub broni chemicznej	ogień artyleryjski lub snajperski	improvizowane urządzenia wybuchowe i miny lądowe	samochodowe, improvizowane ładunki wybuchowe lub zamachowcy samobójcy
taktyka oblężnicza	przymusowy werbunek, w tym werbunek małoletnich dzieci	arbitralne pozbawienie wolności	ataki skierowane przeciwko ludności cywilnej
przymusowe przesiedlenia i arbitralne wysiedlenia	arbitralne zatrzymania	czystki etniczne	ataki skierowane przeciwko określonym branżom lub zawodom
powszechna przestępczość zorganizowana (gangi, kartele itp.)	brak opieki dla chorych i rannych	całkowity lub częściowy rozpad administracji państwowej i usług państwowych, instytucji politycznych oraz systemu policji i wymiaru sprawiedliwości	zwiększony poziom przestępczości
szabrownictwo i korupcja	pozbawienie dostępu do żywności	skrajne ubóstwo	odcięcie od dostaw wody i energii elektrycznej
brak urządzeń kanalizacyjnych	zniszczenie mienia	militaryzacja lub zamknięcie szpitali i szkół	wysokie wskaźniki traumy wśród ludności

3.2.1. Ochrona uchodźców

W poniższych podsekcjach zawarto rozważania istotne z punktu widzenia kwalifikacji jako uchodźcy w przypadku wnioskodawców, którzy uciekli przed konfliktem zbrojnym i powszechną przemocą.

3.2.1.1. Akty prześladowania (art. 9)

Zgodnie z art. 9 ust. 1 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) prześladowanie należy analizować albo jako „poważne naruszenie [naruszenia] podstawowych praw człowieka” albo, zgodnie z art. 9 ust. 1 lit. b), jako kumulację różnych środków, w tym „naruszenia praw człowieka” o równie wystarczająco poważnym charakterze naruszenia. Zob. sekcja 1.4.1 powyżej.

Niezbędne jest przypomnienie, że według TSUE dyrektywę w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) należy „interpretować z poszanowaniem praw uznanych przez Kartę”¹¹⁷⁷. Zgodnie z art. 52 ust. 3 Karty UE w zakresie, w jakim zawiera ona prawa, które odpowiadają prawom zagwarantowanym w EKPC, ich znaczenie i zakres są takie same jak praw przyznanych przez EKPC. Dążąc zatem do interpretacji „aktów prześladowania” w rozumieniu art. 9 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), TSUE opiera się zarówno na prawach wynikających z Karty UE, jak i odpowiadających im prawach wynikających z EKPC¹¹⁷⁸. Aktualnie najbardziej szczegółowe wytyczne w sprawie interpretacji naruszeń praw podstawowych można co do zasady znaleźć w orzecznictwie ETPC. W odniesieniu do przysługującego każdemu prawa do życia (art. 2 Karty UE, który odpowiada art. 2 ust. 1 EKPC, oraz art. 1 Protokołu nr 6 i art. 1 Protokołu nr 13 do EKPC), interpretacje te nie będą jednak stosowane bezpośrednio w sytuacjach konfliktu zbrojnego i powszechnej przemocy. Art. 2 ust. 2 EKPC stanowi, co następuje.

Artykuł 2 ust. 2 EKPC

Pozbawienie życia nie będzie uznane za sprzeczne z tym artykułem, jeżeli nastąpi w wyniku bezwzględnie koniecznego użycia siły:

- a) w obronie jakiegokolwiek osoby przed bezprawną przemocą;
- b) w celu wykonania zgodnego z prawem zatrzymania lub uniemożliwienia ucieczki osobie, która została pozbawiona wolności zgodnie z prawem;
- c) w działaniach podjętych zgodnie z prawem w celu stłumienia zamieszek lub powstania.

Na skutek trzech przesłanek wymienionych w art. 2 ust. 2 EKPC prawo do życia gwarantowane przez konwencję odnosi się tylko do arbitralnego pozbawienia życia i współistnieje z prawem państwa do samoobrony oraz – w czasie wojny – prawem do

¹¹⁷⁷ TSUE (WI), 2016, *Alo i Oosso*, op. cit., przypis 31, pkt 29; oraz TSUE, 2018, *Ahmed*, op. cit., przypis 33. Zob. też w związku z dyrektywą w sprawie kwalifikowania TSUE (WI), wyrok z dnia 5 września 2012 r., *Bundesrepublik Deutschland przeciwko Y i Z*, sprawy połączone C-71/11 i C-99/11, EU:C:2012:518 (dalej jako: TSUE (WI), 2012, *Y i Z*), pkt 48; oraz TSUE (WI), 2012, *El Kott i inni*, op. cit., przypis 31, pkt 43.

¹¹⁷⁸ TSUE (WI), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 56.

wymagania od obywateli walki, dopóki użycie siły „jest bezwzględnie konieczne”. Ponadto w art. 15 ust. 2 EKPC zakazuje się odstępstw od art. 2 „z wyjątkiem przypadków śmierci będących wynikiem zgodnych z prawem działań wojennych”.

Szczególne zastosowanie może mieć natomiast prawo niederogowalne wynikające z art. 3 EKPC. W sprawie *NA przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* ETPC orzekł, że ogólna sytuacja przemocy w kraju docelowym miała wystarczające natężenie, by sprawić, że każdy przypadek przeniesienia się tam będzie stanowił naruszenie art. 3 EKPC, „wyłącznie w najbardziej skrajnych przypadkach ogólnej przemocy”¹¹⁷⁹. W tej sprawie oraz w innych sprawach sąd przyjął jednak także podejście skali ruchomej. Podejście to oznacza, że – w zależności od okoliczności – wnioskodawcy, którym grozi powrót do sytuacji powszechnej przemocy na poziomie niższym niż skrajny, mogą być w stanie wykazać indywidualne cechy powodujące ryzyko przekroczenia progu złego traktowania. W sprawie *JK i inni*, oceniając indywidualne czynniki mogące spowodować rzeczywiste ryzyko, sąd wskazał, że „mogą one dawać ku temu podstawy, gdy są rozważane łącznie i w świetle sytuacji ogólnej przemocy i podwyższonych środków bezpieczeństwa”¹¹⁸⁰. Wskazane przez sąd czynniki obejmują „wiek, płeć i pochodzenie danej osoby, uprzednia identyfikacja jako podejrzanego bądź rzeczywistego członka prześladowanej grupy, a także uprzednie wnioski azylowe złożone za granicą [...]”¹¹⁸¹. Wcześniej sąd zauważył, że wymóg, aby „osoba ubiegająca się o azyl była w stanie wykazać odmienność swojej sytuacji od ogólnych zagrożeń panujących w kraju przeznaczenia, ulega jednak **rozluźnieniu w pewnych okolicznościach**, np. gdy wnioskodawca wywodzi, że należy do grupy systematycznie narażonej na praktykę złego traktowania”¹¹⁸².

W sprawie *LM i inni przeciwko Rosji* ETPC odniósł się do „sprawozdań ONZ”, opisując sytuację w Syrii w 2015 r. „jako »kryzys humanitarny« i mówiąc o »niewyobrażalnym cierpieniu« ludności cywilnej, powszechnych naruszeniach praw człowieka i prawa humanitarnego przez wszystkie strony, a w następstwie przymusowe przesiedlenie prawie połowy ludności kraju”¹¹⁸³.

W świetle tej ogólnej sytuacji przemocy stwierdził, że wnioskodawcy mogli powołać się na naruszenie art. 3 EKPC ze względu na tę sytuację ogólną tylko w połączeniu z trzema cechami indywidualnymi. Cechy te dotyczyły następujących faktów: 1) wnioskodawcy byli palestyńskimi bezpaństwowcami – UNHCR stwierdził, że „prawie wszystkie tereny, na których przyjęto dużą liczbę palestyńskich uchodźców, są bezpośrednio dotknięte konfliktem”; 2) pochodzili z „Aleppo aż do Damaszku, gdzie toczyły się szczególnie ciężkie walki”; oraz 3) byli „młodymi mężczyznami, którzy zdaniem Human Rights Watch byli szczególnie narażeni na zatrzymanie i złe traktowanie”¹¹⁸⁴.

¹¹⁷⁹ ETPC, 2008, *NA przeciwko UK*, op. cit., przypis 242, pkt 115. Zob. też ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis 57; oraz ETPC, 2015, *LM i inni przeciwko Rosji*, op. cit., przypis 1058. Aby zapoznać się z orzecnictwem ETPC dotyczącym konfliktów zbrojnych w sprawach odnoszących się do naruszenia art. 2 i 3 EKPC, zob. na przykład, ETPC, wyrok z dnia 28 lutego 2005 r., *Isayeva i inni przeciwko Rosji*, nr 57947/00, 57948/00 i 57949/00, CE:ECHR:2005:0224JUD005794700, pkt 168–200, w którym oparto się m.in. na ETPC, wyrok z dnia 28 lipca 1998 r., *Ergi przeciwko Turcji*, nr 23818/94, CE:ECHR:1998:0728JUD002381894.

¹¹⁸⁰ ETPC (WI), 2016, *JK i inni przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 226, pkt 77–105, w których odniesiono się do ETPC, 2008, *NA przeciwko UK*, op. cit., przypis 242, pkt 130.

¹¹⁸¹ ETPC (WI), 2016, *JK i inni przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 226, pkt 95.

¹¹⁸² Tamże, pkt 103 (wyróżnienie dodane).

¹¹⁸³ ETPC, 2015, *LM i inni przeciwko Rosji*, op. cit., przypis 1058, pkt 123.

¹¹⁸⁴ ETPC, 2015, *LM i inni przeciwko Rosji*, op. cit., przypis 1058, pkt 123–124. Aby zapoznać się z bardziej aktualną (inną) oceną, zob. Rada do Spraw Uchodźców (Flygtningenævnet) (Dania), decyzja z dnia 17 lutego 2021 r., *Wnioskodawca (Syria) przeciwko Duńskim Służbom Imigracyjnym* (streszczenie w języku angielskim).

W odniesieniu do naruszeń derogowalnych praw człowieka, należy przypomnieć, że w art. 15 ust. 1 EKPC zezwala się państwom na uchycenie takich praw „w przypadku wojny lub innego niebezpieczeństwa publicznego zagrażającego życiu narodu”. TSUE musi jeszcze rozstrzygnąć w kwestii wykładni, jaką należy zastosować w odniesieniu do aktów, na które można zezwolić na podstawie klauzul uchylających w przypadku wojny lub sytuacji niebezpieczeństwa publicznego. Może się jednak zdarzyć, że jeśli państwo spełnia warunki ważnego odstępstwa określone w art. 15 ust. 1 EKPC, nie będzie stanowił naruszenia akt, który w przeciwnym razie zostałby uznany za naruszenie prawa derogowalnego¹¹⁸⁵. Nie byłoby zatem objęte zakresem art. 9 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Państwo nie będzie jednak spełniać warunków, jeśli wymogi określone w art. 15 ust. 1 EKPC (w tym wymóg ogłoszenia niebezpieczeństwa publicznego przez władze) są spełnione w całości. W ustaleniu, czy państwo przekroczyło ścisłe wymogi, sąd należycie uwzględni takie czynniki, jak charakter praw, na które odstępstwo wywiera wpływ, oraz okoliczności prowadzące do sytuacji nadzwyczajnej i czas jej trwania¹¹⁸⁶.

Jak wyraźnie wskazano w art. 9 ust. 2 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), akty prześladowania mogą między innymi przybierać formę przemocy fizycznej lub psychicznej, w tym aktów przemocy seksualnej. W związku z tym zgwałcenie lub inne formy przemocy seksualnej, jakich dopuszczają się uzbrojone podmioty, nawet jeśli mają charakter nieplanowany lub jeśli dopuszczają się ich podmioty niepaństwowe (prywatne), mogą stanowić akt prześladowania¹¹⁸⁷.

Fakt, że akty wymienione w art. 9 ust. 2 lit. b)–e) mogą dotyczyć przypadków konfliktu zbrojnego, został dobrze zilustrowany w sprawach *Shepherd* oraz *EZ*. W drugiej z wymienionych spraw TSUE orzekł między innymi w kwestii, czy organy państwa uczestniczącego w wojnie domowej mogą wykorzystywać obowiązujące w nim przepisy i praktyki regulujące służbę wojskową w celu prześladowania poborowego za odmowę odbycia służby wojskowej, wbrew art. 9 ust. 2 lit. e)¹¹⁸⁸. Art. 9 ust. 2 lit. e) wskazuje, że charakter prześladowania mają „ściganie lub kary za odmowę odbycia służby wojskowej podczas konfliktu, jeżeli odbycie służby wojskowej pociągałoby za sobą dokonywanie

¹¹⁸⁵ Art. 15 ust. 1 EKPC stanowi, że „W przypadku wojny lub innego niebezpieczeństwa publicznego zagrażającego życiu narodu, każda z Wysokich Układających się Stron może podjąć środki uchylające stosowanie zobowiązań wynikających z niniejszej Konwencji w zakresie ściśle odpowiadającym wymogom sytuacji, pod warunkiem, że środki te nie są sprzeczne z innymi zobowiązaniami wynikającymi z prawa międzynarodowego”. Zob. też Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2013, *MS (Kościół koptyjski) Egipt CG*, op. cit., przypis 205, pkt 120, w którym stwierdzono, że „przy ocenie adekwatności ochrony w kraju, w którym w sposób ważny obowiązuje stan wyjątkowy, co najmniej w odniesieniu do realizowanych środków, które ściśle odpowiadają wymogom sytuacji, nie można oczekiwać od państwa zabezpieczenia przysługujących obywatelom praw niederogowalnych”.

¹¹⁸⁶ ETPC (sesja plenarna), wyrok z dnia 25 maja 1993 r., *Brannigan i McBride przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 14553/89 i 14554/89, CE:ECHR:1993:0526JUD001455389, pkt 43; ETPC (WI), wyrok z dnia 19 lutego 2009 r., *A i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 3455/05, CE:ECHR:2009:0219JUD000345505, pkt 173; ETPC, wyrok z dnia 20 marca 2018 r., *Sahin Alpay przeciwko Turcji*, nr 16538/17, CE:ECHR:2018:0320JUD001653817; oraz ETPC, wyrok z dnia 20 marca 2018 r., *Mehmet Hasan Altan przeciwko Turcji*, nr 13237/17, CE:ECHR:2018:0320JUD001323717. Zob. też ETPC, wyrok z dnia 16 kwietnia 2019 r., *Alparslan Altan przeciwko Turcji*, nr 12778/17, CE:ECHR:2019:0416JUD001277817; ETPC, wyrok z dnia 10 grudnia 2019 r., *Kavala przeciwko Turcji*, nr 28749/18, CE:ECHR:2019:1210JUD002874918; ETPC, wyrok z dnia 3 marca 2020 r., *Baş przeciwko Turcji*, nr 66448/17, CE:ECHR:2020:0303JUD006644817; ETPC, wyrok z dnia 10 listopada 2020 r., *Sabuncu i inni przeciwko Turcji*, nr 23199/17, CE:ECHR:2020:1110JUD002319917; ETPC, wyrok z dnia 24 listopada 2020 r., *Şik przeciwko Turcji (nr 2)*, nr 36493/17, CE:ECHR:2020:1124JUD003649317; ETPC, wyrok z dnia 19 stycznia 2021 r., *Atilla Taş przeciwko Turcji*, nr 72/17, CE:ECHR:2021:0119JUD000007217; ETPC, wyrok z dnia 13 kwietnia 2021 r., *Ahmet Hüseyin Altan przeciwko Turcji*, nr 13252/17, CE:ECHR:2021:0413JUD001325217; oraz ETPC, wyrok z dnia 13 kwietnia 2021 r., *Murat Aksoy przeciwko Turcji*, nr 80/17, CE:ECHR:2021:0413JUD000008017.

¹¹⁸⁷ Zob. też sekcja 1.4.4.2 powyżej.

¹¹⁸⁸ TSUE, 2020, *EZ*, op. cit., przypis 34, pkt 47 i 60–61.

przestępstw lub czynów stanowiących podstawę wykluczenia określonych w art. 12 ust. 2”¹¹⁸⁹.

Z wcześniejszej sprawy *Shepherd* jasno wynika, że jeśli nie stosuje się art. 9 ust. 2 lit. e), niezbędne może być jednak rozpatrzenie, czy albo art. 9 ust. 2 lit. b) albo c), albo obydwa przepisy, mogą być stosowane, jeśli środki realizowane przez organy publiczne w odniesieniu do żołnierzy lub poborowych mają charakter dyskryminujący lub nieproporcjonalny¹¹⁹⁰. Zasadniczo wydaje się, że nie istnieje żaden powód, dla którego art. 9 ust. 2 lit. d), dotyczący „odmowy sądowego środka zaskarżenia, której skutkiem jest kara nieproporcjonalna lub dyskryminująca”, miałby także nie być stosowany w sprawach tego rodzaju.

3.2.1.2. Uzasadniona obawa

Jak podkreślił TSUE, w celu wykazania uzasadnionej obawy przed prześladowaniem wnioskodawca musi wykazać, że „z powodu sytuacji w jego kraju pochodzenia i postępowania sprawców prześladowań”, „**będzie prześladowany** z co najmniej jednego z pięciu względów wymienionych w [dyrektywie w sprawie kwalifikowania] oraz w Konwencji [dotyczącej statusu uchodźców] [...]”¹¹⁹¹.

Podobnie jednak nie oznacza to, że wnioskodawcy muszą wykazywać, że zostali wybrani w celu prześladowania lub wyrządzenia poważnej krzywdy¹¹⁹². W sprawach *Elgafaji* i *Diakité* TSUE wyjaśnił, że w sytuacjach, w których występuje duże natężenie przemocy nieselektywnej wynikającej z opanowania danego regionu przez konflikt zbrojny, ludność cywilna może być narażona tylko dlatego, że przebywa na terytorium tego kraju lub regionu¹¹⁹³. Chociaż sprawy te dotyczyły ochrony uzupełniającej, przepis stosuje się również do ochrony uchodźców, chyba że wnioskodawca nie jest w stanie wykazać związku z przyczyną prześladowania (art. 2 lit. d) i art. 10 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)¹¹⁹⁴. Wyższy Trybunał (Zjednoczone Królestwo) przez długi okres uznawał, że mieszkańcy Darfuru niebędący Arabami odczuwają uzasadnioną obawę przed prześladowaniem tylko ze względu na ich tożsamość etniczną¹¹⁹⁵. Wiele zależy od najbardziej aktualnych informacji na temat danego kraju, ale co do zasady sytuacji konfliktu

¹¹⁸⁹ Ibid., pkt 38; zob. też TSUE, 2015, *Shepherd*, op.cit., przypis 162, pkt 48. Zob. zasadniczo sekcja 1.4.4.6 dotycząca art. 9 ust. 2 lit. e), w której obydwa wyroki przedstawiono bardziej szczegółowo.

¹¹⁹⁰ TSUE, 2015, *Shepherd*, op. cit., przypis 162, pkt 47–56, w szczególności pkt 49.

¹¹⁹¹ TSUE (WJ), 2012, *Y i Z*, op. cit., przypis 38, pkt 51 (wyróżnienie dodane); TSUE, 2013, *X, Y i Z*, op. cit., przypis 31, pkt 43. Zob. też wcześniejsze sformułowanie trybunału w: TSUE (WJ), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 57. Zob. też TSUE, 2021, *OA*, op. cit., przypis 196, pkt 57.

¹¹⁹² „W sytuacjach konfliktu zbrojnego i przemocy wnioskodawca może być narażony na to, że zostanie wybrany w celu prześladowania lub że stanie się celem prześladowania. W takich sytuacjach na ryzyko prześladowania mogą być narażone również całe grupy lub ogół ludności” (Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 12*, op. cit., przypis 481, pkt 17).

¹¹⁹³ TSUE (WJ), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis 52, pkt 43; oraz TSUE, 2014, *Diakité*, op. cit., przypis 844, pkt 30.

¹¹⁹⁴ Zob. sekcja 3.2.1.3 poniżej.

¹¹⁹⁵ AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 18 grudnia 2009 r., *AA (mieszkańcy Darfuru niebędący Arabami – relokacja) Sudan CG*, [2009] UKAIT 00056. W wyroku tym orzeczono, że „Wszyscy mieszkańcy Darfuru niebędący Arabami są narażeni w Darfurze na ryzyko prześladowania i nie można od nich w sposób uzasadniony oczekiwać relokacji w inne miejsce w Sudanie”. Zob. też Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 5 stycznia 2015 r., *MM (Darfuris) Sudan CG*, [2015] UKUT 00010, w którym potwierdzono AIT (Zjednoczone Królestwo), 2009, *AA (mieszkańcy Darfuru niebędący Arabami – relokacja) Sudan CG*. W swoim wyroku z dnia 2 czerwca 2020 r. w sprawie *SA przeciwko Niderlandom*, nr 49773/15, CE:ECHR:2020:0602JUD004977315, ETPC orzekł jednak ostatnio, że w świetle najbardziej aktualnych IKP sąd „nie mógł stwierdzić, że sytuację tę można uznać za tak wstrząsającą, że należy orzec, iż osoby o pochodzeniu etnicznym innym niż arabskie są narażone w Chartumie na ryzyko prześladowania lub poważnej krzywdy tylko z powodu swojego pochodzenia etnicznego [...]” (pkt 69).

zbrojnego lub powszechnej przemocy mogą w niektórych okresach wywoływać zjawisko prześladowania grupowego ¹¹⁹⁶.

Jeśli chodzi o standard dowodu, który należy zastosować przy ocenie „uzasadnionej obawy” w sprawach dotyczących sytuacji konfliktu zbrojnego, nie istnieją podstawy do zastosowania standardu innego niż zastosowany w pozostałych sprawach (zob. sekcja 1.5.2 powyżej). Zastosowanie odmiennego standardu stanowiłoby zlekceważenie brzmienia definicji uchodźcy, w której nie wprowadza się rozróżnienia między czasem pokoju a sytuacjami konfliktu zbrojnego. Błędne byłoby zatem wymaganie od wnioskodawcy wykazania „zróżnicowanego ryzyka” lub skutków wykraczających poza takie, z którymi ma zazwyczaj do czynienia w takich sytuacjach ¹¹⁹⁷.

3.2.1.3. Powody prześladowania (art. 10)

Zgodnie z wytycznymi UNHCR:

Sytuacje konfliktu zbrojnego i przemocy wynikają zazwyczaj szeregu czynników lub pociągają za sobą konsekwencje dla wielu grup. Sytuacje konfliktu zbrojnego i przemocy zazwyczaj obejmują połączenie aspektów etnicznych, religijnych, społecznych i politycznych, zaangażowanie stron w działalność skoncentrowaną na kwestiach etnicznych, religijnych lub społecznych oraz dążenie – lub postrzeganie jako dążenie – do realizacji celów politycznych lub religijnych ¹¹⁹⁸.

W czasie konfliktu zbrojnego oraz w innych sytuacjach przemocy wyrządzana krzywda może mieć charakter masowy, na przykład jeśli ktoś znajdzie się na linii ognia. Może ona jednak mieć także charakter dyskryminacyjny, jeśli na przykład dotyczy określonej grupy. Może to oznaczać, że istnieje ryzyko prześladowania z jednego z pięciu powodów prześladowania określonych w art. 10 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Do wykazania wymaganego powiązania mogą wystarczyć powody dotyczące albo podmiotu niepaństwowego, albo państwa (jeśli oparto je na jednym z pięciu powodów). Art. 9 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi, że „musi istnieć związek między powodami określonymi w art. 10 a aktami prześladowania [...] lub brakiem ochrony przed takimi aktami”.

Na przykład niemiecki Federalny Trybunał Konstytucyjny orzekł, że jeśli państwo w sytuacji wojny domowej przyjmuje rolę aktywnego kombatanta i nie istnieje już jako źródło pokojowego porządku, można wyprowadzić powiązanie z przyczyną określoną w Konwencji z 1951 r. ¹¹⁹⁹. Trybunał orzekł, że prześladowanie ma miejsce, jeśli siły państwowe prowadzą walkę w sposób mający na celu fizyczne unicestwienie osób, które należą lub co do których uważa się, że należą do strony przeciwnej, których można zidentyfikować poprzez cechy istotne dla przyznania azylu, takie jak rasa lub religia, oraz którzy nie chcą lub nie mogą wykazywać oporu lub nie biorą udziału w walce ¹²⁰⁰. W Zjednoczonym Królestwie AIT orzekł,

¹¹⁹⁶ Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 12*, op. cit., przypis 481, pkt 17–20.

¹¹⁹⁷ Tamże, pkt 12 i 22–23.

¹¹⁹⁸ Tamże, pkt 35.

¹¹⁹⁹ Federalny Trybunał Konstytucyjny (BVerfG) (Niemcy), 1989, *2 BvR 502/86 u.a.* (tłumaczenie na język angielski), op. cit., przypis 406, pkt 4.a; Federalny Trybunał Konstytucyjny (BVerfG) (Niemcy), decyzja z dnia 15 lutego 2000 r., *2 BvR 752/97*, DE:BVerfG:2000:rk20000215.2bvr075297, pkt II.1.a.

¹²⁰⁰ Federalny Trybunał Konstytucyjny (BVerfG) (Niemcy), 1989, *2 BvR 502/86 u.a.* (tłumaczenie na język angielski), op. cit., przypis 406, pkt 4.a.

że „jeżeli [...] atak [, jakiego doznał wnioskodawca] rozpatruje się w kontekście przemocy w Ituri [Demokratyczna Republika Konga], to wnioskodawca nie był po prostu ofiarą wojny domowej, ale atak był motywowany konfliktami etnicznymi w tym regionie”¹²⁰¹.

W procesie oceny, czy w przypadkach konfliktu zbrojnego istnieje powód prześladowania wymieniony w art. 2 lit. d) i art. 10 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), należy przypomnieć, że powody te nie wykluczają się wzajemnie, lecz mogą się pokrywać¹²⁰². Uzbrojone grupy mogą obrać wnioskodawcę za cel na przykład z powodu rasy, religii **oraz** przekonania politycznych. Co więcej, dowolny powód prześladowania spośród pięciu wymienionych musi być tylko czynnikiem przyczyniającym się; nie musi on stanowić jedyne ani głównego czynnika¹²⁰³. Wnioskodawca może zatem na przykład stać się celem dla zorganizowanych gangów zajmujących się przemytem broni dla zysku, ale nie wyklucza to możliwości, że gang obrał tę osobę za cel również z takich motywów, jak jej rasa, religia, przekonania polityczne itp.¹²⁰⁴.

W sytuacji konfliktu zbrojnego do ustalenia związku z przyczyną prześladowania może wystarczyć przynależność do prześladowanej grupy.

Jeśli chodzi o przynależność do szczególnej grupy społecznej, nie można wykluczyć, że takie grupy mogą być tworzone przez określone podgrupy osób cywilnych. Może tak się zdarzyć na przykład w przypadku osób w wieku poborowym, które opuściły swój kraj pochodzenia, aby uniknąć poboru (ich status jako osób cywilnych będzie istotny, ponieważ nie stały się członkami sił zbrojnych). Mogłyby w ten sposób wykazać, zgodnie z podwójnymi warunkami określonymi w art. 10 ust. 1 lit. d)¹²⁰⁵, zarówno swoje „cechy chronione”, jak i fakt, że będą postrzegane lub widoczne jako taka grupa. Aby stanowić szczególną grupę społeczną, nie wszystkie osoby wchodzące w jej skład muszą koniecznie być narażone na ryzyko w sytuacjach konfliktu zbrojnego¹²⁰⁶. Potencjalne szczególne grupy społeczne obejmują przeważnie grupy o bardziej zawężonym składzie, takie jak osoby uchylające się od poboru lub dezercerzy (którzy zgodnie z prawem krajowym podlegają karze)¹²⁰⁷, dzieci-żołnierze i personel medyczny.

¹²⁰¹ AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 29 września 2008 r., *NA (kategorie ryzyka – Hema) Demokratyczna Republika Konga CG*, [2008] UKAIT 00071, pkt 37.

¹²⁰² Zob. sekcja 1.6.1.1 powyżej.

¹²⁰³ Tamże.

¹²⁰⁴ AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 30 grudnia 2004 r., *NS (Grupa społeczna – kobiety – przymusowe małżeństwo) Afganistan przeciwko Secretary of State for the Home Department CG*, [2004] UKIAT 00328, pkt 74–79, w którym uznano, że „napastowanie, złe traktowanie i poważna krzywda wyrządzone wnioskodawczyni i jej rodzinie [przez watazków kontrolujących obszar, z którego pochodziła], nie były po prostu przestępstwem pospolitym” i ustalono „związek przyczynowy zarówno przekonania politycznych i jej statusu kobiety nie podlegającej ochronie”, jak i przynależności do szczególnej grupy społecznej kobiet w Afganistanie.

¹²⁰⁵ Zob. sekcja 1.6.2.4.1, która stanowi, że każdy z elementów art. 10 ust. 1 jest opatrzony określeniem „w szczególności”, co wskazuje, że są to czynniki istotne, ale niewyczerpujące.

¹²⁰⁶ Zob. sekcja 1.6.2.4.1 oraz Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 2*, op. cit., przypis 440, pkt 17.

¹²⁰⁷ Zob. TSUE, 2020, *EZ*, op. cit., przypis 34, pkt 44, w którym orzeczono, że „art. 9 ust. 3 [dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] należy interpretować w ten sposób, że wymaga on istnienia związku między powodami wymienionymi w art. 10 tej dyrektywy a ściganiem i karami, o których mowa w jej art. 9 ust. 2 lit. e) [odmowa odbycia służby wojskowej]”. Zob. też sekcja 1.6.2.5.3, która dotyczy przekonania politycznych jako powodu prześladowania w odniesieniu do uchylania się od poboru i obejmuje sprawę *Shepherd i EZ*.

3.2.1.4. Podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę (art. 6)

W sytuacjach konfliktu zbrojnego i powszechnej przemocy podmiotami dopuszczającymi się prześladowania lub wyrządzającymi poważną krzywdę mogą być nie tylko państwowe siły zbrojne, organy ścigania oraz siły bezpieczeństwa, ale także grupy paramilitarne oraz prywatne firmy wojskowe lub ochroniarskie działające na zlecenie rządu lub przy współudziale podmiotów państwowych ¹²⁰⁸.

Jak wspomniano wcześniej, w art. 6 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) jedną z kategorii podmiotów dopuszczających się prześladowania lub wyrządzających poważną krzywdę określono jako „partie lub organizacje kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium” ¹²⁰⁹. Przepis ten może być szczególnie istotny w kontekście konfliktu zbrojnego, który może obejmować sytuacje, gdy państwo i strony konfliktu na zmianę kontrolują niektóre części terytorium.

Podmiot niepaństwowe dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę mogą obejmować (w szczególności) milicję, rebeliantów, bandytów, piratów, gangi przestępcze, organizacje terrorystyczne, armie krajów sąsiednich oraz inne grupy lub jednostki angażujące się w sytuacje konfliktu zbrojnego i przemocy. Na mocy art. 6 lit. c) w odniesieniu do podmiotów niepaństwowych niezbędne będzie jednak ustalenie niezdolności lub niechęci ze strony państwa bądź partii lub organizacji kontrolujących państwo lub znaczną część jego terytorium do zapewnienia ochrony w zakresie art. 7 (zob. sekcja [1.8.2](#) powyżej oraz sekcja [3.2.1.5](#) poniżej).

3.2.1.5. Podmioty udzielające ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą (art. 7)

W art. 7 wskazano dwie kategorie podmiotów udzielających ochrony: państwo oraz strony lub organizacje, w tym organizacje międzynarodowe, kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium. W obu przypadkach ochronę musi zapewniać podmiot, który chce i może zapewnić skuteczną i trwałą ochronę (zob. sekcja [1.8](#)). Należy zauważyć, że w art. 7 wyraźnie wskazano, iż takie podmioty udzielające ochrony mogą obejmować organizacje międzynarodowe. W sprawie *Abdulla* TSUE stwierdził, że „art. 7 ust. 1 dyrektywy nie stoi na przeszkodzie temu, by ochrona mogła być zapewniona przez organizacje międzynarodowe, również w formie obecności międzynarodowych oddziałów na terytorium tego państwa trzeciego” ¹²¹⁰.

Podział na dwie kategorie podmiotów udzielających ochrony – państwo oraz strony lub organizacje, w tym organizacje międzynarodowe, kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium – nie zawsze jest wyraźny, zwłaszcza w sytuacjach konfliktu zbrojnego i przemocy. Sojusze mogą ulegać zmianom bądź strony lub organizacje mogą infiltrować instytucje państwowe lub organy ścigania lub państwowe siły zbrojne bądź uzyskać nad nimi kontrolę ¹²¹¹.

¹²⁰⁸ Zob. też sekcja [1.7](#) powyżej.

¹²⁰⁹ Zob. sekcja [1.7.2](#) powyżej.

¹²¹⁰ TSUE (WJ), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis [32](#), pkt 75.

¹²¹¹ Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej* nr 12, op. cit., przypis [481](#), pkt 25.

Co więcej, nie zawsze można dokładnie ustalić tożsamość państwa i stron lub organizacji biorących udział w walce ¹²¹². Ponadto, jeżeli istnieje strona lub organizacja kontrolująca dany obszar, może ona nie posiadać zdolności administracyjnych do pełnienia roli podmiotu udzielającego ochrony w taki sposób, aby spełnić wymogi określone w art. 7 ust. 2 ¹²¹³.

3.2.1.6. Ochrona wewnętrzna (art. 8)

W każdym państwie członkowskim, które stosuje art. 8 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), przy analizowaniu, czy w innej części kraju występuje ochrona wewnętrzna (art. 8 ust. 1), należy „przeprowadzić częściową ocenę wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej”. Jak zauważył TSUE w sprawie *Elgafaji*, wymaga to uwzględnienia zasięgu geograficznego konfliktu zbrojnego i przemocy ¹²¹⁴. Zasięg geograficzny konfliktu zbrojnego może znacznie się różnić, ale jeśli takie sytuacje można opisać jako powszechne walki, wówczas w danym kraju może istnieć więcej niż jeden obszar, który jest niebezpieczny albo niedostępny. Należy ponadto pamiętać, że co do zasady takie sytuacje charakteryzują się w szczególności tym, że zasięg terytorialny walk może ulegać przesunięciom, wraz ze zmianą linii frontu, obniżeniem poziomu bezpieczeństwa, dostępności i możliwości osiedlenia ¹²¹⁵.

Mogą pojawić się konkretne problemy z podróżowaniem do dowolnej potencjalnej alternatywnej części terytorium kraju. Jedyne dostępne szlaki podróży mogą stać się niebezpieczne z powodu min lądowych, improwizowanych urządzeń wybuchowych, snajperów itp. Należy również pamiętać, że w sytuacjach konfliktu zbrojnego lub powszechnej przemocy ludność zamieszkująca inne obszary kraju może wykazywać się szczególnym oporem lub złą wolą w stosunku do obcych w związku z różnicami etnicznymi, politycznymi lub innymi, co może oznaczać, że nierozsądne jest oczekiwanie od obcych, że osiedlą się w tym miejscu.

We wszystkich takich kwestiach w art. 8 ust. 2 zobowiązuje się państwa członkowskie do uzyskania i uwzględnienia „precyzyjnych i aktualnych informacji [...] uzyskanych z odpowiednich źródeł, takich jak [Biuro UNHCR] i [EUAA]” ¹²¹⁶.

3.2.1.7. Potrzeba ochrony międzynarodowej powstała po przybyciu do państwa członkowskiego

We wniosku o udzielenie ochrony *sur place* wnioskodawca może powołać się na zmianę sytuacji w swoim kraju pochodzenia, na przykład jeśli konflikt zbrojny wybuchł dopiero po opuszczeniu przez niego kraju pochodzenia. Jak wskazano w Wytycznych w sprawie ochrony międzynarodowej nr 12 wydanych przez Biuro UNHCR:

[...] W kontekście wniosków o przyznanie statusu uchodźcy dotyczących sytuacji konfliktu zbrojnego i przemocy dana osoba może stać się uchodźcą *sur place* na przykład ze względu na pojawienie się sytuacji konfliktu zbrojnego i przemocy, intensyfikację uprzednio istniejącej lub ukrytej sytuacji konfliktu zbrojnego i przemocy

¹²¹² Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 8 lutego 2021 r., nr 5, Azs 454/2019. Zob. też Biuro UNHCR, Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 12, op. cit., przypis 481, pkt 40.

¹²¹³ Zob. też sekcja 1.8.2.

¹²¹⁴ TSUE (WI), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis 52, pkt 40; oraz TSUE, 2021, *CF i DN*, op. cit., przypis 684, pkt 43.

¹²¹⁵ Biuro UNHCR, Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 12, op. cit., przypis 481, pkt 41–43 i 60; oraz Biuro UNHCR, Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 4, op. cit., przypis 613, pkt 27.

¹²¹⁶ Zob. też sekcje 1.9 i 2.8.

w kraju pochodzenia tej osoby lub ze względu na to, że osoba ta wyraziła sprzeciw wobec lub przyjęła postawę przeciwko sytuacji konfliktu zbrojnego i przemocy ¹²¹⁷.

3.2.2. Ochrona uzupełniająca

Jak wskazano na początku, ocenę, czy wnioskodawca z kraju dotkniętego konfliktem zbrojnym lub powszechną przemocą kwalifikuje się do uzyskania **ochrony uzupełniającej**, można przeprowadzić wyłącznie wówczas, gdy decydent uznał, że wnioskodawca nie kwalifikuje się do uzyskania ochrony uchodźców. Najczęstszy scenariusz, w którym ma miejsce taka sytuacja, polega na tym, że wnioskodawca, chociaż jest w stanie wykazać uzasadnioną obawę przed prześladowaniem, nie jest w stanie wykazać powodu prześladowania w rozumieniu art. 10 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

Przy założeniu, że wnioskodawca z kraju dotkniętego konfliktem zbrojnym i powszechną przemocą nie jest w stanie wykazać powodu prześladowania zgodnie z art. 10 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), jego sprawę należy i tak rozpatrzyć na podstawie art. 15 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Jeżeli istnieje rzeczywiste zagrożenie karą śmierci lub egzekucją, możliwe jest zastosowanie **art. 15 lit. a)** (zob. sekcja [2.4.2](#)).

Można zastosować także **art. 15 lit. b)** dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) (zob. sekcja [2.4.3](#)) ¹²¹⁸. TSUE orzekł, że „odpowiednikiem art. 3 EKPC jest art. 15 lit. b)” ¹²¹⁹. Szczególne znaczenie może mieć zatem orzecznictwo dotyczące art. 3 EKPC stosowanego do sytuacji konfliktu zbrojnego lub powszechnej przemocy. W orzecznictwie tym ETPC wyjaśnił, że:

- „niezależnie od tego, czy ryzyko wynika z ogólnej sytuacji przemocy, cech osobistych wnioskodawcy czy połączenia tych dwóch aspektów”, kluczowe pytanie brzmi, czy wnioskodawca po powrocie znajdzie się w rzeczywistym niebezpieczeństwie złego traktowania ¹²²⁰;
- nie każda sytuacja ogólnej przemocy spowoduje powstanie takiego ryzyka – „aby stworzyć takie ryzyko, ogólna sytuacja przemocy charakteryzowałaby się wystarczającą intensywnością wyłącznie »w najbardziej ekstremalnych sytuacjach«, gdyby istniało rzeczywiste ryzyko złego traktowania tylko z powodu [...] narażenia na taką przemoc po powrocie” ¹²²¹;

¹²¹⁷ Biuro UNHCR, [Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 12](#), op. cit., przypis [481](#), pkt 31. Zob. też sekcja [1.10](#) powyżej.

¹²¹⁸ Kwestię tę ilustruje sprawa prowadzona przed sądem okręgowym w Pradze. Sąd ten uchylił decyzję, w której organ administracyjny w analizie dotyczącej ochrony wewnętrznej w sytuacji konfliktu zbrojnego nie uwzględnił wszystkich trzech przesłanek art. 15, lecz zastosował wyłącznie art. 15 lit. c). Zob. Sąd okręgowy w Pradze (Czechy), 2019, nr 45, [Az 23/2018 \(streszczenie w języku angielskim\)](#), op. cit., przypis [1165](#) (zob. sekcja [2.8.1](#) powyżej). Zob. też CNDA (Francja), wyrok z dnia 21 września 2021 r., *M. A.*, nr 18037855 C+, w którym uznano, że stan niepewności, w jakiej pogrążył się kraj od czasu zwycięstwa talibów, jak również permanentnie wysoki poziom przemocy, niebezpieczeństwa oraz arbitralności oznaczały, że w związku z ryzykiem nieludzkiego lub poniżającego traktowania wnioskodawcy należy przyznać ochronę uzupełniającą.

¹²¹⁹ TSUE (WI), 2009, [Elgafaji](#), op. cit., przypis [52](#), pkt 28.

¹²²⁰ ETPC, 2011, [Sufi i Elmi](#), op. cit., przypis [57](#), pkt 218.

¹²²¹ Tamże, pkt 218, w którym odniesiono się do ETPC, 2008, [NA przeciwko UK](#), op. cit., przypis [242](#), pkt 115; ETPC, 2015, [RH przeciwko Szwecji](#), op. cit., przypis [1060](#), pkt 60; oraz ETPC, 2015, [LM i inni przeciwko Rosji](#), op. cit., przypis [1058](#), pkt 123–124.

- nawet jeśli poziom przemocy spada poniżej tego wysokiego progu, wnioskodawca może być w stanie wykazać określone w art. 3 rzeczywiste ryzyko złego traktowania, jeśli jego cechy indywidualne razem wzięte powodują osiągnięcie progu ryzyka ¹²²².

Jeżeli ryzyko, na które narażony jest wnioskodawca, obejmuje umyślne złe traktowanie spowodowane głównie przez bezpośrednie lub pośrednie działania strony konfliktu, do złego traktowania określonego w art. 3 ETPC stosuje zwykły próg ¹²²³.

W przeciwieństwie do art. 15 lit. c), w kontekście art. 15 lit. b) nie istnieje żadne ograniczenie zakresu do sytuacji konfliktu zbrojnego; przepis ten obejmuje także powszechną przemoc. Tym samym CNDA (Francja) orzekł, że stan niepewności, w jakiej pogrążył się Afganistan od czasu zwycięstwa talibów, jak również permanentnie wysoki poziom przemocy, niebezpieczeństwa oraz arbitralności oznaczały, że w związku z ryzykiem nieludzkiego lub poniżającego traktowania wnioskodawcy należy przyznać ochronę uzupełniającą ¹²²⁴.

TSUE musi jeszcze zdecydować, czy na art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) można powoływać się w sytuacjach powszechnej przemocy, które nie wynikają z konfliktu zbrojnego w rozumieniu art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) oraz w których ryzyko doznania krzywdy w przyszłości nie wynika z umyślnego złego traktowania. W tym kontekście należy zauważyć, że ETPC, opierając się interpretacji TSUE w sprawie *Elgafaji*, stwierdził:

Trybunał nie jest przekonany co do tego, że art. 3 Konwencji, zgodnie z wykładnią w sprawie *NA*, nie zapewnia ochrony porównywalnej do ochrony przewidzianej w dyrektywie. Zauważa w szczególności, że próg wyznaczony w obu przepisach w wyjątkowych okolicznościach można osiągnąć w wyniku sytuacji ogólnej przemocy o takiej intensywności, że każda osoba powracająca do danego regionu byłaby narażona na ryzyko tylko z tego powodu, że tam przebywa ¹²²⁵.

W sprawie *Elgafaji* TSUE przyjął następującą wykładnię:

[...] należy zauważyć, że pojęcia „kara śmierci”, „egzekucja”, a także „tortury lub niehumanitarne, lub poniżające traktowanie lub karanie wnioskodawcy” użyte w art. 15 lit. a) i b) [dyrektywy w sprawie kwalifikowania] obejmują sytuacje, w których wnioskującemu o ochronę uzupełniającą konkretnie grozi ryzyko krzywdy określonego rodzaju. Natomiast krzywda zdefiniowana w art. 15 lit. c) dyrektywy jako „poważne i zindywidualizowane zagrożenie życia [i integralności] osoby cywilnej” dotyczy ryzyka krzywdy o charakterze bardziej ogólnym ¹²²⁶.

Wydaje się, że w swojej analizie TSUE sugeruje tutaj, że w sytuacjach konfliktu zbrojnego, w których wnioskodawca jest szczególnie narażony na **ryzyko doznania określonego rodzaju krzywdy**, jeśli sprawa nie dotyczy kary śmierci ani egzekucji, trafne może być zastosowanie art. 15 lit. b). Wręcz przeciwnie, sugeruje to – jak się wydaje – że w sytuacjach powszechnej przemocy i innego rodzaju ogólnego ryzyka doznania poważnej krzywdy pole do

¹²²² ETPC (WJ), 2016, *JK i inni przeciwko Szwecji*, op. cit., przypis 226, pkt 95.

¹²²³ ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis 57, pkt 282.

¹²²⁴ CNDA (Francja), wyrok z dnia 21 września 2021 r., *M. A.*, nr 18037855 C+.

¹²²⁵ ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis 57, pkt 226.

¹²²⁶ TSUE (WJ), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis 52, pkt 32–33.

zastosowania **art. 15** lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) jest niewielkie. Taka interpretacja jest jeszcze bardziej uprawniona, jeżeli uwzględnia się wyjaśnienia TSUE dotyczące związku między art. 15 lit. a) i b), z jednej strony, a art. 15 lit. c), z drugiej strony.

Można także zastosować **art. 15 lit. c)** z uwagi na zawarte w nim bezpośrednie odniesienie do konfliktu zbrojnego i masowej przemocy (zob. sekcja [2.4.4](#)).

Dodatek [A](#) zawiera drzewo decyzyjne dotyczące w szczególności podejmowania decyzji w przypadkach konfliktu zbrojnego i powszechnej przemocy.

3.3. Handel ludźmi

Kwestie handlu ludźmi powstające na gruncie unijnego prawa azylowego należy rozpatrywać przez odniesienie do trzech głównych instrumentów. Należy do nich przede wszystkim dyrektywa UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, zwana dalej „unijną dyrektywą w sprawie zwalczania handlu ludźmi”¹²²⁷. Obowiązuje także odrębny traktat międzynarodowy, Protokół ONZ o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, zwany także Protokołem z Palermo¹²²⁸, oraz Konwencja w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi, będąca instrumentem Rady Europy¹²²⁹.

Jeśli chodzi o ofiary handlu ludźmi, państwa członkowskie UE są związane wszystkimi trzema instrumentami. Art. 3 Protokołu z Palermo stanowi, co następuje.

¹²²⁷ [Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar](#), Dz.U. L 101 z 15.4.2011, s. 1 (unijna dyrektywa w sprawie zwalczania handlu ludźmi). Kwestie handlu ludźmi pojawiają się także w dziedzinach unijnego prawa azylowego innych niż kwalifikowanie do objęcia ochroną międzynarodową: zob. na przykład art. 20 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), art. 5 dyrektywy w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona) oraz art. 6 ust. 3 (dzieci) rozporządzenia Dublin III.

¹²²⁸ [Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej](#), 15 listopada 2000 r. (protokół z Palermo).

¹²²⁹ Rada Europy, [Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi](#), 16 maja 2005 r. (Konwencja Rady Europy o zwalczaniu handlu ludźmi).

Art. 3 Protokołu z Palermo

Wyjaśnienie pojęć

W rozumieniu niniejszego Protokołu:

- a) „handel ludźmi” oznacza werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osób z zastosowaniem gróźb lub użyciem siły bądź też z wykorzystaniem innej formy przymusu, uprowadzenia, oszustwa, wprowadzenia w błąd, nadużycia władzy lub wykorzystania słabości, wręczenia lub przyjęcia płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby mającej kontrolę nad inną osobą, w celu wykorzystania. Wykorzystanie obejmuje, jako minimum, wykorzystanie prostytutki innych osób lub inne formy wykorzystania seksualnego, pracę lub usługi o charakterze przymusowym, niewolnictwo lub praktyki podobne do niewolnictwa, zniewolenie albo usunięcie organów;
- b) zgoda ofiary handlu ludźmi na zamierzone wykorzystanie, o którym mowa pod literą a), nie ma znaczenia, jeżeli posłużono się którąkolwiek z metod, o której mowa pod literą a);
- c) werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie dziecka celem jego wykorzystania uznawane jest za „handel ludźmi” nawet wówczas, gdy nie obejmuje żadnej z metod, o której mowa pod literą a);
- d) „dziecko” oznacza osobę, która nie ukończyła osiemnastego roku życia.

Definicja handlu ludźmi zawarta w art. 4 Konwencji Rady Europy o zwalczaniu handlu ludźmi zawiera te same elementy co art. 3 Protokołu z Palermo ¹²³⁰.

W unijnej dyrektywie w sprawie zwalczania handlu ludźmi definicja handlu ludźmi określona w art. 2 w zakresie, w jakim jest istotna, brzmi następująco.

¹²³⁰ Ponadto w art. 4 Konwencji Rady Europy o zwalczaniu handlu ludźmi dodano piątą klauzulę – lit. e) – zgodnie z którą „ofiara» oznacza każdą osobę fizyczną będącą podmiotem handlu ludźmi zdefiniowanego w niniejszym artykule”.

Art. 2 unijnej dyrektywy w sprawie zwalczania handlu ludźmi

Przestępstwa dotyczące handlu ludźmi

1. Państwa członkowskie podejmują środki niezbędne do zapewnienia karalności następujących czynów umyślnych:

Werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osób, w tym wymiana lub przekazanie kontroli nad tymi osobami, z zastosowaniem groźby lub przemocy bądź innych form przymusu, uprowadzenia, oszustwa, podstępu, poprzez nadużycie uprawnień lub wykorzystanie sytuacji bezbronności, lub też wręczenie lub przyjęcie płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby sprawującej kontrolę nad inną osobą, w celu wyzysku.

2. Sytuacja bezbronności zachodzi wówczas, gdy dana osoba nie ma innego – realnego lub możliwego do zaakceptowania – wyboru niż poddanie się nadużyciu.

3. Wyzysk obejmuje, w szczególności, wyzyskanie innych osób do prostytucji lub innych form wykorzystywania seksualnego, przymusową pracę lub służbę, w tym żebractwo, niewolnictwo lub praktyki podobne do niewolnictwa, zniewolenie, wyzyskiwanie do działalności przestępczej lub usunięcie organów.

4. Zgoda ofiary handlu ludźmi na wyzysk, niezależnie od tego, czy zamierzony lub rzeczywisty, nie ma znaczenia, jeżeli posłużono się którymkolwiek ze środków określonych w ust. 1.

Jak wyjaśniono w motywie 11 unijnej dyrektywy w sprawie zwalczania handlu ludźmi, celem zawartej w niej definicji ofiar handlu ludźmi jest odzwierciedlenie szerszej koncepcji tego procederu w stosunku do decyzji ramowej 2002/629/WSiSW¹²³¹.

Motyw 11 unijnej dyrektywy w sprawie zwalczania handlu ludźmi

[...] Wyzyskiwanie żebractwa, w tym wykorzystywanie osób zależnych, będących ofiarami handlu ludźmi, do żebractwa, wchodzi w zakres definicji handlu ludźmi wyłącznie w tych przypadkach, w których występują wszystkie elementy zjawiska przymusowej pracy lub usług [...] Wyrażenie „wyzyskiwanie działalności przestępczej” należy rozumieć jako wykorzystywanie osoby do popełnienia, między innymi, kradzieży kieszonkowej, kradzieży sklepowej, handlu narkotykami oraz innych podobnych działań, podlegających karom i przynoszących korzyść majątkową. Definicja obejmuje także handel ludźmi w celu pobrania organów, które stanowi poważne naruszenie godności ludzkiej i integralności fizycznej, a także na przykład inne zachowanie, takie jak nielegalna adopcja lub przymusowe małżeństwo, jeżeli wypełniają one znamiona przestępstwa handlu ludźmi.

¹²³¹ [Decyzja ramowa Rady z dnia 19 lipca 2002 r. w sprawie zwalczania handlu ludźmi \(2002/629/WSiSW\)](#).

Wszystkie trzy instrumenty stanowią ramy ochrony praw człowieka. Wykazując wzajemne połączenia, Konwencja Rady Europy o zwalczaniu handlu ludźmi uznaje, że ofiary handlu ludźmi mogą potrzebować ochrony międzynarodowej, i nakłada na państwa wymóg należytej oceny takich potrzeb w zakresie ochrony ¹²³².

Definicja handlu ludźmi na podstawie Protokołu z Palermo, Konwencji Rady Europy o zwalczaniu handlu ludźmi oraz unijnej dyrektywy w sprawie zwalczania handlu ludźmi ma trzy nieodłączne elementy, które wymieniono w tabeli 50.

Tabela 50: Trzy elementy definicji handlu ludźmi

1	Działanie	Werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osób
2	Środki	Z zastosowaniem gróźb lub użyciem siły lub też z wykorzystaniem innej formy przymusu, uprowadzenia, oszustwa, wprowadzenia w błąd, nadużycia władzy lub wykorzystania słabości, wręczenia lub przyjęcia płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby mającej kontrolę nad inną osobą ¹²³³
3	Cel wykorzystania	Obejmuje, jako minimum, wykorzystanie prostytucji innych osób lub inne formy wykorzystania seksualnego, pracę lub usługi o charakterze przymusowym, niewolnictwo lub praktyki podobne do niewolnictwa, zniewolenie albo usunięcie organów ¹²³⁴

Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przemocności odnotowało, że 65 % zidentyfikowanych ofiar handlu ludźmi stanowiły kobiety i dziewczęta, które były przedmiotem handlu ludźmi przede wszystkim w celu wykorzystania seksualnego ¹²³⁵. Handel ludźmi może obejmować także chłopców i mężczyzn, przeważnie w celu pracy przymusowej, ale także wykorzystania seksualnego lub przymusowej adopcji ¹²³⁶.

Definicja handlu ludźmi w przypadku dziecka jest nieco odmienna od definicji stosowanej do dorosłych. Na przykład art. 3 lit. c) Protokołu z Palermo stanowi: „werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie dziecka celem jego wykorzystania uznawane jest za »handel ludźmi« nawet wówczas, gdy nie obejmuje żadnej z metod, o której mowa w punkcie a)”. Dzieci będące przedmiotem handlu ludźmi zazwyczaj stają się ofiarami wykorzystania seksualnego, pracy przymusowej, przymusowej służby domowej, zmuszania do żebrania, zmuszania do działalności przestępczej lub przymusowego małżeństwa ¹²³⁷.

Jeśli chodzi o **uwarunkowania osobiste**, które należy uwzględnić w ocenie faktów i okoliczności na podstawie art. 4 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), istotne okoliczności wymagające uwzględnienia mogą obejmować zły stan zdrowia emocjonalnego; niską samoocenę; poczucie odmienności, wstydu lub stygmatyzacji z powodu orientacji seksualnej, zgwałcenia lub posiadania dziecka pozamałżeńskiego; oraz antagonizmy lub ostracyzm w rodzinie lub społeczności lokalnej. Zawsze istotne jest zatem rozpatrzenie, czy krzywdy, których obawiają się takie osoby, mogą mieć dla nich poważniejsze

¹²³² [Konwencja w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi](#), art. 40 (4), 16 maja 2005 r.

¹²³³ Wykazanie drugiego elementu nie jest konieczne, jeśli ofiara jest dzieckiem, gdyż dzieci nie mogą wyrażać zgody, jak stwierdzono w art. 3 lit. c) zacytowanego powyżej Protokołu z Palermo.

¹²³⁴ ETPC (WI), 2020, [S.M. przeciwko Chorwacji](#), op. cit., przypis 178, pkt 290 i 303.

¹²³⁵ Biuro NZ ds. Narkotyków i Przemocności, [Global Report on Trafficking in Persons 2020](#), styczeń 2021 r., s. 31.

¹²³⁶ Zob. też Fairley Raney, R., „Unseen victims of sex trafficking”, [Monitor on Psychology](#), t. 48, nr 4, 2017, s. 22.

¹²³⁷ Zob. Rada Europy, Grupa Ekspertów do spraw Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi (GRETA), „Trafficking in children”, [w:] [6th General Report on GRETA's Activities](#), maj 2018 r., s. 33.

skutki niż dla innych osób ¹²³⁸ oraz czy okoliczności te mogą przyczynić się do zwiększenia ryzyka ponownego handlu ludźmi. W wytycznych UNHCR w sprawie ochrony międzynarodowej nr 7 wskazano, że nawet odosobniony incydent handlu ludźmi może pociągnąć za sobą prześladowanie, jeśli ofiara doświadcza „ciągłych traumatycznych skutków psychologicznych, które sprawiają, że powrót do kraju pochodzenia byłby niemożliwy do zniesienia” ¹²³⁹. W sprawie *S.M. przeciwko Chorwacji* ETPC powtórzył wniosek sformułowany wcześniej w sprawie *Chowdury i inni*, zgodnie z którym „jeśli pracodawca nadużywa swoich uprawnień lub wykorzystuje podatność pracowników na zagrożenia w celu ich wyzysku, nie świadczą oni pracy dobrowolnie” oraz „uprzednia zgoda ofiary nie wystarczy do tego, aby wykluczyć, że praca ma charakter przymusowy [...]” ¹²⁴⁰.

Ogólne uwarunkowania, które mogą występować w krajach pochodzenia większości ofiar handlu ludźmi, przedstawiono na rys. 8:

Rysunek 8: Przykłady ogólnych uwarunkowań mających znaczenie dla rozpatrywania wniosków, w których handel ludźmi stanowi istotną kwestię

niestabilna sytuacja polityczna	przezwrot społeczny	konflikt zbrojny i powszechna przemoc	transformacja rynkowa
brak mechanizmów zapobiegawczych	różne formy dyskryminacji (np. brak możliwości zatrudnienia, słaba oferta edukacyjna)	wysokie wskaźniki ubóstwa w rodzinach	przymusowe „odpracowywanie długu”
niestabilna sytuacja mieszkaniowa	wysokie wskaźniki emigracji	rozbudowane organizacje przestępcze lub sieci przemytnicze	groźby zatrzymania dokumentów
szytywne normy dotyczące płci	wysoki poziom przemocy domowej i seksualnej	wykorzystywanie przez partnera	wysoki poziom używania substancji psychoaktywnych i uzależnienie od narkotyków

W kontekście rozważania ryzyka **ponownego stania się ofiarą handlu ludźmi** istotne okoliczności mogą ponadto obejmować to, czy występuje:

- brak przepisów krajowych dotyczących resocjalizacji i reintegracji,
- gotowość i zdolność do ścigania zorganizowanych grup przestępczych,
- współdziałanie władz w działalności takich grup.

¹²³⁸ Zob. EASO, *Szczególne potrzeby – analiza sądowa*, op. cit., przypis 64, sekcje 6.2.1, 6.3.1 i 6.3.2.

¹²³⁹ Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 7*, op. cit., przypis 401, pkt 16.

¹²⁴⁰ ETPC (WI), 2020, *S.M. przeciwko Chorwacji*, op. cit., przypis 178, pkt 285; oraz ETPC, wyrok z dnia 30 marca 2017 r., *Chowdury i inni przeciwko Grecji*, nr 21884/15, CE:ECHR:2017:0330JUD002188415 (dalej jako: ETPC, 2017, *Chowdury i inni przeciwko Grecji*).

3.3.1. Ochrona uchodźców

W poniższych podrozdziałach przedstawiono rozważania istotne z punktu widzenia kwalifikowania jako uchodźców osób, które są ofiarami handlu ludźmi.

3.3.1.1. Akty prześladowania (art. 9)

W odniesieniu do art. 9 ust. 1 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) handel ludźmi zazwyczaj wiąże się z naruszeniem podstawowych praw człowieka (art. 3 lub 4 EKPC) przejawiającym się przemocą fizyczną lub seksualną, która obejmuje na przykład uprowadzenie, niezgodne z prawem pozbawienie wolności, zgwałcenie, zniewolenie seksualne, prostytutkę, pracę przymusową, nielegalne pobieranie narządów, pobicie lub pozbawienie możliwości leczenia. Jak zauważył UNHCR, „cechą wspólną wszystkich form handlu ludźmi jest to, że ofiary są traktowane jak towar pozostający »własnością« handlarzy, przy niewielkim poszanowaniu praw i godności człowieka”¹²⁴¹. W odniesieniu do art. 9 ust. 2 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), który obejmuje „przemoc fizyczną lub **psychiczną**” (wyróżnienie dodane), może być istotne, że indywidualne uwarunkowania często związane z przypadkami handlu ludźmi obejmują traumę psychologiczną. Mając na uwadze, że w art. 9 ust. 2 lit. f) „czyny wymierzone w osoby określonej płci lub w dzieci” uznano za potencjalne akty prześladowania, przymusowe lub podstępne werbowanie mężczyzn, kobiet i dzieci do przymusowej prostytutki lub wykorzystywania seksualnego¹²⁴² stanowi prawdopodobną formę prześladowania wymierzonego w osoby określonej płci i w dzieci.

Nawet jeśli krzywdy, których ofiary handlu ludźmi doświadczyły w przeszłości lub mogą doświadczyć w przyszłości, nie są uważane za naruszenia podstawowych praw człowieka, konieczne będzie rozważenie, zgodnie z art. 9 ust. 1 lit. b), czy ich skumulowany efekt jest wystarczająco poważny, aby stanowić prześladowanie.

ETPC uznał, że ofiary handlu ludźmi w niektórych przypadkach narażone są na krzywdy, takie jak niewolnictwo, znaczna przemoc fizyczna, seksualna lub psychiczna¹²⁴³, niewolnictwo domowe¹²⁴⁴, wykorzystywanie seksualne¹²⁴⁵ i praca przymusowa¹²⁴⁶. W takich przypadkach poziom wyrządzonej krzywdy może być wystarczająco poważny, aby stanowić nieludzkie lub poniżające traktowanie zgodnie z art. 3 EKPC, a tym samym stanowić poważne naruszenie

¹²⁴¹ Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 7*, op. cit., przypis 401, pkt 3.

¹²⁴² Nawet w przypadkach, w których dzieci są przedmiotem handlu w celach przestępczych lub wyzysku pracowników, często stosowaną formą kontroli są zgwałcenie i wykorzystywanie seksualne. Dotyczy to zarówno chłopców i młodych mężczyzn, jak i dziewcząt i młodych kobiet. Zob. Home Office (Zjednoczone Królestwo), *A typology of modern slavery offences in the UK*, 2017, s. iii-v.

¹²⁴³ Rada Europy, GRETA, *Guidance note on the entitlement of victims of trafficking, and persons at risk of being trafficked, to international protection*, czerwiec 2020 r. (dalej jako: GRETA, *Guidance Note on the Entitlement of Victims of Trafficking to International Protection*), sprawy przytoczone w pkt 32–33.

¹²⁴⁴ ETPC, wyrok z dnia 26 lipca 2005 r., *Siliadin przeciwko Francji*, nr 73316/01, CE:ECHR:2005:0726JUD007331601; oraz ETPC, wyrok z dnia 11 października 2012 r., *CN i V przeciwko Francji*, nr 67724/09, CE:ECHR:2012:1011JUD006772409.

¹²⁴⁵ ETPC, 2010, *Rantsev*, op. cit., *przypis 178*; ETPC, wyrok z dnia 21 stycznia 2016 r., *LE przeciwko Grecji*, nr 71545/12, CE:ECHR:2016:0121JUD00715451; ETPC, wyrok z dnia 19 lipca 2019 r., *Ti et autres przeciwko Grecji*, nr 40311/10, CE:ECHR:2019:0718JUD004031110; ETPC, wyrok z dnia 31 lipca 2012 r., *M i inni przeciwko Włochom i Bułgarii*, nr 40020/03; i ETPC (Wł), 2020, *S.M. przeciwko Chorwacji*, op. cit., *przypis 178*, pkt 297.

¹²⁴⁶ ETPC, 2017, *Chowdury i inni przeciwko Grecji*, op. cit., *przypis 1244*. Zob. też ETPC, wyrok z dnia 16 lutego 2021 r., *VCL i AN przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 77587/12 i 74603/12, CE:ECHR:2021:0216JUD007758712 (dalej jako: ETPC, 2021, *VCL i AN przeciwko UK*), w którym wskazano na kwestię wykorzystania do celów przestępczych. Zob. też Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), 2021, nr 5, *Azs 317/2020-28*, op. cit., *przypis 401*, omówione w przypisie 1283 poniżej.

podstawowego prawa człowieka zgodnie z art. 9 ust. 1 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). W szczególności ETPC zauważył w wyroku w sprawie *M i in. przeciwko Włochom i Bułgarii*, że „handel ludźmi w znaczeniu ustalonym w konwencjach międzynarodowych [...] niewątpliwie również stanowi nieludzkie i poniżające traktowanie określone w art. 3 Konwencji”¹²⁴⁷.

W kontekście art. 4 EKPC, w którym zakazano niewolnictwa i prawy przymusowej, handel ludźmi nie musi być powiązany z przestępczością zorganizowaną¹²⁴⁸. Z punktu widzenia sądu kwestia, czy dana sytuacja obejmuje wszystkie elementy składowe „handlu ludźmi” lub przyczynia się do odrębnego przypadku przymusowej prostytucji, jest kwestią faktyczną, którą należy zbadać w świetle wszystkich istotnych okoliczności sprawy¹²⁴⁹. W przypadku, gdy ofiarą handlu ludźmi jest dziecko, istotne jest, aby ocena opierała się na właściwym dla dziecka rozumieniu prześladowania, które zapewnia, że dobro dziecka jest najważniejsze¹²⁵⁰.

Należy przypomnieć, że – jak wyjaśnił TSUE – akty prześladowania mogą obejmować groźby¹²⁵¹.

3.3.1.2. Uzasadniona obawa

Mimo że „uzasadniona obawa” wiąże się z wybiegającą w przyszłość oceną, art. 4 ust. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi, że należy uznać, że doznanie prześladowania lub poważnej krzywdy w przeszłości „jest istotną przesłanką potwierdzającą uzasadnioną obawę wnioskodawcy przed prześladowaniem lub rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy, chyba że istnieją zasadne powody, aby uznać, iż akty prześladowania lub wyrządzania poważnej krzywdy się nie powtórzą”¹²⁵². W kontekście handlu ludźmi niewątpliwie wiąże się to z dokładnym rozważeniem wszelkiej przemocy i wykorzystania, których doświadczył wcześniej wnioskodawca¹²⁵³. Art. 4 ust. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) ma również zastosowanie podczas oceny ryzyka ponownego stania się ofiarą handlu ludźmi. Wymaga to oceny wszelkich

¹²⁴⁷ ETPC, 2021, *M i inni przeciwko Włochom i Bułgarii*, op. cit., przypis 1273, pkt 106. Szersze omówienie tego pkt znajduje się w sekcji 3.3.2 poniżej.

¹²⁴⁸ ETPC (WI), 2020, *S.M. przeciwko Chorwacji*, op. cit., przypis 178, pkt 296 i 303.

¹²⁴⁹ Tamże, pkt 302–303. Zob. też ETPC, 2021, *VCL i AN przeciwko UK*, op. cit., przypis 1250.

¹²⁵⁰ Zob. EASO, *Szczególne potrzeby – analiza sądowa*, op. cit., przypis 64, sekcja 6.8.1.1; zob. również sekcje 6.4 i 6.8.2. Zob. na przykład Biuro UNHCR, *Prevent, Combat, Protect: Human trafficking*, listopad 2011 r., s. 70: „W przypadku szczególnie istotnych decyzji dotyczących dziecka konieczne jest określenie najlepszego interesu, przy czym powinien to być formalny proces, któremu towarzyszą gwarancje proceduralne obejmujące ocenę na piśmie oraz możliwość odwołania się. W procesie powinni uczestniczyć decydenci posiadający odpowiednią wiedzę specjalistyczną (tacy jak podmioty zajmujące się ochroną dzieci, eksperci ds. zdrowia lub psychologowie dziecięcy) oraz opiekun dziecka, aby zrównoważyć istotne czynniki w celu znalezienia rozwiązania najlepszego dla dziecka będącego ofiarą handlu ludźmi. Prawo dziecka do wyrażania swoich poglądów i ich uwzględniania jest szczególnie ważne, gdy decyzje podejmuje szereg agencji zarówno w kraju pochodzenia dziecka, jak i w każdym innym kraju, w którym dziecko jest przedmiotem handlu ludźmi”.

¹²⁵¹ TSUE, 2018, *Ahmedbekova*, op. cit., przypis 68., pkt 46 i 51.

¹²⁵² Zob. Sąd w Lecce (Tribunale di Lecce) (Włochy), wyrok z 6 kwietnia 2021 r. nr 4906/2020 (streszczenie w języku angielskim) dotyczący kobiety z Nigerii będącej ofiarą handlu ludźmi, która była torturowana przez swoich handlarzy i zmuszana do prostytucji. W wyroku odwołano się do tego przepisu dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

¹²⁵³ GRETA, *Guidance note on the entitlement of victims of trafficking, and persons at risk of being trafficked, to international protection*, op. cit., przypis 1247, pkt 4.

wcześniejszych prześladowań lub doznania poważnych krzywd oraz grózb takiego traktowania (zarówno w kontekście handlu ludźmi, jak i poza nim). Zob. też sekcja 1.5.3 powyżej¹²⁵⁴.

Jeśli chodzi o ryzyko ponownego stania się ofiarą handlu ludźmi, będzie to wymagało oceny wszystkich uwarunkowań konkretnego przypadku – zarówno osobistych uwarunkowań wnioskodawcy, jak i ogólnych uwarunkowań. W wyroku wydanym przez sąd niższego rzędu w Bolonii, Włochy, w sprawie ofiary handlu ludźmi pochodzącej z Nigerii określono kwestie, które mogą pojawić się w tym kontekście. Sąd ustalił, że w przypadku jej powrotu, miałyby ona uzasadnioną obawę nie tylko przed poważnym odwetem ze strony osób odpowiedzialnych za uczynienie z niej ofiary handlu ludźmi, ale także przed ponownym staniem się ofiarą handlu ludźmi lub przed atakami na jej życie lub integralność cielesną ze strony członków organizacji przestępczej¹²⁵⁵.

W kontekście oceny ryzyka ponownego stania się ofiarą handlu ludźmi istotne będzie również rozważenie, czy odwet lub zemsta z rąk handlarzy ludźmi może prowadzić do prześladowania, które może zagrozić również rodzinie wnioskodawcy. Zgodnie z wytycznymi Biura UNHCR:

Handlarze mogą również stosować represje wobec członków rodziny ofiary, co może sprawić, że obawa ofiary przed prześladowaniem będzie uzasadniona, nawet jeśli osoba ta nie została bezpośrednio poddana takim represjom. W świetle poważnych naruszeń praw człowieka, jakie często mają miejsce [...], ponowne stanie się ofiarą handlu ludźmi jest zwykle równoznaczne z prześladowaniem¹²⁵⁶.

W niektórych przypadkach osobami zagrożonymi są nie tylko ofiary handlu ludźmi, którym grozi ponowne stanie się ofiarą handlu ludźmi, ale także osoby, które mogą być **narażone na stanie się ofiarą handlu ludźmi po raz pierwszy**, jeżeli powrócą do swojego kraju pochodzenia¹²⁵⁷.

3.3.1.3. Powody prześladowania (art. 10)

Biorąc pod uwagę, że handel ludźmi prowadzi się przede wszystkim w celu osiągnięcia korzyści finansowych, pojawia się pytanie, czy ofiary handlu ludźmi mogą ustalić przyczynę prześladowania w rozumieniu art. 10 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Należy przy tym przypomnieć, że aby ustalić przyczynę aktów prześladowania, przyczyna (co najmniej jedna z wymienionych pięciu) nie musi być jedynym ani nawet głównym

¹²⁵⁴ GRETA opisała potencjalne zagrożenia dla ofiar handlu ludźmi w następujący sposób: „możliwość ponownego stania się ofiarą handlu ludźmi, doświadczenia ostracyzmu w państwie, którego obywatelem jest cudzoziemiec, lub poddania aktom zemsty ze strony handlarzy ludźmi lub ich współpracowników ze względu na brak specjalistycznej pomocy i dostępnej ochrony”. Zob. GRETA, [Guidance note on the entitlement of victims of trafficking, and persons at risk of being trafficked, to international protection](#), op. cit., przypis 1247, pkt 31.

¹²⁵⁵ Sąd niższego rzędu w Bolonii (Tribunale ordinario di Bologna) (Włochy), wyrok z dnia 3 grudnia 2020 r., brak numeru sprawy ([streszczenie w języku angielskim](#)). Stwierdził również, że w przypadku powrotu może ona być tak podatna za zagrożenia, iż może być narażona na ryzyko ponownego stania się ofiarą handlu ludźmi.

¹²⁵⁶ Biuro UNHCR, [Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 7](#), op. cit., przypis 401, pkt 17. Zob. też GRETA, [Guidance note on the entitlement of victims of trafficking, and persons at risk of being trafficked, to international protection](#), op. cit., przypis 1247, pkt 3 dotyczący „ponownego handlu ludźmi, odwetu ze strony handlarzy (na przykład, jeśli dana osoba uciekła handlarzom lub pomagała władzom w ściganiu handlarzy), braku pomocy lub odpowiedniej opieki bądź ostracyzmu ze strony rodziny lub społeczności osoby będącej ofiarą handlu ludźmi, w zakresie, w jakim jej zdolność do reintegracji jest poważnie zagrożona”.

¹²⁵⁷ GRETA, [Guidance note on the entitlement of victims of trafficking, and persons at risk of being trafficked, to international protection](#), op. cit., przypis 1247, pkt 15.

motywem. Wystarczy, że jest to istotny czynnik przyczyniający się do takiego stanu rzeczy (zob. sekcja 1.6.1.1). Spośród innych źródeł także w wytycznych Biura UNHCR podkreślono, że niezależnie od kontekstu handlowego ofiary mogą być obiektem takich aktów ze względu na swoje pochodzenie etniczne, narodowość, religię lub opinie polityczne ¹²⁵⁸.

Płeć również może odgrywać istotną rolę w ustaleniu przyczyny prześladowania. Zgodnie z art. 10 ust. 1 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) „aspektem płci, w tym tożsamości płciowej, poświęca się szczególną uwagę w celu określenia przynależności do szczególnej grupy społecznej”. Biorąc pod uwagę, że – jak zauważono wcześniej – Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przeszłości podaje, iż 65 % zidentyfikowanych ofiar handlu ludźmi to kobiety i dziewczęta ¹²⁵⁹, może się okazać, że kobiety i dziewczęta zmuszane do prostytucji będą w stanie wykazać, iż prześladowanie ma związek z ich przynależnością do szczególnej grupy społecznej obejmującej kobiety i dziewczęta lub ich podgrupę ¹²⁶⁰. Jednocześnie mężczyźni lub chłopcy będący ofiarami handlu ludźmi, lub pewne podgrupy społeczne tych grup, także mogą kwalifikować się jako szczególna grupa społeczna, jeśli spełniają również łączne kryteria określone w art. 10 ust. 1 lit. d).

Niektóre sądy i trybunały uznały, że podkategorie ofiar handlu ludźmi można objąć zakresem stosowania art. 10 ust. 1 lit. d) jako szczególną grupę społeczną samą w sobie ¹²⁶¹. W sprawie *AZ (kobiety będące ofiarami handlu ludźmi) Tajlandia*, Wyższy Trybunał Zjednoczonego Królestwa ustalił związek ze szczególną grupą społeczną, biorąc pod uwagę nie tylko przeszłe doświadczenia wnioskodawczyni jako ofiary handlu ludźmi, ale także jej wiek jako cechy szczególne. Trybunał określił szczególną grupę społeczną „młodych kobiet, które padły ofiarą handlu ludźmi w celu wykorzystania seksualnego”, i podkreślił, że wnosząca odwołanie była szczególnie wrażliwą młodą kobietą, dlatego nie znajdowała się w takiej samej sytuacji jak inne kobiety odsyłane do Tajlandii ¹²⁶².

Jak wynika z tej sprawy, osoby, które były ofiarami handlu ludźmi **w przeszłości**, również mogą stanowić grupę społeczną na podstawie tego, że łączy je niezmienna, wspólna i związana z przeszłością cecha, jaką jest bycie ofiarą handlu ludźmi, i są one, lub mogłyby być, postrzegane jako grupa ¹²⁶³. Na podobnej zasadzie CNDA we Francji uznał ofiarę handlu ludźmi za uchodźczynię na podstawie jej przynależności do szczególnej grupy społecznej kobiet pochodzących ze stanów Edo i Delta w Nigerii, które padły ofiarą siatki handlarzy

¹²⁵⁸ Biuro NZ ds. Narkotyków i Przeszłości, *Global Report on Trafficking in Persons 2020*, 2021, op. cit., przypis 1239 s. 31.

¹²⁵⁹ Biuro NZ ds. Narkotyków i Przeszłości, *Global Report on Trafficking in Persons 2020*, 2021, op. cit., przypis 1239 s. 31.

¹²⁶⁰ Zob. na przykład AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 27 listopada 2007 r., *SB (szczególna grupa społeczna – Protection Regulations (rozporządzenie w sprawie uchodźców lub osób potrzebujących ochrony międzynarodowej) – przepis 6) Mołdawia CG*, [2008] UKAIT 00002, pkt 107; oraz sekcja 1.6.2.4.2 powyżej.

¹²⁶¹ Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2016, *JA (dziecko – ryzyko prześladowania) Nigeria*, op. cit., przypis 339; Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 9 lutego 2016 r., *TD i AD (kobiety będące ofiarami handlu ludźmi) CG*, [2016] UK 92 (dalej jako: Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2016, *TD i AD (kobiety będące ofiarami handlu ludźmi) CG*); oraz Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2010, *AM i BM (kobiety będące ofiarami handlu ludźmi) Albania CG*, op. cit., przypis 562.

¹²⁶² Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 8 kwietnia 2010 r., *AZ (kobiety będące ofiarami handlu ludźmi) Tajlandia CG*, [2010] UKUT 118, pkt 140; oraz Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2016, *JA (dziecko – ryzyko prześladowania) Nigeria*, op. cit., przypis 329.

¹²⁶³ Zob. na przykład Sąd Apelacyjny (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 24 października 2007 r., *PO (Nigeria) przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2007] EWCA Civ 1183.

ludźmi do celów wykorzystywania seksualnego jej ofiar i którym to kobietom udało się uciec z tej siatki ¹²⁶⁴.

3.3.1.4. Podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę (art. 6)

Podmiotami dopuszczającymi się prześladowań lub wyrządzającymi poważną krzywdę w sprawach dotyczących handlu ludźmi są zazwyczaj podmioty niepaństwowe, takie jak handlarze ludźmi lub członkowie organizacji przestępczych bądź, w niektórych sytuacjach, członkowie rodziny lub społeczności czy wyzyskujący partnerzy ¹²⁶⁵. Nie zakwalifikuje się ich jednak jako podmiotów dopuszczających się prześladowania lub wyrządzających poważną krzywdę, chyba że „można wykazać, że podmioty wymienione w lit. a) i b) [odpowiednio „państwo” lub „partie lub organizacje kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium”], w tym organizacje międzynarodowe, nie mogą lub nie chcą udzielić ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą, zdefiniowanej w art. 7 (art. 6 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)).

3.3.1.5. Podmioty udzielające ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą (art. 7)

Zgodnie z art. 7 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) ochronę przed prześladowaniem lub poważną krzywdą mogą zapewnić wyłącznie państwa lub partie bądź organizacje, w tym organizacje międzynarodowe, kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium. Obecność organizacji pozarządowych działających na rzecz zwalczania handlu ludźmi nie oznacza zatem, że istnieje skuteczny podmiot udzielający ochrony, ponieważ ochronę mogą zapewnić tylko podmioty wymienione w art. 7. W odniesieniu do art. 6 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), kwestia, czy organy w kraju pochodzenia są w stanie chronić ofiary lub potencjalne ofiary handlu ludźmi, będzie zależało przede wszystkim od tego, czy podmioty udzielające ochrony stosują skuteczny system prawny w zakresie wykrywania, ścigania i karania czynów stanowiących prześladowanie lub poważną krzywdę, jak wskazano w art. 7 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

W kontekście handlu ludźmi wydaje się, że oznacza to przede wszystkim posiadanie skutecznych mechanizmów legislacyjnych i administracyjnych w celu zapobiegania i zwalczania handlu ludźmi, wykrywania, ścigania i karania handlarzy oraz ochrony i pomocy ofiarom.

Po drugie, będzie to zależało od tego, czy mechanizmy te będą skuteczne w praktyce. Samo istnienie przepisów lub regulacji dotyczących zwalczania handlu ludźmi nie wystarczy, jeśli nie są one skutecznie wdrażane. W związku z tym, gdy dochodzi do prześladowania lub wyrządzenia poważnej krzywdy przez podmioty niepaństwowe, konieczne będzie zbadanie, czy władze kraju pochodzenia są w stanie i chcą chronić ofiarę lub potencjalną ofiarę po powrocie. W sprawie *S.M. przeciwko Chorwacji*, ETPC, stwierdzając naruszenie przez organy

¹²⁶⁴ Zob. na przykład CNDA (Francja), wyrok z dnia 24 lutego 2020 r., *Mme O.*, nr 19017840 C+ ([streszczenie w języku angielskim](#)). Kryterium ucieczki z sieci zajmującej się prostytutką to standardowe kryterium w wielu sprawach dotyczących handlu ludźmi we Francji. Jest ono regularnie stosowane w sprawach dotyczących kobiet przemyconych ze stanów Edo i Delta w Nigerii.

¹²⁶⁵ Rada do Spraw Uchodźców (Polska), decyzja z dnia 8 września 2010 r. ([streszczenie w języku angielskim](#)); i Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2010, *AM i BM (kobiety będące ofiarami handlu ludźmi) Albania CG*, op. cit., przypis [564](#), pkt 165 i 167–170.

państwowe obowiązku proceduralnego wynikającego z art. 4 EKPC, podkreślił fakt, że w związku z rozpatrzeniem przez władze złożonej przez S.M. skargi dotyczącej bycia ofiarą handlu ludźmi przez T.M.

organy ścigania nie zbadały skutecznie wszystkich istotnych okoliczności sprawy lub nie zastosowały się do niektórych oczywistych kierunków dochodzenia w celu zebrania dostępnych dowodów, zgodnie z ich obowiązkiem proceduralnym wynikającym z art. 4. Zamiast tego oparły się w dużej mierze na oświadczeniach wnioskodawcy, co w istocie doprowadziło w późniejszym postępowaniu sądowym do sytuacji, w której jego twierdzenia musiały być po prostu zestawione z zaprzeczeniem T.M., bez przedstawiania dalszych dowodów ¹²⁶⁶.

W obowiązujących w Wielkiej Brytanii krajowych wytycznych dotyczących kobiet będących ofiarami handlu ludźmi w Chinach, Wysoki Trybunał orzekł:

Mimo że chińskie władze zamierzają ratować i resocjalizować kobiety i dziewczęta wykorzystywane do celów prostytucji, kroki podjęte przez nie w celu zwalczania problemu handlu ludźmi są niewystarczające. Głównymi niedociągnięciami są brak zdecydowanych starań, aby poradzić sobie ze współudziałem skorumpowanych funkcjonariuszy organów ścigania i urzędników państwowych oraz brak penalizacji jako aktów handlu ludźmi: aktów pracy przymusowej, niewoli za długi, przymusu, przymusowej służby lub przestępstw popełnionych na ofiarach płci męskiej ¹²⁶⁷.

Brak gotowości może obejmować sytuacje, w których podmioty państwowe uważają, że jest to problem ofiar, lub gdy urzędnicy państwowi są uwikłani w działania związane z handlem ludźmi wraz z podmiotami niepaństwowymi.

Przy ocenie zarówno zdolności do ochrony, jak i gotowości do ochrony, wiele będzie zależać od tego, co zostało określone w aktualnych IKP. Wśród raportów, które mogą być użytecznym źródłem informacji o krajach służącym ocenie środków podjętych przez kraje pochodzenia w celu zapobiegania ponownemu handlowi ludźmi lub ponownej wiktyimizacji byłych ofiar handlu ludźmi, szczególnie przydatne mogą być raporty krajowe Grupy Ekspertów do spraw Działań przeciwko Handlowi Ludźmi (GRETA). W raportach tych ocenia się środki wprowadzone przez strony Konwencji Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi ¹²⁶⁸.

3.3.1.6. Ochrona wewnętrzna (art. 8)

Jeśli chodzi o kwestię, czy wnioskodawca byłby narażony na uzasadnioną obawę lub rzeczywiste ryzyko bycia ofiarą handlu ludźmi lub ponownego stania się ofiarą handlu ludźmi, art. 8 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) może mieć zastosowanie w państwach członkowskich, które stosują ten przepis. Istotna może tu być kwestia, czy wnioskodawca mógłby uzyskać ochronę wewnętrzną poprzez przeniesienie się do innej

¹²⁶⁶ ETPC (WI), 2020, *S.M. przeciwko Chorwacji*, op. cit., przypis 178, pkt 343.

¹²⁶⁷ AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 18 lipca 2009 r., *HC i RC (kobiety będące ofiarami handlu ludźmi) Chiny CG*, [2009] UKAIT 00027, pkt 82. Zob. też Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 8 lutego 2008 r., *JFK i Secretary of State for the Home Department*, [2018] UKUT PA/06854/2016.

¹²⁶⁸ Zob. Rada Europy, „Country monitoring”.

części kraju ¹²⁶⁹. W związku z tym, oprócz pytań dotyczących innych kryteriów, które należy spełnić, aby miała zastosowanie ochrona wewnętrzna, konieczne może być zadanie dalszych pytań ¹²⁷⁰. W przypadku osób, które były ofiarami handlu ludźmi w przeszłości, szczególne znaczenie będzie miało ustalenie, na podstawie wiarygodnych i aktualnych IKP, zgodnie z art. 8 ust. 3, odpowiedzi na pytania zawarte w tabeli 51.

Tabela 51: Przykładowe pytania do rozważenia w odniesieniu do możliwej ochrony wewnętrznej osób, które były ofiarami handlu ludźmi w przeszłości

Pytania dotyczące ochrony wewnętrznej, w szczególności dotyczące osób, które były ofiarami handlu ludźmi w przeszłości	
1	Czy handlarze ludźmi będą mieli możliwość lub szansę zlokalizowania wnioskodawcy?
2	Czy podatność wnioskodawcy na zagrożenia (zob. pkt dotyczący osobistych uwarunkowań w sekcji 3.3 powyżej) oznacza, że może on zwrócić na siebie uwagę innej siatki zajmującej się handlem ludźmi?
3	Czy zapewnione zostaną odpowiednie możliwości resocjalizacji i reintegracji, aby zapobiec wykorzystywaniu lub krzywdzeniu wnioskodawcy przez inne osoby?
4	Czy istnieje ryzyko ostracyzmu i odrzucenia przez rodzinę, społeczność itp. z powodu tego, że dana osoba jest ofiarą handlu ludźmi, które to ryzyko zagrażałoby bezpieczeństwu i ekonomicznemu przetrwaniu ofiary?

Jeśli chodzi o ogólne uwarunkowania, wielkość kraju lub wielkość organizacji handlarzy ludźmi może mieć znaczenie w odniesieniu do możliwości zapewnienia ochrony wewnętrznej ¹²⁷¹.

3.3.1.7. Potrzeba ochrony międzynarodowej powstała po przybyciu do państwa członkowskiego

Transgraniczny charakter handlu ludźmi oznacza, że wnioskodawcy nieposiadający profilu ofiar handlu ludźmi mogą paść ofiarą organizacji, oczekując na rozpatrzenie ich wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej. Z różnych powodów mogą oni być narażeni na ryzyko ze strony członków sieci takich organizacji lub ostracyzm ze strony rodziny lub społeczności w przypadku powrotu. Ich sprawy mogą potencjalnie dotyczyć art. 5 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) Ten aspekt handlu ludźmi *sur place* w istocie może być jednym argumentem przemawiającym za ich wnioskiem. W wytycznych Biura UNHCR

¹²⁶⁹ Zob. na przykład CNDA (Francja), 2017, *Mme F.*, nr 16015058, op. cit., przypis 1277, pkt 14–15; Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 17 października 2016 r., *HD (kobiety będące ofiarami handlu ludźmi) Nigeria CG*, [2016] UKUT 000454; oraz Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), 2016, *TD i AD (kobiety będące ofiarami handlu ludźmi) CG*, op. cit., przypis 1267.

¹²⁷⁰ Zob., ogólnie, sekcja 1.9.

¹²⁷¹ Przykładowo w Zjednoczonym Królestwie Wyższy Trybunał, przeprowadzając ocenę, czy ochrona wewnętrzna jest wykonalna, uznał stosunkowo niewielki rozmiar Albanii za istotny czynnik przy uwzględnianiu odwołań w sprawie Wyższego Trybunału (IAC) (Zjednoczone Królestwo) z 2010 r., *AM i BM (kobiety będące ofiarami handlu ludźmi) Albania CG*, op. cit., przypis 564. Z kolei stosunkowo duży rozmiar Nigerii, w połączeniu z faktem, że organizacje handlu ludźmi mają zwykle bardzo lokalny charakter lub są oparte na rozbudowanej sieci rodzinnej, doprowadziły do różnych rozstrzygnięć w Sądzie Apelacyjnym ds. Imigracji (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 10 września 2004 r., *JO (relokacja wewnętrzna, brak ryzyka stania się ponownie ofiarą handlu ludźmi) Nigeria*, [2004] UKAIT 251; oraz AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z 23 listopada 2009 r., *PO (kobiety będące ofiarami handlu ludźmi) Nigeria CG*, [2009] UKAIT 46. We Włoszech sąd niższego rzędu w Rzymie podkreślił jednak, że nawet jeśli handel ludźmi nie był kontynuowany, ryzyko prześladowania i ponownej witymizacji w przypadku powrotu wnioskodawcy do Nigerii było uzasadnione w świetle płci i pochodzenia wnioskodawcy. Zob. sąd niższego rzędu w Rzymie (Tribunale Ordinario di Roma) (Włochy), wyrok z dnia 6 listopada 2019 r., nr 17758/2019 (streszczenie w języku angielskim). Zob. też CNDA (Francja), 2015, *Mlle E.*, nr 10012810 (streszczenie w języku angielskim), op. cit., przypis 178; oraz CNDA (Francja), Grande Formation, wyrok z dnia 30 marca 2017 r., *Mme F.*, nr 16015058 (dalej jako: CNDA (Francja), 2017, *Mme F.*, nr 16015058).

wskazano, że „choć ofiary handlu ludźmi mogły opuścić swój kraj z innego powodu niż uzasadnia obawy przed prześladowaniem, taka obawa może pojawić się po opuszczeniu kraju pochodzenia. W takich przypadkach to właśnie na tej podstawie należy ocenić wniosek o nadanie statusu uchodźcy”¹²⁷².

3.3.2. Ochrona uzupełniająca

W przypadkach, w których nie można ustalić związku między powodem lub powodami prześladowania wymienionymi w art. 10 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) a aktem lub aktami prześladowania lub braku ochrony przed takimi aktami, wnioskodawca może być narażony na rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy, jak określono w art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). ETPC uznał, że handel ludźmi może stanowić naruszenie zarówno art. 3, jak i art. 4 EKPC¹²⁷³, a także orzekł, że „niewątpliwie [...] stanowi on nieludzkie i poniżające traktowanie w rozumieniu art. 3 [EKPC]”¹²⁷⁴.

Niektórych wnioskodawców uznano za kwalifikujących się do ochrony uzupełniającej w przypadkach, w których byli oni ofiarami handlu ludźmi lub niewolnictwa i stanęli w obliczu bieżących zagrożeń związanych z poważną krzywdą, której doznali w przeszłości. Przykładowo, CNDA we Francji przyznał ochronę uzupełniającą młodemu mężczyźnie z Demokratycznej Republiki Kongo, który został osierocony w wieku 10 lat i przymusowo wcielony do grupy młodych przestępców. Gdy był członkiem grupy przestępczej stosowano wobec niego środek kontroli w postaci przemocy seksualnej i zmuszano go do popełniania napadów z bronią w ręku pod wpływem narkotyków dostarczanych mu przez przywódcę grupy. Obawiał się pozasądowej egzekucji lub tortur ze strony policji ze względu na rolę, jaką pełnił w przeszłości w grupie przestępczej. Sąd uznał, że wnioskodawca nie kwalifikuje się do nadania statusu uchodźcy, ponieważ krzywda wyrządzona przez policję wynikała z popełnionych przez niego czynów przestępczych, a zatem nie została uznana za związaną z powodem prześladowania określonym w art. 2 ust. d) i art. 10 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Kwalifikował się on jednak do ochrony uzupełniającej zarówno na podstawie art. 15 lit. a), jak i art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), ponieważ groziła mu poważna krzywda ze strony władz oraz zemsta ze strony mieszkańców Kinszaszy z powodu jego działalności w grupie przestępczej w przeszłości¹²⁷⁵.

¹²⁷² Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 7*, op. cit., przypis 401, pkt 25.

¹²⁷³ ETPC, wyrok z dnia 31 lipca 2012 r., *M i inni przeciwko Włochom i Bułgarii*, nr 40020/03, CE:ECHR:2012:0731JUD004002003 (dalej jako: ETPC, 2012, *M i inni przeciwko Włochom i Bułgarii*), pkt 107–108; ETPC, 2021, *VCL i AN przeciwko UK*, op. cit., przypis 1250, pkt 152 i 161; oraz ETPC (WI), 2020, *S.M. przeciwko Chorwacji*, op. cit., przypis 178, pkt 241. W: ETPC, 2010, *Rantsev*, op. cit., przypis 178, pkt 282, ETPC zauważył, że „handel ludźmi zagraża godności ludzkiej i podstawowym wolnościom jego ofiar i nie może być uznany za zgodny z demokratycznym społeczeństwem i wartościami wyrażonymi w Konwencji”.

¹²⁷⁴ ETPC, 2021, *M i inni przeciwko Włochom i Bułgarii*, op. cit., przypis 1279, pkt 106. Zob. też sekcja 3.3.1.1. W dwóch innych sprawach ETPC uznał, że w Nigerii ochrona państwa byłaby dostępna dla osób, które były w przeszłości ofiarami handlu ludźmi, i uznał skargi za niedopuszczalne w odniesieniu do art. 3 EKPC. Zob. ETPC, decyzja z 26 maja 2015 r., *LO przeciwko Francji*, nr 4455/14, CE:ECHR:2015:0526DEC000445514, pkt 35–36 (wnioskodawczyni obawiała się krzywdy ze strony swojego byłego zleceniodawcy, a nie ze strony siatki handlarzy); oraz w odniesieniu do art. 4 EKPC w ETPC, decyzja z 29 listopada 2011 r., *VF przeciwko Francji*, nr 7196/10, CE:ECHR:2011:1129DEC000719610.

¹²⁷⁵ CNDA (Francja), wyrok z dnia 18 października 2016 r., *M. V.*, nr 15031596 C. Wnioskodawcę, po śmierci jego rodziców, posądzono również o czary. Sąd odrzucił wykluczenie wnioskodawcy, ponieważ popełnił on przestępstwa, gdy był nieletni i działał pod presją przywódcy grupy, który poddawał go przemocy seksualnej i sprawował nad nim kontrolę psychologiczną. Na podobnej zasadzie kobieta, która padła ofiarą gwałtu i przemocy ze strony grup przestępczych działających w Libii po tym, jak zabiły one jej męża, obawiała się dalszej przemocy ze strony tych grup. CNDA (Francja), wyrok z dnia 15 września 2017 r., *Mme AA*, nr 17015488 C. Sąd uznał, że chociaż nie można udowodnić powodu prześladowania, kwalifikuje się ona do ochrony uzupełniającej.

CNDA (Francja) uznał również, że podczas gdy ofiary handlu ludźmi pochodzące z Edo i innych południowych stanów Nigerii tworzą szczególną grupę społeczną, ofiar handlu ludźmi pochodzących z Lagos nie można uważać za należące do tej grupy społecznej, ponieważ nie wykluczono ich ze społeczeństwa w podobnym stopniu. Ze względu na to, że nie istniał powód prześladowania w rozumieniu art. 10 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), w tej sprawie wnioskodawca nie kwalifikował się do ochrony uchodźców. Mimo to uznano, że kwalifikuje się do ochrony uzupełniającej, ponieważ nadal groziły jej represje ze strony sieci zajmującej się prostytutką, z której uciekła, oraz ostracyzm społeczny¹²⁷⁶.

W sprawie dotyczącej pracy przymusowej narzuconej obywatelom Uzbekistanu przez państwo czeski Najwyższy Sąd Administracyjny orzekł, że praca przymusowa jest często wykonywana w warunkach, które narażają osobę na nieludzkie lub poniżające traktowanie lub kary¹²⁷⁷. Jeżeli chodzi o ochronę uzupełniającą na podstawie art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), sąd uznał, że gdy wnioskodawca odmówił wykonywania pracy przymusowej na polach bawełny, a następnie został wezwany przez policję, organ decyzyjny nie zbadał warunków, w jakich wykonywana była praca przymusowa, oraz faktu, że wiele osób powracających z zagranicy zatrzymano na podstawie sfabrykowanych zarzutów i poddawano torturom w areszcie¹²⁷⁸. Konieczne było ustalenie, czy wnioskodawca byłby narażony na nieludzkie lub poniżające traktowanie poprzez ponowne zmuszenie go do pracy lub czy odmówiłby wykonywania takiej pracy. Co istotne, sąd nie wykluczył, że powodem odmowy podjęcia pracy przymusowej mogą być w niektórych przypadkach przekonania polityczne lub że czasami osoby podlegające pracy przymusowej mogą tworzyć szczególną grupę społeczną, jeśli mają wspólną cechę, która jest obiektywnie obecna wśród wszystkich członków takiej grupy i która różni się od ryzyka prześladowania samego w sobie. W tej sprawie sąd uznał jednak, że IKP dotyczące Uzbekistanu nie obejmują informacji na temat warunków pracy przymusowej i kary za odmowę jej wykonywania.

Poważna szkoda może polegać na zagrożeniu ponownego stania się ofiarą handlu ludźmi po powrocie do kraju pochodzenia. W takim przypadku konieczne jest zbadanie, czy państwo lub strony bądź organizacje kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium są gotowe i zdolne do zapewnienia skutecznej i trwałej ochrony i pomocy ofiarom handlu ludźmi¹²⁷⁹.

3.4. Zagrożenia środowiskowe

3.4.1. Wprowadzenie

Celem tej sekcji jest zwrócenie uwagi na wybrane kwestie, które mogą stanowić wyzwanie dla sądów i trybunałów w obecnych i przyszłych sprawach. Z uwagi na to, że orzecznictwo lub utrwalona wiedza na ten temat są jak dotąd bardzo ograniczone, podejście przyjęte w niniejszej sekcji ma przede wszystkim charakter przykładowy, a stosowanie podtytułów jest ograniczone.

¹²⁷⁶ CNDA (Francja), 2021, nr 20013918, *Mme A* (streszczenie w języku angielskim), op. cit., przypis 442. W odniesieniu do rozpatrywanych przez CNDA spraw dotyczących nigeryjskich ofiar handlu ludźmi, które pochodziły ze stanów Edo i Delta i zostały uznane za uchodźczynie, zob. przypis 1264.

¹²⁷⁷ Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), 2021, nr 5, *Azs 317/2020-28*, op. cit., przypis 401, pkt 20.

¹²⁷⁸ Tamże, pkt 53–54.

¹²⁷⁹ Najwyższy Sąd Administracyjny Finlandii (Korkein hallinto-oikeus) (Finlandia), wyrok z dnia 20 marca 2017 r., *KHO:2017:42*. Sąd powołał się na swoje własne orzecznictwo, a mianowicie, na wyrok z dnia 26 czerwca 2014 r., *KHO:2014:112*.

Zagrożenia środowiskowe dotyczą obecnie wielu części świata i mogą być przyczyną przesiedleń ludzi zarówno w granicach ich kraju, jak i poza nim. Takie przypadki mogą stanowić szczególne wyzwanie, między innymi ze względu na powszechne zrozumienie, że „uchodźców środowiskowych”, „uchodźców ekologicznych”, „uchodźców z powodu zmiany klimatu” lub „osób przesiedlonych w kontekście katastrof i zmiany klimatu” (jak są one różnie określane), nawet jeśli znajdują się poza swoimi krajami, zasadniczo nie można w łatwy sposób zakwalifikować ani do ochrony uchodźców, ani do ochrony uzupełniającej. Zagrożenia środowiskowe są jednak coraz częstszym czynnikiem, na który powołują się wnioskodawcy ubiegający się o ochronę międzynarodową.

W Globalnym porozumieniu w sprawie migracji, zatwierdzonym przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych (ZO ONZ) w grudniu 2018 r. zdecydowaną większością głosów, zauważono związek między ruchami migracyjnymi a „nagłymi i powolnymi klęskami żywiołowymi, negatywnymi skutkami zmiany klimatu, degradacją środowiska, a także innymi niepewnymi sytuacjami”¹²⁸⁰. W ramach Globalnego porozumienia w sprawie uchodźców, również przyjętego w 2018 r., zauważono, że „klimat, degradacja środowiska i klęski żywiołowe, choć same w sobie nie są przyczynami przemieszczania się uchodźców, coraz częściej wchodzi w interakcje z czynnikami wywołującymi przepływ uchodźców”¹²⁸¹. Wraz z Dniem Ziemi 2021, który przypadł 22 kwietnia tego roku, UNHCR opublikował dane pokazujące, w jaki sposób „katastrofy związane ze zmianą klimatu mogą pogłębić ubóstwo, głód i dostęp do zasobów naturalnych, podsycając niestabilność i przemoc”¹²⁸².

W Europie Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy przyjęło we wrześniu 2021 r. rezolucję, w której wyraziło zaniepokojenie „dramatycznymi skutkami zmiany klimatu”, odnosząc się do „prawa człowieka do bezpiecznego, czystego, zdrowego i zrównoważonego środowiska” oraz wzywając do „odpowiednich rozwiązań, które pomogą sprostać wyzwaniom związanym z migracją spowodowaną zmianami klimatu” i „statusem prawnym dla osób przesiedlonych lub migrujących z powodów związanych z klimatem”¹²⁸³. Podobnie w październiku 2021 r. Rada Praw Człowieka ONZ, uznała „prawo człowieka do czystego, zdrowego i zrównoważonego środowiska za prawo, które jest istotne dla korzystania z ogółu praw człowieka”¹²⁸⁴.

Jak wyjaśniono w sekcji 3.1 powyżej, konieczne jest rozważenie zarówno uwarunkowań osobistych, jak i ogólnych, które należy wziąć pod uwagę przy ocenie faktów i okoliczności na podstawie art. 4 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

Jeżeli chodzi o **uwarunkowania osobiste**, sposoby, w jakie czynniki środowiskowe wpływają na jednostkę, będą oczywiście znacznie się różnić w zależności od konkretnej osoby.

¹²⁸⁰ ZO ONZ, *Globalne porozumienie na rzecz bezpiecznej, uporządkowanej i legalnej migracji*, 19 grudnia 2018 r., A/RES/73/195, pkt 18 lit. h); Biuro UNHCR, *UNHCR's Strategic Directions 2017–2021*, 2017; oraz Internal Displacement Monitoring Centre, *GRID 2019: Global report on internal displacement*, 2019.

¹²⁸¹ ZO ONZ, *Globalne porozumienie w sprawie uchodźców*, 19 grudnia 2018 r., A/RES/73/151, pkt 8.

¹²⁸² UN News, „Climate change link to displacement of most vulnerable is clear: UNHCR”, 22 kwietnia 2021 r.; oraz Biuro UNHCR, „Displaced on the frontlines of the climate emergency”. Zob. też ZO ONZ, *Globalne porozumienie na rzecz bezpiecznej, uporządkowanej i legalnej migracji*, op. cit., przypis 1280, pkt 18 lit. h), i) i l) oraz Weerasinghe, S., „In harm's way”, *UNHCR Legal and Protection Policy Research Series*, nr 39, grudzień 2018 r. (dalej jako: Weerasinghe, „In harm's way”, 2018). Zob. też zatwierdzone w 2018 r. *Globalne porozumienie na rzecz bezpiecznej, uporządkowanej i legalnej migracji*, dotyczące związku między ruchami migracyjnymi a „nagłymi i powolnymi klęskami żywiołowymi, negatywnymi skutkami zmiany klimatu, degradacją środowiska, a także innymi niepewnymi sytuacjami” (pkt 18 lit. h)).

¹²⁸³ Rada Europy, Zgromadzenie Parlamentarne, *Rezolucja nr 2401 (2021): Climate change and migration*, 29 września 2021 r.

¹²⁸⁴ Rada Praw Człowieka ONZ, *Prawo człowieka do czystego, zdrowego i zrównoważonego środowiska*, rezolucja [A/HRC/48/L.23/Rev.1](#), 8 października 2021 r.

Przykładowo dzieci, osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami, osoby należące do mniejszości etnicznych, religijnych bądź innych lub osoby znajdujące się w niekorzystnej sytuacji i żyjące na marginesie społeczeństwa mogą być bardziej zagrożone zakłóceniami spowodowanymi przez klęski żywiołowe, takie jak trzęsienia ziemi, powodzie, fale upałów i pożary. Jak zauważyła Rada Praw Człowieka ONZ w październiku 2021 r:

konsekwencje [szkód w środowisku dla praw człowieka] są najbardziej odczuwalne przez te grupy ludności, które są już podatne na zagrożenia, w tym ludność tubylczą, osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami oraz kobiety i dziewczęta ¹²⁸⁵.

W odniesieniu do dzieci we wrześniu 2021 r. Komitet Praw Dziecka zdecydował w szeregu spraw wniesionych przez małoletnich z różnych krajów („autorzy”), że mogą oni ubiegać się o status ofiary (w kontekście dopuszczalności sprawy) na podstawie art. 6 i 24 Konwencji o prawach dziecka ¹²⁸⁶. Komitet zauważył, że:

jako dzieci, autorzy są szczególnie dotknięci zmianą klimatu, zarówno pod względem sposobu, w jaki doświadczają jej skutków, jak i potencjału zmian klimatu, które mogą mieć na nich wpływ przez całe życie, zwłaszcza jeśli nie zostaną podjęte natychmiastowe działania. Ze względu na szczególny wpływ na dzieci oraz uznanie przez Państwa-Strony Konwencji, że dzieci mają prawo do specjalnych zabezpieczeń, w tym odpowiedniej ochrony prawnej, państwa mają zwiększone obowiązki w zakresie ochrony dzieci przed możliwą do przewidzenia krzywdą ¹²⁸⁷.

Na rys. 9 wymieniono **ogólne uwarunkowania**, które mogą wystąpić w takich przypadkach.

¹²⁸⁵ Rada Praw Człowieka ONZ, rezolucja [A/HRC/48/L.23/Rev.1](#), 2021, op. cit., przypis [1289](#). Kolejne przykłady osób, które są podatne na szkody wyrządzone środowisku lub szczególnie na nie narażone, znajdują się w Raporcie Specjalnego Sprawozdawcy Rady Praw Człowieka ONZ w sprawie zobowiązań w zakresie praw człowieka związanych z korzystaniem z bezpiecznego, czystego, zdrowego i zrównoważonego środowiska, rezolucja [A/HRC/37/59](#), 24 stycznia 2018 r., pkt 42 lit. a)–h).

¹²⁸⁶ Zob. Komitet Praw Dziecka, opinie z dnia 22 września 2021 r. w sprawach: [Sacchi i in. przeciwko Argentynie](#), CRC/C/88/D/104/2019; [Sacchi i in. przeciwko Brazylii](#), CRC/C/88/D/105/2019; [Sacchi i in. przeciwko Francji](#), CRC/C/88/D/106/2019; [Sacchi i in. przeciwko Niemcom](#), CRC/C/88/D/107/2019; [Sacchi i in. przeciwko Turcji](#), CRC/C/88/D/108/2019; oraz [AM przeciwko Szwajcarii](#), CRC/C/88/D/95/2019. Każda ze spraw zawiera podobne sformułowania i ostatecznie została uznana za niedopuszczalną. W sprawach tych przeanalizowano jednak szereg kwestii, w tym jurysdykcję w kontekście transgranicznych szkód wyrządzonych środowisku związanych ze zmianą klimatu; wymóg, aby krzywda poniesiona przez ofiary była „racjonalnie przewidywalna” i „znaczna”; oraz że aby uzasadnić swój status ofiary, autorzy muszą wykazać na pierwszy rzut oka, że osobiście doświadczyli rzeczywistej i znacznej krzywdy. Analiza i normy określone przez komitet mogą być również istotne w kontekście oceny wniosków o ochronę międzynarodową, w których chodzi o dzieci i naruszenia praw człowieka w wyniku zmian klimatu.

¹²⁸⁷ Komitet Praw Dziecka, [Sacchi i in. przeciwko Francji](#), CRC/C/88/D/106/2019, pkt 10.13, op. cit., przypis [1292](#); w pozostałych sprawach użyto podobnych sformułowań.

Rysunek 9: Przykłady ogólnych uwarunkowań mających znaczenie dla rozpatrywania wniosków dotyczących zagrożeń środowiskowych

przymusowe wysiedlenie na terenie kraju przed wyjazdem	ograniczone możliwości przemieszczania się w obrębie kraju	ubóstwo i pozbawienie dostępu do żywności
odcięcie od tradycyjnych źródeł żywności i źródeł utrzymania	degradacja obszarów mieszkalnych	zwiększona presja na obszary miejskie
przeludnienie i zatłoczenie	ograniczony dostęp lub brak dostępu do usług zdrowotnych lub edukacji	zwiększone ryzyko zachorowania w wyniku zanieczyszczenia lub degradacji środowiska

Jak zauważa Biuro UNHCR:

Negatywne skutki zmiany klimatu i klęsk żywiołowych są często potęgowane przez inne czynniki, takie jak słabe rządy, podważanie porządku publicznego; ograniczone zasoby naturalne, wrażliwe ekosystemy, zmiany demograficzne, nierówności społeczno-ekonomiczne, ksenofobia oraz napięcia polityczne i religijne, w niektórych przypadkach prowadzące do przemocy. W wyniku tych negatywnych skutków zmiany klimatu i klęsk żywiołowych w połączeniu z trudną sytuacją społeczną ludzie mogą być zmuszeni do opuszczenia swojego kraju i poszukiwania ochrony międzynarodowej ¹²⁸⁸.

W związku z takimi ogólnymi uwarunkowaniami niezbędne będą aktualne i wiarygodne IKP.

3.4.2. Ochrona uchodźców

Jeśli chodzi o „**akty prześladowania**” w rozumieniu art. 9 ust. 1, istnieją co najmniej dwie kluczowe kwestie o szczególnym znaczeniu w sprawach, w których uwzględnia się zagrożenia środowiskowe. Jednym z nich jest to, że takie akty muszą wynikać z ludzkiego postępowania (zob. sekcje 1.4 i 1.7 powyżej oraz analiza dotycząca podmiotów dopuszczających się prześladowania w dalszej części tego podrozdziału). W związku z tym, aby móc uznać szkody wyrządzone środowisku za akty prześladowania, należy wykazać, że szkody te wynikają z działalności człowieka ¹²⁸⁹.

W sprawach *Sufi i Elmi* ETPC wzięt pod uwagę *Raport niezależnego eksperta ds. sytuacji praw człowieka w Somalii, Shamsula Bari* (16 września 2010 r.), w którym zauważono, że przymusowe przemieszczanie się ludności w Somalii z powodu konfliktu „ograniczyło dostęp do czystej wody i podstawowych usług zdrowotnych”. Odnotowano również inny raport, w którego w podsumowaniu stwierdzono, że „oprócz masowych działań wojennych, w tym zbrodni wojennych, niewłaściwego stosowania prawa szariatu i przymusowego poboru ludności cywilnej”, kryzys humanitarny w Somalii był „podsycany przez lata suszy i braku bezpieczeństwa, które często uniemożliwiały skuteczne dostarczanie pomocy” ¹²⁹⁰. Trybunał stwierdził:

¹²⁸⁸ Biuro UNHCR, [Legal considerations regarding claims for international protection made in the context of the adverse effects of climate change and disasters](#), 1 października 2020 r (dalej jako: Biuro UNHCR [Legal Considerations: Claims for International Protection, Climate Change and Disasters](#)), pkt 2.

¹²⁸⁹ TSUE (WJ), 2014, *M'Bodj*, op. cit., przypis 52, pkt 35. Zob. też sekcje 1.4.1 i 1.7 powyżej.

¹²⁹⁰ ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis 57, pkt 132 i 170.

Jeżeli trudne warunki humanitarne w Somalii były wyłącznie lub nawet w przeważającej mierze związane z ubóstwem lub brakiem środków państwowych niezbędnych do reakcji na naturalnie występujące zjawisko, takie jak susza, można było uznać, że test w sprawie *N. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* był właściwy¹²⁹¹.

Na podstawie szeregu raportów stwierdzono jednak, że „choć susza przyczyniła się do kryzysu humanitarnego, to kryzys ten jest w przeważającej mierze spowodowany bezpośrednimi i pośrednimi działaniami uczestników konfliktu”¹²⁹². W związku z powyższym, orzeczono, że:

podejście przyjęte w sprawie *M.S.S. przeciwko Belgii i Grecji*, które wymaga uwzględnienia zdolności skarżącego do zaspokojenia jego najbardziej podstawowych potrzeb, takich jak potrzeby związane z żywnością, higieną i schronieniem, jego narażenie na złe traktowanie i perspektywę poprawy jego sytuacji w rozsądnych ramach czasowych¹²⁹³.

Biorąc pod uwagę działania Asz-Szabab i inne okoliczności, Trybunał stwierdził:

Jeżeli istnieje dostateczne prawdopodobieństwo, że osoba powracająca trafi do obozu dla osób wewnątrznie przesiedlonych, takich jak obozy w Korytarzu Afgooye, lub do obozu dla uchodźców, takiego jak obóz Dadaab w Kenii, Trybunał uważa, iż będzie istniało rzeczywiste ryzyko, że będzie ona narażona na traktowanie naruszające art. 3 z uwagi na panujące tam warunki humanitarne¹²⁹⁴.

Inną kluczową kwestią jest to, że (nawet zakładając istnienie ludzkiego sprawstwa) „aktów” nie można rozumieć w wąskim znaczeniu, na przykład ograniczonym do pojedynczego zdarzenia. Jak zauważono w sekcji 1.4, art. 9 ust. 2 obejmuje szeroką interpretację „aktów”. Ilustruje to zakres „środków” określonych w art. 9 ust. 2 jako potencjalne akty prześladowania, które obejmują na przykład środki prawne¹²⁹⁵. Należy również przypomnieć, że „akty” obejmują umyślne zaniedbanie, pozbawienie lub zaniechanie działania¹²⁹⁶. Kwestia ta jest istotna w sprawach dotyczących zagrożeń środowiskowych, ponieważ czasami takie zagrożenia nie są wynikiem pojedynczego zdarzenia, ale są raczej bardziej złożonymi procesami, które często są długotrwałe lub „powolne”, czego przykładem jest degradacja gruntów.

Ponadto w odniesieniu do pojęcia prześladowania w art. 9 ust. 1 ustanowiono próg wystarczająco poważnego charakteru naruszenia. To, że zdarzenia spowodowane zmianą klimatu, np. podnoszący się poziom mórz, zasolenie gleb i ekstremalne zdarzenia pogodowe (burze, cyklony, powodzie i pożary) powodują szkody, może być często oczywiste. Biorąc jednak pod uwagę, że takie zdarzenia często dotyczą niektóre osoby fizyczne, na przykład te

¹²⁹¹ Tamże, pkt 282. Zob. też pkt 259, w którym odniesiono się do sprawy: ETPC (WI), 2008, *N przeciwko UK*, pkt 42–45, do którego odniesiono się w sprawie: ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, pkt 259.

¹²⁹² ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis 57, pkt 282; oraz ETPC, 2013, *SHH przeciwko UK*, op. cit., przypis 994.

¹²⁹³ ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis 57, pkt 283, w którym odniesiono się do ETPC (WI), 2011, *M.S.S. przeciwko Belgii i Grecji*, op. cit., przypis 228, pkt 254.

¹²⁹⁴ ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis 57, pkt 296.

¹²⁹⁵ Zob. początek sekcji 1.4.4 oraz sekcji 1.4.4.3 powyżej.

¹²⁹⁶ Zob. TSUE (WI), 2018, *MP*, op. cit., przypis 34, pkt 57, interpretowany w związku z TSUE (WI), 2014, *M'Bodj*, op. cit., przypis 52, pkt 35. Analiza TSUE jest zgodna z dokumentem Komisji Prawa Międzynarodowego, *Odpowiedzialność państw za niezgodne z prawem międzynarodowym działania*, op. cit., przypis 538, w której „czyny” pojmuje się jako „zachowanie polegające na działaniu lub zaniechaniu [...]”; zob. sekcja 1.7.1 powyżej.

mieszkające najbliżej równin zalewowych, bardziej niż inne, wnioskodawca może mieć trudności z ustaleniem, że ryzyko, na jakie jest narażony w związku z takimi zdarzeniami – spowodowanymi działaniami człowieka – przekracza wymagany próg **wystarczająco poważnego charakteru naruszenia**.

W art. 9 ust. 1 zastosowano podejście oparte na prawach człowieka do definicji prześladowania. Jednym z praw podstawowych jest niederogowalne prawo do życia chronione przez ustawę, zagwarantowane w art. 2 EKPC.

W sprawie *Öneryıldız przeciwko Turcji*¹²⁹⁷ ETPC stwierdził naruszenie prawa do życia w sprawie wniesionej przez wnioskodawców, których domy zostały zniszczone w wyniku wybuchu metanu na pobliskim wysypisku śmieci. Trybunał uznał, że doszło między innymi do naruszenia art. 2 EKPC w jego części merytorycznej ze względu na brak podjęcia odpowiednich kroków mających na celu zapobieżenie przypadkowej śmierci dziewięciu bliskich krewnych wnioskodawcy. Trybunał stwierdził również naruszenie art. 2 w jego części proceduralnej ze względu na brak odpowiedniej ochrony prawa do życia przez ustawę. W tym względzie Trybunał zauważył, że władze Turcji nie dostarczyły mieszkańcom slumsów informacji o ryzyku, na jakie byli narażeni, mieszkając w tym miejscu, ani nie wprowadziły niezbędnych praktycznych środków regulacyjnych w celu uniknięcia ryzyka dla życia ludzkiego.

W sprawie *Budayeva i in. przeciwko Rosji* ETPC orzekł, że władze Rosji naruszyły prawo do życia skarżących ze względu na niepodjęcie odpowiednich kroków w celu zapobieżenia możliwej do przewidzenia szkodzie w postaci lawiny błotnej, która spustoszyła miasto, zabijając osiem osób, w tym męża pierwszej skarżącej¹²⁹⁸.

W sprawie *Teitiota przeciwko Nowej Zelandii*¹²⁹⁹, która dotyczyła prawa do życia, o którym mowa w art. 6 ICCPR¹³⁰⁰, Komitet Praw Człowieka (KPC) ONZ przypomniał, że „degradacja środowiska, zmiana klimatu i niezrównoważony rozwój stanowią jedne z najpilniejszych i najpoważniejszych zagrożeń dla możliwości korzystania przez obecne i przyszłe pokolenia z prawa do życia”¹³⁰¹. Komitet stwierdził dalej w tej przełomowej decyzji, co następuje:

¹²⁹⁷ ETPC (WI), wyrok z dnia 30 listopada 2004 r., *Öneryıldız przeciwko Turcji*, nr 48939/99, CE:ECHR:2004:1130JUD004893999 (dalej jako: ETPC (WI), 2004, *Öneryıldız przeciwko Turcji*), pkt 89–108 i 117–118. W pkt 93 Trybunał zauważył, że jego zdaniem rozważania zawarte w art. 2 były „bezsprzecznie ważne w kontekście niebezpiecznych działań, w przypadku utraty życia w wyniku zdarzeń, za które odpowiedzialność ponoszą organy publiczne, które często są jedynymi podmiotami posiadającymi wystarczającą wiedzę, aby zidentyfikować i ustalić złożone zjawiska, które mogły spowodować takie incydenty”.

¹²⁹⁸ ETPC, wyrok z dnia 20 marca 2008 r., *Budayeva i inni przeciwko Rosji*, nr 15339/02, 21166/02, 20058/02, 11673/02 i 15343/02, CE:ECHR:2008:0320JUD001533902 (dalej jako: ETPC, 2008, *Budayeva i inni przeciwko Rosji*), pkt 158–159. W pkt 137 Trybunał zauważył, że „[w] dziedzinie pomocy w sytuacjach nadzwyczajnych, w przypadku gdy państwo jest bezpośrednio zaangażowane w ochronę życia ludzkiego poprzez łagodzenie zagrożeń naturalnych, rozważania te powinny mieć zastosowanie w zakresie, w jakim okoliczności danej sprawy wskazują na nieuchronność wystąpienia zagrożenia naturalnego, które zostało wyraźnie zidentyfikowane, a w szczególności w przypadku, gdy dotyczy ona powtarzającej się klęski żywiołowej dotyczącej określonego obszaru zagospodarowanego do zamieszkania lub użytku przez ludzi [...]. Zakres pozytywnych obowiązków przypisanych Państwu w określonych okolicznościach byłby zależny od źródła zagrożenia i stopnia, w jakim zagrożenie to jest możliwe do złagodzenia”. Zob. też ETPC, wyrok z dnia 17 listopada 2015 r., *Özel i inni przeciwko Turcji*, nr 14350/05, 15245/05 i 16051/05, CE:ECHR:2015:1117JUD001435005. Sprawy, w których ETPC stwierdził naruszenie prawa do poszanowania życia prywatnego na podstawie art. 8 EKPC, w których chodziło o zagrożenia środowiskowe, można znaleźć w przypisie 1311 poniżej.

¹²⁹⁹ KPC, opinia z 24 października 2019 r., *Ioane Teitiota przeciwko Nowej Zelandii*, komunikat nr 2728/2016, CCPR/C/127/D/2728/2016 (dalej jako: KPC, 2019 r., *Teitiota*).

¹³⁰⁰ W art. 6 ust. 1 ICCPR stwierdzono, że „[k]ażda istota ludzka ma przyrodzone prawo do życia. Prawo to powinno być chronione przez ustawę. Nikt nie może być samowolnie pozbawiony życia”.

¹³⁰¹ KPC, 2019, *Teitiota*, op. cit., przypis 1305, pkt 9.4.

[...] Zarówno zdarzenia nagłe, takie jak intensywne burze i powodzie, jak i procesy powolne, takie jak podnoszenie się poziomu morza, zasolenie, a także degradacja gruntów, mogą powodować przemieszczanie się za granicę osób poszukujących ochrony przed szkodliwymi skutkami zmiany klimatu. Komitet jest zdania, że bez zdecydowanych działań krajowych i międzynarodowych skutki zmiany klimatu w państwach przyjmujących mogą narazić jednostki na naruszenie ich praw wynikających z art. 6 lub 7 Paktu, a tym samym spowodować, że państwa wysyłające będą zobowiązane do przestrzegania zasady non-refoulement. Ponadto, biorąc pod uwagę, że ryzyko zatopienia całego kraju jest ryzykiem tak ekstremalnym, warunki życia w takim kraju w okresie zanim ryzyko to się ziści mogą być sprzeczne z prawem do godnego życia ¹³⁰².

Ponadto w szerszej literaturze w coraz większym stopniu uznawany jest fakt ¹³⁰³, że scenariusze zmiany klimatu mogą czasami charakteryzować się dyskryminującą odmową uznania praw człowieka, na przykład gdy grupy marginalizowane są w różnym stopniu narażone i podatne na szkody spowodowane klęskami żywiołowymi. Oprócz możliwości naruszenia przez takie szkody praw podstawowych, takich jak prawo do życia, szkody te mogą obejmować środki wchodzące w zakres art. 9 ust. 1 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) ze względu na ich skumulowane oddziaływanie. Podmioty dopuszczające się prześladowania mogą wykorzystywać działania na rzecz ochrony środowiska lub środki ochrony środowiska, które stanowią poważne naruszenie podstawowych praw człowieka w rozumieniu art. 9 ust. 1 lit. a) lub ich skumulowane oddziaływanie jest wystarczająco poważne, by wpływać na jednostkę w podobny sposób. Zasadniczo nie wydaje się, aby istniał powód, dla którego negatywne skutki szkód wyrządzonych środowisku w zakresie edukacji, opieki zdrowotnej, odpowiedniego schronienia, pracy, własności, żywności, informacji, uczestnictwa w życiu publicznym itp. nie mogłyby wpływać na jednostki w podobny sposób, jak naruszenia podstawowych praw człowieka (a więc osiągając próg prześladowania). W zakresie, w jakim prawa człowieka, których dotyczą okoliczności faktyczne danej sprawy, są prawami kwalifikowanymi, takimi jak prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, znaczna część orzecznictwa dotyczyła naruszeń takich praw w kontekście ochrony środowiska. Istnieje na przykład ważne orzecznictwo ETPC dotyczące szkód w środowisku, np. w sprawie *López Ostra przeciwko Hiszpanii* ¹³⁰⁴, w której poważne szkody w środowisku i towarzyszące im problemy zdrowotne uznano za naruszenie art. 8 EKPC ¹³⁰⁵.

¹³⁰² Tamże, pkt 9.11 (przypis pominięty). Zob. także KPC, [komentarz ogólny nr 36. Artykuł 6 \(prawo do życia\)](#), 3 września 2019 r., CCPR/C/GC/36, pkt 26.

¹³⁰³ Zob. na przykład, Scott, M., *Climate Change, Disasters, and the Refugee Convention*, Cambridge University Press, Cambridge, 2020 (dalej jako: Scott, *Climate Change, Disasters, and the Refugee Convention*), s. 57–63, w którym przytoczono m.in. Wyższy Trybunał (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 19 listopada 2008 r., [RN \(osoby powracające\) Zimbabwe CG](#), [2008] UKAIT 83 (dalej jako: Wyższy Trybunał (Zjednoczone Królestwo), 2008, [RN \(osoby powracające\) Zimbabwe CG](#)), pkt 249.

¹³⁰⁴ ETPC, wyrok z dnia 9 grudnia 1994 r., [López Ostra przeciwko Hiszpanii](#), nr 16798/90, CE:ECHR:1994:1209JUD001679890 (dalej jako: ETPC, 1994, [López Ostra przeciwko Hiszpanii](#)).

¹³⁰⁵ Aby zapoznać się ze sprawami dotyczącymi zagrożenia środowiskowego, w których ETPC stwierdził naruszenie prawa do poszanowania życia prywatnego na podstawie art. 8 EKPC, zob. na przykład emisje ze stacji uzdatniania wody (ETPC, 1994, [López Ostra przeciwko Hiszpanii](#), op. cit., przypis 1310, pkt 58), narażenie na zanieczyszczenia pochodzące z produkcji nawozów (ETPC (Wł)), wyrok z dnia 19 lutego 1998 r., [Guerra przeciwko Włochom](#), nr 14967/89, CE:ECHR:1998:0219JUD00149678, pkt 60), emisje z prywatnej kopalni złota (ETPC, wyrok z dnia 10 listopada 2004 r., [Taskin i in. przeciwko Turcji](#), nr 46117/99, CE:ECHR:2004:1110JUD004611799, pkt 108 i nast.), emisje z dawnej huty stali (ETPC, wyrok z dnia 9 czerwca 2005 r., [Fadeyeva przeciwko Rosji](#), nr 55723/00, CE:ECHR:2005:0609JUD005572300) oraz emisje z instalacji do składowania i przetwarzania odpadów niebezpiecznych (ETPC, wyrok z dnia 2 listopada 2006 r., [Giacomelli przeciwko Włochom](#), nr 59909/00, CE:ECHR:2006:1102JUD005990900).

Wnioski dotyczące kwestii związanych ze zmianą klimatu oparte na art. 9 ust. 1 lit. a) albo ich kumulacji, o której mowa w art. 9 ust. 1 lit. b), mogą być również powiązane z bardziej tradycyjnymi rodzajami szkód. Jak zauważa Biuro UNHCR w kontekście zmiany klimatu i wysiedleń spowodowanych klęskami żywiołowymi:

[...] mogą zaistnieć sytuacje, w których zastosowanie mogą mieć kryteria dotyczące uchodźców określone w konwencji z 1951 r. lub szersze kryteria dotyczące uchodźców określone w ramach regionalnego prawa uchodźczego. Jednostka może wystąpić z uzasadnionym wnioskiem o przyznanie statusu uchodźcy, na przykład w przypadku, gdy negatywne skutki zmiany klimatu są powiązane z konfliktem zbrojnym i przemocą ¹³⁰⁶.

Opierając się na swoim badaniu „In harm’s way” [„W niebezpiecznej sytuacji”] ¹³⁰⁷, Biuro UNHCR opublikowało w 2020 r. kwestie prawne, aby pomóc w interpretacji i poprowadzić międzynarodową dyskusję na temat takich wniosków ¹³⁰⁸. Biuro UNHCR zauważa jednak, że „[m]imo wszystko, termin „uchodźca klimatyczny” nie został zatwierdzony przez Biuro UNHCR i bardziej trafne jest określenie „osoby przesiedlone w kontekście klęsk żywiołowych i zmiany klimatu” ¹³⁰⁹.

W związku z tym, podobnie jak w przypadku szkód społeczno-ekonomicznych ¹³¹⁰, szkody wyrządzone środowisku stanowią czyny, które mogą mieć charakter aktów prześladowania. Możliwość ta jest jednak w znacznym stopniu uzależniona od kontekstu.

Aby wykazać **uzasadnioną obawę** przed prześladowaniem, należy stwierdzić ryzyko osobistego prześladowania wnioskodawcy ¹³¹¹, ale nie ma konieczności stwierdzenia ryzyka prześladowania wykraczającego poza ryzyko dla innych osób znajdujących się w podobnej sytuacji ¹³¹². Nie jest również konieczne, aby sprawa dotycząca ochrony środowiska miała swoje źródło w sytuacji konfliktu zbrojnego ¹³¹³. Z orzecznictwa dotyczącego dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), Karty UE lub EKPC nie wynika jasno, jak bezpośrednio musi być ryzyko prześladowania lub doznania poważnej krzywdy ¹³¹⁴.

¹³⁰⁶ Zob. Biuro UNHCR, „[Climate change and disaster displacement](#)” [„Zmiana klimatu i wysiedlenia spowodowane klęskami żywiołowymi”].

¹³⁰⁷ Weerasinghe, „[In harm’s way](#)”, 2018, op. cit., przypis 1282.

¹³⁰⁸ Biuro UNHCR, [Legal Considerations: Claims for International Protection, Climate Change and Disasters](#), op. cit., przypis 1288.

¹³⁰⁹ Zob. Biuro UNHCR, „[Climate change and disaster displacement](#)” [„Zmiana klimatu i wysiedlenia spowodowane klęskami żywiołowymi”].

¹³¹⁰ Zob. sekcje 1.4.2.1 i 1.4.3.

¹³¹¹ TSUE, 2018, [Ahmedbekova](#), op. cit., przypis 68, pkt 49.

¹³¹² Biuro UNHCR, [Legal Considerations: Claims for International Protection, Climate Change and Disasters](#), op. cit., przypis 1288, pkt 8.

¹³¹³ Najwyższy Sąd Kasacyjny (Włochy), 2020, [Skarżący przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych \(Ministero dell’internò\)](#), nr 23925/19 (streszczenie w języku angielskim), op. cit., przypis 1020. Sąd stwierdził, że sędziowie w sądach cywilnych powinni stosować standard dotyczący wymogu poszanowania prawa do życia i prawa do godnego życia nie tylko w sytuacjach konfliktów zbrojnych, lecz również w sytuacjach degradacji społecznej, środowiskowej lub klimatycznej oraz w kontekstach, w których eksploatowane są zasoby naturalne, w zakresie, w jakim stanowi to konkretne zagrożenie dla przetrwania jednostki i jej rodziny oraz zagraża prawu jednostki do godnego życia.

¹³¹⁴ Chociaż w: Trybunał ds. Imigracji i Ochrony (Nowa Zelandia), wyrok z dnia 25 czerwca 2013 r., [AF \(Kiribati\)](#), [2013] NZIPT 800413 zastosowano tego rodzaju kryterium, to jednak w sprawie KPC, 2019, [Teitiota v Nowa Zelandia](#), op. cit., przypis 1305 w żaden sposób tego kryterium nie poparto. W celu zapoznania się z krytyką polegania na teście natychmiastowości, zob. Anderson i in., „Imminence in refugee and human rights law”, op. cit., przypis 370, s. 111–140.

Z punktu widzenia oceny ryzyka stopniowy rozwój niektórych zdarzeń spowodowanych zmianą klimatu może jak najbardziej powodować racjonalnie możliwe do przewidzenia zagrożenia dla prawa do życia. Międzyrządowy Zespół ds. Zmian Klimatu (IPCC) przewidział na przykład znaczący wpływ zdarzeń, takich jak fale upałów, susze, powodzie, cyklony, pożary roślinności, osuwiska, zanieczyszczenie powietrza, podnoszenie się poziomu mórz i oceanów i sztormy¹³¹⁵. KPC stwierdził jednak, że ryzyko musi być „osobiste, [...] **nie może wynikać jedynie z ogólnych warunków** panujących w państwie przyjmującym, z wyjątkiem najbardziej skrajnych przypadków, oraz [...] istnieje wysoki próg w zakresie zapewniania zasadnych podstaw, aby ustalić, że istnieje rzeczywiste ryzyko nieodwracalnej szkody”¹³¹⁶.

Ponadto w kontekście oceny wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej takie zdarzenia najprawdopodobniej nie stanowiłyby aktu prześladowania, gdyby nie można było ustalić, że spowodował je podmiot z jednego z powodów prześladowania.

W odniesieniu do **powodów prześladowania** (art. 10 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)), ustalenie jednego lub kilku takich powodów może stanowić problem nie do przewyżczenia w przypadku wniosków opartych na działaniach człowieka negatywnie wpływających na środowisko, tj. wylesianie i reakcje na trzęsienia ziemi i inne klęski żywiołowe. Wynika to z faktu, że takie skutki mogą mieć w dużej mierze charakter masowy i nie być wyraźnie powiązane z określonymi cechami, takimi jak rasa, religia, narodowość, przynależność do szczególnej grupy społecznej lub przekonania polityczne¹³¹⁷. Należałoby ustalić, że wnioskodawca był w różnym stopniu narażony i podatny na celowe działania lub zaniechania ze strony podmiotu dopuszczającego się prześladowania z jednego z powodów określonych w art. 10 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Dyskryminacja może być jednak czasami związana ze szkodami wyrządzonymi środowisku, na przykład gdy grupy marginalizowane są w różnym stopniu narażone i podatne na szkody spowodowane klęskami żywiołowymi. Działania prowadzące do degradacji środowiska, takie jak wylesianie lub nadmierny pobór wody z naturalnych źródeł, można uznać za całkowicie lub częściowo podyktowane względami rasowymi, religijnymi itp.

Jednostki mogą być pozbawione pomocy w przypadku klęsk żywiołowych z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do szczególnej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych¹³¹⁸. Sam fakt bycia ofiarą katastrofy ekologicznej może nie wystarczyć do ustalenia, że dana grupa jest widoczna w społeczeństwie i ma wspólną cechę stanowiącą podstawę przyznania ochrony (i nie jest zdefiniowana w nieczytelny sposób)¹³¹⁹. Sytuacja może być jednak inna, jeśli na przykład ofiary zidentyfikowano w przepisach lub politykach

¹³¹⁵ IPCC, *Climate Change 2014: Synthesis report* [Zmiana klimatu 2014: sprawozdanie podsumowujące], 2014, s. 39–55; oraz IPCC, *Climate Change 2021: The physical science* [Zmiana klimatu 2021: nauki fizyczne], załączniki 3.1–3.5. IPCC jest organem eksperckim ONZ zajmującym się oceną nauki związanej ze zmianą klimatu. Zob. też Anderson, A., Foster, M., Lambert, H. i McAdam, J., „A well-founded fear of being persecuted ... But when?”, *Sydney Law Review*, t. 42, nr 2, 2020, s. 155.

¹³¹⁶ KPC, 2019, *Teitiota*, op. cit., przypis 1305, pkt 9.3 (wyróżnienie dodane).

¹³¹⁷ Zob. na przykład Trybunał Odwoławczy ds. Uchodźców (Review Tribunal of Australia), wyrok z dnia 10 grudnia 2009 r., 09073346, [2009] RRTA 1168, pkt 51, sprawa wniesiona przez obywatela Kiribati, przytoczona w: McAdam, J., *Climate Change, Forced Migration, and International Law*, Oxford University Press, Oksford, 2012, s. 45–46.

¹³¹⁸ Wyższy Trybunał (Zjednoczone Królestwo), 2008, *RN (osoby powracające) Zimbabwe CG*, [op. cit., przypis 1303, pkt 249. Zob. również Organ Odwoławczy ds. Statusu Uchodźcy (Refugee Status Appeals Authority) (Nowa Zelandia), decyzja z dnia 28 października 2009 r., nr 76374, przyznająca status uchodźcy osobie, która pomagała w pracach pomocowych po przejściu cyklonu Nargis w Myanmie w maju 2008 r. na podstawie tego, że praca ta byłaby postrzegana jako wyraz antyreżimowych przekonań politycznych.

¹³¹⁹ Biuro UNHCR, *Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 2*, op. cit., przypis 440, pkt 14; zob. też sekcja 1.6.2.4.1.

państwowych (jako osoby w dyskryminujący sposób zmuszone do życia w obozach dla osób przesiedlonych w wyniku przymusowej relokacji w celu uniknięcia katastrofy ekologicznej lub z jej powodu).

W odniesieniu do **podmiotów dopuszczających się prześladowania** TSUE podkreślił w wyroku w sprawie *M'Bodj*, że art. 6 zawiera wykaz podmiotów dopuszczających się prześladowania lub wyrządzających poważną krzywdę. Trybunał zauważył, że artykuł ten „potwierdza koncepcję, że taką krzywdą musi być zachowanie podmiotu trzeciego i że nie może ona zatem wynikać po prostu z ogólnych niedostatków systemu opieki zdrowotnej państwa pochodzenia”¹³²⁰. W wyroku z 2020 r. niemiecki Federalny Sąd Administracyjny stwierdził w odniesieniu do sytuacji humanitarnej w Somalii, że wnioskodawca nie mógł kwalifikować się do objęcia ochroną międzynarodową jedynie z powodu „ogólnych niedostatków” w jego kraju pochodzenia¹³²¹. Sprawa ta stanowi przykład trudności w zidentyfikowaniu podmiotu dopuszczającego się prześladowania lub wyrządzającego poważną krzywdę, która pojawia się w przypadku wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej, w których wnioskodawcy próbują powołać się na szkody wyrządzone środowisku spowodowane klęskami żywiołowymi lub zmianą klimatu¹³²².

Błędem byłoby jednak sądzić, że nie doszło do działań człowieka tylko dlatego, że nie są w nie zaangażowane pewne łatwe do zidentyfikowania podmioty. Zakładając, że orzecznictwo ETPC ma być postrzegane jako mające znaczenie dla określenia znaczenia aktów prześladowania i podmiotów dopuszczających się prześladowania, istotne może być to, że orzecznictwo dotyczące praw człowieka i szersza literatura dotycząca klęsk żywiołowych oraz degradacji środowiska podkreśliły potrzebę umieszczenia takich wydarzeń w kontekście społecznym i historycznym, w którym wybory polityczne dokonane przez rządy i inne podmioty mogły odegrać instrumentalną rolę¹³²³. Jak zauważono w sekcji 3.4.1, ETPC rozpatrywał szereg spraw, w których zagrożenia środowiskowe postrzegano jako pociągające za sobą obowiązek pozytywny państwa w zakresie ochrony swoich obywateli przed takimi zjawiskami. Ponadto, jak zauważono w sekcji 1.4.1, w celu ustalenia elementu „prześladowania” zawartego w definicji uchodźcy nie jest konieczne wykazanie zamiaru prześladowczego.

TSUE musi jeszcze rozważyć, czy aby wejść w zakres art. 6 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) (wraz z art. 9 ust. 1 lub art. 1 ust. 5), we wnioskach opartych na szkodach wyrządzonych środowisku należy wykazać, jak sugerowałyby proste zastosowanie norm EKPC, że ludzie są „jedyną lub dominującą przyczyną” szkód wyrządzonych środowisku, takich jak susza¹³²⁴.

Przydatne może być rozróżnienie między dwoma głównymi rodzajami sytuacji, w których mogą pojawić się kwestie dotyczące tego, czy bez wątplenia doszło do działań człowieka w stopniu wystarczającym do spowodowania aktów prześladowania. Z jednej strony istnieją przypadki, w których podmioty dopuszczające się prześladowania bez wątplenia i celowo wykorzystują szkody wyrządzone środowisku jako środek prześladowania. Na przykład reżim

¹³²⁰ TSUE (WJ), 2014, *M'Bodj*, op. cit., przypis 52., pkt 35.

¹³²¹ BVerwG (Niemcy), 2020, nr 1 C 11.19, op. cit., przypis 973., pkt 12. Zob. też Schloss, C., „Climate migrants – how German courts take the environment into account when considering non-refoulement”, *Völkerrechtsblog*, 3 marca 2021 r.

¹³²² McAdam, J., *Climate Change, Forced Migration, and International Law*, op. cit., przypis 1323, s. 45.

¹³²³ Scott, M., *Climate Change, Disasters, and the Refugee Convention*, op. cit., przypis 1309, pkt 7–8 i 15–31.

¹³²⁴ ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis 55, pkt 282; oraz ETPC, 2013, *SHH przeciwko UK*, op. cit., przypis 997.

Saddama Husajna wykorzystał degradację środowiska jako bezpośrednie narzędzie ucisku przeciwko Madanom podczas wojny w Zatoce Perskiej¹³²⁵.

Z drugiej strony, będą istniały sytuacje związane ze szkodami wyrządzonymi środowisku, charakteryzujące się niechęcią państwa¹³²⁶ lub brakiem działania z jego strony¹³²⁷. Zatem, jak zauważono powyżej, „wymogi dotyczące prześladowania mogą być spełnione, gdy odpowiedzialne władze nie zapewniają odpowiedniej pomocy określonej grupie osób w radzeniu sobie ze szkodami wyrządzonemu środowisku”¹³²⁸. Sam fakt wystąpienia klęski żywiołowej lub ogólnej niezdolności państwa do zareagowania na nią nie wystarczy, aby uznać państwo za podmiot dopuszczający się prześladowania.

W wyroku w sprawie *Budayeva i in.* ETPC orzekł, że prawo do życia ofiar lawiny błotnej, o którym mowa w art. 2 EKPC, zostało naruszone¹³²⁹. Dla Trybunału istotne było to, że władze państwowe nie wdrożyły polityki planowania przestrzennego i pomocy w sytuacjach nadzwyczajnych na niebezpiecznym obszarze Tyrnauz¹³³⁰ w związku z przewidywalnym ryzykiem dla życia jego mieszkańców, w tym wszystkich wnioskodawców. Uznano, że władze Rosji nie wywiązały się ze swojego obowiązku ustanowienia ram prawnych i administracyjnych, za pomocą których można by zapewnić skuteczną ochronę przed zagrożeniem prawa do życia, co stanowi naruszenie art. 2.

W przypadku, gdy państwo, poprzez swoje działanie lub zaniechanie działania mającego na celu pomoc określonej grupie osób w radzeniu sobie z katastrofami ekologicznymi, jest podmiotem dopuszczającym się prześladowania, należy zakładać, że wnioskodawcy nie jest dostępna skuteczna ochrona i że w konsekwencji **nie ma podmiotu dopuszczającego się prześladowania**. Jeśli jednak podmiotem dopuszczającym się prześladowania jest podmiot niepaństwowy (niepubliczny), należy ustalić, czy państwo lub strony lub organizacje kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium chcą i mogą oferować ochronę zgodnie z art. 7 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

W odniesieniu do **ochrony wewnętrznej** (art. 8 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)), szkody wyrządzone środowisku mogą poważnie ograniczyć opcje, które w przeciwnym razie mogłyby być dostępne dla wnioskodawców w celu znalezienia ochrony w alternatywnej części terytorium kraju. Katastrofa ekologiczna lub degradacja środowiska

¹³²⁵ Zob. Trybunał ds. Imigracji i Ochrony (Nowa Zelandia), wyrok z dnia 25 czerwca 2013 r., *AF (Kiribati)*, [2013] NZIPT 800413, pkt 59.

¹³²⁶ W dokumencie z 2012 r. opracowanym na potrzeby Biura UNHCR autorzy zauważyli, że „kraj pochodzenia zwykle nie zwraca się przeciwko takim osobom dotkniętym kryzysem, lecz nadal chce im pomagać i je chronić”; zob. Kalin, W. i Schrepfer, N., „Protecting people crossing borders in the context of climate change: normative gaps and possible approaches” [„Ochrona osób przekraczających granice w kontekście zmiany klimatu: luki normatywne i możliwe podejścia”], *UNHCR Legal and Protection Policy Research Series*, PPLA/2012//01, 2012. Zob. też Scott, M., *Climate Change, Disasters, and the Refugee Convention*, op. cit., przypis 1333, s. 5.

¹³²⁷ Scott, M., *Climate Change, Disasters, and the Refugee Convention*, op. cit., przypis 1309, s. 63–88.

¹³²⁸ Zimmermann, A. i Mahler, C., [w:] Zimmermann (red.), *The 1951 Convention and Protocol: A Commentary*, op. cit., przypis 168, s. 440. Zob. również Trybunał ds. Imigracji i Ochrony (Nowa Zelandia), wyrok z dnia 20 stycznia 2012 r., *BG (Fidzi)*, [2012] NZIPT 8000091, pkt 84, w którym stwierdzono, że gdyby państwo wstrzymało udzielanie pomocy po wystąpieniu klęski żywiołowej na zasadzie dyskryminacji lub arbitralnie wstrzymało dostęp do pomocy zagranicznej dostępnej w przypadku braku pomocy krajowej, mogłoby to potencjalnie stanowić złe traktowanie ludności dotkniętej klęską żywiołową.

¹³²⁹ ETPC, 2008, *Budayeva i inni przeciwko Rosji*, op. cit., przypis 1304.

¹³³⁰ Takiej pisowni użyto we wspomnianym wyroku ETPC, choć w niektórych innych źródłach stosuje się pisownię „Tyrnauz”.

mogą również sprawić, że dana osoba nie będzie mogła bezpiecznie podróżować do obszaru niedotkniętego ich oddziaływaniem ¹³³¹.

We wszystkich takich kwestiach w art. 8 ust. 2 zobowiązuje się państwa członkowskie do uwzględnienia „precyzyjnych i aktualnych informacji [...] uzyskanych z odpowiednich źródeł, takich jak [Biuro UNHCR] i [EASO]”.

W odniesieniu do **potrzeby ochrony międzynarodowej powstałej po przybyciu do państwa członkowskiego** czynniki związane ze szkodami wyrządzonymi środowisku czasami mogą się pojawić lub znacznie pogorszyć po opuszczeniu przez wnioskodawcę kraju pochodzenia. Taka sytuacja może spowodować, że wnioskodawca zostanie objęty zakresem art. 5 ust. 1.

3.4.3. Ochrona uzupełniająca

Rozważając kwestie związane z argumentami podnoszonymi przez osoby uciekające przed zagrożeniami środowiskowymi na podstawie art. 15 lit. b), decydenci napotykać wiele takich samych trudności, z jakimi borykają się osoby rozpatrujące wnioski oparte na art. 9 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

Art. 15 lit. b) ogranicza się do złego traktowania wnioskodawcy „w kraju pochodzenia”. Podobnie jak w przypadku aktów prześladowania, o których mowa w art. 9 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), akty poważnej krzywdy, o których mowa w art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), muszą być zachowaniem podmiotu trzeciego (zob. sekcja [2.4](#)). W związku z tym, aby dany czyn stanowił tortury lub nieludzkie lub poniżające traktowanie lub karanie zgodnie z art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), ryzyko takiego traktowania powinno opierać się na umyślnym działaniu ¹³³².

Ponadto, jeśli TSUE zdecyduje się oprzeć bezpośrednio na orzecznictwie ETPC dotyczącym art. 3 EKPC, może się okazać, że dla celów art. 15 lit. b) konieczne będzie ustalenie, że szkody wyrządzone środowisku stanowią jedyną lub dominującą przyczynę złego traktowania. W sprawie *Sufi i Elmi* ETPC uznał zatem, że w celu objęcia zakresem art. 3 konieczne było ustalenie, że „trudne warunki humanitarne w Somalii były wyłącznie lub nawet w przeważającej mierze związane z ubóstwem lub brakiem środków państwowych niezbędnych w celu reakcji na naturalnie występujące zjawisko, takie jak susza”. W tej sprawie Trybunał uznał, że „choć susza przyczyniła się do kryzysu humanitarnego, to kryzys ten jest w przeważającej mierze spowodowany bezpośrednimi i pośrednimi działaniami uczestników konfliktu” ¹³³³. Aby zdecydować, czy art. 3 EKPC ma zastosowanie w takich przypadkach, ETPC bierze pod uwagę „zdolność skarżącego do zaspokojenia jego najbardziej podstawowych potrzeb, takich jak potrzeby związane z żywnością, higieną i schronieniem, jego narażenie na złe traktowanie i perspektywę poprawy jego sytuacji w rozsądnych ramach czasowych” ¹³³⁴.

¹³³¹ Biuro UNHCR, [Legal Considerations: Claims for International Protection, Climate Change and Disasters](#), op. cit., przypis [1294](#), pkt 12.

¹³³² TSUE (WJ), 2014, *M'Bodj*, op. cit., przypis [52](#), pkt 41, zawierający wymóg istnienia zamiaru.

¹³³³ ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis [57](#), pkt 282.

¹³³⁴ Tamże, pkt 283.

Jednocześnie wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej oparte na zagrożeniach środowiskowych pociągają za sobą co najmniej jedną mniej trudność zgodnie z przepisami dotyczącymi ochrony uzupełniającej (niż tymi dotyczącymi ochrony uchodźców) zawartymi w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Wynika to z faktu, że nie istnieje wymóg ustalenia powodu prześladowania na podstawie art. 10 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Na orzecznictwo ETPC dotyczące art. 2 odnoszące się do zagrożeń środowiskowych powołano się już w sekcji 3.4.2 powyżej. W odniesieniu do zmiany klimatu i wysiedleń spowodowanych klęskami żywiołowymi powołano się również na decyzję KPC w sprawie Teitiota. Dotyczyło to obowiązku przestrzegania zasady *non-refoulement* wynikającego z art. 6 i 7 ICCPR (dotyczących prawa do życia i zakazu tortur oraz okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania lub karania)¹³³⁵. Komitet zauważył, że państwa są zobowiązane do niewydalania osoby ze swojego terytorium, „jeżeli istnieją zasadne podstawy, aby sądzić, że istnieje rzeczywiste ryzyko nieodwracalnej szkody, takiej jak ta, o której mowa w art. 6 i 7 Paktu”¹³³⁶. Ryzyko musi być „**osobiste, [...] nie może wynikać jedynie z ogólnych warunków** panujących w państwie przyjmującym, z wyjątkiem najbardziej skrajnych przypadków, oraz (...) istnieje wysoki próg w zakresie zapewniania zasadnych podstaw, aby ustalić, że istnieje rzeczywiste ryzyko nieodwracalnej szkody”¹³³⁷.

W tym kontekście wyrok włoskiego Najwyższego Sądu Kasacyjnego z 2020 r. odnosił się do orzeczenia w sprawie Teitiota dotyczącej wnioskodawcy z Nigerii, który uciekł przed obecną sytuacją w zakresie ochrony środowiska w delcie Nigru¹³³⁸. Sąd uznał, że sytuacja braku bezpieczeństwa (sabotaż, uprowadzenia i ataki na funkcjonariuszy policji), która wynikała z poważnej sytuacji w zakresie ochrony środowiska, konfliktów i ubóstwa, nie osiągnęła poziomu masowej przemocy niezbędnego do zakwalifikowania do objęcia ochroną uzupełniającą na podstawie art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)¹³³⁹.

W odniesieniu do art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), nawet jeśli dotyczy on wyłącznie masowej przemocy w sytuacjach konfliktów zbrojnych, nadal może być konieczna ocena tego, czy w grę wchodzi czynniki środowiskowe. Konflikty zbrojne mogą na przykład częściowo wynikać z czynników środowiskowych i zmiany klimatu. Czynniki środowiskowe mogą również odgrywać rolę na przykład w ograniczaniu zdolności państwa lub organizacji, zgodnie z definicją zawartą w art. 7 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) do zapewnienia pomocy i ochrony osobom cywilnym. Taka zdolność państwa lub organizacji może odgrywać rolę w stwierdzeniu istnienia lub braku istnienia zasadnych podstaw, aby sądzić, że istnieje rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy zgodnie z tym akapitem. Ponadto w kontekście tego akapitu TSUE podkreślił znaczenie rozważenia „ryzyka krzywdy o charakterze bardziej ogólnym” (które przeciwstawił „krzywd[zie] określonego rodzaju”, o której mowa w art. 15 lit. a) i b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania

¹³³⁵ KPC, 2019, *Teitiota przeciwko Nowej Zelandii*, op. cit., przypis 1305.

¹³³⁶ Tamże, pkt 9.3.

¹³³⁷ Tamże, pkt 9.3 (wyróżnienie dodane).

¹³³⁸ Najwyższy Sąd Kasacyjny (Włochy), 2020, *Skarżący przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych (Ministero dell'interno)*, nr 23925/19 (streszczenie w języku angielskim), op. cit., przypis 1020.

¹³³⁹ Zob. też sekcja 2.4.4.2 powyżej. Do celów ochrony humanitarnej Sąd uznał, że do naruszenia prawa do godnego życia dochodzi zawsze, gdy sytuacja społeczno-środowiskowa uległa takiej degradacji, że naraża jednostkę na ryzyko całkowitego ograniczenia jej podstawowych praw do życia, wolności i samostanowienia, a w każdym razie poniżej progu ich istotnego i nieuniknionego „podstawowego elementu statusu godności ludzkiej”. Mimo to Sąd skierował sprawę do trybunału, aby ten rozpatrzył ją pod kątem ochrony humanitarnej.

(wersja przekształcona)¹³⁴⁰. Niektóre konflikty zbrojne mogą charakteryzować się ograniczonym dostępem do zasobów spowodowanym czynnikami środowiskowymi, takimi jak susza (co ETPC uznał za kluczową kwestię w wyroku w sprawie *Sufi i Elmi* w kontekście art. 3 EKPC¹³⁴¹). Czynniki te same w sobie nie są jednak wystarczające do spełnienia wymogów art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) (zob. sekcja 2.4.4 powyżej). Art. 15 lit. c) dotyczy przede wszystkim masowej przemocy i tego, czy w szczególnych okolicznościach danej sprawy przekracza ona próg poważnej krzywdy.

3.5. Sytuacje związane z COVID-19

3.5.1. Wprowadzenie

Z uwagi na to, że orzecznictwo lub utrwalona wiedza na temat sytuacji związanych z COVID-19 są jak dotąd bardzo ograniczone, podejście przyjęte w niniejszej sekcji ma przede wszystkim charakter ilustracyjny, a stosowanie podtytułów jest ograniczone. Biorąc pod uwagę bezprecedensowy globalny zasięg pandemii COVID-19 od 2020 r., COVID-19 prawdopodobnie pojawi się w jakimś kształcie lub formie jako czynnik w znacznej liczbie wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej w nadchodzącym czasie. Obecny Sekretarz Generalny ONZ, António Guterres, napisał w lutym 2021 r.:

Dochodziło do globalnych represji wobec działaczy opozycji i obrońców praw człowieka, nasiliły się ataki na dziennikarzy i działania mające na celu ograniczenie wolności słowa, cenzurowanie mediów, wdrożenie inwazyjnych aplikacji służących do śledzenia i wprowadzenie ekstremalnych środków nadzoru, z których wiele prawdopodobnie przetrwa znacznie dłużej niż wirus¹³⁴².

W swoim artykule zawarł on również ocenę Banku Światowego, zgodnie z którą po latach postępów w zakresie likwidacji ubóstwa, w 2020 r. pandemia przyczyniła się do zwiększenia liczby osób żyjących poniżej granicy ubóstwa do 124 mln, którą to granicę określa się na poziomie dziennych wydatków na życie nieprzekraczającym 1,90 USD (1,36 GBP)¹³⁴³. Jeśli chodzi o edukację, Sekretarz Generalny ONZ zauważył, że według ONZ skutki dla edukacji były „katastrofalne”, a zamknięcie szkół dotyczyło około 1,6 mld dzieci. Stwierdził on, że „w szczególności dziewczęta” „mają mniejsze szanse, by ukończyć z powodzeniem naukę, przez co będą narażone na wczesne małżeństwo, ciężę małoletnich i przemoc domową”.

¹³⁴⁰ TSUE (WJ), 2009, *Elgafaji*, op. cit., przypis 52, pkt 33.

¹³⁴¹ ETPC, 2011, *Sufi i Elmi*, op. cit., przypis 57, pkt 132 i 170. W tej sprawie „choć susza przyczyniła się do kryzysu humanitarnego, to kryzys ten jest w przeważającej mierze spowodowany bezpośrednimi i pośrednimi działaniami uczestników konfliktu” (pkt 282). Zob. również Sąd w Bari (Tribunale di Bari) (Włochy), wyrok z dnia 19 marca 2021 r., nr 778/20 ([streszczenie w języku angielskim](#)), dotyczący skarżącego z Burkina Faso, któremu przyznano ochronę uzupełniającą na podstawie IKP wskazujących na rosnące poczucie braku bezpieczeństwa wynikające nie tylko z konfliktu zbrojnego, lecz również z pogarszającej się sytuacji w zakresie zmiany klimatu i innych klęsk żywiołowych.

¹³⁴² Kelly, A. i Pattison, P., „[»A pandemic of abuses«: human rights under attack during Covid, says UN head](#)”, *The Guardian*, 22 lutego 2021 r. (dalej jako: Kellu i Pattison, „[A pandemic of abuses](#)”). Zob. też Bonavero Institute of Human Rights, [A preliminary human rights assessment of legislative and regulatory responses to the COVID-19 pandemic across 11 jurisdictions](#), Bonavero Report, nr 3/2020, 6 maja 2020 r.; Human Rights Watch, [Human Rights Dimensions of Covid-19 Response](#), 19 marca 2020 r.; Aleinikoff, T. A., Beyani, C., Byrne, I., Crépeau, F., Csete, J., Goodwin-Gill, G. S. i in., „[Human mobility and human rights in the Covid-19 pandemic: principles of protection for migrants, refugees and other displaced persons](#)”, *International Journal of Refugee Law*, t. 32, nr 3, 2020, s. 549–558; van Waas, L. i Spearman, O., „The life or death cost of being stateless in a global pandemic”, *International Journal of Refugee Law*, t. 32, nr 3, 2020, s. 498–501; oraz Alio, M., Alrihawi, S., Milner, J., Noor, A., Wazefadost, N. i Zigashane, P., „By refugees, for refugees: refugee leadership during COVID-19, and beyond”, *International Journal of Refugee Law*, t. 32, nr 2, 2020, s. 370–373.

¹³⁴³ Kelly i Pattison, „[A pandemic of abuses](#)”, op. cit., przypis 1347.

W październiku 2021 r. Komitet Wykonawczy UNHCR opublikował wniosek zawierający bardzo podobne spostrzeżenia ¹³⁴⁴.

Jednocześnie sama pandemia COVID-19 nie wpływa na potrzeby w zakresie ochrony międzynarodowej, ale staje się istotnym czynnikiem, gdy stanowi część kontekstu, w którym dochodzi do aktów prześladowania lub poważnej krzywdy. Ponadto może ona stanowić co najwyżej istotny czynnik (a prawie nigdy czynnik decydujący) w ocenie ryzyka wystąpienia takich aktów.

Biorąc pod uwagę fakt, że istniejące orzecznictwo dotyczące pandemii jest ograniczone, uznaje się, że kwestii tej należy poświęcić więcej uwagi niż zwykle w przypadku rozważania możliwych scenariuszy. Chociaż uważa się, że najbardziej przydatne jest ograniczenie się tutaj do kwestii COVID-19, najważniejsze poruszone tutaj kwestie mogą mieć zastosowanie, w mniejszym lub większym stopniu, do każdej pandemii.

Wymóg rozważenia indywidualnej sytuacji i **osobistych uwarunkowań** wnioskodawcy będzie musiał uwzględniać np. szczególne podatności na zagrożenia, które mogą oznaczać, że wnioskodawca jest bardziej narażony na takie zagrożenia. Na przykład potencjalny powrót wnioskodawcy cierpiącego na schorzenia podstawowe lub w zaawansowanym wieku ¹³⁴⁵ może być bardziej problematyczny, biorąc pod uwagę sytuację związaną z COVID-19 w jego kraju pochodzenia, niż w przypadku młodej, sprawnej osoby.

W świetle nałożonego w art. 4 ust. 3 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) obowiązku uwzględnienia **ogólnych uwarunkowań** pomocne dla sądów i trybunałów będzie w szczególności przyjrzenie się odpowiednim aktualnym IKP, które identyfikują okoliczności mogące mieć wpływ na ryzyko po powrocie, w szczególności te dotyczące zdrowia. Czynniki związane z COVID-19 mogą powodować liczne trudności. Mogą też potęgować istniejące trudności. Jak poinformowała ONZ w marcu 2020 r., wiele państw dotkniętych COVID-19 „już wcześniej borykało się z kryzysem humanitarnym z powodu konfliktów, klęsk żywiołowych i zmiany klimatu” ¹³⁴⁶.

Przykłady takich trudności związanych z COVID-19 w kontekście ogólnych uwarunkowań, dotyczące warunków w kraju pochodzenia, które mogą obejmować jedną lub kilka z poniższych okoliczności, przedstawiono na rys. 10.

¹³⁴⁴ Komitet Wykonawczy UNHCR, [Wniosek w sprawie ochrony międzynarodowej i trwałych rozwiązań w kontekście stanu zagrożenia zdrowia publicznego](#), październik 2021 r.

¹³⁴⁵ ONZ, [Policy Brief: The impact of Covid-19 on older persons](#) [Dokument orientacyjny: wpływ COVID-19 na osoby starsze], maj 2020 r.

¹³⁴⁶ ONZ, [COVID-19 Global Humanitarian Response Plan](#) [Globalny plan reagowania humanitarnego na COVID-19], 25 marca 2020 r. Zob. też UN, [Global Humanitarian Response Plan – COVID-19: UN Coordinated Appeal \[Globalny plan reagowania humanitarnego – COVID-19: skoordynowany apel ONZ\], kwiecień–grudzień 2020 r.](#), w którym na s. 13 stwierdza się, że wiele państw objętych apelem „już teraz boryka się z wieloma kryzysami, przyjmując uchodźców, migrantów i osoby przesiedlone wewnątrz, stojąc w obliczu braku bezpieczeństwa żywnościowego i będąc narażonymi na wstrząsy klimatyczne, społeczno-gospodarcze i polityczne”.

Rysunek 10: Ogólne uwarunkowania mające znaczenie dla rozpatrywania wniosków, w których COVID-19 stanowi istotną kwestię

kryzysy humanitarne spowodowane konfliktem zbrojnym lub powszechną przemocą	załamany lub przeciążony system opieki zdrowotnej	brak dostępu do żywności, leków, wody pitnej, urządzeń sanitarnych	konieczność mieszkania w zatłoczonym miejscu
zakłócenie gospodarki nieformalnej	zamknięcie gospodarki	spadek gospodarczy	traktowanie niektórych społeczności jako kozła ofiarnego ze względu na rozprzestrzenianie wirusa
stosowanie przez podmioty państwowe środków nadzwyczajnych, które mogą obejmować zakaz organizowania protestów i zgromadzeń publicznych	arbitralne zatrzymanie w bardzo trudnych warunkach	nieproporcjonalna kwarantanna określonych grup ludności	represje wobec przeciwników politycznych z wykorzystaniem naruszeń ograniczeń związanych z COVID-19 jako pretekstu
cenzura w internecie	nadzór inwazyjny	zatrzymanie sygnalistów informujących o COVID-19	zamknięcia szkół
ograniczona swoboda przemieszczania się (co może ograniczyć możliwość przemieszczania się wewnątrz kraju w celu uniknięcia prześladowania lub doznania poważnej krzywdy)	niemożność uzyskania dokumentów dotyczących ewidencji ludności niezbędnych do uzyskania dostępu do niektórych praw i świadczeń	wzrost liczby przypadków kobietobójstwa	wzrost przemocy domowej
podejmowanie działań wobec pracowników migrujących w wyniku dyskryminacji rasowej	kradzież wynagrodzeń	odmowa udzielenia pomocy w sytuacjach nadzwyczajnych lub zapewnienia pakietów wsparcia gospodarczego bezpaństwowcom	celowe narażanie zatrzymanych przeciwników politycznych na przebywanie w miejscach zatrzymania dotkniętych pandemią COVID-19

W zależności od konkretnych okoliczności danej sprawy takie czynniki mogą zwiększać ogólny poziom ryzyka, że wnioskodawcy grozi prześladowanie lub doznanie poważnej krzywdy.

3.5.2. Ochrona uchodźców

Zakładając, że doszło do działań człowieka, **akty prześladowania** lub poważnej krzywdy związane z COVID-19 mogą przybierać różne formy, co jasno wynika z powyższego podsumowania uwarunkowań osobistych i ogólnych. Czynniki związane z COVID-19 mogą również potęgować istniejące formy krzywdy. Podając jako przykład akty prześladowania wymierzone w osoby określonej płci, Sekretarz Generalny ONZ stwierdził, że „[k]rzyżys ma twarz kobiety [...]. Gwałtownie wzrosła przemoc wobec kobiet i dziewcząt we wszystkich formach – od nadużyć w internecie po przemoc domową, handel ludźmi, wykorzystywanie seksualne i wydawanie za mąż dzieci”¹³⁴⁷.

Środki wprowadzone przez rząd, takie jak te odnotowane przez Sekretarza Generalnego ONZ Guterresa w sekcji 3.5.1 powyżej, mogą prowadzić do naruszeń podstawowych praw człowieka, które wchodzą w zakres art. 9 ust. 1 lit. a) lub b). Takie środki mogą na przykład obejmować represje wobec działaczy opozycji i obrońców praw człowieka, nasilone ataki na dziennikarzy i działania mające na celu ograniczenie wolności słowa, cenzurowanie mediów oraz stosowanie inwazyjnych aplikacji służących do śledzenia jako środków nadzoru porządku publicznego. Takie działania mogą wiązać się z naruszeniem praw człowieka, takich jak prawo do wolności wypowiedzi¹³⁴⁸, prawo do ochrony zdrowia¹³⁴⁹ oraz prawo do odpowiedniego standardu życia¹³⁵⁰. Mogą one (nawet jeśli nie zostaną uznane za wchodzące w zakres art. 9 ust. 1 lit. a)), rozpatrywane łącznie, przekroczyć próg wystarczająco poważnego charakteru naruszenia, aby stanowić akt prześladowania zgodnie z art. 9 ust. 1 lit. b).

Aby dana sprawa była objęta zakresem art. 9 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), nie wystarczy stwierdzić, że jej okoliczności dotyczą jednego lub większej liczby praw człowieka. Należy również ustalić, że doszło lub mogłoby dojść do ich naruszenia. Ingerencja w prawo człowieka będzie stanowiła naruszenie tylko wtedy, gdy nie będzie stanowiła takiego ograniczenia tego prawa, które jest dozwolone zgodnie z art. 52 ust. 1 Karty UE¹³⁵¹. Art. 52 ust. 1 stanowi, że wszelkie ograniczenia w korzystaniu z praw i wolności uznanych w niniejszej karcie muszą być „przewidziane ustawą i szanować istotę tych praw i wolności”, a także z zastrzeżeniem „zasady proporcjonalności, ograniczenia mogą być wprowadzone wyłącznie wtedy, gdy są konieczne i rzeczywiście odpowiadają celom interesu ogólnego uznawanym przez Unię lub potrzebom ochrony praw i wolności innych osób”.

Prawa wynikające z EKPC mogą mieć znaczenie dla interpretacji praw podstawowych określonych w Karcie UE, jeżeli prawa wynikające z karty odpowiadają prawom

¹³⁴⁷ Kelly i Pattison, „[A pandemic of abuses](#)”, op. cit., przypis 1347.

¹³⁴⁸ Zob. na przykład art. 11 Karty UE oraz art. 10 EKPC.

¹³⁴⁹ Art. 12 ust. 1 ICESCR: „Państwa Strony niniejszego Paktu uznają prawo każdego do korzystania z najwyższego osiągalnego poziomu ochrony zdrowia fizycznego i psychicznego”. Zob. też UNHCR, opinie z dnia 24 lipca 2018 r., [Nell Toussaint przeciwko Kanadzie](#), nr 2348/2014, CCPR/C/123/D/2348/2014, pkt 11. Zgodnie z art. 12 ust. 2 lit. c) ICESCR rządy są zobowiązane do podjęcia skutecznych kroków w celu „zapobiegania chorobom epidemicznym, endemicznym, zawodowym i innym oraz ich leczenia i zwalczania”. Zob. również Komitet ICESCR, [General Comment No 14 \(2000\) – The right to the highest attainable standard of health \(article 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights\)](#) [Uwaga ogólna nr 14 (2000) – Prawo do najwyższego osiągalnego poziomu ochrony zdrowia (art. 12 Międzynarodowego paktu praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych)], 11 sierpnia 2000 r., E/C.12/2000/4, pkt 16 (który odnosi się w szczególności do epidemii itp.) oraz pkt 28–45 (które odnoszą się do obowiązków państw w kontekście prawa do ochrony zdrowia).

¹³⁵⁰ ZO ONZ, [Powszechna deklaracja praw człowieka](#), 10 grudnia 1948 r., art. 25 ust. 1; oraz art. 11 ICESCR.

¹³⁵¹ Zob. analiza sądowa, sekcja 1.4.2.2 poświęcona poważnemu naruszeniu.

zagwarantowanym w którymkolwiek z artykułów EKPC¹³⁵². Jak przypomniał TSUE w sprawie MP, „zgodnie z art. 52 ust. 3 karty gdy prawa gwarantowane w jej art. 4 odpowiadają prawom zagwarantowanym w art. 3 EKPC, znaczenie i zakres tych praw są takie same jak praw przyznanych w rzeczonym art. 3 EKPC”¹³⁵³. TSUE podkreślił również, że prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego przewidziane w art. 6 Karty UE odpowiada art. 5 EKPC oraz że ograniczenia, jakie mogą zostać wprowadzone w sposób uzasadniony w odniesieniu do korzystania z praw ustanowionych przez pierwsze z wyżej wymienionych postanowień, nie mogą być bardziej restrykcyjne niż ograniczenia, które dopuszcza EKPC w drugim ze wspomnianych postanowień¹³⁵⁴.

Należy zauważyć, że art. 5 ust. 1 lit. e) EKPC zezwala na „zgodne z prawem pozbawieni[e] wolności osoby w celu zapobieżenia szerzeniu przez nią choroby zakaźnej” pod warunkiem, że odbywa się to „w trybie ustalonym przez prawo”¹³⁵⁵. Jednak zdaniem ETPC „zgodność z prawem” zatrzymania osoby „w celu zapobiegania szerzeniu się chorób zakaźnych” zależy od ustalenia, że 1) szerzenie się choroby zakaźnej jest niebezpieczne dla zdrowia lub bezpieczeństwa publicznego; oraz 2) zatrzymanie osoby zakażonej jest ostatecznością w celu zapobieżenia szerzeniu się choroby, ponieważ mniej surowe środki zostały rozważone i uznane za niewystarczające do zabezpieczenia interesu publicznego. Jeżeli te kryteria nie są spełnione, nie ma podstawy prawnej do pozbawienia wolności¹³⁵⁶. Ponadto ETPC uznał, że władze więzienne mają pozytywny w skutkach obowiązek podjęcia skutecznych środków w celu zapobiegania przenoszeniu chorób zakaźnych¹³⁵⁷.

TSUE nie wypowiedział się jeszcze w kwestii wykładni, jaką należy zastosować do celów art. 9 ust. 1 lit. a) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), gdy kraj pochodzenia ogłosił stan niebezpieczeństwa publicznego. Należy jednak podkreślić, że art. 15 ust. 1 EKPC wymaga, aby odstępstwa obejmujące ograniczenia praw ze względu na zdrowie publiczne lub sytuację nadzwyczajną w kraju były zgodne z prawem, konieczne i proporcjonalne. Oznacza to, że ograniczenia takie jak obowiązkowa kwarantanna lub izolacja pacjentów objawowych muszą być przeprowadzone co najmniej zgodnie z prawem. Wszelkie tego rodzaju środki nadzwyczajne muszą „ściśle [odpowiadać] wymogom sytuacji, pod warunkiem, że środki te

¹³⁵² Art. 52 ust. 3 Karty UE oraz TSUE (WI), 2009 r., *Elgafaji*, op. cit., przypis 52, pkt 28.

¹³⁵³ TSUE (WI), 2018, *MP*, op. cit., przypis 34, pkt 37. Art. 4 Karty UE: „Nikt nie może być poddany torturom ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu”. Jest to takie samo sformułowanie, jak to zawarte w art. 3 EKPC, cytowanym w przypisie 54 powyżej.

¹³⁵⁴ TSUE (WI), wyrok z dnia 15 lutego 2016 r., *JN przeciwko Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, pkt 47. TSUE zauważył ponadto, że celem art. 52 ust. 3 Karty UE „jest zapewnienie niezbędnej spójności między kartą a EKPC, co jednak nie może mieć »negatywnego wpływu na autonomię prawa Unii i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej«”.

¹³⁵⁵ Niezależnie od tego, czy art. 5 EKPC i art. 6 Karty UE można uznać za prawo podstawowe, ostateczne kryterium określone w art. 9 dotyczy wystarczająco poważnego charakteru naruszenia.

¹³⁵⁶ ETPC, wyrok z dnia 25 stycznia 2005 r., *Enhorn przeciwko Szwecji*, nr 56529/00, CE:ECHR:2005:0125JUD005652900, pkt 44.

¹³⁵⁷ ETPC, wyrok z dnia 5 stycznia 2016 r., *Cătălin Eugen Micu przeciwko Rumunii*, nr 55104/13, CE:ECHR:2016:0105JUD005510413, pkt 56 – nawiązanie do ETPC, *Jeladze przeciwko Gruzji*, wyrok z dnia 18 grudnia 2012 r., nr 18711/08, CE:ECHR:2012:1218JUD00187108, pkt 44, w którym stwierdzono, że „trzyletnie opóźnienie w poddaniu skarżącego badaniu na obecność wirusowego zapalenia wątroby typu C stanowiło zaniedbanie ze strony państwa w odniesieniu do spoczywających na nim ogólnych obowiązków podjęcia skutecznych środków w celu zapobieżenia przenoszeniu wirusowego zapalenia wątroby typu C lub innych chorób zakaźnych w więzieniu”. Zob. też ETPC, 2021, *Feilazoo przeciwko Malcie*, op. cit., przypis 954, pkt 92–93. W sprawie toczącej się przed ETPC, *Hafeez przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, zgłoszonej 24 marca 2020 r., Trybunał ma rozważyć, czy w przypadku ekstradycji do Stanów Zjednoczonych skarżącemu groziłaby kara dożywotniego pozbawienia wolności bez możliwości warunkowego zwolnienia, co stanowi naruszenie art. 3 EKPC, oraz, biorąc pod uwagę trwającą pandemię COVID-19, czy istniałoby rzeczywiste ryzyko naruszenia art. 3 EKPC ze względu na warunki zatrzymania, w jakich przebywałby po przyjeździe.

nie są sprzeczne z innymi zobowiązaniami wynikającymi z prawa międzynarodowego” (art. 15 ust. 1 EKPC). Oprócz tego muszą one być właściwe do osiągnięcia uzasadnionego celu, oparte na dowodach naukowych, proporcjonalne do osiągnięcia celu, nie mogą być arbitralne ani dyskryminujące w stosowaniu, muszą mieć ograniczony czas trwania oraz szanować godność ludzką i podlegać przeglądowi¹³⁵⁸. Zob. sekcja 1.4 powyżej.

Tak samo jak w przypadkach związanych z zagrożeniami środowiskowymi, również w przypadkach związanych z pandemią może pojawić się istotna kwestia tego, czy można stwierdzić obecność **podmiotu dopuszczającego się prześladowania lub wyrządzającego poważną krzywdę** w rozumieniu art. 6 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Jak zauważył TSUE w sprawie *M'Bodj*, aby stwierdzić obecność podmiotu wyrządzającego poważną krzywdę, należy wykazać, że „taką krzywdą musi być zachowanie podmiotu trzeciego i że nie może ona zatem wynikać po prostu z ogólnych niedostatków systemu opieki zdrowotnej państwa pochodzenia”¹³⁵⁹.

Na tej podstawie belgijski Sąd ds. Cudzoziemców odrzucił na przykład wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej ze względu na wybuch epidemii wirusa Ebola w Gwinei i Liberii¹³⁶⁰. Niektórzy porównują pandemię COVID-19 z klęską żywiołową niezwiązaną z działaniem podmiotów opisanym w art. 6 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)¹³⁶¹. Jak jednak wynika z przykładów podanych na rys. 10 powyżej, podmioty państwowe lub niepaństwowe mogą wykorzystywać pandemię jako pretekst do atakowania przeciwników politycznych. Podmioty państwowe mogą celowo narażać przeciwników politycznych na wysoce zakaźne warunki, na przykład w niektórych więzieniach, w tym w ośrodkach detencyjnych przeznaczonych do odbywania kwarantanny z powodu COVID-19¹³⁶². Mogą one również celowo wstrzymywać dostawy szczepionek lub leków niezbędnych do leczenia pacjentów chorych na COVID-19, pochodzących z określonych społeczności lub grup etnicznych.

Podmioty niepaństwowe mogą stanowić podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę, w przypadku gdy państwo nie chce lub nie może ochronić osób przed aktami, takimi jak nielegalna kradzież szczepionek przeznaczonych do dystrybucji na rzecz ludności szczególnie narażonej na hospitalizację z powodu COVID -19.

Ocena **uzasadnionej obawy** będzie wymagała uwzględnienia aktualnej sytuacji *ex nunc*. Perspektywiczna ocena ryzyka nie musi jednak opierać się na niepożądanym spekulacji. W sprawie dotyczącej Palestyńczyka bezpaństwowca z Gazy belgijski Sąd ds. Cudzoziemców uchylił decyzję i przyznał status uchodźcy, utrzymując, że pomoc Agencji Narodów

¹³⁵⁸ Zob. Komisja Praw Człowieka ONZ, *The Siracusa Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights*, 28 września 1984 r., E/CN.4/1985/4, załącznik; ETPC, *Guide on Article 15 ECHR: Derogation in Time of Emergency*, op. cit., przypis 205; Komitet Praw Człowieka ONZ, *Komentarz ogólny nr 29. Stany zagrożenia (art. 4)*, CCPR/C/21/Rev.1/Add.11, 31 sierpnia 2001 r.; lub OHCHR, *Emergency Measures and Covid-19: Guidance [Środki nadzwyczajne i Covid-19: Guidance]*, 27 kwietnia 2020 r.

¹³⁵⁹ TSUE (WJ), 2014, *M'Bodj*, op. cit., przypis 52, pkt 35.

¹³⁶⁰ RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 14 kwietnia 2015 r., nr 143.271; oraz RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 19 marca 2015 r., nr 141.258.

¹³⁶¹ Więcej informacji na ten temat – zob. na przykład Ritchie, L. i Duane, G., „*Considering COVID-19 through the Lens of Hazard and Disaster Research*”, *Social Sciences*, t. 10, nr 7, 2021, s. 248.

¹³⁶² Chociaż nie jest to sprawa dotycząca azylu, zob. ETPC, 2021, *Feilazoo przeciwko Malcie*, op. cit., przypis 954, w którym to wyroku uznano zatrzymanie wnioskodawcy za niezgodne z prawem na podstawie art. 5 ust. 1 EKPC, przy czym jednym z czynników było jego niepotrzebne umieszczenie w części ośrodka detencyjnego, która była przeznaczona do odbywania kwarantanny z powodu COVID-19, co narażoło wnioskodawcę na ryzyko dla zdrowia.

Zjednoczonych do spraw Pomocy Uchodźcom Palestyńskim na Bliskim Wschodzie udzielana w Gazie przestała być skuteczna oraz że pandemia COVID-19 spowodowała dodatkowe trudności. Organ decyzyjny stwierdził, że konferencja międzynarodowa miała się odbyć w kwietniu, że Stany Zjednoczone wznowią udzielanie wsparcia finansowego oraz że zakończenie pandemii przyczyni się do poprawy sytuacji w przyszłości. Sąd stwierdził jednak, że wydarzenia te nie miały wpływu na ocenę tej sprawy, którą należało przeprowadzić w oparciu o aktualną i bieżącą sytuację panującą na określonym terytorium, a nie o przyszłe mało prawdopodobne zdarzenia ¹³⁶³.

Belgijski Sąd ds. Cudzoziemców zajmował się również sprawą obywatela Afganistanu, który w swoim drugim wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej twierdził, że po powrocie do swojego kraju pochodzenie rzeczywiście może zarazić się COVID -19 ¹³⁶⁴. Sąd uznał to ryzyko za czysto hipotetyczne, ponieważ informacje przedstawione przez wnioskodawcę nie zawierały żadnych istotnych uwarunkowań osobistych i ponadto nie wynikało z nich, w jaki sposób wnioskodawca mógłby być indywidualnie narażony na poważną krzywdę w wyniku pandemii.

W odniesieniu do **powodów prześladowania** (art. 10 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)) pandemia może być czynnikiem determinującym działania podejmowane przez podmioty państwowe lub niepaństwowe w celu dyskryminowania osób ze względu na rasę, religię, obywatelstwo, przynależność do określonej grupy społecznej lub przekonania polityczne. Wpływ pandemii w kraju pochodzenia może pogłębić istniejące dysproporcje spowodowane rasizmem, stygmatyzacją, ksenofobią, poszukiwaniem kozłów ofiarnych, marginalizacją itp., zwłaszcza w sytuacjach, w których określone grupy mogą być uważane za ponoszące główną odpowiedzialność za rozprzestrzenianie wirusa lub w ogóle sprowadzenie go. Jeśli chodzi o przynależność do szczególnej grupy społecznej, może zdarzyć się, że grupę osób, która jest na przykład uważana za źródło wirusa, uznaje się za szczególną grupę społeczną.

W odniesieniu do **ochrony wewnętrznej** (art. 8 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)) pandemia COVID-19 może być ważnym czynnikiem oceny tego, czy wnioskodawca może bezpiecznie i legalnie pojechać do innej części kraju i czy można mieć uzasadnione oczekiwania, że może się on tam osiedlić, czy nie, w celu uzyskania ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą, której może doznać w swoim regionie pochodzenia. W związku z pandemią wiele państw nałożyło ograniczenia na swobodę przemieszczania się i w wyniku pandemii w alternatywnych częściach terytorium kraju może istnieć większa niechęć do udzielenia schronienia osobie uciekającej przed krzywdą w jej regionie pochodzenia ¹³⁶⁵. Tego rodzaju kryzysy często mogą przyczynić się do dalszego ograniczenia zdolności kobiet i dziewcząt do uniknięcia aktów przemocy, takich jak przemoc domowa lub handel ludźmi. Mogą one spowodować, że ofiary znajdą się w środowisku pozbawionym odpowiedniego dostępu do usług, takich jak zapewnienie bezpiecznego schronienia z dala od oprawców.

¹³⁶³ RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 25 lutego 2021 r., nr 249.930 (streszczenie w języku angielskim).

¹³⁶⁴ RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 15 lipca 2020 r., nr 238.596 (streszczenie w języku angielskim).

¹³⁶⁵ Sąd okręgowy dla okręgu Suczawy (Rumunia), wyrok z dnia 14 października 2020 r., nr 39/2020 (streszczenie w języku angielskim). Sąd zauważył, że w związku z wybuchem pandemii COVID-19 rząd Iraku nakazał zamknięcie niektórych prowincji, w tym prowincji, w której znajdowało się miasto rodzinne stron wnoszących odwołanie, co spowodowało utrudnienia w podróżowaniu z międzynarodowych portów lotniczych w Irbilu i As-Sulajmanijja.

Oczywisty scenariusz, w którym czynniki związane z COVID-19 mogą mieć wpływ na wniosek ze względu na – w całości lub częściowo – **potrzeby ochrony międzynarodowej wynikające *sur place*** (art. 5 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)), dotyczy wnioskodawców, na których kraj pochodzenia COVID-19 nie wywarł szczególnego wpływu w momencie, gdy opuszczali oni kraj, lecz których kraj pochodzenia teraz został boleśnie dotknięty COVID-19.

3.5.3. Ochrona uzupełniająca

W przypadku gdy osoba ubiegająca się o udzielenie ochrony międzynarodowej, która zwróciła uwagę między innymi na kwestie związane z COVID-19, nie jest w stanie ustalić, czy ma uzasadnioną obawę przed prześladowaniem z powodu, o którym mowa w art. 10 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), w dalszym ciągu należy rozważyć, czy osoba ta kwalifikuje się do objęcia ochroną uzupełniającą.

Przypadki medyczne, w których wnioskodawcy kwalifikują się do objęcia ochroną uzupełniającą, zostały szczegółowo omówione w sekcji [2.4.3.5.3](#). Poważną krzywdą, o której mowa w art. 15 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), „musi być zachowanie podmiotu trzeciego i [...] nie może ona zatem wynikać po prostu z ogólnych niedostatków systemu opieki zdrowotnej państwa pochodzenia”. W motywie 35 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) uściślono, że „ryzyko, na które ludność państwa lub jej część jest generalnie wystawiona, normalnie nie stanowi samo w sobie indywidualnego zagrożenia, kwalifikującego się jako poważna krzywda”. Ponadto, jak orzekł TSUE w sprawie *M'Bodj*, art. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona):

stoi zaś na przeszkodzie temu, by państwo członkowskie wprowadziło lub utrzymało przepisy przyznające status osoby kwalifikującej się do ochrony uzupełniającej przewidziany w tej dyrektywie obywatelowi państwa trzeciego cierpiącemu na poważną chorobę ze względu na ryzyko pogorszenia jego stanu zdrowia wynikające z braku odpowiedniego leczenia w państwie pochodzenia, skoro takie przepisy nie są zgodne z tą dyrektywą ¹³⁶⁶.

Twierdzenie przez osobę ubiegającą się o udzielenie ochrony międzynarodowej, że jej stan zdrowia pogorszył się lub że istnieje ryzyko pogorszenia jej stanu zdrowia w wyniku braku odpowiedniego leczenia w jej państwie pochodzenia, będzie niewystarczające do zagwarantowania przyznania jej ochrony uzupełniającej, chyba że chodzi o poważną chorobę oraz „jeżeli nie chodzi o celowe pozbawienie tego obywatela państwa trzeciego opieki” ¹³⁶⁷.

Zgodnie z wytycznymi TSUE czeskie sądy regionalne, odnosząc się do sprawy *M'Bodj*, uznały, że ochrona międzynarodowa nie jest instrumentem prawnym zapewniającym pełną skuteczność art. 3 EKPC, o ile ryzyko nieludzkiego lub poniżającego traktowania w wyniku niewystarczającej opieki zdrowotnej w kraju pochodzenia wynika z systematycznego odmawiania wnioskodawcy takiego leczenia ¹³⁶⁸.

¹³⁶⁶ TSUE (WJ), 2014, *M'Bodj*, op. cit., przypis [52](#), pkt 35–36 i 42–43.

¹³⁶⁷ Tamże, pkt 36.

¹³⁶⁸ Sąd okręgowy w Pradze (Krajský soud v Praze) (Czechy), wyrok z dnia 13 marca 2020 r., nr 53, Az 2/2019; Sąd okręgowy w Pradze (Krajský soud v Praze) (Czechy), wyrok z dnia 26 października 2020 r., nr 53, Az 13/2019; oraz sąd obwodowy dla miasta stołecznego Praga (Městský soud v Praze) (Czechy), wyrok z dnia 6 kwietnia 2020 r., nr 2, Az 20/2018. Stwierdzono tak w odniesieniu do wniosków, w których wnioskodawcy twierdzili, że w wyniku pandemii COVID-19 doświadczą nieludzkiego lub poniżającego traktowania w swoich krajach pochodzenia.

Czynniki związane z COVID-19 mogą być również istotne w odniesieniu do zestawów okoliczności innych niż zdrowie. Na przykład w Rumunii sąd okręgowy dla okręgu Suczawy orzekł, że rodzinie z małoletnimi dziećmi z Iraku należy udzielić ochrony uzupełniającej. Sąd stwierdził, że nie można uznać obawy wnioskodawców za prześladowanie, lecz uznał, że w kurdyjskiej części Iraku istniała sytuacja ogólnego zagrożenia. Jednym z czynników uważanych za istotne w kontekście tego orzeczenia sądu zgodnie z art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) była pandemia. Sąd powołał się na Biuro UNHCR, które wezwało państwa do powstrzymania się przed przymusowym zawracaniem osób do ich regionów pochodzenia w Iraku, jeżeli regiony te były wcześniej kontrolowane przez Państwo Islamskie (ISIS) lub w przypadku nieprzerwanej obecności ISIS w kontekście zakrojonych na szeroką skalę zniszczeń i uszkodzeń domów, podstawowej infrastruktury i gruntów rolnych; ograniczonego dostępu do źródeł utrzymania i podstawowych usług; zanieczyszczenia domów i gruntów wybuchowymi pozostałościami wojennymi; trwających napięć społecznych, w tym działań odwetowych wobec cywili podejrzanych o wspieranie ISIS, oraz miejscowego braku bezpieczeństwa. Odniósł się on również do rady Biura UNHCR, aby nie zawracać przymusowo osób do innych części Iraku, jeżeli istnieje tam ryzyko, że nie będą one w stanie uzyskać dostępu do tych regionów lub zamieszkać w tych regionach, lub jeżeli znalazłyby się one w sytuacji, w której jedyną możliwością byłby powrót do ich regionu pochodzenia ¹³⁶⁹. Sąd zauważył, że w związku z wybuchem pandemii COVID-19 rząd Iraku nakazał zamknięcie niektórych prowincji, w tym prowincji, w której znajdowało się miasto rodzinne stron wnoszących odwołanie, co spowodowało utrudnienia w podróżowaniu z międzynarodowych portów lotniczych w Irbilu i As-Sulajmanijja. Oprócz stanu ogólnego braku bezpieczeństwa oraz poziomu przymusowych przesiedleń uwzględniono również osobiste uwarunkowania wnioskodawców. Dotyczyły one faktu, że wnioskodawcy byli całą rodziną, szczególnej sytuacji dzieci, tego, że wnioskodawcy byli osobami wymagającymi szczególnego traktowania, informacji na temat skutków pandemii COVID-19 oraz powiązanych z nią zagrożeń ¹³⁷⁰.

W sierpniu 2021 r. austriacki Federalny Sąd Administracyjny postanowił udzielić ochrony uzupełniającej afgańskiemu wnioskodawcy w świetle pogarszającej się sytuacji związanej z bezpieczeństwem w Afganistanie oraz niestabilnych i złych warunków życia w połączeniu z sytuacją związaną z pandemią COVID-19 w kraju oraz powiązaniem ryzykiem dla zdrowia i ograniczonym dostępem do opieki medycznej ¹³⁷¹.

Jak wspomniano wcześniej, ci, którzy będą chcieli powoływać się na okoliczności zdrowotne, nie będą w stanie ustalić kwalifikowalności do ochrony uzupełniającej na mocy dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), chyba że będą w stanie wykazać „celowe pozbawienie [ich] opieki” przez podmioty wyrażające poważną krzywdę ¹³⁷². W wyjątkowych przypadkach mogą oni nadal być chronieni przed usunięciem, wydaleniem lub wydaniem w drodze ekstradycji (poza zakresem ochrony międzynarodowej), jeżeli istnieją poważne

¹³⁶⁹ Sąd okręgowy dla okręgu Suczawy (Rumunia), wyrok z dnia 14 października 2020 r., nr 39/2020 ([streszczenie w języku angielskim](#)).

¹³⁷⁰ Tamże.

¹³⁷¹ Federalny Sąd Administracyjny (Austria), wyrok z dnia 18 sierpnia 2021 r., nr [W228 2241306-1](#), AT:BVWG:2021:W228.2241306.1.00 ([streszczenie w języku angielskim](#)). Zob. też CNDA, Grande Formation (Francja), 2021, M. S., nr 20029676, op. cit., przypis [737](#), w której to sprawie pogarszająca się sytuacja związana z COVID-19 była jednym z czynników, które doprowadziły do wydania przez CNDA decyzji, że w przypadku powrotu wnioskodawca z Mali byłby narażony na przemoc nieselektywną.

¹³⁷² TSUE (WJ), 2018, [MP](#), op. cit., przypis [34](#), pkt 51.

i sprawdzone podstawy, aby uznać, iż w państwie przeznaczenia będą oni narażeni na rzeczywiste ryzyko traktowania sprzecznego z art. 3 EKPC oraz art. 4 i 19 ust. 2 Karty UE ¹³⁷³. Jak stwierdził TSUE w wyroku w sprawie *M'Bodj*:

decyzja o wydaleniu cudzoziemca cierpiącego na poważną chorobę fizyczną lub umysłową do państwa, w którym możliwości leczenia tej choroby są mniejsze od dostępnych we wspomnianym państwie, może powodować podniesienie kwestii związanej z art. 3 EKPC w bardzo wyjątkowych przypadkach, gdy względy humanitarne przemawiające przeciwko wspomnianemu wydaleniu mają charakter nadrzędny ¹³⁷⁴.

Orzecznictwo ETPC istotne dla oceny zasady *non-refoulement* przedstawiono w sekcji [2.4.3.5.3](#) powyżej.

W przypadku stwierdzenia, że nie ma zastosowania ani ochrona uchodźców, ani ochrona uzupełniająca, niektóre państwa członkowskie mimo to umożliwiają nadanie innego statusu humanitarnego wnioskodawcom, którzy w przypadku powrotu doświadczą wielu różnych zagrożeń, które mogą obejmować poważną sytuację związaną z COVID-19 w kraju pochodzenia ¹³⁷⁵.

¹³⁷³ Tamże, pkt 44.

¹³⁷⁴ TSUE (WI), 2014, *M'Bodj*, op. cit., przypis [52](#), pkt 39. Zob. też TSUE (WI), 2018, *MP*, op. cit., przypis [34](#), pkt 43.

¹³⁷⁵ Zob. też „[Korzystniejsze normy \(art. 3\)](#)”, powyżej.

Część 4. Status uchodźcy i status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej

Niniejsza część dotyczy kwestii związanych ze statusem uchodźcy i statusem osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej, zależności między tymi dwoma statusami oraz sytuacji towarzyszących członków rodziny. Choć istnieją różnice w zakresie między statusem uchodźcy a statusem osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej, istnieją też cechy wspólne.

Część 4 składa się z trzech sekcji, jak przedstawiono w tabeli 52.

Tabela 52: Struktura części 4

Sekcja	Tytuł	Strona
4.1	Status uchodźcy	306
4.2	Status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej	319
4.3	Zależność między statusem uchodźcy a statusem osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej	324

4.1. Status uchodźcy

Niniejsza sekcja poświęcona jest w szczególności pojęciu statusu uchodźcy, w tym prawom i korzyściom przyznawanym uchodźcom (sekcja [4.1.1](#)), oraz sytuacji członków rodziny uchodźcy, którzy nie kwalifikują się do otrzymania ad personam statusu uchodźcy (sekcja [4.1.2](#)). Niniejsza sekcja składa się z dwóch podsekcji, jak przedstawiono w tabeli 53.

Tabela 53: Struktura sekcji 4.1

Sekcja	Tytuł	Strona
4.1.1	Status uchodźcy (art. 13)	306
4.1.2	Członkowie rodziny uchodźcy niekwalifikujący się do otrzymania ad personam statusu uchodźcy (art. 2 lit. j) i art. 23)	312

4.1.1. Status uchodźcy (art. 13)

Sekcja [4.1.1](#) dotyczy trzech zagadnień, jak określono w tabeli 54.

Tabela 54: Struktura sekcji 4.1.1

Sekcja	Tytuł	Strona
4.1.1.1	Definicja statusu uchodźcy	306
4.1.1.2	Deklaratywny charakter statusu uchodźcy	309
4.1.1.3	Status uchodźcy, zezwolenie na pobyt i ochrona międzynarodowa	374

4.1.1.1. Definicja statusu uchodźcy

Art. 13 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi, że „państwa członkowskie nadają status uchodźcy obywatelowi państwa trzeciego lub bezpaństwowcowi, który kwalifikuje się do otrzymania takiego statusu zgodnie z rozdziałem II i III”. Jak potwierdził

TSUE w wyroku w sprawie *HT*¹³⁷⁶, jest to **obowiązkowy przepis** dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Zapewnia on wykonalne prawo osobie i musi zostać wdrożony zgodnie z rozdziałami II (ocena wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej) i III (kwalifikowanie się do otrzymania statusu uchodźcy) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Ponadto historia formułowania art. 13 i rozdziału IV dyrektywy w sprawie kwalifikowania pokazuje, że status uchodźcy nadaje określone prawa i korzyści. Przyznanie statusu uchodźcy miało być miarodajne dla wszystkich organów publicznych danego państwa członkowskiego i miało przyczynić się do uniknięcia sprzecznych decyzji w kwestii jego przyznania¹³⁷⁷.

W art. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wprowadzono rozróżnienie między **byciem „uchodźcą”** (zdefiniowanym w art. 2 lit. d)) a **„statusem uchodźcy”** (zdefiniowanym w art. 2 lit. e))¹³⁷⁸. W odniesieniu do art. 2 lit. d) TSUE stwierdził w sprawie *M, X i X*, że „w systemie ustanowionym przez dyrektywę [w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] obywatel państwa trzeciego lub bezpaństwowiec spełniający określone w rozdziale III tej dyrektywy przesłanki materialne jest z tego już jedynie względu uchodźcą w rozumieniu art. 2 lit. d) wspomnianej dyrektywy i art. 1 sekcji A [Konwencji dotyczącej statusu uchodźców]”¹³⁷⁹.

„Status uchodźcy” zdefiniowany w art. 2 lit. e) nie dotyczy natomiast tego, co stanowi o byciu uchodźcą, lecz uznania takiego statusu¹³⁸⁰. Definicja tego terminu brzmi następująco:

Art. 2 lit. e) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

„status uchodźcy” oznacza uznanie przez państwo członkowskie obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca za uchodźcę;

Termin ten odnosi się zatem do statusu przyznanego w drodze formalnego uznania przez państwo członkowskie w świetle kryteriów określonych w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). W rezultacie zainteresowanej osobie przysługują „wszystkie prawa i korzyści przewidziane w rozdziale VII wspomnianej dyrektywy”¹³⁸¹.

W dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wprowadzono również rozróżnienie między kryteriami **bycia „uchodźcą”** (określonymi w rozdziale III tej dyrektywy)

¹³⁷⁶ TSUE, wyrok z dnia 24 czerwca 2015 r., *HT przeciwko Land Baden-Württemberg*, C-373/13, EU:C:2015:413 (dalej jako: TSUE, 2015, *HT*), pkt 63.

¹³⁷⁷ Hailbronner i Thym (red.), *EU Asylum and Immigration Law: A Commentary*, op. cit., przypis 185, s. 7.

¹³⁷⁸ Geneza dyrektywy w sprawie kwalifikowania potwierdza, że termin „status uchodźcy” odnosił się do statusu przyznanego przez państwo członkowskie osobie, która jest uchodźcą i jest przyjęta jako taka na terytorium tego państwa członkowskiego. Zob. Komisja Europejska, *wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie kwalifikowania: uzasadnienie*, 2001, op. cit., przypis 265, art. 2 lit. d).

¹³⁷⁹ TSUE (WJ), 2019, *M, X i X*, op. cit., przypis 33, pkt 86.

¹³⁸⁰ Tamże, pkt 85.

¹³⁸¹ Tamże, pkt 79–92, zwłaszcza pkt 91.

a uprawnieniami wynikającymi z **otrzymania „statusu uchodźcy”**, które są określone w rozdziale VII tej dyrektywy ¹³⁸².

W art. 14 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) określono przepisy dotyczące cofnięcia, pozbawienia lub odmowy przedłużenia ważności statusu uchodźcy. Państwa członkowskie cofają, pozbawiają lub odmawiają przedłużenia obywatelom państwa trzeciego lub bezpaństwowcom statusu uchodźcy, jeżeli mogą wykazać w każdym indywidualnym przypadku, że takie osoby przestały być uchodźcami lub nigdy nie były uchodźcami w rozumieniu art. 11 (art. 14 ust. 1 i 2), oraz jeżeli po nadaniu im statusu uchodźcy zostanie ustalone, co następuje:

**Art. 14 ust. 3 lit. a) i b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania
(wersja przekształcona)**

- a) dana osoba powinna być zostać wykluczona lub jest wykluczona z możliwości otrzymania statusu uchodźcy zgodnie z art. 12;
- b) dana osoba zniekształciła lub pominęła fakty, w tym posłużyła się fałszywymi dokumentami, co zdecydowało o nadaniu jej statusu uchodźcy (art. 14 ust. 3).

W przeciwieństwie do art. 14 ust. 1, 2 i 3, które są przepisami obowiązkowymi, art. 14 ust. 4 i 5 są przepisami uznaniowymi. W oparciu o wspomniane przepisy państwa członkowskie mogą „cofnąć status nadany uchodźcy, pozbawić uchodźcę statusu, odmówić przedłużenia statusu” lub „zdecydować o nienadaniu uchodźcy statusu, o ile taka decyzja nie została jeszcze podjęta”, jeżeli mają zastosowanie następujące warunki:

**Art. 14 ust. 4 lit. a) i b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania
(wersja przekształcona)**

- a) istnieją racjonalne podstawy, by uznać danego uchodźcę za zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa członkowskiego, w którym przebywa;
- b) dany uchodźca został skazany prawomocnym wyrokiem za szczególnie poważne przestępstwo i stanowi zagrożenie dla społeczności tego państwa członkowskiego ¹³⁸³.

Art. 14 ust. 4 został zredagowany w ten sam sposób co wyjątek od zakazu *zawracania na granicy* zawarty w art. 33 ust. 2 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców, z tą różnicą, że odnosi się on (art. 14 ust. 4) do „statusu nadanego uchodźcy”, a nie do „statusu uchodźcy”. Zgodnie z motywem 32 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) „status”, o którym mowa w art. 14 może obejmować status uchodźcy. W związku z tym przyjmuje się, że pojęcie „status nadany uchodźcy” może mieć szersze znaczenie niż status uchodźcy.

¹³⁸² Tamże, pkt 84, 86 i 91–92. TSUE stwierdził w pkt 91, że „[f]ormalne uznanie za uchodźcę, polegające na nadaniu statusu uchodźcy, powoduje, że dany uchodźca jest, na mocy art. 2 lit. b) dyrektywy [w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)], beneficjentem ochrony międzynarodowej w rozumieniu tej dyrektywy, a tym samym posiada on [...] wszystkie prawa i korzyści przewidziane w rozdziale VII wspomnianej dyrektywy, który zawiera zarówno prawa równorzędne do praw określonych w [Konwencji dotyczącej statusu uchodźców], jak i [...] prawa zapewniające wyższy poziom ochrony, które nie mają odpowiedników w tej konwencji, takie jak prawa wymienione w art. 24 ust. 1, a także w art. 28 i 34 dyrektywy [w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)]”.

¹³⁸³ Tamże.

W sprawie *M, X i X* Trybunał szczegółowo rozpatrzył znaczenie art. 14 ust. 4 i 5 w kontekście trzech spraw połączonych. Każda z tych spraw dotyczyła osoby, której nadano status uchodźcy, lecz która została następnie skazana na karę pozbawienia wolności za popełnienie poważnych przestępstw. W odpowiedzi dane państwo członkowskie pozbawiło daną osobę statusu uchodźcy zgodnie z art. 14 ust. 4 i 5. Trybunał stwierdził, że nawet takie osoby „korzystają lub nadal korzystają z pewnych praw przewidzianych w [Konwencji dotyczącej statusu uchodźców]”, co potwierdza, że uznaje się je lub nadal uznaje się je za uchodźców w rozumieniu art. 1 sekcja A Konwencji dotyczącej statusu uchodźców, mimo tego cofnięcia lub tej odmowy przyznania statusu ¹³⁸⁴. W związku z tym osobom, do których stosuje się art. 14 ust. 4 lub 5, mimo to przysługują określone prawa ustanowione w Konwencji dotyczącej statusu uchodźców zgodnie z art. 14 ust. 6 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

Szczegółową analizę art. 14 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) można znaleźć w EASO, *Zakończenie ochrony międzynarodowej – analiza sądowa*, wyd. drugie, 2021 ¹³⁸⁵.

4.1.1.2. Deklaratywny charakter statusu uchodźcy

Jak zauważono w sekcji 1.2, w motywie 21 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) określono, że uznanie statusu uchodźcy jest **aktem deklaratoryjnym**. Deklaratywny charakter statusu uchodźcy wynika również z art. 21 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), w którym zasugerowano, że ochrona wynikająca z *odesłania* uchodźcy zgodnie ze zobowiązaniami międzynarodowymi ma zastosowanie bez względu na to, czy jego status został formalnie uznany, czy nie. Jak twierdzi Biuro UNHCR:

Osoba jest uchodźcą w rozumieniu Konwencji z 1951 r., jeśli spełnia kryteria określone w zawartej w niej definicji. Musi tak być przed formalnym przyznaniem jej statusu uchodźcy. Uznanie statusu uchodźcy nie sprawia więc, że ktoś staje się uchodźcą, lecz stwierdza, że nim jest. Nikt nie staje się uchodźcą z powodu uznania, lecz zostaje uznany za uchodźcę, ponieważ nim jest ¹³⁸⁶.

W związku z tym istnieją gwarancje proceduralne dostępu do określonych ograniczonych praw jeszcze przed formalnym uznaniem statusu. W art. 9 i motywie 25 dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona) przewidziano prawo pobytu do czasu wydania decyzji przez organ rozstrzygający. Art. 46 ust. 5 dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona) stanowi, że państwa członkowskie zezwalają wnioskodawcom na pozostawanie na terytorium do czasu rozpatrzenia środka zaskarżenia ¹³⁸⁷. Ponadto w przekształconej dyrektywie w sprawie warunków przyjmowania przewidziano prawa socjalne dla wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową ¹³⁸⁸. Sytuacją,

¹³⁸⁴ Tamże, pkt 99.

¹³⁸⁵ Zob. EASO, *Zakończenie ochrony międzynarodowej – analiza sądowa*, op. cit., przypis 24.

¹³⁸⁶ Biuro UNHCR, *Podręcznik UNHCR*, op. cit., przypis 103, pkt 28. Zob. też Sąd Najwyższy (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 19 marca 2021 r., *G (wnoszący odwołanie) przeciwko G (pozwany)*, [2021] UKSC 9, pkt 81.

¹³⁸⁷ Prawo do skutku zawieszającego nie jest jednak absolutne. Na przykład nie istnieje wymóg skutku zawieszającego w przypadku odwołania od decyzji o zaniechaniu analizowania kolejnego wniosku o udzielenie azylu. Zob. TSUE, wyrok z dnia 17 grudnia 2015 r., *Abdoulaye Amadou Tall przeciwko Centre public d'action sociale de Huy*, C-239/14, EU:C:2015:824. Zob. też EASO, *Procedury azylowe – analiza sądowa*, op. cit., przypis 65, sekcja 6.4.

¹³⁸⁸ *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (wersja przekształcona)*, Dz.U. L 180 z 29.6.2013, s. 96.

w której motyw 21 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) może mieć praktyczne znaczenie, jest cofnięcie statusu uchodźcy lub zezwolenia na pobyt.

4.1.1.3. Status uchodźcy, zezwolenie na pobyt i ochrona międzynarodowa

Osoby, którym przyznano status uchodźcy, korzystają z ochrony międzynarodowej w sposób przewidziany w rozdziale VII dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) (zakres ochrony międzynarodowej). Zgodnie z art. 14 ust. 6 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) osoby, które uznano za uchodźców, lecz którym odmówiono przyznania statusu uchodźcy z powodów określonych w art. 14 ust. 4 lub 5 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), nie korzystają z ochrony międzynarodowej, lecz kwalifikują się do uzyskania „praw określonych w art. 3, 4, 16, 22, 31, 32 i 33 [Konwencji dotyczącej statusu uchodźców] lub praw podobnych, o ile osoby te przebywają w państwie członkowskim”. W związku z tym w przypadku cofnięcia statusu przyznanego uchodźcy zgodnie z art. 14 ust. 4 lub 5 dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) wyraźnie zezwala na korzystanie wyłącznie z określonych praw uchodźców. W wyroku w sprawie *HT TSUE* stwierdził:

w wypadku, gdy państwo członkowskie, na podstawie art. 14 ust. 4 dyrektywy [w sprawie kwalifikowania], cofa nadany danej osobie status uchodźcy, pozbawia go lub odmawia przedłużenia ważności tego statusu, osoba ta ma prawo, zgodnie z art. 14 ust. 6 wspomnianej dyrektywy, korzystać z praw wymienionych, między innymi, w art. 32 i 33 Konwencji dotyczącej statusu [uchodźców]¹³⁸⁹.

Zgodnie z art. 24 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) państwa członkowskie wydają beneficjentom statusu uchodźcy zezwolenie na pobyt „[t]ak szybko jak to możliwe po udzieleniu ochrony międzynarodowej [...], o ile nie sprzeciwiają się temu ważne względy bezpieczeństwa narodowego lub porządku publicznego”, bez uszczerbku dla art. 21 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)¹³⁹⁰.

Chociaż państwa członkowskie mają **obowiązek wydać zezwolenie na pobyt** w związku z przyznaniem statusu uchodźcy, status uchodźcy i powiązane z nim korzystanie z ochrony międzynarodowej nie są jednak uzależnione od istnienia zezwolenia na pobyt, jak wynika z orzecznictwa TSUE. Związek między statusem uchodźcy, zezwoleniem na pobyt i korzystaniem z ochrony międzynarodowej wyjaśnił TSUE w wyroku w sprawie *HT*¹³⁹¹. Uchodźca zachowuje status uchodźcy zdefiniowany w art. 2 lit. e) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), nawet jeśli zezwolenie na pobyt zostanie cofnięte, i udziela się mu ochrony międzynarodowej. Trybunał podkreślił w szczególności, że:

uchodźca, któremu cofnięto zezwolenie na pobyt na podstawie art. 24 ust. 1 dyrektywy [w sprawie kwalifikowania] zachowuje swój status uchodźcy, co najmniej do tego czasu, dopóki nie zostanie tego statusu pozbawiony. Tym samym, **nawet jeśli zainteresowany**

¹³⁸⁹ TSUE, 2015, *HT*, op. cit., przypis 1381, pkt 71. Zob. też TSUE (W), 2019, *M, X i X*, op. cit., przypis 33, pkt 99; oraz EASO, *Zakończenie ochrony międzynarodowej – analiza sądowa*, op. cit., przypis 24, część 5.

¹³⁹⁰ Art. 21 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi, że państwa członkowskie mogą odmówić wydania zezwolenia na pobyt uchodźcy, do którego stosuje się art. 21 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) (gdy uchodźca stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa danego państwa członkowskiego lub został skazany prawomocnym wyrokiem za szczególnie poważne przestępstwo i stanowi zagrożenie dla społecznego tego państwa członkowskiego).

¹³⁹¹ TSUE, 2015, *HT*, op. cit., przypis 1381, pkt 71–72.

zostanie pozbawiony zezwolenia na pobyt, pozostaje on uchodźcą i zachowuje na tej podstawie prawo do świadczeń, jakie rozdział VII tej dyrektywy gwarantuje każdemu uchodźcy, w szczególności prawo do ochrony przed odesłaniem, do utrzymania jednośc rodziny, prawo do otrzymania dokumentu podróży, do dostępu do zatrudnienia i kształcenia, do opieki społecznej, do opieki zdrowotnej i zakwaterowania, do swobodnego przemieszczania się w danym państwie członkowskim oraz do dostępu do ułatwień integracyjnych. Innymi słowy państwu członkowskiemu nie przysługuje żaden margines uznania w zakresie dalszego przyznawania temu uchodźcy zasadniczych świadczeń gwarantowanych na mocy omawianej dyrektywy czy odmówienia mu ich ¹³⁹².

Ponadto TSUE stwierdził, że art. 24 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania dotyczy jedynie odmowy wydania zezwolenia na pobyt uchodźcy oraz cofnięcia tego zezwolenia na pobyt, a nie *odesłania* tego uchodźcy ¹³⁹³. Cofnięcie zezwolenia na pobyt zgodnie z art. 24 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania nie powoduje cofnięcia statusu uchodźcy ¹³⁹⁴.

Mimo że w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) nie przewidziano wymogu posiadania zezwolenia na pobyt, aby móc korzystać z ochrony międzynarodowej, dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) zezwala państwom członkowskim na wprowadzenie wymogu posiadania zezwolenia na pobyt w celu uzyskania dostępu do określonych świadczeń. Motyw 40 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi, co następuje:

Motyw 40 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

W granicach określonych przez zobowiązania międzynarodowe państwa członkowskie mogą postanowić, że przyznanie świadczeń dotyczących dostępu do zatrudnienia, opieki społecznej, opieki zdrowotnej oraz dostępu do ułatwień integracyjnych wymaga uprzedniego wydania zezwolenia na pobyt ¹³⁹⁵.

Niektóre państwa członkowskie korzystają z tej swobody uznania i określają, że bez względu na deklaracyjny charakter statusu uchodźcy uznanie osoby za uchodźcę nie wpływa automatycznie na korzystanie ze wszystkich praw wynikających ze statusu uchodźcy ¹³⁹⁶.

¹³⁹² Tamże, pkt 95 (wyróżnienie dodane).

¹³⁹³ Jak zauważono powyżej, art. 24 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) odnosi się do art. 21 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), którego najważniejsze przepisy są określone w przypisie 1395 powyżej.

¹³⁹⁴ TSUE, 2015, *HT*, op. cit., przypis 1381, pkt 73–74. Zob. też TSUE (WJ), 2019, *M, Xi X*, op. cit., przypis 33, pkt 96–99.

¹³⁹⁵ W uwagach dotyczących dyrektywy w sprawie kwalifikowania ECRE wyraziła obawy dotyczące tego przepisu. ECRE zauważyła, że zezwolenie na pobyt jest zasadniczo tylko dokumentem tożsamości określającym, że osoba została uznana za uchodźcę lub beneficjenta ochrony uzupełniającej, oraz że wszelkie powiązane z tym prawa powinny wynikać z decyzji o przyznaniu statusu, a nie być uzależnione od wydania zezwolenia na pobyt. ECRE, ECRE information note on the Council Directive 2004/83/EC of 29 April 2004 on minimum standards for the qualification of third country nationals and stateless persons as refugees or as persons who otherwise need international protection and the content of the protection granted, październik 2004 r., s. 14–15.

¹³⁹⁶ BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 13 lutego 2014 r., nr 1 C 4.13, BVerwG:2014:130214U1C4.13.0, pkt 15.

4.1.2. Członkowie rodziny uchodźcy niekwalifikujący się do otrzymania ad personam statusu uchodźcy (art. 2 lit. j) i art. 23)

Niniejsza sekcja dotyczy dwóch zagadnień: kwestii przyznania statusu pochodnego dla członków rodziny uchodźcy, który nie kwalifikują się do otrzymania ad personam statusu uchodźcy, oraz pojęcia jedności rodziny. Art. 2 lit. j) i art. 23 to dwa kluczowe stosowne przepisy dyrektywy w sprawie kwalifikowania.

W art. 2 lit. j) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) w następujący sposób zdefiniowano, kogo należy uznać za **członków rodziny uchodźcy**:

Art. 2 lit. j) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

„członkowie rodziny” oznaczają, o ile rodzina istniała już w kraju pochodzenia, niżej wymienionych członków rodziny beneficjenta ochrony międzynarodowej, którzy przebywają w tym samym państwie członkowskim w związku z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej:

- małżonek beneficjenta ochrony międzynarodowej lub będący stanu wolnego partner tego beneficjenta, z którym beneficjent pozostaje w stałym związku, jeżeli prawo lub praktyka danego państwa członkowskiego traktuje pary niepozostające w związku małżeńskim w sposób porównywalny do par pozostających w związku małżeńskim, zgodnie z jego prawem odnoszącym się do obywateli państw trzecich,
- małoletnie dzieci par, o których mowa w tiret pierwszym, lub beneficjenta ochrony międzynarodowej, pod warunkiem że nie pozostają w związku małżeńskim oraz bez względu na to, czy są dziećmi ślubnymi, nieślubnymi czy adoptowanymi zgodnie z przepisami prawa krajowego,
- ojciec, matka lub inny dorosły odpowiedzialny za beneficjenta ochrony międzynarodowej z mocy prawa danego państwa członkowskiego lub z mocy stosowanej w danym państwie członkowskim praktyki, jeżeli beneficjent jest małoletni i nie pozostaje w związku małżeńskim;

Art. 23 stanowi, co następuje:

Art. 23 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Utrzymanie jedności rodziny

1. Państwa członkowskie zapewniają możliwość utrzymania jedności rodziny.
2. Państwa członkowskie zapewniają, aby członkowie rodziny beneficjenta ochrony międzynarodowej, którzy osobiście nie kwalifikują się do otrzymania takiej ochrony, zostali uprawnieni do ubiegania się o świadczenia, o których mowa w art. 24–35, zgodnie z krajowymi procedurami i w zakresie odpowiednim do osobistego statusu prawnego danego członka rodziny.

3. Ust. 1 i 2 nie mają zastosowania w przypadku, gdy członek rodziny jest lub zostałby wykluczony z możliwości otrzymania ochrony międzynarodowej zgodnie z rozdziałem III i V.
4. Niezależnie od ust. 1 i 2 państwa członkowskie mogą odmówić, ograniczyć lub cofnąć świadczenia, o których tam mowa, ze względu na bezpieczeństwo narodowe lub porządek publiczny.
5. Państwa członkowskie mogą podjąć decyzję, iż niniejszy artykuł ma zastosowanie także do innych bliskich krewnych, którzy żyli wspólnie jako część rodziny w momencie opuszczenia państwa pochodzenia i którzy pozostawali wtedy całkowicie lub w głównej mierze na utrzymaniu beneficjenta ochrony międzynarodowej.

4.1.2.1. Status pochodny

Uznanie osoby za uchodźcę niesie za sobą konsekwencje dla członków rodziny, którzy przebywają w tym samym państwie członkowskim w rozumieniu art. 2 lit. j) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

W dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) nie przewidziano automatycznego statusu pochodnego (takiego samego statusu, jaki przyznaje się wnioskodawcy głównemu), jak zaproponowała Komisja w odniesieniu do pierwotnej dyrektywy w sprawie kwalifikowania. Geneza dyrektywy w sprawie kwalifikowania pokazuje, że wniosek Komisji zawierał inny przepis w projekcie art. 6. Przepis ten gwarantował objęcie ochroną międzynarodową towarzyszących członków rodziny przez zapewnienie im uprawnienia do tego samego statusu, jaki przyznaje się osobie ubiegającej się o udzielenie ochrony międzynarodowej, z wyjątkiem osób wykluczonych z możliwości otrzymania ochrony. W tym projekcie przepisu wyraźnie określono, że „członkowie rodziny pozostający na utrzymaniu są uprawnieni do takiego samego statusu co główny wnioskodawca ubiegający się o azyl oraz że takie uprawnienie wynika z faktu, że są oni członkami rodziny”¹³⁹⁷. Wniosek ten nie został jednak przyjęty. W praktyce szereg państw członkowskich UE mimo to zapewnia przyznanie statusu członkom rodziny uchodźców¹³⁹⁸.

TSUE potwierdził w wyroku w sprawie *Ahmedbekova*, że w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) nie przewidziano automatycznego statusu pochodnego¹³⁹⁹. Sprawa ta dotyczyła rodziny z dziećmi, która złożyła wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej, oraz kwestii tego, czy ochroną międzynarodową można objąć również członków rodziny osoby posiadającej status uchodźcy. Trybunał orzekł, że aby kwalifikować się jako uchodźca, wnioskodawca musi żywić „uzasadnioną obawę przed osobistym prześladowaniem”, i w związku z tym „wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej nie może zostać uwzględniony jako taki ze względu na to, że członek

¹³⁹⁷ Komisja Europejska, [wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie kwalifikowania: uzasadnienie](#), 2001, op. cit., przypis 265, art. 6 ust. 1 (wyróżnienie dodane).

¹³⁹⁸ Na przykład Czechy przyznają członkom rodziny uchodźcy „azyl ze względów rodzinnych”, chociaż odbywa się to na zasadzie uznaniowości (art. 13 ustawy 325/1999); Słowacja przyznaje na szczególnych warunkach pochodny status uchodźcy (azyl) dla członków rodziny osób, którym przyznano status uchodźcy na podstawie przesłanek określonych w Konwencji dotyczącej statusu uchodźców (słowackie prawo dotyczące azylu (art. 10 ustawy 480/2002)).

¹³⁹⁹ TSUE, 2018, [Ahmedbekova](#), op. cit., przypis 68., pkt 68.

rodziny wnioskodawcy żywi uzasadnioną obawę bycia prześladowanym lub ponosi rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy”. TSUE stwierdził jednak w sprawie *Ahmedbekova*, że zgodnie z art. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) państwo członkowskie może:

postanowić – w przypadku udzielenia ochrony międzynarodowej członkowi danej rodziny [...] – o rozszerzeniu tej ochrony na innych członków tej rodziny, pod warunkiem że nie zachodzi w ich przypadku którakolwiek z podstaw wyłączenia [...] oraz że ich obecna sytuacja, zważywszy na potrzebę utrzymania jedności rodziny, wpisuje się w logikę ochrony międzynarodowej¹⁴⁰⁰.

TSUE ostatnio stwierdził w sprawie *LW*, że w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) nie przewidziano automatycznego statusu pochodnego, lecz orzekł, że w art. 3 w związku z art. 23 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) zezwala się państwom członkowskim na nadanie – na podstawie korzystniejszych przepisów krajowych – jako prawa pochodnego statusu uchodźcy małoletniemu dziecku obywatela państwa trzeciego, który uzyskał ten status na podstawie systemu ustanowionego przez tę dyrektywę. Takie przepisy mogłyby dotyczyć sytuacji dziecka, które:

urodziło się na terytorium tego państwa członkowskiego i posiada, za pośrednictwem drugiego ze swoich rodziców, obywatelstwo innego państwa trzeciego, na którego terytorium nie groziłoby mu prześladowanie, pod warunkiem, że do tego dziecka nie znajduje zastosowania podstawa wykluczenia [...] oraz że owo dziecko nie ma, wskutek posiadanego obywatelstwa lub innych elementów charakteryzujących jego osobisty status prawny, prawa do lepszego traktowania we wspomnianym państwie członkowskim w porównaniu z sytuacją, w której nadano by mu status uchodźcy¹⁴⁰¹.

Trybunał dodał, że „[w] tym kontekście nie ma znaczenia ustalenie, czy od dziecka i jego rodziców można racjonalnie oczekiwać osiedlenia się na terytorium tego innego państwa trzeciego”¹⁴⁰².

Mimo że zgodnie z dyrektywą w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) państwa członkowskie są zobowiązane do zapewnienia utrzymania **jedności rodziny** (art. 23 ust. 1), dyrektywa ta zezwala również na nadanie innego statusu członkom rodziny uchodźcy, którzy osobiście nie kwalifikują się do otrzymania ochrony międzynarodowej. Zgodnie z art. 23 ust. 2 są oni jednak mimo to uprawnieni do ubiegania się o świadczenia, o których mowa w art. 24–35 rozdziału VII dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)¹⁴⁰³. Świadczenia te dotyczą dokumentów podróży, zezwolenia na pobyt i swobodnego przemieszczania się w danym państwie członkowskim; specjalnych środków dla małoletnich bez opieki; dostępu do zatrudnienia; edukacji; uznawania kwalifikacji zawodowych; opieki społecznej; opieki zdrowotnej; dostępu do zatrudnienia oraz integracji. Przyznanie wspomnianych uprawnień i świadczeń:

¹⁴⁰⁰ Tamże, pkt 74.

¹⁴⁰¹ TSUE (WI), 2021, *LW*, op. cit., przypis 88, pkt 62.

¹⁴⁰² Tamże, pkt 62.

¹⁴⁰³ Zob. TSUE (WI), wyrok z dnia 22 lutego 2022 r., *XXXX przeciwko Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, C-483/20, EU:C:2022:103 (dalej jako: TSUE (WI), 2022, *XXXX przeciwko CGRA*), w którym w pkt 39 odniesiono się do TSUE (WI), 2021, *LW*, op. cit., przypis 88, pkt 36 i przytoczone tam orzecznictwo.

wymaga spełnienia trzech przesłanek, które odnoszą się, po pierwsze, do posiadania statusu członka rodziny w rozumieniu art. 2 lit. j) dyrektywy [w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)], po drugie, do niespełniania osobiście warunków koniecznych do uzyskania ochrony międzynarodowej, a po trzecie, do zgodności z osobistym statusem prawnym zainteresowanego członka rodziny ¹⁴⁰⁴.

Zgodnie z art. 23 ust. 2 ubieganie się o wspomniane świadczenia musi odbywać się:

- „zgodnie z krajowymi procedurami” oraz
- „w zakresie odpowiednim do osobistego statusu prawnego danego członka rodziny” ¹⁴⁰⁵.

Na przykład belgijski Sąd ds. Cudzoziemców zbadał warunek kompatybilności osobistego statusu prawnego w przypadku objęcia statusem uchodźcy dzieci. W przypadku dzieci, których rodzice mają dwa różne rodzaje statusu, oraz gdy nie można ustalić obywatelstwa dzieci, sąd ten stwierdził, że „dziecku należy przyznać taki status, który jest dla niego najkorzystniejszy” ¹⁴⁰⁶. W tej sprawie zdecydowano, że najkorzystniejszym statusem jest status ojca dzieci będącego uchodźcą, w związku z czym dzieciom przyznano status uchodźcy.

Art. 23 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi, że art. 23 ust. 1 i 2 nie mają zastosowania „w przypadku, gdy członek rodziny jest lub zostałby wykluczony z możliwości otrzymania ochrony międzynarodowej [...]”.

Zgodnie z art. 23 ust. 4 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) ubieganie się o świadczenia lub korzystanie ze świadczeń z nie jest bezwzględne. Państwa członkowskie mogą odmówić, ograniczyć lub cofnąć świadczenia, o których mowa w art. 24–35 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), ze względu na bezpieczeństwo narodowe lub porządek publiczny. Ponadto niektóre sądy krajowe orzekły, że prawo do utrzymania jedności rodziny zgodnie z art. 23 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), które nie jest objęte całkowitą ochroną, może zostać ograniczone również na podstawie innych przesłanek, pod warunkiem że jest to zgodne z zasadą proporcjonalności (art. 7 w związku z art. 52 ust. 1 Karty UE) ¹⁴⁰⁷.

4.1.2.2. Pojęcie jedności rodziny (art. 2 lit. j))

W przedmiotowej dyrektywie określono trzy kategorie „członków rodziny”, jak przedstawiono w tabeli 55.

¹⁴⁰⁴ TSUE (WI), 2022, *XXXX przeciwko CGRA*, tamże, pkt 39.

¹⁴⁰⁵ Tamże, pkt 42–43, w których odniesiono się do TSUE (WI), 2021, *LW*, op. cit., przypis 88, pkt 54.

¹⁴⁰⁶ RVV/CCE (Belgia), wyroki z dnia 18 czerwca 2010 r., nr 45.096 oraz 45.098, pkt 4.7 każdego wyroku.

¹⁴⁰⁷ Na przykład w wyroku Sądu Administracyjnego (Upravno Sodišče) (Słowenia) z dnia 15 kwietnia 2015 r., Hassan, I U 362/2015-7, który został podtrzymany przez Sąd Najwyższy w procedurze odwoławczej, Sąd Administracyjny odrzucił wnioski, który został zbadany na podstawie dyrektywy w sprawie łączenia rodzin z 2003 r. z wykorzystaniem zasady proporcjonalności oraz zgodnie z orzecznictwem ETPC (ETPC, wyrok z dnia 30 lipca 2013 r., *Berisha przeciwko Szwajcarii*, nr 948/12, CE:ECHR:2013:0730JUD000094812, pkt 61; oraz ETPC (WI), wyrok z dnia 3 października 2014 r., *Jeunesse przeciwko Niderlandom*, nr 12738/10, CE:ECHR:2014:1003JUD001273810, pkt 121), oraz w odniesieniu do norm „dodatkowej okoliczności świadczącej o zależności” (*Berisha przeciwko Szwajcarii*, pkt 45) i „faktycznego istnienia bliskich więzi osobistych” (ETPC, wyrok z dnia 20 grudnia 2011 r., *AH Khan przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 6222/10, CE:ECHR:2011:1220JUD000622210, pkt 150) zaczerpniętych z orzecznictwa ETPC.

Tabela 55: Pojęcie członków rodziny określone w art. 2 lit. j) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

1	Małżonek jego partner stanu wolnego pozostający w stałym związku (w przypadku gdy zgodnie z prawem lub praktyką zainteresowanego państwa członkowskiego związku niemażeńskie traktowane są w sposób porównywalny z małżeństwami na mocy przepisów tego państwa członkowskiego odnoszących się do obywateli państw trzecich)
2	Niepozostające w związku małżeńskim małoletnie dzieci określonego powyżej małżeństwa lub beneficjenta ochrony międzynarodowej
3	Ojciec, matka lub inna osoba dorosła, która odpowiada za małoletniego niepozostającego w związku małżeńskim będącego beneficjentem ochrony międzynarodowej (małoletni jest obywatelem państwa trzeciego albo bezpaństwowcem, który nie ukończył 18 lat) ¹⁴⁰⁸

Zgodnie z tą definicją (szerszą w stosunku do pierwotnej dyrektywy w sprawie kwalifikowania) ojciec lub matka małoletniego lub inna osoba dorosła odpowiedzialna za dziecko są traktowani jako „członkowie rodziny”. Niepozostające w związku małżeńskim małoletnie dzieci są członkami rodziny bez względu na to, czy są one dziećmi ślubnymi, nieślubnymi czy adoptowanymi zgodnie z przepisami prawa krajowego ¹⁴⁰⁹. Państwa członkowskie mogą zastosować art. 23 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) dotyczący utrzymania jedności rodziny także do „**innych bliskich krewnych**”, którzy żyli wspólnie jako część rodziny w momencie opuszczenia państwa pochodzenia i którzy pozostawali wtedy całkowicie lub w głównej mierze na utrzymaniu beneficjenta ochrony międzynarodowej” (art. 23 ust. 5 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)) ¹⁴¹⁰.

W art. 2 lit. j) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) istnieją **dwa ograniczenia pojęcia rodziny**, jak przedstawiono w tabeli 56.

Tabela 56: Dwa ograniczenia pojęcia rodziny w art. 2 lit. j) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

1	Potrzeby rodzinne powinny już istnieć w państwie pochodzenia ¹⁴¹¹ .
2	Rodzina musi przebywać w tym samym państwie członkowskim w związku z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej.

¹⁴⁰⁸ Art. 2 lit. k) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

¹⁴⁰⁹ Art. 2 lit. j) tiret drugie dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

¹⁴¹⁰ Sąd Administracyjny (Upravno Sodišče) (Słowenia) w wyroku z dnia 15 maja 2013 r. (Musse, I U 576/2013-7) (wyróżnienie dodane) oraz w kilku innych sporach dotyczących tego samego przedmiotu zastosował art. 23 ust. 5 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) w celu pogodzenia orzecznictwa ETPC i art. 2 lit. j) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). W art. 2 lit. j) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) zdefiniowano, kto może tworzyć rodzinę, a orzecznictwo ETPC nie opiera się na konkretnej definicji tego, którzy krewni mogą tworzyć rodzinę. (Zob. ETPC, wyrok z dnia 13 czerwca 1979 r., *Marckx przeciwko Belgii*, nr 6833/74, CE:ECHR:1979:0613JUD000683374 (dalej jako: ETPC, 1979, *Marckx przeciwko Belgii*); ETPC, wyrok z dnia 27 października 1994 r., *Kroon i inni przeciwko Niderlandom*, nr 18535/91, CE:ECHR:1994:1027JUD0018535 (dalej jako: ETPC, 1994, *Kroon i inni*); oraz ETPC, wyrok z dnia 1 czerwca 2004 r., *Lebbink przeciwko Niderlandom*, nr 45582/99, CE:ECHR:2004:0601JUD00455829). Powołując się na zasadę skutecznego i lojalnego stosowania prawa UE, słoweński Sąd Administracyjny zignorował przepis krajowy, w którym zdefiniowano członków rodziny, bez transponowania wersji z art. 23 ust. 5 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) i zastosował bezpośrednio art. 23 ust. 5. W późniejszej sprawie mającej ten sam przedmiot Trybunał Konstytucyjny (wyrok z dnia 21 listopada 2013 r., Up-1056/11-15) potwierdził rozwiązanie Sądu Administracyjnego, orzekając, że krajowy przepis prawny, który nie zezwala na łączenie rodzin tym krewnym, którzy nie są wyraźnie wymienieni w ustawie o ochronie międzynarodowej, jest sprzeczny z konstytucją i art. 8 EKPC.

¹⁴¹¹ Tekst dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) różni się od wniosków Biura UNHCR i organizacji pozarządowych, które opowiedziały się za wyeliminowaniem ograniczenia, że rodzina musiała już istnieć w kraju pochodzenia. Zob. ECRE, *ECRE information note on the Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on standards for the qualification of third-country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection, for a uniform status for refugees or for persons eligible for subsidiary protection, and for the content of the protection granted (recast)*, październik 2013 r., s. 4.

W odniesieniu do pkt 2 w tabeli powyżej TSUE wyjaśnił w sprawie *XXXX przeciwko Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, że:

[...] okoliczność, że rodzic i jego małoletnie dziecko przemierzyli różne szlaki migracyjne, zanim połączyli się w państwie członkowskim, w którym dziecko zostało objęte ochroną międzynarodową, nie stoi na przeszkodzie uznaniu tego rodzica za członka rodziny owego beneficjenta ochrony międzynarodowej w rozumieniu art. 2 lit. j) dyrektywy [w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)], o ile znajdował się on na terytorium tego państwa członkowskiego, zanim zapadło rozstrzygnięcie w przedmiocie wniosku jego dziecka o udzielenie tej ochrony [...] ¹⁴¹².

Art. 23 ust. 2 nie ma zatem zastosowania do członków rodziny, którzy nie przebywają w tym samym państwie członkowskim co beneficjent ochrony międzynarodowej. W przypadku gdy członkowie rodziny przebywają w innym państwie, **dyrektywa w sprawie łączenia rodzin z 2003 r.** ¹⁴¹³ może umożliwić członkom rodziny uchodźcy – jednak nie członkom rodziny beneficjenta ochrony uzupełniającej (jak określono w art. 32 lit. c) dyrektywy w sprawie łączenia rodzin) – przebywającym w innych państwach dołączenie do uchodźcy w państwie członkowskim uznania.

W odniesieniu do członków rodziny, którzy nie pozostają w związku małżeńskim, zastosowanie mają dwa dodatkowe warunki, takie jak:

- ich związek musi być stały; oraz
- prawo lub praktyka państwa członkowskiego musi traktować pary niepozostające w związku małżeńskim w sposób porównywalny do par pozostających w związku małżeńskim na mocy przepisów prawa tego państwa członkowskiego odnoszących się do obywateli państw trzecich.

Równe traktowanie par małżeńskich i par niebędących małżeństwem pozostających w stałym związku jest obecnie ustanowione między innymi w Belgii, Bułgarii, Finlandii, Francji, Grecji, Niderlandach, Portugalii, Hiszpanii, Szwecji i Zjednoczonym Królestwie; nie jest jednak ustanowione w Austrii, Estonii, Niemczech, Włoszech, Polsce, Rumunii lub na Słowacji lub we Włoszech ¹⁴¹⁴.

Wszelkie różnice, które mogą wystąpić między pojęciami rodziny zdefiniowanymi w prawie wtórnym UE i EKPC, można skutecznie wyrównać za pomocą klauzuli dyskrecjonalnej przewidzianej w art. 23 ust. 5 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Definicja tego terminu brzmi następująco:

¹⁴¹² TSUE (WI), 2022, *XXXX przeciwko CGRA*, op. cit., przypis 1408, pkt 40, odnoszący się do TSUE, wyrok z dnia 9 września 2021 r., *Bundesrepublik Deutschland (członek rodziny)*, C-768/19, EU:C:2021:709, pkt 15–16, 51 i 54.

¹⁴¹³ *Dyrektywa Rady 2003/86/WE z dnia 22 września 2003 r. w sprawie prawa do łączenia rodzin*, Dz.U. L 251 z 3.10.2003, s. 12.

¹⁴¹⁴ Dörig, H., „Commentary on Article 2 Directive 2011/95, para. 20”, [w:] Hailbronner i Thym (red.), *EU Asylum and Immigration Law: A Commentary*, op. cit., przypis 185; oraz Nicholson, F., *The „essential right” to family unity of refugees and others in need of international protection in the context of family reunification*, praca badawcza UNHCR, styczeń 2018, s. 164–165. Zob. też Choudhry, C., „A commentary on Article 7 of the Charter of Fundamental Rights and Freedoms”, [w:] Peers, S., Hervey, T., Kenner, J. i Ward, A. (red.), *The EU Charter of Fundamental Rights: A commentary*, Hart, Oxford, 2014, s. 209–210, w którym zauważono, że UE nadal przyznaje małżeństwu uprzywilejowany status.

Art. 23 ust. 5 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Państwa członkowskie mogą podjąć decyzję, iż niniejszy artykuł ma zastosowanie także do innych bliskich krewnych, którzy żyli wspólnie jako część rodziny w momencie opuszczenia państwa pochodzenia i którzy pozostawali wtedy całkowicie lub w głównej mierze na utrzymaniu beneficjenta ochrony międzynarodowej.

Na przykład ETPC uznaje różne rodzaje relacji za stanowiące życie rodzinne¹⁴¹⁵, jak przedstawiono w tabeli 57.

Tabela 57: Przykłady relacji również uznawanych przez ETPC za stanowiące życie rodzinne

1	Rozwiedzeni rodzice i ich dziecko (dzieci) pomimo oddzielnego miejsca zamieszkania ¹⁴¹⁶
2	Rodzice i dzieci urodzone poza związkiem małżeńskim ¹⁴¹⁷
3	Pary tej samej płci pozostające w stałym związku partnerskim ¹⁴¹⁸
4	Małoletnie dziecko i osoba sprawująca nad nim pieczę ¹⁴¹⁹
5	Pary niepozostające w związku małżeńskim i pary, których małżeństwo nie jest uznawane ¹⁴²⁰
6	Dzieci adoptowane i umieszczone w rodzinach zastępczych, w których przypadku stwierdzono istnienie faktycznego życia rodzinnego ¹⁴²¹
7	Rodzice i pełnoletnie dzieci, w których przypadku można wykazać dodatkowe elementy zależności ¹⁴²²

¹⁴¹⁵ Zob. Nicholson, F., *The right to family life and family unity of refugees and others in need of international protection and the family definition applied [Prawo uchodźców i innych osób potrzebujących ochrony międzynarodowej do życia rodzinnego i jedności rodziny oraz stosowana definicja rodziny]*, praca badawcza UNHCR, styczeń 2018, sekcja 3, gdzie znajduje się analiza orzecznictwa ETPC (i innych sądów regionalnych) dotyczącego relacji, które uznano za stanowiące życie rodzinne.

¹⁴¹⁶ ETPC, wyrok z dnia 21 czerwca 1988 r., *Berrehab przeciwko Niderlandom*, nr 10730/84, CE:ECHR:1988:0621JUD001073084.

¹⁴¹⁷ ETPC, 1979, *Marckx przeciwko Belgii*, op. cit., przypis 1415. Definicja „członków rodziny” określona w art. 2 lit. j) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) zawiera już małe dzieci „bez względu na to, czy są [one] dziećmi ślubnymi, nieslubnymi czy adoptowanymi zgodnie z przepisami prawa krajowego”.

¹⁴¹⁸ ETPC (WI), wyrok z dnia 22 kwietnia 1997 r., *X, Y i Z przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 21830/93, CE:ECHR:1997:0422JUD002183093 (dalej jako: ETPC (WI), 1997, *X, Y i Z przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*); ETPC, wyrok z dnia 24 czerwca 2010 r., *Schalk i Kopf przeciwko Austrii*, nr 30141/04, CE:ECHR:2010:0624JUD003014104, pkt 92–94; ETPC, wyrok z dnia 22 lipca 2010 r., *PB i JS przeciwko Austrii*, nr 18984/02, CE:ECHR:2010:0722JUD001898402, pkt 30; i ETPC (WI), wyrok z dnia 19 lutego 2013 r., *X i inni przeciwko Austrii*, nr 19010/07, CE:ECHR:2013:0219JUD001901007, pkt 9.

¹⁴¹⁹ ETPC (WI), wyrok z dnia 12 lipca 2001 r., *K i T przeciwko Finlandii*, nr 25702/94, CE:ECHR:2001:0712JUD002570294.

¹⁴²⁰ Zob. na przykład ETPC, *Marckx przeciwko Belgii*, op. cit., przypis 1415, pkt 31; ETPC, wyrok z dnia 26 maja 1994 r., *Keegan przeciwko Irlandii*, nr 16969/90, CE:ECHR:1994:0526JUD001696990, pkt 44; ETPC, 1994, *Kroon i inni*, op. cit., przypis 1415, pkt 30; ETPC (WI), 1997, *X, Y i Z przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, op. cit., przypis 1423, pkt 36; i ETPC, wyrok z dnia 8 grudnia 2015 r., *ZH i RH przeciwko Szwajcarii*, nr 60119/12, CE:ECHR:2015:1208JUD006011912 (dalej jako: ETPC, 2015, *ZH i RH przeciwko Szwajcarii*), pkt 42.

¹⁴²¹ ETPC, wyrok z dnia 27 kwietnia 2010 r., *Moretti et Benedetti przeciwko Włochom*, nr 16318/07, CE:ECHR:2010:0427JUD001631807, pkt 48; ETPC, wyrok z dnia 17 stycznia 2012 r., *Kopf i Liberda przeciwko Austrii*, nr 1598/06, CE:ECHR:2012:0117JUD00159806, pkt 37; ETPC, wyrok z dnia 22 czerwca 2004 r., *Pini i inni przeciwko Rumunii*, nr 78028/01 i 78030/01, CE:ECHR:2004:0622JUD007802801, pkt 143–148; i ETPC, wyrok z dnia 14 listopada 2013 r., *Topčić-Rosenberg przeciwko Chorwacji*, nr 19391/11, CE:ECHR:2013:1114JUD001939111, pkt 38.

¹⁴²² ETPC, wyrok z dnia 20 września 2011 r., *AA przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 8000/08, CE:ECHR:2011:0920JUD008000008; ETPC (WI), wyrok z dnia 23 czerwca 2008 r., *Maslov przeciwko Austrii*, nr 1638/03, CE:ECHR:2008:0623JUD00163803; ETPC, decyzja z dnia 7 listopada 2000 r., *Kwakye-Nti et Dufie przeciwko Pays Bas*, nr 31519/96, CE:ECHR:2000:1107DEC003151996; ETPC, wyrok z dnia 13 lutego 2001 r., *Ezzouhdi przeciwko Francji*, nr 47160/99, CE:ECHR:2001:0213JUD004716099, pkt 34; ETPC (WI), wyrok z dnia 9 października 2003 r., *Slivenko przeciwko Łotwie*, nr 48321/99, CE:ECHR:2003:1009JUD004832199, pkt 97; ETPC, wyrok z dnia 12 maja 2000 r., *AW Khan przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 35394/97, CE:ECHR:2000:0512JUD003539497, pkt 32; ETPC, wyrok z dnia 30 czerwca 2015 r., *AS przeciwko Szwajcarii*, nr 39350/13, CE:ECHR:2015:0630JUD003935013; oraz ETPC, 2015, *ZH i RH przeciwko Szwajcarii*, op. cit., przypis 1425. Takie relacje mogą jednak podlegać „życiu prywatnemu” do celów art. 8 EKPC.

W niniejszej analizie sądowej nie uwzględniono wymogów dotyczących dowodów służących wykazaniu związków rodzinnych. Kwestie te omówiono w publikacji EASO pt. *Evidence and credibility assessment in the context of the Common European Asylum System – Judicial analysis*, sekcja 5.4¹⁴²³.

4.2. Status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej

Sekcja 4.2 składa się z dwóch podsekcji, jak określono w tabeli 58.

Tabela 58: Struktura sekcji 4.2

Sekcja	Tytuł	Strona
4.2.1	Status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej (art. 18)	319
4.2.2	Członkowie rodziny beneficjentów ochrony uzupełniającej niekwalifikujący się do otrzymania ad personam ochrony uzupełniającej (art. 23 i art. 2 lit. j))	322

4.2.1. Status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej (art. 18)

Art. 18 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi, co następuje:

Art. 18 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Nadanie statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej

Państwa członkowskie nadają status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej obywatelowi państwa trzeciego lub bezpaństwowcowi, który kwalifikuje się do otrzymania ochrony uzupełniającej zgodnie z rozdziałem II i V.

Sekcja 4.2.1 składa się z dwóch podsekcji, jak określono w tabeli 59.

Tabela 59: Struktura sekcji 4.2.1

Sekcja	Tytuł	Strona
4.2.1.1	Definicja statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej	319
4.2.1.2	Status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej, zezwolenie na pobyt i ochrona międzynarodowa	320

4.2.1.1. Definicja statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej

W art. 18 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) zobowiązano **państwa członkowskie do nadania statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej obywatelowi państwa trzeciego lub bezpaństwowcowi, który kwalifikuje się do otrzymania ochrony uzupełniającej** zgodnie z rozdziałami II i V dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

TSUE przypominał, że „z uwagi na to, iż [dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] została przyjęta na podstawie w szczególności art. 78 ust. 2 lit. b) TFUE, zmierza ona między innymi do wprowadzenia jednolitego systemu ochrony uzupełniającej”¹⁴²⁴.

¹⁴²³ EASO, *Ocena dowodów i wiarygodności – analiza sądowa*, op. cit., przypis 23.

¹⁴²⁴ TSUE, 2019, *Bilali*, op. cit., przypis 117, pkt 35.

W sprawie *Torubarov* TSUE potwierdził, że w przypadku gdy osoba kwalifikuje się do uzyskania statusu uchodźcy lub osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej, państwa członkowskie „są zobowiązane, z zastrzeżeniem przewidzianych w tej dyrektywie podstaw wykluczenia z możliwości uzyskania statusu uchodźcy, **udzielić** takiej osobie żądanej przez nią ochrony międzynarodowej, gdyż państwom tym nie przysługują żadne uprawnienia dyskrecjonalne w tym zakresie”¹⁴²⁵. TSUE stwierdził ponadto w sprawie *Bilali*, że „byłoby sprzeczne z ogólną systematyką i celami dyrektywy [w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] umożliwienie skorzystania ze statusów, które przewiduje ta dyrektywa, obywatelom państw trzecich znajdującym się w sytuacjach pozbawionych jakiegokolwiek związku z racją bytu międzynarodowej ochrony”¹⁴²⁶.

Rzecznik generalny Gerard Hogan zauważa, że „motyw 21 [dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] stanowi, iż uznanie statusu uchodźcy jest aktem deklaratoryjnym”, lecz że „w [dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] brak jest analogicznego motywu odnoszącego się do ochrony uzupełniającej”¹⁴²⁷.

Zgodnie z art. 46 ust. 2 dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona) „osoby uznane przez organ rozstrzygający za osoby kwalifikujące się do objęcia ich ochroną uzupełniającą [mają] prawo do skutecznego środka zaskarżenia zgodnie z ust. 1 od decyzji o uznaniu ich wniosku za bezzasadny w zakresie dotyczącym statusu uchodźcy”. Jedynym wyjątkiem od tej zasady jest sytuacja, gdy „status ochrony uzupełniającej przyznany przez państwo członkowskie zapewnia te same prawa i korzyści co prawa i korzyści zapewniane przez status uchodźcy na mocy prawa unijnego i prawa krajowego”¹⁴²⁸. Odstępstwo od prawa do skutecznego środka prawnego „należy interpretować w ten sposób, że może być ono stosowane jedynie wówczas, gdy istnieje rzeczywista tożsamość praw i korzyści wynikających ze statusu ochrony uzupełniającej przyznanego przez dane państwo członkowskie oraz praw i korzyści zapewnianych przez status uchodźcy na mocy prawa Unii i właściwego prawa krajowego”¹⁴²⁹.

Tak samo jak status uchodźcy, również status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej jest udzielany jedynie tak długo, jak osoba kwalifikuje się do objęcia ochroną uzupełniającą. Szczegółowe informacje można znaleźć w EASO, *Zakończenie ochrony międzynarodowej – analiza sądowa*, wyd.drugie, 2021, część 6.

4.2.1.2. Status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej, zezwolenie na pobyt i ochrona międzynarodowa

Osoby objęte ochroną uzupełniającą korzystają z ochrony międzynarodowej w sposób przewidziany w rozdziale VII dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) (zakres ochrony międzynarodowej).

¹⁴²⁵ TSUE (WI), wyrok z dnia 29 lipca 2019 r., *Alekszj Torubarov przeciwko Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal*, C-556/17, EU:C:2019:626, pkt 49–50. Zob. też TSUE, 2019, *Bilali*, op. cit., przypis 117, pkt 36.

¹⁴²⁶ TSUE, 2019, *Bilali*, op. cit., przypis 117, pkt 44.

¹⁴²⁷ TSUE, opinia rzecznika generalnego Gerarda Hogana przedstawiona w dniu 25 marca 2021 r., *Bundesrepublik Deutschland v SE; przy udziale: Vertreter des Bundesinteresses beim Bundesverwaltungsgericht*, C-768/19, EU:C:2021:247, pkt 66. Sprawa ta dotyczy przewidzianego w prawie krajowym prawa osoby dorosłej do uzyskania statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej jako rodzic małoletniego niepozostającego w związku małżeńskim, który jest beneficjentem ochrony uzupełniającej. Zob. także pkt 69 i 78.

¹⁴²⁸ TSUE, 2019, *Bilali*, op. cit., przypis 117, pkt 55.

¹⁴²⁹ TSUE, wyrok z dnia 18 października 2018 r., *EG przeciwko Słowenii*, C-662/17, EU:C:2018:847, pkt 50.

Art. 24 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) stanowi, co następuje:

Art. 24 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Tak szybko jak to możliwe po udzieleniu ochrony międzynarodowej państwa członkowskie wydają beneficjentom pomocy uzupełniającej i członkom ich rodziny zezwolenie na pobyt, które musi być ważne przez co najmniej rok i w odniesieniu do którego istnieje możliwość przedłużenia na co najmniej dwa lata, o ile nie sprzeciwiają się temu ważne względy bezpieczeństwa narodowego lub porządku publicznego.

Mimo że w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) nie przewidziano wymogu posiadania zezwolenia na pobyt, aby móc korzystać z ochrony międzynarodowej, państwa członkowskie mogą postanowić, że przyznanie świadczeń dotyczących dostępu do zatrudnienia, opieki społecznej, opieki zdrowotnej oraz dostępu do ułatwień integracyjnych jest uzależnione od uprzedniego wydania zezwolenia na pobyt. Potwierdzają to motyw 40 i odpowiednie artykuły dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) ¹⁴³⁰. Motyw 40 stanowi, co następuje:

Motyw 40 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

W granicach określonych przez zobowiązania międzynarodowe państwa członkowskie mogą postanowić, że przyznanie świadczeń dotyczących dostępu do zatrudnienia, opieki społecznej, opieki zdrowotnej oraz dostępu do ułatwień integracyjnych wymaga uprzedniego wydania zezwolenia na pobyt.

TSUE nie orzekał jeszcze w sprawie zależności między statusem osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej, zezwoleń na pobyt i prawami beneficjentów ochrony uzupełniającej. W odniesieniu do statusu uchodźcy TSUE stwierdził w sprawie HTže, „uchodźca, któremu cofnięto zezwolenie na pobyt na podstawie art. 24 ust. 1 dyrektywy [w sprawie kwalifikowania] zachowuje swój status uchodźcy, co najmniej do tego czasu, dopóki nie zostanie tego statusu pozbawiony” i zachowuje swoje prawo do świadczeń zagwarantowanych w rozdziale VII. Obowiązek ten wynika jednak z art. 14 ust. 6 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), zgodnie z którym uchodźcy, którego status cofnięto z konkretnych powodów, przysługują prawa określone między innymi w art. 32 i 33 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców ¹⁴³¹. Dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) nie zawiera podobnego przepisu dotyczącego beneficjentów ochrony uzupełniającej ¹⁴³².

¹⁴³⁰ Zob. art. 24 ust. 2 (zezwolenie na pobyt), art. 25 ust. 2 (dokumenty podróży) i art. 29 ust. 2 (opieka społeczna) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

¹⁴³¹ TSUE, 2015, *HT*, op. cit., przypis 1381, pkt 71. Zob., ogólnie, sekcja 4.1.1.3.

¹⁴³² TSUE, 2015, *HT*, op. cit., przypis 1381, pkt 95.

4.2.2. Członkowie rodziny beneficjentów ochrony uzupełniającej niekwalifikujący się do otrzymania ad personam ochrony uzupełniającej (art. 23 i art. 2 lit. j))

W odniesieniu do uchodźców dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) nie gwarantuje takiego samego statusu członkom rodziny beneficjenta ochrony uzupełniającej, którzy osobiście nie kwalifikują się do otrzymania ochrony uzupełniającej¹⁴³³. W art. 23 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) zapewniono jednak, że członkowie rodziny – w rozumieniu art. 2 lit. j) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) – beneficjentów ochrony uzupełniającej, którzy indywidualnie nie kwalifikują się do otrzymania ochrony międzynarodowej, otrzymują świadczenia, o których mowa w art. 24–35 rozdziału VII dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona). Pełny tekst art. 23 został przytoczony w sekcji [4.1.2](#) powyżej.

Definicja członków rodziny w art. 2 lit. j) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) (określona w pełni w sekcji [4.1.2](#) powyżej) jest taka sama dla osób, którym przyznano status uchodźcy, oraz dla osób, którym przyznano status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej.

Tak samo jak w przypadku uchodźców, świadczenia, z których mogą korzystać członkowie rodziny beneficjenta ochrony uzupełniającej, są przyznawane wyłącznie członkom rodziny, którzy przebywają już w tym samym państwie członkowskim co beneficjent. Członkowie rodziny, którzy przebywają poza państwem członkowskim beneficjenta ochrony uzupełniającej, inaczej niż w przypadku uchodźców, nie korzystają jako tako z prawa do łączenia rodzin przewidzianego w dyrektywie w sprawie łączenia rodzin¹⁴³⁴, chyba że dane państwo członkowskie przyznaje beneficjentom ochrony uzupełniającej takie same prawa co uchodźcom.

Dyrektywa w sprawie kwalifikowania umożliwiła państwom członkowskim obwarowanie prawa do świadczeń warunkami, w przypadku gdy chodzi o członków rodziny beneficjentów ochrony uzupełniającej przebywających już w państwie członkowskim (takie warunki nie miały zastosowania do członków rodziny osób, którym przyznano status uchodźcy). Z kolei w dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) usunięto to ograniczenie¹⁴³⁵. W art. 24 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) świadczeniem dotyczącym prawa do otrzymania zezwoleń na pobyt objęto członków rodziny beneficjentów ochrony uzupełniającej. Zgodnie z dyrektywą w sprawie kwalifikowania (wersja

¹⁴³³ TSUE, 2018, *Ahmedbekova*, op. cit., przypis [68](#), pkt 68 stanowi, że „[n]ależy zauważyć, że dyrektywa 2011/95 nie przewiduje możliwości takiego rozszerzenia statusu uchodźcy lub statusu przyznanego w drodze ochrony uzupełniającej na członków rodziny osoby, której przyznano ten status”.

¹⁴³⁴ Art. 3 ust. 2 lit. c) dyrektywy w sprawie łączenia rodzin. Zob. też TSUE, wyrok z dnia 7 listopada 2018 r., *K i B przeciwko Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, C-380/17, EU:C:2018:877, pkt 33. Zob. jednak również ETPC (WI), wyrok z dnia 9 lipca 2021 r., *MA przeciwko Dani*, nr 6697/18, CE:ECHR:2021:0709JUD000669718. Sprawa ta dotyczyła sytuacji beneficjentów pomocy uzupełniającej lub tymczasowej, którzy musieli czekać trzy lata, aby móc złożyć wniosek o łączenie rodziny. ETPC ustalił, że wymóg, aby beneficjent ochrony uzupełniającej lub tymczasowej czekał trzy lata, aby móc złożyć wniosek o łączenie rodziny, bez możliwości dokonania indywidualnej oceny sytuacji beneficjenta nie zapewnił odpowiedniej równowagi między interesami państwa a interesami danych osób oraz że w związku z tym doszło do naruszenia art. 8 EKPC (pkt 193–195).

¹⁴³⁵ Biuro UNHCR, *The case law of the European regional courts: The Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights: refugees, asylum-seekers, and stateless persons [Orzecznictwo europejskich sądów okręgowych: Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie uchodźców, osób ubiegających się o azyl i bezpaństwowców]*, czerwiec 2015, s. 80.

przekształcona) członkowie rodziny są uprawnieni do otrzymania zezwoleń na pobyt na takich samych warunkach jak członkowie rodziny, którym przyznano status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej¹⁴³⁶.

Jak zauważono wcześniej, TSUE orzekł w sprawie *Ahmedbekova*¹⁴³⁷, że dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) nie przewiduje możliwości takiego rozszerzenia statusu uchodźcy lub statusu przyznanego w drodze ochrony uzupełniającej na członków rodziny osoby, której przyznano ten status. Trybunał stwierdził jednak następnie, że skutek art. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) jest taki, że przyznanie ochrony międzynarodowej członkom rodziny beneficjenta ochrony międzynarodowej **nie jest a priori pozbawione jakiegokolwiek związku z logiką ochrony międzynarodowej**¹⁴³⁸.

TSUE stwierdził w sprawie *Ahmedbekova*, że zgodnie z art. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) państwo członkowskie może:

postanowić – w przypadku udzielenia ochrony międzynarodowej członkowi danej rodziny [...] – o rozszerzeniu tej ochrony na innych członków tej rodziny, pod warunkiem że nie zachodzi w ich przypadku którakolwiek z podstaw wyłączenia [...] oraz że ich obecna sytuacja, zważywszy na potrzebę utrzymania jedności rodziny, wpisuje się w logikę ochrony międzynarodowej¹⁴³⁹.

W sprawie *LW*¹⁴⁴⁰ wielka izba TSUE odnotowała dwa zastrzeżenia do wszelkiego tego rodzaju przyznania. TSUE orzekł, że art. 3 i art. 23 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) należy interpretować w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie temu, by państwo członkowskie przyznało status uchodźcy małoletniemu dziecku uchodźcy, pod warunkiem że po pierwsze „do tego dziecka nie znajduje zastosowania podstawa wykluczenia, o której mowa w art. 12 ust. 2 tej dyrektywy” oraz po drugie:

owo dziecko nie ma, wskutek posiadanego obywatelstwa lub innych elementów charakteryzujących jego osobisty status prawny, prawa do lepszego traktowania we wspomnianym państwie członkowskim w porównaniu z sytuacją, w której nadano by mu status uchodźcy. W tym kontekście nie ma znaczenia ustalenie, czy od dziecka i jego rodziców można racjonalnie oczekiwać osiedlenia się na terytorium tego innego państwa trzeciego¹⁴⁴¹.

W sprawie *Bundesrepublik Deutschland przeciwko SE* TSUE zajął się między innymi kwestią tego, czy ojciec może powołać się na prawa związane ze statusem osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej, który został przyznany jego synowi, który ubiegał się o ochronę międzynarodową jako małoletni i otrzymał ochronę uzupełniającą w Niemczech. Ojciec przyjechał do Niemiec po tym, jak jego synowi udzielono ochrony uzupełniającej, i ubiegał się o udzielenie ochrony międzynarodowej na podstawie tego, że jest ojcem małoletniego niepozostającego w związku małżeńskim, który posiada status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej. TSUE stwierdził między innymi, że:

¹⁴³⁶ Zob. sekcja 4.2.1.2, w której przytoczono pełny tekst art. 24 ust. 2.

¹⁴³⁷ TSUE, 2018, *Ahmedbekova*, op. cit., przypis 68, pkt 68.

¹⁴³⁸ Tamże, pkt 72–73.

¹⁴³⁹ Tamże, pkt 74.

¹⁴⁴⁰ TSUE (WJ), 2021, *LW*, op. cit., przypis 88.

¹⁴⁴¹ Tamże, orzeczenie końcowe.

prawa, które członkowie rodziny beneficjenta ochrony uzupełniającej wywodzą z uzyskanego przez ich dziecko statusu ochrony uzupełniającej, w szczególności prawo do świadczeń, o których mowa w art. 24–35 tej dyrektywy, pozostają w mocy po osiągnięciu przez tego beneficjenta pełnoletniości, przez okres ważności dokumentu pobytowego wydanego owym członkom rodziny zgodnie z art. 24 ust. 2 tej dyrektywy¹⁴⁴².

4.3. Zależność między statusem uchodźcy a statusem osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej

Status uchodźcy i status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej przewidziane odpowiednio w art. 13 i 18 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) są osobne, lecz ściśle ze sobą powiązane¹⁴⁴³. W dyrektywie w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) ustanowiono nadrzędność statusu uchodźcy, ponieważ status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej można przyznać wyłącznie obywatelowi państwa trzeciego lub bezpaństwowcowi, którzy nie kwalifikują się do uzyskania statusu uchodźcy. Rzecznik generalny Yves Bot zauważa, że:

wprowadzając uzupełniającą formę ochrony [...], zamiarem prawodawcy Unii nie było stworzenie możliwości wyboru pomiędzy jedną czy drugą formą ochrony międzynarodowej. Jego celem jest zapewnienie „pierwszeństwa” [Konwencji dotyczącej statusu uchodźców] poprzez upewnienie się, że uzupełniające formy ochrony ustanowione w Unii nie dokonują erozji zasadniczego zakresu tej konwencji. Taki cel wynika jasno z *prac przygotowawczych* nad dyrektywą [w sprawie kwalifikowania]¹⁴⁴⁴.

W orzecznictwie TSUE wielokrotnie podkreślono również **uzupełniający** charakter statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej w odniesieniu do charakteru statusu uchodźcy. Trybunał wyjaśnił, że „wniosek o udzielenie ochrony uzupełniającej nie powinien co do zasady być rozpatrywany, zanim właściwy organ nie stwierdzi, iż osoba ubiegająca się o międzynarodową ochronę nie spełnia warunków uzasadniających przyznanie statusu uchodźcy”¹⁴⁴⁵. TSUE potwierdził również, że „do właściwego organu należy co do zasady określenie statusu najwłaściwszego w sytuacji tej osoby”¹⁴⁴⁶.

¹⁴⁴² TSUE, wyrok z dnia 9 września 2021 r., *Bundesrepublik Deutschland przeciwko SE*, C-768/19, EU/C/2021:709, pkt 51–52.

¹⁴⁴³ TSUE, 2014, *Diakité*, op. cit., przypis 844, pkt 33; TSUE (WI), 2010, *Abdulla*, op. cit., przypis 32, pkt 78–79, oraz TSUE (WI), 2016, *Alo i Oosso*, op. cit., przypis 31, pkt 32–33. Zob. też TSUE, opinia rzecznika generalnego Paola Mengozziego przedstawiona w dniu 18 lipca 2013 r., *Aboubacar Diakité przeciwko Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, C-285/12, EU:C:2013:500, pkt 60 (wyróżnienie oryginalne); oraz TSUE, opinia rzecznika generalnego Jána Mazáka, 2009, *Abdulla*, op. cit., przypis 657, pkt 51.

¹⁴⁴⁴ TSUE, opinia rzecznika generalnego Yves’a Bota przedstawiona w dniu 7 listopada 2013 r., *HN przeciwko Minister for Justice, Equality and Law Reform, Irlandia, rzecznik generalny*, C-604/12, EU:C:2013:714, pkt 43, w którym odniesiono się do dokumentu: Komisja Europejska, *wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie kwalifikowania: uzasadnienie*, 2001, op. cit., przypis 265. Zob. też pkt 41 i 44 opinii.

¹⁴⁴⁵ TSUE, 2014, *Diakité*, op. cit., przypis 844, pkt 33; oraz TSUE, 2014, *HN*, op. cit., przypis 29, pkt 31 i 35 (zob. też pkt 42). Zob. też sekcja 4.2.1.

¹⁴⁴⁶ TSUE, 2014, *HN*, op. cit., przypis 29, pkt 34; oraz opinia rzecznika generalnego Yves’a Bota, *HN*, op. cit., przypis 1449, pkt 45. W sytuacjach, w których wnioskodawca w sposób oczywisty nie może zostać uznany za uchodźcę i uznaje się, że ubiega się on o ochronę uzupełniającą, państwo członkowskie może przyspieszyć rozpatrywanie przesłanek wymaganych dla przyznania statusu uchodźcy zgodnie z art. 23 ust. 4 lit. b) dyrektywy w sprawie procedur azylowych, lecz w żadnym razie prawodawca Unii nie zwalnia go z tego wstępnego badania.

We wniosku dotyczącym dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) Komisja Europejska – w odpowiedzi na program haski, w ramach którego zaapelowano o stworzenie jednolitego statusu ochrony – stwierdziła, że uprości procedury mające na celu **zbliżenie praw przyznawanych obu kategoriom beneficjentów ochrony** oraz zmniejszy koszty administracyjne¹⁴⁴⁷. Była to odpowiedź na krytykę, że beneficjentom ochrony uzupełniającej udziela się niższego poziomu praw pod pewnymi względami¹⁴⁴⁸. Celem zbliżenia było również stawienie czoła wyzwaniom integracyjnym, którym muszą sprostać beneficjenci ochrony uzupełniającej¹⁴⁴⁹. Zbliżenie przepisów dotyczących uznawania oraz zakresu statusu uchodźcy i ochrony uzupełniającej miało pomóc „ograniczyć wtórny przepływ wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową między państwami członkowskimi [...]” (motyw 13 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)).

Zostało to odzwierciedlone w motywie 39 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), który stanowi, co następuje:

Motyw 39 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Odpowiadając na zawarty w programie sztokholmskim apel, by ustanowić jednolity status uchodźców i osób kwalifikujących się do ochrony uzupełniającej, należy, z zastrzeżeniem **koniecznych i obiektywnie uzasadnionych odstępstw**, przyznać beneficjentom statusu ochrony uzupełniającej takie same prawa i świadczenia, z jakich korzystają uchodźcy zgodnie z niniejszą dyrektywą, oraz stosować do nich takie same kryteria kwalifikowalności¹⁴⁵⁰.

Potwierdzając, że system ochrony uzupełniającej miał na celu „uzupełnienie i dodanie do ochrony uchodźców zapisanej w konwencji [dotyczącej statusu uchodźców]”, TSUE podkreślił w sprawie *Alo i Osso*¹⁴⁵¹:

¹⁴⁴⁷ Komisja Europejska, [wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie kwalifikowania \(wersja przekształcona\): uzasadnienie](#), 2009, op. cit., przypis 408, s. 6–7.

¹⁴⁴⁸ Wniosek ten był później krytykowany za dalsze przyznawanie niższego poziomu praw beneficjentom ochrony uzupełniającej. Zob. Biuro UNHCR, [Submission by the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees in the case of M.A. v. Denmark \(Application no. 6697/18\) before the European Court of Human Rights](#) [Złożenie przez Biuro Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wniosku w sprawie M.A. przeciwko Danii (wniosek nr 6697/18)], 21 stycznia 2019 r., w którym to dokumencie Biuro UNHCR wyraziło wątpliwości w kwestii oczekiwania przez beneficjentów ochrony uzupełniającej na połączenie rodziny, oraz [UNHCR comments on the European Commission proposal for a qualification regulation – COM \(2016\) 466](#) [Uwagi Biura UNHCR dotyczące wniosku Komisji Europejskiej w sprawie rozporządzenia o kwalifikowaniu – COM (2016) 466], luty 2018 r., s. 33: „rozdzielenia między beneficjentami ochrony międzynarodowej często nie są ani konieczne, ani obiektywnie uzasadnione pod względem doświadczenia związanego z ucieczkami i potrzeb ochrony”. Na przykład niektóre państwa członkowskie „regularnie przyznają status uchodźcy osobom z konkretnego państwa pochodzenia, podczas gdy inne państwa członkowskie nadają status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej osobom o podobnych profilach pochodzących z tego samego państwa pochodzenia”.

¹⁴⁴⁹ We wniosku tym określono następujące wyzwania integracyjne, w szczególności: uznawanie kwalifikacji; dostęp do szkolenia zawodowego i zatrudnienia; dostęp do ułatwień integracyjnych; dostęp do zakwaterowania; możliwości ograniczenia świadczeń oraz łączenie rodzin. Komisja Europejska, [wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie kwalifikowania \(wersja przekształcona\): uzasadnienie](#), 2009, op. cit., przypis 408, s. 8–9.

¹⁴⁵⁰ Wyróżnienie dodane. Program sztokholmski został przyjęty przez Radę Europejską w grudniu 2009 r. w drodze procedury ustawodawczej dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) w oparciu o program z Tampere i program haski oraz z zachowaniem celu ustanowienia jednolitego statusu.

¹⁴⁵¹ TSUE (WI), 2016, *Alo i Osso*, op. cit., przypis 31. Sprawa ta dotyczyła kwestii tego, czy wymóg w zakresie miejsca zamieszkania nałożony na beneficjentów ochrony uzupełniającej jest zgodny z dyrektywą w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), jeżeli podstawą jego jest wola osiągnięcia odpowiedniego podziału publicznych obciążeń socjalnych pomiędzy podmiotami zobowiązanymi do ich ponoszenia w ramach państwa lub jeżeli podstawą jego są względy polityki migracyjnej lub integracyjnej.

Jak wynika jednak z motywów 8, 9 i 39 [dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)], prawodawca Unii, odpowiadając na zawarty w programie sztokholmskim apel, zmierzał do ustanowienia jednolitego statusu dla wszystkich beneficjentów ochrony międzynarodowej i w rezultacie postanowił przyznać beneficjentom statusu ochrony uzupełniającej **takie same prawa i świadczenia**, z jakich korzystają uchodźcy, z **zastrzeżeniem koniecznych i obiektywnie uzasadnionych odstępstw** ¹⁴⁵².

Zgodnie z art. 20 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) uchodźcy i osoby kwalifikujące się do otrzymania ochrony uzupełniającej mają takie same prawa, „o ile nie określono inaczej”.

Art. 29 (opieka społeczna) stanowi przykład prawa, które umożliwia państwom członkowskim przyznanie zróżnicowanego traktowania, natomiast przykładowo w art. 32 (dostęp do zakwaterowania) przyznano takie same prawa ¹⁴⁵³.

Wynikające z tego podobieństwa i różnice najlepiej oddają następujące dwie tabele:

Prawa, które przyznaje się **wszystkim beneficjentom ochrony międzynarodowej bez rozróżnienia**, wskazano w tabeli 60.

¹⁴⁵² TSUE (WJ), 2016, *Allo i Ossa*, op. cit., przypis 31, pkt 32 (wyróżnienie dodane).

¹⁴⁵³ W art. 29 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) określono, że „w drodze odstępstwa od zasady ogólnej określonej w ust. 1 państwa członkowskie mogą ograniczyć pomoc socjalną przyznaną osobom korzystającym z ochrony uzupełniającej do podstawowych świadczeń, które w takim przypadku są przyznawane na takim samym poziomie i na podstawie takich samych kryteriów kwalifikujących, co własnym obywatelom”. W art. 32 ust. 1 określono, że „państwa członkowskie zapewniają beneficjentom ochrony międzynarodowej dostęp do zakwaterowania na takich samych zasadach co innym obywatelom państw trzecich legalnie przebywającym na ich terytorium”.

Tabela 60: Prawa wynikające z dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), które przyznaje się wszystkim beneficjentom ochrony międzynarodowej

Prawa, które przyznaje się wszystkim beneficjentom ochrony międzynarodowej bez rozróżnienia	Dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)
Ochrona przed <i>odesłaniem</i> (z wyjątkiem możliwości odebrania prawa uchodźcom w przypadkach, o których mowa w art. 21 ust. 2)	Artykuł 21
Prawo do informacji o prawach i obowiązkach wynikających ze statusu	Artykuł 22
Prawo do utrzymania jedności rodziny ¹⁴⁵⁴	Artykuł 23
Dostęp do zatrudnienia	Artykuł 26
Dostęp do kształcenia	Artykuł 27
Dostęp do procedur uznawania kwalifikacji	Artykuł 28
Opieka zdrowotna	Artykuł 30
Środki na rzecz małoletnich bez opieki	Artykuł 31
Dostęp do zakwaterowania	Artykuł 32
Swoboda przemieszczania się w państwie członkowskim	Artykuł 33
Pomoc przy repatriacji	Artykuł 35

Jak dotąd, TSUE wypowiedział się w sprawie któregośkolwiek z tych przepisów jedynie w sprawie *Alo i Osso*. W swoim wyroku Trybunał stwierdził, że art. 33 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona):

należy interpretować w ten sposób, że nakłada on na państwa członkowskie obowiązek zezwolenia beneficjentom ochrony międzynarodowej zarówno na swobodne poruszanie się po terytorium państwa członkowskiego, które udzieliło tej ochrony, jak i na wybór miejsca zamieszkania na tym terytorium ¹⁴⁵⁵.

TSUE wyjaśnił, że „art. 26 Konwencji [dotyczącej statusu uchodźców] przewiduje wyraźnie, że wolność ta obejmuje nie tylko prawo do swobodnego poruszania się na terytorium państwa, które nadało status uchodźcy, lecz także prawo wyboru miejsca stałego zamieszkania na tym terytorium” ¹⁴⁵⁶. TSUE uznał, że prawodawstwo Unii miało na celu osiągnąć ten sam rezultat w art. 33 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

Przyznane prawa, które różnią się w przypadku uchodźców i beneficjentów ochrony uzupełniającej, przedstawiono w tabeli 61.

¹⁴⁵⁴ W dyrektywie 2003/86/WE w sprawie prawa do łączenia rodzin przewidziano jednak korzystniejsze warunki wykonania prawa do łączenia rodzin w przypadku uchodźców niż w przypadku innych obywateli państwa trzeciego zamieszkujących legalnie na terytorium państwa członkowskiego.

¹⁴⁵⁵ TSUE (WJ), 2016, *Alo i Osso*, *op. cit.*, przypis 31, pkt 37.

¹⁴⁵⁶ Tamże, pkt 35.

Tabela 61: Zróżnicowane traktowanie uchodźców i beneficjentów ochrony uzupełniającej

Prawo	Różnica	Dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)
Zezwolenia na pobyt	Okres obowiązywania może być dłuższy w przypadku uchodźców	Artykuł 24
Dokumenty podróży ¹⁴⁵⁷	Dokumenty podróży wydaje się beneficjentom ochrony uzupełniającej, którzy nie są w stanie otrzymać paszportu państwa, którego są obywatelami.	Artykuł 25
Opieka społeczna	Pomoc socjalna przyznawana osobom korzystającym z ochrony uzupełniającej może zostać ograniczona do podstawowych świadczeń, które są jednak przyznawane na takim samym poziomie i na podstawie takich samych kryteriów kwalifikujących, jak w przypadku obywateli danego państwa ¹⁴⁵⁸ .	Artykuł 29

Pomimo wskazanych powyżej różnic nie należy zapominać, że ochrona uzupełniająca stanowi status szczególny. W przeciwieństwie do osób, które nie mogą zostać odesłane zgodnie z art. 3 EKPC, osoby, które kwalifikują się do otrzymania ochrony uzupełniającej, korzystają ze statusu obejmującego określone prawa i świadczenia; w prawie Unii nie przewidziano statusu dla tej pierwszej grupy ¹⁴⁵⁹. Fakt, że obywatele państwa trzeciego, którzy nie mogą zostać odesłani, nie korzystają ze szczególnego statusu regulowanego przez prawo Unii, nie wpływa jednak na ich inne prawa wynikające z Karty UE, między innymi prawo do godności człowieka (art. 1) oraz poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (art. 7).

¹⁴⁵⁷ W odniesieniu do dokumentów podróży należy zauważyć, że w przypadku gdy beneficjenci ochrony uzupełniającej nie mają paszportu państwa, którego są obywatelami, w art. 25 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona) określono, że „państwa członkowskie wydają beneficjentom ochrony uzupełniającej, którzy nie są w stanie otrzymać paszportu państwa, którego są obywatelami, dokumenty umożliwiające im podróżowanie poza terytorium tych państw członkowskich, o ile nie sprzeciwiają się temu ważne względy bezpieczeństwa narodowego lub porządku publicznego”.

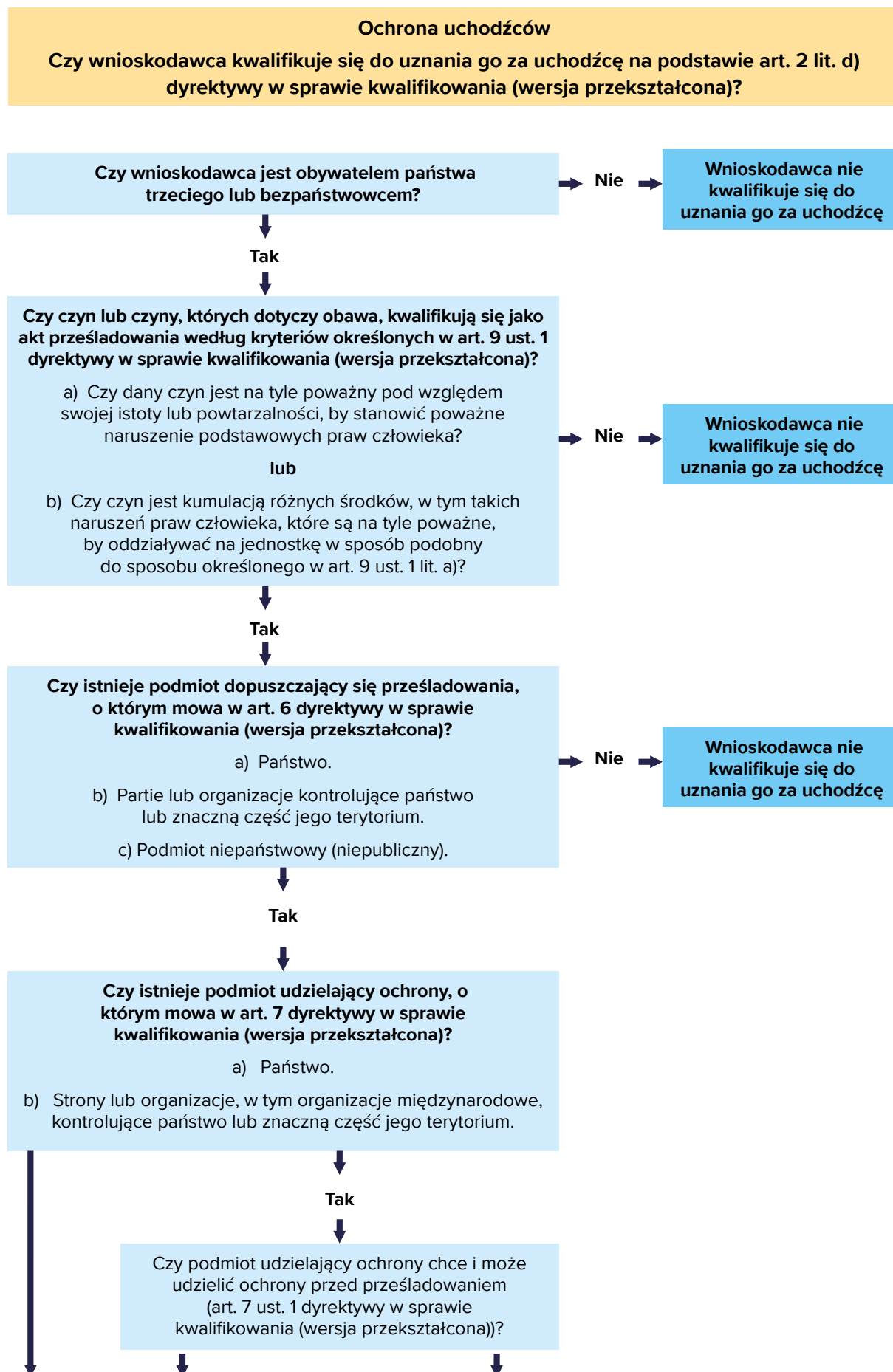
¹⁴⁵⁸ Jeżeli chodzi o opiekę społeczną, w sprawie *Alo i Osso*, TSUE zinterpretował art. 29 ust. 2 w odniesieniu do tego, czy sytuacja beneficjentów ochrony uzupełniającej jest obiektywnie porównywalna do sytuacji obywateli państwa trzeciego legalnie przebywających na terytorium państwa członkowskiego. TSUE orzekł, że do sądu krajowego należy również zbadać, „czy okoliczność, że obywatel państwa trzeciego otrzymujący pomoc społeczną jest beneficjentem ochrony międzynarodowej, w tym przypadku uzupełniającej, oznacza, że będzie on bardziej narażony na trudności związane z integracją niż inny obywatel państwa trzeciego legalnie przebywający w Niemczech i otrzymujący pomoc społeczną” (TSUE (WI), 2016, *Alo i Osso*, op. cit., przypis 31, pkt 62). W wyroku TSUE z dnia 21 listopada 2018 r., *Ahmad Shah Ayubi przeciwko Bezirkshauptmannschaft Linz-Land*, C-713/17, EU:C:2018:929, pkt 42, TSUE orzekł, że „art. 29 [dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)] należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu takiemu jak to w sprawie w postępowaniu głównym, które przewiduje, że uchodźcom posiadającym w danym państwie członkowskim prawo pobytu czasowego przyznawane są świadczenia z pomocy społecznej w kwocie niższej niż świadczenia przyznawane obywatelom tego państwa członkowskiego oraz uchodźcom posiadającym prawo stałego pobytu w rzeczonym państwie członkowskim”. Zob. też TSUE, wyrok z dnia 28 października 2021 r., *Associazione per gli Studi Giuridici sull'Immigrazione (ASGI), Avvocati per niente onlus (APN), Associazione NAGA – Organizzazione di volontariato per l'Assistenza Socio-Sanitaria e per i Diritti di Cittadini Stranieri, Rom e Sinti przeciwko Presidenza del Consiglio dei Ministri – Dipartimento per le politiche della famiglia, Ministero dell'Economia e delle Finanze*, C-462/20, EU:C:2021:894, w której w pkt 33–34 potwierdzono postanowienia TSUE w odniesieniu do sprawy Ayubi.

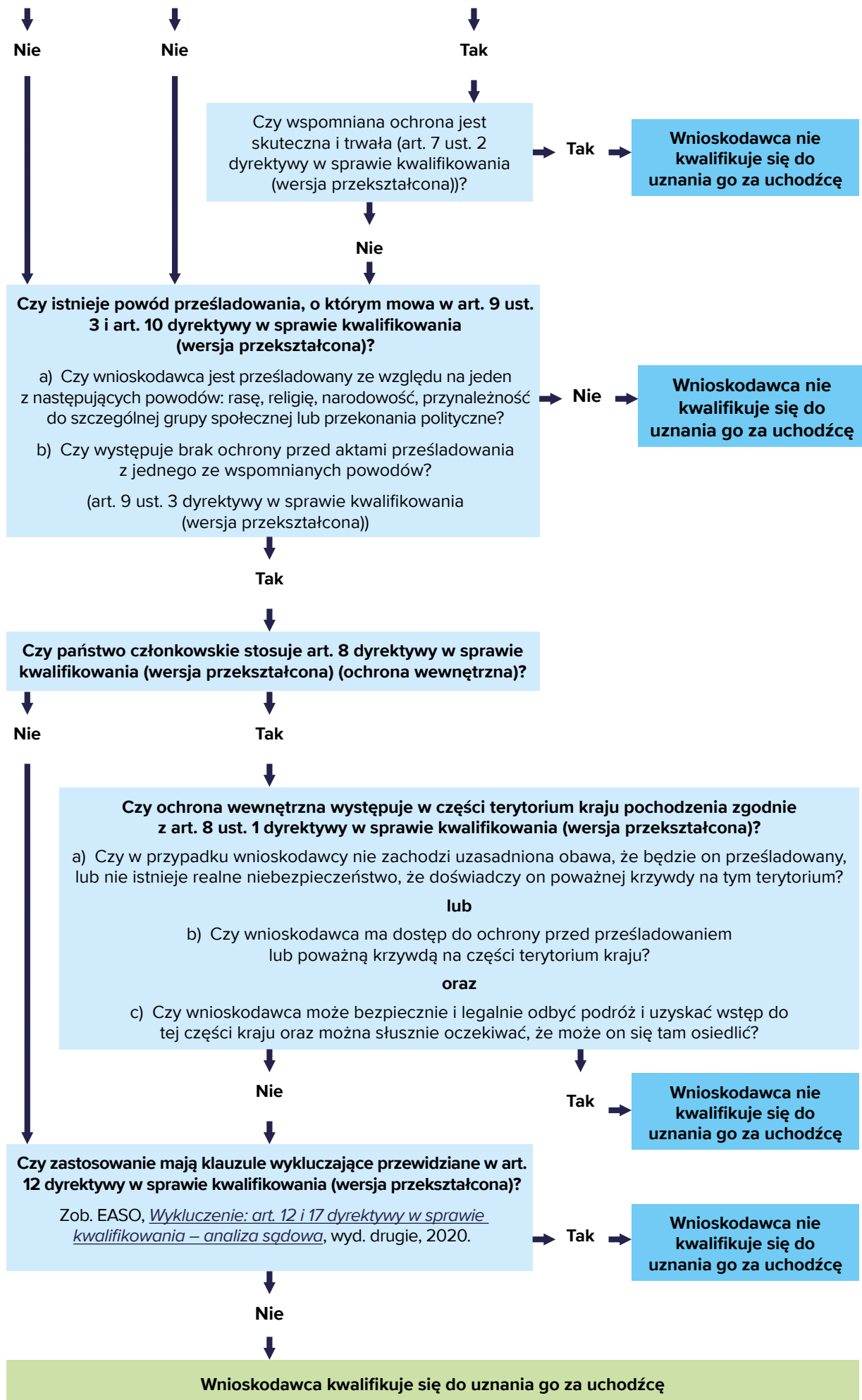
¹⁴⁵⁹ Różnicę tę odzwierciedla również art. 9 ust. 1 dyrektywy powrotowej oraz fakt, że decyzję nakazującą powrót należy wydać nawet w przypadku, gdy odesłanie jest niemożliwe ze względu na zasadę *non-refoulement*. Zob. TSUE, wyrok z dnia 3 czerwca 2021 r., *BZ przeciwko Westerwaldkreis*, C-546/19, EU:C:2021:432 (brak tłumaczenia na język angielski), pkt 55–59. Zob. też TSUE, wyrok z dnia 5 czerwca 2014 r., *Bashir Mohamed Ali Mahdi*, C-146/14 PPU, EU:C:2014:1320, pkt 89.

Załącznik A. Schemat podejmowania decyzji

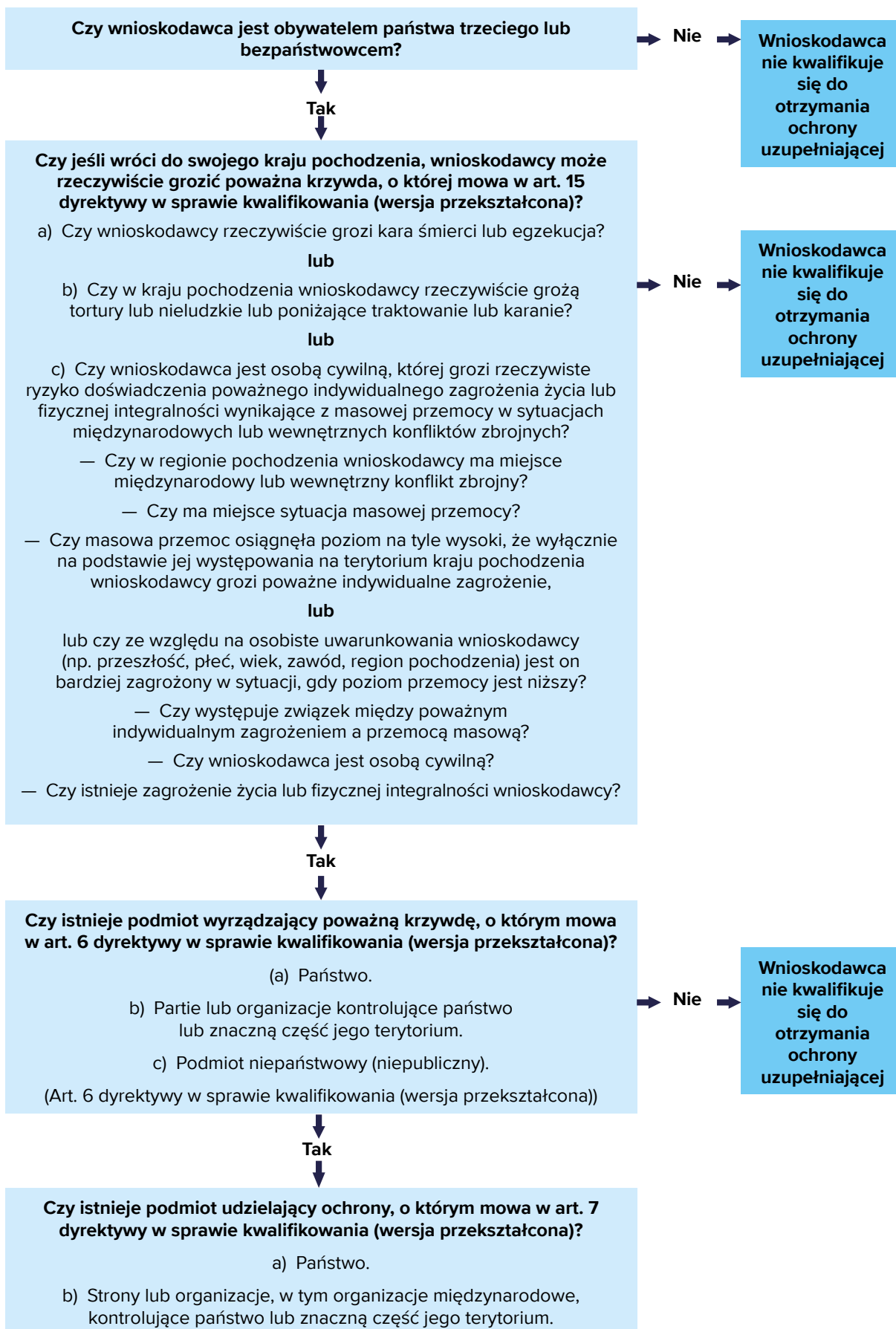

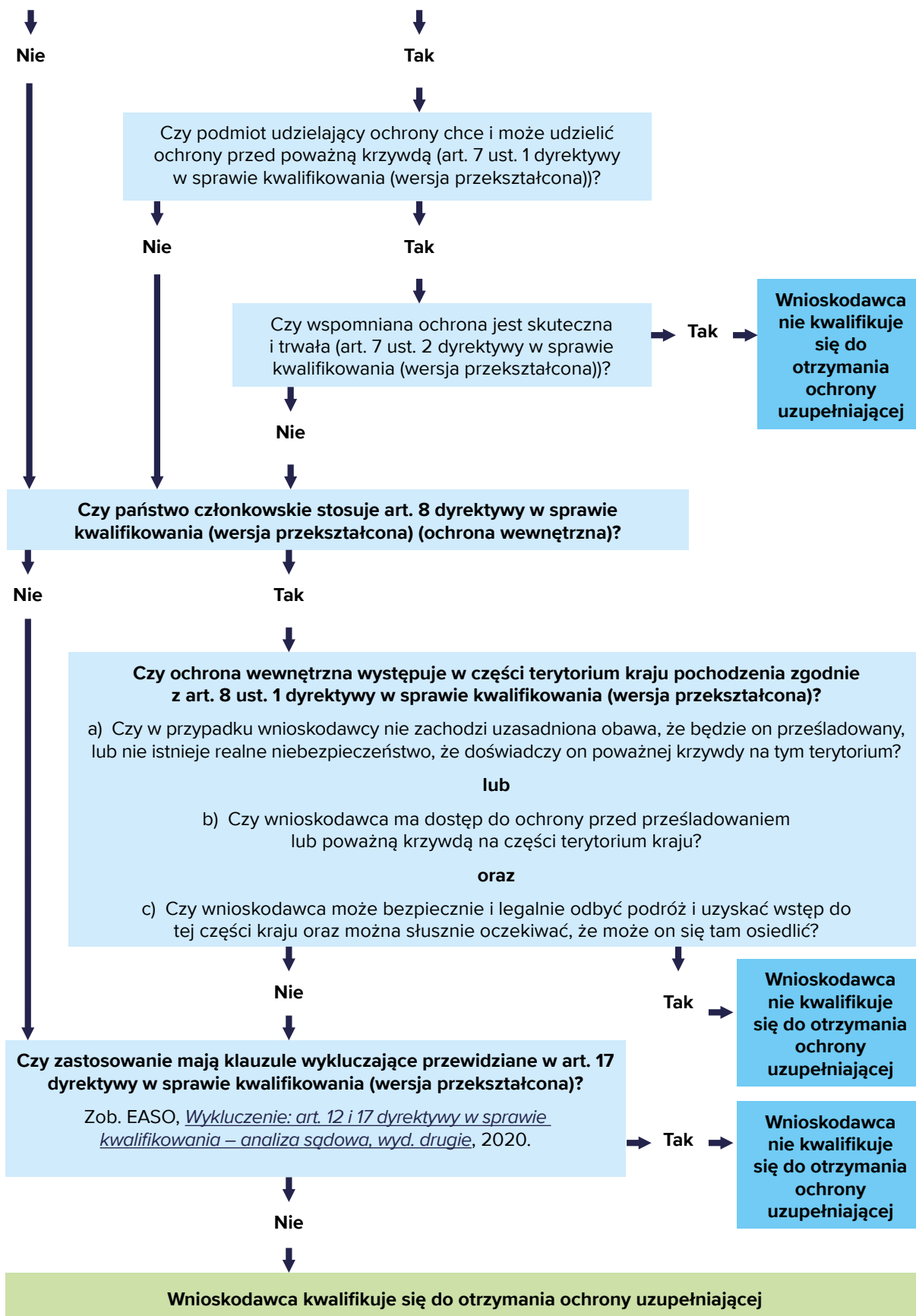

Ochrona uzupełniająca

Jeżeli wnioskodawca nie kwalifikuje się do uznania go za uchodźcę, czy kwalifikuje się do otrzymania ochrony uzupełniającej na podstawie art. 2 lit. f) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)?

Ochrona poza zakresem stosowania dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

Jeżeli wnioskodawca nie kwalifikuje się ani do objęcia go ochroną uchodźców ani ochroną uzupełniającą, czy można uznać, że kwalifikuje się do jakiegokolwiek formy ochrony na podstawie prawa krajowego, która wykracza poza zakres stosowania dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), na przykład z powodów motywowanych współczuciem lub względami humanitarnymi (motyw 15 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona))?

Załącznik B. Źródła pierwotne

1. Prawo Unii Europejskiej

1.1. Prawo pierwotne Unii Europejskiej

Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana zmieniona traktatem lizbońskim: 1 grudnia 2009 r.), Dz.U. C 326 z 26.10.2012, s. 47.

Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (zmieniona dnia 12 grudnia 2007 r.).

Protokół (nr 21) w sprawie stanowiska Zjednoczonego Królestwa i Irlandii w odniesieniu do przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, załączony do TFUE, Dz.U. C 326 z 7.6.2016, s. 295.

Protokół (nr 22) w sprawie stanowiska Danii, załączony do TFUE w Dz.U. C 202 z 7.6.2016, s. 299.

Protokół nr 24 w sprawie prawa azylu dla obywateli Państw Członkowskich Unii Europejskiej, Dz.U. C 115 z 9.5.2008.

1.2. Prawo wtórne Unii Europejskiej

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2303 z dnia 15 grudnia 2021 r. ustanawiające Agencję Unii Europejskiej ds. Azylu i uchylające rozporządzenie (UE) nr 439/2010, Dz.U. L 468 z 30.12.2021, s. 1.

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 604/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca (wersja przekształcona), Dz.U. L 180 z 29.6.2013, s. 31 (rozporządzenie Dublin III).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/32/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej, Dz.U. L 180 z 29.6.2013, s. 60 (dyrektywa w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona)).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (wersja przekształcona), Dz.U. L 180 z 29.6.2013, s. 96.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, Dz.U. L 101 z 15.4.2011, s. 1 (unijna dyrektywa w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony (wersja przekształcona), Dz.U. L 337 z 20.12.2011, s. 9 (dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 439/2010 z dnia 19 maja 2010 r. w sprawie utworzenia Europejskiego Urzędu Wsparcia w dziedzinie Azylu, Dz.U. L 132 z 29.5.2010, s. 11.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich, Dz.U. L 348 z 24.12.2008, s. 98.

Dyrektywa Rady 2004/83/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie minimalnych norm dla kwalifikacji i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub jako osoby, które z innych względów potrzebują międzynarodowej ochrony oraz zawartości przyznawanej ochrony, Dz.U. L 304 z 30.9.2004, s. 12 (dyrektywa w sprawie kwalifikowania).

Rozporządzenie Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej.

Dyrektywa Rady 2003/86/WE z dnia 22 września 2003 r. w sprawie prawa do łączenia rodzin, Dz.U. L 251 z 3.10.2003, s. 12.

Rozporządzenie Rady (WE) nr 343/2003 z dnia 18 lutego 2003 r. ustanawiające kryteria i mechanizmy określania państwa członkowskiego właściwego dla rozpatrywania wniosku o azyl, wniesionego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego, Dz.U. L 50 z 25.2.2003, s. 1 (rozporządzenie Dublin II).

Decyzja ramowa Rady z dnia 19 lipca 2002 r. w sprawie zwalczania handlu ludźmi (2002/629/WSiSW).

Dyrektywa Rady 2001/55/WE z dnia 20 lipca 2001 r. w sprawie minimalnych standardów przyznawania tymczasowej ochrony na wypadek masowego napływu wysiedleńców oraz środków wspierających równowagę wysiłków między państwami członkowskimi związanych z przyjęciem takich osób wraz z jego następstwami, Dz.U. L 212 z 20.7.2001.

Wspólne stanowisko z dnia 4 marca 1996 r. określone przez Radę na podstawie art. K.3 Traktatu o Unii Europejskiej w sprawie jednolitego stosowania definicji pojęcia „uchodźca” w art. 1 Konwencji genewskiej z dnia 28 lipca 1951 r. dotyczącej statusu uchodźców (96/196/WSiSW), Dz.U. L 63 z 13.3.1996, s. 2).

2. Umowy międzynarodowe o zasięgu powszechnym i regionalnym

2.1. Organizacja Narodów Zjednoczonych

Międzynarodowa konwencja o ochronie wszystkich osób przed wymuszonym zaginięciem, 23 grudnia 2010 r.

Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, 13 grudnia 2006 r.

Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, 15 listopada 2000 r.

Protokół przeciwko przemytowi migrantów drogą lądową, morską i powietrzną, 15 listopada 2000 r.

Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, 15 listopada 2000 r.

Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie angażowania dzieci w konflikty zbrojne, 25 maja 2000 r.

Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii, 25 maja 2000 r.

Rzymski statut Międzynarodowego Trybunału Karnego, 17 lipca 1998 r.

Konwencja ONZ o prawach dziecka, 20 listopada 1989 r.

Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, 10 grudnia 1984 r.

Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, 18 grudnia 1979 r.

Konwencja o ograniczaniu bezpieczeństwa, 30 sierpnia 1967 r.

Protokół dotyczący statusu uchodźców, 31 stycznia 1967 r.

Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych, 16 grudnia 1966 r.

Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych, 16 grudnia 1966 r.

Międzynarodowa konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej, 21 grudnia 1965 r.

Konwencja dotycząca statusu bezpaństwowców, 28 września 1954 r.

Konwencja dotycząca statusu uchodźców, 28 lipca 1951 r.

Akt końcowy konferencji pełnomocników Organizacji Narodów Zjednoczonych w sprawie statusu uchodźców i bezpaństwowców, 25 lipca 1951 r.

Powszechna deklaracja praw człowieka, ZO ONZ, 10 grudnia 1948 r.

Karta Narodów Zjednoczonych, 26 czerwca 1945 r.

2.2. Rada Europy

Konwencja w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi, 16 maja 2005 r.

Protokół nr 13 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, dotyczący zniesienia kary śmierci we wszystkich okolicznościach, 3 maja 2002 r.

Europejska konwencja o obywatelstwie, 6 listopada 1997 r.

Europejska karta społeczna (zrewidowana), 3 maja 1996 r.

Protokół nr 6 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności dotyczący zniesienia kary śmierci, 28 kwietnia 1983 r.

Konwencja o ograniczeniu przypadków wielokrotnego obywatelstwa i obowiązków wojskowych w przypadkach wielokrotnego obywatelstwa, 6 maja 1963 r.

Europejska karta społeczna, 18 października 1961 r.

Europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, 4 listopada 1950 r.

2.3. Inne instrumenty UE

Protokół dodatkowy do Konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (protokół II), 8 czerwca 1977 r.

Konwencja o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych, 12 sierpnia 1949 r.

Konwencja o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu, 12 sierpnia 1949 r.

Konwencja o traktowaniu jeńców wojennych, 12 sierpnia 1949 r.

Konwencja genewska o ochronie osób cywilnych podczas wojny, 12 sierpnia 1949 r.

Liga Narodów, Protokół dotyczący przypadku bezpieczeństwa, 12 kwietnia 1930 r.

2.4. Rezolucje Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych, Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych i Rady Praw Człowieka

Rada Bezpieczeństwa ONZ, Rezolucja nr 1820(2008), S/Res/1820(2008), 19 czerwca 2008 r.

ZO ONZ, Globalne porozumienie w sprawie uchodźców, A/RES/73/151, 19 grudnia 2018 r.

ZO ONZ, Globalne porozumienie na rzecz bezpiecznej, uporządkowanej i legalnej migracji, A/RES/73/195, 11 lipca 2018 r.

Rada Praw Człowieka ONZ, Prawo człowieka do czystego, zdrowego i zrównoważonego środowiska, rezolucja, A/HRC/48/L.23/Rev.1, 8 października 2021 r.

Załącznik C. Orzecznictwo

Wykaz spraw w dodatku C jest zgodny ze strukturą i sekcjami niniejszej analizy sądowej, aby umożliwić czytelnikowi znalezienie spraw dotyczących tych samych kwestii w jednym miejscu.

W każdej sekcji sprawy wymieniono w porządku chronologicznym, zaczynając od najnowszych. W ramach każdego takiego wykazu sprawy sklasyfikowano według orzecznictwa:

- europejskie trybunały – tj. w pierwszej kolejności TSUE, następnie ETPC; w przypadku TSUE najpierw przedstawiono wyroki Trybunału, a następnie opinie rzeczników generalnych, a w przypadku ETPC najpierw przedstawiono wyroki Trybunału, a następnie decyzje;
- orzecznictwo krajowe państw członkowskich UE (sprawy uszeregowano alfabetycznie według państwa, a następnie według ich hierarchii krajowej);
- orzecznictwo krajowe państw niebędących członkami UE (sprawy uszeregowano alfabetycznie według państwa, a następnie według ich hierarchii krajowej);
- orzecznictwo międzynarodowe ¹⁴⁶⁰.

Wprowadzenie ogólne

TSUE (wielka izba, (WI)), wyrok z dnia 9 listopada 2021 r., *LW przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, C-91/20, EU:C:2021:898.

TSUE, wyrok z dnia 19 listopada 2020 r., *EZ przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, C-238/19, EU:C:2020:945, pkt 40 i 42.

TSUE (WI), wyrok z dnia 14 maja 2019 r., *M przeciwko Ministerstvo vnitra oraz X, X przeciwko Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, sprawy połączone C-391/16, C-77/17 i C-78/17, EU:C:2019:403, pkt 74.

TSUE, wyrok z dnia 4 października 2018 r., *Ahmedbekova i Ahmedbekov przeciwko Zamestnik-predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite*, C-652/16, EU:C:2018:801, pkt 43 i 72–74.

TSUE, wyrok z dnia 13 września 2018 r., *Shajin Ahmed przeciwko Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal*, C-369/17, EU:C:2018:713, pkt 40.

TSUE (WI), wyrok z dnia 24 kwietnia 2018 r., *MP przeciwko Secretary of State for Home Department*, C-353/16, EU:C:2018:276, pkt 36–38.

TSUE, wyrok z dnia 9 marca 2017 r., *Petya Mikova przeciwko Izpalnitelen direktor na Agentsiata za privatizatsia i sledprivatizatsionen kontrol*, C-406/15, EU:C:2017:198.

TSUE (WI), wyrok z dnia 7 marca 2017 r., *X i X przeciwko État belge*, C-638/16 PPU, EU:C:2017:173, pkt 49 i 51.

TSUE, wyrok z dnia 1 grudnia 2016 r., *Mohamed Daouidi przeciwko Bootes Plus SL i inni*, C-395/15, EU:C:2016:917, pkt 40–41.

TSUE (WI), wyrok z dnia 7 czerwca 2016 r., *Mehrdad Ghezelbash przeciwko Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, C-63/15, EU:C:2016:409, pkt 60.

TSUE (WI), wyrok z dnia 1 marca 2016 r., *Kreis Warendorfv przeciwko Ibrahimowi Alowi oraz Amira Osso przeciwko Region Hannover*, sprawy połączone C-443/14 i C-444/14, EU:C:2016:127, pkt 29.

¹⁴⁶⁰ Źródła MTS wymieniono po wyrokach sądów międzynarodowych.

- TSUE (WI), wyrok z dnia 18 grudnia 2014 r., *Mohamed M'Bodj przeciwko État belge*, C-542/13, EU:C:2014:2452, pkt 38, 40 i 43–46.
- TSUE (WI), wyrok z dnia 18 grudnia 2014 r., *Centre public d'action sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve przeciwko Moussa Abdidj*, C-562/13, EU:C:2014:2453.
- TSUE, wyrok z dnia 8 maja 2014 r., *H.N. przeciwko Minister for Justice, Equality and Law Reform, Ireland, Attorney General*, C-604/12, EU:C:2014:302, pkt 29–35.
- TSUE, wyrok z dnia 7 listopada 2013 r., *Minister voor Immigratie en Asiel przeciwko X, Y oraz Z przeciwko Minister voor Immigratie en Asiel*, sprawy połączone od C-199/12 do C-201/12, EU:C:2013:720, pkt 40.
- TSUE, wyrok z dnia 6 czerwca 2013 r., *MA, BT i DA przeciwko Secretary of State for the Home Department*, C-648/11, EU:C:2013:367.
- TSUE (WI), wyrok z dnia 19 grudnia 2012 r., *El Kott i inni przeciwko Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal*, C-364/11, EU:C:2012:826, pkt 43.
- TSUE (WI), wyrok z dnia 5 września 2012 r., *Bundesrepublik Deutschland przeciwko Y i Z*, sprawy połączone C-71/11 i C-99/11, EU:C:2012:518, pkt 48.
- TSUE (WI), wyrok z dnia 9 listopada 2010 r., *Bundesrepublik Deutschland przeciwko B i D*, sprawy połączone C-57/09 i C-101/09, EU:C:2010:661, pkt 113–121.
- TSUE (WI), wyrok z dnia 2 marca 2010 r., *Aydin Salahadin Abdulla i inni przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, sprawy połączone C-175/08, C-176/08, C-178/08 i C-179/08, EU:C:2010:105, pkt 28.
- TSUE (WI), wyrok z dnia 17 lutego 2009 r., *Meki Elgafaji i Noor Elgafaji przeciwko Staatssecretaris van Justitie*, C-465/07, EU:C:2009:94, pkt 28 i 44.
- TSUE (WI), wyrok z dnia 27 czerwca 2006 r., *Parlament Europejski przeciwko Radzie Unii Europejskiej*, C-540/03, EU:C:2006:429, pkt 37.
- TSUE, wyrok z dnia 17 lutego 1998 r., *Lisa Jacqueline Grant przeciwko South-West Trains Ltd*, C-249/96, EU:C:1998:63, pkt 44.
- TSUE, wyrok z dnia 18 października 1990 r., *Massam Dzodzi przeciwko État belge*, sprawy połączone C-297/88 i C-197/89, EU:C:1990:360, pkt 68.
- TSUE, wyrok z dnia 18 października 1989 r., *Orkem przeciwko Komisji*, C-374/87, EU:C:1989:387, pkt 31.
- TSUE, opinia rzecznika generalnego Jeana Richarda de la Toura przedstawiona w dniu 12 maja 2021 r., *LW przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, C-91/20, pkt 104.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 13 grudnia 2016 r., *Paposhvili przeciwko Belgii*, nr 41738/10, CE:ECHR:2016:1213JUD004173810, pkt 174–175.
- ETPC, wyrok z dnia 28 czerwca 2011 r., *Sufi i Elmi przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 8319/07 i 11449/07, CE:ECHR:2011:0628JUD000831907, pkt 225–226.
- Sąd Najwyższy (Vrhovno sodišče) (Słowenia), wyrok z dnia 6 marca 2014 r., I Up 79/2014.
- Sąd Administracyjny (Upravno Sodišče) (Słowenia), wyrok z dnia 8 stycznia 2014 r., *Berisha i Pireva, I U 766/2013*, SI:UPRS:2014:I.U.766.2013, pkt 42.

Część 1: Kwalifikowanie do objęcia ochroną międzynarodową

1.1. Wprowadzenie

TSUE (WI), wyrok z dnia 1 marca 2016 r., Kreis Warendorfv przeciwko Ibrahimowi Ałowi oraz Amira Osso przeciwko Region Hannover, sprawy połączone C-443/14 i C-444/14, EU:C:2016:127, pkt 28.

TSUE, wyrok z dnia 7 listopada 2013 r., Minister voor Immigratie en Asiel przeciwko X, Y oraz Z przeciwko Minister voor Immigratie en Asiel, sprawy połączone od C-199/12 do C-201/12, EU:C:2013:720, pkt 39.

TSUE, wyrok z dnia 30 maja 2013 r., Zuheyr Frayeh Halaf przeciwko Darzhavna agentsia za bezhantsite pri Ministerskia savet, C-528/11, EU:C:2013:342, pkt 44.

TSUE (WI), wyrok z dnia 5 września 2012 r., Bundesrepublik Deutschland przeciwko Y i Z, sprawy połączone C-71/11 i C-99/11, EU:C:2012:518, pkt 47.

TSUE (WI), wyrok z dnia 17 czerwca 2010 r., Nawras Bolbol przeciwko Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal, C-31/09, EU:C:2010:351, pkt 37.

TSUE (WI), wyrok z dnia 2 marca 2010 r., Aydin Salahadin Abdulla i inni przeciwko Bundesrepublik Deutschland, sprawy połączone C-175/08, C-176/08, C-178/08 i C-179/08, EU:C:2010:105, pkt 52.

1.2. Kim jest uchodźca?

TSUE (WI), wyrok z dnia 14 maja 2019 r., M przeciwko Ministerstvo vnitra oraz X, X przeciwko Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides, sprawy połączone C-391/16, C-77/17 i C-78/17, EU:C:2019:403, pkt 76, 79–92, 97, 99, 106 i 109–110.

1.3. Zakres podmiotowy i terytorialny

TSUE (WI), wyrok z dnia 9 listopada 2021 r., LW przeciwko Bundesrepublik Deutschland, C-91/20, EU:C:2021:898.

TSUE, wyrok z dnia 23 maja 2019 r., Mohammed Bilali przeciwko Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl, C-720/17, EU:C:2019:448.

TSUE (WI), wyrok z dnia 14 maja 2019 r., M przeciwko Ministerstvo vnitra oraz X, X przeciwko Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides, sprawy połączone C-391/16, C-77/17 i C-78/17, EU:C:2019:403, pkt 74.

TSUE, wyrok z dnia 12 marca 2019 r., M.G. Tjebbes i in. przeciwko Minister van Buitenlandse Zaken, C-221/17, EU:C:2019:189, pkt 2–6 i 30–31.

TSUE (WI), wyrok z dnia 7 marca 2017 r., X i X przeciwko État belge, C-638/16 PPU, EU:C:2017:173.

TSUE, wyrok z dnia 22 grudnia 2010 r., Barbara Mercredi przeciwko Richardowi Chaffe'owi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, pkt 56.

TSUE, wyrok z dnia 2 marca 2010 r., Janko Rottmann przeciwko Freistaat Bayern, C-135/08, EU:C:2010:104, pkt 14–21 i 48–58, w szczególności pkt 48 i 50–54.

- TSUE, wyrok z dnia 2 kwietnia 2009 r., *Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym: Korkein hallinto-oikeus – Finlandia*, C-523/07, EU:C:2009:225, pkt 37–41.
- TSUE, wyrok z dnia 11 listopada 2004 r., *Adanez-Vega przeciwko Bundesanstalt für Arbeit*, C-372/02, EU:C:2004:705, pkt 37.
- TSUE, wyrok z dnia 4 grudnia 1974 r., *Van Duyn przeciwko Home Office*, C-41/74, pkt 22.
- TSUE, opinia rzecznika generalnego Paola Mengozziego przedstawiona w dniu 12 lipca 2018 r., *M.G. Tjebbes i in. przeciwko Minister van Buitenlandse Zaken*, C-221/17, EU:C:2018:572, pkt 55 i 122.
- TSUE, opinia rzecznika generalnego M. Poiaresa Madura przedstawiona w dniu 30 września 2009 r., *Janko Rottmann przeciwko Freistaat Bayern*, C-135/08, EU:C:2009:588, pkt 17, 23 i 29–34.
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Verwaltungsgerichtshof (VwGH)) (Austria), wyrok z dnia 30 września 2004 r., [2001/20/0410](#), AT:VWGH:2004:2001200410.X00.
- Sąd ds. Cudzoziemców (Raad voor Vreemdelingenbetwistingen / Conseil du contentieux des étrangers (RVV/CCE)) (Belgia), wyrok z dnia 26 kwietnia 2016 r., nr [166.543](#), pkt 3.8.
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 24 czerwca 2014 r., nr [126.144](#), pkt 2.8.
- RVV/CCE (Belgia) wyrok z dnia 19 maja 2011 r., nr [61.832](#) (streszczenie w języku angielskim).
- RVV/CCE (Belgia) wyrok z dnia 24 czerwca 2010 r., nr [45.396](#) (streszczenie w języku angielskim).
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 21 września 2010 r., nr [48.327](#), pkt 4.2.
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 25 listopada 2010 r., *VS przeciwko Ministerstvu Spraw Wewnętrznych*, nr 6 Azs 29/2010-85 (streszczenie w języku angielskim).
- Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), wyrok z dnia 18 czerwca 2014 r., nr [362703](#), FR:CESJS:2014:362703.20140618, s. 61–62.
- Rada Stanu (Francja), wyrok z dnia 30 grudnia 2009 r., OFPRA przeciwko M. C., nr [305226](#), FR:CESSR:2009:305226.20091230, s. 32–33.
- CNDA (Francja), orzeczenie z dnia 13 lutego 2012 r., *M. D.M.L.*, nr 11026661C+, przytoczone w: CNDA, *Année 2021: Contentieux des réfugiés: jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile*, s. 32–33.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 16 listopada 2011 r., *M. D.*, nr 10018108 R, zgłoszony w: CNDA, *Année 2011, Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile*, s. 118.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 30 marca 2011 r., *M. L.*, nr 10013804, w: *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2011, 2012*, s. 17–18.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 23 grudnia 2010 r., *M. D.*, nr 09002572 C+, zgłoszony w: CNDA, *Année 2010, Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile*, s. 33–36 i 59–61.

- Federalny Sąd Administracyjny (Bundesverwaltungsgericht (BVerwG)) (Niemcy), wyrok z dnia 26 lutego 2009 r., nr [10 C 50.07](#), BVerwG:2009:260209U10C50.07.0 ([tłumaczenie na język angielski](#)), pkt 29–30, 34 i 36.
- Sąd Administracyjny (Verwaltungsgericht (VG)) Düsseldorf (Niemcy), wyrok z dnia 26 lutego 2018 r., [5 K 11138/17.A](#), DE:VGD:2018:0226.5K11138.17A.00.
- Sąd Najwyższy (Supreme Court) (Irlandia), wyrok z dnia 14 czerwca 2017 r., [DT przeciwko Refugee Appeals Tribunal and Another](#), [2017] IESC 45.
- Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 21 grudnia 2012 r., [DT \(nr 2\) przeciwko Refugee Appeals Tribunal and Another](#), [2012] IEHC 562.
- Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 17 lipca 2009 r. [AD przeciwko Refugee Appeals Tribunal and Another](#), [2009] IESC 326.
- Sąd Najwyższy (Høyesterett) (Norwegia), wyrok z dnia 14 grudnia 2020 r., [HR-2020-2408-A](#) (streszczenie w języku angielskim).
- Sąd Najwyższy (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 21 grudnia 2017 r., [R \(Hysaj i inni\) przeciwko Secretary of State for the Home Department; Bakijasi przeciwko Secretary of State for the Home Department](#), [2017] UKSC 82.
- Sąd Najwyższy (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 25 marca 2015 r., [Pham przeciwko Secretary of State for the Home Department](#), [2015] UKSC 19, pkt 25.
- Sąd Najwyższy (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 3 października 2013 r., [Secretary of State for the Home Department przeciwko Al-Jedda](#), [2013] UKSC 62, pkt 34.
- Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 9 grudnia 2004 r., [Regina przeciwko Immigration Officer at Prague Airport and Another, Ex parte European Roma Rights Centre and Others](#), [2004] UKHL 55, pkt 16.
- Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 30 lipca 2021 r., [ZV \(Litwa\) przeciwko Secretary of State for the Home Department](#), [2021] Court of Appeal of England and Wales (EWCA), Civ 1196.
- Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 2 kwietnia 2009 r., [MA \(Etiopia\) przeciwko Secretary of State for the Home Department](#), [2009] EWCA Civ 289.
- Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 31 lipca 2000 r., [Revenko przeciwko Secretary of State for the Home Department](#), [2000] EWCA Civ 500.
- Wyższy Trybunał (Wydział ds. Imigracji i Azylu (IAC)) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 30 czerwca 2011 r., [ST \(pochodzenie etniczne: Erytrejczyk – obywatelstwo – powrót\) Etiopia CG](#), [2011] UKUT 252.
- Sąd Apelacyjny ds. Imigracji (Immigration Appeal Tribunal) (UKIAT), wyrok z dnia 28 stycznia 2005 r., [SG \(Stateless Nepalese: Refugee? Removal Directions\) Bhutan](#), [2005] UKIAT 00025, pkt 8–11.
- Federalny Sąd Apelacyjny (Kanada), wyrok z dnia 11 maja 1998 r., [Thabet przeciwko Kanadzie \(Minister of Citizenship and Immigration\)](#), [1998] 4 FCR 21.

MTS, wyrok z dnia 6 kwietnia 1955 r., *Nottebohm Case (Liechtenstein przeciwko Gwatemali)*, Zbiór MTS 1955, s. 4 i 20.

MTS, wyrok of 20 listopada 1950 r., *Asylum Case (Columbia/Peru)*, Zbiór MTS, nr 71.

Stały Trybunał Sprawiedliwości Międzynarodowej, Opinia doradcza nr 4 z dnia 7 lutego 1923 r., *Dekrety o obywatelstwie wydane w Tunezji i Maroku*.

1.4. Akty prześladowania (art. 9 ust. 1 i 2)

TSUE, wyrok z dnia 20 stycznia 2021 r., *Secretary of State for the Home Department przeciwko OA*, C-255/19, EU:C:2021:36, pkt 49.

TSUE, wyrok z dnia 19 listopada 2020 r., *EZ przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, C-238/19, EU:C:2020:945, pkt 21–22, 27–28, 38, 41, 46, 57 i 61.

TSUE, wyrok z dnia 4 października 2018 r., *Ahmedbekova i Ahmedbekov przeciwko Zamestnik-predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite*, C-652/16, EU:C:2018:801, pkt 49 i 57–58.

TSUE, wyrok z dnia 4 października 2018 r., *Bahtiyar Fathi przeciwko Predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite*, C-56/17, EU:C:2018:803, pkt 81–83, 94, 96–98 i 101.

TSUE, wyrok z dnia 16 lutego 2017 r., *CK i inni przeciwko Republice Słowenii*, C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, pkt 67.

TSUE, wyrok z dnia 26 lutego 2015 r., *Andre Lawrence Shepherd przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, C-472/13, EU:C:2015:117, pkt 21–22, 24–25, 33, 35, 38, 44, 46, 49 i 52–53.

TSUE (WI), wyrok z dnia 18 grudnia 2014 r., *Mohamed M'Bodj przeciwko État belge*, C-542/13, EU:C:2014:2452, pkt 35.

TSUE, wyrok z dnia 7 listopada 2013 r., *Minister voor Immigratie en Asiel przeciwko X, Y oraz Z przeciwko Minister voor Immigratie en Asiel*, sprawy połączone od C-199/12 do C-201/12, EU:C:2013:720, pkt 39, 51, 55–59 i 68.

TSUE, wyrok z dnia 6 czerwca 2013 r., *MA, BT i DA przeciwko Secretary of State for the Home Department*, C-648/11, EU:C:2013:367, pkt 58–59.

TSUE (WI), wyrok z dnia 5 września 2012 r., *Bundesrepublik Deutschland przeciwko Y i Z*, sprawy połączone C-71/11 i C-99/11, EU:C:2012:518, pkt 40, 53–57, 60–61, 65–68, 70, 72 and 78.

TSUE (WI), wyrok z dnia 27 czerwca 2006 r., *Parlament Europejski przeciwko Radzie Unii Europejskiej*, C-540/03, EU:C:2006:429, pkt 38.

TSUE, opinia rzecznik generalnej Sharpston przedstawiona w dniu 17 lipca 2014 r., *A, B i C przeciwko Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, sprawy połączone od C-148/13 do C-150/13, EU:C:2014:2111, pkt 37.

ETPC (WI), wyrok z dnia 20 czerwca 2020 r., *S.M. przeciwko Chorwacji*, nr 60561/14, CE:ECHR:2020:0625JUD006056114.

ETPC, wyrok z dnia 12 października 2017 r., *Adyan i inni przeciwko Armenii*, nr 75604/11, pkt 67.

ETPC (WI), wyrok z dnia 23 sierpnia 2016 r., *J.K. i inni przeciwko Szwecji*, nr 59166/12, CE:ECHR:2016:0823JUD005916612, pkt 79.

- ETPC (WI), wyrok z dnia 1 lipca 2014 r., *SAS przeciwko Francji*, nr 43835/11, CE:ECHR:2014:0701JUD00438351.
- ETPC, wyrok z dnia 17 stycznia 2012 r., *Othman (Abu Qatada) przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 8139/09, CE:ECHR:2012:0117JUD000813909, pkt 258, 260 i 262.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 7 lipca 2011 r., *Bayatyan przeciwko Armenii*, nr 23459/03, CE:ECHR:2011:0707JUD002345903.
- ETPC, wyrok z dnia 7 stycznia 2010 r., *Rantsev przeciwko Cyprowi i Rosji*, nr 25965/04, CE:ECHR:2010:0107JUD002596504.
- ETPC, wyrok z dnia 17 lipca 2008 r., *NA przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 25904/07, CE:ECHR:2008:0717JUD002590407, pkt 130.
- ETPC, wyrok z dnia 6 marca 2001 r., *Hilal przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 45276/99, CE:ECHR:2001:0306JUD004527699.
- ETPC, wyrok z dnia 7 lipca 1989 r., *Soering przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 14038/88, CE:ECHR:1989:0707JUD001403888, pkt 113.
- VwGH (Austria), wyrok z dnia 16 kwietnia 2002 r., nr [99/20/0483](#), AT:VwGH:2002:1999200483.X00, pkt 5.
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 24 czerwca 2019 r., nr [223.104](#).
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 29 czerwca 2016 r., nr [170.819](#).
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 8 grudnia 2015 r., nr [157.905](#).
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 24 listopada 2015 r., nr [156.927](#).
- RVV/CCE (Belgia) wyrok z dnia 12 maja 2015 r., nr [145.367](#).
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 4 lutego 2013 r., nr [96.572](#).
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 11 grudnia 2012 r., nr [93.324](#).
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 25 stycznia 2011 r., *VS przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych*, nr 6, Azs 36/2010-274 ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Korkein hallinto-oikeus) (Finlandia), wyrok z dnia 12 lutego 2019 r., [KHO:2019:23](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 29 maja 2020 r., M. C., nr 19053522.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 4 lipca 2019 r., M. H., nr 19000104 C.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 20 listopada 2018 r., M. H., nr 13027358 C.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 13 lutego 2017 r., M. E., nr 16017097 C.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 24 marca 2015 r., Mlle E, nr 10012810 ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 13 marca 2014 r., M. FG, nr 13016100.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 14 listopada 2013 r., M. C., nr 12024083 C, w: *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013, 2014*, s. 53–54.

- CNDA (Francja), wyrok z dnia 12 maja 2012 r., nr 8919247.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 6 marca 2012 r., *M. DS*, nr 11023420.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 5 stycznia 2011 r., *M. M.*, nr 10015655 C.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 23 grudnia 2010 r., *M. D.*, nr 09002572 C+, w: *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2010*, 2011, s. 33–36.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 27 listopada 2009 r., *M. P.*, nr 643384/09002208, w: CNDA, *Contentieux des réfugiés: Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2009, 2010*, s. 90–91.
- BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 20 lutego 2013 r., nr [10 C 23.12](#), BVerwG: BVerwG:2013:200213U10C2312.0 (tłumaczenie na język angielski), pkt 30, 36–37 i 39.
- BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 31 stycznia 2013 r., nr [10 C 15.12](#), BVerwG:2013:300713U1C5.12.0 (tłumaczenie na język angielski), pkt 36.
- BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 10 grudnia 2010 r., nr [10 C 19.09](#), BVerwG:2010:091210B10C19.09.0 (tłumaczenie na język angielski), pkt 20.
- BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 5 marca 2009 r., nr [10 C 51.07](#), BVerwG:2009:050309U10C51.07.0 (tłumaczenie na język angielski), pkt 116.
- BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 26 lutego 2009 r., nr [10 C 50.07](#), BVerwG:2009:260209U10C50.07.0, 2009 (tłumaczenie na język angielski), pkt 18 i 66.
- VG Bayreuth (Niemcy), wyrok z dnia 7 maja 2019 r., [4K17.33417](#).
- Specjalny Komitet Odwoławczy (Grecja), decyzja z dnia 26 czerwca 2011 r., nr [195/126761](#) (streszczenie w języku angielskim).
- Rada Stanu (Raad van State) (Niderlandy), wyrok z dnia 30 lipca 2002 r., 200203043/1.
- Sąd Administracyjny (Upravno Sodišče) (Słowenia), wyrok z dnia 19 września 2014 r., I U 1627/2013–17, pkt 87.
- Sąd Najwyższy (High Court) (Australia), wyrok z dnia 16 listopada 2000 r., *Ministerstwo Imigracji i Wielokulturowości przeciwko Hajiemu Ibrahimowi*, [2000] HCA 55.
- Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 20 marca 2003 r., *Sepet i in., R (na wniosek) przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2003] UKHL 15.
- Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 2 kwietnia 2009 r., *MA (Etiopia) przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2009] EWCA Civ 289, pkt 59.
- Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 7 listopada 2007 r., *JV (Tanzania) przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2007] EWCA 1532, pkt 6 i 10.
- Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 31 lipca 2007 r., *EB (Etiopia) przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2007] EWCA Civ 809, pkt 54 i 75.

Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 13 lutego 1997 r., *Boban Lazarevic przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [1997] EWCA Civ 1007.

Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 24 listopada 2016 r., *JA (dziecko – ryzyko prześladowania) Nigeria*, [2016] UKUT 560, pkt 25.

Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 3 grudnia 2013 r., *MS (Kościół koptyjski) Egipt CG*, [2013] UKUT 00611, pkt 120.

Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 13 listopada 2012 r., *MN i inni (Ahmadija – uwarunkowania krajowe – ryzyko) Pakistan CG*, [2012] UKUT 00389.

Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 18 maja 2012 r., *AK (art. 15 lit. c)) Afganistan CG*, [2012] UKUT 00163.

Sąd Apelacyjny ds. Imigracji (UKIAT) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 28 czerwca 2002 r., *Muzafa r Iqbal (rzetelny proces sądowy – warunki tymczasowego aresztowania) Pakistan CG*, [2002] UKIAT 02239.

Sąd Apelacyjny ds. Imigracji (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 19 lipca 2000 r., *Mustafa Doymus przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2000] HX-80112-99.

1.5. Uzasadniona obawa

TSUE, wyrok z dnia 20 stycznia 2021 r., *Secretary of State for the Home Department przeciwko OA*, C-255/19, EU:C:2021:36, pkt 27, 56–57 i 61.

TSUE, wyrok z dnia 4 października 2018 r., *Ahmedbekova i Ahmedbekov przeciwko Zamestnik-predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite*, C-652/16, EU:C:2018:801, pkt 45–46 i 50–51.

TSUE (WI), wyrok z dnia 24 kwietnia 2018 r., *MP przeciwko Secretary of State for Home Department*, C-353/16, EU:C:2018:276, pkt 33.

TSUE, wyrok z dnia 7 listopada 2013 r., *Minister voor Immigratie en Asiel przeciwko X, Y oraz Z przeciwko Minister voor Immigratie en Asiel*, sprawy połączone od C-199/12 do C-201/12, EU:C:2013:720, pkt 43, 60, 64–68 i 70–76.

TSUE (WI), wyrok z dnia 5 września 2012 r., *Bundesrepublik Deutschland przeciwko Y i Z*, sprawy połączone C-71/11 i C-99/11, EU:C:2012:518, pkt 51, 68, 76, 70–73 i 75–80.

TSUE (WI), wyrok z dnia 2 marca 2010 r., *Aydin Salahadin Abdulla i inni przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, sprawy połączone C-175/08, C-176/08, C-178/08 i C-179/08, EU:C:2010:105, pkt 57–59, 72–73, 89, 90, 94 i 96–97.

TSUE (WI), wyrok z dnia 17 lutego 2009 r., *Meki Elgafaji i Noor Elgafaji przeciwko Staatssecretaris van Justitie*, C-465/07, EU:C:2009:94, pkt 37–43.

TSUE, opinia rzecznika generalnego Gerarda Hogana, *Secretary of State for the Home Department przeciwko OA*, C-255/19, EU:C:2020:342, pkt 55–56.

ETPC, wyrok z dnia 10 grudnia 2009 r., *Koktysh przeciwko Ukrainie*, nr 43707/07, CE:ECHR:2009:1210JUD004370707, pkt 90.

- ETPC (WI), wyrok z dnia 28 lutego 2008 r., CE:ECHR:2008:0228JUD003720106, *Saadi przeciwko Włochom*, nr 37201/06, pkt 129 i 140.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 15 listopada 1996 r., CE:ECHR:1996:1115JUD002241493, *Chahal przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 22414/93, pkt 96.
- ETPC, wyrok z dnia 25 maja 1993 r., *Kokkinakis przeciwko Grecji*, nr 14307/88, CE:ECHR:1993:0525JUD001430788.
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 29 maja 2014 r., XY przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, nr 5, *Azs 2/2013-26*.
- Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), wyrok z dnia 8 lutego 2017 r., nr 379378, FR:CECHR:2017:379378.20170208.
- Komisja Odwoławcza ds. Uchodźców (Commission des recours des réfugiés (CRR)), (Francja), decyzja z dnia 20 października 1999 r., Straracexka, nr 140222.
- BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 4 lipca 2019 r., 1 C 37.18, DE:BVerwG:2019:040719U1C37.18.0, pkt 13.
- BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 20 lutego 2013 r., nr 10 C 23.12, (*tłumaczenie na język angielski*), BVerwG:2013:200213U10C2312.0, pkt 19 i 27.
- BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 7 lutego 2008 r., nr 10 C 33.07., BVerwG:2008:070208B10C33.07.0, pkt 40 i 41.
- Sąd Najwyższy (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 29 marca 2001 r., *Zgnat'ev przeciwko Minister for Justice, Equality and Law Reform*, [2001] IEHC 70, pkt 6.
- Rada Stanu (Raad van State) (Niderlandy), wyrok z dnia 21 listopada 2018 r., 201701423/1/V2, NL:RVS:2018:3735, pkt 5.6, 5.7 i 19.1.
- Sąd Administracyjny (Upravno Sodišče) (Słowenia), wyrok z dnia 24 kwietnia 2015 r., I U 411/2015-57, pkt 74.
- Sąd Administracyjny (Słowenia), wyrok z dnia 18 kwietnia 2014 r., Essomba, I U 1982/2013-45.
- Sąd Administracyjny (Słowenia), wyrok z dnia 24 kwietnia 2014 r., Mustafa, I U 1474/2013-26.
- Sąd Najwyższy (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 25 lipca 2012 r., *RT (Zimbabwe) i inni przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2012] UKSC 38, pkt 55.
- Sąd Najwyższy (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 7 lipca 2010 r., *HJ (Iran) i HT (Kamerun) przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2010] UKSC 31, pkt 17.
- Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 16 grudnia 1987 r., *R przeciwko Secretary of State for the Home Department, ex parte Sivakumaran i inni*, s. 998.
- Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 6 marca 2019 r., *WA (Pakistan) przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2019] EWCA Civ 302.

1.6. Powody prześladowania (art. 9 ust. 3 i art. 10)

- TSUE, wyrok z dnia 19 listopada 2020 r., *EZ przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, C-238/19, EU:C:2020:945, pkt 46–47, 50 i 59–60.

- TSUE, wyrok z dnia 4 października 2018 r., *Bahtiyar Fathi przeciwko Predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite*, C-56/17, EU:C:2018:803, pkt 78.
- TSUE, wyrok z dnia 4 października 2018 r., *Ahmedbekova przeciwko Zamestnik-predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite*, C-652/16, EU:C:2018:801, pkt 89.
- TSUE, wyrok z dnia 26 lutego 2015 r., *Andre Lawrence Shepherd przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, C-472/13, EU:C:2015:117, pkt 24.
- TSUE, wyrok z dnia 7 listopada 2013 r., *Minister voor Immigratie en Asiel przeciwko X, Y oraz Z przeciwko Minister voor Immigratie en Asiel*, sprawy połączone od C-199/12 do C-201/12, EU:C:2013:720, pkt 45–46, 48–49, 66–67 i 70.
- TSUE (WI), wyrok z dnia 5 września 2012 r., *Bundesrepublik Deutschland przeciwko Y i Z*, sprawy połączone C-71/11 i C-99/11, EU:C:2012:518, pkt 46 i 62–63.
- TSUE, opinia rzecznik generalnej Eleanor Sharpston przedstawiona w dniu 11 listopada 2014 r., *Andre Lawrence Shepherd przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, C-472/13, EU:C:2014:2360, pkt 48–60.
- TSUE, opinia rzecznika generalnego Yves'a Bota przedstawiona w dniu 19 kwietnia 2012 r., *Bundesrepublik Deutschland przeciwko Y i Z*, sprawy połączone C-71/11 i C-99/11, EU:C:2012:224, pkt 34.
- ETPC wyrok z dnia 15 czerwca 2010 r., *SH przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 19956/06, CE:ECHR:2010:0615JUD001995606.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 13 listopada 2007 r., *DH i inni przeciwko Republice Czeskiej* r 57325/00, CE:ECHR:2007:1113JUD005732500, pkt 60.
- ETPC (WI) wyrok z dnia 10 maja 2001 r., *Cypr przeciwko Turcji*, nr 25781/94, CE:ECHR:2001:0510JUD002578194, pkt 306.
- Europejska Komisja Praw Człowieka, sprawozdanie z dnia 14 grudnia 1973 r., *East African Asians v United Kingdom*, nr 4403/70–4419/70, 4422/70, 4423/70, 4434/70, 4443/70, 4476/70–4478/70, 4486/70, 4501/70 oraz 4526/70–4530/70.
- Federalny Sąd Administracyjny (Bundesverwaltungsgericht) (Austria), wyrok z dnia 10 kwietnia 2017 r., [W268 2127664-1](#).
- Federalny Sąd Administracyjny (Austria), wyrok z dnia 3 kwietnia 2017 r., [W169 2112518](#).
- Sąd Azylowy (Asylgerichtshof) (Austria), wyrok z dnia 29 stycznia 2013 r., [E1 432053-1/2013](#), (*streszczenie w języku angielskim*), pkt 4.4.2.
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 26 sierpnia 2021 r., nr [258.620](#).
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 2 sierpnia 2021 r., nr [258.932](#).
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 2 sierpnia 2021 r., nr [259.933](#).
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 18 czerwca 2021 r., nr [256.782](#).
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 17 czerwca 2021 r., nr [256.674](#).
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 31 maja 2021 r., nr [255.346](#).
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 25 maja 2021 r., nr [255.071](#), pkt 4.12.

- RVV/CCE (Belgia) wyrok z dnia 18 maja 2021 r., nr [254.685](#).
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 29 kwietnia 2021 r., nr [253.723](#), pkt 5.6.
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 19 czerwca 2019 r., nr [222.826](#).
- RVV/CCE (Belgia) wyrok z dnia 24 kwietnia 2019 r., nr [220.190](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)), pkt 4.2.1.8.
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 17 grudnia 2015 r., nr [158.868](#).
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 25 marca 2014 r., nr [121.425](#), pkt 4.7.
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 11 września 2013 r., nr [109.598](#).
- RVV/CCE (Belgia) wyrok z dnia 9 czerwca 2011 r., nr [62.867](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 12 października 2010 r., nr [49.339](#).
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 29 września 2009 r., nr [32.222](#).
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 12 kwietnia 2021 r., nr 5, Azs 317/2020-28, pkt 20.
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), wyrok z dnia 2 sierpnia 2012 r., [HR przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych](#), nr 5 Azs 2/2012-49 ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), wyrok z dnia 30 września 2008 r., SN przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, nr 5 Azs 66/2008-70 ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), wyrok z dnia 10 stycznia 2007 r., nr 6, [Azs 80/2006-64](#).
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), wyrok z dnia 5 października 2006 r., nr 2, [Azs 66/2006-52](#).
- Komisja odwoławcza ds. uchodźców (Dania), decyzja z dnia 16 stycznia 2017 r., decyzja nienumerowana ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Komisja odwoławcza ds. uchodźców (Dania), decyzja z dnia 10 maja 2017 r., decyzja nienumerowana ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), wyrok z dnia 25 lipca 2013 r., nr [350661](#), FR:CECHR:2013:350661.20130725 ([streszczenie w języku angielskim](#)), pkt 5.
- Rada Stanu (Francja), wyrok z dnia 21 grudnia 2012 r., Ms D.F., nr [332491](#), FR:CECHR:2012:332491.20121221 ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Rada Stanu, (Francja), wyrok z dnia 14 czerwca 2010 r., [OFPRA przeciwko M. A.](#), nr 323669, FR:CECHR:2010:323669.20100614 ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), wyrok z dnia 23 czerwca 1997 r., [M. O.](#), nr 171858.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 1 lipca 2021 r., Mme D., nr 19043893 C.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 29 czerwca 2021 r., nr 20013918, Mme A. ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 5 maja 2021 r., Mme D., nr 20030921 ([streszczenie w języku angielskim](#)).

- CNDA (Francja) wyrok z dnia 30 kwietnia 2021 r., nr [253.776](#) (streszczenie w języku [angielskim](#)).
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 25 listopada 2020 r., M. A.nr 19044153.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 14 września 2020 r., Mme A., nr 19055889, ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 29 maja 2020 r., M. C., nr 19053522.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 28 maja 2020 r., M. K., nr 19051793 C.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 3 października 2019 r., M. H., nr 18031476.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 19 czerwca 2019 r., M. M., nr 18023875 C+.
- CNDA, (Francja), wyrok z dnia 20 marca 2019 r., Mme K., nr 18030347.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 20 marca 2019 r., M. H., nr 17000413.
- CNDA, (Francja), wyrok z dnia 12 marca 2019 r., Mme B., nr 17028590.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 8 stycznia 2019 r., M. S., nr 17049487 R.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 28 listopada 2018 r., M. O., nr 18007777 R.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 20 listopada 2018 r., M. H., nr 13027358 C.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 23 lipca 2018 r., Mme D., nr 17042624 R, pkt 3.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 23 lipca 2018 r., Mme E., nr 15031912 A.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 3 lipca 2018 r., M. N., nr 18003724 C.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 4 czerwca 2018 r., M. M.A., nr 16039973 C.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 4 lipca 2017 r., M. I., nr 16014605 C.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 21 czerwca 2016 r., M. Q., nr 15004692 C+.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 24 marca 2015 r., Mlle E, nr 10012810.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 16 marca 2015 r., M. A., nr 14032693.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 12 grudnia 2014 r., M. B., nr 14007634, w: [Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2014](#), 2015, s. 30–32.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 26 czerwca 2014 r., Mme D., nr 13023823 C, w: [Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2014](#), 2015, s. 46–47.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 3 czerwca 2014 r., M. N.M., nr 14000522 C, w: [Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2014](#), 2015, s. 48–49.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 18 października 2012 r., M. B.N., nr 12013647 C, w: [Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2012](#), 2013, s. 62–63.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 23 września 2011 r., M. D., nr 11007337, (streszczenie w języku [angielskim](#)).

- CNDA (Francja), wyrok z dnia 21 listopada 2011 r., *Mlle M. M.*, nr 11010494 C, s. 81–82.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 29 lipca 2011 r., *M. W.*, nr 08015548 C, w: *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2011*, 2012, s. 86–87.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 4 lipca 2011 r., *M. K.*, nr 11002234 C, w: *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2011*, 2012, s. 90–91.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 10 stycznia 2011 r., *M. N.*, nr 09012710 C+, w: *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2011*, 2012, s. 80.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 20 grudnia 2010 r., *M. N.*, nr 10004872, w: *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2010*, 2011, s. 48.
- Komisja Odwoławcza ds. Uchodźców (Francja), decyzja z dnia 17 lutego 1995 r., Mme M., nr 94006878.
- Komisja Odwoławcza ds. Uchodźców (Francja), decyzja z dnia 17 lutego 1995 r., M. A., nr 94010533.
- Federalny Trybunał Konstytucyjny (Bundesverfassungsgericht (BVerfG)) (Niemcy), decyzja z dnia 10 lipca 1989 r., 2 BvR 502/86 u.a., t. 80, s. 315 (tłumaczenie na język angielski).
- BVerwG (Niemcy), decyzja z dnia 23 września 2019 r., 1 B 54.19, DE:BVerwG:2019:230919 B1B54.19.0, pkt 8.
- BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 24 listopada 2009 r., nr 10 C 24.08 (tłumaczenie na język angielski), pkt 16.
- Wyższy sąd administracyjny Badenii-Wirtembergii (Verwaltungsgerichtshof (VGH)) (Niemcy), wyrok z dnia 7 marca 2013 r., A 9 S 1872/12, DE:VGHBW:2013:0307.A9S1872.12.0A.
- VGH Badenii-Wirtembergii (Niemcy), wyrok z dnia 3 listopada 2011 r., A 8 S 1116/11 (streszczenie w języku angielskim).
- VG Braunschweig, wyrok z dnia 27 kwietnia 2021 r., 2 A 340/18, DE:VGBRAUN:2021:0427 .2A340.18.00, pkt 28.
- VG Stuttgart (Niemcy), wyrok z dnia 17 grudnia 2020 r., A 1 K 3918/20.
- VG Meiningen (Niemcy), wyrok z dnia 23 listopada 2020 r., 2 K 22386/17.
- VG Berlin (Niemcy), wyrok z dnia 17 września 2020 r., 34 K 537.17 A.
- VG Halle (Niemcy), wyrok z dnia 28 lutego 2019 r., 7 A 49/17 HAL.
- VG Monachium (Niemcy), wyrok z dnia 19 kwietnia 2016 r., M 12 K 16.30473, pkt 28.
- VG Gelsenkirchen (Niemcy), wyrok z dnia 18 lipca 2013 r., K 4418/11.A (streszczenie w języku angielskim).
- VG Monachium (Niemcy), wyrok z dnia 21 września 2011 r., M 11 K 11.30081 (streszczenie w języku angielskim).
- VG Berlin (Niemcy), wyrok z dnia 7 lipca 2011 r., 33 K 79.10 A (streszczenie w języku angielskim).

- VG Augsburg (Niemcy), wyrok z dnia 16 czerwca 2011 r., [Au 6 K 11.30092](#) (streszczenie w języku angielskim).
- VG Stuttgart (Niemcy), wyrok z dnia 8 września 2008 r., [A 10 K 13/07](#) (streszczenie w języku angielskim).
- Administracyjny Sąd Apelacyjny w Pireusie (Grecja), wyrok z dnia 12 czerwca 2019 r., nr [A401/2019](#) (streszczenie w języku angielskim).
- Specjalny Komitet Odwoławczy (Grecja), decyzja z dnia 26 czerwca 2011 r., nr [95/126761](#) (streszczenie w języku angielskim).
- Sąd stołeczny (Fővárosi Törvényszék) (Węgry), wyrok z dnia 11 lipca 2013 r., [MAA przeciwko Urzędowi ds. Imigracji i Obywatelstwa](#), 6.K.31830/2013/6 (streszczenie w języku angielskim).
- Sąd stołeczny (Węgry), wyrok z dnia 5 października 2011 r., [KH przeciwko Urzędowi ds. Imigracji i Obywatelstwa](#), nr 6.K.34.440/2010/20 (streszczenie w języku angielskim).
- Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 9 listopada 2016 r., [SM przeciwko Refugee Appeals Tribunal](#), [2016] IEHC 638, pkt 54.
- Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 10 grudnia 2014 r. [SLJ przeciwko Refugee Appeals Tribunal, Minister for Justice, Equality and Law Reform, Attorney General](#), [2014] IEHC 608, pkt 50.
- Najwyższy Sąd Kasacyjny, sekcja cywilna (Corte Suprema di Cassazione) (Włochy), wyrok z dnia 27 listopada 2020 r., nr [29739](#) (streszczenie w języku angielskim).
- Trybunał Perugii (Tribunale ordinario di Perugia) (Włochy), wyrok z dnia 31 stycznia 2021 r., nr [2646/2017](#) (streszczenie w języku angielskim).
- Trybunał w Genui (Włochy), wyrok z dnia 13 maja 2016 r., decyzja nienumerowana (streszczenie w języku angielskim).
- Sąd administracyjny (Tribunal administratif) (Luksemburg), wyrok z dnia 17 listopada 2020 r., nr [43028](#) (streszczenie w języku angielskim).
- Naczelnny Sąd Administracyjny w Warszawie (Polska), wyrok z dnia 12 marca 2013 r., nr [II OSK 126/07](#) (streszczenie w języku angielskim).
- Sąd Administracyjny (Upravno Sodišče) (Słowenia), wyrok z dnia 14 lutego 2012 r., [I U 42.2012](#) (streszczenie w języku angielskim).
- Sąd Najwyższy (Tribunal Supremo) (Hiszpania), wyrok z dnia 21 września 2012 r., nr [65/2012](#), ES:TS:2012:5907.
- Sąd Najwyższy (Hiszpania), wyrok z dnia 21 września 2012 r., nr [75/2012](#), ES:TS:2012:5908.
- Sąd Najwyższy (Hiszpania), wyrok z dnia 6 lipca 2012 r., nr [6426/2011](#), ES:TS:2012:4824.
- Sąd Najwyższy (Hiszpania), wyrok z dnia 15 czerwca 2011 r., nr [1789/2009](#), ES:TS:2011:4013.
- Sąd Najwyższy (Hiszpania), wyrok z dnia 24 lutego 2010 r., nr [429/2007](#) (streszczenie w języku angielskim).
- Sąd Apelacyjny ds. Migracji (Szwecja), wyrok z dnia 21 kwietnia 2011 r., [UM 7851/10](#) (streszczenie w języku angielskim).

- Sąd Najwyższy (Australia), *Chen Shi Hai przeciwko Ministerstwu Imigracji i Wielokulturowości*, [2000] 170 ALR 553, pkt 73.
- Sąd Najwyższy (Kanada), *Prokurator generalny przeciwko Wardowi*, [1993] 2 SCR. 689.
- Sąd Federalny (Kanada), wyrok z dnia 28 września 1994 r., *Baffoe przeciwko Kanadzie (Minister of Citizenship and Immigration)*, [1994] 85 FTR 68 (Can FCTD).
- Organ Odwoławczy ds. Statusu Uchodźcy (Refugee Status Appeals Authority) (Nowa Zelandia), decyzja z dnia 11 września 2008 r., nr 76044.
- Organ Odwoławczy ds. Statusu Uchodźcy (Nowa Zelandia), decyzja z dnia 6 września 2002 r., nr 72635/01, pkt 173.
- Organ Odwoławczy ds. Statusu Uchodźcy (Nowa Zelandia), decyzja z dnia 30 kwietnia 1992 r., nr 1/92 Re SA.
- Sąd Najwyższy (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 25 lipca 2012 r., *RT (Zimbabwe) i inni przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2012] UKSC 38, pkt 44.
- Sąd Najwyższy (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 7 lipca 2010 r., *HJ (Iran) i HT (Kamerun) przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2010] UKSC 31 – Lord Hope.
- Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 25 marca 1999 r., *Islam przeciwko Secretary of State for the Home Department, Immigration Appeal Tribunal and Another, ex parte Shah*, [1999] UKHL 20 – Lord Steyn i Lord Hoffmann.
- Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 18 października 2006 r., *Secretary of State for the Home Department przeciwko K; Fornah przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2006] UKHL 46, pkt 17, 31, 45 i 110.
- Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 6 marca 2019 r., *WA (Pakistan) przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2019] EWCA Civ 302.
- Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 26 lipca 2011 r., *ZA (Kuwejt) przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2011] EWCA Civ 1082.
- Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 22 marca 2011 r., *DS (Afganistan) przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2011] EWCA Civ 305.
- Sąd Apelacyjny (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 30 czerwca 1995 r., *Savchenkov przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [1995] EWCA Civ 47, pkt 28.
- Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 22 października 2020 r., *Mx M (tożsamość płciowa – HJ (Iran) – terminologia) Salvador*, [2020] UKUT 313.
- Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 24 lipca 2013 r., *NM (udokumentowany/nieudokumentowany bidun: ryzyko) Kuwejt CG*, [2013] UKUT 356.
- Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 30 czerwca 2011 r., *ST (pochodzenie etniczne: Erytrejczyk – obywatelstwo – powrót) Etiopia CG*, [2011] UKUT 252.
- AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 29 listopada 2007 r., *HS (powracające osoby ubiegające się o azyl) Zimbabwe CG*, [2007] UKAIT 94.

Sąd Apelacyjny ds. Imigracji (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 15 marca 2007 r., *LQ (wiek: niezmiennie cechy) Afganistan*, [2008] UKAIT 0005.

AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 21 czerwca 2006 r., *HE przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2006] UKAIT 00051.

Sąd Apelacyjny ds. Imigracji (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 15 września 2004 r., *BA i inni (bidun – bezpieczeństwo – ryzyko prześladowania) Kuwejt CG*, [2004] UKIAT 00256.

UKIAT, wyrok z dnia 24 listopada 2000 r., *Gomez (podmioty niepaństwowe: Acero-Garces - odrzucono) (Kolumbia)*, [2000] UKIAT 00007, pkt 30 i 46.

Sąd apelacyjny dla 6. okręgu (Court of Appeals, 6th Circuit) (Stany Zjednoczone), wyrok z dnia 20 maja 2011 r., *Stserba przeciwko Holderowi*, nr 09-4312 (USCA, 6. okręg, 2011), s. 9–13.

MTS, wyrok z dnia 4 lutego 2021 r., *Zastosowanie Międzynarodowej konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej (Katar przeciwko Zjednoczonym Emiratom Arabskim)*.

1.7. Podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę (art. 6)

TSUE, wyrok z dnia 20 stycznia 2021 r., *Secretary of State for the Home Department przeciwko OA*, C-255/19, EU:C:2021:36, pkt 57.

TSUE, wyrok z dnia 4 października 2018 r., *Bahtiyar Fathi przeciwko Predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite*, C-56/17, EU:C:2018:803, pkt 93, 96 i 98.

TSUE (WI), wyrok z dnia 24 kwietnia 2018 r., *MP przeciwko Secretary of State for Home Department*, C-353/16, EU:C:2018:276, pkt 51–57.

TSUE (WI), wyrok z dnia 18 grudnia 2014 r., *Mohamed M'Bodj przeciwko État belge*, C-542/13, EU:C:2014:2452, pkt 35.

TSUE, wyrok z dnia 7 listopada 2013 r., *Minister voor Immigratie en Asiel przeciwko X, Y oraz Z przeciwko Minister voor Immigratie en Asiel*, sprawy połączone od C-199/12 do C-201/12, EU:C:2013:720, pkt 61.

TSUE (WI), wyrok z dnia 5 września 2012 r., *Bundesrepublik Deutschland przeciwko Y i Z*, sprawy połączone C-71/11 i C-99/11, EU:C:2012:518, pkt 69.

TSUE (WI), wyrok z dnia 2 marca 2010 r., *Aydin Salahadin Abdulla i inni przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, sprawy połączone C-175/08, C-176/08, C-178/08 i C-179/08, EU:C:2010:105, pkt 68.

ETPC (WI), wyrok z dnia 13 grudnia 2016 r., *Paposhvili przeciwko Belgii*, nr 41738/10, CE:ECHR:2016:1213JUD004173810, pkt 183.

ETPC (WI), wyrok z dnia 23 sierpnia 2016 r., *J.K. i inni przeciwko Szwecji*, nr 59166/12, CE:ECHR:2016:0823JUD005916612, pkt 50.

ETPC, wyrok z dnia 3 kwietnia 2014 r., *A.A.M. przeciwko Szwecji*, nr 68519/10, CE:ECHR:2014:0403JUD006851910, pkt 66.

- ETPC, wyrok z dnia 19 grudnia 2013 r., *BKA przeciwko Szwecji*, nr 11161/11, CE:ECHR:2013:1219JUD001116111, pkt 42.
- ETPC, wyrok z dnia 27 czerwca 2013 r., *SA przeciwko Szwecji*, nr 665523/10, CE:ECHR:2013:0627JUD006652310, pkt 49.
- ETPC, wyrok z dnia 27 czerwca 2013 r., *DNM przeciwko Szwecji*, nr 28379/11, CE:ECHR:2013:0627JUD002837911, pkt 54.
- ETPC, wyrok z dnia 28 czerwca 2011 r., *Sufi i Elmi przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 8319/07 i 11449/07, CE:ECHR:2011:0628JUD000831907, pkt 282.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 29 kwietnia 1997 r., *HLR przeciwko Francji*, nr 24573/94, CE:ECHR:1997:0429JUD002457394, pkt 40.
- ETPC, wyrok z dnia 17 grudnia 1996 r., *Ahmed przeciwko Austrii*, nr 25964/94, CE:ECHR:1996:1217JUD002596494, pkt 22.
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 17 października 2012 r., nr 89.927, pkt 4.9.
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 20 października 2010 r., nr 49.821, pkt 4.8.1.
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 6 listopada 2008 r., nr 18.419.
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 15 maja 2013 r., *AS przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych*, nr 3, Azs 56/2012-81 (*streszczenie w języku angielskim*).
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), wyrok z dnia 22 maja 2009 r., *AR przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych*, nr 5, Azs 7/2009-98 (*streszczenie w języku angielskim*).
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), wyrok z dnia 21 kwietnia 2009 r., SH przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, nr 2 Azs 13/2009-60 (*streszczenie w języku angielskim*).
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), wyrok z dnia 18 grudnia 2008 r., SICH przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, nr 1, Azs 86/2008-101 (*streszczenie w języku angielskim*).
- Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), wyrok z dnia 30 grudnia 2009 r., OFPRA c MC, nr 305226.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 29 listopada 2013 r., *M. M.*, nr 13018952 C+, w: *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013, 2014*, s. 63–64.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 4 listopada 2013 r., *M. F.*, nr 13007332 C, w: *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013, 2014*, s. 54–55.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 23 maja 2013 r., *M. U.*, nr 11010862 C+, w: *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013, 2014*, s. 71.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 12 marca 2013 r., *Mme H.K. épouse G.*, nr 12017176 C, w: *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013, 2014*, s. 72–73.

- CNDA (Francja), wyrok z dnia 12 marca 2013 r., *M. Y.K.*, nr 12025577 C, w: *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013, 2014*, s. 83–84).
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 18 października 2012 r., nr 12015618, ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 14 kwietnia 2010 r., *M. K.*, nr 09004366 ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Komisja odwoławcza ds. uchodźców (Commission des recours des réfugiés) (Francja), decyzja z dnia 29 lipca 2005 r., Mlle A., nr 487336, w: *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Commission des recours des réfugiés, Année 2005, 2006*, s. 65–66.
- BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 20 lutego 2013 r., nr [10 C 23.12](#), (tłumaczenie na język [angielski](#)), BVerwG:2013:200213U10C2312.0, pkt 39.
- BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 18 lipca 2006 r., nr [1 C 15.05](#), DE:BVerwG:2006:180706 U1C15.05.0, pkt 23.
- VG Berlin (Niemcy), wyrok z dnia 7 lipca 2011 r., [33 K 79.10 A](#).
- VG Augsburg (Niemcy), wyrok z dnia 16 czerwca 2011 r., [Au 6 K 11.30092](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Sąd stołeczny (Fővárosi Törvényszék) (Węgry), wyrok z dnia 11 lipca 2013 r., [MAA przeciwko Urzędowi ds. Imigracji i Obywatelstwa, 6.K.31830/2013/6](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Sąd administracyjny i pracy dla miasta stołecznego Budapeszt (Węgry), wyrok z dnia 18 czerwca 2013 r., [RY \(Afganistan\) przeciwko Urzędowi ds. Imigracji i Obywatelstwa, 17.K.31893/2013/3-IV](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 25 czerwca 2012 r., [WA \[DR Konga\] przeciwko Minister for Justice and Equality, Ireland and the Attorney General, \[2012\] IEHC 251](#), pkt 36 i 40.
- Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 1 marca 2012 r., [JTM przeciwko Minister for Justice and Equality, Ireland and the Attorney General, \[2012\] IEHC 99](#), pkt 32–34 i 46.
- Sąd w Cagliari (Włochy), wyrok z dnia 3 kwietnia 2013 r., nr [RG 8191/12](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)), s. 7–8.
- Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie (Polska), wyrok z dnia 30 września 2015 r., IV SA/Wa 961/15.
- Rada do Spraw Uchodźców (Polska), wyrok z dnia 23 sierpnia 2012 r., [RdU-82/8/S/10](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Rada do Spraw Uchodźców (Polska), decyzja z dnia 8 września 2010 r., [RdU-439-1/S/10](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Sąd Najwyższy (Hiszpania), wyrok z dnia 19 lutego 2010 r., nr [5051/2006](#).
- Sąd Najwyższy (Hiszpania), wyrok z dnia 16 lutego 2009 r., nr [6894/2005](#), s. 10.
- Sąd Apelacyjny ds. Migracji (Szwecja), wyrok z dnia 21 kwietnia 2011 r., [UM 7851-10](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)).

Sąd Apelacyjny ds. Migracji (Szwecja), wyrok z dnia 9 marca 2011 r., UM 3363-10 i 3367-10 (streszczenie w języku angielskim).

Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 6 lipca 2000 r., Horvath przeciwko Secretary of State for the Home Department, [2001] AC 489 [2000] UKHL 37 – Lord Hope of Craighead.

Sąd Apelacyjny (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 31 stycznia 2002 r., Rolandas Svazas przeciwko Secretary of State for the Home Department, [2002] EWCA Civ 74, pkt 16.

Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 3 października 2014 r., MOJ i inni (powrót do Mogadiszu), Somalia CG, [2014] UKUT 00442, pkt 368.

Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 25 listopada 2011 r., AMM i inni (konflikt; kryzys humanitarny; osoba powracająca; okaleczanie żeńskich narządów płciowych) Somalia CG, [2011] UKUT 445, pkt 75 i 90–91.

Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 18 lutego 2010 r., AM i BM (kobiety będące ofiarami handlu ludźmi) Albania CG, [2010] UKUT 80, pkt 165 i 167–171.

Sąd Apelacyjny ds. Imigracji (UKIAT) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 31 marca 2005 r., NM i inni (samotne kobiety – Ashraf) Somalia CG, [2005] UKIAT 00076, pkt 84 i 101.

1.8. Podmioty udzielające ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą (art. 7)

TSUE, wyrok z dnia 20 stycznia 2021 r., Secretary of State for the Home Department przeciwko OA C-255/19, EU:C:2021:36, pkt 35–38, 43–44, 46–48 i 52–53.

TSUE (WI), wyrok z dnia 2 marca 2010 r., Aydin Salahadin Abdulla i inni przeciwko Bundesrepublik Deutschland, sprawy połączone C-175/08, C-176/08, C-178/08 i C-179/08, EU:C:2010:105, pkt 53, 68, 70–71, 73–75, 89 i 95.

ETPC, wyrok z dnia 26 lipca 2005 r., N przeciwko Finlandii, nr 38885/02, CE:ECHR:2005:0726JUD003888502, pkt 164.

ETPC (WI), wyrok z dnia 28 października 1998 r., Osman przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, nr 23452/94, CE:ECHR:1998:1028JUD002345294, pkt 115–116.

VwGH (Austria), wyrok z dnia 23 lutego 2021 r., Ra 2020/18/0500, AT:VWGH:2021:RA2020180500.L04.

VwGH (Austria), wyrok z dnia 10 kwietnia 2020 r., Ra 2019/19/0415, AT:VWGH:2020:RA2019190415.L01.

VwGH (Austria), wyrok z dnia 24 lutego 2015 r., Ra 2014/18/0063, AT:VWGH:2015:RA2014180063.L00.

VwGH (Austria), wyrok z dnia 4 marca 2010 r., 2006/20/0832, AT:VWGH:2010:2006200832.X02.

RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 17 marca 2015 r., nr 141.198.

RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 14 marca 2012 r., nr 77.179.

RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 6 marca 2012 r., nr 76.642, pkt 5.3.3.

- RVV/CCE (Belgia) wyrok z dnia 9 czerwca 2011 r., nr [62.867](#), pkt 4.8.2 i 4.8.4.
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 20 października 2010 r., nr [49.821](#), pkt 4.8.3 i 4.9.
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 28 stycznia 2009 r., nr [22.175](#), pkt 3.3.
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 8 lutego 2021 r., nr 5, Azs 454/2019-38.
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), wyrok z dnia 30 września 2013 r., IJ przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, nr 4 Azs 24/2013-34 ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), wyrok z dnia 24 lipca 2013 r., [DB przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych](#), nr 4 Azs 13/2013-34 ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), wyrok z dnia 27 października 2011 r., DK przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, nr 6, Azs 22/2011 ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), wyrok z dnia 25 stycznia 2011 r., RS przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, nr 6, Azs 36/2010-274 ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), wyrok z dnia 18 grudnia 2008 r., SICh przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, nr 1, Azs 86/2008-101 ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), wyrok z dnia 31 października 2008 r., IG przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, nr 5, Azs 50/2008-62.
- Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), wyrok z dnia 19 czerwca 2020 r., nr [435000](#), FR:CECHS:2020:435000.20200619.
- Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), wyrok z dnia 27 lipca 2012 r., [M.B.](#), nr [349824](#), FR:CESSR:2012:349824.20120727, pkt 3.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 17 lutego 2020 r., nr 17049253 C+.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 9 marca 2016 r., *M. NY*, nr 15024258, w: *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2016, 2017*, s. 82–83.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 29 listopada 2013 r., *M. A.*, nr 13018825 C, w: *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2013, 2014*, s. 59–60).
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 6 lutego 2012 r., *M. et Mme M.*, nr 09002796 i 09002797 C, w: *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2012, 2013*, s. 55–56.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 25 listopada 2011 r., [M. K.](#), nr 10008275 ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 6 kwietnia 2009 r., [M. K.](#), nr 616907.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 23 kwietnia 2008 r., *Mlle N.*, nr 574495, w: *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'État et de la Cour nationale du droit d'asile, Année 2008, kwiecień 2009 r.*, s. 59–60.

- Komisja odwoławcza ds. uchodźców (Commission des recours des réfugiés) (Francja), wyrok z dnia 29 lipca 2005 r., Mlle A., nr 487336, w: *Contentieux des réfugiés, Jurisprudence du Conseil d'Etat et de la Commission des recours des réfugiés, Année 2005*, 2006.
- CRR, decyzja z dnia 25 czerwca 2004 r., sesja plenarna, M.B., nr 446177 ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 18 lutego 2021 r., [1 C 4.20](#), DE:BVerwG:2021:180221U1C4.20.0, pkt 14.
- BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 1 czerwca 2011 r., nr [10 C 25.10](#), BVerwG:2011:010611U10C25.10.0 ([tłumaczenie na język angielski](#)), pkt 24.
- BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 24 lutego 2011 r., nr [10 C 3.10](#), BVerwG:2011:240211U10C3.10.0 ([tłumaczenie na język angielski](#)), pkt 20.
- VG Braunschweig (Niemcy), wyrok z dnia 27 kwietnia 2021 r., [2 A 340/18](#), DE:VGBRAUN:2021:0427.2A340.18.00, pkt 28.
- VG Karlsruhe (Niemcy), postanowienie z dnia 28 maja 2020 r., [A 10 K 10734/17](#).
- VG Ansbach (Niemcy), wyrok z dnia 16 marca 2017 r., [AN 1 K 16.32047](#).
- VG Gelsenkirchen (Niemcy), wyrok z dnia 18 lipca 2013 r., [5a K 4418/11.A](#) s. 10.
- VG Stuttgart (Niemcy), wyrok z dnia 30 grudnia 2011 r., [A 11 K 2066/11](#), s. 10.
- VG Kolonia (Niemcy), wyrok z dnia 12 października 2011 r., [15 K 6103/10.A](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- VG Augsburg (Niemcy), wyrok z dnia 16 czerwca 2011 r., [Au 6 K 11.30092](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- VG Kolonia (Niemcy), wyrok z dnia 15 września 2011 r., [15 K 6103/10.A](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- VG Berlin (Niemcy), wyrok z dnia 7 lipca 2011 r., [33 K 79.10 A](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)), s. 13.
- VG Stuttgart (Niemcy), wyrok z dnia 8 września 2008 r., [AK 10 K 13/07](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Specjalny Komitet Odwoławczy (Grecja), decyzja z dnia 20 czerwca 2012 r., *HK przeciwko Sekretarzowi Generalnemu (dawnego) Ministerstwa Porządku Publicznego*, nr 95/48882 ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Sąd stołeczny (Węgry), wyrok z dnia 5 października 2011 r., *KH przeciwko Urzędowi ds. Imigracji i Obywatelstwa*, 6.K. 34.440/2010/20 ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 21 grudnia 2021 r., *FM i RM przeciwko International Protection Appeals Tribunal i Minister of Justice*, [2021] IEHC 817, pkt 30.
- Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 14 listopada 2019 r., *B i inni przeciwko International Protection Appeals Tribunal*.
- Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 25 czerwca 2012 r., *WA [DRC] przeciwko Minister for Justice and Equality, Ireland i Attorney General*, [2012] IEHC 251, pkt 34.

- Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 9 grudnia 2009 r., *ASO przeciwko Refugee Appeals Tribunal i Minister for Justice, Equality and Law Reform*, [2009] IEHC 607, pkt 12.
- Sąd dla miasta stołecznego Rzymu (Włochy), wyrok z dnia 20 grudnia 2013 r., nr RG 4627/2010.
- Sąd w Cagliari (Włochy), wyrok z dnia 3 kwietnia 2013 r., nr RG 8191/12 (streszczenie w języku angielskim), s. 7–8.
- Rada Stanu (Raad van State) (Niderlandy), wyrok z dnia 29 maja 2012 r., 201108872/1/V1 (streszczenie w języku angielskim).
- Rada Stanu (Niderlandy), wyrok z dnia 5 sierpnia 2008 r., AJDCoS, 200708107/1 (streszczenie w języku angielskim).
- Naczelny Sąd Administracyjny (Polska), wyrok z dnia 8 maja 2008 r., OSK 237/07 (streszczenie w języku angielskim).
- Sąd Administracyjny (Upravno Sodišče) (Słowenia), wyrok z dnia 24 kwietnia 2015 r., U 411/2015-57.
- Sąd Apelacyjny ds. Migracji (Szwecja), wyrok z dnia 9 marca 2011 r., UM 3363-10 i 3367-10 (streszczenie w języku angielskim).
- Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 6 lipca 2000 r., *Horvath przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2001] AC 489 [2000] UKHL 37, s. 3 – Lord Hope of Craighead; oraz s. 8 – Lord Clyde.
- Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 6 listopada 2008 r., *PS (Sri Lanka) przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2008] EWCA 1213, pkt 8.
- Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 1 lipca 2004 r., *Michael Atkinson przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2004] EWCA Civ 846, pkt 21–22.
- Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 11 listopada 2003 r., *Bagdanavicius i in., R (na wniosek) przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2003] EWCA Civ 1605, pkt 55 ppkt 5–6.
- Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 19 grudnia 2001 r., *McPherson przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2001] EWCA Civ 1955.
- Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 25 maja 2001 r., *Banomova przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2001] EWCA Civ 807.
- Sąd cywilny najwyższej instancji (Court of Session) (Szkocja, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 24 stycznia 2014 r., *SAC i MRM przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2014] CSOH 8, pkt 52.
- Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 19 czerwca 2015 r., *NA i VA (ochrona: art. 7 ust. 2 dyrektywy w sprawie kwalifikowania) Indie*, [2015] UKUT 432, pkt 13, 17 i 70–71.

Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 3 października 2014 r., *MOJ i inni (powrót do Mogadiszu) Somalia CG*, [2014] UKUT 00442, pkt 358.

Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 3 grudnia 2013 r., *MS (Kościół koptyjski) Egipt CG*, [2013] UKUT 00611, pkt 123 i 119–120.

Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 24 stycznia 2011 r., *AW (wystarczająca ochrona) Pakistan*, pkt 22, 24–35 i 37–40.

Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 18 lutego 2010 r., *AM i BM (kobiety będące ofiarami handlu ludźmi) Albania CG*, [2010] UKUT 80, pkt 182 i 216.

AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 11 lipca 2007 r., *IM (wystarczająca ochrona) Malawi*, [2007] UKAIT 00071, pkt 45 i 50.

AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 22 lutego 2007 r., *AB (ochrona – grupy przestępcze – relokacja wewnętrzna) Jamajka CG*, [2007] UKIAT 00018, pkt 141 i 143.

1.9. Ochrona wewnętrzna przed prześladowaniem lub poważną krzywdą (art. 8)

TSUE, wyrok z dnia 10 czerwca 2021 r., *CF i DN przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, C-901/19, EU:C:2021:472, pkt 43.

TSUE (WI), wyrok z dnia 2 marca 2010 r., *Aydin Salahadin Abdulla i inni przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, sprawy połączone C-175/08, C-176/08, C-178/08 i C-179/08, EU:C:2010:105, pkt 76.

TSUE (WI), wyrok z dnia 17 lutego 2009 r., *Meki Elgafaji i Noor Elgafaji przeciwko Staatssecretaris van Justitie*, C-465/07, EU:C:2009:94, pkt 43.

ETPC, wyrok z dnia 3 kwietnia 2014 r., *A.A.M. przeciwko Szwecji*, nr 68519/10, CE:ECHR:2014:0403JUD006851910, pkt 66–74.

ETPC, wyrok z dnia 5 września 2013 r., *KAB przeciwko Szwecji*, nr 886/11, CE:ECHR:2013:0905JUD000088611, pkt 80–85.

ETPC, wyrok z dnia 27 czerwca 2013 r., *SA przeciwko Szwecji*, nr 665523/10, CE:ECHR:2013:0627JUD006652310, pkt 56.

ETPC, wyrok z dnia 27 czerwca 2013 r., *DNM przeciwko Szwecji*, nr 28379/11, CE:ECHR:2013:0627JUD002837911, pkt 57.

ETPC, wyrok z dnia 27 czerwca 2013 r., *MYH i inni przeciwko Szwecji*, nr 50859/10, CE:ECHR:2013:0627JUD005085910, pkt 64–66 i 68–73.

ETPC, wyrok z dnia 27 czerwca 2013 r., *NMB przeciwko Szwecji*, nr 68335/10, CE:ECHR:2013:0627JUD006833510, pkt 43.

ETPC, wyrok z dnia 28 czerwca 2011 r., *Sufi i Elmi przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 8319/07 i 11449/07, CE:ECHR:2011:0628JUD000831907, pkt 226, 266–267, 277 i 291.

ETPC, wyrok z dnia 11 stycznia 2007 r., *Salah Sheekh przeciwko Niderlandom*, nr 1948/04, CE:ECHR:2007:0111JUD000194804, pkt 141–144 i 349.

ETPC, wyrok z dnia 6 marca 2001 r., *Hilal przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 45276/99, CE:ECHR:2001:0306JUD004527699, pkt 67.

- ETPC (WI), wyrok z dnia 15 listopada 1996 r., Chahal przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, nr 22414/93, CE:ECHR:1996:1115JUD002241493, pkt 107.
- Trybunał Konstytucyjny (Verfassungsgerichtshof) (Austria), wyrok z dnia 24 lutego 2021 r., E3948/2020, AT:VFGH:2021:E3948.2020.
- Trybunał Konstytucyjny (Austria), wyrok z dnia 25 lutego 2020 r., E3446/2019, AT:VFGH:2020:E3446.2019 (streszczenie w języku angielskim).
- Trybunał Konstytucyjny (Austria), wyrok z dnia 12 marca 2013 r., U1674/12, AT:VFGH:2013:U1674.2012 (streszczenie w języku angielskim), pkt 2.1.
- VwGH (Austria), wyrok z dnia 23 października 2019 r., Ra 2019/19/0221, AT:VWGH:2019:RA2019190221.L02 (streszczenie w języku angielskim).
- VwGH (Austria), wyrok z dnia 23 stycznia 2018 r., Ra 2018/18/0001, AT:VWGH:2018:RA2018180001.L00.
- VwGH (Austria), wyrok z dnia 24 lutego 2015 r., Ra 2014/18/0063, AT:VWGH:2015:RA2014180063.L00.
- VwGH (Austria), wyrok z dnia 13 października 2006 r., Ra 2006/01/0125, AT:VWGH:2006:2006010125.X00.
- VwGH (Austria), wyrok z dnia 26 stycznia 2006 r., Ra 2005/01/0057, AT:VWGH:2006:2005010057.X00.
- VwGH (Austria), wyrok z dnia 28 czerwca 2005 r., Ra 2002/01/0414, AT:VWGH:2005:2002010414.X00.
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 30 czerwca 2011 r., nr 64.233, pkt 5.4.2.
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 30 września 2013 r., IJ przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, nr 4 Azs 24/2013-34 (streszczenie w języku angielskim).
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), wyrok z dnia 24 stycznia 2008 r., EM przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, nr 4, Azs 99/2007-93 (streszczenie w języku angielskim).
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Korkein hallinto-oikeus) (Finlandia), wyrok z dnia 7 lutego 2019 r., KHO:2019:22 (streszczenie w języku angielskim).
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Finlandia), wyrok z dnia 18 marca 2011 r., KHO:2011:25 (streszczenie w języku angielskim).
- Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), wyrok z dnia 11 lutego 2015 r., Ms S, nr 374167, FR:CECHS:2015:374167.20150211.
- Rada Stanu (Francja), wyrok z dnia 21 grudnia 2012 r., Ms D.F., nr 332491, FR:CECHR:2012:332491.20121221 (streszczenie w języku angielskim).
- Rada Konstytucyjna (Conseil constitutionnel) (Francja), decyzja z dnia 4 grudnia 2003 r., decyzja nr 2003-485 DC, pkt 17.
- CNDA, Grande Formation (Francja), wyrok z dnia 15 czerwca 2021 r., M. S., nr 20029676, pkt 18.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 8 grudnia 2011 r., nr SOM09FSPVUL.

- CNDA (Francja), wyrok z dnia 24 lipca 2012 r., *Mme E.*, nr SOM08FSPVUL.
- BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 18 lutego 2021 r., nr [1 C 4.20](#), DE:BVerwG:2021:180221U1C4.20.0, pkt 18–20.
- BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 31 stycznia 2013 r., nr [10 C 15.12](#), ([tłumaczenie na język angielski](#)), BVerwG:2013:300713U1C5.12.0.
- BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 29 maja 2008 r., nr [10 C 11.07](#), DE:BVerwG:2008:290508U10C11.07.0, pkt 19–20.
- BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 1 lutego 2007 r., nr [1 C 24.06](#), BVerwG:2007:010207U1C24.06.0, pkt 11.
- VG Augsburg (Niemcy), wyrok z dnia 16 czerwca 2011 r., [Au 6 K 11.30092](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Sąd administracyjny i pracy dla miasta stołecznego Budapeszt (Węgry), wyrok z dnia 11 października 2011 r., 6.k.34.830/2010/19 (tłumaczenie nieoficjalne).
- Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 16 lipca 2015 r., [KMA \(Algieria\) przeciwko Refugee Appeals Tribunal and Another](#), [2015] IESC 472.
- Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 1 października 2014 r., [MCA przeciwko Refugee Appeals Tribunal i inni](#), [2014] IEHC 504, pkt 14.
- Rada Stanu (Raad van State) (Niderlandy), wyrok z dnia 21 marca 2013 r., nr 201105922/1 (Kazachstan).
- Sąd Apelacyjny ds. Migracji (Szwecja), wyrok z dnia 14 stycznia 2009 r., UM 4118-07 MIG:2009:4 ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Sąd Najwyższy (Høyesterett) (Norwegia), wyrok z dnia 18 grudnia 2015 r., [HR-2015-02524-P](#), nr 2015/203 ([tłumaczenie na język angielski](#)), pkt 96.
- Sąd Apelacyjny Borgarting (Norwegia), wyrok z dnia 23 września 2011 r., [Abid Hassan Jama przeciwko Utlendingsnemnda, 10-142363ASD-BORG/01](#) (tłumaczenie na język angielski).
- Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 14 listopada 2007 r., [Secretary of State for the Home Department przeciwko AH \(Sudan\) i inni](#), [2007] UKHL 49.
- Izba Lordów (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 15 lutego 2006 r., [Januzi przeciwko Secretary of State for the Home Department](#), [2006] UKHL 5, pkt 47.
- Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 23 października 2013 r., [HF \(Irak\) i inni przeciwko Secretary of State for the Home Department](#), [2013] EWCA Civ 1276, pkt 20 i 99–104 – Lord Justice Elias.
- Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 22 maja 2008 r., [AA \(Uganda\) przeciwko Secretary of State for the Home Department](#), [2008] EWCA Civ 579, pkt 22–33.
- Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 3 listopada 2015 r., [TG i inni \(afgańscy sikhowie prześladowani\) Afganistan CG](#), [2015] UKUT 00595.
- Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 31 stycznia 2013 r., [CM \(EM Country Guidance; Disclosure\) Zimbabwe CG](#), [2013] UKUT 00059.

Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 26 stycznia 2011 r., SA (działacz polityczny – relokacja wewnętrzna) Pakistan, [2011] UKUT 30, pkt 15.

1.10. Potrzeba ochrony międzynarodowej powstała po przybyciu do państwa członkowskiego (art. 5)

TSUE, wyrok z dnia 20 maja 2021 r., LR przeciwko Bundesrepublik Deutschland, C-8/20, EU:C:2021:404.

TSUE, wyrok z dnia 7 listopada 2013 r., Minister voor Immigratie en Asiel przeciwko X, Y oraz Z przeciwko Minister voor Immigratie en Asiel, sprawy połączone od C-199/12 do C-201/12, EU:C:2013:720, pkt 74–76.

TSUE (WI), wyrok z dnia 5 września 2012 r., Bundesrepublik Deutschland przeciwko Y i Z, sprawy połączone C-71/11 i C-99/11, EU:C:2012:518, pkt 70 i 78–80.

ETPC, wyrok z dnia 5 listopada 2019 r., AA c Suisse, nr 32218/17, CE:ECHR:2019:1105JUD003221817.

ETPC (WI), wyrok z dnia 23 marca 2016 r., FG przeciwko Szwecji, nr 43611/11, CE:ECHR:2016:0323JUD004361111, pkt 123, 125–127, 137, 139, 141 i 144–158.

ETPC, wyrok z dnia 21 lipca 2015 r., HS i inni przeciwko Cyprówi, nr 41753/10 i 13 innych wniosków, CE:ECHR:2015:0721JUD004175310, pkt 277.

ETPC, wyrok z dnia 7 stycznia 2014 r., AA przeciwko Szwajcarii, nr 58802/12, CE:ECHR:2014:0107JUD005880212, pkt 38–43.

ETPC, wyrok z dnia 15 maja 2012 r., SF przeciwko Szwecji, nr 52077/10, CE:ECHR:2012:0515JUD005207710, pkt 62–71.

VwGH (Austria), wyrok z dnia 12 czerwca 2020 r., Ra 2019/18/0440, AT:VWGH:2020:RA2019180440.L00.

VwGH (Austria), wyrok z dnia 22 marca 2017 r., Ra 2016/18/0388, AT:VWGH:2017:RA2016180388.L00.

RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 10 sierpnia 2015 r., nr 150.548.

RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 28 stycznia 2009 r., nr 22.144.

CNDA (Francja), wyrok z dnia 4 lutego 2016 r., M. S., nr 15016079.

CNDA, (Francja), wyrok z dnia 19 grudnia 2013 r., Mme N.G., nr 13005020.

BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 24 września 2009 r., nr 10 C 25.08, BVerwG:2009:240909U10C25.08.0, pkt 17 i 22.

BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 18 grudnia 2008 r., nr 10 C 27.07, BVerwG:2008:181208U10C27.07.0 (tłumaczenie na język angielski), pkt 14 i nast.

VGH Bawaria (Niemcy), wyrok z dnia 13 lutego 2019 r., [8 B 18.30257](#).

VG Hannover (Niemcy), wyrok z dnia 25 kwietnia 2019 r., [11 A 12311/17](#).

VG Düsseldorf (Niemcy), wyrok z dnia 26 lutego 2018 r., [5 K 11138/17.A](#), DE:VGD:2018:0226.5K11138.17A.00.

Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 27 kwietnia 2012 r., [HM przeciwko Minister for Justice and Law Reform](#), [2012] IEHC 176.

Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 28 maja 2009 r., [FV przeciwko Refugee Appeals Tribunal and Another](#), [2009] IESC 268.

Rada Stanu (Raad van State) (Niderlandy), wyrok z dnia 11 lutego 2016 r., [201410123/1/V2](#), NL:RVS:2016:435.

Naczelny Sąd Administracyjny (Polska) wyrok z dnia 14 grudnia 2005 r., II OSK 1081/05.

Naczelny Sąd Administracyjny (Polska) wyrok z dnia 25 listopada 2015 r., II OSK 769/14.

Sąd Najwyższy (Tribunal Supremo) (Hiszpania), wyrok z dnia 24 lutego 2010 r., nr ([streszczenie w języku angielskim](#)).

Sąd Najwyższy (Høyesterett) (Norwegia) wyrok z dnia 17 marca 2017 r., [HR-2017-569-A](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)).

Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 13 kwietnia 2011 r., [RM \(Zimbabwe\) przeciwko Secretary of State for the Home Department](#), [2011] EWCA Civ 428.

Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 15 kwietnia 2008 r., [YB \(Erytrea\) przeciwko Secretary of State for the Home Department](#), [2008] EWCA Civ 360, pkt 13–15 i 18.

Sąd Apelacyjny (Court of Appeal) (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 28 października 1999 r., [Danian przeciwko Secretary of State for the Home Department](#), [1999] EWCA Civ 3000.

Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 20 stycznia 2022 r., [XX \(PJAK – działalność rozpoczęta po przybyciu do państwa członkowskiego – Facebook\) Iran CG](#), [2022] UKUT 23, pkt 5–9.

Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 27 maja 2021 r., [KK i RS \(działalność rozpoczęta po przybyciu do państwa członkowskiego, ryzyko\) Sri Lanka CG](#), [2021] UKUT 130, pkt 406–415 i 510.

Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 20 lutego 2020 r., [PS \(chrześcijaństwo – ryzyko\) Iran CG](#), [2020] UKUT 46, pkt 111–116.

Wyższy Trybunał (IAC), wyrok z dnia 12 sierpnia 2015 r., [BM i inni \(osoby powracające będące przestępcami i niebędące przestępcami\) DR Konga CG](#), [2015] UKUT 293.

Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 2 czerwca 2015 r., *BM i inni (osoby powracające będące przestępcami i niebędące przestępcami) DR Konga CG*, [2015] UKUT 293.

Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 1 lutego 2011 r., *BA (demonstranci w Wielkiej Brytanii – ryzyko w przypadku powrotu) Iran CG*, [2011] UKUT 36.

AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 28 kwietnia 2009 r., *TL i inni (działalność rozpoczęta po przybyciu do państwa członkowskiego – ryzyko) Mjanma/Birma przeciwko Secretary of State for the Home Department*, [2009] UKAIT 00017.

AIT (Urząd Apelacyjny ds. Imigracji) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 1 września 2008 r., *LM (ryzyko w przypadku powrotu) Demokratyczna Republika Konga (Congo-Brazzaville v Secretary of State for the Home Department) CG*, [2008] UKAIT 00064.

AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 19 maja 2008 r., *HS (osoba podejrzana o terroryzm – ryzyko) Algieria CG*, [2008] UKAIT 00048, pkt 126.

AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 7 października 2005 r., *AA (Przymusowe powroty do Zimbabwe) Zimbabwe CG*, [2005] UKAIT 144, pkt 35–36.

Część 2: Kwalifikowanie się do objęcia ochroną uzupełniającą

2.1. Wprowadzenie

TSUE, wyrok z dnia 13 września 2018 r., *Shajin Ahmed przeciwko Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal*, C-369/17, EU:C:2018:713, pkt 38–39.

TSUE, wyrok z dnia 9 lutego 2017 r., *M. przeciwko Minister for Justice and Equality, Ireland, Attorney General*, C-560/14, EU:C:2017:101, pkt 23.

TSUE (WI), wyrok z dnia 1 marca 2016 r., *Kreis Warendorfv przeciwko Ibrahimowi Alowi oraz Amira Osso przeciwko Region Hannover*, sprawy połączone C-443/14 i C-444/14, EU:C:2016:127, pkt 31.

TSUE, wyrok z dnia 8 maja 2014 r., *H.N. przeciwko Minister for Justice, Equality and Law Reform, Ireland, Attorney General*, C-604/12, EU:C:2014:302, pkt 26, 29–30, 32–33 i 35.

TSUE, wyrok z dnia 30 stycznia 2014 r., C-285/12, *Aboubacar Diakité przeciwko Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, EU:C:2014:39, pkt 33.

2.2. Kto kwalifikuje się do objęcia ochroną uzupełniającą?

TSUE, wyrok z dnia 4 października 2018 r., *Ahmedbekova przeciwko Zamestnik-predsdatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite*, C-652/16, EU:C:2018:801, pkt 48.

2.3. Zakres podmiotowy i terytorialny (art. 2 lit. f))

Brak.

2.4. Poważna krzywda (art. 15)

- TSUE, wyrok z dnia 10 czerwca 2021 r., *CF i DN przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, C-901/19, EU:C:2021:472, pkt 20, 24–28, 32–33, 35 i 40–43.
- TSUE, wyrok z dnia 15 kwietnia 2021 r., *Vogel Import Export NV przeciwko Belgische Staat*, C-62/20, EU:C:2021:288, pkt 52.
- TSUE, wyrok z dnia 13 stycznia 2021 r., *Bundesrepublik Deutschland przeciwko XT*, C-507/19, EU:C:2021:3, pkt 37.
- TSUE, wyrok z dnia 15 października 2019 r., *Dumitru-Tudor Dorobantu*, C-128/18, EU:C:2019:857, pkt 59.
- TSUE (WI), wyrok z dnia 14 maja 2019 r., *M przeciwko Ministerstvo vnitra oraz X, X przeciwko Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, sprawy połączone C-391/16, C-77/17 i C-78/17, EU:C:2019:403, pkt 88 i 94.
- TSUE (WI), wyrok z dnia 19 marca 2019 r., *Abubacarr Jawo przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, C-163/17, EU:C:2019:218, pkt 91.
- TSUE (WI), wyrok z dnia 19 marca 2019 r., *Bashar Ibrahim i inni przeciwko Bundesrepublik Deutschland oraz Bundesrepublik Deutschland przeciwko Taus Magamadov*, sprawy połączone C-297/17, C-318/17, C-319/17 i C-438/17, EU:C:2019:219, pkt 93.
- TSUE, wyrok z dnia 4 października 2018 r., *Bahtiyar Fathi przeciwko Predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite*, C-56/17, EU:C:2018:803, pkt 96–97.
- TSUE, wyrok z dnia 25 lipca 2018 r., *ML*, wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, C-220/18 PPU, EU:C:2018:589, pkt 92–93.
- TSUE (WI), wyrok z dnia 24 kwietnia 2018 r., *MP przeciwko Secretary of State for Home Department*, C-353/16, EU:C:2018:276, pkt 19, 30, 36–41, 43–46, 48–49, 52, 54 i 56–57.
- TSUE, wyrok z dnia 16 lutego 2017 r., *CK i inni przeciwko Republice Słowenii*, C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, pkt 68.
- TSUE (WI), wyrok z dnia 5 kwietnia 2016 r., *Pál Aranyosi i Robert Căldăraru*, sprawy połączone C-404/15 i C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, pkt 94.
- TSUE (WI), wyrok z dnia 18 grudnia 2014 r., *Mohamed M'Bodj przeciwko État belge*, C-542/13, EU:C:2014:2452, pkt 24, 33–37, 39, 44 i 47.
- TSUE (WI), wyrok z dnia 18 grudnia 2014 r., *Centre public d'action sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve przeciwko Moussa Abdida*, C-562/13, EU:C:2014:2453, pkt 48.
- TSUE, wyrok z dnia 30 stycznia 2014 r., *Aboubacar Diakité przeciwko Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, C-285/12, EU:C:2014:39, pkt 23–24, 26–27, 31 i 35.
- TSUE (WI), wyrok z dnia 17 lutego 2009 r., *Meki Elgafaji i Noor Elgafaji przeciwko Staatssecretaris van Justitie*, C-465/07, EU:C:2009:94, pkt 28, 32–40 i 44.
- TSUE, opinia rzecznika generalnego Priita Pikamäe przedstawiona w dniu 11 lutego 2021 r., *CF i DN przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, C-901/19, EU:C:2021:116, pkt 51 i 59.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 6 grudnia 2021 r., *Savran przeciwko Danii*, nr 57467/15, CE:ECHR:2021:1207JUD005746715.

- ETPC, wyrok z dnia 17 czerwca 2021 r., *Sándor Varga i inni przeciwko Węgrom*, nr 39734/15 i dwa inne, CE:ECHR:2021:0617JUD003973415, pkt 48–49.
- ETPC, wyrok z dnia 25 marca 2021 r., *Bivolaru et Moldovan przeciwko Francji*, nr 40324/16 i 12623/17, CE:ECHR:2021:0325JUD004032416, pkt 111 i 123–124.
- ETPC, wyrok z dnia 11 marca 2021 r., *Feilazoo przeciwko Malcie*, nr 6865/19, CE:ECHR:2021:0311JUD000686519, pkt 90–92.
- ETPC, wyrok z dnia 2 marca 2021 r., *RR i inni przeciwko Węgrom*, nr 36037/17, CE:ECHR:2021:0302JUD003603717, pkt 58–65.
- ETPC, wyrok z dnia 1 października 2019 r., *Savran przeciwko Danii*, nr 57467/15, CE:ECHR:2019:1001JUD005746715, pkt 44–45 i 50–67.
- ETPC, wyrok z dnia 29 kwietnia 2019 r., *AM przeciwko Francji*, nr 12148/18, CE:ECHR:2019:0429JUD001214818, pkt 125.
- ETPC, wyrok z dnia 31 maja 2018 r., *Al Nashiri przeciwko Rumunii*, nr 33234/12, CE:ECHR:2018:0531JUD003323412, pkt 675 i 727.
- ETPC, wyrok z dnia 1 lutego 2018 r., *M.A. przeciwko Francji*, nr 9373/15, CE:ECHR:2018:0201JUD000937315, pkt 54–55.
- ETPC, wyrok z dnia 7 grudnia 2017 r., *SF i inni przeciwko Bułgarii*, nr 8138/16, CE:ECHR:2017:1207JUD000813816, pkt 79–83.
- ETPC, wyrok z dnia 19 września 2017 r., *Zolotorev przeciwko Rosji*, nr 13408/07, CE:ECHR:2017:0919JUD001340807, pkt 71.
- ETPC, wyrok z dnia 25 kwietnia 2017 r., *Rezmiveş i inni przeciwko Rumunii*, nr 61467/12, 39516/13, 48231/13 i 68191/13, CE:ECHR:2017:0425JUD006146712, pkt 75–79.
- ETPC, wyrok z dnia 28 marca 2017 r., *Shestopalov przeciwko Rosji*, nr 46248/07, CE:ECHR:2017:0328JUD004624807, pkt 46.
- ETPC, wyrok z dnia 14 lutego 2017 r., *SK przeciwko Rosji*, nr 52722/15, CE:ECHR:2017:0214JUD005272215, pkt 61.
- ETPC, wyrok z dnia 26 stycznia 2017 r., *X przeciwko Szwecji*, nr 16744/14, CE:ECHR:2017:0126JUD001674414, pkt 27–30, 57 i 64.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 24 stycznia 2017 r., *Khamtokhu i Aksenchik przeciwko Rosji*, nr 60367/08 i 961/11, CE:ECHR:2017:0124JUD006036708, pkt 73.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 15 grudnia 2016 r., *Khlaifia i inni przeciwko Włochom*, nr 16483/12, CE:ECHR:2016:1215JUD001648312, pkt 160–162 i 165.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 13 grudnia 2016 r., *Paposhvili przeciwko Belgii*, nr 41738/10, CE:ECHR:2016:1213JUD00417381, pkt 174–175, 183, 188–192 i 194–207.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 20 października 2016 r., *Muršić przeciwko Rumunii*, nr 7334/13, CE:ECHR:2016:1020JUD000733413, pkt 103–141.
- ETPC, wyrok z dnia 4 października 2016 r., *TP i AT przeciwko Węgrom*, nr 37871/14 i 73986/14, CE:ECHR:2016:1004JUD003787114, pkt 49–50.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 23 sierpnia 2016 r., *JK i inni przeciwko Szwecji*, nr 59166/12, CE:ECHR:2016:0823JUD005916612, pkt 17, 103, 105 i 117.

- ETPC, wyrok z dnia 5 lipca 2016 r., *OM przeciwko Węgrom*, nr 9912/15, CE:ECHR:2016:0705JUD000991215, pkt 53.
- ETPC, wyrok z dnia 29 października 2015 r., *AL (XW) przeciwko Rosji*, nr 44095/14, CE:ECHR:2015:1029JUD004409514, pkt 64.
- ETPC, wyrok z dnia 15 października 2015 r., *LM i inni przeciwko Rosji*, nr 40081/14, 40088/14 i 40127/14, CE:ECHR:2015:1015JUD004008114, pkt 123.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 28 września 2015 r., *Bouyid przeciwko Belgii*, nr 23380/09, CE:ECHR:2015:0928JUD00233800, pkt 86.
- ETPC, wyrok z dnia 10 września 2015 r., *RH przeciwko Szwecji*, nr 4601/14, CE:ECHR:2015:0910JUD000460114, pkt 60.
- ETPC, wyrok z dnia 10 marca 2015 r., *Varga i inni przeciwko Węgrom*, nr 14097/12, 45135/12, 73712/12, 34001/13, 44055/13, i 64586/13, CE:ECHR:2015:0310JUD001409712, pkt 69–78.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 4 listopada 2014 r., *Tarakhel przeciwko Szwajcarii*, nr 29217/12, CE:ECHR:2014:1104JUD002921712.
- ETPC, wyrok z dnia 30 września 2014 r., *Bulgaru przeciwko Mołdawii*, nr 35840/09, CE:ECHR:2014:0930JUD003584009, pkt 20.
- ETPC, wyrok z dnia 4 września 2014 r., *Trabelsi przeciwko Belgii*, nr 140/10, CE:ECHR:2014:0904JUD000014010, pkt 137–139.
- ETPC, wyrok z dnia 24 lipca 2014 r., *Al Nashiri przeciwko Polsce*, nr 28761/11, CE:ECHR:2014:0724JUD002876111, pkt 456 i 578.
- ETPC, wyrok z dnia 5 września 2013 r., *KAB przeciwko Szwecji*, nr 886/11, CE:ECHR:2013:0905JUD000088611, pkt 77 i 86.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 9 lipca 2013 r., *Vinter i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 66069/09, 130/10 i 3896/10, CE:ECHR:2013:0709JUD006606909, pkt 104–121.
- ETPC, wyrok z dnia 16 kwietnia 2013 r., *Aswat przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 17299/12, CE:ECHR:2013:0416JUD001729912, pkt 50 i 55–57.
- ETPC, wyrok z dnia 29 stycznia 2013 r., *SHH przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 60367/10, CE:ECHR:2013:0129JUD006036710, pkt 89 i 94.
- ETPC, wyrok z dnia 18 października 2012 r., *Bureš przeciwko Republice Czeskiej*, nr 37679/08, CE:ECHR:2012:1018JUD003767908, pkt 84.
- ETPC, wyrok z dnia 17 lipca 2012 r., *Radu Pop przeciwko Rumunii*, nr 14337/04, CE:ECHR:2012:0717JUD001433704, pkt 96.
- ETPC, wyrok z dnia 10 kwietnia 2012 r., *Babar Ahmad i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 24027/07, 11949/08, 36742/08, 66911/09 i 67354/09, CE:ECHR:2012:0410JUD002402707, pkt 103, 178, 206, 214–215, 219 i 222.
- ETPC, wyrok z dnia 17 stycznia 2012 r., *Harkins i Edwards przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 9146/07 i 32650/07, CE:ECHR:2012:0117JUD000914607, pkt 122–123 i 129–130.

- ETPC, wyrok z dnia 28 czerwca 2011 r., *Sufi i Elmi przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 8319/07 i 11449/07, CE:ECHR:2011:0628JUD000831907, pkt 218, 226, 241, 248, 250, 282 i 291–292.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 21 stycznia 2011 r., *M.S.S. przeciwko Belgii i Grecji*, nr 30696/09, CE:ECHR:2011:0121JUD003069609, pkt 219–220 i 263.
- ETPC, wyrok z dnia 7 grudnia 2010 r., *Porumb przeciwko Rumunii*, nr 19832/04, CE:ECHR:2010:1207JUD001983204, pkt 72.
- ETPC, wyrok z dnia 25 listopada 2010 r., *Amuyeva i inni przeciwko Rosji*, nr 17321/06, CE:ECHR:2010:1125JUD001732106, pkt 83–84.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 1 czerwca 2010 r., *Gäfgen przeciwko Niemcom*, nr 22978/05, CE:ECHR:2010:0601JUD002297805, pkt 88.
- ETPC, wyrok z dnia 2 marca 2010 r., *Al-Saadoon i Mufdhi przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 61498/08, CE:ECHR:2010:0302JUD00614980, pkt 115–123.
- ETPC, wyrok z dnia 17 grudnia 2009 r., *Denis Vasilyev przeciwko Rosji*, nr 32704/04, CE:ECHR:2009:1217JUD003270404, pkt 114.
- ETPC, wyrok z dnia 3 grudnia 2009 r., *Daoudi przeciwko Francji*, nr 19576/08, CE:ECHR:2009:1203JUD001957608, pkt 37 i 71.
- ETPC, wyrok z dnia 26 listopada 2009 r., *Nazarov przeciwko Rosji*, nr 13591/05, CE:ECHR:2009:1126JUD001359105, pkt 83.
- ETPC, wyrok z dnia 9 czerwca 2009 r., *Opuz przeciwko Turcji*, nr 33401/02, CE:ECHR:2009:0609JUD003340102, pkt 161 i 169.
- ETPC, wyrok z dnia 17 lipca 2008 r., *NA przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 25904/07, CE:ECHR:2008:0717JUD002590407, pkt 115 i 128.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 27 maja 2008 r., *N przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 26565/05, CE:ECHR:2008:0527JUD002656505, pkt 29.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 12 lutego 2008 r., *Kafkaris przeciwko Cyprówi*, nr 21906/04, CE:ECHR:2008:0212JUD002190604, pkt 97–99.
- ETPC, wyrok z dnia 26 lipca 2007 r., *Musayeva i inni przeciwko Rosji*, nr 74239/01, CE:ECHR:2007:0726JUD007423901, pkt 155.
- ETPC, wyrok z dnia 11 stycznia 2007 r., *Salah Sheekh przeciwko Niderlandom*, nr 1948/04, CE:ECHR:2007:0111JUD000194804, pkt 148.
- ETPC, wyrok z dnia 12 października 2006 r., *Estamirov i inni przeciwko Rosji*, nr 60272/00, CE:ECHR:2006:1012JUD006027200, pkt 114.
- ETPC, wyrok z dnia 9 marca 2006 r., *Menesheva przeciwko Rosji*, nr 59261/00, CE:ECHR:2006:0309JUD005926100, pkt 14 i 61.
- ETPC, wyrok z dnia 8 listopada 2005 r., *Gongadze przeciwko Ukrainie*, nr 34056/02, CE:ECHR:2005:1108JUD003405602, pkt 166.

ETPC, wyrok z dnia 8 listopada 2005 r., *Bader i Kanbor przeciwko Szwecji*, nr 13284/04, CE:ECHR:2005:1108JUD001328404, pkt 42.

ETPC (WI), wyrok z dnia 12 maja 2005 r., *Öcalan przeciwko Turcji*, nr 46221/99, CE:ECHR:2005:0512JUD004622199, pkt 166.

ETPC, wyrok z dnia 24 lutego 2005 r., *Khashiyev i Akayeva przeciwko Rosji*, nr 57942/00 i 57945/00, CE:ECHR:2005:0224JUD005794200, pkt 146–147.

ETPC, wyrok z dnia 2 listopada 2004 r., *Seyhan przeciwko Turcji*, nr 33384/96, CE:ECHR:2004:1102JUD003338496, pkt 82.

ETPC (WI), wyrok z dnia 8 lipca 2004 r., *Ilaşcu i inni przeciwko Mołdawii i Rosji*, nr 48787/99, CE:ECHR:2004:0708JUD004878799, pkt 431.

ETPC, wyrok z dnia 20 kwietnia 2004 r., *Buldan przeciwko Turcji*, nr 28298/95, CE:ECHR:2004:0420JUD002829895, pkt 81 i 86.

ETPC, wyrok z dnia 30 marca 2004 r., *Nuray Şen przeciwko Turcji (nr 2)*, nr 25354/94, CE:ECHR:2004:0330JUD002535494.

ETPC, wyrok z dnia 15 lipca 2002 r., *Kalashnikov przeciwko Rosji*, nr 47095/99, CE:ECHR:2002:0715JUD004709599, pkt 95.

ETPC, wyrok z dnia 10 lipca 2001 r., *Avsar przeciwko Turcji*, nr 25657/94, CE:ECHR:2001:0710JUD002565794, pkt 413–414 i 416.

ETPC, wyrok z dnia 23 maja 2001 r., *Denizci i inni przeciwko Cyprowi*, nr 25316–25321/94 i 27207/95, CE:ECHR:2001:0523JUD002531694, pkt 373 i 384.

ETPC, wyrok z dnia 3 kwietnia 2001 r., *Keenan przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 272229/95, CE:ECHR:2001:0403JUD0027222995, pkt 95 i 110.

ETPC (WI), wyrok z dnia 26 października 2000 r., *Kudła przeciwko Polsce*, nr 30210/96, CE:ECHR:2000:1026JUD003021096, pkt 92.

ETPC, wyrok z dnia 11 lipca 2000 r., *Dikme przeciwko Turcji*, nr 20869/92, CE:ECHR:2000:0711JUD002086992, pkt 74 i 95.

ETPC, wyrok z dnia 11 lipca 2000 r., *Jabari przeciwko Turcji*, nr 40035/98, CE:ECHR:2000:0711JUD004003598, pkt 41–42.

ETPC, wyrok z dnia 28 marca 2000 r., *Kılıç przeciwko Turcji*, nr 22492/93, CE:ECHR:2000:0328JUD002249293, pkt 64 i 77.

ETPC, wyrok z dnia 28 marca 2000 r., *Mahmut Kaya przeciwko Turcji*, nr 22535/93, CE:ECHR:2000:0328JUD002253593, pkt 89, 101 i 115.

ETPC (WI), wyrok z dnia 28 lipca 1999 r., *Selmouni przeciwko Francji*, nr 25803/94, CE:ECHR:1999:0728JUD002580394, pkt 82, 96–97 i 100–101.

ETPC, wyrok z dnia 25 września 1997 r., *Aydin przeciwko Turcji*, nr 23178/94, CE:ECHR:1997:0925JUD002317894, pkt 82–83.

- ETPC, wyrok z dnia 18 grudnia 1996 r., *Aksoy przeciwko Turcji*, nr 21987/93, CE:ECHR:1996:1218JUD00219879, pkt 64.
- ETPC, wyrok z dnia 7 lipca 1989 r., *Soering przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 14038/88, CE:ECHR:1989:0707JUD001403888, pkt 100 i 111.
- ETPC, wyrok z dnia 25 kwietnia 1978 r., *Tyler przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 5856/72, CE:ECHR:1978:0425JUD000585672, pkt 30.
- ETPC (sesja plenarna), wyrok z dnia 18 stycznia 1978 r., *Irlandia przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 5310/71, CE:ECHR:1978:0118JUD000531071, pkt 162 i 167.
- ETPC, decyzja z dnia 4 września 2018 r., *Saidani przeciwko Niemcom*, nr 17675/18, CE:ECHR:2018:0904DEC001767518, pkt 33 i 38.
- ETPC, decyzja z dnia 27 marca 2008 r., *Hakizimana przeciwko Szwecji*, nr 37913/05, CE:ECHR:2008:0327DEC003791305.
- VwGH (Austria), wyrok z dnia 21 marca 2018 r., *Ra 2017/18/0474*, AT:VWGH:2018:RA2017180474.L00.
- VwGH (Austria), wyrok z dnia 1 marca 2018 r., *Ra 2017/19/0425*, AT:VWGH:2018:RA2017190425.L00.
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 29 stycznia 2020 r., nr 231.907 (streszczenie w języku angielskim).
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 16 stycznia 2020 r., nr 231.259, pkt 25.2.
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 17 maja 2019 r., nr 221.342, pkt 2.5.2.5.
- RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 29 marca 2018 r., nr 201.900.
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 18 marca 2015 r., TB przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, nr 8, *Azs 92/2014-49*.
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), wyrok z dnia 28 lipca 2009 r., *LO przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych* (streszczenie w języku angielskim).
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Czechy), wyrok z dnia 11 lutego 2009 r., *AR przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych* (streszczenie w języku angielskim).
- Sąd Okręgowy w Tallinie (Ringkonnakohtud) (Estonia), wyrok z dnia 20 września 2019 r., nr 3-19-951 (streszczenie w języku angielskim).
- Rada Stanu (Conseil d'État) (Francja), wyrok z dnia 11 grudnia 2019 r., *M. M.*, nr 424219 B, FR:CECHR:2019:424219.20191211.
- Rada Stanu (Francja), wyrok z dnia 11 grudnia 2019 r., *M. A.B.*, nr 427714 B, FR:CECHR:2019:427714.20191211.
- Rada Stanu (Francja), konkluzje *rapporteure publique* z dnia 11 grudnia 2019 r., *BA przeciwko OFPRA*, nr 424219 i 427714.
- Council of State (Francja), wyrok z dnia 16 października 2017 r., *M. A.*, nr 401585 B, FR:CECHR:2017:401585.20171016.
- Rada Stanu (Francja), wyrok z dnia 3 lipca 2009 r., nr 320295, FR:CESSR:2009:320295.20090703.

- CNDA (Francja), wyrok z dnia 21 września 2021 r., *M. A.*, nr 18037855 C+.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 19 lipca 2021 r., *M. M. et Mme A.*, nr 21008772 i 21008773 C+.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 9 lipca 2021 r., *M. G.*, nr 20015236 C.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 30 kwietnia 2021 r., *M. B.*, nr 19050187 C+, pkt 11.
- CNDA, Grande Formation (Francja), wyrok z dnia 15 czerwca 2021 r., *M. S.*, nr 20029676, pkt 12.
- CNDA, Grande Formation (Francja), wyrok z dnia 19 listopada 2020 r., *M. N.*, nr 19009476, pkt 13.
- CNDA, Grande Formation (Francja), wyrok z dnia 19 listopada 2020 r., *M. M.*, nr 18054661 R.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 13 stycznia 2020 r., *M.A.*, nr 17016120 C.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 5 lipca 2019 r., *M. O.*, nr 18000865.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 24 lipca 2018 r., *M. K.*, nr 17043779.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 20 lipca 2018 r., *Mme E.*, nr 15031912 R, pkt 3.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 20 lipca 2018 r., *Mme D.*, nr 17042624 R, pkt 3.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 3 lipca 2018 r., *Mme A.*, nr 17021233.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 4 czerwca 2018 r., *M. M.A.*, nr 16039973 C, pkt 8.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 23 marca 2018 r., *Mme S.*, nr 17037345 C.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 28 września 2017 r., *Mme I.B.*, nr 15030837 C.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 13 listopada 2017 r., *M. M.A.*, nr 16038980 C.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 18 maja 2017 r., *Mme H.*, nr 15013446.
- CNDA (Francja), postanowienie z dnia 16 maja 2017 r., *M. B.*, nr 17706661 C+ (zgłoszony w: CNDA, *Recueil contentieux du droit d'asile, année 2017*, s. 98–100).
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 19 kwietnia 2017 r., *Mme C.*, nr 16034664.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 9 lutego 2017 r., *M. A.*, nr 16005729 C+.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 21 grudnia 2016 r., *Mme A.*, nr 15026470 C.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 27 września 2016 r., *Mme T.*, nr 15004721.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 3 listopada 2015 r., *M. B.*, nr 10013998 C+.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 5 września 2013 r., *M. M.*, nr 13001980 C.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 28 marca 2013 r., *M. M.A.*, nr 12017575 C.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 21 marca 2013 r., *M. Y.K.*, nr 12025577 C.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 2 lipca 2012 r., *M. A.Z.*, nr 12006088 C.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 18 października 2011 r., *M. H.*, nr 10003854 C+.
- BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 20 maja 2020 r., nr [1 C 11.19](#), DE:BVerwG:2020:200520 U1C11.19.0, pkt 12 i 21.
- BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 20 lutego 2013 r., nr, BVerwG:2013:200213U10C2312.0 ([tłumaczenie na język angielski](#)), pkt 33.

- BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 27 kwietnia 2010 r., nr [10 C 4.09](#),
DE:BVerwG:2010:270410U10C4.09.0 ([tłumaczenie na język angielski](#)), pkt 33.
- BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 24 czerwca 2008 r., nr [10 C 43.07](#), DE:BVerwG:2008:240608U
10C43.07.0, pkt 35.
- VGH Baden-Württemberg (Niemcy), postanowienie z dnia 29 listopada 2019 r., [A 11 S 2374/19](#).
- VGH Baden-Württemberg (Niemcy), wyrok z dnia 12 grudnia 2018 r., [A11 S 1923/17](#).
- VGH Baden-Württemberg (Niemcy), wyrok z dnia 12 października 2018 r., [A 11 S 316/17](#), pkt 99.
- VGH Bavaria (Niemcy), wyrok z dnia 17 marca 2016 r., nr [13a B 15.30241](#), pkt 21.
- VGH Bavaria (Niemcy), wyrok z dnia 3 lutego 2011 r., [13a B 10.30394](#).
- Irlandzki Wysoki Trybunał (High Court) (Irlandia), wyrok z dnia 27 lipca 2007 r., [NH przeciwko Minister of Justice](#), [2007] IEHC 277, pkt 51.
- Rada Stanu (Raad van State) (Niderlandy), wyrok z dnia 4 stycznia 2018 r., [201706705/1/V2](#),
NL:RVS:2018:1, pkt 4, 5.1 i 6.
- Rada Stanu (Niderlandy), wyrok z dnia 7 lipca 2008 r., [200802709/1](#), NL:RVS:2008:BD7524.
- Sąd Najwyższy (Słowenia), wyrok z dnia 10 kwietnia 2014 r., [I Up 117/2014](#), SI:VSR:2014:I.
UP:117.2014.
- Sąd Administracyjny (Upravno Sodišče) (Słowenia), wyrok z dnia 29 stycznia 2014 r.,
I U 1327/2013-10.
- Sąd Administracyjny (Słowenia), wyrok z dnia 25 września 2013 r., I U 498/2012-17.
- Sąd Najwyższy (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 29 kwietnia 2020 r., [AM \(Zimbabwe\) przeciwko Secretary of State for the Home Department](#), [2020] UKSC 17, pkt 33.
- Sąd Apelacyjny (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 24 czerwca 2009 r.,
[QD \(Irak\) przeciwko Secretary of State for the Home Department](#), [2009] EWCA Civ 620,
pkt 27.
- Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 30 października 2015 r., [AA \(art. 15 lit. c\) Irak CG](#), [2015] UKUT 00544, pkt 89.
- Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 3 października 2014 r., [MOJ i inni \(powrót do Mogadiszu\), Somalia CG](#), [2014] UKUT 00442.
- Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 13 listopada 2012 r., [HM i inni \(art. 15 lit. c\) Irak CG](#), [2012] UKUT 00409, pkt 36, 42, 44–45 i 297.
- Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 18 maja 2012 r., [AK \(art. 15 lit. c\) Afganistan CG](#), [2012] UKUT 00163, pkt 207.
- Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 22 września 2010 r., [HM i inni \(art. 15 lit. c\) Irak CG](#), [2010] UKUT 331, pkt 80.
- AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 2 grudnia 2009 r., [ZQ \(żołnierz na służbie\) Irak CG](#), [2009] UKAIT 00048.
- AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 27 stycznia 2009 r., [AM i AM \(konflikt zbrojny: kategorie ryzyka\)](#), Rev 1 Somalia CG, [2008] UKAIT 00091.

AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 25 marca 2008 r., *KH (art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania) Irak CG*, [2008] UKAIT 00023, pkt 103 i 107.

Komitet ONZ przeciwko Torturom, opinie z dnia 14 maja 1999 r., *SS Elmi przeciwko Australii*, nr 120/1998, CAT/C/22/D/120/1998.

Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami, opinie z dnia 28 sierpnia 2020 r., *NL przeciwko Szwecji*, komunikat nr 60/2019, CRPD/C/23/D/60/2019.

Komitet ONZ ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet (CEDAW), opinie z dnia 15 lipca 2019 r., *RSAA i in. przeciwko Danii*, CEDAW/C/73/D/86/2015, pkt 8.9.

Międzynarodowy Trybunał Karny dla Byłej Jugosławii (izba odwoławcza), wyrok z dnia 29 lipca 2004 r., *Prosecutor przeciwko Blaškić*, sprawa nr IT-95-14-A, pkt 114.

Międzynarodowy Trybunał Karny dla Byłej Jugosławii (izba odwoławcza), wyrok z dnia 12 czerwca 2002 r., *Prosecutor przeciwko Kunarac i in.*, nr IT-96–23 i IT-96-23/1-A, pkt 148.

2.5. Zasadne wykazanie rzeczywistego ryzyka

TSUE (WI), wyrok z dnia 24 kwietnia 2018 r., *MP przeciwko Secretary of State for Home Department*, C-353/16, EU:C:2018:276, pkt 30 i 33–34.

TSUE (WI), wyrok z dnia 5 września 2012 r., *Bundesrepublik Deutschland przeciwko Y i Z*, sprawy połączone C-71/11 i C-99/11, EU:C:2012:518, pkt 64, 75–76 i 79–80.

TSUE (WI), wyrok z dnia 2 marca 2010 r., *Aydin Salahadin Abdulla i inni przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, sprawy połączone C-175/08, C-176/08, C-178/08 i C-179/08, EU:C:2010:105, pkt 89, 94, 96–97.

TSUE (WI), wyrok z dnia 17 lutego 2009 r., *Meki Elgafaji i Noor Elgafaji przeciwko Staatssecretaris van Justitie*, C-465/07, EU:C:2009:94, pkt 38 i 40.

Opinia rzecznika generalnego Priita Pikamäe przedstawiona w dniu 11 lutego 2021 r., *CF i DN przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, C-901/19, EU:C:2021:116, pkt 32 i 46.

ETPC (WI), wyrok z dnia 23 sierpnia 2016 r., *JK i inni przeciwko Szwecji*, nr 59166/12, CE:ECHR:2016:0823JUD005916612, pkt 102 i 105.

ETPC, wyrok z dnia 11 października 2011 r., *Auad przeciwko Bułgarii*, nr 46390/10, CE:ECHR:2011:1011JUD004639010, pkt 99 lit. c).

ETPC, wyrok z dnia 17 lipca 2008 r., *NA przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 25904/07, CE:ECHR:2008:0717JUD002590407, pkt 114 i 116.

ETPC (WI), wyrok z dnia 28 lutego 2008 r., *Saadi przeciwko Włochom*, nr 37201/06, CE:ECHR:2008:0228JUD003720106, pkt 130, 132 i 140.

ETPC, wyrok z dnia 11 stycznia 2007 r., *Salah Sheekh przeciwko Niderlandom*, nr 1948/04, CE:ECHR:2007:0111JUD000194804, pkt 146–148.

ETPC, wyrok z dnia 30 października 1991 r., *Vilvarajah i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 13163/87, 13164/87, 13165/87, 13447/87 i 13448/87, CE:ECHR:1991:1030JUD001316387, pkt 111–112.

ETPC, wyrok z dnia 7 lipca 1989 r., *Soering przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 14038/88, CE:ECHR:1989:0707JUD001403888, pkt 91.

Rada Stanu (Conseil d'État/Raad van State) (Belgia), wyrok z dnia 16 lutego 2012 r., nr [218.075](#).

VGH Baden-Württemberg (Niemcy), wyrok z dnia 12 grudnia 2018 r., nr [A 11 S 1923/17](#), pkt 137–141.

Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 5 lipca 2013 r., *GJ i inni (zakończenie wojny domowej: osoby powracające) Sri Lanka CG*, [2013] UKUT 00319.

AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 27 stycznia 2009 r., *AM i AM (konflikt zbrojny: kategorie ryzyka)*, Rev 1 Somalia CG, [2008] UKAIT 00091.

2.6. Podmioty wyrządzające poważną krzywdę (art. 6)

Zob. sprawy wymienione w pkt 1.7 powyżej.

2.7. Podmioty udzielające ochrony przed poważną krzywdą (art. 7)

Zob. sprawy wymienione w pkt 1.8 powyżej.

2.8. Ochrona wewnętrzna przed poważną krzywdą (art. 8)

TSUE (WI), wyrok z dnia 17 lutego 2009 r., *Meki Elgafaji i Noor Elgafaji przeciwko Staatssecretaris van Justitie*, C-465/07, EU:C:2009:94, pkt 40.

ETPC, wyrok z dnia 10 września 2015 r., *RH przeciwko Szwecji*, nr 4601/14, CE:ECHR:2015:0910JUD000460114.

ETPC, wyrok z dnia 28 czerwca 2012 r., *AA i inni przeciwko Szwecji*, nr 14499/09, CE:ECHR:2012:0628JUD001449909.

ETPC, wyrok z dnia 11 stycznia 2007 r., *Salah Sheekh przeciwko Niderlandom*, nr 1948/04, CE:ECHR:2007:0111JUD000194804, pkt 146–148.

RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 29 stycznia 2020 r., nr [231.907](#) (streszczenie w języku angielskim).

Sąd okręgowy w Pradze (Krajský soud przeciwko Praze) (Czechy), wyrok z dnia 30 sierpnia 2019 r., nr [45](#), [Az 23/2018](#) (streszczenie w języku angielskim).

CNDA, Grande Formation (Francja), 2021, *M. S.*, nr 20029676, pkt 21–22.

Rada Stanu (Conseil d'Etat) (Francja) wyrok z dnia 16 października 2017 r., OFPRA c MS, nr [401585](#).

CNDA (Francja), wyrok z dnia 15 kwietnia 2016 r., MO, nr 15033384 C+.

BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 31 stycznia 2013 r., nr [10 C 15.12](#), (*tłumaczenie na język angielski*), BVerwG:2013:300713U1C5.12.0, pkt 13–14.

Sąd Administracyjny (Upravno Sodišče) (Słowenia), wyrok z dnia 17 grudnia 2014 r., *Rahimi*, I U 925/2014.

Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 26 czerwca 2018 r., *AAH (Kurdowie w Iraku – relokacja wewnętrzna) Irak CG*, [2018] UKUT 00212, pkt 149.

Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 3 października 2014 r., *MOJ i inni (powrót do Mogadiszu), Somalia CG*, [2014] UKUT 00442, pkt 425.

Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 18 maja 2012 r., *AK (art. 15 lit. c)) Afganistan CG*, [2012] UKUT 00163, pkt 228, 243 i 248.

2.9. Potrzeba ochrony uzupełniającej powstała po przybyciu do państwa członkowskiego (art. 5)

RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 29 września 2015 r., nr [153.571](#).

RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 26 czerwca 2015 r., nr [148.663](#).

Część 3: Szczególne sytuacje

3.1. Wprowadzenie

Brak.

3.2. Sytuacje konfliktu zbrojnego i powszechnej przemocy

TSUE, wyrok z dnia 10 czerwca 2021 r., *CF i DN przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, C-901/19, EU:C:2021:472, pkt 43.

TSUE, wyrok z dnia 20 stycznia 2021 r., *Secretary of State for the Home Department przeciwko OA*, C-255/19, EU:C:2021:36, pkt 57.

TSUE, wyrok z dnia 19 listopada 2020 r., *EZ przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, C-238/19, EU:C:2020:945, pkt 38, 47 i 60–61.

TSUE, wyrok z dnia 13 września 2018 r., *Shajin Ahmed przeciwko Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal*, C-369/17, EU:C:2018:713.

TSUE (WI), wyrok z dnia 1 marca 2016 r., *Kreis Warendorfv przeciwko Ibrahimowi Alowi oraz Amira Osso przeciwko Region Hannover*, sprawy połączone C-443/14 i C-444/14, EU:C:2016:127, pkt 29.

TSUE, wyrok z dnia 26 lutego 2015 r., *Andre Lawrence Shepherd przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, C-472/13, EU:C:2015:117, pkt 47–56.

TSUE, wyrok z dnia 8 maja 2014 r., *H.N. przeciwko Minister for Justice, Equality and Law Reform, Ireland, Attorney General*, C-604/12, EU:C:2014:302, pkt 35.

TSUE, wyrok z dnia 30 stycznia 2014 r., C-285/12, *Aboubacar Diakité przeciwko Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, EU:C:2014:39, pkt 30.

TSUE, wyrok z dnia 7 listopada 2013 r., *Minister voor Immigratie en Asiel przeciwko X, Y oraz Z przeciwko Minister voor Immigratie en Asiel*, sprawy połączone od C-199/12 do C-201/12, EU:C:2013:720, pkt 43.

TSUE (WI), wyrok z dnia 19 grudnia 2012 r., *El Kott i inni przeciwko Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal*, C-364/11, EU:C:2012:826, pkt 43.

- TSUE (WI), wyrok z dnia 5 września 2012 r., Bundesrepublik Deutschland przeciwko Y i Z, sprawy połączone C-71/11 i C-99/11, EU:C:2012:518, pkt 48 i 51.
- TSUE (WI), wyrok z dnia 2 marca 2010 r., Aydin Salahadin Abdulla i inni przeciwko Bundesrepublik Deutschland, sprawy połączone C-175/08, C-176/08, C-178/08 i C-179/08, EU:C:2010:105, pkt 57 i 75.
- TSUE (WI), wyrok z dnia 17 lutego 2009 r., Meki Elgafaji i Noor Elgafaji przeciwko Staatssecretaris van Justitie, C-465/07, EU:C:2009:94, pkt 40.
- TSUE, Trybunał w Hadze (Rechtbank Den Haag) (Niderlandy), wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym z dnia 19 października 2020 r., F, A, G, H, I przeciwko Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, C-579/20, pkt 11–13.
- ETPC, wyrok z dnia 13 kwietnia 2021 r., Ahmet Hüsrev Altan przeciwko Turcji, nr 13252/17, CE:ECHR:2021:0413JUD001325217.
- ETPC, wyrok z dnia 13 kwietnia 2021 r., Murat Aksoy c Turquie, nr 80/17, CE:ECHR:2021:0413JUD000008017.
- ETPC, wyrok z dnia 19 stycznia 2021 r., Atilla Taş c Turquie, nr 72/17, CE:ECHR:2021:0119JUD000007217.
- ETPC, wyrok z dnia 24 listopada 2020 r., Şik przeciwko Turcji (nr 2), nr 36493/17, CE:ECHR:2020:1124JUD003649317.
- ETPC, wyrok z dnia 10 listopada 2020 r., Sabuncu i inni przeciwko Turcji, nr 23199/17, CE:ECHR:2020:1110JUD002319917.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 20 czerwca 2020 r., S.M. przeciwko Chorwacji, nr 60561/14, CE:ECHR:2020:0625JUD006056114, pkt 290 i 303.
- ETPC, wyrok z dnia 2 czerwca 2020 r., SA przeciwko Niderlandom, nr 49773/15, CE:ECHR:2020:0602JUD004977315.
- ETPC, wyrok z dnia 3 marca 2020 r., Baş przeciwko Turcji, nr 66448/17, CE:ECHR:2020:0303JUD006644817.
- ETPC, wyrok z dnia 10 grudnia 2019 r., Kavala przeciwko Turcji, nr 28749/18, CE:ECHR:2019:1210JUD002874918.
- ETPC, wyrok z dnia 16 kwietnia 2019 r., Alparslan Altan przeciwko Turcji, nr 12778/17, CE:ECHR:2019:0416JUD001277817.
- ETPC, wyrok z dnia 20 marca 2018 r., Şahin Alpay przeciwko Turcji, nr 16538/17, CE:ECHR:2018:0320JUD001653817.
- ETPC, wyrok z dnia 20 marca 2018 r., Mehmet Hasan Altan przeciwko Turcji, nr 13237/17, CE:ECHR:2018:0320JUD001323717.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 23 sierpnia 2016 r., JK i inni przeciwko Szwecji, nr 59166/12, CE:ECHR:2016:0823JUD005916612, pkt 77–105.
- ETPC, wyrok z dnia 15 października 2015 r., LM i inni przeciwko Rosji, nr 40081/14, 40088/14 i 40127/14, CE:ECHR:2015:1015JUD004008114, pkt 123–124.
- ETPC, wyrok z dnia 28 czerwca 2011 r., Sufi i Elmi przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, nr 8319/07 i 11449/07, CE:ECHR:2011:0628JUD000831907.

- ETPC (WI), wyrok z dnia 19 lutego 2009 r., *A i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 3455/05, CE:ECHR:2009:0219JUD000345505, pkt 173.
- ETPC, wyrok z dnia 17 lipca 2008 r., *NA przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 25904/07, CE:ECHR:2008:0717JUD002590407, pkt 115 i 130.
- ETPC, wyrok z dnia 28 lutego 2005 r., *Isayeva i inni przeciwko Rosji*, nr 57947/00, 57948/00 i 57949/00, CE:ECHR:2005:0224JUD005794700, pkt 168–200.
- ETPC, wyrok z dnia 28 lipca 1998 r., *Ergi przeciwko Turcji*, nr 23818/94, CE:ECHR:1998:0728JUD002381894.
- ETPC (sesja plenarna), wyrok z dnia 25 maja 1993 r., *Brannigan i McBride przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 14553/89 i 14554/89, CE:ECHR:1993:0526JUD001455389, pkt 43.
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 8 lutego 2021 r., nr 5, *Azs 454/2019-38*.
- Sąd okręgowy w Pradze (Czechy), 2019, nr 45, *Az 23/2018* (streszczenie w języku angielskim).
- Rada do Spraw Uchodźców (Flygtningenævnet) (Dania), decyzja z dnia 17 lutego 2021 r., *Wnioskodawca (Syria) przeciwko Duńskim Służbom Imigracyjnym* (streszczenie w języku angielskim).
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 21 września 2021 r., *M. A.*, nr 18037855 C+.
- Federalny Trybunał Konstytucyjny (BVerfG, Niemcy), decyzja z dnia 15 lutego 2000 r., *2 BvR 752/97*, De:BVerfG:2000:rk20000215.2bvr075297, pkt II.1.a.
- Federalny Trybunał Konstytucyjny (BVerfG) (Niemcy), decyzja z dnia 10 lipca 1989 r., *2 BvR 502/86 u.a.*, nr 80, s. 315 (*tłumaczenie na język angielski*), pkt 4.a.
- Trybunał w Hadze (Rechtbank Den Haag) (Niderlandy), wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym z dnia 19 października 2020 r., *F. A. G. H. I przeciwko Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid*, C-579/20, pkt 11–13.
- Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 5 stycznia 2015 r., *MM (Darfuris) Sudan CG*, [2015] UKUT 00010.
- Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 3 grudnia 2013 r., *MS (Kościół koptyjski) Egipt CG*, [2013] UKUT 00611, pkt 120.
- AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 18 grudnia 2009 r., *AA (mieszkańcy Darfuru niebędący Arabami – relokacja) Sudan CG*, [2009] UKAIT 00056.
- AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 29 września 2008 r., *NA (kategorie ryzyka – Hema) Demokratyczna Republika Konga CG*, [2008] UKAIT 00071, pkt 37.
- AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 30 grudnia 2004 r., *NS (Grupa społeczna – kobiety – przymusowe małżeństwo) Afganistan przeciwko Secretary z dnia State for the Home Department CG*, [2004] UKIAT 00328, pkt 74–79.

3.3. Handel ludźmi

- TSUE, wyrok z dnia 4 października 2018 r., *Ahmedbekova i Ahmedbekov przeciwko Zamestnik-predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite*, C-652/16, EU:C:2018:801, pkt 46 i 51.
- ETPC, wyrok z dnia 16 lutego 2021 r., *VCL i AN przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 77587/12 i 74603/12, CE:ECHR:2021:0216JUD007758712, pkt 152 i 161.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 20 czerwca 2020 r., *S.M. przeciwko Chorwacji*, nr 60561/14, CE:ECHR:2020:0625JUD006056114, pkt 241, 285, 290, 296–297, 302–303 i 343.
- ETPC, wyrok z dnia 19 lipca 2019 r., *TI et autres c Grèce*, nr 40311/10, CE:ECHR:2019:0718JUD004031110.
- ETPC, wyrok z dnia 30 marca 2017 r., *Chowdury i inni przeciwko Grecji*, nr 21884/15, CE:ECHR:2017:0330JUD002188415.
- ETPC, wyrok z dnia 21 stycznia 2016 r., *LE c Grèce*, nr 71545/12, CE:ECHR:2016:0121JUD00715451.
- ETPC, wyrok z dnia 11 października 2012 r., *CN i V przeciwko Francji*, nr 67724/09, CE:ECHR:2012:1011JUD006772409.
- ETPC, wyrok z dnia 31 lipca 2012 r., *M i inni przeciwko Włochom i Bułgarii*, nr 40020/03, CE:ECHR:2012:0731JUD004002003, pkt 106–108.
- ETPC, wyrok z dnia 7 stycznia 2010 r., *Rantsev przeciwko Cyprowi i Rosji*, nr 25965/04, CE:ECHR:2010:0107JUD002596504, pkt 282.
- ETPC, wyrok z dnia 26 lipca 2005 r., *Siliadin przeciwko Francji*, nr 73316/01, CE:ECHR:2005:0726JUD007331601.
- ETPC, decyzja z dnia 26 maja 2015 r., *LO przeciwko Francji*, nr 4455/14, CE:ECHR:2015:0526DEC000445514, pkt 35–36.
- ETPC, decyzja z dnia 29 listopada 2011 r., *VF przeciwko Francji*, nr 7196/10, CE:ECHR:2011:1129DEC000719610.
- Najwyższy Sąd Administracyjny (Nejvyšší správní soud) (Czechy), wyrok z dnia 12 kwietnia 2021 r., *nr 5, Azs 317/2020-28, pkt 20 i 53–54*.
- Najwyższy Sąd Administracyjny Finlandii (Korkein hallinto-oikeus) (Finlandia), wyrok z dnia 20 marca 2017 r., *KHO:2017:42*.
- Najwyższy Sąd Administracyjny Finlandii (Finlandia), wyrok z dnia 26 czerwca 2014 r., *KHO:2014:112*.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 29 czerwca 2021 r., nr 20013918, *Mme A (streszczenie w języku angielskim)*.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 24 lutego 2020 r., *Mme O.*, nr 19017840 C+ (*streszczenie w języku angielskim*).
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 15 września 2017 r., *Mme AA*, nr 17015488 C.
- CNDA, Grande Formation (Francja), wyrok z dnia 30 marca 2017 r., *Mme F.*, nr 16015058, pkt 14–15.

- CNDA (Francja), wyrok z dnia 18 października 2016 r., *M. V.*, nr 15031596 C.
- CNDA (Francja), wyrok z dnia 24 marca 2015 r., *Mlle E.*, nr 10012810 ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Sąd niższego rzędu w Bolonii (Tribunale ordinario di Bologna) (Włochy), wyrok z dnia 3 grudnia 2020 r., brak numeru sprawy ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Sąd w Lecce (Tribunale di Lecce) (Włochy), wyrok z 6 kwietnia 2021 r. nr 4906/2020 ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Sąd niższego rzędu w Rzymie (Tribunale ordinario di Roma) (Włochy), wyrok z dnia 6 listopada 2019 r., nr 17758/2019 ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Rada do Spraw Uchodźców (Polska), decyzja z dnia 8 września 2010 r. ([streszczenie w języku angielskim](#)).
- Sąd Apelacyjny (Anglia i Walia, Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 24 października 2007 r., *PO (Nigeria) przeciwko Secretary z dnia State for the Home Department*, [2007] EWCA Civ 1183.
- Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 24 listopada 2016 r., *JA (dziecko – ryzyko prześladowania) Nigeria*, [2016] UKUT 560.
- Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 17 października 2016 r., *HD (kobiety będące ofiarami handlu ludźmi) Nigeria CG*, [2016] UKUT 000454.
- Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 9 lutego 2016 r., *TD i AD (kobiety będące ofiarami handlu ludźmi) CG*, [2016] UK 92.
- Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 8 kwietnia 2010 r., *AZ (kobiety będące ofiarami handlu ludźmi) Tajlandia CG*, [2010] UKUT 118, pkt 140.
- Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 18 lutego 2010 r., *AM i BM (kobiety będące ofiarami handlu ludźmi) Albania CG*, [2010] UKUT 80, pkt 165 i 167–170.
- AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 23 listopada 2009 r., *PO (kobiety będące ofiarami handlu ludźmi) Nigeria CG*, [2009] UKAIT 46.
- AIT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 18 lipca 2009 r., *HC i RC (kobiety będące ofiarami handlu ludźmi) Chiny CG*, [2009] UKAIT 00027.
- Wyższy Trybunał (IAC) (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 8 lutego 2008 r., *JFK i Secretary of State for the Home Department*, [2018] UKUT PA/06854/2016.
- IAT (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 27 listopada 2007 r., *SB (szczególna grupa społeczna – Protection Regulations (rozporządzenie w sprawie uchodźców lub osób potrzebujących ochrony międzynarodowej) – przepis 6) Mołdawia CG*, [2008] UKAIT 00002, pkt 107.
- Sąd Apelacyjny ds. Imigracji (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 10 września 2004 r., *JO (relokacja wewnętrzna, brak ryzyka stania się ponownie ofiarą handlu ludźmi) Nigeria*, [2004] UKAIT 251.

3.4. Zagrożenia środowiskowe

- TSUE, wyrok z dnia 4 października 2018 r., *Ahmedbekova przeciwko Zamestnik-predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite*, C-652/16, EU:C:2018:801, pkt 49.

- TSUE (WI), wyrok z dnia 24 kwietnia 2018 r., *MP przeciwko Secretary of State for Home Department*, C-353/16, EU:C:2018:276, pkt 57.
- TSUE (WI), wyrok z dnia 18 grudnia 2014 r., *Mohamed M'Bodj przeciwko État belge*, C-542/13, EU:C:2014:2452, pkt 35 i 41.
- TSUE (WI), wyrok z dnia 17 lutego 2009 r., *Meki Elgafaji i Noor Elgafaji przeciwko Staatssecretaris van Justitie*, C-465/07, EU:C:2009:94, pkt 33.
- ETPC, wyrok z dnia 17 listopada 2015 r., *Özel i inni przeciwko Turcji*, nr 14350/05, 15245/05 i 16051/05, CE:ECHR:2015:1117JUD001435005.
- ETPC, wyrok z dnia 29 stycznia 2013 r., *SHH przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 60367/10, CE:ECHR:2013:0129JUD006036710.
- ETPC, wyrok z dnia 28 czerwca 2011 r., *Sufi i Elmi przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 8319/07 i 11449/07, CE:ECHR:2011:0628JUD000831907, pkt 132, 170 i 282–283.
- ETPC, wyrok z dnia 20 marca 2008 r., *Budayeva i inni przeciwko Rosji*, nr 15339/02, 21166/02, 20058/02, 11673/02 i 15343/02, CE:ECHR:2008:0320JUD001533902, pkt 137 i 158–159.
- ETPC, wyrok z dnia 2 listopada 2006 r., *Giacomelli przeciwko Włochom*, nr 59909/00, CE:ECHR:2006:1102JUD005990900.
- ETPC, wyrok z dnia 9 czerwca 2005 r., *Fadeyeva przeciwko Rosji*, nr 55723/00, CE:ECHR:2005:0609JUD005572300.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 30 listopada 2004 r., *Öneryıldız przeciwko Turcji*, nr 48939/99, CE:ECHR:2004:1130JUD004893999, pkt 89–109 i 117–118.
- ETPC, wyrok z dnia 10 listopada 2004 r., *Taskin i inni przeciwko Turcji*, nr 46117/99, CE:ECHR:2004:1110JUD004611799, pkt 108 i nast.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 19 lutego 1998 r., *Guerra przeciwko Włochom*, nr 14967/89, CE:ECHR:1998:0219JUD00149678, pkt 60.
- ETPC, wyrok z dnia 9 grudnia 1994 r., *López Ostra przeciwko Hiszpanii*, nr 16798/90, CE:ECHR:1994:1209JUD001679890, pkt 58.
- BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 20 maja 2020 r., nr 1 C 11.19, De:BVerwG:2020:200520 U1C11.19.0, pkt 12.
- Najwyższy Sąd Kasacyjny (Corte Supreme di Cassazione) (Włochy), wyrok z dnia 12 listopada 2020 r., nr 23935/19 (*streszczenie w języku angielskim*).
- Sąd w Bari (Tribunale di Bari) (Włochy), wyrok z dnia 19 marca 2021 r., nr 778/20 (*streszczenie w języku angielskim*).
- Trybunał Odwoławczy ds. Uchodźców (Review Tribunal of Australia), wyrok z dnia 10 grudnia 2009 r., 09073346, [2009] RRTA 1168, pkt 51.
- Trybunał ds. Imigracji i Ochrony (Nowa Zelandia), wyrok z dnia 25 czerwca 2013 r., *AF (Kiribati)*, [2013] NZIPT 800413, pkt 58–59.
- Trybunał ds. Imigracji i Ochrony (Nowa Zelandia), wyrok z dnia 20 stycznia 2012 r., *BG (Fidzi)*, [2012] NZIPT 8000091, pkt 84.

Organ Odwoławczy ds. Statusu Uchodźcy (Nowa Zelandia), decyzja z dnia 28 października 2009 r., nr [76374](#).

Wyższy Trybunał (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 19 listopada 2008 r., [RN \(osoby powracające\) Zimbabwe CG](#), [2008] UKAIT 83, pkt 249.

KPC, opinie z dnia 24 października 2019 r., [Ioane Teitiota przeciwko Nowej Zelandii](#), komunikat nr 2728/2016, CCPR/C/127/D/2728/2016, pkt 9.3–9.4 i 9.11.

3.5. Sytuacje związane z COVID-19

TSUE (WI), wyrok z dnia 24 kwietnia 2018 r., [MP przeciwko Secretary of State for Home Department](#), C-353/16, EU:C:2018:276, pkt 37, 43–44 i 51.

TSUE (WI), wyrok z dnia 15 lutego 2016 r., [JN przeciwko Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie](#), C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, pkt 47.

TSUE (WI), wyrok z dnia 18 grudnia 2014 r., [Mohamed M'Bodj przeciwko État belge](#), C-542/13, EU:C:2014:2452, pkt 35–36 i 39.

TSUE (WI), wyrok z dnia 17 lutego 2009 r., [Meki Elgafaji i Noor Elgafaji przeciwko Staatssecretaris van Justitie](#), C-465/07, EU:C:2009:94, pkt 28.

ETPC, wyrok z dnia 11 marca 2021 r., [Feilazoo przeciwko Malcie](#), nr 6865/19, CE:ECHR:2021:0311JUD000686519.

ETPC, wyrok z dnia 5 stycznia 2016 r., [Cătălin Eugen Micu przeciwko Rumunii](#), nr 55104/13, CE:ECHR:2016:0105JUD005510413, pkt 56.

ETPC, [Jeladze przeciwko Gruzji](#), wyrok z dnia 18 grudnia 2012 r., nr 1871/08, CE:ECHR:2012:1218JUD000187108, pkt 44.

ETPC, wyrok z dnia 25 stycznia 2005 r., [Enhorn przeciwko Szwecji](#), nr 56529/00, CE:ECHR:2005:0125JUD005652900, pkt 44.

Sprawa zawisła przed ETPC, [Hafeez przeciwko Zjednoczonemu Królestwu](#), zgłoszona dnia 24 marca 2020 r.

Federalny Sąd Administracyjny (Austria), wyrok z dnia 18 sierpnia 2021 r., nr [W228 2241306-1](#), AT:BVWG:2021:W228.2241306.1.00 ([streszczenie w języku angielskim](#)).

RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 25 lutego 2021 r., nr [249.930](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)).

RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 15 lipca 2020 r., nr [238.596](#) ([streszczenie w języku angielskim](#)).

RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 14 kwietnia 2015 r., nr [143.271](#).

RVV/CCE (Belgia), wyrok z dnia 19 marca 2015 r., nr [141.258](#).

Sąd okręgowy w Pradze (Krajský soud przeciwko Praze) (Czechy), wyrok z dnia 26 października 2020 r., nr [53](#), [Az 13/2019](#).

Sąd okręgowy w Pradze (Czechy), wyrok z dnia 13 marca 2020 r., nr [53](#), [Az 2/2019](#).

Sąd obwodowy dla miasta stołecznego Praga (Městský soud przeciwko Praze) (Czechy), wyrok z dnia 6 kwietnia 2020 r., nr [2](#), [Az 20/2018](#).

CNDA, Grande Formation (Francja), wyrok z dnia 15 czerwca 2021 r., *M. S.*, nr 20029676.

Sąd okręgowy dla okręgu (Rumunia), wyrok z dnia 14 października 2020 r., nr 39/2020
(*streszczenie w języku angielskim*).

KPC, opinie z dnia 24 lipca 2018 r., *Nell Toussaint przeciwko Kanadzie*, nr 2348/2014, CCPR/
C/123/D/2348/2014, pkt 11.

Część 4: Status uchodźcy i status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej

4.1. Status uchodźcy

TSUE, wyrok z dnia 22 lutego 2022 r., *XXXX przeciwko Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, C-483/20, EU:C:2022:103, pkt 39.

TSUE (WI), wyrok z dnia 9 listopada 2021 r., *LW przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, C-91/20, EU:C:2021:898, pkt 62.

TSUE, wyrok z dnia 9 września 2021 r., *Bundesrepublik Deutschland (członek rodziny)*, C-768/19, EU:C:2021:709, pkt 15–16, 51 i 54.

TSUE (WI), wyrok z dnia 14 maja 2019 r., *M przeciwko Ministerstvo vnitra oraz X, X przeciwko Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, sprawy połączone C-391/16, C-77/17 i C-78/17, EU:C:2019:403, pkt 79–92 i 99.

TSUE, wyrok z dnia 4 października 2018 r., *Ahmedbekova i Ahmedbekov przeciwko Zamestnik-predsedatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite*, C-652/16, EU:C:2018:801, pkt 47–51, 68 i 74.

TSUE, wyrok z dnia 24 czerwca 2015 r., *HT przeciwko Land Baden-Württemberg*, C-373/13, EU:C:2015:413, pkt 63, 71–74, 95 i 97.

ETPC, wyrok z dnia 8 grudnia 2015 r., *ZH i RH przeciwko Szwajcarii*, nr 60119/12, CE:ECHR:2015:1208JUD006011912, pkt 42.

ETPC, wyrok z dnia 30 czerwca 2015 r., *AS przeciwko Szwajcarii*, nr 39350/13, CE:ECHR:2015:0630JUD003935013.

ETPC (WI), wyrok z dnia 3 października 2014 r., *Jeunesse przeciwko Niderlandom*, nr 12738/10, CE:ECHR:2014:1003JUD001273810, pkt 121.

ETPC, wyrok z dnia 14 listopada 2013 r., *Topčić-Rosenberg przeciwko Chorwacji*, nr 19391/11, CE:ECHR:2013:1114JUD001939111, pkt 38.

ETPC (ETPC, wyrok z dnia 30 lipca 2013 r., *Berisha przeciwko Szwajcarii*, nr 948/12, CE:ECHR:2013:0730JUD000094812, pkt 45 i 61.

ETPC (WI), wyrok z dnia 19 lutego 2013 r., *X i inni przeciwko Austrii*, nr 19010/07, CE:ECHR:2013:0219JUD001901007, pkt 9.

ETPC, wyrok z dnia 17 stycznia 2012 r., *Kopf i Liberda przeciwko Austrii*, nr 1598/06, CE:ECHR:2012:0117JUD000159806, pkt 37.

ETPC, wyrok z dnia 20 grudnia 2011 r., *AH Khan przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 6222/10, CE:ECHR:2011:1220JUD000622210, pkt 150.

- ETPC, wyrok z dnia 20 września 2011 r., *AA przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 8000/08, CE:ECHR:2011:0920JUD000800008.
- ETPC, wyrok z dnia 22 lipca 2010 r., *PB i JS przeciwko Austrii*, nr 18984/02, CE:ECHR:2010:0722JUD001898402, pkt 30.
- ETPC, wyrok z dnia 24 czerwca 2010 r., *Schalk i Kopf przeciwko Austrii*, nr 30141/04, CE:ECHR:2010:0624JUD003014104, pkt 92–94.
- ETPC, wyrok z dnia 27 kwietnia 2010 r., *Moretti et Benedetti przeciwko Włochom*, nr 16318/07, CE:ECHR:2010:0427JUD001631807, pkt 48.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 23 czerwca 2008 r., *Maslov przeciwko Austrii*, nr 1638/03, CE:ECHR:2008:0623JUD000163803.
- ETPC, wyrok z dnia 22 czerwca 2004 r., *Pini i inni przeciwko Rumunii*, nr 78028/01 i 78030/01, CE:ECHR:2004:0622JUD007802801, pkt 143–148.
- ETPC, wyrok z dnia 1 czerwca 2004 r., *Lebbink przeciwko Niderlandom*, nr 45582/99, CE:ECHR:2004:0601JUD00455829.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 9 października 2003 r., *Slivenko przeciwko Łotwie*, nr 48321/99, CE:ECHR:2003:1009JUD004832199, pkt 97.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 12 lipca 2001 r., *K i T przeciwko Finlandii*, nr 25702/94, CE:ECHR:2001:0712JUD002570294.
- ETPC, wyrok z dnia 13 lutego 2001 r., *Ezzouhdi przeciwko Francji*, nr 47160/99, CE:ECHR:2001:0213JUD004716099, pkt 34.
- ETPC, wyrok z dnia 12 maja 2000 r., *AW Khan przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 35394/97, CE:ECHR:2000:0512JUD003539497, pkt 32.
- ETPC (WI), wyrok z dnia 22 kwietnia 1997 r., *X, Y i Z przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 21830/93, CE:ECHR:1997:0422JUD002183093, pkt 36.
- ETPC, wyrok z dnia 27 października 1994 r., *Kroon i inni przeciwko Niderlandom*, nr 18535/91, CE:ECHR:1994:1027JUD0018535, pkt 30.
- ETPC, wyrok z dnia 26 maja 1994 r., *Keegan przeciwko Irlandii*, nr 16969/90, CE:ECHR:1994:0526JUD001696990, pkt 44.
- ETPC, wyrok z dnia 21 czerwca 1988 r., *Berrehab przeciwko Niderlandom*, nr 10730/84, CE:ECHR:1988:0621JUD001073084.
- ETPC, wyrok z dnia 13 czerwca 1979 r., *Marckx przeciwko Belgii*, nr 6833/74, CE:ECHR:1979:0613JUD000683374, pkt 31.
- ETPC, decyzja z dnia 7 listopada 2000 r., *Kwakye-Nti et Dufie przeciwko Pays Bas*, nr 31519/96, CE:ECHR:2000:1107DEC003151996.
- RVV/CCE (Belgia), wyroki z dnia 18 czerwca 2010 r., nr [45.095](#), [45.096](#) i [45.098](#).
- BVerwG (Niemcy), wyrok z dnia 13 lutego 2014 r., nr [1 C 4.13](#), BVerwG:2014:130214U1C4.13.0, pkt 15.
- Sąd Administracyjny (Upravno Sodišče) (Słowenia), Musse, wyrok z dnia 15 maja 2013 r., I U 576/2013-7.
- Sąd Administracyjny (Słowenia), wyrok z dnia 15 kwietnia 2015 r., Hassan, I U 362/2015-7.

Sąd Najwyższy (Zjednoczone Królestwo), wyrok z dnia 19 marca 2021 r., G (wnoszący odwołanie) przeciwko G (pozwany), [2021] UKSC 9, pkt 81.

4.2. Status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej

TSUE (WI), wyrok z dnia 9 listopada 2021 r., LW przeciwko Bundesrepublik Deutschland, C-91/20, EU:C:2021:898, orzeczenie końcowe.

TSUE, wyrok z dnia 9 września 2021 r., Bundesrepublik Deutschland przeciwko SE, C-768/19, EU/C/2021:709, pkt 51–52.

TSUE (WI), wyrok z dnia 29 lipca 2019 r., Alekszj Torubarov przeciwko Bevéndorlási és Menekültügyi Hivatal, C-556/17, EU:C:2019:626, pkt 49–50.

TSUE, wyrok z dnia 23 maja 2019 r., Mohammed Bilali przeciwko Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl, C-720/17, EU:C:2019:448, pkt 35–36, 44 i 55.

TSUE, wyrok z dnia 7 listopada 2018 r., K i B przeciwko Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, C-380/17, EU:C:2018:877, pkt 33.

TSUE, wyrok z dnia 18 października 2018 r., EG przeciwko Słowenii, C-662/17, EU:C:2018:847, pkt 50.

TSUE, wyrok z dnia 4 października 2018 r., Ahmedbekova i Ahmedbekov przeciwko Zamestnik-predsdatel na Darzhavna agentsia za bezhantsite, C-652/16, EU:C:2018:801, pkt 68 i 70–74.

TSUE, wyrok z dnia 24 czerwca 2015 r., HT przeciwko Land Baden-Württemberg, C-373/13, EU:C:2015:413, pkt 71 i 95.

TSUE, opinia rzecznika generalnego Gerarda Hogana przedstawiona w dniu 25 marca 2021 r., Bundesrepublik Deutschland v SE; przy udziale: Vertreter des Bundesinteresses beim Bundesverwaltungsgericht, C-746/19, EU:C:2021:247, pkt 66, 69 i 78.

ETPC (WI), wyrok z dnia 9 lipca 2021 r., MA przeciwko Danii, nr 6697/18, CE:ECHR:2021:0709JUD000669718, pkt 193–195.

4.3. Zależność między statusem uchodźcy a statusem osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej

TSUE, wyrok z dnia 28 października 2021 r., Associazione per gli Studi Giuridici sull'Immigrazione (ASGI), Avvocati per niente onlus (APN), Associazione NAGA – Organizzazione di volontariato per l'Assistenza Socio-Sanitaria e per i Diritti di Cittadini Stranieri, Rom e Sinti przeciwko Presidenza del Consiglio dei Ministri – Dipartimento per le politiche della famiglia, Ministero dell'Economia e delle Finanze, C-462/20, EU:C:2021:894.

TSUE, wyrok z dnia 3 czerwca 2021 r., BZ przeciwko Westerwaldkreis, C-546/19, EU:C:2021:432 (brak tłumaczenia na język angielski), pkt 55–59.

TSUE, wyrok z dnia 21 listopada 2018 r., Ahmad Shah Ayubi przeciwko Bezirkshauptmannschaft Linz-Land, C-713/17, EU:C:2018:929, pkt 42.

- TSUE (WI), wyrok z dnia 1 marca 2016 r., *Kreis Warendorfv przeciwko Ibrahimowi Ałowi oraz Amira Osso przeciwko Region Hannover*, sprawy połączone C-443/14 i C-444/14, EU:C:2016:127, pkt 31–33, 35, 37 i 62.
- TSUE, wyrok z dnia 5 czerwca 2014 r., *Bashir Mohamed Ali Mahdi*, C-146/14 PPU, EU:C:2014:1320, pkt 89.
- TSUE, wyrok z dnia 8 maja 2014 r., *H.N. przeciwko Minister for Justice, Equality and Law Reform, Ireland, Attorney General*, C-604/12, EU:C:2014:302, pkt 31, 34–35 i 42.
- TSUE, wyrok z dnia 30 stycznia 2014 r., C-285/12, *Aboubacar Diakité przeciwko Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, EU:C:2014:39, pkt 33.
- TSUE (WI), wyrok z dnia 2 marca 2010 r., *Aydin Salahadin Abdulla i inni przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, sprawy połączone C-175/08, C-176/08, C-178/08 i C-179/08, EU:C:2010:105, pkt 78–79.
- TSUE, opinia rzecznika generalnego Yves'a Bota przedstawiona w dniu 7 listopada 2013 r., *HN przeciwko Minister for Justice, Equality and Law Reform, Irlandia, rzecznik generalny*, C-604/12, EU:C:2013:714, pkt 41, 43–44 i 48.
- TSUE, opinia rzecznika generalnego Paola Mengozziego przedstawiona w dniu 18 lipca 2013 r., *Aboubacar Diakité przeciwko Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides*, C-285/12, EU:C:2013:500, pkt 60.
- TSUE, opinia rzecznika generalnego Jána Mazáka przedstawiona w dniu 15 września 2009 r., *Aydin Salahadin Abdulla i inni przeciwko Bundesrepublik Deutschland*, sprawy połączone C-175/08, C-176/08, C-178/08 i C-179/08, EU:C:2009:551, pkt 51.

Załącznik D. Metodyka

Pierwsze wydanie dokumentu Art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (2011/95/UE) – analiza sądowa zostało opublikowane w grudniu 2014 r. natomiast pierwsze wydanie dokumentu Kwalifikowanie się do objęcia ochroną międzynarodową (dyrektywa 2011/95/UE) – analiza sądowa zostało opublikowane w grudniu 2016 r. Odpowiednio w 2018 i 2020 r. na podstawie umów szczegółowych wdrażających umowę ramową o świadczenie usług EASO/2017/589 IARMJ-Europe podjęło się przeglądu pierwszego wydania tych analiz sądowych. Na podstawie informacji zwrotnych od użytkowników oraz analizy treści pierwszych wydań, a także biorąc pod uwagę ustalenia dotyczące kluczowych zmian legislacyjnych i orzeczniczych od czasu ich publikacji, IARMJ-Europe przygotowało sprawozdanie z przeglądu każdej z tych publikacji oraz przedstawiło EASO zalecenia, jeżeli chodzi o kwestię potrzeby aktualizacji dokumentów. W dniu 10 grudnia 2020 r. IARMJ-Europe i EASO zawarły umowę szczegółową, na mocy której IARMJ-Europe miało zaktualizować publikację *Kwalifikowanie się do objęcia ochroną międzynarodową (dyrektywa 2011/95/UE) – analiza sądowa*. Ta analiza sądowa miała obejmować zaktualizowaną analizę art. 15 lit. c) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona), aby stworzyć kompleksową analizę sądową dotyczącą kwalifikacji do ochrony międzynarodowej na podstawie zaleceń zawartych w sprawozdaniach z przeglądu. Wspomniana analiza sądowa miała również obejmować nową analizę kwestii kwalifikowania do objęcia ochroną międzynarodową w przypadkach związanych z sytuacjami konfliktu zbrojnego i powszechnej przemocy, handlem ludźmi, zagrożeniami środowiskowymi i sytuacjami związanymi z COVID-19. Miała ponadto zawierać przekształcony załącznik z wykazem orzecznictwa.

Zespół redakcyjny IARMJ-Europe, który składa się wyłącznie z czynnych lub niedawno emerytowanych sędziów i członków trybunałów posiadających wiedzę ekspercką w zakresie prawa azylowego lub szkolenia członków sądów i trybunałów z krajów UE+, wybrał i mianował dwóch badaczy do przeprowadzenia aktualizacji. Eksperci zapewнили wsparcie redakcyjne oraz treści dydaktyczne. Praca badaczy odbywała się pod nadzorem i kierownictwem zespołu redakcyjnego. Zespół redakcyjny powołano w celu zapewnienia integralności zasady niezawisłości sędziowskiej oraz zagwarantowania, że materiały szkoleniowe dla członków sądów i trybunałów są przygotowywane i publikowane pod kierunkiem sędziów. Zespół redakcyjny udzielił wskazówek dotyczących aktualizacji materiałów i podejmował wszelkie decyzje dotyczące ich struktury, formatu, stylu i treści.

Rolą badaczy było podjęcie badań zgodnie z metodyką badawczą zapewnioną przez zespół redakcyjny oraz sporządzenie zaktualizowanego nowego wydania analizy sądowej wraz z załącznikami zgodnie z instrukcjami określonymi w zakresie zadań. Od każdego badacza i eksperta wymagano przestrzegania harmonogramu prac i sporządzania projektów zgodnie ze standardem publikacji określonym w przewodniku EUAA dotyczącym pisania. Podczas całego procesu opracowywania materiałów byli zobowiązani uwzględniać fakt, że są one przeznaczone do użytku sędziów i członków trybunałów. W szczególności musieli wziąć pod uwagę, że niezawisłość sędziowska jest naczelną zasadą w rozwoju zawodowym sędziów i członków trybunałów oraz że są oni zobowiązani zachowywać troskę o wykładnię odpowiednich przepisów prawnych zgodnie z prawem UE i identyfikować trendy w orzecznictwie.

Zespół redakcyjny udostępniał projekty materiałów sędziemu TSUE i referendarzowi TSUE występującym we własnym imieniu oraz UNHCR. Otrzymane informacje zwrotne zostały uwzględnione przez zespół redakcyjny przy opracowaniu ostatecznej wersji materiałów. Aktualizację materiałów zakończono w marcu 2022 r.

Załącznik E. Wybrana bibliografia

1. Oficjalne publikacje

1.1. Unia Europejska

- EASO, *Zakończenie ochrony międzynarodowej – analiza sądowa*, 2021.
- EASO, *Somali Actors – Country of origin information report*, lipiec 2021 r.
- EASO, *Poradnik praktyczny EASO: Zastosowanie alternatywy ochrony wewnętrznej*, maj 2021 r.
- EASO, *Vulnerability in the context of applications for international protection – Judicial analysis*, 2021.
- EASO, *Wykluczenie: art. 12 i 17 dyrektywy w sprawie kwalifikowania – analiza sądowa*, wyd. drugie, 2020.
- EASO, *Przyjmowanie osób ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej (dyrektywa w sprawie warunków przyjmowania (2013/33/UE)) – analiza sądowa*, 2020.
- EASO, *Detention of applicants for international protection in the context of the Common European Asylum System*, 2019.
- EASO, *Poradnik praktyczny EASO: Kwalifikowanie do objęcia ochroną międzynarodową*, kwiecień 2018 r.
- EASO, *Judicial Practical Guide on Country of Origin Information*, 2018.
- EASO, *Evidence and credibility assessment in the context of the Common European Asylum System – Judicial analysis*, 2018.
- EASO, *Analiza sądowa: Procedury azylowe i zasada non-refoulement*, 2018.
- EASO, *Qualification for International Protection (Directive 2011/95/EU) – A judicial analysis*, grudzień 2016 r.
- EASO, *An introduction to the Common European Asylum System for courts and tribunals – A judicial analysis*, sierpień 2016 r.
- EASO, *Article 15(c) Qualification Directive (2011/95/EU) – A judicial analysis*, grudzień 2014 r.
- EASO, *Country of origin information report – South and Central Somalia: Country overview*, sierpień 2014 r.
- Komisja Europejska, *Evaluation of the implementation of the recast qualification directive (2011/95/EU) – Final report*, 2019.
- Komisja Europejska, *Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie stosowania dyrektywy 2004/83/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie minimalnych norm dla kwalifikacji i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub jako osoby, które z innych względów potrzebują międzynarodowej ochrony oraz zawartości przyznawanej ochrony*, COM(2010) 314 final, 16 czerwca 2010 r.
- Komisja Europejska, *Wniosek dotyczący dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie minimalnych norm dotyczących kwalifikowania i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub beneficjentów ochrony*

międzynarodowej oraz zakresu udzielanej ochrony: uzasadnienie, COM(2009) 551 final, 21 października 2009 r.

Komisja Europejska, Wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie minimalnych standardów dla kwalifikacji i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub osób, które, z innych powodów, potrzebują ochrony międzynarodowej: uzasadnienie, COM(2001) 510 final, 2001/0207(CNS), 30 października 2001 r.

Rada Unii Europejskiej, Presidency note to Strategic Committee on Immigration, Frontiers and Asylum, Proposal for a Council Directive on minimum standards for the qualification and status of third country nationals and stateless persons as refugees or as persons who otherwise need international protection, 12148/02, LIMITE, ASILE 43, 20 września 2002 r.

Europejska Komisja przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji, ECRI General Policy Recommendation No 7 (revised) on national legislation to combat racism and racial discrimination, zrewidowana 7 grudnia 2017 r.

Europejska Komisja przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji, ECRI General Policy Recommendation No 7 on national legislation to combat racism and racial discrimination, 13 grudnia 2002 r.

1.2. Rada Europy

Rada Europy, Zgromadzenie Parlamentarne, Rezolucja nr 2401 (2021): Climate change and migration, 29 września 2021 r.

Rada Europy / ETPC, Guide on Article 15 of the European Convention on Human Rights: Derogation in time of emergency, zaktualizowano 30 kwietnia 2021 r.

Rada Europy / ETPC, Guide on Article 2 of the European Convention on Human Rights: Right to life, zaktualizowano 30 kwietnia 2021 r.

Rada Europy / ETPC, Freedom of Religion Factsheet, październik 2019 r.

Rada Europy, Guide on the case-law of the European Convention on Human Rights: Prisoners' rights [Przewodnik po orzecznictwie dotyczącym Europejskiej Konwencji Praw Człowieka: prawa osób pozbawionych wolności], grudzień 2020 r.

Rada Europy, GRETA, Guidance note on the entitlement of victims of trafficking, and persons at risk of being trafficked, to international protection, czerwiec 2020 r.

Rada Europy, GRETA, „Trafficking in children”, [w:] 6th General Report on GRETA's Activities, maj 2018 r.

1.3. Biuro Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców

Biuro UNHCR, Podręcznik UNHCR – Zasady i tryb ustalania statusu uchodźcy zgodnie z Konwencją dotyczącą statusu uchodźcy z 1951 r. oraz Protokołem dodatkowym do niej z 1967 r., 1979 r., wydany ponownie w lutym 2019 r., HCR/1P/4/ENG/REV. 4.

Biuro UNHCR, Podręcznik dotyczący ochrony bezpaństwowców, 30 czerwca 2014 r., pkt 50.

- Komitet Wykonawczy UNHCR, Conclusion No 94 on the civilian and humanitarian character of asylum (LIII), 8 października 2002 r.
- Biuro UNHCR, UNHCR policy on the prevention of, risk mitigation and response to gender-based violence, 2020.
- Biuro UNHCR, Legal considerations regarding claims for international protection made in the context of the adverse effects of climate change and disasters, 1 października 2020 r.
- Biuro UNHCR, Procedural Standards for Refugee Status Determination under UNHCR's Mandate, Unit 2.9, Applicants with Mental Health Conditions or Intellectual Disabilities in UNHCR RSD Procedures [Standardy postępowania w sprawie ustalania statusu uchodźcy w ramach mandatu UNHCR, rozdział 2.9, Wnioskodawcy z chorobami psychicznymi lub niepełnosprawnościami intelektualnymi w procedurach UNHCR dotyczących ustalania statusu uchodźcy], sierpień 2020 r.
- Biuro UNHCR, Submission by the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees in the case of M.A. v. Denmark (Application no. 6697/18) before the European Court of Human Rights, 21 stycznia 2019 r.
- Biuro UNHCR, UNHCR comments on the European Commission Proposal for a Qualification Regulation – COM(2016), 466, luty 2018 r.
- Biuro UNHCR (Weerasinghe), „In harm's way”, *UNHCR Legal and Protection Policy Research Series*, nr 39, grudzień 2018 r.
- Biuro UNHCR (Nicholson), The „essential right” to family unity of refugees and others in need of international protection in the context of family reunification, praca badawcza UNHCR, styczeń 2018 r.
- Biuro UNHCR (Nicholson), The right to family life and family unity of refugees and others in need of international protection and the family definition applied, praca badawcza UNHCR, styczeń 2018 r.
- Biuro UNHCR, UNHCR's strategic directions 2017–2021, 2017.
- Biuro UNHCR, Guidelines on International Protection No 12: Claims for refugee status related to situations of armed conflict and violence under Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees and the regional refugee definitions, HCR/GIP/16/12, 2 grudnia 2016 r.
- Biuro UNHCR, The case law of the European regional courts: The Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights: Refugees, asylum-seekers, and stateless persons, czerwiec 2015 r.
- Biuro UNHCR, Wytyczne w sprawie ochrony międzynarodowej nr 10:Wnioski o udzielenie statusu uchodźcy w związku ze służbą wojskową w kontekście art. 1 sekcja A ust. 2 Konwencji z 1951 r. i/lub Protokołu z 1967 r. dotyczącego statusu uchodźcy, HCR/GIP/13/10/ Corr. 1, 12 listopada 2014 r.
- Biuro UNHCR (Foster), „The »ground with the least clarity«: a comparative study of jurisprudential developments relating to “membership of a particular social group”, *UNHCR Legal and Protection Policy Research Series*, nr 25, PPLA/2012/02, sierpień 2012 r.
- Biuro UNHCR, Prevent, Combat, Protect: Human trafficking, listopad 2011 r.

Biuro UNHCR, *Safe at Last? Law and Practice in Selected EU Member States with Respect to Asylum-Seekers Fleeing Indiscriminate Violence*, lipiec 2011.

Biuro UNHCR, UNCHR comments on the European Commission's proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on minimum standards for the qualification and status of third country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection and the content of the protection granted (COM(2009) 551, 21 October 2009), lipiec 2010 r.

Biuro UNHCR, Guidance Note on Refugee Claims relating to Victims of Organized Gangs, marzec 2010 r.

Biuro UNHCR, Guidelines on International Protection No 8: Child asylum claims under Articles 1(A)2 and 1(F) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees, HCR/GIP/09/08, 22 grudnia 2009 r.

Biuro UNHCR, Statement on subsidiary protection under the EC qualification directive for people threatened by indiscriminate violence, styczeń 2008 r.

Biuro UNHCR, Guidelines on International Protection No 7: The application of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees to victims of trafficking and persons at risk of being trafficked, HCR/GIP/06/07, 7 kwietnia 2006 r.

Biuro UNHCR, UNHCR position on claims for refugee status under the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees based on a fear of persecution due to an individual's membership of a family or clan engaged in a blood feud, 17 marca 2006 r.

Biuro UNHCR, „UNCHR annotated comments on the EC Council Directive 2004/83/EC of 29 April 2004 on minimum standards for the qualification and status of third country nationals or stateless persons as refugees or as persons who otherwise need international protection and the content of the protection granted (OJ L 304/12 of 30.9.2004)”, styczeń 2005 r.

Biuro UNHCR, Guidelines on International Protection No 6: Religion-based refugee claims under Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees, HCR/GIP/04/06, 28 kwietnia 2004 r.

Biuro UNHCR, Guidelines on International Protection No 4: „Internal flight or relocation alternative” within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees, UN Doc HCR/GIP/03/04, 23 lipca 2003 r.

Biuro UNHCR, *Sexual and gender-based violence against refugees, returnees and internally displaced persons: Guidelines for prevention and response*, maj 2003 r.

Biuro UNHCR, Guidelines on International Protection No 2: „Membership of a particular social group” within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees, HCR/GIP/02/02, 7 maja 2002 r.

Biuro UNHCR, Guidelines on International Protection No 1: Gender-related persecution within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees, HCR/GIP/02/01, 7 maja 2002 r.

Biuro UNHCR, [Interpreting Article 1 of the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees](#), kwiecień 2001 r.

Biuro UNHCR, [Guidelines on policies and procedures in dealing with unaccompanied children seeking asylum](#), luty 1997 r.

Biuro UNHCR, „Displaced on the frontlines of the climate emergency”.

1.4. Komentarze ogólne / zalecenia organów ONZ ds. monitorowania praw człowieka

Komitet przeciwko Torturom, [General Comment No 2 of 24 January 2008 – Implementation of Article 2 by states parties](#), CAT/C/GC/2.

Komitet ONZ ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet, [General Recommendation No 32 on the gender-related dimensions of refugee status, asylum, nationality and statelessness of women](#), CEDAW/C/GC/32, 14 listopada 2014 r.

Komitet ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet, [General Recommendation No 19 \(1992\) on violence against women](#), A/47/3.

Komitet Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, [General Comment No 14 \(2000\) – The right to the highest attainable standard of health \(article 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights\)](#), 11 sierpnia 2000 r., E/C.12/2000/4.

KPC, [General Comment No 36, Article 6 \(right to life\)](#), 2 listopada 2018 r., CCPR/C/GC/36.

1.5. Inne publikacje ONZ

IPCC, [Climate Change 2021: The physical science](#), 2021.

UN News, „Climate change link to displacement of most vulnerable is clear: UNHCR”, 22 kwietnia 2021 r.

Biuro NZ ds. Narkotyków i Przeszeczności, [Global Report on Trafficking in Persons 2020](#), styczeń 2021 r.

UN, [COVID-19 Global Humanitarian Response Plan](#), 25 marca 2020 r.

UN, [Global Humanitarian Response Plan – COVID-19: UN coordinated appeal, April–December 2020](#).

UN, [Policy Brief: The impact of Covid-19 on older persons](#), maj 2020 r.

Międzyagencyjna Grupa Współpracy ds. Zwalczania Handlu Ludźmi, [Issue Brief No 3 – Trafficking in persons and refugee status](#), September 2017.

IPCC, [Climate Change 2014: Synthesis report](#), 2014.

2. Inne publikacje

2.1. Materiały odniesienia

Aleinikoff, T. A., Beyani, C., Byrne, I., Crépeau, F., Csete, J., Goodwin-Gill, G. S. i in., „Human mobility and human rights in the Covid-19 pandemic: principles of protection for migrants, refugees and other displaced persons”, *International Journal of Refugee Law*, t. 32, nr 3, październik 2020 r., s. 549–558.

US Department of State, *Iran 2019 Human Rights Report*.

Additional Principles and State Obligations on the Application of International Human Rights Law in Relation to Sexual Orientation, Gender Identity, Gender Expression and Sex Characteristics to Complement the Yogyakarta Principles (Yogyakarta Principles Plus 10), 10 listopada 2017 r.

Home Office (United Kingdom), *A typology of modern slavery offences in the UK*, 2017.

Zasady z Yogyakarta – Zasady stosowania międzynarodowego prawa praw człowieka w stosunku do orientacji seksualnej oraz tożsamości płciowej, 2006.

Colloquium on Challenges in International Refugee Law, „The Michigan guidelines on nexus to a convention ground”, *Michigan Journal of International Law*, t. 23, nr 2, 2002.

Colloquium on Challenges in International Refugee Law, „The Michigan guidelines on the internal protection alternative”, *Michigan Journal of International Law*, t. 21, nr 1, 1999.

Council of Europe, „Country monitoring”.

University of Sussex, „Sexual Orientation and Gender Identity Claims of Asylum: A European human rights challenge – SOGICA”.

2.2. Publikacje organizacji pozarządowych

Europejska Rada ds. Uchodźców i Wypędzonych (ECRE), Asylum Aid, Fluchtelingen Werk Nederland i Węgierski Komitet Helsiński, *Actors of protection and the application of the internal protection alternative*, 2014.

ECRE, ECRE information note on the Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on standards for the qualification of third-country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection, for a uniform status for refugees or for persons eligible for subsidiary protection, and for the content of the protection granted (recast), październik 2013 r.

ECRE, *ECRE information note on the Council Directive 2004/83/EC of 29 April 2004 on minimum standards for the qualification of third country nationals and stateless persons as refugees or as persons who otherwise need international protection and the content of the protection granted*, październik 2004 r.

Human Rights Watch, *Human Rights Dimensions of Covid-19 Response*, 19 marca 2020 r.

IARLJ, *A Manual for Refugee Law Judges Relating to the European Council Qualification Directive 2004/84/EC and European Council Procedures Directive 2005/85/EC*, 2007.

2.3. Literatura naukowa

Alio, M., Alrihawi, S., Milner, J., Noor, A., Wazefadost, N. i Zigashane, P., „By refugees, for refugees: refugee leadership during COVID-19, and beyond”, *International Journal of Refugee Law*, t. 32, nr 2, 2020.

Anderson, A., Foster, M., Lambert, H. i McAdam, J., „A well-founded fear of being persecuted ... But when?”, *Sydney Law Review*, t. 42, nr 2, 2020.

Anderson, A., Foster, M., Lambert, H. and McAdam, J., „Imminence in refugee and human rights law: a misplaced notion for international protection”, *International Comparative Law Quarterly*, t. 68, nr 1, 2019.

Bank, R., „The transposition of the qualification directive in Germany”, [w:] Zwaan, K. (red.), *The Qualification Directive: Central themes, problem issues, and implementation in selected Member States*, Wolf Legal Publishers, Nijmegen, 2007.

Batchelor, C. A., „Statelessness and the problem of resolving nationality status”, *International Journal of Refugee Law*, t. 10, nr 1–2, 1998.

Battjes, H., *European Asylum Law and International Law*, Martinus Nijhoff, Leiden, 2006.

Choudhry, C., „A commentary on Article 7 of the Charter of Fundamental Rights and Freedoms”, [w:] Peers, S., Hervey, T., Kenner, J. i Ward, A. (red.), *The EU Charter of Fundamental Rights: A commentary*, Hart, Oksford, 2014.

Crawford, J., *Brownlie's Principles of Public International Law*, wyd. dziewiąte, Oxford University Press, Oksford, 2019.

Crawford, J., Pellet, A. i Olleson, S. (red.), *The Law of International Responsibility*, Oxford University Press, Oksford, 2010.

De Groot, R., „Survey on rules on loss of nationality in international treaties and case law”, *CEPS Paper*, nr 57, 2013.

Dörig, H., „German courts and their understanding of the Common European Asylum System”, *International Journal of Refugee Law*, t. 25, nr 4, 2013.

Dörig, H., Commentary on Articles 1 to 10 Directive 2011/95, [w:] Hailbronner, K. i Thym D. (red.), *EU Asylum and Immigration Law: A Commentary*, wyd. drugie, Hart, Oksford, 2016.

Fairley Raney, R., „Unseen victims of sex trafficking”, *Monitor on Psychology*, t. 48, nr 4, kwiecień 2017 r.

Foster, M. i Lambert, H., *International refugee law and the protection of stateless persons*, Oxford University Press, Nowy Jork, 2019.

Garlick, M., „Subsidiary protection”, [w:] Türk, V., Edwards, A. i Wouters, C. (red.), *In Flight from Conflict and Violence: UNHCR's consultations on refugee status and other forms of international protection*, Cambridge University Press, Cambridge, 2017.

- Goodwin-Gill, G. S., *The Refugee in International Law*, Oxford University Press, Oksford, 1983.
- Goodwin-Gill, G. S., *The Refugee in International Law*, wyd. drugie, Oxford University Press, Oksford, 1996.
- Goodwin-Gill, G. S. i McAdam, J., wraz z Dunlop, E., *The Refugee in International Law*, wyd. czwarte, Oxford University Press, Oksford, 2021.
- Grahl-Madsen, A., „International refugee law today and tomorrow”, *Archiv des Völkerrechts*, t. 20, nr 4, 1982.
- Hailbronner, K., „Nationality in public international law and European law”, [w:] Baubock, R., Ersbøll, E., Groenendijk, K. i Waldrauch, H. (red.), *Acquisition and loss of nationality policies and trends in 15 European states, t. 1: Comparative analyses*, Amsterdam University Press, Amsterdam, 2006.
- Hathaway, J. C. i Foster, M., *The Law of Refugee Status*, wyd. drugie, Cambridge University Press, Cambridge, 2014.
- Colloquium on Challenges in International Refugee Law, „[The Michigan guidelines on well-founded fear](#)”, *Michigan Journal of International Law*, t. 26, nr 2, 2005.
- Holzer, V., *Refugees from Armed Conflict*, Intersentia, Cambridge, 2015.
- Kalin, W. i Schrepfer, N., „[Protecting people crossing borders in the context of climate change: normative gaps and possible approaches](#)”, *UNHCR Legal and Protection Policy Research Series*, PPLA/2012//01, 2012.
- Kelly, A. i Pattison, P., „[»A pandemic of abuses«: human rights under attack during Covid, says UN head](#)”, *The Guardian*, 22 lutego 2021 r.
- Lambert, H., „[Refugee status, arbitrary deprivation of nationality, and statelessness within the context of Article 1A\(2\) of the 1951 Convention and its 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees](#)”, *UNHCR Legal and Protection Policy Research Series*, 2014.
- Lehmann, J., „*Protection*” in *European Union Asylum Law*, Brill Nijhoff, Leiden, 2020.
- Malvasio, F., „[Judicial protection and vulnerable categories: how vulnerable persons are dealt with before the French National Asylum Court in relation to evidence and credibility assessment](#)”, *Catania IARMJ Conference*, 12–14 września 2018 r.
- McAdam, J., *Climate Change, Forced Migration, and International Law*, Oxford University Press, Oksford, 2012.
- McAdam, J., „Displacement in the context of climate change and disasters”, [w:] Costello, C., Foster, M. i McAdam, J., *The Oxford Handbook of International Refugee Law*, Oxford University Press, Oksford, 2021.
- Moreno Lax, V., „Of autonomy, autarky, purposiveness and fragmentation: the relationship between EU asylum law and international humanitarian law”, [w:] Cantor, D. i Durieux, J.-F. (red.), *Refuge from Inhumanity? War refugees and international humanitarian law*, Martinus Nijhoff, Leiden, 2014.
- Nicholson, F., *The „essential right” to family unity of refugees and others in need of international protection in the context of family reunification*, praca badawcza UNHCR, styczeń 2018

- Nicholson, F., *The right to family life and family unity of refugees and others in need of international protection and the family definition applied* [Prawo uchodźców i innych osób potrzebujących ochrony międzynarodowej do życia rodzinnego i jedności rodziny oraz stosowana definicja rodziny], praca badawcza UNHCR, styczeń 2018.
- Noll, G., wraz z Fagerlund, J., *Safe Avenues to Asylum? The actual and potential role of EU diplomatic representations in processing asylum requests* (badanie wstępne przeprowadzone wraz z Duńskim Instytutem Praw człowieka i Biuro UNHCR), kwiecień 2002 r.
- O'Sullivan, M., „Acting the part: can non-state entities provide protection under international refugee law?”, *International Journal of Refugee Law*, t. 24, nr 1, 2012.
- Pobjoy, J., *The Child in International Refugee Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2017.
- Ritchie, L. i Duane, G., „Considering COVID-19 through the lens of hazard and disaster research”, *Social Sciences*, t. 10, nr 7, 2021.
- Scott, M., *Climate Change, Disasters, and the Refugee Convention*, Cambridge University Press, Cambridge, 2020.
- Schloss, C., „Climate migrants – how German courts take the environment into account when considering non-refoulement”, *Völkerrechtsblog*, 3 marca 2021 r.
- Storey, H., „Persecution: towards a working definition”, [w:] Chetail, V. i Bauloz, C. (red.), *Research Handbook on International Law and Migration*, Edward Elgar, Cheltenham, 2014.
- Storey, H., „The EU qualification directive: a brave new world?”, *International Journal of Refugee Law*, t. 20, nr 1, 2008.
- Storey, H., „The internal flight alternative test: the jurisprudence re-examined”, *International Journal of Refugee Law*, t. 10, nr 3, 1998, s. 516 i 527.
- Übersax, P. i Rudin, B. (red.), *Ausländerrecht*, Helbing Lichtenhahn Verlag, Bazylea, 2009.
- Van Waas, L. i Spearman, O., „The life or death cost of being stateless in a global pandemic”, *International Journal of Refugee Law*, t. 32, nr 3, 2020.
- Weis, P., *Nationality and Statelessness in International Law*, wyd. drugie, Brill, Leiden, 1979.
- Zimmermann, A. (red.), *The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and its Protocol: A commentary*, Oxford University Press, Oksford, 2011.
- Zimmermann, A. and Mahler, C., „Article 1 A, para. 2 (definition of the term »refugee«/Définition du terme »réfugié«)”, [w:] Zimmermann, A. (red.), *The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and its Protocol: A commentary*, Oxford University Press, Oksford, 2011.

Załącznik F. Tekst dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)

DYREKTYWY

DYREKTYWA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY 2011/95/UE

z dnia 13 grudnia 2011 r.

w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony

(wersja przekształcona)

PARLAMENT EUROPEJSKI I RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

uwzględniając Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w szczególności jego art. 78 ust. 2 lit. a) i b),

uwzględniając wniosek Komisji Europejskiej,

uwzględniając opinię Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego ¹⁴⁶¹,

stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą ¹⁴⁶²,

a także mając na uwadze, co następuje:

1. Do dyrektywy Rady 2004/83/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie minimalnych norm dla kwalifikacji i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub jako osoby, które z innych względów potrzebują międzynarodowej ochrony, oraz zawartości przyznawanej ochrony (3) należy wprowadzić szereg zasadniczych zmian ¹⁴⁶³. Dla zachowania przejrzystości dyrektywę tę należy przekształcić.
2. Wspólna polityka azylowa, obejmująca wspólny europejski system azylowy, stanowi nieodłączny element realizacji celu Unii Europejskiej dotyczącego stopniowego tworzenia przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości otwartej dla wszystkich tych, którzy zmuszeni okolicznościami zasadnie szukają ochrony w Unii.
3. Rada Europejska na specjalnym posiedzeniu w Tampere w dniach 15 i 16 października 1999 r. uzgodniła podjęcie wysiłków na rzecz utworzenia wspólnego europejskiego systemu azylowego, opartego na pełnym i integralnym stosowaniu Konwencji genewskiej dotyczącej statusu uchodźców z dnia 28 lipca 1951 r. („Konwencja genewska”), uzupełnionej protokołem nowojorskim z dnia 31

¹⁴⁶¹ Dz.U. C 18 z 19.1.2011, s. 80.

¹⁴⁶² Stanowisko Parlamentu Europejskiego z dnia 27 października 2011 r. (dotychczas nieopublikowane w Dzienniku Urzędowym) oraz decyzja Rady z dnia 24 listopada 2011 r.

¹⁴⁶³ Dz.U. L 304 z 30.9.2004, s. 12.

stycznia 1967 r. („protokół”), utrzymując w ten sposób zasadę *non-refoulement* i zapewniając, by nikt nie został odesłany i ponownie prześladowany. Konwencja genewska i protokół stanowią fundamenty międzynarodowych regulacji prawnych dotyczących ochrony uchodźców.

4. Konkluzje z Tampere przewidują, że w ramach wspólnego europejskiego systemu azylowego należy w krótkim terminie zbliżyć przepisy o uznawaniu uchodźców i o zakresie statusu uchodźcy.
5. Konkluzje z Tampere przewidują także, iż przepisy dotyczące statusu uchodźcy należy uzupełnić o środki dotyczące uzupełniających form ochrony, oferujące odpowiedni status każdej osobie potrzebującej takiej ochrony.
6. Pierwsza faza tworzenia wspólnego europejskiego systemu azylowego została obecnie ukończona. W dniu 4 listopada 2004 r. Rada Europejska przyjęła program haski określający cele, które mają zostać osiągnięte w przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości w latach 2005–2010. W tym kontekście w programie haskim wezwano Komisję Europejską do zakończenia oceny aktów prawnych przyjętych w tej pierwszej fazie oraz do przedstawienia Parlamentowi Europejskiemu i Radzie aktów i środków w ramach drugiej fazy, by zostały one przyjęte przed końcem 2010 r.
7. W przyjętym w dniach 15–16 października 2008 r. Europejskim pakcie o imigracji i azylu Rada Europejska stwierdziła, że pomiędzy państwami członkowskimi istnieją znaczne różnice w zakresie udzielania ochrony i jej form, oraz wezwała do zakończenia procesu utworzenia wspólnego europejskiego systemu azylowego, przewidzianego w programie haskim, a co za tym idzie, zapewnienia wyższego poziomu ochrony.
8. W programie sztokholmskim Rada Europejska powtórzyła swoje zaangażowanie w realizację celu, jakim jest utworzenie najpóźniej do 2012 r. wspólnej przestrzeni ochrony i solidarności, opartej na wspólnej procedurze azylowej i jednolitym statusie osób otrzymujących ochronę międzynarodową, zgodnie z art. 78 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE).
9. W świetle wyników przeprowadzonych ocen należy na obecnym etapie potwierdzić zasady leżące u podstaw dyrektywy 2004/83/WE, a jednocześnie dążyć do większego zbliżenia przepisów dotyczących uznawania oraz zakresu ochrony międzynarodowej w oparciu o wyższe standardy.
10. Należy zmobilizować zasoby Europejskiego Funduszu na rzecz Uchodźców oraz Europejskiego Urzędu Wsparcia w dziedzinie Azylu, by odpowiednio wesprzeć wysiłki państw członkowskich we wdrażaniu norm określonych w drugiej fazie wspólnego europejskiego systemu azylowego, w szczególności tych państw członkowskich, których systemy azylowe znajdują się pod szczególną i niewspółmierną presją, zwłaszcza ze względu na ich położenie geograficzne lub sytuację demograficzną.
11. Głównym celem niniejszej dyrektywy jest po pierwsze to, by państwa członkowskie stosowały wspólne kryteria identyfikacji osób rzeczywiście potrzebujących ochrony międzynarodowej, a po drugie, by osoby takie miały dostęp do minimalnego poziomu świadczeń we wszystkich państwach członkowskich.

12. Zbliżenie przepisów dotyczących uznawania oraz zakresu statusu uchodźcy i ochrony uzupełniającej powinno pomóc ograniczyć wtórny przepływ wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową między państwami członkowskimi, spowodowany wyłącznie różnicami w przepisach prawnych.
13. Państwa członkowskie powinny być uprawnione do wprowadzania lub utrzymywania przepisów korzystniejszych niż normy określone w niniejszej dyrektywie w odniesieniu do obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców ubiegających się o ochronę międzynarodową w danym państwie członkowskim, przy założeniu, że powodem złożenia takiego wniosku jest to, że zainteresowana osoba jest uchodźcą w rozumieniu art. 1 lit. A konwencji genewskiej lub osobą kwalifikującą się do otrzymania ochrony uzupełniającej.
14. Obywatele państw trzecich lub bezpaństwowcy, którzy są uprawnieni do przebywania na terytorium państw członkowskich nie z powodów związanych z potrzebą ochrony międzynarodowej, ale z powodów uznaniowych motywowanych współczuciem lub względami humanitarnymi, nie są objęci zakresem stosowania niniejszej dyrektywy.
15. Niniejsza dyrektywa nie narusza praw podstawowych i jest zgodna z zasadami uznanymi w szczególności w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej. Celem niniejszej dyrektywy jest w szczególności zapewnienie pełnego poszanowania godności ludzkiej i prawa do azylu dla osób ubiegających się o azyl oraz towarzyszących im członków ich rodzin oraz wspieranie stosowania art. 1, 7, 11, 14, 15, 16, 18, 21, 24, 34 i 35 tej karty, w związku z czym należy odpowiednio wdrożyć niniejszą dyrektywę.
16. W odniesieniu do traktowania osób objętych zakresem stosowania niniejszej dyrektywy państwa członkowskie są związane zobowiązaniami wynikającymi z aktów prawa międzynarodowego, których są stronami, w tym w szczególności aktów zakazujących dyskryminacji.
17. Wdrażając niniejszą dyrektywę, państwa członkowskie powinny w pierwszym rzędzie dążyć do „najlepszego zabezpieczenia interesów dziecka” zgodnie z konwencją ONZ o prawach dziecka z 1989 r. Oceniając najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka, państwa członkowskie powinny w szczególności uwzględniać zasadę jedności rodziny, dobro i rozwój społeczny małoletniego, względy bezpieczeństwa oraz opinię małoletniego, stosownie do jego wieku i dojrzałości.
18. Należy rozszerzyć pojęcie „członków rodziny”, uwzględniając różnorodne szczególne sytuacje zależności oraz zwracając szczególną uwagę na najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka.
19. Niniejsza dyrektywa nie narusza Protokołu w sprawie prawa azylu dla obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej, dołączonego do Traktatu o Unii Europejskiej (TUE) i TFUE.
20. Uznanie statusu uchodźcy jest aktem deklaratoryjnym.

21. Konsultacje z Wysokim Komisarzem Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców mogą stanowić cenne wskazówki dla Państw Członkowskich podczas określania statusu uchodźcy zgodnie z art. 1 konwencji genewskiej.
22. Jako wytyczne dla właściwych organów krajowych państw członkowskich w stosowaniu konwencji genewskiej należy ustanowić normy dotyczące definicji i zakresu statusu uchodźcy.
23. Konieczne jest wprowadzenie wspólnych kryteriów uznawania wnioskodawców ubiegających się o azyl za uchodźców w rozumieniu art. 1 konwencji genewskiej.
24. W szczególności konieczne jest wprowadzenie wspólnych pojęć „potrzeby ochrony powstałej po przybyciu do państwa członkowskiego”, „źródeł krzywdy i ochrony”, „ochrony wewnętrznej” oraz „prześladowania”, w tym „powodów prześladowania”.
25. Ochronę może zapewnić państwo lub spełniające warunki określone w niniejszej dyrektywie podmioty lub organizacje (w tym organizacje międzynarodowe), które kontrolują region lub większy obszar na terytorium danego państwa, jeżeli chcą one i mogą zapewnić ochronę. Taka ochrona powinna być skuteczna i mieć charakter nietymczasowy.
26. Wewnętrzna ochrona przed prześladowaniem lub poważną krzywdą powinna być faktycznie dostępna wnioskodawcy w części terytorium kraju jego pochodzenia, do której może on bezpiecznie i legalnie pojechać i uzyskać wstęp oraz w której, jak można zasadnie zakładać, może się on osiedlić. Jeżeli prześladowania lub wyrządzenia poważnej krzywdy dopuszcza się państwo lub jego przedstawiciele, to należy zakładać, że wnioskodawcy nie jest dostępna skuteczna ochrona. Jeżeli wnioskodawca jest małoletnim bez opieki, to elementem oceny, czy ochrona jest faktycznie dostępna, powinna być dostępność rozwiązań opiekuńczych najlepiej zabezpieczających interesy małoletniego bez opieki.
27. Podczas dokonywania oceny wniosków o ochronę międzynarodową składanych przez małoletnich państwa członkowskie powinny zwracać uwagę na formy prześladowania odnoszące się w szczególności do dzieci.
28. Jednym z warunków kwalifikowania się do otrzymania statusu uchodźcy w rozumieniu art. 1 lit. A konwencji genewskiej jest związek przyczynowy między powodami prześladowania takimi jak rasa, religia, narodowość, przekonania polityczne lub przynależność do szczególnej grupy społecznej a aktami prześladowania lub brakiem ochrony przed takimi aktami.
29. Równie konieczne jest wprowadzenie wspólnego pojęcia przynależności do szczególnej grupy społecznej jako powodu prześladowania. Definiując szczególną grupę społeczną, należy zwrócić należytą uwagę na aspekty związane z płcią wnioskodawcy, jeżeli mają one związek z uzasadnioną obawą wnioskodawcy przed prześladowaniem, w tym na tożsamość płciową i orientację seksualną, które to aspekty mogą być powiązane z określoną tradycją prawną i zwyczajami, prowadzącymi na przykład do okaleczania narządów płciowych, przymusowej sterylizacji czy przymusowej aborcji.

30. Działania sprzeczne z celami i zasadami Organizacji Narodów Zjednoczonych zostały wymienione w preambule oraz w art. 1 i 2 Karty Narodów Zjednoczonych i są między innymi odzwierciedlone w rezolucjach Organizacji Narodów Zjednoczonych dotyczących środków zwalczania terroryzmu, w których stwierdza się, że „działania, metody i praktyki terrorystyczne są sprzeczne z celami i zasadami Organizacji Narodów Zjednoczonych” i że „świadome finansowanie, planowanie oraz stymulowanie działań terrorystycznych jest także sprzeczne z celami i zasadami Organizacji Narodów Zjednoczonych”.
31. „Status”, o którym mowa w art. 14, może także obejmować status uchodźcy.
32. Należy także ustanowić normy dotyczące definicji oraz zakresu statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej. Ochrona uzupełniająca powinna mieć charakter komplementarny i dodatkowy wobec ochrony uchodźców przewidzianej w konwencji geneńskiej.
33. Konieczne jest wprowadzenie wspólnych kryteriów, na podstawie których wnioskodawcy ubiegający się o ochronę międzynarodową będą uznawani za kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej. Kryteria takie powinny wynikać ze zobowiązań międzynarodowych określonych instrumentami ochrony praw człowieka i z praktyki obowiązującej w państwach członkowskich.
34. Ryzyko, na które jest narażona ogólnie ludność danego państwa lub jej część, zasadniczo nie stanowi samo w sobie indywidualnego zagrożenia, które można by uznać za poważną krzywdę.
35. Członkowie rodziny są zazwyczaj, z racji samego pokrewieństwa z uchodźcą, narażeni na akty prześladowania w sposób, który może stanowić podstawę nadania im statusu uchodźcy.
36. Pojęcie bezpieczeństwa narodowego i porządku publicznego dotyczy także przypadków, w których obywatel państwa trzeciego należy do ugrupowania wspierającego międzynarodowy terroryzm lub sam takie ugrupowanie wspiera.
37. Decydując o uprawnieniach do otrzymania świadczeń zapisanych w niniejszej dyrektywie, państwa członkowskie powinny należycie uwzględnić najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka oraz szczególne sytuacje zależności od beneficjenta ochrony międzynarodowej w przypadku bliskich krewnych już przebywających w państwie członkowskim, a niebędących członkami rodziny tego beneficjenta. W szczególnych okolicznościach, jeżeli bliskim krewnym beneficjenta ochrony międzynarodowej jest żonaty małoletni lub zamężna małoletnia, którym nie towarzyszy jednak małżonek lub małżonka, to najlepszego zabezpieczenia interesów małoletniego można upatrywać w przebywaniu z rodziną, z której się wywodzi.
38. Odpowiadając na zawarty w programie sztokholmskim apel, by ustanowić jednolity status uchodźców i osób kwalifikujących się do ochrony uzupełniającej, należy, z zastrzeżeniem koniecznych i obiektywnie uzasadnionych odstępstw, przyznać beneficjentom statusu ochrony uzupełniającej takie same prawa i świadczenia, z jakich

- korzystają uchodźcy zgodnie z niniejszą dyrektywą, oraz stosować do nich takie same kryteria kwalifikowalności.
39. W granicach określonych przez zobowiązania międzynarodowe państwa członkowskie mogą postanowić, że przyznanie świadczeń dotyczących dostępu do zatrudnienia, opieki społecznej, opieki zdrowotnej oraz dostępu do ułatwień integracyjnych wymaga uprzedniego wydania zezwolenia na pobyt.
40. Aby beneficjenci ochrony międzynarodowej mogli skuteczniej korzystać z praw i świadczeń określonych w niniejszej dyrektywie, konieczne jest uwzględnienie ich specyficznych potrzeb i szczególnych trudności integracyjnych, którym muszą sprostać. Takie uwzględnienie zasadniczo nie powinno prowadzić do traktowania korzystniejszego niż przewidziane dla własnych obywateli, bez uszczerbku dla możliwości wprowadzenia lub utrzymania przez państwa członkowskie bardziej korzystnych norm.
41. W tym względzie niezbędne są starania służące przede wszystkim rozwiązaniu problemów, które beneficjentom ochrony międzynarodowej uniemożliwiają faktyczny dostęp do związanych z zatrudnieniem możliwości kształcenia i szkolenia zawodowego, a które są związane między innymi z ograniczeniami finansowymi.
42. Niniejsza dyrektywa nie ma zastosowania do świadczeń finansowych przyznawanych przez państwa członkowskie w celu promowania kształcenia.
43. Należy rozważyć szczególne środki mające skutecznie zaradzić trudnościom, które beneficjenci ochrony międzynarodowej napotykają w praktyce przy nostryfikacji zagranicznych dyplomów, świadectw lub innych dowodów potwierdzających formalne kwalifikacje, w szczególności z powodu braku dokumentacji oraz niemożliwości poniesienia kosztów związanych z procedurami uznawania.
44. W szczególności w celu uniknięcia trudności socjalnych celowe jest, aby w kontekście pomocy socjalnej beneficjentom ochrony międzynarodowej zapewnić odpowiednią opiekę społeczną i środki utrzymania bez dyskryminacji. W odniesieniu do opieki społecznej tryb i szczegółowe warunki oferowania podstawowych świadczeń beneficjentom statusu ochrony uzupełniającej powinno określać prawo krajowe. Możliwość ograniczenia takiej pomocy do świadczeń podstawowych należy rozumieć tak, by obejmowały one przynajmniej zapewnienie minimalnego dochodu, pomoc w przypadku choroby oraz pomoc dla kobiet w ciąży i osób wychowujących dzieci w takim zakresie, w jakim świadczenia takie przyznawane są obywatelom danego państwa członkowskiego zgodnie z prawem krajowym.
45. Beneficjentom ochrony międzynarodowej należy zapewnić dostęp do opieki zdrowotnej, zarówno w zakresie zdrowia fizycznego, jak i psychicznego.
46. W programach integracyjnych skierowanych do beneficjentów statusu uchodźców i statusu pomocy uzupełniającej należy w jak najszerszym zakresie uwzględniać ich specyficzne potrzeby i położenie, przy czym w stosownych przypadkach programy te powinny obejmować szkolenia językowe oraz udzielanie informacji o indywidualnych prawach i obowiązkach związanych z ich statusem ochrony w danym państwie członkowskim.

47. Wdrażanie niniejszej dyrektywy należy regularnie oceniać, biorąc pod uwagę w szczególności zmiany w międzynarodowych zobowiązaniach państw członkowskich pod względem zasady *non-refoulement*, zmiany na rynkach pracy w państwach członkowskich oraz rozwój wspólnych podstawowych zasad integracji.
48. Ponieważ cele niniejszej dyrektywy, mianowicie ustanowienie norm dotyczących udzielania ochrony międzynarodowej obywatelom państw trzecich i bezpaństwowcom przez państwa członkowskie, jednolitego statusu uchodźcy lub osoby kwalifikującej się do objęcia ochroną uzupełniającą oraz ustalenie zakresu udzielanej ochrony, nie mogą zostać w wystarczającym stopniu osiągnięte przez państwa członkowskie, ale ze względu na swoją skalę i skutki niniejszej dyrektywy mogą zostać lepiej osiągnięte na poziomie Unii, Unia może podjąć działania zgodnie z zasadą pomocniczości określoną w art. 5 TUE. Zgodnie z zasadą proporcjonalności określoną w przywołanym artykule niniejsza dyrektywa nie wykracza poza to, co jest konieczne do osiągnięcia tych celów.
49. Zgodnie z art. 1 i 2 oraz 4a ust. 1 Protokołu (nr 21) w sprawie stanowiska Zjednoczonego Królestwa i Irlandii w sprawie przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości, który jest dołączony do TUE i TFUE, bez uszczerbku dla art. 4 tego protokołu, Zjednoczone Królestwo i Irlandia nie uczestniczą w przyjęciu niniejszej dyrektywy, nie są nią związane ani jej nie stosują.
50. Zgodnie z art. 1 i 2 Protokołu (nr 22) w sprawie stanowiska Danii, który jest dołączony do TUE i TFUE, Dania nie uczestniczy w przyjęciu niniejszej dyrektywy, nie jest nią związana ani jej nie stosuje.
51. Obowiązek transpozycji niniejszej dyrektywy do prawa krajowego powinien ograniczać się do tych przepisów, które wprowadzają merytoryczne zmiany względem dyrektywy 2004/83/WE. Obowiązek transpozycji przepisów, które nie uległy zmianie, wynika z tej dyrektywy.
52. Niniejsza dyrektywa powinna pozostawać bez uszczerbku dla obowiązków państw członkowskich pod względem określonego w załączniku I część B terminu transpozycji dyrektywy 2004/83/WE do prawa krajowego,

PRZYJMUJĄ NINIEJSZĄ DYREKTYWĘ:

ROZDZIAŁ I

PRZEPISY OGÓLNE

Artykuł 1

Cel

Celem niniejszej dyrektywy jest określenie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony.

Artykuł 2

Definicje

Na użytek niniejszej dyrektywy stosuje się następujące definicje:

- a) „ochrona międzynarodowa” oznacza status uchodźcy lub status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej określony w lit. e) i g);
- b) „beneficjent ochrony międzynarodowej” oznacza osobę, której nadano status uchodźcy lub status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej określony w lit. e) i g);
- c) „konwencja genewska” oznacza Konwencję dotyczącą statusu uchodźców podpisaną w Genewie w dniu 28 lipca 1951 r., ze zmianami wprowadzonymi przez protokół nowojorski z dnia 31 stycznia 1967 r.;
- d) „uchodźca” oznacza obywatela państwa trzeciego, który na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do szczególnej grupy społecznej przebywa poza państwem swojego obywatelstwa i nie może lub nie chce z powodu tej obawy korzystać z ochrony tego państwa, lub bezpaństwowca, który przebywając z takich samych powodów jak wyżej poza państwem swojego dawnego miejsca zwykłego pobytu, nie może lub nie chce z powodu tej obawy powrócić do tego państwa i do którego nie ma zastosowania art. 12;
- e) „status uchodźcy” oznacza uznanie przez państwo członkowskie obywatela państwa trzeciego albo bezpaństwowca za uchodźcę;
- f) „osoba kwalifikująca się do otrzymania ochrony uzupełniającej” oznacza obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca, który nie kwalifikuje się do uznania go za uchodźcę, lecz co do którego wykazano zasadnie, że jeśli wróci do swojego kraju pochodzenia, a w przypadku bezpaństwowca – do państwa swojego dawnego miejsca zwykłego pobytu, może mu rzeczywiście grozić poważna krzywda określona w art. 15, i do którego nie ma zastosowania art. 17 ust. 1 i 2 oraz który nie może lub ze względu na takie ryzyko nie chce korzystać z ochrony tego państwa;
- g) „status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej” oznacza uznanie przez państwo członkowskie obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca za osobę kwalifikującą się do otrzymania ochrony uzupełniającej;
- h) „wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej” oznacza wniosek do państwa członkowskiego o ochronę złożony przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca, którego można uznać za osobę ubiegającą się o status uchodźcy lub status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej, a który nie występuje wyraźnie o inny rodzaj ochrony pozostający poza zakresem stosowania niniejszej dyrektywy i mogący stanowić przedmiot osobnego wniosku;
- i) „wnioskodawca” oznacza obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca, który złożył wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej, ale w odniesieniu do jego wniosku nie zapadła jeszcze prawomocna decyzja;

- j) „członkowie rodziny” oznaczają, o ile rodzina istniała już w kraju pochodzenia, niżej wymienionych członków rodziny beneficjenta ochrony międzynarodowej, którzy przebywają w tym samym państwie członkowskim w związku z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej:
- małżonek beneficjenta ochrony międzynarodowej lub będący stanu wolnego partner tego beneficjenta, z którym beneficjent pozostaje w stałym związku, jeżeli prawo lub praktyka danego państwa członkowskiego traktuje pary niepozostające w związku małżeńskim w sposób porównywalny do par pozostających w związku małżeńskim, zgodnie z jego prawem odnoszącym się do obywateli państw trzecich,
 - małoletnie dzieci par, o których mowa w tiret pierwszym, lub beneficjenta ochrony międzynarodowej, pod warunkiem że nie pozostają w związku małżeńskim oraz bez względu na to, czy są dziećmi ślubnymi, nieślubnymi czy adoptowanymi zgodnie z przepisami prawa krajowego,
 - ojciec, matka lub inny dorosły odpowiedzialny za beneficjenta ochrony międzynarodowej z mocy prawa danego państwa członkowskiego lub z mocy stosowanej w danym państwie członkowskim praktyki, jeżeli beneficjent jest małoletni i nie pozostaje w związku małżeńskim;
- k) „małoletni” oznacza obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca, który nie ukończył 18 lat;
- l) „małoletni bez opieki” oznacza małoletniego, który przybywa na terytorium państw członkowskich bez opieki osoby dorosłej odpowiedzialnej za niego z mocy prawa danego państwa członkowskiego lub z mocy praktyki stosowanej w danym państwie członkowskim, dopóki nie zostanie on faktycznie objęty opieką przez taką osobę; pojęcie to obejmuje również małoletniego, który zostaje pozbawiony opieki po przybyciu na terytorium państw członkowskich;
- m) „zezwolenie na pobyt” oznacza zezwolenie lub upoważnienie wydane przez organy państwa członkowskiego w formie przewidzianej prawem tego państwa i pozwalające obywatelowi państwa trzeciego lub bezpaństwowcowi na przebywanie na jego terytorium;
- n) „kraj pochodzenia” oznacza państwo(-a), którego(-ych) obywatelstwo posiada dana osoba, a w przypadku bezpaństwowców – państwo dawnego miejsca zwykłego pobytu.

Artykuł 3

Korzystniejsze normy

Państwa członkowskie mogą wprowadzać lub utrzymywać korzystniejsze normy pozwalające określić, kto może zostać zakwalifikowany jako uchodźca lub osoba potrzebująca ochrony uzupełniającej, oraz pozwalające określić zakres ochrony międzynarodowej, pod warunkiem że normy te będą zgodne z niniejszą dyrektywą.

ROZDZIAŁ II

OCENA WNIOSKÓW O UDZIELENIE OCHRONY MIĘDZYNARODOWEJ*Artykuł 4***Ocena faktów i okoliczności**

1. Państwa członkowskie mogą nałożyć na wnioskodawcę obowiązek jak najszybszego przedstawienia wszystkich elementów niezbędnych do uzasadnienia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej. Obowiązkiem państwa członkowskiego jest ocenienie odpowiednich elementów wniosku we współpracy z wnioskodawcą.
2. Na elementy, o których mowa w ust. 1, składają się oświadczenia wnioskodawcy oraz wszelkie dokumenty znajdujące się w jego posiadaniu odnoszące się do jego wieku, przeszłości, w tym przeszłości uwzględnianych krewnych, jego tożsamości, obywatelstwa (obywatelstw), państwa (państw) i miejsca (miejsc) poprzedniego pobytu, wcześniejszych wniosków azylowych, tras podróży, dokumentów podróży oraz powodów występowania o udzielenie ochrony międzynarodowej.
3. Ocena wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej jest przeprowadzana indywidualnie dla każdego przypadku i obejmuje m.in.:
 - a) wszystkie istotne fakty odnoszące się do kraju pochodzenia w momencie podejmowania decyzji w sprawie wniosku, w tym również przepisy ustawowe i wykonawcze kraju pochodzenia oraz sposoby ich wykonywania;
 - b) odpowiednie oświadczenia i dokumenty przedstawione przez wnioskodawcę, informujące, czy wnioskodawca doznał lub może doznać prześladowań lub poważnej krzywdy;
 - c) indywidualną sytuację i osobiste uwarunkowania wnioskodawcy, w tym takie czynniki, jak jego przeszłość, płeć i wiek – by ocenić, czy w świetle osobistych uwarunkowań wnioskodawcy akty, których doświadczył lub na które mógłby zostać narażony, stanowią prześladowanie lub powodują poważną krzywdę;
 - d) ustalenie, czy działalność wnioskodawcy od chwili opuszczenia kraju pochodzenia służyła wyłącznie lub głównie stworzeniu warunków koniecznych do ubiegania się o ochronę międzynarodową – by ocenić, czy taka działalność narażałaby wnioskodawcę na prześladowanie lub poważną krzywdę, jeśli powróci on do tego kraju;
 - e) ustalenie, czy od wnioskodawcy można by racjonalnie oczekiwać, że powinien skorzystać z ochrony innego państwa, na którego obywatelstwo mógłby się powołać.
4. Fakt, że wnioskodawca już doznał prześladowania lub poważnej krzywdy albo że bezpośrednio groziło mu takie prześladowanie lub poważna krzywda, jest istotną przesłanką potwierdzającą uzasadnioną obawę wnioskodawcy przed prześladowaniem lub rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy, chyba że istnieją zasadne powody, aby uznać, iż akty prześladowania lub wyrządzania poważnej krzywdy się nie powtórzą.

5. W przypadku gdy państwo członkowskie stosuje zasadę, że obowiązkiem wnioskodawcy jest uzasadnienie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, i gdy niektóre treści oświadczeń wnioskodawcy nie są poparte dokumentami ani innymi dowodami, potwierdzenie takich treści nie jest konieczne pod następującymi warunkami:
- a) wnioskodawca poczynił rzeczywisty wysiłek, aby uzasadnić swój wniosek;
 - b) wszystkie właściwe elementy będące w posiadaniu wnioskodawcy zostały przedstawione oraz złożono zadowalające wyjaśnienia co do braku innych istotnych elementów;
 - c) oświadczenia wnioskodawcy zostały uznane za spójne i wiarygodne i nie są sprzeczne z dostępnymi szczegółowymi i ogólnymi informacjami mającymi znaczenie dla sprawy wnioskodawcy;
 - d) wnioskodawca wystąpił o udzielenie ochrony międzynarodowej w najwcześniejszym możliwym terminie, chyba że może on wskazać zasadny powód, dlaczego tego nie zrobił; oraz
 - e) stwierdzono ogólną wiarygodność wnioskodawcy.

Artykuł 5

Potrzeba ochrony międzynarodowej powstała po przybyciu do państwa członkowskiego

1. Podstawą uzasadnionej obawy przed prześladowaniem lub rzeczywistego ryzyka doznania poważnej krzywdy mogą być wydarzenia, które miały miejsce po tym, jak wnioskodawca opuścił kraj pochodzenia.
2. Podstawą uzasadnionej obawy przed prześladowaniem lub rzeczywistego ryzyka doznania poważnej krzywdy może być działalność, w jaką wnioskodawca zaangażował się po opuszczeniu kraju pochodzenia, w szczególności jeżeli ustalono, że działalność ta stanowi wyraz i kontynuację przekonań lub poglądów posiadanych w kraju pochodzenia.
3. Bez uszczerbku dla konwencji genewskiej państwa członkowskie mogą postanowić, że wnioskodawcy, który złożył kolejny wniosek, nie nadaje się statusu uchodźcy, jeśli ryzyko prześladowania wynika z okoliczności wywołanych celowo przez samego wnioskodawcę po opuszczeniu kraju pochodzenia.

Artykuł 6

Podmioty dopuszczające się prześladowania lub wyrządzające poważną krzywdę

Podmiotami dopuszczającymi się prześladowania lub wyrządzającymi poważną krzywdę są m.in.:

- a) państwo;
- b) partie lub organizacje kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium;

- c) podmioty niepubliczne, jeśli można wykazać, że podmioty wymienione w lit. a) i b), w tym organizacje międzynarodowe, nie mogą lub nie chcą udzielić ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą, zdefiniowanej w art. 7.

Artykuł 7

Podmioty udzielające ochrony

1. Ochrona przed prześladowaniem lub poważną krzywdą może być udzielana wyłącznie przez:
 - a) państwo; lub
 - b) strony lub organizacje, w tym organizacje międzynarodowe, kontrolujące państwo lub znaczną część jego terytorium;
- o ile chcą i mogą oferować ochronę zgodnie z ust. 2.
2. Ochrona przed prześladowaniem lub poważną krzywdą musi być skuteczna i trwała. Taka ochrona zasadniczo udzielana jest, gdy podmioty wskazane w ust. 1 lit. a) i b) podejmują racjonalne działania mające zapobiec prześladowaniu lub wyrządzeniu poważnej krzywdy, stosując między innymi skuteczny system prawny do wykrywania i ścigania aktów stanowiących prześladowanie lub powodujących poważną krzywdę oraz do karania za nie, oraz gdy wnioskodawca ma dostęp do takiej ochrony.
 3. Oceniając, czy organizacja międzynarodowa kontroluje państwo lub znaczną część jego terytorium i czy udziela ochrony zgodnie z kryteriami określonymi w ust. 2, państwa członkowskie uwzględniają wszelkie wytyczne zawarte w odpowiednich aktach prawnych Unii.

Artykuł 8

Ochrona wewnętrzna

1. Oceniając wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej, państwa członkowskie mogą stwierdzić, że wnioskodawca nie potrzebuje ochrony międzynarodowej, jeśli na części terytorium kraju pochodzenia:
 - a) nie zachodzi uzasadniona obawa, że będzie on prześladowany, lub nie istnieje realne niebezpieczeństwo, że doświadczy on poważnej krzywdy; lub
 - b) ma on dostęp do zdefiniowanej w art. 7 ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą;
- a także może on bezpiecznie i legalnie pojechać i uzyskać wstęp do tej części kraju oraz można racjonalnie oczekiwać, że może on się tam osiedlić.
2. Oceniając, czy wnioskodawca ma uzasadnione powody, aby obawiać się, że będzie prześladowany, lub czy istnieje realne niebezpieczeństwo, że doświadczy on poważnej krzywdy, lub czy ma on dostęp do ochrony przed prześladowaniem lub poważną krzywdą w części terytorium kraju pochodzenia zgodnie z ust. 1, państwa członkowskie,

przy podejmowaniu decyzji w sprawie wniosku, uwzględniają ogólną sytuację panującą w tej części kraju oraz osobiste uwarunkowania wnioskodawcy zgodnie z art. 4. W tym celu państwa członkowskie zapewniają, aby uzyskano dokładne i aktualne informacje z odpowiednich źródeł, takich jak Urząd Wysokiego Komisarza ds. Uchodźców i Europejski Urząd Wsparcia w dziedzinie Azylu.

ROZDZIAŁ III

KWALIFIKOWANIE SIĘ DO OTRZYMANIA STATUSU UCHODźCY

Artykuł 9

Akty prześladowania

1. Aby czyn mógł zostać uznany za akt prześladowania w rozumieniu art. 1 lit. A konwencji genewskiej, musi on:
 - a) być na tyle poważny pod względem swojej istoty lub powtarzalności, by stanowić poważne naruszenie podstawowych praw człowieka, w szczególności praw, od których przestrzegania nie można się uchylić na mocy art. 15 ust. 2 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności; lub
 - b) być kumulacją różnych środków, w tym takich naruszeń praw człowieka, które są na tyle poważne, by oddziaływać na jednostkę w sposób podobny do określonego w lit. a).
2. Akty prześladowania określone w ust. 1 mogą przybierać między innymi formę:
 - a) aktów przemocy fizycznej lub psychicznej, w tym aktów przemocy seksualnej;
 - b) środków prawnych, administracyjnych, policyjnych lub sądowych, które same w sobie są dyskryminujące lub które są stosowane w sposób dyskryminujący;
 - c) ścigania lub kar, które są nieproporcjonalne lub dyskryminujące;
 - d) odmowy sądowego środka zaskarżenia, której skutkiem jest kara nieproporcjonalna lub dyskryminująca;
 - e) ścigania lub kar za odmowę odbycia służby wojskowej podczas konfliktu, jeżeli odbycie służby wojskowej pociągałoby za sobą dokonywanie przestępstw lub czynów stanowiących podstawę wykluczenia określonych w art. 12 ust. 2;
 - f) czynów wymierzonych w osoby określonej płci lub w dzieci.
3. Zgodnie z art. 2 lit. d) musi istnieć związek między powodami określonymi w art. 10 a aktami prześladowania określonymi w ust. 1 niniejszego artykułu lub brakiem ochrony przed takimi aktami.

Artykuł 10

Powody prześladowania

1. Dokonując oceny powodów prześladowania, państwa członkowskie uwzględniają następujące elementy:
 - a) pojęcie rasy obejmuje w szczególności takie aspekty, jak kolor skóry, pochodzenie lub przynależność do szczególnej grupy etnicznej;
 - b) pojęcie religii obejmuje w szczególności posiadanie przekonań teistycznych, nieateistycznych i ateistycznych, prywatne lub publiczne uczestniczenie lub nieuczestniczenie w formalnych – indywidualnych lub wspólnotowych – praktykach religijnych, inne czynności religijne czy wyrażane poglądy lub formy indywidualnych lub wspólnotowych zachowań opartych na wierzeniach religijnych lub nakazanych takimi wierzeniami;
 - c) pojęcie narodowości nie ogranicza się do obywatelstwa lub jego braku, lecz obejmuje w szczególności przynależność do grupy określonej przez swoją kulturową, etniczną lub językową tożsamość, swoje wspólne korzenie geograficzne lub polityczne lub przez swoje powiązanie z mieszkańcami innego państwa;
 - (d) grupę uznaje się za szczególną grupę społeczną, jeśli w szczególności:
 - członkowie takiej grupy mają jakąś wspólną nieusuwalną cechę wrodzoną lub przeszłość lub charakteryzują się jakimś wspólnym rysem lub przekonaniem na tyle istotnym z punktu widzenia tożsamości lub sumienia, że nie należy nikogo zmuszać do wyrzeczenia się go, oraz
 - grupa ta posiada odrębną tożsamość w danym państwie, ponieważ jest postrzegana przez otaczające społeczeństwo jako inna.

W zależności od sytuacji w kraju pochodzenia szczególna grupa społeczna może oznaczać grupę, u podstaw której leży wspólna cecha orientacji seksualnej. Orientacji seksualnej nie należy rozumieć jako obejmującej czynny uznawane za przestępcze w świetle prawa krajowego państw członkowskich. Aspektem płci, w tym tożsamości płciowej, poświęca się szczególną uwagę w celu określenia przynależności do szczególnej grupy społecznej lub zidentyfikowania cechy charakteryzującej taką grupę;

- e) pojęcie opinii politycznej obejmuje w szczególności posiadanie opinii, idei lub przekonania w kwestii dotyczącej podmiotów potencjalnie dopuszczających się prześladowania, określonych w art. 6, oraz ich polityki lub metod, bez względu na to, czy wnioskodawca działał zgodnie z tą opinią, ideą lub tym przekonaniem.
2. Podczas oceniania, czy obawa wnioskodawcy przed prześladowaniem jest uzasadniona, bez znaczenia jest, czy wnioskodawca rzeczywiście odznacza się rasową, religijną, narodowościową, społeczną lub polityczną cechą powodującą prześladowanie, jeżeli tylko taka cecha jest przypisywana wnioskodawcy przez podmiot dopuszczający się prześladowania.

Artykuł 11

Ustanie statusu

1. Obywatel państwa trzeciego albo bezpaństwowiec przestaje być uchodźcą, jeśli:
 - a) dobrowolnie zwrócił się ponownie o ochronę do państwa, którego jest obywatelem; lub
 - b) utracił swoje obywatelstwo, dobrowolnie ponownie je przyjął; lub
 - c) przyjął nowe obywatelstwo i korzysta z ochrony państwa, którego obywatelstwo przyjął; lub
 - d) dobrowolnie ponownie zamieszkał w państwie, które opuścił lub poza którego granicami przebywał z obawy przed prześladowaniem; lub
 - e) nie może dłużej odmawiać korzystania z ochrony państwa swojego obywatelstwa, albowiem ustały okoliczności, w związku z którymi został uznany za uchodźcę; lub
 - f) będąc bezpaństwowcem, może powrócić do państwa swojego poprzedniego miejsca zwykłego pobytu, albowiem ustały okoliczności, w związku z którymi został uznany za uchodźcę.
2. W odniesieniu do ust. 1 lit. e) i f) państwa członkowskie zwracają uwagę na to, czy zmiana okoliczności ma charakter na tyle znaczący i trwały, by obawy uchodźcy przed prześladowaniem nie można było dłużej uznawać za uzasadnioną.
3. Ust. 1 lit. e) i f) nie stosuje się do uchodźcy, który może powołać się na przekonujące powody związane z poprzednim prześladowaniem, uzasadniające jego odmowę skorzystania z ochrony państwa, którego obywatelstwo posiada, lub w przypadku bezpaństwowca – z ochrony państwa jego poprzedniego miejsca zwykłego pobytu.

Artykuł 12

Wykluczenie

1. Obywatel państwa trzeciego lub bezpaństwowiec zostaje wykluczony z możliwości uzyskania statusu uchodźcy, jeśli:
 - a) jest objęty zakresem stosowania art. 1 lit. D konwencji genewskiej odnoszącego się do ochrony lub pomocy otrzymywanej od organów lub agencji Organizacji Narodów Zjednoczonych innych niż Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców; jeśli taka ochrona lub pomoc ustały z jakichkolwiek powodów, a położenie takich osób nie zostało ostatecznie uregulowane zgodnie z odpowiednimi rezolucjami Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych, osoby takie kwalifikuje się tym samym do korzystania ze świadczeń określonych w niniejszej dyrektywie;
 - b) jest uważany przez właściwe organy państwa, w którym się osiedlił, za osobę mającą prawa i obowiązki związane z posiadaniem obywatelstwa tego państwa lub posiadającą prawa i obowiązki im równorzędne.

2. Obywatel państwa trzeciego lub bezpaństwowiec zostaje wykluczony z możliwości otrzymania statusu uchodźcy, jeżeli istnieją poważne podstawy, aby sądzić, że:
 - a) dokonał zbrodni przeciwko pokojowi, zbrodni wojennej, zbrodni przeciwko ludzkości w rozumieniu aktów międzynarodowych opracowanych w celu ustanowienia przepisów odnoszących się do tych zbrodni;
 - b) popełnił poza państwem, które go przyjęło, poważne przestępstwo o charakterze niepolitycznym, zanim został przyjęty jako uchodźca, czyli zanim wydano mu zezwolenie na pobyt na podstawie nadanego statusu uchodźcy; szczególnie okrutne czyny, nawet jeśli zostały popełnione z rzekomo politycznych pobudek, można zakwalifikować jako poważne zbrodnie o charakterze niepolitycznym;
 - c) jest winny czynów sprzecznych z celami i zasadami Organizacji Narodów Zjednoczonych określonymi w preambule i art. 1 i 2 Karty Narodów Zjednoczonych.
3. Ust. 2 ma zastosowanie do osób, które podlegają do przestępstw lub czynów określonych w tym ustępie lub w inny sposób uczestniczą w ich popełnianiu.

ROZDZIAŁ IV

STATUS UCHODŹCY

Artykuł 13

Nadanie statusu uchodźcy

Państwa członkowskie nadają status uchodźcy obywatelowi państwa trzeciego lub bezpaństwowcowi, który kwalifikuje się do otrzymania takiego statusu zgodnie z rozdziałem II i III.

Artykuł 14

Cofnięcie, pozbawienie lub odmowa przedłużenia ważności statusu uchodźcy

1. W odniesieniu do wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonych po wejściu w życie dyrektywy 2004/83/WE państwa członkowskie cofają status uchodźcy, pozbawiają tego statusu lub odmawiają przedłużenia ważności tego statusu nadanego przez organ rządowy, administracyjny, sądowy lub quasi-sądowy obywatelowi państwa trzeciego lub bezpaństwowcowi, jeśli przestał on być uchodźcą zgodnie z art. 11.
2. Bez uszczerbku dla określonego w art. 4 ust. 1 obowiązku uchodźcy, by ujawnić wszystkie istotne fakty i dostarczyć wszystkie istotne dokumenty znajdujące się w jego posiadaniu, państwo członkowskie, które nadało status uchodźcy, musi wykazać w każdym indywidualnym przypadku, że dana osoba przestała być lub nigdy nie była uchodźcą, zgodnie z ust. 1 niniejszego artykułu.
3. Państwa członkowskie cofają status uchodźcy, pozbawiają tego statusu lub odmawiają przedłużenia jego ważności obywatelowi państwa trzeciego lub bezpaństwowcowi, jeśli po nadaniu takiej osobie statusu uchodźcy dane państwo członkowskie ustaliło, że:

- a) dana osoba powinna być zostać wykluczona lub jest wykluczona z możliwości otrzymania statusu uchodźcy zgodnie z art. 12;
 - b) dana osoba zniekształciła lub pominęła fakty, w tym posłużyła się fałszywymi dokumentami, co zadecydowało o nadaniu jej statusu uchodźcy.
4. Państwa członkowskie mogą cofnąć status, pozbawić lub odmówić przedłużenia ważności statusu nadanego uchodźcy przez organ rządowy, administracyjny, sądowy lub quasi-sądowy, jeżeli:
- a) istnieją racjonalne podstawy, by uznać danego uchodźcę za zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa członkowskiego, w którym przebywa;
 - b) dany uchodźca został skazany prawomocnym wyrokiem za szczególnie poważne przestępstwo i stanowi zagrożenie dla społeczności tego państwa członkowskiego.
5. W sytuacjach określonych w ust. 4 państwa członkowskie mogą postanowić, że nie nadadzą statusu danemu uchodźcy, w przypadku gdy odnośna decyzja jeszcze nie zapadła.
6. Osoby, do których mają zastosowanie ust. 4 lub 5, kwalifikują się do uzyskania praw określonych w art. 3, 4, 16, 22, 31, 32 i 33 konwencji genewskiej lub praw podobnych, o ile osoby te przebywają w państwie członkowskim.

ROZDZIAŁ V

KWALIFIKOWANIE SIĘ DO OBJĘCIA OCHRONĄ UZUPEŁNIAJĄCĄ

Artykuł 15

Poważna krzywda

Poważna krzywda obejmuje:

- a) karę śmierci lub egzekucję; lub
- b) tortury lub nieludzkie lub poniżające traktowanie albo karanie wnioskodawcy w kraju jego pochodzenia; lub
- c) poważne indywidualne zagrożenie życia lub fizycznej integralności osoby cywilnej wynikające z masowej przemocy w sytuacjach międzynarodowych lub wewnętrznych konfliktów zbrojnych.

Artykuł 16

Ustanie statusu

1. Obywatel państwa trzeciego lub bezpaństwowiec przestaje kwalifikować się do otrzymywania ochrony uzupełniającej, jeżeli okoliczności będące podstawą otrzymania statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej przestały istnieć lub uległy zmianie w takim stopniu, że ochrona nie jest już konieczna.

2. Stosując ust. 1, państwa członkowskie biorą pod uwagę, czy zmiana okoliczności ma charakter na tyle znaczący i trwały, że osobie kwalifikującej się do otrzymywania ochrony uzupełniającej nie grozi już rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy.
3. Ust. 1 nie ma zastosowania do beneficjenta ochrony uzupełniającej, który może powołać się na przekonywające powody związane z poprzednio doznaną poważną krzywdą, uzasadniające jego odmowę skorzystania z ochrony państwa, którego obywatelstwo posiada, lub w przypadku bezpaństwowca – z ochrony państwa jego poprzedniego miejsca zwykłego pobytu.

Artykuł 17

Wykluczenie

1. Obywatel państwa trzeciego lub bezpaństwowiec zostaje wykluczony z możliwości otrzymania ochrony uzupełniającej, jeżeli istnieją poważne podstawy, aby sądzić, że:
 - a) dokonał zbrodni przeciwko pokojowi, zbrodni wojennej, zbrodni przeciwko ludzkości w rozumieniu aktów międzynarodowych opracowanych w celu ustanowienia przepisów odnoszących się do tych zbrodni;
 - b) popełnił poważne przestępstwo;
 - c) jest winny czynów sprzecznych z celami i zasadami Organizacji Narodów Zjednoczonych określonymi w preambule i art. 1 i 2 Karty Narodów Zjednoczonych;
 - d) stanowi zagrożenie dla społeczności lub bezpieczeństwa państwa członkowskiego, w którym przebywa.
2. Ust. 1 ma zastosowanie do osób, które podlegają do przestępstw lub czynów określonych w tym ustępie lub w inny sposób uczestniczą w ich popełnianiu.
3. Państwa członkowskie mogą wykluczyć obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca z możliwości otrzymania ochrony uzupełniającej, jeżeli przed przyjęciem do danego państwa członkowskiego popełnił on jedno lub więcej przestępstw nieobjętych zakresem ust. 1, które – gdyby zostały popełnione w danym państwie członkowskim – podlegałyby karze więzienia, i jeżeli opuścił on kraj pochodzenia wyłącznie w celu uniknięcia kary wynikającej z popełnienia tych przestępstw.

ROZDZIAŁ VI

STATUS OSOBY POTRZEBUJĄCEJ OCHRONY UZUPEŁNIAJĄCEJ

Artykuł 18

Nadanie statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej

Państwa członkowskie nadają status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej obywatelowi państwa trzeciego lub bezpaństwowcowi, który kwalifikuje się do otrzymania ochrony uzupełniającej zgodnie z rozdziałem II i V.

Artykuł 19

Cofnięcie, pozbawienie lub odmowa przedłużenia ważności statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej

1. W odniesieniu do wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonych po wejściu w życie dyrektywy 2004/83/WE państwa członkowskie cofają status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej, pozbawiają tego statusu lub odmawiają przedłużenia ważności tego statusu nadanego przez organ rządowy, administracyjny, sądowy lub quasi-sądowy obywatelowi państwa trzeciego lub bezpaństwowcowi, jeśli przestał on kwalifikować się do otrzymywania ochrony uzupełniającej zgodnie z art. 16.
2. Państwa członkowskie mogą cofnąć status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej, pozbawić albo odmówić przedłużenia ważności tego statusu nadanego przez organ rządowy, administracyjny, sądowy lub quasi-sądowy obywatelowi państwa trzeciego lub bezpaństwowcowi, jeśli po otrzymaniu statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej powinien on być zostać wykluczony z możliwości otrzymywania ochrony uzupełniającej zgodnie z art. 17 ust. 3.
3. Państwa członkowskie cofają status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej, pozbawiają tego statusu lub odmawiają przedłużenia jego ważności obywatelowi państwa trzeciego lub bezpaństwowcowi, jeżeli:
 - a) po otrzymaniu statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej dana osoba powinna była zostać lub jest wykluczona z możliwości otrzymywania ochrony uzupełniającej zgodnie z art. 17 ust. 1 i 2;
 - b) dana osoba zniekształciła lub pominęła fakty, w tym posłużyła się fałszywymi dokumentami, co zadecydowało o nadaniu jej statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej.
4. Bez uszczerbku dla określonego w art. 4 ust. 1 obowiązku obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca, by ujawnić wszystkie istotne fakty i dostarczyć wszystkie istotne dokumenty znajdujące się w jego posiadaniu, państwo członkowskie, które nadało status osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej, musi wykazać w każdym indywidualnym przypadku, że dana osoba przestała kwalifikować się lub nie kwalifikuje się do otrzymywania ochrony uzupełniającej, zgodnie z ust. 1, 2 i 3 niniejszego artykułu.

ROZDZIAŁ VII

ZAKRES OCHRONY MIĘDZYNARODOWEJ

Artykuł 20

Zasady ogólne

1. Niniejszy rozdział pozostaje bez uszczerbku dla praw określonych w konwencji genewskiej.
2. O ile nie określono inaczej, niniejszy rozdział ma zastosowanie zarówno do uchodźców, jak i do osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej.

3. Wdrażając przepisy niniejszego rozdziału, państwa członkowskie uwzględniają specyficzną sytuację osób szczególnie podatnych na zagrożenia, takich jak małoletni, małoletni bez opieki, osoby niepełnosprawne, osoby starsze, kobiety w ciąży, rodzice samotnie wychowujący małoletnie dzieci, ofiary handlu ludźmi, osoby z zaburzeniami psychicznymi i ofiary tortur, gwałtu lub innych poważnych form przemocy psychicznej, fizycznej lub seksualnej.
4. Ust. 3 ma zastosowanie wyłącznie do osób, które po indywidualnej ocenie ich sytuacji uznano za mające specjalne potrzeby.
- 5 Wdrażając przepisy niniejszego rozdziału dotyczące dzieci, państwa członkowskie przywiązują szczególną uwagę do najlepszego zabezpieczenia interesów dziecka.

Artykuł 21

Ochrona przed odesłaniem

1. Państwa członkowskie, zgodnie ze swoimi zobowiązaniami międzynarodowymi, przestrzegają zasady *non-refoulement*.
2. Jeżeli zobowiązania międzynarodowe wspomniane w ust. 1 tego nie zabraniają, państwa członkowskie mogą odesłać uchodźcę, bez względu na to, czy jego status został formalnie uznany, jeżeli:
 - a) istnieją racjonalne podstawy, by uznać danego uchodźcę za zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa członkowskiego, w którym przebywa; lub
 - b) dany uchodźca został skazany prawomocnym wyrokiem za szczególnie poważne przestępstwo i stanowi zagrożenie dla społeczności tego państwa członkowskiego.
3. Państwa członkowskie mogą cofnąć zezwolenie na pobyt, pozbawić tego zezwolenia, odmówić przedłużenia jego ważności lub odmówić jego przyznania uchodźcy, do którego ma zastosowanie ust. 2.

Artykuł 22

Informowanie

Jak najszybciej po nadaniu statusu uchodźcy lub statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej państwa członkowskie zapewniają beneficjentom ochrony międzynarodowej dostęp do informacji o prawach i obowiązkach wynikających z takiego statusu, w języku, który jest dla nich zrozumiały lub można racjonalnie przypuszczać, że jest on dla nich zrozumiały.

Artykuł 23

Utrzymanie jedności rodziny

1. Państwa członkowskie zapewniają możliwość utrzymania jedności rodziny.
2. Państwa członkowskie zapewniają, aby członkowie rodziny beneficjenta ochrony międzynarodowej, którzy osobiście nie kwalifikują się do otrzymania takiej ochrony,

zostali uprawnieni do ubiegania się o świadczenia, o których mowa w art. 24–35, zgodnie z krajowymi procedurami i w zakresie odpowiednim do osobistego statusu prawnego danego członka rodziny.

3. 1 i 2 nie mają zastosowania w przypadku, gdy członek rodziny jest lub zostałby wykluczony z możliwości otrzymania ochrony międzynarodowej zgodnie z rozdziałem III i V.
4. Niezależnie od ust. 1 i 2 państwa członkowskie mogą odmówić, ograniczyć lub cofnąć świadczenia, o których tam mowa, ze względu na bezpieczeństwo narodowe lub porządek publiczny.
5. Państwa członkowskie mogą podjąć decyzję, iż niniejszy artykuł ma zastosowanie także do innych bliskich krewnych, którzy żyli wspólnie jako część rodziny w momencie opuszczenia państwa pochodzenia i którzy pozostawali wtedy całkowicie lub w głównej mierze na utrzymaniu beneficjenta ochrony międzynarodowej.

Artykuł 24

Zezwolenia na pobyt

1. Tak szybko jak to możliwe po udzieleniu ochrony międzynarodowej państwa członkowskie wydają beneficjentom statusu uchodźcy zezwolenie na pobyt, które bez uszczerbku dla art. 21 ust. 3 musi być ważne przez co najmniej trzy lata i być odnawialne, o ile nie sprzeciwiają się temu ważne względy bezpieczeństwa narodowego lub porządku publicznego.

Bez uszczerbku dla art. 23 ust. 1, zezwolenia na pobyt, które mają być wydane członkom rodziny beneficjentów statusu uchodźcy, mogą być ważne przez okres krótszy niż trzy lata i być odnawialne.

2. Tak szybko jak to możliwe po udzieleniu ochrony międzynarodowej państwa członkowskie wydają beneficjentom pomocy uzupełniającej i członkom ich rodziny zezwolenie na pobyt, które musi być ważne przez co najmniej rok i w odniesieniu do którego istnieje możliwość przedłużenia na co najmniej dwa lata, o ile nie sprzeciwiają się temu ważne względy bezpieczeństwa narodowego lub porządku publicznego.

Artykuł 25

Dokument podróży

1. Państwa członkowskie wydają beneficjentom statusu uchodźcy dokumenty podróży w formie określonej w wykazie do konwencji genewskiej, służące do podróżowania poza terytoria tych państw członkowskich, o ile nie sprzeciwiają się temu ważne względy bezpieczeństwa narodowego lub porządku publicznego.
2. Państwa członkowskie wydają beneficjentom ochrony uzupełniającej, którzy nie są w stanie otrzymać paszportu państwa, którego są obywatelami, dokumenty umożliwiające im podróżowanie poza terytorium tych państw członkowskich, o ile nie sprzeciwiają się temu ważne względy bezpieczeństwa narodowego lub porządku publicznego.

Artykuł 26

Dostęp do zatrudnienia

1. Niezwłocznie po udzieleniu ochrony międzynarodowej państwa członkowskie upoważniają jej beneficjentów do podejmowania zatrudnienia lub działalności na własny rachunek zgodnie z przepisami ogólnie mającymi zastosowanie do danego zawodu oraz do służby publicznej.
2. Państwa członkowskie zapewniają, aby udogodnienia, takie jak zapewnienie osobom dorosłym możliwości kształcenia związanego z zatrudnieniem, szkolenie zawodowe, w tym szkolenie podnoszące kwalifikacje, staże zawodowe oraz usługi doradcze świadczone przez urzędy pracy były oferowane beneficjentom ochrony międzynarodowej na takich samych warunkach co własnym obywatelom.
3. Państwa członkowskie dążą do ułatwienia beneficjentom ochrony międzynarodowej pełnego dostępu do działań, o których mowa w ust. 2.
4. Zastosowanie mają obowiązujące w państwach członkowskich przepisy regulujące wynagrodzenie, dostęp do systemów zabezpieczenia społecznego dla osób zatrudnionych lub prowadzących działalność na własny rachunek oraz inne warunki zatrudnienia.

Artykuł 27

Dostęp do kształcenia

1. Państwa członkowskie przyznają pełny dostęp do systemu kształcenia wszystkim małoletnim, którym udzielono ochrony międzynarodowej, na takich samych warunkach co własnym obywatelom.
2. Państwa członkowskie zezwalają osobom dorosłym, którym udzielono ochrony międzynarodowej, na dostęp do ogólnego systemu edukacji, do dalszego szkolenia lub do przekwalifikowania, na takich samych warunkach co obywatelom państw trzecich legalnie przebywającym na ich terytorium.

Artykuł 28

Dostęp do procedur uznawania kwalifikacji

1. Państwa członkowskie zapewniają równe traktowanie beneficjentów ochrony międzynarodowej i własnych obywateli w zakresie obowiązujących procedur uznawania zagranicznych dyplomów, świadectw i innych dowodów formalnych kwalifikacji.
2. Państwa członkowskie dążą do ułatwienia beneficjentom ochrony międzynarodowej, którzy nie mogą dostarczyć dokumentów potwierdzających ich kwalifikacje, pełnego dostępu do odpowiednich systemów oceny, nostryfikowania i zaliczania ich wcześniejszego kształcenia. Wszystkie takie środki muszą być zgodne z art. 2 ust. 2 i art. 3 ust. 3 dyrektywy 2005/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 września 2005 r. w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych ¹⁴⁶⁴.

¹⁴⁶⁴ Dz.U. L 255 z 30.9.2005, s. 22.

Artykuł 29

Opieka społeczna

1. Państwa członkowskie zapewniają, aby beneficjenci ochrony międzynarodowej otrzymali w państwie członkowskim, które im udzieliło takiej ochrony, niezbędną pomoc społeczną, równoważną pomocy zapewnianej obywatelom tego państwa członkowskiego.
2. W drodze odstępstwa od zasady ogólnej określonej w ust. 1 państwa członkowskie mogą ograniczyć pomoc socjalną przyznawaną osobom korzystającym z ochrony uzupełniającej do podstawowych świadczeń, które w takim przypadku są przyznawane na takim samym poziomie i na podstawie takich samych kryteriów kwalifikujących, co własnym obywatelom.

Artykuł 30

Opieka zdrowotna

1. Państwa członkowskie zapewniają, aby beneficjenci ochrony międzynarodowej mieli dostęp do opieki zdrowotnej według takich samych kryteriów kwalifikujących co obywatele państwa członkowskiego, które udzieliło takiej ochrony.
2. Państwa członkowskie zapewniają – na podstawie takich samych kryteriów kwalifikujących co obywatelom państwa członkowskiego, które udzieliło ochrony – odpowiednią opiekę zdrowotną, w tym w razie potrzeby leczenie zaburzeń psychicznych, beneficjentom ochrony międzynarodowej o specjalnych potrzebach, takim jak kobiety w ciąży, osoby niepełnosprawne, ofiary tortur, gwałtu lub innych poważnych form przemocy psychicznej, fizycznej lub seksualnej oraz małoletnim, którzy padli ofiarą jakichkolwiek form wykorzystania, zaniedbania, eksploatacji, torturowania czy okrutnego, nieludzkiego i poniżającego traktowania, lub ofiarą konfliktów zbrojnych.

Artykuł 31

Małoletni bez opieki

1. Tak szybko jak to możliwe po udzieleniu ochrony międzynarodowej państwa członkowskie podejmują konieczne środki, aby małoletnim bez opieki zapewnić przedstawicielstwo, sprawowane przez opiekuna prawnego lub w razie konieczności przez organizację odpowiedzialną za opiekę nad małoletnimi i ich dobro, lub by zapewnić innego rodzaju właściwe przedstawicielstwo, w tym przedstawicielstwo oparte na prawodawstwie lub orzeczeniu sądowym.
2. Wdrażając niniejszą dyrektywę, państwa członkowskie zapewniają, aby potrzeby małoletnich były właściwie zaspokajane przez wyznaczonego opiekuna prawnego lub przedstawiciela. Właściwe organy dokonują regularnej oceny.
3. Państwa członkowskie zapewniają, aby małoletni bez opieki byli umieszczani razem:
 - a) z pełnoletnimi krewnymi; lub

- b) w rodzinie zastępczej; lub
- c) w ośrodkach specjalizujących się w kwaterowaniu małoletnich; lub
- d) w innych miejscach zakwaterowania odpowiednich dla małoletnich.

W tym kontekście uwzględnia się opinię dziecka stosownie do jego wieku i stopnia dojrzałości.

4. Jeżeli to możliwe, nie rozdziela się rodzeństwa, uwzględniając jak najlepsze zabezpieczenie interesów małoletniego, a w szczególności jego wiek i stopień dojrzałości. Zmiany miejsca zamieszkania małoletnich bez opieki ogranicza się do minimum.
5. Jeżeli małoletni bez opieki otrzymał ochronę międzynarodową, a jeszcze nie rozpoczęto poszukiwania członków jego rodziny, państwa członkowskie rozpoczynają ich poszukiwanie jak najszybciej po udzieleniu ochrony międzynarodowej, dążąc jednocześnie do jak najlepszego zabezpieczenia interesów małoletniego. Jeżeli poszukiwania już się rozpoczęły, państwa członkowskie w stosownych przypadkach kontynuują poszukiwania. W przypadkach gdy może dojść do zagrożenia życia lub integralności fizycznej małoletniego lub jego bliskich krewnych, szczególnie jeżeli pozostali oni w kraju pochodzenia, należy zadbać o poufność gromadzenia, przetwarzania i obiegu informacji dotyczących tych osób.
6. Osoby pracujące z małoletnimi bez opieki muszą odbyć i kontynuować odpowiednie szkolenie w zakresie potrzeb takich małoletnich.

Artykuł 32

Dostęp do zakwaterowania

1. Państwa członkowskie zapewniają beneficjentom ochrony międzynarodowej dostęp do zakwaterowania na takich samych zasadach co innym obywatelom państw trzecich legalnie przebywającym na ich terytorium.
2. Dopuszczając krajową praktykę rozpraszania beneficjentów ochrony międzynarodowej, państwa członkowskie dążą do wdrażania polityki zapobiegającej dyskryminacji beneficjentów ochrony międzynarodowej oraz zapewniającej jednakowe szanse w dostępie do zakwaterowania.

Artykuł 33

Swoboda przemieszczania się w państwie członkowskim

Państwa członkowskie zezwalają beneficjentom ochrony międzynarodowej na swobodne przemieszczanie się w obrębie swojego terytorium na takich samych warunkach i z tymi samymi ograniczeniami, jakie są przewidziane dla innych obywateli państw trzecich legalnie przebywających na ich terytorium.

Artykuł 34

Dostęp do ułatwień integracyjnych

W celu ułatwienia integracji beneficjentów ochrony międzynarodowej ze społeczeństwem państwa członkowskie zapewniają im dostęp do programów integracyjnych uznanych przez nie za odpowiednie w stosunku do specyficznych potrzeb beneficjentów statusu uchodźcy lub osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej lub tworzą warunki gwarantujące dostęp do takich programów.

Artykuł 35

Repatriacja

Państwa członkowskie mogą zapewniać pomoc beneficjentom ochrony międzynarodowej, którzy pragną zostać repatriowani.

ROZDZIAŁ VIII

WSPÓŁPRACA ADMINISTRACYJNA

Artykuł 36

Współpraca

Każde z państw członkowskich wyznacza krajowy punkt kontaktowy oraz przekazuje jego adres Komisji. Komisja przekazuje tę informację pozostałym państwom członkowskim.

Państwa członkowskie w kontakcie z Komisją podejmują wszelkie niezbędne środki, aby nawiązać bezpośrednią współpracę i wymianę informacji między właściwymi organami.

Artykuł 37

Personel

Państwa członkowskie zapewniają, aby organy i inne organizacje wdrażające niniejszą dyrektywę odbyły niezbędne szkolenie i były związane zasadą poufności, zgodnie z przepisami prawa krajowego, w odniesieniu do informacji uzyskanych podczas pracy.

ROZDZIAŁ IX

PRZEPISY KOŃCOWE

Artykuł 38

Sprawozdania

1. Do dnia 21 czerwca 2015 r. Komisja składa Parlamentowi Europejskiemu i Radzie sprawozdanie na temat stosowania niniejszej dyrektywy i proponuje wszelkie niezbędne zmiany. Propozycje zmian dotyczą w pierwszej kolejności art. 2 i 7. Do dnia 21 grudnia 2014 r. państwa członkowskie przesyłają Komisji wszelkie informacje istotne do sporządzenia tego sprawozdania.

2. Po przedstawieniu tego sprawozdania Komisja składa Parlamentowi Europejskiemu i Radzie przynajmniej co pięć lat sprawozdanie w sprawie stosowania niniejszej dyrektywy.

Artykuł 39

Transpozycja

1. Państwa członkowskie wprowadzą w życie przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne niezbędne do zapewnienia zgodności z art. 1, 2, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 16, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34 i 35 do dnia 21 grudnia 2013 r. Niezwłocznie przekazują one Komisji tekst tych przepisów.

Przepisy przyjęte przez państwa członkowskie zawierają odniesienie do niniejszej dyrektywy lub odniesienie takie towarzyszy ich urzędowej publikacji. Przepisy te zawierają także pouczenie, że w istniejących przepisach ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odniesienia do dyrektywy uchylonej niniejszą dyrektywą należy odczytywać jako odniesienia do niniejszej dyrektywy. Metody dokonywania takiego odniesienia i formułowania takiego pouczenia określone są przez państwa członkowskie.

2. Państwa członkowskie przekazują Komisji teksty najważniejszych przepisów prawa krajowego z dziedziny objętej niniejszą dyrektywą.

Artykuł 40

Uchylenie

Dyrektywa 2004/83/WE zostaje niniejszym uchylona w odniesieniu do państw związanych niniejszą dyrektywą ze skutkiem od dnia 21 grudnia 2013 r., bez uszczerbku dla obowiązków państw członkowskich w odniesieniu do terminu transpozycji tej dyrektywy do prawa krajowego, który określono w załączniku I część B.

W przypadku państw członkowskich związanych niniejszą dyrektywą odesłania do uchylonej dyrektywy należy odczytywać jako odesłania do niniejszej dyrektywy, zgodnie z tabelą korelacji w załączniku II.

Artykuł 41

Wejście w życie

Niniejsza dyrektywa wchodzi w życie dwudziestego dnia po jej opublikowaniu w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*.

Art. 1, 2, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 16, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34 i 35 stosuje się od dnia 22 grudnia 2013 r.

Artykuł 42

Adresaci

Niniejsza dyrektywa skierowana jest do państw członkowskich zgodnie z Traktatami.

Sporządzono w Strasburgu dnia 13 grudnia 2011 r.

W imieniu Parlamentu Europejskiego

W imieniu Rady

Przewodniczący J. BUZEK

Przewodniczący M. SZPUNAR

[Załączniki pominięto]

JAK SKONTAKTOWAĆ SIĘ Z UE

Osobiście

W całej Unii Europejskiej istnieje kilkaset centrów informacyjnych Europe Direct. Adres najbliższego centrum można znaleźć na stronie: european-union.europa.eu/contact-eu/meet-us_pl.

Telefonicznie lub drogą mailową

Europe Direct to serwis informacyjny, który udziela odpowiedzi na pytania na temat Unii Europejskiej. Można się z nim skontaktować

- dzwoniąc pod bezpłatny numer telefonu: 00 800 6 7 8 9 10 11 (niektórzy operatorzy mogą naliczać opłaty za te połączenia),
- dzwoniąc pod standardowy numer telefonu: +32 22999696,
- za pomocą następującego formularza: european-union.europa.eu/contact-eu/write-us_pl.

WYSZUKIWANIE INFORMACJI O UE

Online

Informacje o Unii Europejskiej są dostępne we wszystkich językach urzędowych UE w portalu Europa: https://europa.eu/european-union/index_pl.

Publikacje UE

Bezpłatne i odpłatne publikacje UE można pobrać lub zamówić na stronie: <https://op.europa.eu/pl/publications>. Większą liczbę egzemplarzy bezpłatnych publikacji można otrzymać, kontaktując się z serwisem Europe Direct lub z lokalnym centrum informacyjnym (zob. european-union.europa.eu/contact-eu/meet-us_pl).

Prawo UE i powiązane dokumenty

Informacje prawne dotyczące UE, w tym wszystkie unijne akty prawne od 1951 r., są dostępne we wszystkich językach urzędowych UE w portalu EUR-Lex: <http://eur-lex.europa.eu>.

Otwarte dane UE

Unijny portal otwartych danych data.europa.eu umożliwia dostęp do zbiorów danych pochodzących z instytucji i innych organów UE. Dane można pobierać i wykorzystywać bezpłatnie, zarówno do celów komercyjnych, jak i niekomercyjnych. Portal zapewnia również dostęp do szerokiego wachlarza zbiorów danych z państw europejskich.

Urząd Publikacji
Unii Europejskiej

